

104

A
47
104

C. H. 30

BIB:	
Sala:	A
Estante:	047
Num:	104

C.D. 615.4
Pharmaceutice Rationalis.

A. S. 860

SIVE

DIATRIBA
DE MEDICAMENTORUM
OPERATIONIBUS
IN
Humano Corpore.

AUTHORE

Tho. Willis M. D. in Univ. Oxon. Prof. Sedleiano, nec non
Coll. Med. Lond. & Societ. Reg. Socio.

Editio tertia.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO, Prostant
apud Ric. Davis. 1679.

F-67

C. H. de la Farm, N° 53

BIBL	EAL
Salas	A
Estantes	047
Turno	104

C.D. 615.4
Pharmaceutice Rationalis.

A. 3. 860

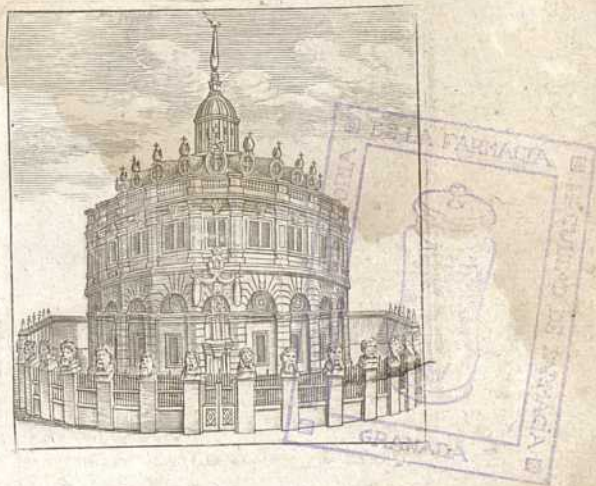
SIVE

DIATRIBA
DE MEDICAMENTORUM
OPERATIONIBUS
IN
Humano Corpore.

AUTHORE

Tho. Willis M. D. in Univ. Oxon. Prof. Sedleiano, nec non
Coll. Med. Lond. & Societ. Reg. Socio.

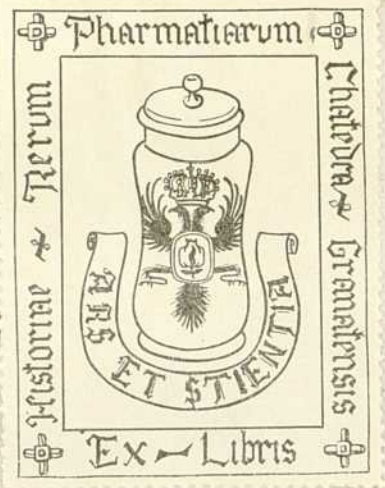
Editio tertia.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO, Prostant
apud Ric. Davis. 1679.

F-67

Donativo:

Farmacia Somonte

BILBAO

(Saavedra y Lanucea)

13-I-65

CELEBERRIMO
MEDICORUM LONDINENSIVM

COLLEGIO,

Et Singulatim

VIRO INSIGNISSIMO

DOCTISSIMOQUE

D^{no} Georgio Ent

EQUITI AURATO

Præsidi Illustrissimo;

Nec non

CENSORIBUS DIGNISSIMIS,

Cæterisque omnibus, amplissimæ hujus

Societatis Membris;

DIATRIBAM HANC PHARMACEUTICAM

Observantiæ & Honoris ergo

Dicat, Dedicatque,

THO. WILLIS.

LIBRUM hunc, Authore suo, sagacissimo Physiologo, Medico peritissimo, dignum; olim Symmysta, semper Amicus, libentissime Typis mando.

Oxon.
Octob. 31.
1673.

R A D. BATHURST.
Vice-Cancel.

CANDIDO LECTORI

PRÆFATIO.

QUOD in plerisque aliis scientiis, ac artibus, cum maximo semper emolumento contigisse advertimus, nimirum ut experimentis, & observationibus, aut casu, aut consilio repertis, statim *Ætiologia* quantum fieri potest aptæ subderentur; quæ dein sedulo perpensa ad inventa subinde altiora deducerent: hoc in Medicina, quæ inter scientiarum nobilissimas jure censetur, nimis desideramus. In Mathematicis & Mechanicis experientia & Praxis Theoricen primo suggestere; dein Hæc rerum causas, & efficiendi rationes proferens, Praxin haud tantum excoluit, sed auxit plurimum, ac illustravit. Ars tamen medendi licet primo ab Empiricis tradita, & ab Agyrtis quibusque & mulierculis passim arrepta, usque tamen quasi mysterii ritu, in cujus rationes minime inquirere fas esset, inexplicata permansit: idcirco indocti, quinimo interdum doctique, nunc temere ac pene fortuito (tanquam funditores jacula in aerem mittentes) pharmaca propinant; incerti quo tendant, quosque fines aut effectus habitura sint. Hinc non modo è literatis Cynicis quidam, sed vilissimi quique è

b

plebis

PRÆFATIO.

plebis face, in Iatricen oblâtrant, & opprobria passim impingunt. Et quidem nescio quomodo illa in totum excusari possit, ne mendax, vana, aut prestigiosa dicatur; quousque Pharmaceuticæ, à qua vita salusque humana multum dependent, & sæpe non minus periclitantur, rationes adhuc in abstruso latent. Enimvero hac sive neglecta, sive ignorata, Operationum medicinalium doctrina, magnum velut Chasma pandens, unice aut saltem potissime impediit, ne hæcenus Iatrice quoad systema ejus integrum tandem rite compacta omnibus numeris absoluta prodierit. Quippe cum materies medica ex singulis tum vegetabilium, tum mineralium, tum insuper animalium familiis conquisita, satis digesta, & completa videatur; cumq; morborum omnium Typi, & nature, per observationes accuratissimas collecti ab innumeris Authoribus explicentur; cum insuper corpus humanum, in quo velut campo Martio, inter pugiles istos decernitur, quoad omnes suas partes ab Anatomicis exactissime describatur: attamen quod maximi interest, & sine quo prædicta ista haud bene conveniunt, nondum satis clare detegitur, quæ sint pugillum istorum tela, quis apparatus, quis demum impetus, ac resistentia; qualis porro inter medicamento particulas, atque spiritus, humores, aut solidas partes, actio, passio & reactio fuerint. Enimvero Dramatis hujus pharmaceutici res fere tota

sub

PRÆFATIO.

sub velo peragitur, quapropter varii particularem congressus, fermentationes, impulsus, alique motus diversimodi, qui intus peracti sensus latent, altiori intellectus scrutinio indaganda fuerant. Quod si felici tandem invento perfici queat, nihil amplius desiderabitur, quo minus Iatrice secundum omnes sui partes consummatissima, in scientiam vere, & majori cum certitudine practicam, imo Mathesi haud inferiorem accresceret. Ita namque remedia empirica ab Antiquis tradita non promiscue ac perperam (uti nunc à Medicastro affolet) in quolibet morbi statu, aut Egrotantis casu, sed opportune semper, & secundum aptissimas sanandi intentiones exhiberentur. Porro medicamenta nova, & magis efficacia (quoties ad magnos, & insolitos quosdam affectus talia indicantur) & facile, & tuto, cum nullo aut medici errore, aut patientis discrimine inveniri queant. Quippe dum manifesto liquet, cujusmodi particule in patiente aut alteranda, aut in motum concitanda fuerint, & quales in agente ad opus illud requiruntur, non difficile erit hoc satis apte designare, ac ad alterum illud rite accommodare. Verum longe aliter, cumque insigni corporis humani periculo & abusu, à Pseudochymicis res agitur; qui remediis usu receptis, & probatis haud contenti, nihil minus quam magnum Elixir, aut Panaceam quandam, sive medi-

PRÆFATIO.

einam Universalem, se in fornacibus suis moliri jactitant. Dumque interea mineralia in scite tractant, eventum quendam incertum expectantes, potius quam aliquid sero designantes; si forsan productum insolitum apparuerit, cum novo hoc pharmaco, (cujus virtutes prorsus ignotæ, saepe aut nullæ, aut maleficæ existunt) sese morbos statim omnes sanaturos pollicentur, ipsumque in quovis casu ad magnam ægrotantis noxam, & non raro perniciem audacter exhibent: adeo secure, & temerarie solent carnifices isti, de corio humano ludere, dum ad medicamenta ista (in quibus aculeus semper latet venenosus) aut paranda, aut exhibenda, nullo consilio, nulliusque methodi filo, sed mero casu, & cæco quodam impetu ducuntur.

Itaque summe optandum esset, tum pro Medicina dignitate, & augmento, tum pro salutis humana cura ac incolumitate, medicamentorum in corpore nostro energias, & operandi modos quoad singulorum indolem, & rationes quasi mechanicas patefieri. Nam si plane innotesceret, & quo ritu pharmaca assumpta vires suas statim in primis viis exerunt, indeque eas mox per totum corpus diffundunt, & quas alterationes illa in singulis regionibus suscipiunt, quas item in spiritus aut sanguinem, & humores aut partes solidas faciunt, tunc equidem tutius multo ac certius, cumque
majori

PRÆFATIO.

majori agrotantis commodo pharmacia exerceri queat.

Spartam hanc, sc. operationis pharmaceuticæ *Ætiologiam*, prius fere intactam, si nunc temere aggressus, non digne satis absolvero, veniam ut-cunque merebor, quia terram non modo incognitam, sed & valde salebrosam, & quasi labyrintheam peragrare incumbibat; etsi forsan in pertratione hac secretiores quosque recessus, & sinus omnes intimiores, quidque in illis agitur, nondum satis investigaverim, attamen existimo, me solum pro iis quibusque olim accuratius adinveniendis appendisse.

Enimvero si hæc duo, quæ in tota hac disquisitione prosequutus sum, exacte cognoscerentur, viz. quo ritu pharmaca, sive eorum particule, spiritus *Animales* in quibusque locis afficiunt; quibus item, & quot modis, illæ sanguinem, & humores fermentant; inde ad pharmaciæ cujusque rationes explicandas semita perduceret. Quo melius istorum, & totius pharmaceuticæ rationes pate-scant, *Ventriculum* ac *Intestina* quoad eorum membranas, & fibras (in quibus nempe spiritus *Animales* hospitantur, & ubi primo particulis medicamenti afficiuntur) accuratissime describenda curavimus. Quamvis enim horum substantiæ, figuræ, cavitates, situs, & connexiones jamdudum ab aliis satis exacte delineabantur; attamen singularorum

PRÆFATIO.

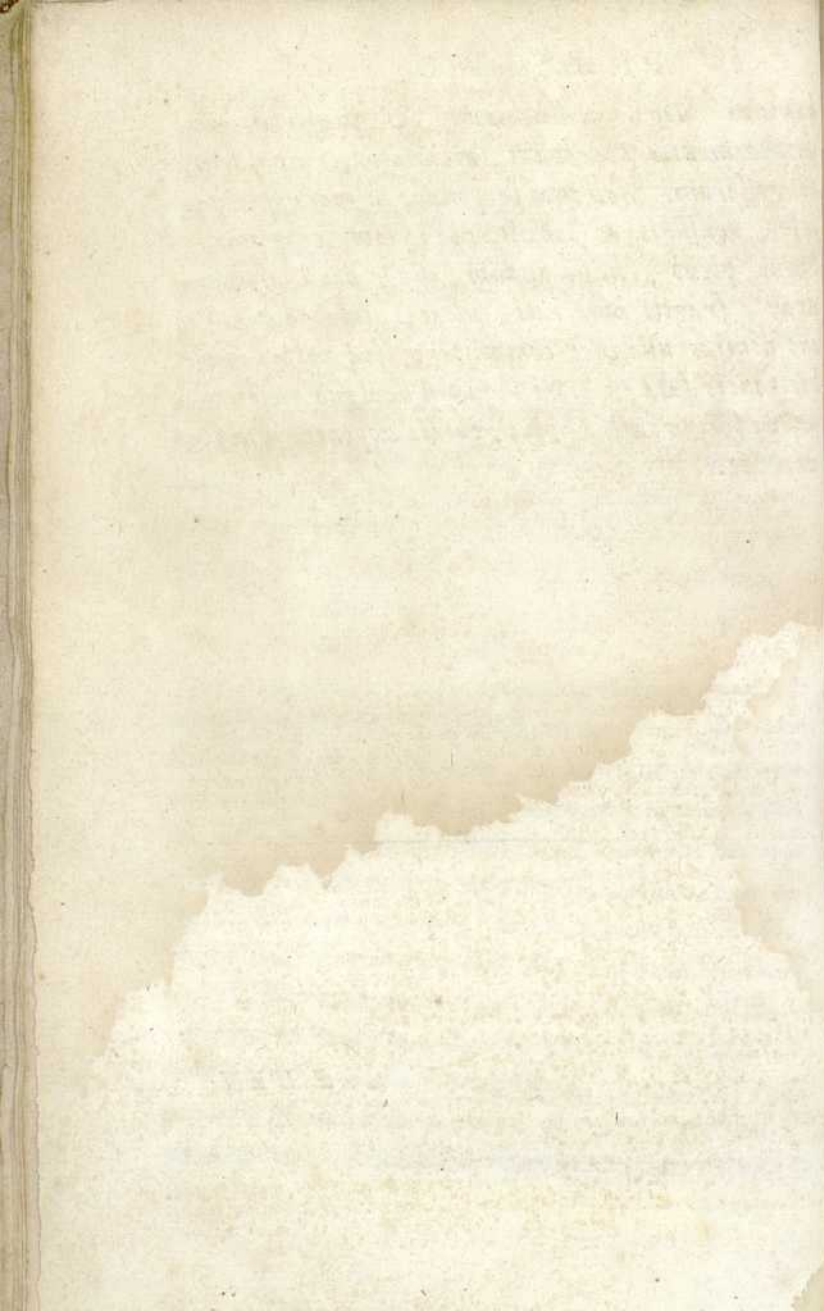
gulorum membranas & nerveas, & musculares, & glandulosas, atque fibras quasdam mere sensibiles, aliasque motrices, quin etiam vasorum sanguiferorum plexus densissimos, & glandulas numerosissimas, ab ore usque ad Anum, tunica interioris tergum consitissime incrustantes, (Hæc inquam ad doctrinam pharmaceuticam illustrandam adprime facientia) nullo exemplo, aut aliorum Authorum ductu, clare deteximus: circa que tamen inventa Anatomica, sicut olim in quibusdam prioribus, me rursus operæ sedula, ac industria, Med. Doctiss. D. D. Edmundi King plurimum debere agnosco. Porro mihi in hoc penso absolvendo Amicus meus D. D. Master manus adjutrices sæpe exporrexerit.

A principio incepti pharmaciam hic totam pertractare, ejusque operationum omnium, aut saltem præcipuarum rationes expendere designaram: verum hoc opus sub manibus dum fuit, præ subjecti fecunditate in tantum molem accrevit, ut necesse habuerim, longe ante metam abrumpere, eique medio nondum superato, finem inponere. Nam præter medicamenta universalia, quorum egyptiacas, & operandi modos jam descripsimus, ad speculationem hinc remedia alia (specifica, & appropriata vulgo dicta) pertinent; que nempe aut peculiarem morbum sanare, aut privatam quandam corporis regionem aut partem respicere perhibentur.

PRÆFATIO.

bentur. De nonnullis horum, & præsertim de
medicamentis Thoracicis, meditationes quasdam
congresseram. Sed cum perpendo, in mari pericu-
loso, censuris ac convitiis tanquam Scopulis u-
bique pleno, navigandum esse, haud equum
duxi, fragili huic rati, merces simul omnes,
aut nimias una vice committere, sed primo cum
his paucis fata experiri; quæ si benigna fuerint,
postea forsitan cætera hujus generis exponere minus
verebor.

ELENCHUS RERUM.

SECT. I. CAP. I.

Designatio totius operis.

Medicinæ initia & progressus : operationum medicinalium *A*tiologia desideratur, & considerationem meretur : illarum loca notantur, tum subjecta; spiritus sc: primas vias, cerebrum, & nervos incolentes; tum humores, ut sanguis, ejusque recrementa, atque liquor nerveus. In unoquoque pharmacie genere tria consideranda, primo Medicamenti virtus & operandi modus: secundo ejus species, & formulæ selectæ: tertio præparationis ratio.

SECT. I. CAP. II.

Primarum viarum descriptio.

Pharmaca in primis Viis operationes incipiunt, quæ ideo describuntur. I. Oesophagi tunicæ tres; interior, intus villosa, extus nervea, ejusque usus: media, musculosa; duplici fibrarum ordine constans: extima, fibris membranaceis prædita. II. Singularum usus. III. Intima sensationi inservit; IV. & etiam motui. V, VI, VII. Oscitatio quomodo fiat, *ibid.* item Præfocatio in guttere. *ibid.* Usus tunicarum mediæ, & extimæ. *ibid.* Ventriculi descriptio; tunicæ tres. VIII. Interior, nervosa; intus villosa, glandulisque obsita, IX. vasorum plexibus donata. X. Tunicæ hujus usus ac munia. XI. Affectiones ejus quoad inflationis & distentionis modum. XII. Tympanitidis ratio innuitur. *ibid.* Ventriculi plicæ, quibus usibus inserviunt. XIII. Tunica media, muscularis; multiplici fibrarum ordine constans. *ibid.* Quomodo fibræ istæ investigari possunt. XIV. Tunicæ extimæ fibræ longitudinales, *ibid.* Mediæ, exteriores; quæ & circulares, XV. Interiores, earumque duplex ordo & munia designantur. XVI. Motuum instinctus ad contractiones ineundas per nervos incipiunt. *ibid.* Tunicæ extimæ usus, *ibid.* Ventriculi bina orificia. XVII. Plexus nervei ad os ejus pertinentes. XVIII. Pylori descriptio, XIX. & usus. XX. Vasa ad ventriculum pertinentia. XXI. Describuntur Nervi, *ibid.* item Arteriæ & Venæ. XXII. Earundem usus assignatur. XXIII, XXIV. Intestina duplicia. *ibid.* Tenuium munus, *ibid.* situs & dimensiones. XXV. Quomodo Mesenterio affigantur. XXVI. Tunica intestinorum intima quomodo & quare rugis donatur. XXVII. Interius crassa villosa & glandulosa obducta: exterius nervea & vasorum plexibus intertexta. XXVIII. Tunicæ mediæ fibrarum duplex ordo, *ibid.* earundem usus. XXIX. Intestinorum Peristalticus motus quomodo peragitur, XXX. à quibus excitatur. XXXI, XXXII. Fibræ carnes motus instinctum à Mesente-

ELENCHUS RERUM.

rio accipiunt: *ibid.* Tunica extima Tendinis vice fungitur: xxxiii. Intestinatorum vasa & ductus. xxxiv. Arteriz & venæ, tunicæ intimæ inferuntur. xxxvi. Quomobrem tantus sanguinis affluxus intestinis destinatur. xxxvii. Intestina crassa. xxxviii. Iliacæ passionis plerumque fedes. *ibid.* Crusta villosa ventriculum & intestina obducens, peculiaris est tunica. *ibid.*

SECT. II. CAP. I.

De Vomitione.

Dicendorum ordo: I. Vomitio Ventriculi & Oesophagi motus inversus. II. A fibris carnis spasmodice affectis procedit, *ibid.* Quomodo differat à Catharsi per inferiora, *ibid.* item IV. & V. Vomitionis causa conjuncta est spirituum vehemens explosio, III. & VI. propter irritationem spiritibus inductam excitata. VII. Spasmus emeticus fit vel ob materiem incongruam ventriculo ingestam, aut in eodem genitam, aut aliunde communicatam, VIII, IX, X, XI. vel ob molestiam alibi spiritibus insiditam, & ad ventriculum pertingentem. XII. Loca ista sunt propinquiora, ut ventriculi duo ostia; vel remotiora, ut ἐγκέφαλος, renes, lien, uterus, aliaque viscera. XIII. Horum omnium rationes singulatim explicantur. XIII, XIV, XV. Historiæ duæ, Pylori tuberculis oblitæ; & sinistri orificii paralyti affecti. XV. His præmissis inquiritur quomodo pharmaca emetica operantur. XVI. Et primo qua ratione à Catharticis differunt. XVII, XVIII. Dein cur hæc mitia, alia fortius operantur. *ibid.* Operationis emeticæ modus, ratio, & accidentia, XIX, XX, XXI. per vomitum ejectionum ordo. XXI. Quare Vomitio in aliis citius, in aliis tardius accietur; quin etiam modo facile, modo difficillime sedatur. XXII, XXIV, XXV. Vomitoria in forma solida quomodo agunt: XXVI. Haud perinde est in qua dosi sumuntur. XXVII. Non virtute specifica agunt, XXVIII. nec in peculiare humores. XXIX. Pharmacia emetica magis efficax, sed cum cautione adhibenda. XXX. Vomitoriorum indicantia, permittentia, prohibentia. XXXI. Emetica aut mitia, aut fortiora sunt. XXXII.

SECT. II. CAP. II.

Vomitoriorum formulæ, præparationes, & quarundam ex iis Ætiologiæ.

Vomitoriorum formulæ. I. Salis vitrioli præparatio & usus. II, III. Antimonium crudum minime emeticum. IV. Hujus ratio explicatur. *ibid.* Quomodo eligendum. *ibid.* Antimonii Vitrum, V. Flores. VI. Crocus metallorum. VII. Antimonii sulphur. VIII. Antimonium sale acido & Sulphure combinatis constat. IX. Mercurius vitæ, X. Eiusdem correctio. *ibid.* Qua ratione Antimonialia operantur. XI. Quibus modis etiam

ELENCHUS RERUM.

etiam Mercurialia. xii. Mercurius præcipitatus per se. xiv. ---- præcipitatus Solaris. xv. -- præcipitatus communis. xvi. Quare hic præcipue salivationem ciet. xvii. Turbith minerale. xviii. Ejus præparandi compendiosior via. xix. Aurum vitæ, item Hercules Bovii, xx. Utriusque processus ratio. xxi, xxii, xxiii.

SECT. II. CAP. III.

De vomitionis nimie Remedio.

Vomitio nimia interdum à Pharmaco, quandoque ab aliis causis accietur. i. Prioris ratio & remedium, ii, iii, iv. Posterior, aut critica, cum ejusdem medela, v. aut symptomata, quæ interdum sympathica, alias idiopathica. vi. Hujus ratio, vii. & medela, cum à contentis intra ventriculum oritur. viii, ix. Remedia contra stomachi Fermentum viciatum, x. --- Salinum acidum, xi. --- acre, xii. --- sulphureum. xiii. Vomitio à ventriculi debilitate procedens, ut curanda. xiv. Hujus duo sunt casus; tonus fibrarum labefactus, & nervorum obstructio. xv. Prioris curatio, xvi. posterioris. xvii.

SECT. III. CAP. I.

De Purgatione & medicamentis purgantibus.

Purgatio est affectio vomitioni contraria, seu potius inversa. i. Descriptio ejus. ii. Quæ, & quotuplex materies per catharsin educitur. iii. Quomodo Flatus gignuntur. iv. Extentionum Splanchnicarum modo causa, modo effectus sunt. *ibid.* Intestinorum motus excretorius, quomodo secundum naturam se habet. v. Quibus fibris perficitur. vi. Quibus stimulis urgetur, cum naturaliter se habet. vii. Quibus etiam, cum violenta sit. viii. Quæ ratione medicamenta catharsin excitant. ix, x. Qualis cathartici operatio intra ventriculum. *ibid.* Quare pharmaco purgante assumpto, aliquando succedit vomitus. *ibid.* Cathartici operatio intra Duodenum & intestina tenuia, *ibid.* in porum Biliarium & Pancreaticum, xi. in crustam villosam intestinorum. xii. in sanguinem. xiv. Operationis catharticæ tres gradus. xv. Cathartica per attractionem aut electionem minime operantur; diversos veto humores externi faciunt, quatenus varie viscera irritant, aut cum sanguine fermentant. xvi. Purgationis elateriæ mala, ejusque notabilis instantia. *ibid.* Purgantia aliquando humori excreto tincturam impertiunt, unde purgationis electivæ error. *ibid.* Humor præparatio ad catharsin non necessaria. xvii. Qualis apparatus requiritur respectu stomachi, xviii. tum sanguinis. xix. Cathartici facultas irritativa à quibus particulis dependet. xx. Fermentatio cathartica quomodo sanguini inducatur. xxi, xxii. Septica per Diarrhæam operantur, ut Cantharides per Diuresin. xxiii.

ELENCHUS RERUM.

SECT. III. CAP. II.

Cathartorum species, formula, & quarundam Ætiologia.

CAthartica vix ulla à Mineralibus petuntur, licet inde Vomitoria & Diaphoretica præcipua. i. Discriminis hujus ratio inquiritur. *ibid.* E vegetabilibus vero quamplurima. *iii.* Purgantium tres classes. *ibid.* Ex his plurima præparationem chymicam minime requirunt, *iv.* (sal Tartari ad tincturæ catharticæ extractionem quid confert. *ibid.*) licet nonnulla illam postulent. *v.* Purgantium formulæ quædam præcipuæ notantur: *fc.* Potiones, Pilulæ, Pulveres, Electuaria, Tabulæ, & Vina, seu Cervisiæ medicatæ. *vi.* Mercurius dulcis. *vii.* Resina Jalappæ. *viii.* Resina Scammonii. *ix.* Extractum Hellebori nigri, *x.* cum omnium Ætiologiis.

SECT. III. CAP. III.

De Hypercatharseos Remedio, item de Dysenteria Londinensi.

Hypercatharseos medicamentosæ ratio. *i, ii.* Ejus præcautio, *iii.* & Curatio. *iv.* Diarrhææ symptomaticæ, quomodo tractandæ. *v.* Dysentericæ Londinensis duæ species, aquosa, & cruenta. *vi.* Prioris descriptio. *vii.* Curatio ejus quibus medicamentis perficitur. *viii, ix.* Morbi hujus Ætiologia. *x.* Oritur imprimis à succi nervei vitio, *ibid.* & *xi.* Virium tam subitæ concidentia ratio. *ibid.* Causæ ejus remotiores. *xii.* Quare in Autumno desevit & huic urbi endemia est. *ibid.* & *xiii.* Causæ evidentes. *xiv.* Dysenteria cruenta describitur, cum Febre anomala alijs locis huic contemporaneæ. *xv, xvi.* Medendi methodus, una cum remediorum formulis. *xvii.* &c. Morbi Ætiologia. *xxii.* Tria ad hunc concurrunt: primo sanguinis dyscrasia propter anni intemperiem orta; secundo ejusdem effervescentis compages nimis constricta, & particularum confusio; tertio pororum constrictio. *xxiii.* Morbi hujus differentia, *xxiv.* Causæ evidentes. *xxv.* Indicationes & methodus medendi. *xxvi, xxvii.* Curationis exemplum, cum remediorum formulis. *xxviii.* Exemplum aliud. *xxix.*

ELENCHUS RERUM.

SECT. IV. CAP. I.

De Diuresi & medicamentis diureticis.

Diuresis & Diaphoresis inter se affines. i. Urinæ materies ex quibus liquoribus constat. ii. Quomodo serum à sanguine intra renes separatur. *ibid.* Ad hos non attrahitur. iii. Renum structura & usus explicantur. iv. Seri secretio partim percolatione peragitur, partim fusione. v. Succus nutritivus pars quadam per renes effluit. vi. Urinæ materies potissimum à sanguine, vii. à quo modo ægre, modo facile nimis feceruntur. viii. Seri à sanguine secretio per lictis fusionem, coagulationem, & reductionem optime illustratur. ix. Lactis coagulatio quibus modis fieri, inhiberi, aut tolli solet. *ibid.* Singulorum rationes traduntur. x, xi. Ad sanguinem quantum analogus habet, declaratur per experimenta de liquoribus sanguini calenti affusis, xii. Seri excretio quomodo in excessu & defectu peccat, ac quænam mala exinde oriuntur. *ibid.* Diureticorum distributio quoad finem, materiam, & formam. *ibid.* Cujusmodi status diuretica indicantur à sanguinis companionis re stricta. xiii. Qualia etiam à compage ejus nimis laxa. xiv.

SECT. IV. CAP. II.

Diureticorum species & formula, necnon quorundam Ætiologia.

Diuretica salina, cum varii sint generis non sine cautela exhibenda. i. Diuretica quibus sal acidus pro basi est, quibus conveniunt. ii. Eorundem formulæ. *ibid.* --- Sale fixo constantia, quibus congruunt, cum eorundem formulis. iii. --- Sale volatili prædita, quibus exhibenda sunt: iv. Sal-nitrum, quibus salibus accensendum sit. v. Quomodo sanguinem exæstuantem refrigerat, tum urinas movet. vi, vii, viii. Diureticorum nitrosorum formulæ. *ibid.* Diureticorum quibus sal alcali pro basi est formulæ. ix. Diuretica sulphurea, & spirituosa, quibus congruunt, cum eorundem formulis. x. Sal prunellæ. xi. Spiritus nitri. xii. --- Salis marini. xiv. --- Urinæ. xvi. Tinctura salis Tartari. xvii. (cum eorundem ætiologiis) Sulphur sive oleum vini parandi modus & ratio. xviii. Sal succini, cum ejusdem ætiologia, & exhibendi modo. xix.

ELENCHUS RERUM.

SECT. IV. CAP. III.

De Diuresi nimia, ejusque remedio; & speciatim de Diabete.

Diabetes, morbus olim rarus. i. Descriptio ejus. ii. Urina in Diabete excreta mire dulcescit. *ibid.* Diabete, sanguinis potius quam renum est affectus, iii. est sanguinis deliquium, *ibid.* & iv. à renibus tamen aliquatenus dependet. v. Urinæ suppressæ causa. vii. Eiusdem notabilis instantia. viii. Diabetis causæ remotiores sunt humores acidi in sanguinem suffusi, ix. & præcipue liquor nervus in crasi degener, x. quod confirmatur ab Urinæ profluvio affectus spasmodicos subsequente. xi. Diabetes quamvis hydrops ad matulam dicatur, ab eo tamen plurimum differt. xii. Diabetis causæ evidentes. xiii. Symptomatum rationes. xiv. Unde sitis ac febris, *ibid.* Quare ægrotantium urinæ instar mellis dulcescunt. xv, xvi. Morbi hujus prognosis. xvii. Methodus medendi cum indicationibus therapeuticis. xviii, xix. Curatio salinis, ac incrassantibus potissime perficitur. *ibid.* Curationis historia. xx, &c. Alia, aqua calcis vivæ curati. xxiv.

SECT. IV. CAP. IV.

Medicaminum Ischureticorum species ac formula.

Astringentia in Diabete minime juvant. i. Tres medendi intentiones; scilicet salium combinationes impedire, factas tollere, & sanguinis effervescentias per hypnotica impedire. *ibid.* Prima intentio incrassantibus perficitur. *ibid.* Eorundem formulæ. *ibid.* Secunda intentio per salina perficitur. ii. Quorum formulæ subduntur juxta quod pro basi habent, aut salem fixum alchalisatum, aut volatilem. iii. Hypnoticorum quæ per indicationem tertiam indicantur formulæ. iv.

SECT. V. CAP. I.

De Sudatione, & medicamentis hydroticis.

Egestionum plures viæ patent, licet ingestionis sit unica. i. Hujus ratio innuitur. *ibid.* Diaphoresis quomodo à Catharsi differt. ii. Sudoris materies elementalisis, iii. ---humoralis. iv. Ad sudorem copiosum requiritur, primo ut sanguis rapidius circuletur, v. Et secundo ut compages ejus sit soluta. vii. Tertio ut cutis pori sint aperti. ix. *Ἐπίδρωσις* ob multas

ELENCHUS RERUM.

multas occasiones & causas evidentes contingit, sc. ob sanguinis dyscrasiam, uti post febres diuturnas; ob serum per renes non satis amara- tum; ob poros cutis nimis apertos. x. Εφιδρωσις causæ conjunctæ, xi. --- procatartice, xii. --- evidentes. xi. ii. Differentiæ. xiv. Sudoris frigidæ ratio. *ibid.* Medicamenta diaphoretica ejusmodi esse debent: xv. Eorundem ratio generalis innuitur. *ibid.* Cardiacis nonnihil sunt affinia. *ibid.* Eorum materies aut mixti partes integrales, aut elementares sunt. xvi. Quæ prioris generis sunt, recensentur, ac operandi ratio ostenditur. *ibid.* Quæ posterioris, aut spirituosæ, xvii. aut salina varii generis. *ibid.* Ad Diaphoretica rite exhibenda quinam apparatus requiritur. xviii.

S E C T. V. C A P. II.

Diaphoreticorum species, ac formulæ, & quorundam Ætiologiæ.

Diaphoreticorum census. i: Quæ pro basi habent mixti partes integrales, præscribuntur in forma pulveris, boli, potionis, *ibid.* infusionis, aut diætæ. ii. Cur sudorifera tantopere profint ad morbos quosdam herculeos abigendos. iii. Alia pro basi habent partes elementares: & sic vel spirituosas, vi, vii. vel salino-fixas, aut volatiles, viii. vel salem nitrosum, *ibid.* vel acidum, *ibid.* vel particulas sulphureas. *ibid.* Bezoarticum minerale. ix. Antimonium diaphoreticum. x. Flores salis Armoniaci. xi. Spiritus salis Armoniaci. xii. (& horum processum rationes) Spirituum C. C. Fuliginis, & sanguinis rectificandorum ratio. xiii. Spiritum salis Armoniaci alia destillandi ratio. xiv. Spiritus Fuliginis, sanguinis. C. C. *ibid.* Spiritus Guaiaci, Buxi, & similium, cum processu ratione, xv. Resina Guaiaci. xvi. Spiritus Tartari. xvii.

S E C T. V. C A P. III.

De Diaphoresi nimia aut depravata ejusque remedio.

Affectio hæc satis crebra. i, ii. Interdum morbi alterius symptoma est. iii. Cura ejus. iv. Quandoque item effectus est; cujus notabile exemplum profertur. *ibid.* Calus istius ætiologia. v, vi. Diaphoresis nimia causæ. vii. Ejusdem curatio. viii. Indicatio prima, sc. humorum dyscrasias tollere, Antiscorbuticis perficitur, *ibid.* & Chalybeatis. ix. Secunda pororum debitam constitutionem requirit. x. De Affectu qui vulgè dicitur Aptitudo ad frigus captandum. xi. Ejusdem exemplum notabile, *ibid.* una cum morbi ætiologia. xii, xiii. Causæ ejus procatartice. xiv, xv. Curatio designatur. xvi. Intentio prima, & præcipua, est spirituum animalium corroboratio, *ibid.* Medicamentorum formulæ. *ibid.* Intentio secunda, & tertia, quibus remediis consequuntur. xxi. Sudationis tertia species, quæ sc. per se morbus est, xxii. Ejus historia

ELENCHUS RERUM.

vero illarum vis in cerebellum, ejusque spiritus incolas pertingit: x. Opiatarum effectus notantur, qui boni sunt, aut mali. xi. Horum boni immediatus spiritus respiciunt: xiii. quos respectu motus illorum juvant in Vigilia. *ibid.* in Delirio: xiv. respectu sensus in Dolore. xv. Quaratione Opiata dolorem sedant, absque somno, vel post eum finitum: *ibid.* ubi *παραλυσίας* hujus ratio inquiritur usque ad. xx. Opiata in calculo & podagra juvant. *ibid.* Respirationis & pulsus inordinationes sedant, xxi. item viscerum spasmos excretorios & dysentericos. *ibid.* Quomodo in sanguinem & humores operantur. xxii. Sanguinem fere illibata transeunt: xxiii. Urinas tamen & sudores movent. xxiv. quod Historiis tribus confirmatur. xxv. ad finem.

SECT. VII. CAP. II.

De Opii nocumentis & cautione circa usum ejus.

Quot & quibus modis Opium lædere solet. i, ii. Malignitas ejus interdum cerebro, quandoque etiam cerebello prius ac potius inferitur. iii. Cujusmodi mala à Narcoticis producuntur in capite, in pectore, in imo ventre. iv. Quomodo Turcæ aliique Opii devoratores ab eo affici solent: *ibid.* Cautiones circa Opii usum primo respectu constitutionis ægroti: secundo respectu morbi: tertio respectu spirituum animalium: ultimo respectu sanguinis & humorum. v. Vitiosi humores in ventriculo aut intestinis accumulari soliti, ante opiatæ exhibitionem expurgari debent. vi.

SECT. VII. CAP. III.

Opiatarum species preparationes & formulæ.

Medicamentorum Anodyn^æ distinctio. i, ii. Narcoticorum recensio. *ibid.* Opii natura & partes in quibus vis narcotica consistit. iii. In omnibus haud pari modo operatur: & præsertim non in cane, uti in fele ac homine. *ibid.* Experimenta circa opium canibus exhibitum. *ibid.* Papaveris albi capita cum seminibus tutius Anodynon exhibent. iv. Opii præparatio. v. Veterum Opiata recensentur. vi. Recte calidis corriguntur. vii. Neotericorum Opiata, Laudana unde dicta, item Nepenthes. viii. Laudanistarum mala. *ibid.* Laudana in forma extracti, ix. in forma liquida. x. Pro Laudanis conficiendis menstruum maxime idoneum est Tinctura salis Tartari. xi. Laudanum Helmontii dictum. xii. Nostrum. *ibid.* Papaver erraticum, ejusque præparata; item Cynoglossus ejusque præparata. *ibid.* Nicotiana, ejusque fumifustionis mos, effectus, eorumque rationes describuntur. xiii. Opiata è sulphure vitrioli improbantur. xiv. Opiatarum formulæ. *ibid.* Medicamenta Anthypnotica, xvi. & speciatim de potu *Coffee*, cujus effectus eorumque rationes explicantur. *ibid.* item xvii, xviii. Ejus commoda tum incommoda. xix, xx.

ELENCHUS RERUM.

SECT. I.

De Medicamentis Thoracicis.

CAP. I.

De Respirationis organis & usu.

Operis institutum. I. Partium Thoracis recensio. II. Pulmonum substantia membranacea, III. ex lobulis pene infinitis constans. IV. Quos interstitia quædam distinguunt: V. & Lymphæductus comitantur. *ibid.* Pulmonis compages tota fistulosa. VI. item. XXV. Vasorum Pulmonis recensio. *ibid.* Eorum ad Tracheam habitudo. VII. Tracheæ & Laryngis descriptio. VIII, IX. Tunicarum Tracheæ usus: X. ejusdem vasa describuntur: XI. uti & Bronchiorum conformatio innuitur. XII. Eorundem usus, XIII. & vasorum conformatio. XIV. Hujus conformationis usus. XV. Fistulæ bronchiales in numerosissimas cellulas vesiculares desinunt. XVI. Quarum conformatio & usus explicantur, *ibid.* & XVII. Arteriæ pneumonicæ ramificatio, XVIII. non tantum sanguinis miscelæ, sed & ejus propter aerem admissum fermentationi inservit. *ibid.* Venæ pneumonicæ distributio. XIX. Venarum Anatomica descriptio; quæ recensione quatuor illarum tunicarum perficitur. XX. &c. Quare nullus in venis pulsus. XXI. Sanguinis per pulmones circulatio qualis. XXIII. Cur vena pulmonaris valvulis caret. *ibid.* Lymphæductuum descriptio, XXIV. uti & nervorum pulmonarium. XXV. Tunicarum pulmonis descriptio & usus. XXVI. Pulmonum systole & diastole mechanice explicantur. XXVII. usque ad XXXV. Musculorum inspirationi inservientium actio, explicatur. XXVIII, &c. Expiratio non est mera inspirationis intermissio. XXXI. (item XXXIII. & XXXIV.) Musculi huic inservientes. *ibid.* Ratio redditur quare musculus Triangularis in homine parvus, in cane per totum pectus protenditur. XXXII. Quo instinctu hi musculi motuum vices obeunt: XXXV. Functio motiva spontanea, *ibid.* --- Naturalis XXXVI. Spirituum utriusque ditionis dispensatio. XXXVII. Quæritur an Respiratio sit actus spontaneus, an mere naturalis. XXXVIII. &c. Quare Lobulorum interstitia inter se, & inde in Lymphæductus transitum habent. XLII. &c.

ELENCHUS RERUM.

SECT. I. CAP. II.

De Respirationis læsæ variis speciebus, causis, & symptomatum rationibus.

Cur Respirationis organa multifariam lædi periclitantur. i. Respirationis usus & fines qui, & quibus modis lædi solent. ii, iii. Cl. Sylvii opinio circa sanguinem in pulmonibus effervescentem, quæ minus verisimilis videtur, Autorisque super ea re sententia. iv. Sanguinis circulatio pneumonica inhibetur, modo cordis ipsius vitio, v. modo sanguinis culpa, vi. quæ in ejusdem accensione depressa, *ibid.* aut nimia, vii. aut crasi vitiata consistit. viii. Hæc vero aliquando nimis laxa, serum intra pulmones exuere facit, x. (Variæ hujus causæ, & fiendi modi. xi.) aut sanguinis recrementa, xiii. aut ejusdem corruptelas: xiv. alias autem nimis constricta, sanguinis circulationi officit, uti cernitur in febre, xv. in Pleuritide & Peripneumonia. xvi. Insuper sanguis in pulmone impeditur cordis vitio, xvii. quatenus spiritus ejus deficiunt, aut inordinate moventur. xviii. Demum sanguis in pulmone impeditur propter vias obstructas, xix. (Hujus varii fiendi modi, *ibid.*) aut abruptas. *ibid.* Quin & aeris defectus, aut vitium, sanguini in itinere pulmonico impedimento est. xx.

SECT. I. CAP. III.

De Inspiratione læsæ.

Inspiratio læditur ob aeris vitium aut defectum. i. Aeris vitia notantur. *ibid.* Aeris defectus inspirationem lædens, ab organis pneumonicis procedit. ii. Quorum vel motus deficit; iii. vel meatus obstruuntur. iv. Varii obstructionum modi, sc. ductuum oppletio à Catarrho, eorundum compressio à sanguinis turgescencia facta, *ibid.* aut arctior contractio spasmodica. v.

SECT. I. CAP. IV.

De Expiratione læsæ.

Expirationis actus inspiratione facilior. i. Exspiratio læsæ quandoque ab inspirationis vitio procedit, ii. interdum vero solitaria est, variisque modis contingit: *ibid.* sc. à solutione continui, spasmo, aut paralyti, in parte motrice, iii. alias à Tussi, singultu, &c. iv. Tussis describitur.

ELENCHUS RERUM.

describitur. v. Ejus ratio formalis & fiendi modus. vi, vii. Causa ejus primaria. viii. Causæ evidentes. ix. Ejus species. x. Prima, Tussis humida. xi. Secunda, Tussis sicca. xii.

SECT. I. CAP. V.

De Phthisi, sive Tabæ in genere.

Phthiſis inter morbos pectoris prima habetur. ii. Vocabuli hujus vâriæ acceptiones. iii. Atrophiam quamcunque denotat. *ibid.* Atrophia imprimis à sanguinis vitio procedit: iv. qui ἀτροφία redditur propria ipsius labe, cujus duæ species recensentur, vi. aut aliunde communicata: scil. à visceribus aut partibus solidis dyscrasia affectis, vii. aut à succo nerveo vitiatò. viii. Hujus duæ fiendi rationes explicantur. ix. Atrophix duæ species primaria, Tabes dorsalis & pulmonaris. x. Tabes dorsalis species item duæ. xi. Prima à succo nerveo in Lumbis inhibito, aut depravato: *ibid.* altera ab humoris per partes genitales dispendio. xii. Humor iste aut semen est, cujus nimia jactura, sive voluntaria, xiii. sive involuntaria atrophiam inducit; xiv. aut secundo Ichor, sive putrilago è partibus istis ob continui solutionem effluens. xv. Gonorrhœæ virulentæ ratio formalis. *ibid.*

SECT. I. CAP. VI.

De Phthisi proprie dicta, sive de Tabæ pulmonum vitio excitata.

Phthiſis pulmonaris definitio. ii. Causæ à Veteribus assignatæ. iii. Materies tabifica quibus viis pulmones subeat, *ibid.* aliquatenus sc. per Tracheam: iv. non tamen à capite destillans, *ibid.* sed ex vasis trachealibus exudans: v. Præcipue vero per arterias pneumonicas infertur. vi. Tussis, & exputio hoc modo excitata quandoque salutaris, vii. sæpe nimia & periculosa existit. *ibid.* Hujus fiendi rationes, *ibid.* tum & ulceris pulmonaris. viii. Pulmonis ulcus callo obductum, minus periculosum. ix. Phthiſeos causæ procatarticæ, x. è parte sanguinis, in crassi nimis soluti. xi, xii. Hujus dyscrasia tabifica aliquando à proprio ipsius vitio oritur: xiii. Quandoque à succo nerveo inducitur: xiv. alias à Lymphæductibus obstructis. xv. Tabificus etiam redditur propter evacuationes solennes inhibitas aut suppressas, xvi. tum propter Transpirationem impeditam. xvii. Noxa Tabifica ex parte pulmonari, xviii. ob pectus male conformatum, xix. propter diathesin hæreditariam, xx. (quæ in duobus consistit. xxi.) aut ob pectoris morbos prævios. xxii. Aeris in Tabidos influentia. xxxv. Aura crassa & urbana Phthiſicis quibusdam salubris, aliis noxia; xxv. hujus ratio inquiritur. *ibid.* Multis phthiſicis aura sulphurea salutaris, tum medicamenta sulphurea maxime congrua. *ibid.* Tussis tria tempora: xxvi. primo cum recens, phthiſeos suspicione caret: xxvii. secundo, quando phthiſin inducere incipit: xxviii. ter-

ELENCHUS RERUM.

tis, quando in phthisin confirmatam cedit. xxix. Methodus therapeutica
 contra Tussim recentem. xxxi. cujus tres indicationes. *ibid.* prima san-
 guinis effervescentiam respicit, xxxii. secunda seri, aliorumque recre-
 mentorum secretionem, xxxiii. tertia Catarrhi suppressionem, sive pul-
 monis corroboracionem intendit. xxxiv. Medicamentorum formulæ var-
 riæ. xxxv. Puerorum Tussis convulsiva (*Chin-cough* dicta) descri-
 bitur. xxxvi. Ejus ratio formulis. xxxvii. Causa, partim catarrhus.
 xxxviii. partim pectoralium diathesis spasmodica. xxxix. Ejus prognos-
 is. xl. Curationes empiricæ, xli. partim Musco pyxidato perficiuntur,
 xlii. (Hujus ratio innuitur, xliii.) partim terriculamentis. xliii. Mor-
 bi curatio rationalis. xlv. Tussis in phthisin degenerantis curatio tribus
 potissimum indicationibus perficitur. xlv. Prima sanguinis dissolutio-
 nem nimis promptam inhibendam præcipit, xlvi. quod tribus itidem
 perficitur; sc. succum nutritium sanguini proportionando, sanguinis
 aciditates tollendo, denique ejusdem recrementa à pulmone avocando.
 xlvii. Secunda, remedia expectorantia requirit. xlviii. Tertia, Balsami-
 cis perficitur. I. Remediorum ad phthisin formulæ. li. Vaporaciones &
 fuffitus. lii. De phthisi confirmata. liii. In hac quid agendum, *ibid.*
 cum remediorum formulis. *ibid.* Tussis simplicis sanguinis vitio excita-
 tæ historia, cum curationis methodo. lv. ad lx. Historia altera notabilis
 Tussis clangosæ à liquoris nervei vitio profectæ. lxi. Ejusdem *Ætiolo-*
giæ, lxii. &c. Medendi methodus usitata. lxv. ad finem.

SECT. I. CAP. VII.

De sanguinis sputo.

Pectoris plerique morbi in Phthisin terminantur. i. Sanguinis sputum
 affectus valde frequens. ii. Circa eum tria consideranda. iii. Primo
 è quibus vasis sanguis erumpit. iv. Quali tum horum tum sanguinis vi-
 tio contingit. v. Quæ potissimum arteriæ, ac ubi consistæ sanguinem ex-
 spuunt. v. Hæmoptoe è vasis Trachealibus, raro periculosa. vii. Secun-
 do, in quibus locis deponitur. viii. Vel in Larynge sc. vel in mediis
 bronchiis, vel intra vesiculas orbiculares. *ibid.* Pro diversitate horum lo-
 corum sanguis diversimode exspuitur. ix. Morbi hujus causæ evidentes,
 x. Prognosis, xi. Curatio, xii. ejusque indicationes duæ, *ibid.* Qua-
 rum prima sanguinis fluxum sistendum curat, eundem à parte affecta avo-
 cando, xiv. & vasis aperturam claudendo. xv. Secunda intentio præser-
 vatoria sanguinem in crasi rectâ continendum, xvii. tum Pulmonis con-
 formationem debitam procurandam indicat, xviii. Medicamentorum
 formulæ intentioni primæ inservientes. xix. Indicationis secundæ præ-
 servatoriæ Intentio prima respicit sanguinem, xx. in quem finem præ-
 scribuntur evacuantia, xxi. vel mere alterantia. xxii. Intentio secunda
 pulmones respiciens, Balsamica requirit. xxiii. Morbi hujus historia pri-
 ma. xxv. &c. Ejus *Ætiologia*, xxx. Historia secunda, xxxii. Casus
Ætiologia, xxxiv.

ELENCHUS RERUM.

SECT. I. CAP. VIII.

De Peripneumonia.

Peripneumoniam descriptio. I. Phlegmone quomodo in pulmone excitatur. II. Peripneumoniam causa conjuncta in his duobus consistit, nimirum ut sanguis effervescat; secundo, ut simul intra ductus hæreat. III. Diathesis modo hæc, modo ista prior. *ibid.* Qualis vero sit, phlebotomia detegit. IV. Quam ob causam hæc sanguini diathesis inducitur. V. Pulmonum vitiositas ad Peripneumoniam disponens. VII. Morbi hujus causæ evidentes. VIII. Sæpissime Pleuritidi succedit aut supervenit. IX. Hujus ratio inquiritur. X. Morbi differentiam, *ibid.* Prognosis, XI. ex symptomatum apparentia. XII. ab excretis, XIII. à virium statu. XIV. Cæratio duas habet indicationes primarias. XV. Prima indicatio quatuor suggerit medendi intentiones. XVI. Quarum prima, ut sanguinis affluxus præscindatur; secunda, ut extravasatus circulationi reddatur. *ibid.* His utrisque satisfacit venæ-sectio, XVII. circa eam regulæ. *ibid.* Tertia medendi intentio, ut sanguinis viscositas tollatur. XIX. Quarta, ut symptomatis urgentibus occurratur. XX. Indicatio secunda materiam morbificam maturationem & expectorationem respicit. XXI. Remediorum formulæ ad primam & secundam intentionem. *ibid.* Vomitoria minime exhibenda. XXII. Purgantia aliquando concedenda. *ibid.* Enemata vero in quotidiano sunt usu. XXIII. Medicamentorum sanguinis lentorem dissolventium formulæ. XXIV. Symptomatum curatio. XXV. Medicamenta contra vigiliis & dolorem. *ibid.* Maturantium & expectorantium formulæ. XXVI. Historia prima, XXVII. secunda. XXVIII.

SECT. I. CAP. IX.

De Pleuritide.

Pleuritis & Peripneumonia morbi affines. I. Loco affecto differunt, *ibid.* Pleuritis sedes. II. Causa ejus proxima. III. Cur aliquoties in Peripneumoniam, alias in Anginam commutatur. *ibid.* Causæ Pleuritis remotiores. IV. Pleuritis notha. V. Pleuritis differentiam, VI. Prognosis. VII, VIII. Curatio tres indicationes suggerit. IX. Quarum prima curatoria sanguinis extravasationem tollendam curat. X. Phlebotomia in omni Pleuritide necessaria. *ibid.* Quæ vena secanda: XI. Cucurbitulæ cum scarificatione, Phlebotomiam aliquoties vicem suppleat. XII. Cathartica caute, Vomitoria minime exhibenda. *ibid.* Enemata semper necessarij sunt usus. *ibid.* Secunda indicatio præservatoria sanguinis lentorem tollit. XIII. Tertia vitalis, victus rationem, Cardiacæ, & Anodyna præscribit. XIV. Remediorum formulæ ad phlegmonem tollendam: XV. ad sanguinis lentorem, XVI. Huic fini inserviunt stercus equinum, *ibid.* tum alia stercora, & pulveres, XVII, tum liquores chymici. XIX. Cardiacorum & Anodynorum formulæ, XX. Pleuritis Historia. XXI.

ELENCHUS RERUM.

SECT. I. CAP. X.

De Empyemate.

Empyema affectuum aliorum pectoralium productum. i. Raro per se incipit. ii. Ejus causa conjuncta. *ibid.* Puris & materiae purulentæ differentia. iii. Quare utraque modo cum, modo sine febre. iv. Utrumque aliquando Empyematis causa est. v. Empyematis signa tum in fieri, tum in facto esse. vi. Differentiæ. vii. Prognosis. viii. Specilli à materia Empyematica deauratio quid significat. ix. Morbi curatio. x. Paracentesin quæ suadeant aut dissuadeant, xi. Medicamenta ante paracentesin, xii. Post Paracentesin, xiii. Empyematicorum variorum Historiæ. xiv.

SECT. I. CAP. XI.

De Pulmonis Vomica.

Hic affectus raro notatus. i. Non adeo lethalis uti Tulpio placuit. *ibid.* ejus ratio formalis & causa conjuncta. ii. Materies morbifica, iii. undenam accedat, incertum. *ibid.* Indicationes tres. iv. Prima Indicatio remedia expectorantia requirit. v. Eorundem formulæ. *ibid.* Secunda præservatoria, sanguinis depurationem & pulmonum corroboracionem molitur. vi. Medicamentorum formulæ. *ibid.* Tertia vitalis, Anodyna, Cardiaca, & idoneam victus rationem suadet. vii. Fontanella in latere sæpenumero insigniter juvat, *ibid.* & quare. viii. Historia pulmonis Vomica laborantis, fonticulo in latere curati. x. Historia secunda. xii. Tertia, alterius sine fonticulo sanati. xiii.

SECT. I. CAP. XII.

De Asthmate.

Asthma morbus maxime terribilis. i. Morbi descriptio. ii. Respirationis Alaxæ causæ. iii. Asthmatis tres species. *ibid.* Prima à Tracheæ ductibus obstruatis, quam solam agnovere Veteres. iv. A vaporibus à Liene, Utero, &c. minime procedit. *ibid.* Bronchiorum angustia quot modis oriatur. v. Quicquid sanguinem efferveracit, Asthmatis causa evidens. *ibid.* Cur Asthmatici in lecto pejus habent. *ibid.* Asthma convulsivum. vi. ejus sedes multiplex & diffusa. *ibid.* Materies morbifica intra fibras musculares consistit, vii. aut intra nervos, eorumque plexus, viii. aut tertio in occipite juxta nervorum origines. ix. Asthma mixtum, sive partim pulmonicum, partim convulsivum. x. Asthmatis causæ evidentes,

ELENCHUS RERUM.

xI, Prognosis. xII. Duæ primariæ indicationes. xIV. Prima Curatoria, in Paroxysmo respirationem facilitandam, tum partes morrices à spasmis avocandas præcipit. xv. Remedia ad primam intentionem, xvI. ad secundam. xvII. Remediorum formulæ. xIX. Indicatio secunda præservatoria, Pulmonum conformationem emendandam, tum spirituum inordinationes tollendas præcipit. xx. Remediorum formulæ, sc. Pülulæ. *ibid.* Mixturæ. xXI. Aquæ destillatæ. xXI. Syrupi magistrales. xXI. Decocta Galli veteris. xxIV. Historia prima Asthmatis convulsivi. xxV. Secunda Asthmatis mixti. xxVI. Ejus Ætiologia. xxVII.

SECT. I. CAP. XIII.

De Pectoris Hydrope.

Hydrope pectoris, licet facile dignoscatur, tamen ejus causa occulta est. I. Undenam, & per quos ductus illuvies aquosa intra pectus congeratur. II. A vaporibus condensatis nonnunquam ortum ducit. III. Aliàs à sero ibidem ex arteriarum osculis deposito. IV. Quandoque item à Lymphæductibus, v. (Hujus instantia notabilis. *ibid.* & curatio per pectoris apertionem VI.) aut vasis chyliferis disruptis. VIII. Morbi differentia, IX. signa diagnostica. X. Curatio Indicationes tres habet. XI. Prima curatoria, quibus mediis perficitur. XII. Remediorum formulæ. XIV. Ægrotantis historia. XV. Ejusdem curatio, *ibid.*

SECT. II.

De Medicamentis splanchnicis, sive quæ viscera imi ventris respiciunt.

CAP. I.

De Ictero, ejusque remediis, eorumque operandi modis & Ætiologiis.

Affectus hepatici. I. Icterus quid sit. IV. Obstructio est causa ejus, quæ variis modis contingit. V. Sylvii opinio de Icteri causa. VI. &c. Autoris sententia. IX. Morbi hujus causa interdum in sanguine. *ibid.* Quare febris tertiana frequenter in Icterum definit. *ibid.* Therapeia tres Indicationes continet. X. Quarum prima, sc. meatuum obstructions expediendæ, quibus remediis perficienda. XI. Secunda sanguinis crasin bilis nimis proliferam emendandam præcipiens, alterantia requirit. XII. Tertia vitalis, Cardiaca & Anodyna præscribit. XIII. Vomitoria, XV. Cathartica, XVI. Deoppilativa, indicationi primæ inservientia. XVII. Pro Indicatione secunda requiruntur remedia anticterica, salii volatili animali, XIX. tum minerali prædita. XX. Medicamenta Chalybeata

varii

ELENCHUS RERUM.

varii generis. XXI. Antiferica externa & sympathetica. XXIV. Quorundam ex iis Aetiologia. XXVI. Victus ratio. XXVIII. Cardiaca. XXIX. Anodyna. XXX.

SECT. II. CAP. II.

De Remediis aliis hepaticis.

Quibus morbis Hepar laborare solet. I, II. Circa viscus hoc duæ generales medendi intentiones. III. Medicamenta splanchnica vulgo dicta, primo & potissimum in sanguinem operantur, IV, V. Qualia sunt quæ Hepar specialius respiciunt. VI. Formulæ medicamentorum contra hepatis nutritionem nimiam, uti & Rhachitidi appropriatorum. VII. Remedia ad alios hepatis affectus dicata enumerantur. VIII. primo simplicia, vegetabilia, *ibid.* dein sales fixi, & acidi, IX. postremo Chalybeata. X. Hepaticorum compositiones officinales. XI. Magistralis. *ibid.*

SECT. II. CAP. III.

De Hydropse Ascite, ejusque remediis.

Hydrops hepatis aut lienis vitio minime aut raro oritur. I. &c. III. Hydropis tres species, & Ascitis exemplum notabile. III. Ascitis materies & causa conjuncta, vel humor aquosus è sanguine deciduus, V. vel lymphæ, aut chylus è propriis utriusque vasis effusus. VI. Minime vero humoris nervei stillicidium, aut vapores condensati. VII. Sanguinis pars aquosa in imo ventre deponitur sanguinis ipsius vitio, IX. aut vasorum. X. Cur lymphæ in aqualiculum erumpat. XI. Cur item chylus. XII. Morbi differentia. XIII. Prognosis. XV. &c. Ascitis curatio, quibus & quot modis tentari solet. XVII. Cathartica aliquoties parum juvant, imo potius obsunt. XIX. Cathartica, aut emetica aut Purgantia. XX. Emeticorum census. XXI. Purgantium census. XXII. Gummi Gutta. XXIII. Variæ ejus præparationes. XXIV. Historia Asciticæ eodem curatæ. XXV. Esula sive Tithymallus. XXVI. Hercules Bovii. XXVII. Pilulæ Lunares. XXVIII. Hydragoga purgantia, mitiora, vel fortiora. XXIX. Sambuci & Ebuli semina. XXX. Soldanella & Gratiola. XXXI. Succus Ireos nostratis. XXXII. Elaterium. XXXIII. Ex his variæ compositiones & formulæ. XXXIV. Hydragoga diuretica in Anasarca sæpe juvant. XXXV. in Ascite quatenus conveniunt. XXXVII. Quare adstringentia diuretica permiscenda. *ibid.* Quo discrimine & delectu exhiberi debent. XXXVIII. Diaphoretica in Ascite quatenus juvant. XXXIX. Enemata & Emplastræ. XL. Paracentesis in Ascite quando & quibus convenit. XLI. Curationis historia. XLII.

ELENCHUS RERUM.

SECT. II. CAP. IV.

De Tympanite.

Tympanites haud proprie hydropis species. 1. Causa ejus quare occulta *ibid.* Flatui vulgo, sed perperam adscribitur. *ibid.* Flatus enim non intra Peritonæi concavum, 11. aut Intestinorum cavitates, 111. aut eorundem ac Mesenterii tunicas subsistunt. 1V. Quot & quibus modis venter intumescit. V. Primo sc. à viscerum tumoribus. VI. Qui Tympanitis aliquando sunt causa procatarctica. *ibid.* Secundo ab aquis aggestis, ut in Ascite. VII. Tertio à flatibus. VIII. Quarto à fibrarum splanchoicarum inflatione *πνεύματι*. IX. Tympanites passionibus Colicis, aut Hystericis haud raro succedit. *ibid.* A simili causa, sed fixiori procedit. X, XI. Quod instantis & rationibus probatur. XII. Tympanites universalis. *ibid.* Ejus causa inquiritur, atque vera assignatur. XIII. Cur sumptis venenis corpus intumescit, *ibid.* Cur item in defunctis venter. XIV. Quomodo spiritus, qui irriqueti & mobiles sunt, ventris tumorem fixum & permanentem excitant. XV. Hoc succi nervei vitio accidit. XVI. Cujus obstructione spiritus intra fibras detinentur ac immobiles fiunt. XVII. Morbi descriptio. XVIII. Causæ procatarcticae sunt morbi alii prægressi. XIX. Asthmatis in Tympanitem desinentis ratio. *ibid.* Prognosis. XX. Therapeiæ vulgaris ratio minus commoda, ac raro prodest. XXI, XXII. Tres indicationes therapeuticæ. XXIV. Prima curatoria, & difficillima, XXV. quibus remediis potissimum perficitur. *ibid.* Diuretica maxime accommodata. XXVI. Catharticorum mitiorum formulæ. *ibid.* Item Enematum. *ibid.* Diureticorum formulæ. XXVII. Topica. XXVIII. Indicatio secunda remedia alterantia requirit. XXIX. Inter quæ Chalybeata maxime juvant. *ibid.* Cujusmodi è ferro præparata non conveniunt. XXX. Qualia admitti possunt. XXXI. Horum formulæ. *ibid.* Liquor à floribus Tapsi barbati. XXXII. Remedia alia appropriata. XXXIV. Indicatio vitalis, Cardiaca, Hypnotica, & remedia contra sitim præscribit. XXXV. Singulorum formulæ. *ibid.*

SECT. II. CAP. V.

De Anasarca.

Anasarca descriptio. 1. Quomodo ab Ascite differt. 11. Origo ejus à sanguine. 111. Causa materialis & efficiens. 1V. Sanguinis causa efficiens duplici respectu. V. Primo quod non rite sanguificat. *ibid.* Hæmatoseos ratio & modus explicantur. VI. Per fermentationem sc. peragitur, *ibid.* & Accensionem. VII. Sanguinis diathesis hydropica oritur, vel ob vitiatam fermentationem, 1X. vel ob accensionem læsam. X. Anasarcae causæ procatarcticae (unde sanguinis affectio *ὀζυμωδης*) in tribus consistunt. XI. viz. primo quod sanguinis particulae activæ nimis absumuntur. XII. Secundo quia non satis reparantur. XIII. Tertio quoniam

ELENCHUS RERUM.

à particulis hebetioribus obruuntur. xiv. Cujus tres sunt casus. *ibid.* Primo à non naturalibus immodice ingestis. xv. Secundo à naturalibus indebite retentis. xvi. Tertio à præternaturalibus in corpore genitis. xvii. Hujus vari modi ac rationes recensentur. *ibid.* Anasarca causa materialis partim sanguinis serum, partim succus nutritius. xviii. Quare humor hydropicus fit limpidus, & non cruentus aut lacteus. *ibid.* Morbi differentia. xix. Prognosis. xxi. Curationis indicationes duæ. xxii. Prima curatoria, materia morifica evacuationem suggerens, hydragoga cuiusque generis requirit. xxiv. Primo, sc. Cathartica, eaque fortiora, sed non in omnibus indifferenter. xxv. Horum operandi modus. xxvii. Secundo Diuretica, atque imprimis lixivialia. xxviii. Quorum operandi modus ac formulae subjiciuntur. xxix. Tertio Diaphoretica. xxx. Quæ dosi largiori propinanda. xxxi. Administrationes externæ. xxxii. Earundem præcipuæ species, & usurpandi modus. xxxiii. Frictiones. xxxiv. Linimenta & fots. xxxv. Balnea. xxxvi. Veficatoria. xxxvii. Escharotica. xxxviii. Horum applicatio empirica. *ibid.* Acus punctura. xxxix. Indicatio secunda præservatoria, cuiusmodi remedia suggerit. xl. Eorundem formulae. *ibid.* Chalybeata sulphure prædita egregie juvant. xli. Potus diæteticus. xlii. Anasarca curata. Historia. xliii. Prognosis & curationis. xliii. Conclusio hujus sectionis.

S E C T. III. C A P. I.

De Phlebotomia

Phlebotomia medicina maxime generalis & antiqua. i. Natura per hæmorrhagias eam primo demonstravit. iii. Hæmorrhagiæ spontaneæ variæ species. *ibid.* Earum causæ procedunt, vel à sanguinis accensione, v. Vel à fermentatione ejus. vi. Hæmorrhagiæ critica quandoque in symptomaticam transeunt. *ibid.* Quibus modis id fit. *ibid.* Hæmorrhagiæ symptomaticæ oriuntur aut à sanguinis vitio, viii. aut vasorum culpa, quatenus vel male conformantur, vel spasmodice afficiuntur. *ibid.* Aut tertio à sanguinis & vasorum culpa complicata. ix. Sanguinis missio ab arte procurata, primo vel naturam imitatur. xi. Vel secundo eam præcellit, xii. aut regular, xiii. Vel tertio Ars à natura superatur. xiv. Hæmorrhagiæ & Phlebotomiæ discrimen quoad sanguinem erumpentem. xv. Phlebotomiæ usus & effectus. xvi. Sanguinem alterat, primo copiam ejus minuendo. xviii. (Sanguinis missio nimis prodiga vitanda, hujusque rationes assignantur. xix.) Secundo crasin aut temperiem vitiatam emendando, & restituendo. xx. Quadam sanguinis discrasia venæsectionem non admittunt. xxi. An in synocha putrida vena secanda sit, & circa hanc cautiones. xxii. Tertio Phlebotomia sanguinis motus inordinatos corrigit aut sistit. xxiii. In quibus, & quarum partium morbis phlebotomia indicatur. xxiv. Post Phlebotomiam indicatam deliberare oportet, primo de loco unde sanguis mittendus. xxvi. In quibusdam casibus è brachio. xxvii. In aliis è vena frontis, temporum, juguli, pedis, aut vasus sedalibus. xxviii. Venæ Jecoraria, Cephalica, & Salvatella perperam ita dicuntur. xxix. Vena Jugularis tutissime pertunditur. xxx. Circa venas in manu aut pede ad Chirurgo cautio. xxxi. Secundo considerare oportet quo instrumento, vena pertundenda sit. xxxii. Sanguinis missionem quidam veteres

ELENCHUS RERUM.

veteres tum neoterici ridicule damnarunt. xxxiii. Cur inter venam secundam, Arteriæ pertusio adeo periculosa. *ibid.* Tertio sanguinis mittendi tempus in considerationem venit, xxxiv. primo respectu morbi, xxxv. dein respectu ætatis, tum anni & partium ejus. xxxvi. Lunæ & siderum aspectus nullius hic momenti sunt. xxxvii. Quarto diei tempus considerandum venit. xxxviii. Quinto sanguinis mittendi quantitas. xxxix. Quæ si nimis parca, plus officit sæpe, & febrem intendit. *ibid.* Nimia vero non minus cavenda. xl. In quibusdam etiam plane interdicenda. *ibid.* Phlebotomia orificio largiori celebranda. xli.

SECT. III. CAP. II.

De Remediis *ἰχθυοῖς*, sive sanguinem sistentibus.

Hæmorrhagia non omnis sistenda. i. Sed tantum immodica, aut per loca incongrua. ii. Posterioris casus præcipui notantur. *ibid.* Item & prioris. iii. Hæmorrhagiæ narium in præsentî curatio tantum proponitur. *ibid.* Vasa è quibus sanguis effluit, describuntur. iv. Eadem sunt è quibus serum ad nares destillat v. Sanguis isthinc immodice effluens, valde incommodus. vi. Tales effluxus immoderati accidunt aut sanguinis vitio. vii. Aut Vasorum culpa. viii. Prognosis. ix. &c. Curationis Indicationes tres. xiii. Curatoria, tria præcipit. xiv. Remedia externa, & primo ægrotantis situs, & ligaturæ. xv. Secundo, venæsectio. xvi. Tertio, frigidorum applicatio. xvii. Quarto, Cucurbitæ. xviii. Quinto, Frictiones extremorum. xix. Sexto, Cauteria. xx. Septimo Lymphimæ. xxi. Octavo, remedia per sympathiam aut antipathiam *ἰχθυοῖς*. xxii, xxiii. Administrationes topicæ. xxiv. Aquæ vitriolicæ injectio. xxv. Turundæ, pulveres, stercus porcinum, sanguis combustus. xxvi. Remedia interna. xxviii. Aut sanguinis effervescentiam sedant. xxix. Aut cordis motum sufflamant. xxx. Remedia ad Hæmorrhagiam in febre maligna. xxxi. Medicamentorum formulæ, *ibid.* Indicatio vitalis. xxxii. Ægrotantis situs, modo intra lectum, modo extra hunc. *ibid.* Indicatio tertia præservatoria sanguinis effervescentiam nimiam, tum vasorum conformationem respicit. xxxiii. Remediorum formulæ. *ibid.* Hæmorrhagiæ rarioris historia. xxxiv. Ætiologia ejus, & curatio. *ibid.*

SECT. III. CAP. III.

De Vesicatoriis.

Vesicatoria veteribus sinapismi & Phœnigmi dicta. i. E quibus parantur: è corporibus sc. actu, aut potentialiter ignitis. ii. Vesicatoriorum formulæ. iii. Vesicatorium elegans cum Dropace. iv. Vesicatoria è Batrachio periculosa. v. Quomodo vesicatoria operantur, ostenditur exemplo ignis. vii. Cantharides quomodo vesicas excitant, & aquas educunt. viii. Quare dysuriam frequenter excitant, ix. Urinas & sudores movent.

ELENCHUS RERUM.

movent. *ibid.* In spiritus primo & potissimum agunt. x. Eorundem effectus, primo quoad humores cutaneos, xiiii. Secundo, quoad sanguinem. xiv. Quem expurgant & alterant. *ibid.* Tertio, respectu humoris nervi. xv. Quibus morbis sanandis conducunt. xvi. Primo sc. morbis quibusdam cutaneis. *ibid.* Secundo sanguinis impuritates, ac dyscrasias tollunt. xvii. Adeoque affectibus quamplurimis abigendis qui à sanguine oriuntur, conducunt. *ibid.* Quemadmodum etiam tertio, ad affectus omnes nervosi generis. xviii. Nephriticis tamen & stranguria affectis officijunt. xix. Quibus constitutionibus optime conveniunt. xx. In calidis & biliosis partem rubificant, aquas vero non educunt. xxi. In aliis, quatenus ichorem nimium educunt, haud congruunt. xxii. Vesicatorum ulcera in febris quandoque ubertim fluunt & morbum judicant. *ibid.* Non temere sananda sunt. *ibid.* Exemplo res declaratur. *ibid.*

S E C T. III. C A P. IV.

De Fomiculis sive Fontanellis.

Fomiculus remedium præservatorium potius quam curatorium. 1. Super his tria Disquirenda sunt. ii. Primo, quos humores evacuant. iii. Secundo, in quibus morbis præcipue conducunt. iv. Haud omnibus ex æquo conveniunt. v. Primo iis nocent quibus evacuant nimis. vi. Quare humorem sæpe nimium profundunt. vii. Item spiritus nimis absumunt. *ibid.* Secundo iis nocent, quibus parum aut nihil evacuunt. viii. Fonticulorum loca unde designantur. ix. Fonticuli in futura coronali, aut bregmate, minus profunt. x. Contra, si in nucha, aut inter homoplatas excitentur. *ibid.* Fonticuli in dorso. xii. In brachio aut crûre, sæpe juvant. xiii. In Abdomine sine magno commodo inuritur. xiv. In Inguine Lumbaginem, & dolorem Ischiadicum sanant. xv. Femur fontanellis gestandis minus aptum. xvi. Quinam membri locus fontanellis idoneus. xvii. Symptomata fonticulis accidentia, quæ medelam requirunt, sunt primo inflammatio. xix. Cujus fonticulo recens excuso supervientis Ætiologia proponitur. xxi. Inflammatio tres habet criseos modos. *ibid.* Harum optimus est ut sanguis extravasatus reducatur. *ibid.* Quomodo hoc fiat. xxii. Focus & Cataplasmata, item Purgatio & Phlebotomia, apprime conveniunt. *ibid.* Inflammatio interdum fonticulo antiquo supervenit. *ibid.* Secundo Fonticulus ichorem nimium & foetidum profundit, ideoque medelam exigit. xxiii. Primo, ut sanguinis crassis restituatur, xxiv. Secundo, ut loci ulcerati tonus præservetur. xxv. Tertio, fonticulus exiccus & aridus quomodo sanatur. xxvi. Quarto, fonticulus invitis omnibus cum fovea sanabitur. xxvii. Quinto, carnis excrescentia spongiosa, ut tollenda. xxviii. Vulgaris error est fonticulos ad sterilitatem diaponere. xxix.

ELENCHUS RERUM.

SECT. III. CAP. V.

De Affectibus cutaneis eorumque remediis.

Descriptio Cuticulæ. II. Cutis. III. Papillæ pyramidales organum Tactus. *ibid.* Cutis glandulæ. *ibid.* Pori majores, tum minores. IV. Cutis rugæ, ac sulci. *ibid.* Asperitas & lævitas multum dependent ab humore eos implente. V. (Aqua saponata humorem hunc educit, unde rugæ majores. *ibid.*) Dependent etiam à pororum subita constrictione. VI. In poris majoribus sunt pilorum radices. *ibid.* Cuticulæ morbi nulli. VIII. Tamen densa nimis cutis discolorationem causat. *ibid.* Affectus cutanei recensentur. IX. Ephelidum descriptio. XII. Harum materies, & causa. XIV. Maculæ lenticulares, hepaticæ vulgo, sed perperam, dictæ. XV. Harum causa. XVI. Nihil mali significant. *ibid.* Maculæ pestilenciales, & scorbuticæ. XVII. Macularum curatio. XVIII. Cosmeticorum formulæ, primo quæ cutim detergunt. XIX. Secundo, quæ materiam maculosam in-
tus repellunt. XX. Uti lac Virginis, &c. *ibid.* Aqua cosmetica Mercurialis. XXI. Usus ejus familiaris non tutus. *ibid.*

SECT. III. CAP. VI.

De Psora cum pruritu.

Psora morbus proprie cutaneus. I. Ejus descriptio. II. Materies ejus non humor quispiam à quatuor vulgaribus, sed glandulis cutaneis insitus. IV. Latex sive humor iste describitur. V. Degener, *ψωραδύς* evadit propter sanguinis recrementa in glandulis cutaneis deposita. VI. Tum propter ipsius stagnationem. VII. Tertio ob contagium ab extra susceptum. VIII. Contagii hujus citissimi ratio. IX. Alicubi susceptum mox in totam cutim propagatur. *ibid.* De Pruritu. X. Ad sensum Tactus spectat. XI. Cujusmodi sit ejus affectio. *ibid.* Tactus affectiones primæ sunt Dolor & Voluptas. *ibid.* Quomodo spiritus in Dolo sensorium afficiunt. *ibid.* Doloris causa est solutio continui. XII. Quomodo spiritus sensorium afficiunt in Voluptate. XIII. Ejus ratio formalis. XIV. Pruritus medium quiddam inter dolorem & Voluptatem; tum quomodo spiritus sensorium in pruritu afficiunt. XV. Psoræ differentiarum quoad originem. XVI. Quoad formam. XVII. Prognosis. XVIII. Pueris & cachecticis maxime periculosa. XIX. Therapeia. XX. Indicatio prima. *ibid.* Secunda. XXI. Remedia tum interna, tum externa, simul adhibenda. XXII. Quæ sunt Catharsis, Phlebotomia, Alterantia interna, & Topica. *ibid.* Cathartecorum formulæ. *ibid.* Remedia alterantia. XXIII. Topica cum Sulphure. XXIV. cum Mercurio. XIV. Sed hæc sunt periculosa. *ibid.* Cinnabaris fumus, etiam non valde tutus. XXVI. Balnea ex Sulphure. XXVII. Elegans pruritem sanandi modus. *ibid.* Quare Sulphur Psoræ antidotum. XXVIII. Quare item Mercurius. XXIX.

De Impetigine, sive Lepra Græcorum.

Impetiginis variaz appellationes. i. Descriptio. ii, iii. Differentiaz, iv. Quomodo à Scabie differt. v. Item à Lepra. vi. Causa materialis non humor cutaneus, sed concretiones tartareæ in corpore genitæ. vii. Causa proxima. viii. Causæ evidentes. ix. Inordinationes in victu, & præcipue carnis porcinae & piscium esus assiduus. x. Sæpius tamen Scorbuto ac Lui venereæ, supervenit. xi. Morbi prognosis, xii. Therapeiæ indicationes duæ. xiii. Morbus per se incipiens, ut curandus. xiv. Causæ evidentes amovendæ. *ibid.* Causæ proximiores, ut tollendæ. xv. Remedia præcipua notantur. *ibid.* Cathartica. xvi. Sanguinem edulcorantia, uti serum lactis, cum Electuario appropriato. xvii. Acidulæ ferratæ. xviii. Decocta ex lignis. xix. Medicamenta chalybeata. xx. Salivatio. xxi. Quæ tamen hunc morbum non semper curat. *ibid.* Quare Impetigo difficilior quam Lues Venerea sanatur. xxii. Impetigo scorbuto superveniens, ut tractanda. xxiii. Antiscorbutica calidiora non congruunt, neque Thermez; sed remedia temperatiora tantum. *ibid.* Horum formulæ. *ibid.* Fructus Cucumeris. xxiv. Acidulæ purgantes. xxv. Acidulæ vitriolicæ. xxvi. Medicamenta sale volatili constantia, præcipue ex Viperis parata. xxvii. Sed non Chymice. *ibid.* Viperarum Juscula & infusiones. *ibid.* Impetigo Lui venereæ superveniens, ut curanda. xxviii. Indicatio securanda curatoria, Topica requirit. xxix. Balnea sulphurea minus conveniunt. xxx. Linimenta mitia: fortiora è Pice liquida: fortissima è Mercurio. xxxi. Historia notabilis. xxxiv. Salivatio Impetiginem pro tempore curat, cum recidiva. *ibid.* Non vero pènitus sanat. *ibid.* Historia alia consimilis. xxxv.

DE
MEDICAMENTORUM
 OPERATIONIBUS
 IN
Corpore Humano.

S E C T I O I.

C A P U T I.

Designatio totius Operis.

ARTEM medicinalem à prima inventione, usque ad Hippocratis secula mere empiricam fuisse, ejusdem annales consulentibus compertum est. Quippe cum varii homines varia tentarent remedia, si quidpiam in aliquo affectu juvisse experientia comprobaverat, postea idem in simili casu etiam aliis adhiberi solebat. Quare, uti refert Herodotus, antiquiores Ægyptii ægros suos non ad medicos, sed in compita, & publicas vias deferebant, populum prætereuntem pro morbi curatione consulturi. Porro & horum, & Græcorum Sacerdotes, quo quisquam remedio sanatus esset, scriptis mandantes, observationes suas in Templorum Adytis, etiam aliis tubinde ægrotis communicandas reponebant. Postquam vero, accrescente indicis observationum cumulo, *λατρηϊκῶν* in præcepta & methodum redigi cœpisset, in duplici hoc cardine res pene tota versabatur; nempe ut materia medica cum toto ejus apparatu, & selectis præscriptorum formulis apre dispensaretur, ac insuper ut Indicationes Therapeuticæ, circa supellectilis medicinalis usum rite designarentur. Si quispiam hæc utraque satis calluisset, in re pharmaceutica *omne punctum tulisse* putabatur. Verum enimvero in hoc negotio, inque medicinæ praxi inter desiderata merito collocamus, quod à nemine adhuc explicetur, quo ritu & quali partium corporis humani affectione, medicamenta intus sumta, aut exterius adhibita, operationes suas perficiant; viz. quomodo, & quare hæc vomitum, illa purgationem, alia diaphoresin, aut alterationem, aut quandam alterius generis operationem moveant; quæ sit partium & particularum in agente & patiente affinitas, aut dissimilitudo, impulsio, pulsio, & reactio: dein quali illæ invicem commistæ lucta aut fermentatione agitentur, & qua mechanica aut *χημικῶν* effectus suos producant. Super his solutio vulgaris solet esse, pharmaca quæque per virtutes quasdam specificas o-

perari, & *δυναμεις* suas peculiare exercere. Quod equidem nihil amplius sonat, quam idem per idem explicare; quemadmodum si dicatur vomitoria quædam esse, quia facultate vomitum in nobis ciendi prædita sunt. Quandoquidem igitur speculatio hæc Therapeutica hætenus à medicis fere intacta relinquitur, operæ pretium videtur inquirere de ratione quasi mechanica, qua medicamina cujusque generis in corporibus nostris vires suas exercent; scilicet ut, pro libitu nostro, illa in visceribus excretionum motus ciere, aut sistere, sanguinis & humorum effervescentias excitare, vel compefcere, cujusque insuper partis aut membri indigentis, aut anomaliis peculiari quodam respectu, ac velut tributo subvenire valeant. Hic etsi parum refert quo ordine pharmacorum species recensentur, tamen methodi gratia, eorum rationes quasdam generales imprimis designare visum est, dein juxta has eadem in classes redigere. Itaque circa medicamentorum operationes primo distinguere oportebit loca in quibus virtutes, sive energias suas primo, aut potissimum exerunt; quæ nimirum vulgo dividi solent in tres regiones, scil. primo, primas vias, quibus præcipue comprehenduntur Ventriculus, Intestina, ductus Felleus, & Pancreaticus, nec non vaforum Meseraicorum oscula; secundo, Massam sanguineam cum appendicibus ejus sanguineis, scil. Præcordiis, Hepate, Lie-ne, &c. tertio, Cerebrum & systema Nervosum, cum membris & habitu corporis. Præter has distinctas activitatis sphaeras, quarum modo hæc, vel illa seorsim à cæteris, modo plures, aut omnes simul à pharmaco attinguntur; insuper secundo in loco considerare debemus subiecta immediata in quæ medicamenta operantur, quæ nimirum non solidæ partes, sed vel Spiritus animales, vel Humores sunt; tametsi his medianibus etiam illæ interdum afficiantur. Pharmaca intus sumta vel immediate agunt in Spiritus animales, eos nempe qui Oesophagi, Ventriculi, Intestinatorum, aliorumque in primis viis ductuum fibris insident; vel mediante sanguine in eos qui Cerebrum & partium longius distarum fibras nerveas aut membranaceas incolunt. Sive hos, sive illos cum illorum virtus attingit, eosdem vel irritando in motus excretorios ciunt, aut erigendo amplius expandi & velut ovare faciunt; vel demulcendo ipsorum inordinationes sedant, & molestias tollunt; vel denique consternendo eorum furores consopiant. Humores, quibus pharmaca intus sumta vires suas imprimunt, sunt Ventriculi, & Intestinatorum tum fermenta, tum oblinimenta, Sanguis, cum succo nutritio, & recrementis, sc. Sero, Bile utraque, & succo Pancreatico, & humore Lymphico, atque liquor Nervosus; in quos modo singulares, modo plures simul medicamina diversimode operantur, in quantum eos aut fundunt & præcipitant, aut ab eo statu reducunt; quandoque segnes exagitant, vel nimium effervescentes leniunt ac demulcent; vel denique eos qualitate, consistentia, temperamento, aliisque accidentibus enormis alterant, & sensim crassi genuinæ restitunt. Cum itaque circa pharmacorum operationes, totidem & tam variæ sint considerationes, methodi nostræ filum juxta loca, in quibus vires suas primo aut potissimum exerunt, ducatur; eoque respectu à Catharticis tum Vomitoriis, tum Purgantibus incipiemus; dein proxime medicamenta Diuretica, Diaphoretica & Cardiacæ tractabimus: ac ultimo de Opiatis, & Specificis vulgo dictis, hoc est, de medicamentis cujusque particularis membri aut visceris anomalias, aut defectus respicientibus, dicemus. In singulis hisce tractandis hæc tria observabimus; sc. Primo in unoquoque pharmacæ genere medicamenta in corporis humani sive Spiritus, sive Humores, sive in utrosque simul & partes solidas operandi, & afficiendi modos designabimus. Secundo cujusque medicamentorum classis species omnes, aut saltem præcipuas, una & selectiores præscribendorum formulas notabimus. Tertio quæ ad singulas spectant remedia Chymica primæ notæ describemus, eorumque *Ætiologia*,

gias, hoc est, mutationum & accidentium, quæ in eorum præparationibus contingunt, variationes, nec non virtutum, & effectuum quæ in præparatis eminent rationes subdemus. Quarto his superaddi possit, in re pharmaceutica exercitatio adhuc alia, nimirum ut præparationum Chymicarum Ætiologiis rite perpensis, ejusmodi medicamentorum apparatus alii, tum elegantiores, tum utiliores investigari queant. Verum hanc nos institutionem, quia Arcana, temerariis Agyrtis medicinas hodie quasvis verbo tenus perceptas, non sine Ægrotantium periculo, passim impune facilitantibus facile violanda, continet, in aliud tempus reservabimus: quod proxime incumbit, in corpore humano primas vias vulgo dictas, viz. in quibus medicamenta operari incipiunt, & actionis cujusque pharmaceuticæ quasi profcenium sunt, breviter & accurate describemus.

SECTIO I. CAP. II.

Partium intra quas medicamenta operari incipiunt Descriptio, Usus & Affectiones.

I. QUANDOQUIDEM medicamenta sicut alimenta iisdem in corpore humano ingeruntur viis, & per eosdem ubique feruntur ductus; idcirco velut ad Chylosoeos, ita ad Pharmaciæ rationes, & fiendi modos rite intelligendos, partium ac viscerum, in quibus dramata utraque ista peraguntur, schenographiam quandam delineare ex usu foret. Attamen hoc opus plenum, & omnibus numeris absolutum tradere, esset totius corporis humani Anatomiam exhibere. Quapropter illas solummodo partes, in quas pharmaca recipiuntur, & ubi operari incipiunt, breviter delineabimus. Sunt autem hæc, Oesophagus, Ventriculus, & Intestina, cum appendicibus eorum; in quibus non tantum Vomitoria & Purgantia, sed & Cardiaca, Opiata, Diaphoretica, imo & alia cujuscunque generis medicamina virtutes suas primo exerunt, & ad *curyenas* quascunque edendas determinantur. Horum itaque non perfectam descriptionem (quæ jam jam ab aliis Anatomicis accurate satis traditur) at breves solummodo Commentarios, qui Pharmaciæ illustrandæ inservire possint, adjiciemus. Cumque insuper medicamenta quæque immediatius agant in Spiritus, aut Humores, aut simul in utrosque; atque illorum subjecta sint fibræ, membranæ, vasa, & ductus, quomodo hæc in prædictis visceribus habent, & affici solent, parriculariter exponemus.

II. Oesophagus, juxta omnium sententias, & communem observationem, tres habet tunicas. Harum interior in intima superficie quoddam quasi velum habet, fibris seu villis tenuissimis constans, quod totam ejus cavitatem velut lanugine quadam investit: reliqua hujus tunicæ substantia tota nervea est, fibris varii generis & diversimode contextis donata, pariter ac Ventriculi & Intestinelorum tunica interior. Porro hæc membrana illi, quæ palatum, os, fauces, & labia tegit, continuatur: insuper illa usque ad Ventriculum descendens, os ejus circumcirca & inferius spatio trium digitorum latorum oris latera intus obducit. Hæc tunicæ istius nerveæ extremitas intra Stomachi orificium crassa admodum & villosa, & à Ventriculi tunica interiore, quam obteggit, valde distincta apparet; quod post levem elixationem plenius cernitur; tunc enim tunica

ista à Gula proveniens, secus ac interior illa Stomachi, mire candidat. Pars ea procul dubio ad sensationem maxime exquisitam facit. Hinc enim grata comesta & deglutita, grata jucunditatis affectio usque ad Ventriculi ingressum comitatur: quin & ab ingratis comestis aut commemoratis, irritatione hic facta, nausea sæpe ac vomitus succedunt. Porro hujus tunicæ altior in Ventriculum infertio, intimum ac citissimum illud inter Stomachum & Gulam commercium facit; ita ut, si pars alterutra in vomitionem cieatur, mox altera in *σύνπρωξις* adducatur, cumque eadem tunica Palatum aliasque Oris partes investiat, etiam hæc cum illis circa vomitionem mutuo consensu afficiuntur.

2. Proxima Gulæ tunica carnosa admodum & crassa est, veluti si esset musculus perforatus. Hofmannus revera hanc musculum esse, & Paralyti & Convulsionibus obnoxiam fieri asserit. Hujus Tunicæ fibræ carnez vulgo rotundæ & transversæ habentur; sed Clar. Stenon. observavit eas spirales atque duplicis ordinis esse, quæ nimirum se mutuo intercussant, & binas velut cochleas oppositas constituunt. Super his, quantum observatione propria colligere potui, ut dicam; videtur totus Oesophagus duobus musculis compositis constare, qui quatuor parallelogrammos cum fibris oppositis, & se invicem decussantibus efficiunt. Hoc plane conspicietur, si hæc Gulæ tunica media cæteris exuta, & in extremis ligata inflatione distendatur, simulque aquæ ebullienti, ut fibræ contrahantur & intumescant, aliquoties immergatur; ita namque duæ series fibrarum descendientium cum tendinibus cernentur. Dein si hæc tunica inversa pariter infusetur, fibrarum ascendentium ordines oppositi in conspectum venient. Ultimo si tunica in medio tendinum per longum secetur, & in planum explicetur, duo Parallelogrammi in una superficie, & totidem oppositi in altera apparebunt.

3. Tertia & extrema Oesophagi tunica, quæ huic & Ventriculo communis, atque à Diaphragmate (cui dum foramen ejus pertransit, unitur) oriunda, tenuissima, & fibris tantum membranaceis & perquam exilibus prædita existit.

III. Quod ad usus & officia harum partium spectat, dicimus in genere tunicam internam potissimum ad sensus, mediam ad motus munia præstanda, atque tertiam, ut totius integumentum sit, componi: super his vero, quia primi Pharmacie aditus sive propylæa sunt, operæ pretium videtur ut particularius, & paulo fufius disquiramus.

IV. Primo igitur quod Oesophagi tunica interior crusta villosa seu velut lanugine quadam obducatur, (quæ item Palato & Linguz communis est) hoc ita fieri videtur ad comestationem, quæ pro vita tuenda necessaria est, magis invitandam; nempe ut, dum alimenta grata deglutiuntur, in toto Oesophagi transitu, à villis istis arripi, iisdemque diutius adhærere, & jucunditatis sensum imprimere queant. Quod autem tunica ipsa fibris tantum nerveis varie intertextis constet, imprimis ad sensationem facit; dein ad robur & firmitatem, uti cum sportula pluribus viminibus intexitur; & tertio ut pars ea melius distendi queat. Præcipuum vero illarum munus est sensibilem appulsus suscipere, eosque mox τὰ πρῶτα ἀποδιώξει tradere; proinde ut, juxta complacentiæ aut displicentiæ affectus ibidem excitatos, deglutitionis aut rejectionis motus continuentur, aut de novo excitentur.

V. Hic autem merito inquiritur, an non hæc Tunica profus nervea, siquidem fibris ita numerosis & variis intexitur, etiam motui cuiuspiam inferviat? Quippe cum Oesophagum ejusque partes inter deglutendum, expuendum, evomendum, oscitandum, aliasque affectiones diversimode moveri constet; porro cum alia viscera membranacea, & imprimis Ventriculus & Intestina, in varios spasmos, inflationes & distensiones, passim agantur;

gantur: explicare oportet, à quibus fibris, & quo ritu affectis, istiusmodi varæ sive actiones five passionibus obeantur.

VI. Fallopius præstantissimus sui seculi Anatomicus, cum observasset in musculo (qui præcipuum aut unicum motus localis instrumentum est) partes geminas, alteram quidem, qua musculi corpus carnosum continens, fibræ carnis; & alteram, qua chordam, fibræ nerveis constat: atque ex his duabus, corpus tantum musculi seipsam movere, & contrahere, chordam vero tantum trahi, neque seipsam movere; tandem concludit, nullam particulam in Animalis seipsam movere, nisi fibrosa sit, ac carnem veram habeat. *Observ. Anatom. P. 412.*

VII. Congruenter ad hæc in peculiari tractatu nuper ostendimus, quod & quomodo omnis contractionis motus à fibris tantum carnis perficitur, viz. Ha spirituum (qui à fibris tendinosi profiliunt) incursum subito inflata ac intumescita mox abbreviantur, proindeque partes appensas versus se corripunt, Cæterum vero cum & plane constet quasdam partes versas, ac imprimis viscera concava, non solum contrahi, sed expandi, multum inflari, inque majorem capacitatem ampliari, quod certe per contractionis motum fieri nequit, cumque insuper liquido pateat spiritus animales intra fibras nerveas, haud minus quam intra carneas moveri, inque iis non tantum blande scaturire, sed interdum valde irritatos, aut explosos impetuosius exilire: His, inquam, præmissis, non dubitamus statuere, spiritus animales intra fibras nerveas sive membranaceas scaturientes, non modo sensiones, quæ proprium illorum munus sunt, sed & motus quosdam locales, scil. expansiones sive inflationes efficere. Quippe dum spiritus animales in explosione acti, & insigniter rarefacti, has fibras (quæ secus ac carne non certis ordinibus, sed quaquaversus dispositæ, plurimum attenuari, inque majores expansiones distendi, & dilatari possunt) impetuosius lubeunt, necesse est viscus ex iis constans ubique inflari, ejusque latera quaquaversus explicata, summeque attenuata, in majorem capacitatem ampliari. Profecto ex instituto nature, quandoque ad hunc modum fieri convenit; nimirum ut, dum partes quas membranæ constituunt, subrendunt, aut investunt, hoc ritu expanduntur, humores superflui, aut molesti iisdem infixi, aut adhaerentes, excuti & ablegari possint. In hunc finem & hac ratione, pandiculationes, oscitationes, & quosdam alios inflationis, aut distensionis motus excitari putamus. Quapropter siquidem in oscitatione, Oesophagi ductum nobis vel invitis ampliari, & quasi à vento quodam inflari, & expandi sentimus; concludere licebit, exinde hunc affectum oriri, quatenus Gulæ tunica interior, propter humiditatem nimiam (qua aggravatur) discutiendam, à spirituum explosione quadam expanditur, & ampliatur. Porro hunc oscitationis motum (quia molestus semper & indecorus videtur) dum inhibere nitimur, mox Tunicæ exterioris fibræ carneæ in contractionem cidentur: quo fit ut inter oppositos hosce expansionis & contractionis nixus in Oesophagi tunicis quadam quasi colluctatio (quam facile percipimus) oriatur. Quo ritu spiritus animales in Affectibus convulsivis viscera membranacea valde inflent, ac attollant, ac, ut vivi animalis exilitiones mentiantur, intumescant, alibi à nobis ostensum est. Porro cum à Pharmaco incongruo, aut veneno, Ventriculi, aut Intestinatorum distensiones & inflationes horrendæ, & non raro totius Abdominis intumescentiæ subitaneæ, & immanes contingant; ita fieri solet, in quantum spiritus animales summe irritati, inque impetus explosivos adacti, fibras membranaceas simul omnes incurrunt, & quoad ultimum extendunt; proinde ut viscus ab iis contextum, mox totum infletur, & quantum fieri potest ampliatur. Verum è diverticulo hoc de motu membranaceo regressi Oesophagi tunicæ alterius usum consideremus.

2. Exterior Gulæ tunica, carnosâ admodum & crassa, siquidem duobus

fibrarum carnearum ordinibus, qui oblique ascendunt & descendunt, seque mutuo decussant, constat, duplex quasi musculus censerī debet; cumque unus fibrarum duplicatarum ordo sic descendens deglutitioni inserviat, alter procul dubio ascendens expuitionis & vomitionis opera perficit. Novi quosdam ob Paralyfin in hac Oesophagi tunica carnea excitatam, deglutitionis magna difficultate laborasse, aliosque ob fibras penitus resolutas, fame interiisse. Porro suspicari fas sit, ob fibras nerveas tunicæ interioris, dum spiritus in iis exploduntur, inflatas nimis & distentas, præfocacionis sensum & velut globi cuiusdam ascensum in Hystericis evenire. Tertio de Tunica Oesophagi extima & communi non est ut multa dicamus; hæc enim fibris tenuissimis & membranaceis constans, fere tantum pro visceris hujus integumento esse videtur.

Ventriculus (in quem Oesophagus definit, ejusque Orificio sinistro Tunicam suam nerveam inducit) instar mantice oblongus est, cum fundo ampliori & orbiculariter expanso, cumque summitate plana, & breviori, in qua duo extant orificia, ad quandam distantiam à regione constituta; per sinistram alimenta ductu recto & perpendiculari in stomachi cavitatem descendunt, quæ ibidem dissoluta, & in chylum mutata, per ostium dextrum, cujus ductus obliquus est, rursus ascendunt, exinde ad Intestina transeunt; adeo, quicquid alterutro stomachi ostio egreditur, sit per acclivem ascensum: atque, ut Ventriculus contenta sua à læva per vomitum, aut à dextra per sedem amandanda excernat, necesse erit simul fundum & latera ejus una contracta, & sursum lata, ad Orificium hoc, vel illud tota inclinari.

VIII. Hæc de Stomachi *φύσις* exteriori: amplius in hoc viscere (quod ad Pharmaciam attinet) considerare oportet ejus Tunicas, cum fibrarum texturis, Orificia, atque vasa, & ductus, simulque eorum omnium actiones, & usus. Ventriculus pariter ac Oesophagus tribus constat Tunicis; una communi à Diaphragmate orta, & duabus propriis, externa, interaque.

IX. Hæc interior tota nervosa est, ac (prout de Gula observavimus) in superficie interna, substantia villosa, seu filamentis rectis, Tunica ipsi perpendiculariter insertis (prout in panno serico qui dicitur velutus) ubique obducitur. Hæc crusta Ventriculum intus obtegens, post levem elixationem manifestissime apparet, distincta tamen ab ea quæ Gulam investit, (utpote levidentis & minus candida) similis videtur illi, quæ linguam obtegit. Quippe tum hujus, tum Ventriculi superficies aspera & crustata esse debet, ut alimenti tum libati, tum deglutiti particule parum in ea detineantur, & dein paulatim tunicæ nervosæ tradantur, quæ ab eorum nudo & immediato contactu, nimis irritari & postea indurari periclitaretur. Porro hæc ventriculi crusta villosa, aliis etiam usibus inservit; Chyli enim reliquæ inibi aggestæ, & ad acorem servatæ, in fermentum quoddam, & pro appetitu, & pro digestionis requisitum, evadunt. Ceterum hæc lanugo vasorum, quæ tunicæ nervosæ densissime inseruntur, ora ubique obtegit, ac tutatur, nec non humores ab arteriis & nervis exudantes suscipit; dum interim venæ Chylum aliosve succos in hac parte scærentes exugunt. Crusta hæc villosa in postica sive convexa ejus superficie, qua tunicæ nervosæ coheret, glandulis annulatis numerosissimis ubique constituta est, quæ procul dubio vasorum in tunica nervea dehiscientium ora contegunt; ac, uti videtur, humorem illis destinatum, aut ab iis depositum immediatus excipiunt & percolant.

X. Velum hoc, sive crusta villosa, post immersionem stomachi in aqua fervida facile separatur, & per se tunica satis firma, & ab aliis distincta apparet; atque ob rationem modo dictam, haud improprie tunica glandulosa dicatur. Hæc igitur amota, occurrit ipsa tunica nervea fibris varii generis

generis, & diversimode intextis confans; per cujus Telam A. A. raram, vasa sanguifera innumera, & ramificatione densissima producuntur; inque superficje ejus interiori, ubi tunica glandulosa coherent, terminantur. Utriusque harum membranarum, scil. nerveæ & glandulosa portiones, per Iconas, in Tabula quarta elegantissime representantur.

XI. Tunica ista nervea interiorem Ventriculi cavitatem, quasi vas Chymicum sive Matracium, in quo alimēta dissolvuntur, & in Chylum digeruntur, constituit. Fibrae ejus potissime ad sensationem, & forsā quādamtenus etiam ad motum faciunt. Quoad prius, hæc inanitæ famem excitant, atque præ siccitate aut falsedine corrugata, ab Aromaticis, aut potentis vinosis ingestis exalefacta, sitim inducunt: si quando humores acres, aut acidi has stimulant, aut vellicant, Cardialgia accietur. Denique in hæc fibras medicamina quæque imprimis agunt, &, juxta impressionem sensibilem iis inflictam, operatio hujus aut istius modi (pro ut inferius speciatim declarabitur) succedit. Quamprimum ab alimentis idoneis Ventriculo ingestis, hæc fibrae implentur, illico spiritibus harum incolis complacentia quædam & satietas, dein horum consensu totius ipsorum systasi, sive Animæ sensitivæ, relectio & velut ovis quædam inducitur: Interim, quatenus venæ mox subtilissimam Chyli portionem arripiunt, etiam flammæ vitali pabulum ditius exporrigitur.

XII. Quoad Tunicæ hujus motum, etsi contractiones spontaneas ei prorsus denegemus, attamen fatis manifesto liquet, eam frequenter distendi, inflari, intumescere, inque majorem capacitatem ampliari: quod ita fieri contingit, non solum à flatibus intra stomachi cavitatem genitis, sed longe sæpius à spiritibus fibrarum ipsarum incolis; qui, si valde irritati, inque impetum explosivum adacti, istas simul omnes, dum tumultuose, & *à spūs* incurrunt, summe inflant, & distendunt, proinde totam membranam quasi vesicam inflatam intumesciunt. Nam si fibrae illæ nerveæ omnes essent cavæ & tubulatæ, iisque ventus subito insufflaretur, necesse foret vas quod contexit, illico distendi & dilatari. Pariter habet quando spiritus, velut Oestro perciti, in eas impetuosius irruunt. Propter hujusmodi causam conjunctam, & efficiendi rationem Ventriculus in Paroxysmis Hystericis, & Colicis, & non raro in affectione Hypochondriaca intumescere solet. Hinc etiam singultus oritur, ejusque reciprocationes, propter Ventriculum per has fibras modo inflatum, & per Diaphragmatis systolem modo depulsum, contingunt. Denique Pharmaca deleteria & venena, quatenus spiritus valde stimulant, inque has fibras furiose concitant, Ventriculi aliorumque viscerum distensiones, & inflationes sæpe horridas inducunt; atque ob similem fere rationem Tympaniten oriri statuimus.

XIII. Interior hæc tunica in corporibus sanis multas habet rugas sive plicas, in Ventriculi superficie concava eminentes, quæ videntur esse quasi totidem sepimenta, sive sulci, quibus chyli portiones hic illic tenuiter dispersæ, melius coctionis ergo ab invicem detineantur, ne simul in massam spissiore confluerent. Plicæ istæ formantur, quatenus hæc tunica exteriori carne multo amplior est; quare ut ab ea contineatur, necesse habet in plicas, sive rugas istas colligi. In Bibonibus vero & Gulosis, quibus à crebra & nimia ventriculi impletione tunica carnea plurimum extenditur, etiam interior illi coextensa, rugas suas omnes amittens, plana & tenuis instar vesicæ inflatæ evadit. Prædictæ rugæ ac plicæ in Tabul. 4. Figur. 1. exprimuntur.

2. Proxima Ventriculi tunica, quæ & propria & per totum carnosa, fibris omnino carnis constat, tantum motibus, iisque solum contractivis obeundis inservire videtur. Revera totum Ventriculi corpus membrana, sive panniculo hoc carnoso, qui ipsum diversimode pro variis, quæ occurrunt

Nota

runt usibus & officiis contrahat & componat, integitur. Quandoquidem enim stomachus circa Chylificationis opus, & medicamentorum operationes, in varios gestus alterari, & modificari debet, id propter hæc tunica multiplices fibrarum motricium ordines, nunquam satis admirandos, continet. Quamvis non facile sit eos utpote valde intricatos describere, quia tamen hoc ad Pharmaciaz rationes plurimum facit, idcirco pro virili nostro, Anatomem hanc particularem hæctenus fere intactam tradere conabor.

XIV. Propter hujus apparatus, Ventriculus hominis, aut Quadrupedis bidentis, inanitus, & ligatura circa utrumque orificium facta inflatus, aquæ ferventi, ut fibræ paulatim contractæ intumescant, aliquoties immergatur, usque dum totus semicoctus appareat; dein Tunica extima, sive membrana totum ventriculum obtegens, notetur. Hujus fibræ, ab uno Orificio ad alterum excurrentes, Stomachi fundum ac latera in tota earum longitudine circumdant, & juxta varium protensionis ambitum, breviores aut longiores, nec non magis rectæ, vel obliquæ existunt. Porro in quibusdam locis, viz. prope orificia & circa stomachi fundum & fines, multo crassiores sunt quam in medio, revera ut ibidem quadantenus carneæ & motrices videantur. Membranz hujus fibræ nerveæ (pariter ac in plerisque musculis observare licet,) fibras carneas immediate substratas, ad rectos angulos secant; utpote quas non tantum obtegere, sed viere, ac intra ordines suos singulatim, ne dissiliant, continere debent. Hujus Figuram Tabula secunda apte repræsentat.

XV. Itaque hæc Tunica separata & amota, subtrus ad rectos angulos jacet fibrarum carnearum series, quæ Ventriculi fundum & latera quoad profunditatem cingentes in plano superiori, quod orificiorum interstitium est, inque ipsis orificiis terminantur. Procul dubio harum munus est, dum contrahuntur, Ventriculi fundum & latera sursum ducere, & proinde cavitatem ejus plurimum arctare, adeo ut contenta superius lata per hoc aut illud orificium eliminari possint. Tunicæ hujus carneæ superficies exterior sive convexa, cum fibrarum motricium ordine in Tabula tertia exacte delineatur.

XVI. Ut vero istius motus excretorius, versus hoc, vel illud orificium determinate fiat, & materies stomacho inclusa, per vomitum, aut sedem amandanda foras conveyatur, altera fibrarum serie opus est, quæ respectu priorum transversæ, stomachi extremitatum unam, sc. lævam vel dextram, versus alteram ducant; adeo ut, dum utriusque generis fibræ coagunt, stomachus quoad omnes dimensiones suas contractus, & sursum latus, contenta sua per orificium, ad quod pro data occasione inclinatur, ejiciat. Et quidem tales fibras adesse, & prioribus subjacere, Tunicæ istius superficiem alteram interiorem sive concavam intuenti planissime constabit. Itaque Ventriculus compage ejus per Pylori Orificium paulo resectum traducta, invertatur adeo, ut superficies interior & concava, exterior & convexa evadat, & tunc membranz interioris crusta villosa cum rugis & plicis, pro ut superius describitur, & in Tab. 4. Figura prima elegantissime exprimitur, apparebit. Dein post levem immersionem in aqua ferventi, crusta villosa separetur, & amoveatur, ipsamque ita Tunicam nerveam vasorum ramificatione densissima obductam videbimus: utriusque harum portiones, ut superficies ipsarum cum glandulis, & vasis quibus cohærent conspiciantur, in ejusdem Tabulæ Fig. secunda, & tertia, exacte describendas curavimus. Denique tunica nervea penitus ablata, carneæ sive mediz superficies interior fibrosa, qualis in Tabula quinta ad vivum delineatur, in conspectum venit. Itaque in hac fibrarum carnearum ramificatione ordo notabilis est, quæ pone os Ventriculi oriri, & sinistram ejus oram cingere visæ, antrorsum versus stomachi regionem dextram feruntur. Harum

rum manipulus insignis in Ventriculi jugo, five summitate utrinque lineis rectis procedens, Pylori Antrum ingreditur, ejusque cavitatis longitudinem sparsim obducens, in ipso orificio terminatur, prout in Fig. quinta representatur. Reliquæ autem hujus ordinis fibræ, utrinque per stomachi latera oblique, & prorsum versus fundum ejus tendunt, ibidemque conveniunt. Priorum munus videtur, Orificium alterutrum, versus alterum pro egestione per inferiora, & superiora respective facienda adducere; nam eadem fibræ, juxta quod spasmus ab hoc, vel illo ipsarum sine incipit, ad dextram vel laevam trahunt; prout in tractatu nostro de motu musculorum nuper edito ostendimus. Siquando contractio juxta Pylorum incipit, dum illic Ventriculi fundus, & latera per fibras alias, tum interiores, tum exteriores colliguntur, etiam os ejus per has rectas versus Pylorum inclinatur; propterea ut stomachi contenta quæque ad intestina transmittantur. Sin vero contractio ab alteris fibrarum istarum finibus juxta os Ventriculi inchoetur, dum illuc fundus, & latera ejus, per fibras alias contrahuntur, etiam Pylorus pro vomitu acciendo versus ipsum simul adducitur. Quod ad reliquas hujus ordinis fibras obliquas spectat; dum spasma à dextris ipsarum finibus incipiente, deorsum illæ & oblique contrahuntur; motu suo Ventriculi cameram sinistram, versus fundum & Pylorum pro cibis, dum coquantur, strictius comprimendis atque illuc devolvendis inclinant: è contrario item, spasma à finibus sinistris inchoato, illæ sursum, & oblique contractæ Ventriculi fundum, & cameram dextram versus os ejus pro vomitu excitando corripit faciunt. Juxta utraque harum contractiones, fibræ carneæ exteriores, Tunicæ mediæ superficiem convexam constituentes in actione conspirant, adeoque Ventriculi cavitatem plus coarctant, & pro evacuatione superne vel inferne molienda, aptius componunt. Quapropter secundum quod irritatione hic aut illic facta, contractio juxta Pylorum vel os Ventriculi incipit, tota Ventriculi capacitas simul collecta, sursum lata, atque huc vel illuc inclinata egestionem supernam vel infernam molitur. Utraque hujus tunicæ superficies, in iisque distinctas fibrarum morricium series in Tabul. tertia & quinta per Iconas exactissime describendas curavimus. Motuum contractivorum, quos hæc Ventriculi tunica carnosa peragit, species singulas recensere & explicare, hujus loci non est; cujusmodi in affectibus spasmodicis excitari solent, alibi ostendimus; & quales à medicamentorum operationibus acciuntur, cum de singulis speciatim agemus, declarabitur. Interim vero annotamus, motuum, quos hæc tunica carnosa obire solet, instinctus sive impulsus diversimode communicari: viz. Imprimis ac potissime à tunica nervea substrata, quæ prout à Ventriculi contentis varie afficitur, mox illam, retentionis aut expulsionis gratia, in hujus aut istiusmodi contractiones ciet. Cæterum nervi huic tunicæ carneæ inserti, ei varios motuum instinctus ab *εγκεφάλῳ* partibus vicinis, aut remotis, supernis, aut infernis deferunt. Hinc à Phantasia, Appetitu, immo à plerisque sive Anima, sive quarumlibet corporis partium affectibus, Ventriculus sæpe perturbatur, & diversimode commovetur.

3. Tunica Ventriculi extima, ei cum Oesophago communis, cujusmodi substantiæ ac texturæ fuerit, modo innuimus: quod ad usum spectat, hæc totius Ventriculi integumentum existens, Tunicæ substratæ fibras carneas investit, easque fibris suis viat, ac velut viminibus simul colligat. Membrana hujus fibræ in quibusdam locis (prout supra observavimus) crassiores sunt, ut, quando Ventriculus supra modum faginatur, plurimum distendi possint. Hæc parum motui, sensationi tamen quadantenus inservire videntur; quamquam & hujus perexiguus tantum usus fuerit; utpote quia nihil exterius objectum, aut ore assumptum huic occurrere potest. Quod si serosus humor, aut abscessus, aut bilis constans suffusio in partibus

vicinis aut contiguis accidat, in quantum hæc tunica propterea multum ac crebro irritatur, in stomacho nausea fere continua, inappetentia, & frequens vomitio excitatur; prout in pluribus post obitum dissectis observavi. Tunicæ hujus præcipuus usus est, quod totius Ventriculi integumentum existens, membranæ substratæ carneas fibras investit, vasorum ramificationes sustentat, quinimo ad Ventriculi robur, ejusque calorem conservandum, inservit. Porro non improbabile est, in quibusdam locis hujus fibras nerveas, respectu fibrarum carnearum subjacentium, loco Tendinum esse.

XVII. Ventriculus ad hunc modum instar manticæ à tribus istis tunicis tanquam à panno triplicato conflatus, bina habet Ostia sive Orificia, in summitate ejus è regione constituta. Unum à parte sinistra, ex Oesophagi in os Ventriculi insertione consistit; ac simili ritu habet, ac si infundibili tubus in vesicæ implendæ foramen inderetur: ductus hujus rectus & perpendicularis, ingesta quæque ac deglutita in stomachum admittit. Orificium alterum à parte dextra, longo & obliquo ascensu in Duodenum continuatur, inque ipsum, Chylum in Ventriculo elaboratum, sensim deponit.

XVIII. Nervi Paris vagi ad Ventriculum quasi ultimam suam metam delati, juxta hoc Orificium plexus insignes, immo & quoddam quasi reticulum, quo totus ejus ambitus obducitur, constituunt: insuper & Oesophagi tunica villosa & nervea hujus cavitatem altius investit; hinc ut os Ventriculi maxime sensibile cum aliis partibus nobilibus, ac imprimis cum Cerebro & Præcordiis mire communicet, ut non prorsus de nihilo sit quod Helmontius hic animæ sedem collocaverit.

XIX. Orificium alterum vulgo Pylorus dicitur, à dextro stomachi latere cum antro capaci & longo sensim angustato, in foramen parvum definit, indeque retortum in Duodenum continuatur. Tunicæ hic multo crassiores, quam in alio quovis Ventriculi loco existunt. Intima nervosa multis rugis ac sulcis asperatur, inque ipso foramine in molem oblongam, quæ instar Epistomii est, attollitur; in eum certe finem, ut chylum, sensim egressus haud denuo in stomachum regurgitet. Tunica carnosa, prout ubivis præterea, binas habet fibrarum series; aliæ namque antrum hoc circumdantes constringunt, ac pro data occasione occludunt; aliæque per latera ejus in longum productæ, cæteras stomachi partes sursum colligentes, versus hoc ostium ducunt. Quinetiam vice versa, hæc fibræ ob contractionem ab alteris earum finibus incipientem, Pylorum versus orificium sinistram sæpe trahunt, uti in Vomitione: cumque adeo spasmus ulterius continuatur, Duodenum sursum trahitur, & propterea bilis & humor Pancreaticus in Ventriculum exantlantur.

XX. Pylori munus est, non tantum Ventriculi contenta assatim, & simul in magna copia ad intestina transmittere, (quod quidem in Catharsi, & Diarrhæa frequenter facit) sed potius chylum satis confectum, in sinum suum excipere, aliquamdiu continere, & dein paulatim, & per minutas portiones excernere. Enimvero hujus antrum longum & capax, quidam in Ventriculo recessus & diverticulum esse videtur, in quod massæ chylacæ portio magis elaborata & perfecta secedere, & inibi manere queat, donec pars alia crudior, ut nuperius ingesta, in Ventriculi fundo plus digeratur. Hinc est, quod è comestis sæpe quod ingratum est brevi evomitur, cibis interim gravioribus in stomacho restantibus; viz. quatenus in Ventriculo plures quasi distinctæ cellæ sunt, in quas ingestorum alia ab aliis divertere, & permanere possint. Porro observare est medicamenta vomitoria cum mitius operantur, tantum Ventriculi partes orificio sinistro proximas læcessere, sed cum fortius irritant, insuper ipsum Pylorum cum Duodeno appenso intus & sursum trahere, adeoque bilis in Ventriculum raptæ evacuationem facere.

XXI. Vasa ad Ventriculū pertinentia sunt nervi, arteriæ, & venæ; priorum descriptio satis exacte in Neurologia nostra traditur, sc. quod nervi parisi vagi utriusque lateris in stomacho definites, ramos insignes, plexus, & propagines multiplices eidem impertunt; insuper parisi intercostalis plexus nervi, in hypochondriis, & abdomine hic illic confiti, furculos plures, & insignes ad Ventriculū mittunt: Quæ ratio est, quod in affectibus Hysteriis, Colicis, & Hypochondriacis vomitio ita passim succedat.

XXII. Vasa sanguifera quamplurima ad Ventriculū pertingunt; quod plane cernitur si hominis, canis, aut porci stomachus, vasis coeliacis primo ligatis & resectis, eximatur, & orificiis constrictis inflectur; tunc enim jucundissimo spectaculo videbis minores Venarum & Arteriarum truncos partim Ventriculi summitati, & partim fundo ejus insertos, qui mox in ramos minores, & deinde in ramusculos & propagines minimas divisi, sibi invicem occurrunt, mutuo inosculantur, & quaquaversus expansi totum stomachi ambitum perreptant, & velut coma fruticosa obducunt. Hæc vasa sanguinea introrsum tendentia, & demum in propagines innumeras discerpta, in tunica intima nervosa terminantur; cujus interiorē superficiem præ densitate punctorum, in quæ vasa desinunt, rubore inficiunt, & quasi cruentant. Hoc manifesto liquet, si quando post stomachi immersionem in aqua ferventi, tunica villosa separeretur; tunc enim tunica nervea ob densissimas vasorum terminationes, quodam quasi reticulo sanguineo obrecta videbitur.

XXIII. Si usus horum inquiratur, qui calorem præcipuum coctionis & digestionis in Ventriculo peragenda instrumentum esse statuunt, hinc focum & fomitem satis uberem deducant: viz. in quantum circumcirca Ventriculi quasi leberis fundum & latera omnia sanguis effervescent, quasi ignis accensus perpetuo detineatur; & quidem aliquatenus in hunc finem stagnum illud sanguineum ibi constitum esse videatur. Attamen præterea vasa hæc sanguifera munus quoddam aliud, haud minus necessarium præstare censemus; viz. Arterias humorem aliquem in Ventriculo deponere, & venas alium quandam illinc perpetuo auferre, adeoque chyli cum sanguine, & de contra, commercium immediatum ac constans intercedere.

XXIV. Enimvero ut Alimenta ingesta non solum coctione, sed multo magis fermentatione in Ventriculo dissolvantur, inque chylum homogeneum digerantur, illa ibidem liquore quodam spirituosissimo, qui instar fermenti sit, (uti cum flos cervisiæ cervisiam aliam fermentat) imbui debent: Hujusmodi humorem, (siquidem copia ejus requiritur) tantummodo Arteriæ suppeditare possunt; atque hic chyli reliquiis in crusta villosa hærentibus conjunctis, proculdubio succum istum, qui vulgo stomachi fermentum dicitur, constituit. Porro à comestis cum sæpenuero refectione citissima postuletur, siquidem ea per longas intestinorum, & vasorum chyli ferorum ambages fieri nequit, quid verisimilius est quam venas intra Ventriculi cavitatem confutissime deliiscentes, subtiliorem quandam chyli portionem excipere, & protenus cruori infundere? Quo ritu vasa sanguifera stomachi fundo, & summitati inserta totam ejus superficiem, cum densa & multiplici ramificatione obducunt, in figura prima verissime, & ad vivum exprimitur.

A Ventriculo ad Intestina descendimus, quæ cum duplicia fuerint, tenuia se. & crassa, non opus erit eorum omnium hic historiam describere, utpote quorum numerus, & conformatio jamjam non modo Anatomicis, sed & laniis quibusvis sunt notissima. In prioribus, quantum ad rem Pharmaceuticam spectat, considerare oportet primo eorum situs, & fabricam, secundo Tunicas, atque tertio vasa, & ductus. Horum munus est, chylum in Ventriculo elaboratum suscipere, amplius fermentare, ab eoque

magis elaborato & perfecto, succum nutritivum in vasa chylifera exprime-
re. Intra hæc potissimum Intestina, medicamenta cathartica operationes
suas peragunt.

XXV. Intestinatorum tenuium licet unus continuus sit ductus, tamen
propter distincta quæ obeuntur munera, hujus tria velut stadia designan-
tur, & quasi tot visceribus, distincta imponuntur nomina. In Primo ho-
rum chylus à Pyloro descendens, mox novis fermentis, Bile sc. & succo
Pancreatico inficitur, quibus cum tota ejus massa paulatim, & per partes
imbui debet, idcirco unaquæque portio celeri transitu hanc regionem, sc.
Duodenum trajicit. In Circo proximo sc. Intestino jejuno, chylus fer-
mentescens plus subigitur, ab acore vindicatur, & majorem volatilitatem
acquirat; cumque hic etiam moram trahere non debeat, mox fermentatus,
& ulterius provectus ductum hunc plerumque vacuum relinquat. Intra
specum dein tertium, chylus volatilisatus, & perfectus copiose aggeritur,
& aliquamdiu sistitur, dumque Intestinum Ileon ita Chylo plenum à fi-
bris carnis paulo constringitur, pars purior & subtilior sanguini trans-
mittenda in vasa lactea (simulque, ut nostra fert sententia, in venas mela-
raicas) exprimitur, & tandem fæces residuæ & pæne effluæ ad crassa inte-
stina promoventur.

XXVI. Cuncta hæc tenuia intestina, sive totus eorum ductus, easdem
tunicas simili etiam ritu conformatas obtinent; quæ item à ventriculi
membranis haud multum differunt, nisi quod paulo tenuiores existant.
Intestina omnia, tum tenuia, tum crassa (exceptis eorum principio, &
fine, & quadam Coli parte quæ Omento affigitur) Mesenterii tanquam
plane circularis margini connectuntur: de quibus interim mirari sùbit,
quomodo illa quorum longitudo 6. circiter ulnarum est, à peripheria ista,
quæ à centro spithamam tantum distat, comprehendi possint. Attamen
super his observare est, Mesenterii planum in plicas multas & magnas col-
lectum, in circumferentia sua trium circiter ulnarum longitudinem ha-
bere; Porro Mesenterii circumferentiam, ut longitudinem intestinatorum
coarctet, in singulis palmis, duodecim circiter palmos intestinatorum com-
plecti. Ad hunc modum cum ob multas rationes fieri debuit, ita præcipue,
tum ut intestina in parvo, & angusto spatio distinctim, & sine confusione
subsisterent; tum insuper ut motu lento, & successivo, & quasi proreptim
ab uno termino ad alterum moveri possint. Quippe Fibrarum motricium,
quibus intestinatorum ductus, sive cavitates contrahuntur, Tendines in Me-
senterii fimbria, sive margine collocantur, & ab hoc viscere motus cujus-
que intestinalis instinctus procedit, uti mox clarius ostendetur: interim
de Tunicis intestinatorum gracilium differere pergamus.

XXVII. Harum intima plurimas rugas transverfas quasi juga eminentia
habet, quæ etiam mobiles quasi rotidem Chyli remora sunt, atque ad
moderatam ejus retentionem faciunt, ne sc. debito citius, & priusquam
fatis perfici, & exprimi queat, ad crassum intestinum ipsasque ad fæces ef-
fluere. Ad sunt rugæ istæ, prout optime observavit Fallopius, in quantum
hæc tunica interna multo longior sit quam externa, & ideo crispatur, ru-
gaturque. Nam si illa ab hac excoriat, sinibus istis expansis, hujus lon-
gitudinem triplo excedet.

XXVIII. Porro tunica hæc interior penitus nervosa, atque vasorum
tum lactæorum, tum sanguineorum oscula in se continens, ejusmodi cru-
sta villosa, qua ventriculus intus obducitur, & propter eosdem, uti videtur,
usus; viz. hæc vasorum ora obtegat, ac turatur, insuper & Chyli aliorum-
que contentorum primos appulsus sustinet, eosque dein tunicæ nervæ
paulatim tradit. Hæc autem tunica omni fibrarum genere constans, &
ductus intestinalis cameram intimam constituens, ad sensationem imprimis
facit, atque juxta impressiones ipsimet inflictas, tunicam carneam super-
stratam

stratam ad motus excretorios tardos, aut celeres, deorsum vel sursum (licet rarius) obundos ciet. Siquando vel hujus interna superficies à contentis acrioribus stimuletur, vel fibris ejus humores incongrui impingantur, proinde obensiones molestas dolores ac tormina excitantur. Insuper hæc tunica nervea tum distentionibus à flatibus inclusis, tum expansionibus, & intumescentiis ob spiritus intra fibras ejus explosos plurimum obnoxia reperitur. Cæterum illa præter fibras nerveas, quibus diversimode intextis constat, insuper vasorum sanguiferorum in ea terminatorum, ramificatione densissima (pariter ac in stomacho habere advertimus) ubique obducitur: Hinc ut suspicari liceat, Arterias humorem quandam forsitan recrementitium in cavitates intestinorum passim deponere, atque venas mesaraicas haud minus quam vasa lactea Chyli portionem illic excipere, & sanguini immediatius inferre.

2. Secunda sive media intestinorum gracilium tunica paulo crassior, & penitus carnosa est. Fibrarum hujus motricium duo sunt ordines, alter alteri substratus; primus, & interior est *Annularis*, qui totos intestinorum omnium ductus, sive cavitates integras, ubique serie densa cingens, Mesenterii fimbriæ tanquam tendini inseritur. Alter fibrarum ordo est *rectarum*, sive longitudinalium, quæ prioribus superstratæ, easque ad rectos angulos secantes, per totas intestinorum longitudines protenduntur; usque tendinum loco esse videtur tunica externa, quæ prorsus nervea seu velut tendinosa, universæ istarum fibrarum seriei obvolvitur.

XXIX. Quod ad usum earum spectat, cum intestinorum munus sit, chylum & fæces à parte in partem promovere, adeoque prorsum urgendo, demum per totos ipsorum ductus trajicere; insuper dum ipsa contracta & abbreviata quoad cavitates coarctantur, subtiliorem chyli partem in vasa lactea & venas Mesaraicas exprimere; obvium est concipere, quomodo prædictæ fibræ utrumque hoc pensum exequantur: Quippe dum fibræ circulares successive sive seriatim contractæ, intestini profunditatem coarctant, eodemque tempore longitudinales inflatæ, & intumescatæ ipsum amplius angulant, simulque decurrant, necesse erit viscerum horum contenta pone compressa, usque prorsum urgeri.

XXX. Interim haud putandum erit, fibrarum utriusque generis contractiones ita magnas, & continuas fieri, ut intestinorum contenta simul omnia à parte in partem propellantur, (quanquam & hoc in Catharsi & Diarrhœa interdum accidere censemus) verum ordinariæ, spasmi isti leviores, & intercisi, sed tamen seriatim facti, & crebro repetiti, intestina quasi succutiunt, adeoque chylum & fæces de loco in locum leniter promoveri faciunt. Cæterum ob tales intestinorum succussus, & contractiones repetitas, chylus perpetim agitated, plus elaboratur, inque vasa pro receptione ejus delibescit facile exprimitur. Quod si inquiratur quo instinctu prædictæ utriusque generis fibræ in motum accendantur, atque ad partes modo has, modo illas seriatim contrahendas determinentur; dico circa intestina perinde ac ventriculorum habere; viz. in utrisque Tunicæ carneæ motus à nervæ sensu pendere, ita ut juxta hujus irritationes illius contractiones sequantur. Quoties incongruum aliquod fibris nerveis sensationem tristem imprimit, mox propter istud excutiendum, fibræ motrices intestini partem affectam contrahunt, ut quicquid molestum depellant.

XXXI. Fibras nerveas ordinariæ ac blande irritant, primo Chyli reliquæ, quæ, postquam succus purior satis exprimitur, effusæ ac molestæ evadunt; donec enim Chyli distributio peragitur, fibræ motrices à fronte contractæ, eum, ne cito nimis elabatur, sistunt, postea vero spasmi à tergo excitatis, eum utpote inutilem eliminant. Secundo Fibræ nerveæ paulo acrius irritantur à Bile & succo Pancreatico è ductibus suis, item ab hu-

moribus acris, & infestis ab Arteriis intro luffusis, quibus ibidem contractiones crebriores & fortiores succedunt. Tertio, irritatio adhuc vehementior, & præternaturalis ab Alimentis incongruis, aut improprietatis, item à Pharmacis & Venenis inferri solet; de quibus penultimis inferius speciatim dicerur.

XXXII. Porro Intestinatorum fibræ carneæ & motrices nonnunquam ob causas alias remotiores in contractiones Alvi solutivas accientur. Quippe violentæ Animi, aut corporis passiones Diarrhœam frequenter inducunt; viz, in quantum spiritus, intra *εγκέφαλον* aut principes quasdam appendicis nervosæ partes consti, insignis perturbati, protinus per nervorum aut propaginum nervearum ductus, inordinationem suam spiritibus Intestinatorum incolis tradentes, eos in spasmos *σπασμους* cient. Irritationi quocunque modo factæ contractiones succedunt, quatenus spiritus animales, tum è tendinosa mesenterii fimbria in fibras carneas annulares, tum è tunicæ extimæ fibris tendinosi in carneas longitudinales profiliunt, quas utrasque dum adeo inflant, & intumesciunt, proinde breviores & contractiores reddunt. Nimis à proposito hic esset, insuper exponere quas partes in peragendo hoc Intestinatorum motu peristaltico mesenterium obeat; præterquam enim quod fibrarum circularium tendines in hujus fimbria radicanur, porro advertere est in ejus plano fibras motrices rectæ à centro ad circumferentiam tendere; quarum munus aliud vix excogitari potest, quam ut illæ pro dato instinctu hic illic varie contractæ, in his, aut illis intestinatorum partibus, pares contractiones cieant.

XXXIII. De Tunica intestinatorum extima non est ut multum differamus; hæc à peritonæo orta & prioribus obvoluta, cum nervosa profus & tenuissima fuerit, vulgo fere tantum pro cæterarum integumento esse perhibetur; verum insuper, cum fibrarum longitudinalium series huic tunicæ immediate substernantur, nullique tendines illarum alibi reperiantur, revera hanc tunicam tendinosam esse, & ex hujus fibris nerveis pro carnearum istarum contractionibus spiritus animales profilire, & in has spasmo cessante reverti merito suspicamur.

XXXIV. Vasa & ductus, quæ ad tenuia intestina pertinent, vel sunt spirituum, vel humorum vehicula. Prioris generis habentur nervi eorumque plexus, & propagine, quos omnes in Neurologia nostra satis fuse explicavimus. Quod ad ductus alios spectat, vel humores ad intestina deferunt, uti meatus Cholidochus & Pancreaticus, atque Arteriæ; quædamtenus item nervi (prout alibi de morbo Colico differentes ostendimus:) vel humores è visceribus istis exportant, uti vasa lactea, & venæ Mesaraicæ. Singuli hi ductus atque spiritus & humores qui in illis scazant, quique insuper aut in viscerum cavitatibus continentur, vel eorum fibris nerveis aut carnosiss insident, Pharmacis subjecta sunt vel objecta, & à Medicamentis quibuscunque primo ac immediatius affici solent; quibus vero modis, in particulari cujusque Pharmacis generis Theoria designabitur.

XXXV. De meatu Bilario, & ductu Pancreatico cum jamjam ita plurima ab Autoribus dicta sint, atque nihilominus veritas adhuc lateat, aut in ambiguo maneat, haud opportunum erit disquisitionem, (quam valde prolixam & intricatam fore necesse est) hoc loco instituire. Quid Vomitoria & Purgantia in has partes agant, inferius declarabitur.

XXXVI. Ad vasa sanguifera quod attinet, communis observatio est, Arterias & Venas quamplurimas per totum Mesenterium ramificari, indeque furculos innumeros ad intestina omnia distribui. De quibus insuper advertimus, cum tunicæ extimæ inserantur, earum paucos tantum furculos huic impendi, majores vero ramos fere omnes mox intus immerfos ad tunicam

cam interiore remeare, in quo terminantur, propagines infinitas ac minutissimas, quæ superficiem ejus densissimam obducunt, ubique mittere.

XXXVII. Hic igitur mirari subit, quamobrem in hæc viscera ex se fere exanguia tam ingens sanguinis affluxus destinetur. Haud verisimile est hoc solummodo pro calore ac nutritu dispensandis fieri, cum musculi & intestinorum tunicæ exteriores, quibus his in copia magis uberi opus est, vasis paucioribus sunt contenti. *Clar. Mabi*us ut hunc nodum solveret, *asserit naturam Arterias in tanta copia intestinis addidisse, ut in Embryone excrementa sanguinis materni quo nutritur eo tempore ad intestina deponerentur.* Cujus rationem subdit, eo nempe, quod *intestina Embryonis aut infantis recens nati excrementum nigricans contineant.* Verum enimvero hoc argumentum facile concidit, si cum Harveo & Neotericis Embryonem in utero materno sugere & liquorem nutritium ore suscipere (uti par est) concedimus. Quin potius dicendum erit, Arterias istas in adultis animalibus sanguinis recrementa, per diaphoresin aliasque vias amandari inhabilia, sæpenumero per intestina velut cloacam expurgare: Porro interim venas quandam chyli portionem excipere, eamque sanguini reducendo procius immiscere.

XXXVIII. Circa intestina crassa, quod ad Pharmaciam attinet, non opus erit hic multa dicere; quia Medicamentorum ore assumptorum virtus fere tota exhauritur, priusquam ad hæc viscera deveniatur, adeo ut horum irritatio partim per consensum à superioribus intestinis, partimque ab illorum contentis violenter exturbatis, potius quam ab ipso Pharmaco oriatur. Tunicas easdem ac gracilia obrinent; cumque in Colo sæces rectæ ascendant, fibris carnosissimis robustioribus, quæ contractionis motum fortiores efficiant, opus est. Hinc, si inflammatio aut sphaelus (uti sæpius novi) circa Coli initium contigerit, adeo ut fibræ carnosæ læsæ, contractiones pro sæcibus sursum elevandis obire nequeant, illæ versus Ileon restagnantes Passionem Iliacam incurabilem inducunt. Porro in hoc intestino involucri ista concamerata sive cavernæ adduntur, ut sæcibus alvi diucius detentis, crebrius desidendi molestia tollatur. Pharmaciam ad hanc regionem pertinens in clysteribus præcipue consistit. In quibusdam vero Coli tunica interior adeo valde tenera & sensilis est, ut ab Enemate, licet Anodyno, injecto, spiritus statim excandescens, ac intra fibras nerveas explosi, membranas summe insient, ac distendant, adeoque in toto abdomine maximas molestias excitent. Quæ circa viscerum motus excretorios, à fibrarum carnearum contractionibus dependentes, modo tradita sunt, melius elucescent, si Hypothesis nostra de musculi fabrica, & motu, non ita pridem edita consulatur. Quod superest, pro partium istarum Anatome clarius illustranda singularum figuras, exactissime ac ad vivum à peritissimo Artifice delineatas, hic subjiciendas curavimus; & quamvis in descriptione Ventriculi, cum Oesophago, & Intestinis, Fallopium aliosque tum veteres, tum recentiores sequuti, cujusque illorum tres tantum tunicas assignavimus; at tamen separatione harum (post immersionem in aqua ferventi) paulo accuratius facta, quatuor distinctæ apparebunt. Crusta etenim villosa, quæ tunica nervæ tantum epiphyllis quædam habetur, membrana per se satis crassa & peculiaris existit, atque propter innumeras quibus superficies ejus exterior scaturit glandulis, proprie tunica Glandulosa dicatur, prout ex Leonibus satis liquet.

Figurarum explicationes.

TABULA prima repræsentat Hominis Ventriculum, cum vasis sanguine turgidis exentum, & inflatum, ut Arteriæ & Venæ omnes cum ramificationibus earum, (quæ vere & exactissime delineantur) conspici possint.

- A. Oesophagus.
 B. Os ventriculi, juxta quod Oesophagi fibra motrices superius obliquæ, ob subitam illius occlusionem ac apertionem recta evadunt.
 C. Pylori orificium cum Duodeno appenso.
 DD. Duodeni portio, cujus fibra carneæ illic loci crassiores sub tunica externa apparent.
 FF. ad C. Pylori Antrum.
 GG. Ventriculi summitas, ubi vasa sanguifera inserta descendunt, & quaqua versus furculos & propagines spargunt.
 HHH. Ventriculi fundus, cui vasa sanguifera inserta, in ascensu suo ramulos & propagines quaqua versus densissime spargunt.
 III. Vasorum utriusque insertionis mutua inosculationes, & mira communicationes.
 K. L. Stomachi finis dexter, ac sinister.

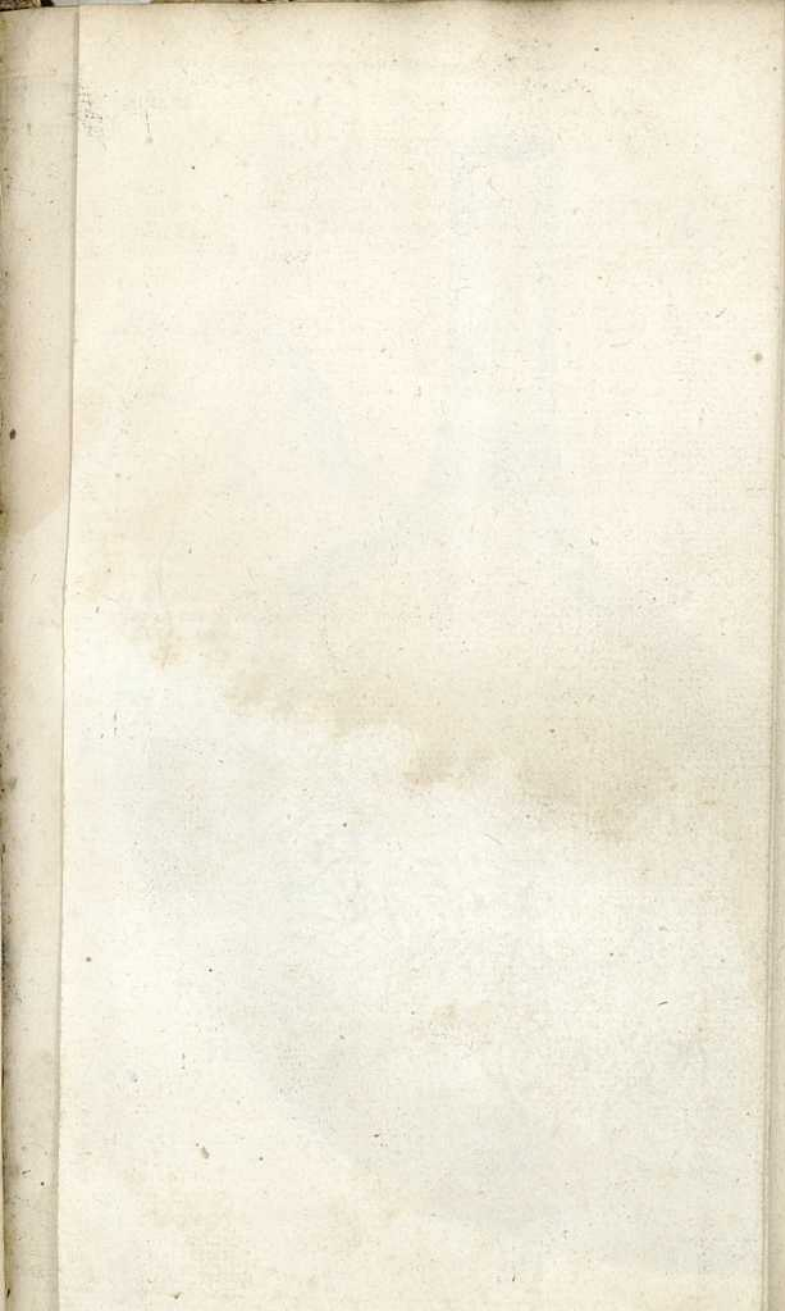
TABULA II. exprimit Ventriculi Humani Tunicam extimam profus nerveam, cujus fibræ nerveæ per longitudinem ejus ductæ, carneas exteriores substratas ad rectos fere angulos secant.

- A. Oesophagus, in cujus Tunica exteriori fibra omnes nerveæ recta descendunt, carneas substratas oblique decussantes.
 B. Os Ventriculi.
 C. Pylorus cum Anro ejus D. & Duodeni appensi portione E.
 F. Ventriculi summitas, ubi vasa sanguifera densissime consista apparent.
 GGG. Fibra nerveæ & tenues per Stomachi longitudinem ab orificio uno ad alterum, & utrinque ulterius protensa.

TABULA III. exhibet Ventriculum Humanum Tunica externa nervea nudatum, ut Tunicæ mediæ cum fibris ejus carneis superficies exterior sive convexa appareat.

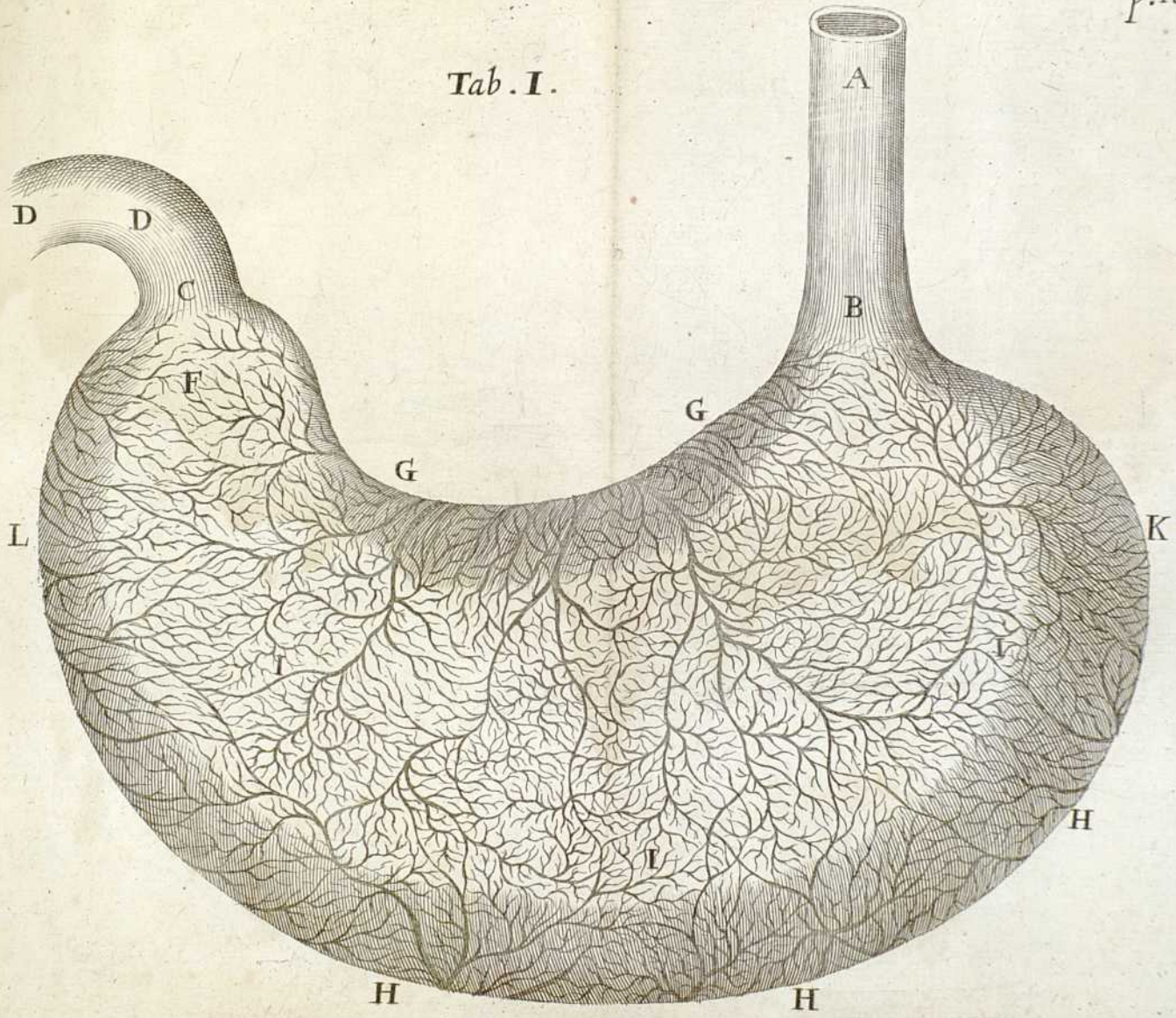
- A. Os ventriculi cui Oesophagus a. a. a. inseritur, & quem fibræ circulares carneæ b. b. b. cingunt, ac pro data occasione contractæ, occludunt.
 B. Pylorus cum Duodeno appenso.
 C. Pylori orificium & Antrum; qua utraque fibra circulares dum contrahuntur coarctant, ac (uti videtur) occludunt.
 DDD. Fibra circulares ventriculum in toto ambitu ejus quoad profunditatem cingentes.
 EEE. Ventriculi summitas, sive jugum, ubi fibræ istæ oriuntur, versus ipsam dum contrahuntur, totam stomachi compagem valde coarctatam ducunt.

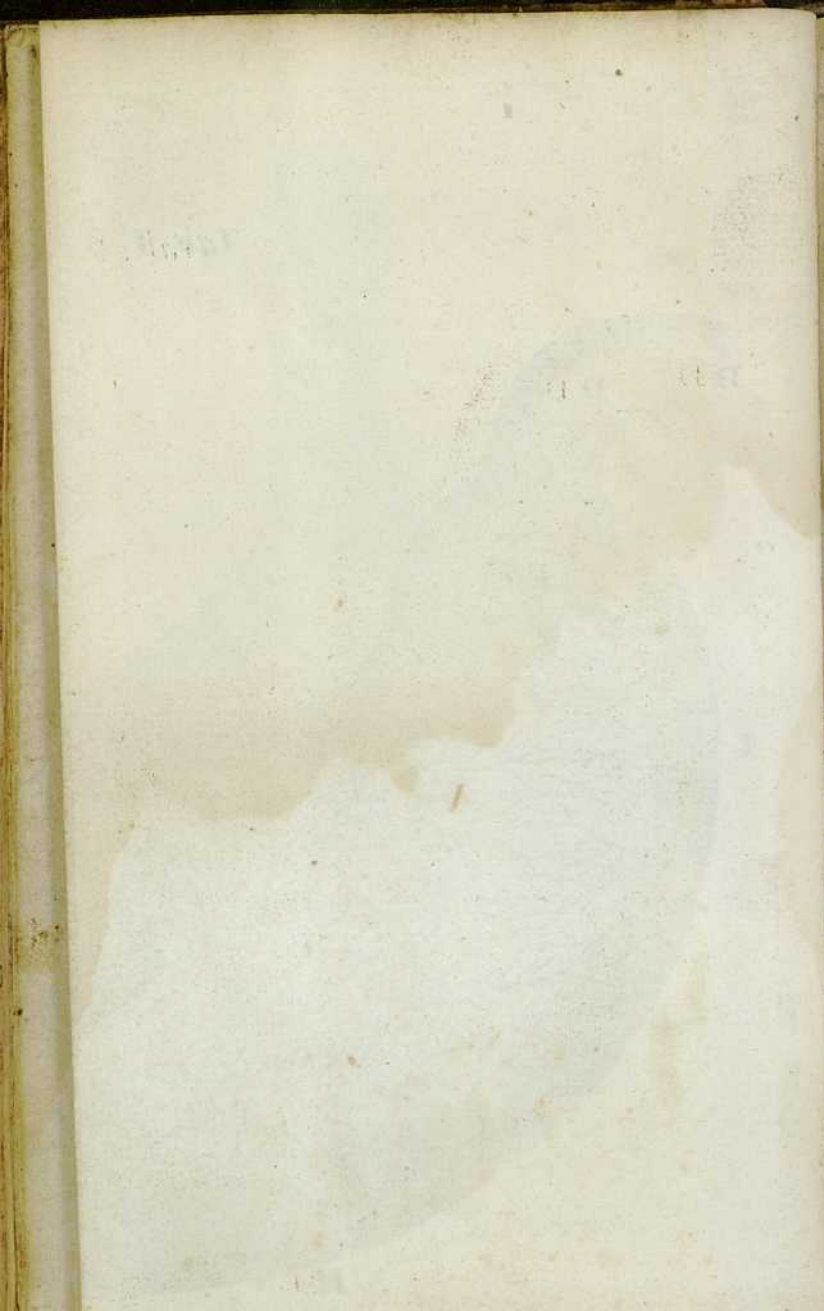
TABULA IV. Cujus figura I. ostendit Ventriculum inversum, cum superficie interiore & concava in exteriorem & convexam mutata, ut crusta villota cum rugis & plicis stomachum obducentibus conspiciatur.

Tab. I.

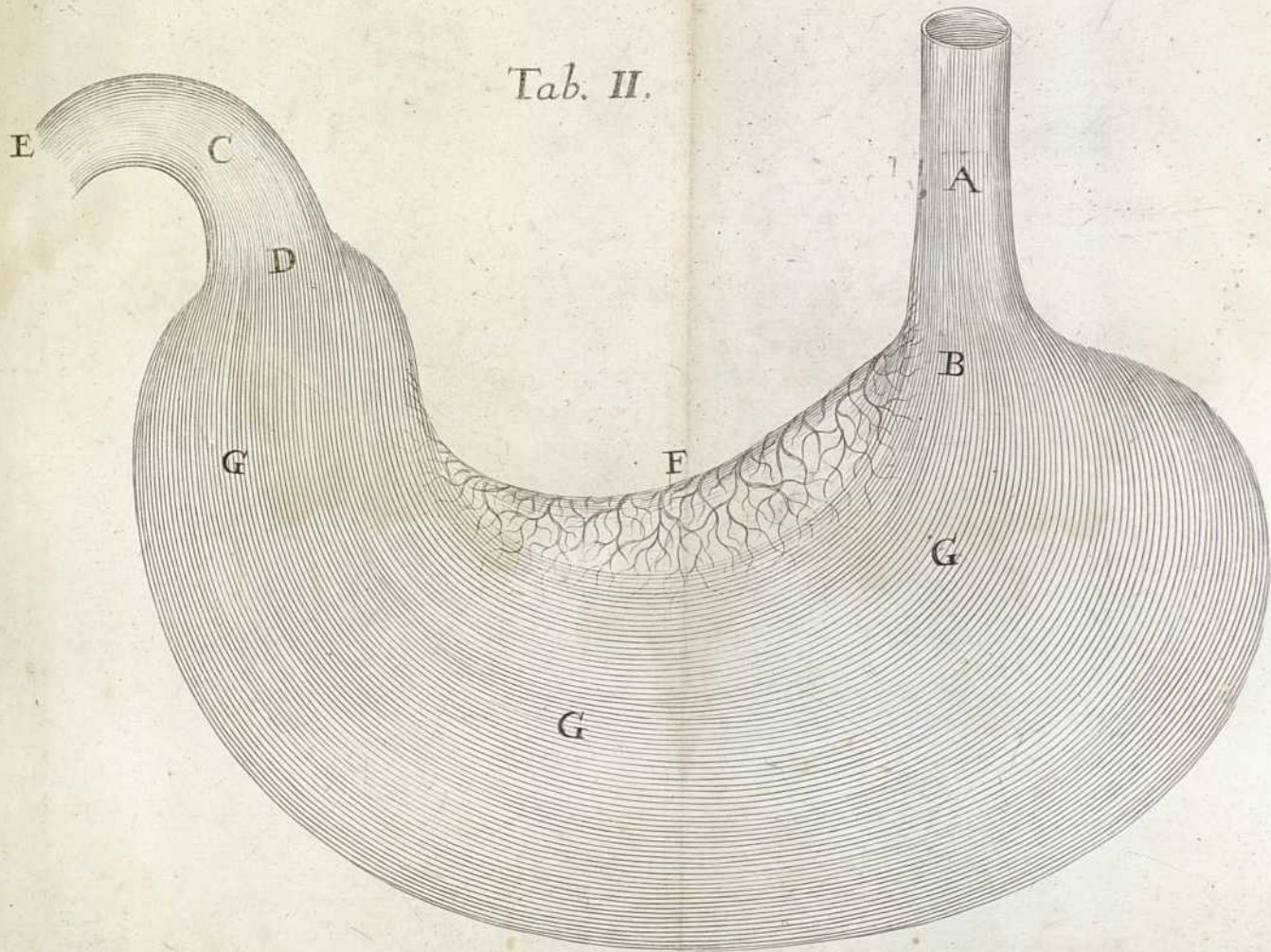

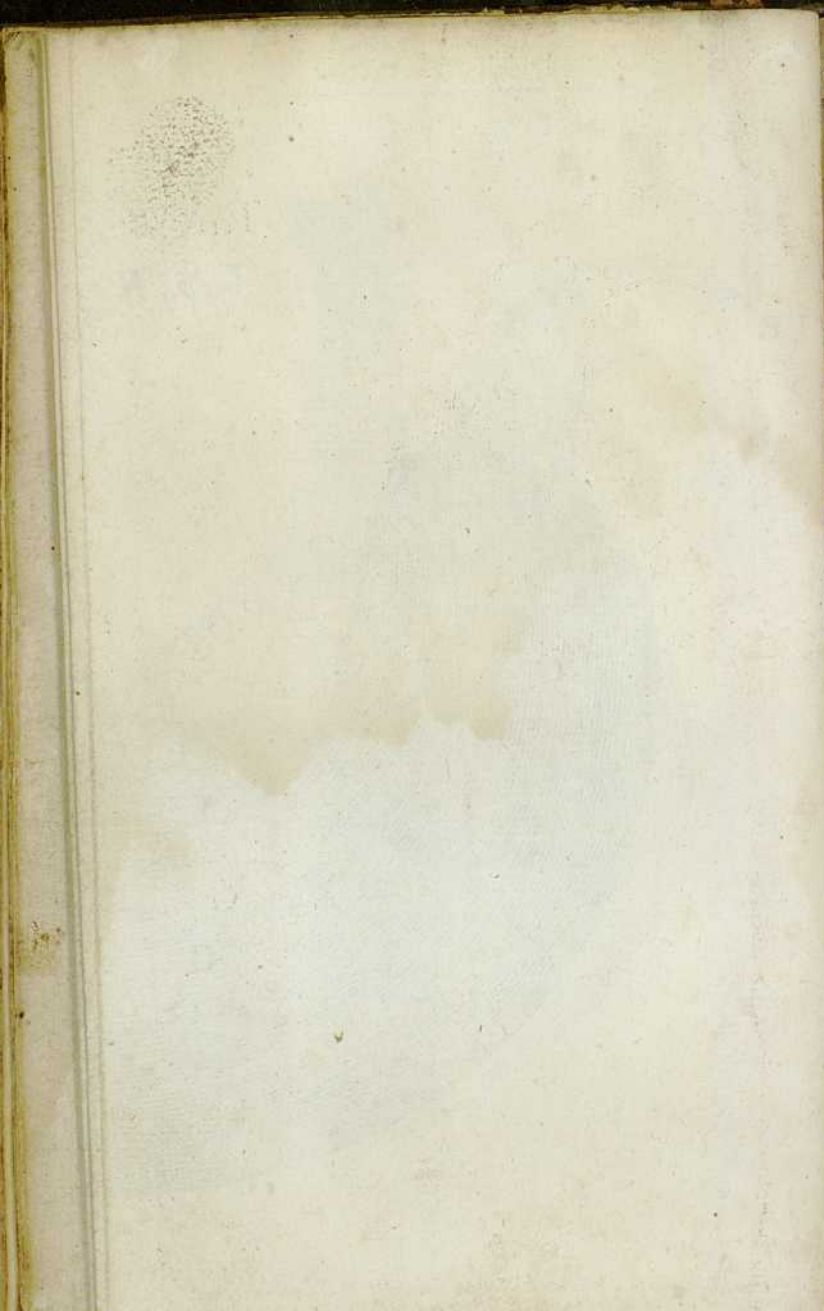

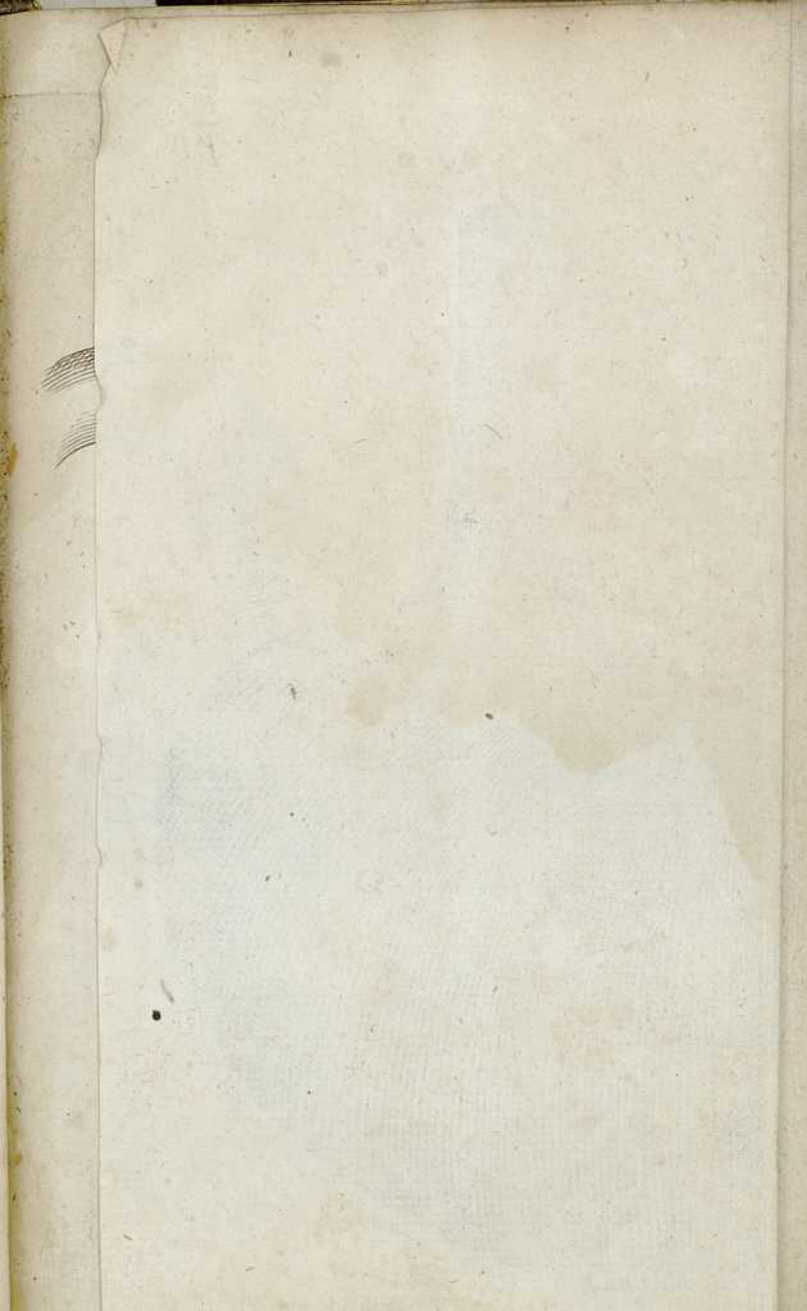
E

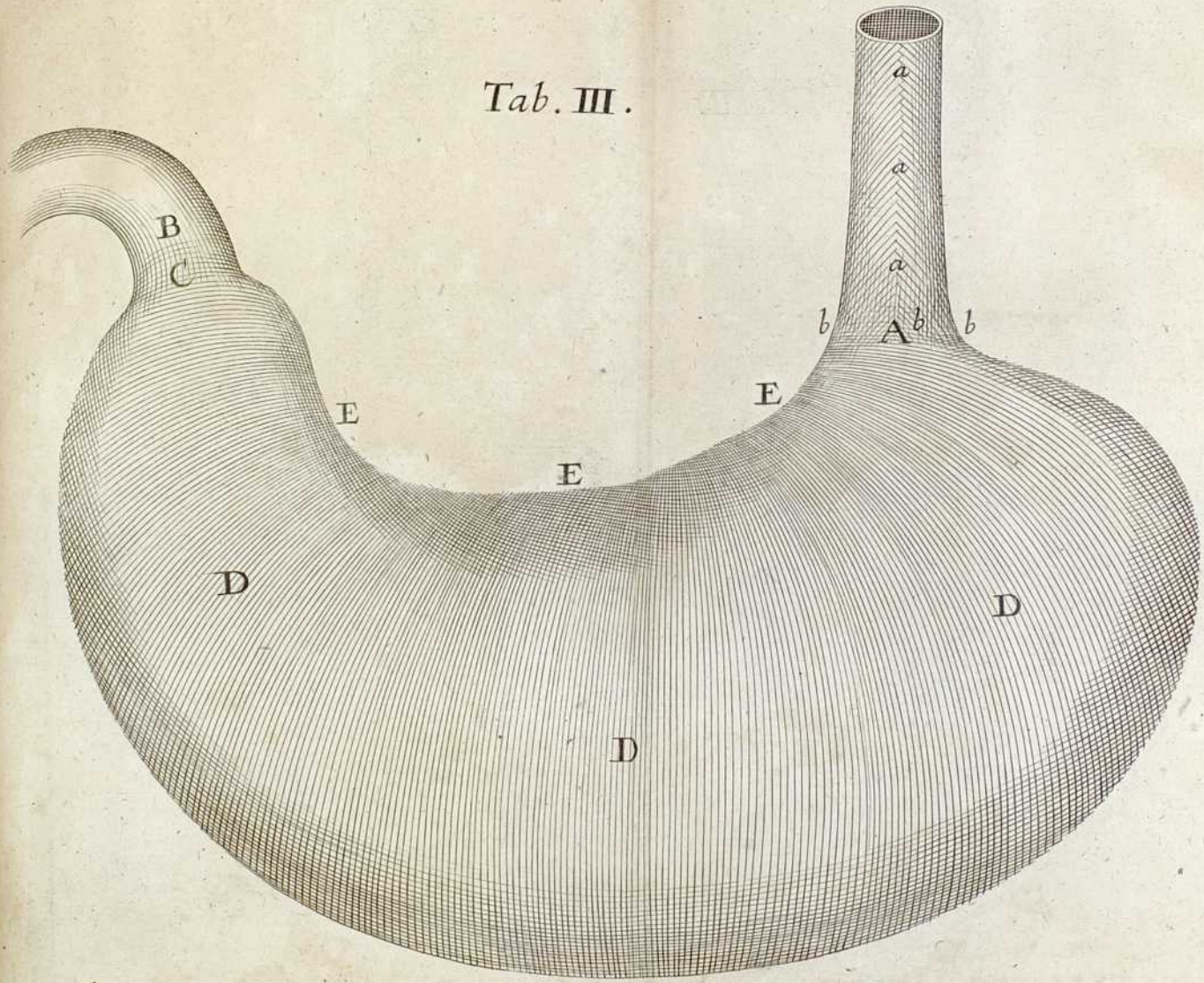
Tab. II.

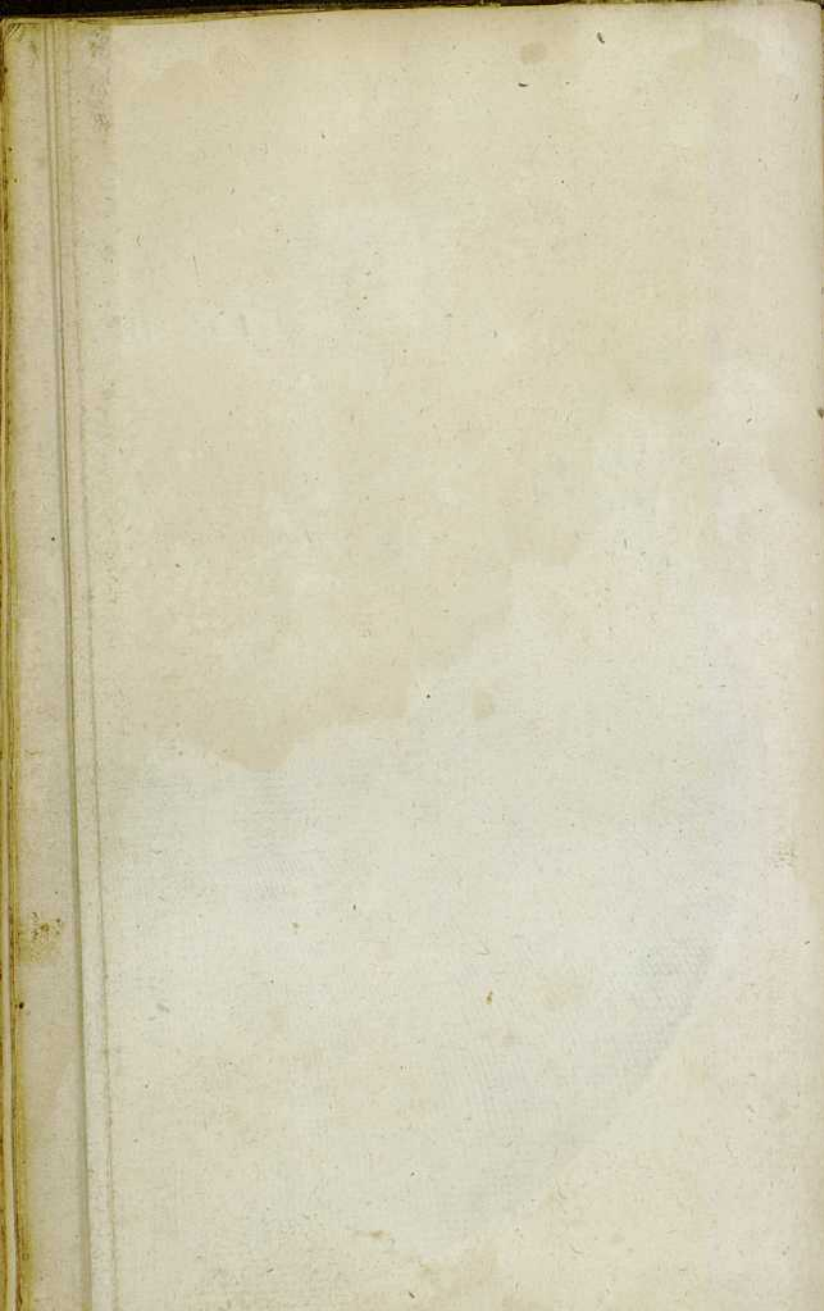

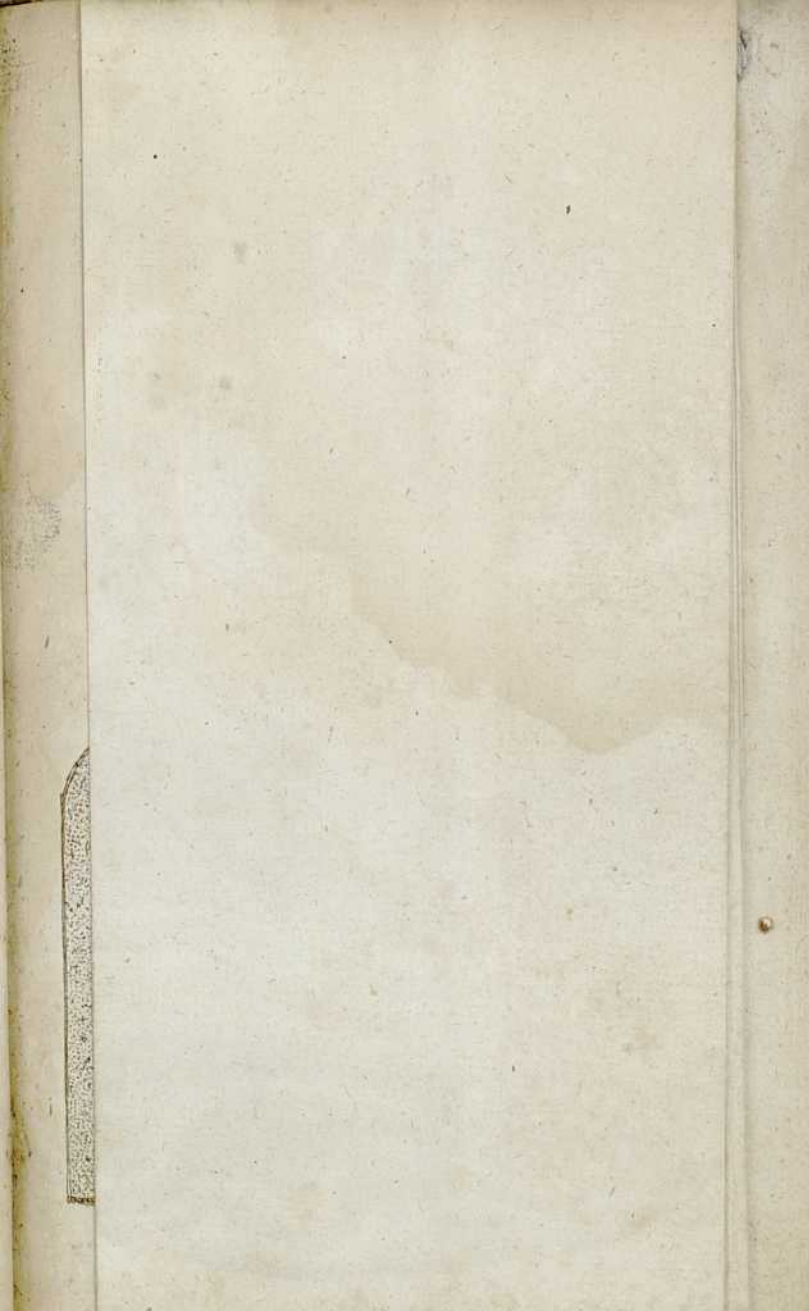

Tab. III.

Tab. IV.

Fig. 2.

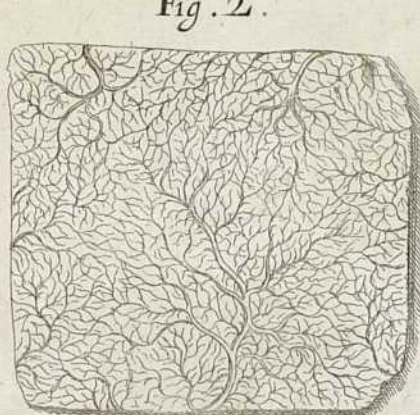

Fig. 3.

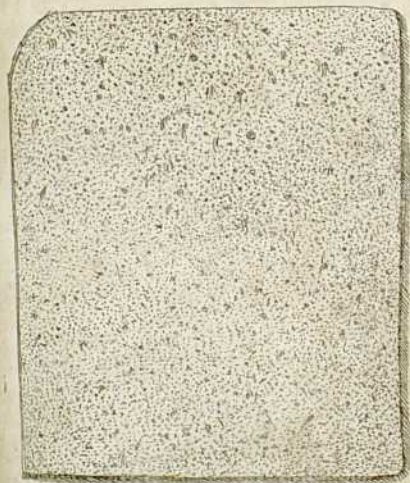
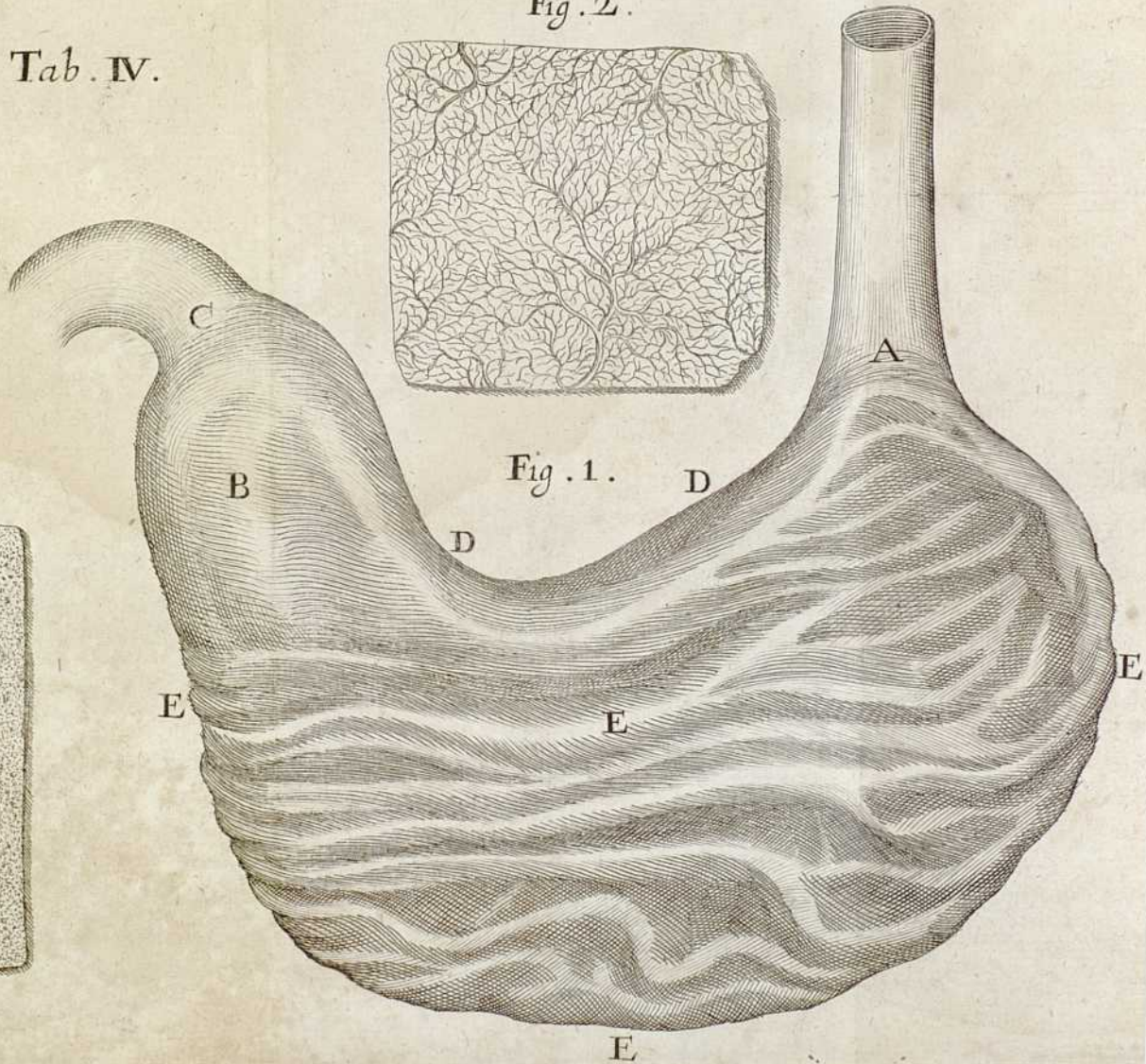
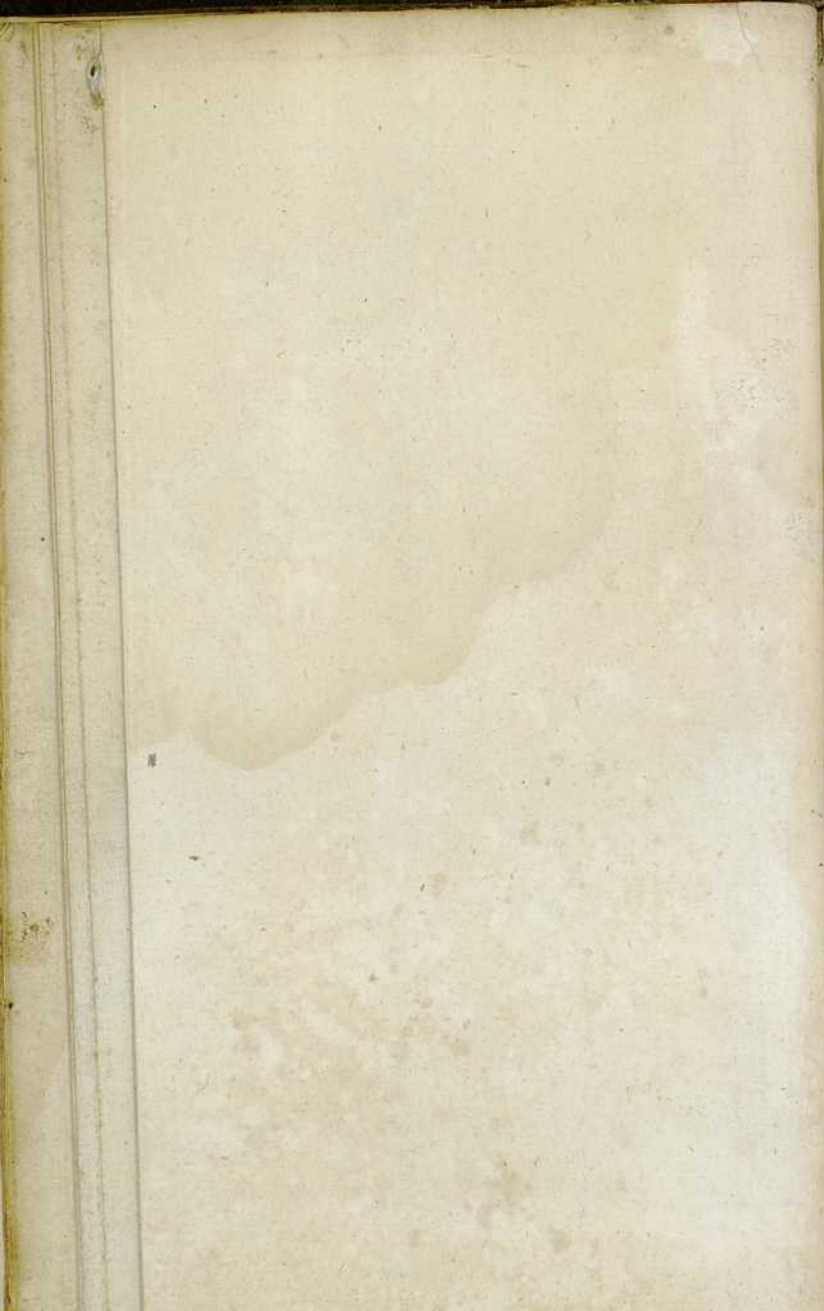
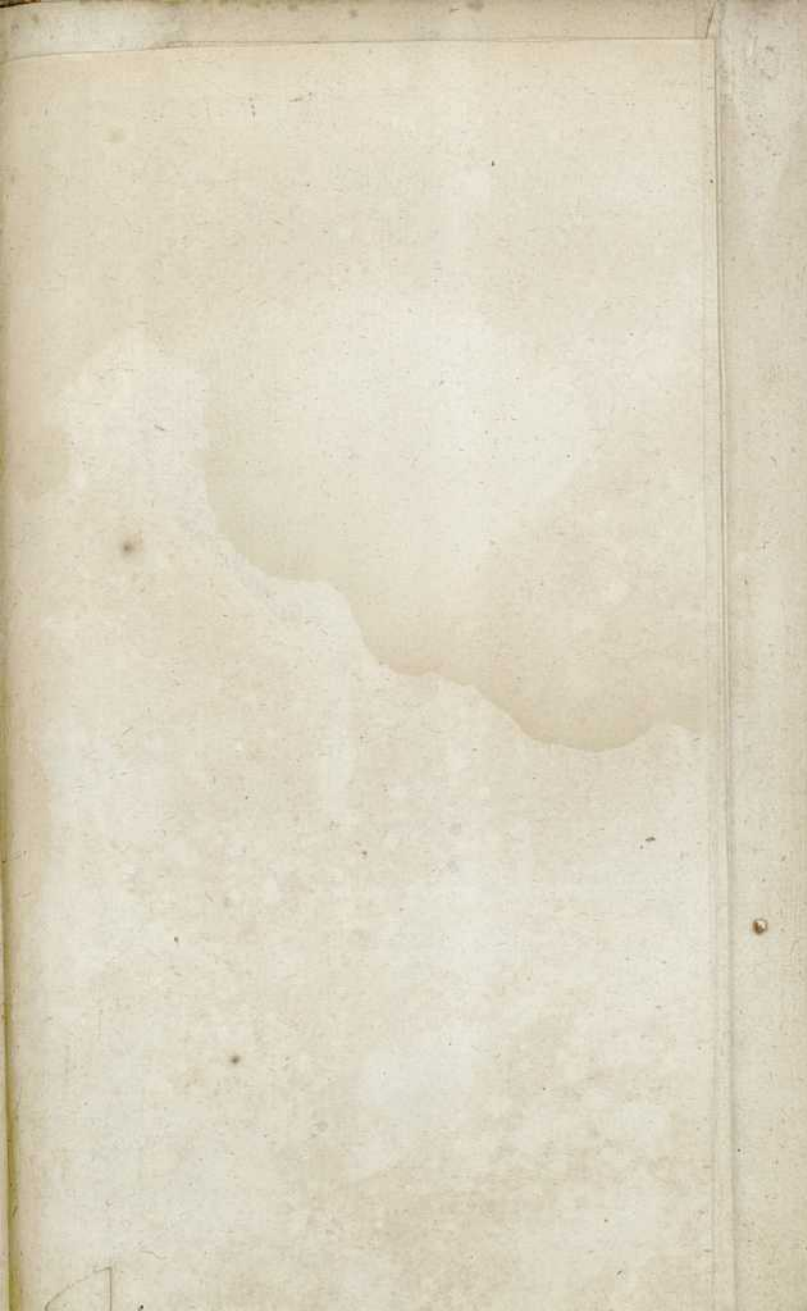

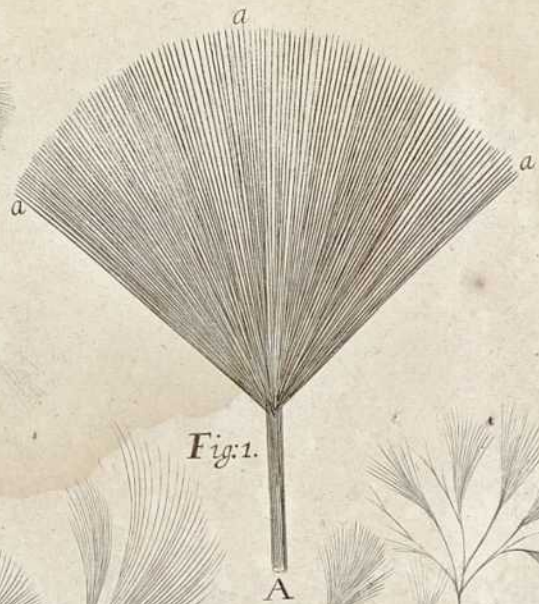
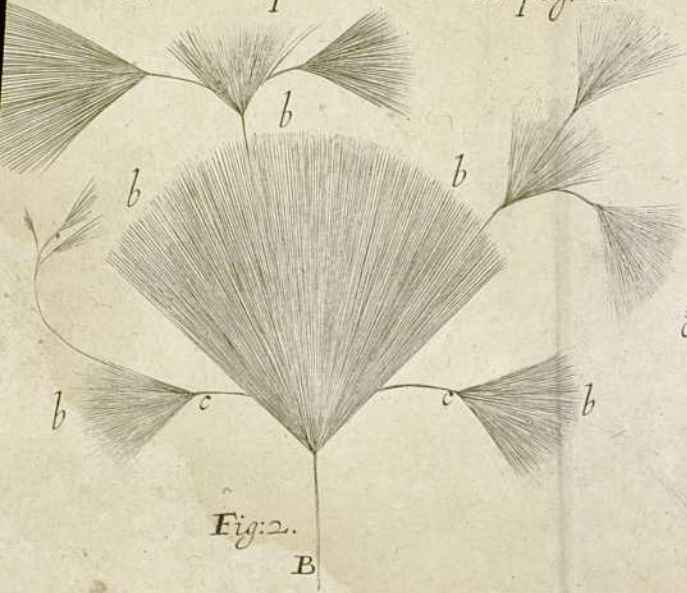
Fig. 1.

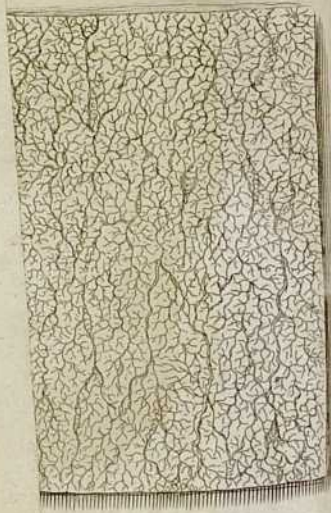

p. 1.

4

4

Tab: I.

Fig: 1. ad pag: 8.

Sect: 1: Cap: 1:

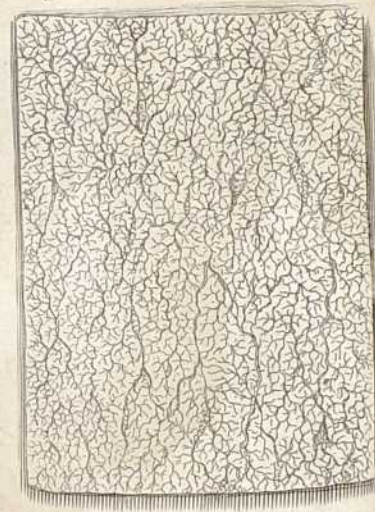
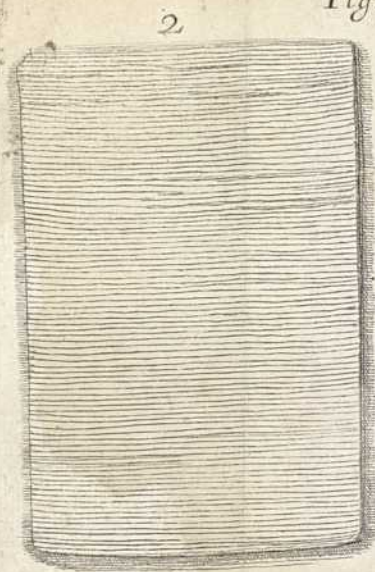
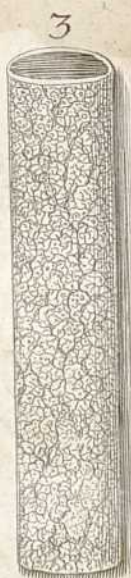

Fig: 2.

- A. Orificium sinistrum, sive os ventriculi.
 B. Pylori Antrum, in quo Tunica crassiores existunt.
 C. Orificium ejus, cui Duodenum annectitur.
 DD. Ventriculi summus sive jugum orificiis interjectum.
 EEEE. Latera, finis, & fundus ejus, in quibus Tunica interioris crusta villosa, in eaque ruga ac sulci, ad vitam exprimuntur.

Figura II. representat portionem Tunicæ nerveæ, in qua, crusta villosa exemta, superficies interior sive concava, cum vasorum ramificatione densissima apparet.

Figura III. exhibet portionem Tunicæ villosæ, sive glandulosæ, in qua superficies ejus exterior, qua Tunica nerveæ cohæret, glandulis & vasorum osculis refertissima conspicitur.

TABULA V. exhibet Tunicæ carneæ superficiem internam, & concavam exterius inversam, ut fibrarum motricium series altera conspicitur.

- A. Os ventriculi, juxta quod fibrarum series exoriri visa antrosum lineis partim rectis partimque obliquis fertur.
 BBB. Fibrarum manipulus insignis, que os ventriculi cingentes supra jugum ejus, ad Pylorum tendunt, & Antri ejus longitudinem obducunt in orificio terminantur.
 D. Pylori orificium.
 E. Pylori Antrum.
 FFFF. Fibra carneæ alia, que à Stomachi parte laeva versus dextram oblique tendentes, ad fundum ejus descendunt.

TABULA VI. representat intestinorum gracilium Tunicas omnes ab invicem separatas, ut fibræ nerveæ cum glandulis & vasorum ramificationibus, nec non fibrarum motricium ordines, clare & distincte observari possint.

- AA. Exhibet intestini integri superficiem externam, cujus Tunica nervea tenuissima cum fibris nerveis tenuissimis in longum, uti videtur, protensa apparet.
 BB. Tunica carneæ sive mediae superficiei exterior, qua, altera exemta, cum fibrarum motricium longitudinalium serie, sive ordine suo, plane conspicitur.
 CCC. Eiusdem Tunicæ fibrae circulares sive annulares, qua, priori serie sive ordine exemta, manifeste apparent.
 DDD. Tunica interior nervea, cujus superficies interior, crusta villosa sublata, cum vasorum ramificatione densissima in conspectum prodit.
 EEE. Tunica villosa sive glandulosa superficiei exterior sive convexa, qua tunica nervea cohæret, glandulis & vasorum osculis confertissimis referta.

SECTIO II. CAP. I.

De Vomitione, & Medicamentis Vomitoriis.

I. DESIGNATA ad hunc modum Actionis Pharmaceuticæ palæstra, aut saltem primo ejus circo breviter adumbrato, jam proxime incumbit singula Operationum Medicamentarium genera, eorumque rationes, & efficiendi vias describere. Itaque ab initio, quid in primo stadio, scilicet Ventriculo peragatur, & quomodo Vomitoria operentur, disquiramus. Ubi imprimis explicare oportet, qualis affectio Vomitio sit, quibus item de causis, & propter quas occasiones, secundum aut præternaturam excitari solear. Dein secundo ostendetur in quas partes, earumque aut spiritus incolas, aut humores irriguos, & quo ritu Medicamenta, dum Vomitum cient, operantur.

II. Quoad prius, siquando quispiam Vomitu afficiatur, in se per sentit fundum Ventriculi sursum contrahi, atque orificium superius aperiri, Pyloro interim (uti videtur) ocluso, aut introrsum deducto, simulque totum Oesophagi ductum motu inverso, scilicet ab imo ad summum, velut cochleatione quadam conniti, ut contenta quæque usque superius protrusa, demum per os egerantur. Hujusmodi partium istarum motus, procul dubio perficiuntur per fibras carneas mediam ventriculi tunicam contextentes. Nam advertimus in hac binos distinctos fibrarum carnearum sive motricium ordines, quæ stomachum quoad omnes dimensiones suas cingunt, atque simul contractæ, fundum & latera ejus una colligunt, sursum ducunt, & versus hoc, vel illud orificium inclinant; propterea ut contenta quæque per ostium, modo hoc, modo illud ejiciantur. Quoad fibras interiores, quæ cæterarum omnium contractiones ad hanc, vel istam evacuationem determinant, si irritatione leviori circa stomachi fundum aut latera alicubi facta, spasmus juxta Pylorum incipiat, atque fibræ motrices internæ in finibus suis dextris prius ac potius contrahantur, tota ventriculi compages illuc contracta, saburram suam ad intestina suffundit: sin vero irritatio vehemens, & valde laceffens in quavis stomachi parte excitata, facile compesci, aut versus intestina transferri nequeat, spasmus juxta fibrarum interiorum fines sinistros incipiens, & versus os ventriculi ducens, illuc totam stomachi capacitatem, summe coarctatam, & simul contractam, corripit facit; adeo ut Pyloro intus deducto, vel ocluso, atque ventriculi ore aperto, contenta quæque superius ejiciantur. Eadem fibræ carneæ, prout spiritus animales varie proritati, ex his vel illis tendinibus prius in illarum fines dextros aut sinistros profluunt, ibidemque spasmos inchoant, respective ad secessum aut vomitum molendum determinantur. Porro dum ad egestionem supernam Ventriculus prædicto modo disponitur, etiam Oesophagus propter eadem contenta ejus sursum efferenda in actione conspirat. Quippe cum in tunica hujus carnea fibrarum motricium binos ordines duplicatos, quarum aliæ oblique ascendentes, aliæque descendentes sese omnes mutuo decussant, notaverimus; priorum munus esse videtur, ut illæ in nixu Vomitivo seriatim contractæ, gulam pone saburram egerendam usque occludant, eamque adeo in oris hiatus propelli faciant.

III. Vomitio igitur, siquidem stomachi motus violentus & sæpissime involuntarius fuerit, haud immerito convulsivus dicitur; quem insuper à spiritu animalium, qui istas fibras carneas possident, explosione, sive magna quadam expansione, (juxta spasmologiam nostram alibi traditam) procedere

procedere statuimus. Enimvero spiritus isti summe irritati, & proinde statim elastici, primo è tendinibus prope orificium sinistrum conlitis, & deinde mox ex aliis, in fibras carneas impetuose irruunt, easque summe inflant, ac abbreviant; adeo ut Tunica istius partibus omnibus ad se invicem propius adductis, tota stomachi cavitas coarctata, & simul complicata, adeoque sursum versus sinistrum orificium contracta, contenta quæque velut emboli impulsu, superius per Vomitum excernenda propellat.

IV. In plerisque aliis spasmodum generibus motus convulsivus versus eundem terminum ac naturalis peragi solet: Vomitus autem videtur affectio, stomachi actioni ordinariæ & naturali contraria, aut saltem opposita. Hujus enim solennis & fere constans gestus est, quoad totum aut partes ejus deorsum, aut versus Pylorum contrahi: tali namque motu, & tendentiâ ejus opus est, quo alimenta deglutiri, in ventriculi fundum descendere, ibidemque arctius comprimi, de latere in latus devolvi, in chylum digeri, ac demum ad intestina transmitti queant. Itaque propter hos usus fibræ motrices utriusque ordinis, blandis spirituum incurvis inflatæ, Ventriculum ad eum modum, quem naturæ instinctus suggerit, facile componunt.

V. Quinimo si irritatio quæpiam stomachi fibris nerveis acciderit, donec noxa levior, & facile mobilis fuerit, contractio expulsiva versus Pylorum potius quam gulam instituetur: In Vomitu autem fibrarum motricium spasmus ab alteris eorum finibus, viz. sinistris incipiens, & statim violentus, & impetuosior factus, totam stomachi cavitatem simul collectam, & valde coarctatam, versus sinistrum orificium corripit, & illac evacuari cogit. Cujus ratio est, quoniam si quid valde incongruum, ac naturæ insectum stomacho infederit, illud non ordinaria via per longas intestinorum ambages, ut tandem per anum expellatur, circumferri; verum exitu propiore rejici, & è vestigio, ne mora sua labem incurabilem afferat, excerni debet. Porro cum aliis partibus à Ventriculo distitis molestia magna infertur, ne, dum natura circa eas occupatur, stomachus (ubi primus vitæ fomes est) noxium aliquod suscipiat, in majorem ejus tutelam sæpe numero Vomitus per consentium excitatur. Adeo summa Divini Conditoris providentiâ cautum est, ut pro certiore corporis humani tanquam Arcis custodia, quoties hostis externus ingruet, aut inter proprias Accolas seditio exorietur, illico extra primos aditus, scil. ventriculi porticum, hospites quicumque tanquam personæ suspectæ ejiciantur.

VI. Itaque Vomitionis causa proxima sive conjuncta est, spirituum Animalium ventriculi Tunica carnea infistorum subita & vehemens explosio, qua quidem illi plurimum irritati, proindeque expansi, & rarefacti, cum è fibris tendinosis omnibus, tum prius & præcipue ex illis quæ prope os ventriculi consistunt, in fibras carneas impetuose profiliunt, easque adeo repente inflant, ac abbreviant, propterea ut stomachi latera & fundus ad se invicem propius adducta, simulque versus orificium sinistrum sursum correpta, contenta quæque in Oesophagi ductum ejiciant, unde (cum & hujus contractio ab imo ad summum è vestigio succedat) per oris hiatus egeruntur.

VII. Spiritus isti ejusmodi explosiones emeticas ineunt, quia summe irritantur: qua ratione id fiat, in tractatu de Affectibus convulsivis ostendimus; nimirum illi, cum natura valde Elastica præditi sunt, à quolibet occasione, immo interdum sua sponte ob copulam heterogeneam exiliunt, & se quaquaversus impetuose proripiunt. Attamen quibus de causis, & quibus afficiendi modis, eos ita irritari contingit, mox inquiremus. Interim observare licet, spiritus fibrarum stomachicarum incolas in quibusdam aut crassiores aut firmiores existere, ut non, nisi ab irritamento fortiori; in explosiones emeticas agantur; in aliis vero eos aut subtiliores, aut nimis

elasticos esse, ut à levi occasione in spasmos Vomitivos incitentur. Porro cum noxa aut molestia stomachi fibris carnis infligitur, spasmus excitatus in his versus pylorum, in aliis versus os Ventriculi promptius fertur; proindeque aut Vomitio, aut Purgatio succedit.

VIII. Quod itaque ad Vomitionis causas remotiores spectat, hujus census erunt, quæcunque spiritus, stomachi fibris carnis insitos, multum aut graviter irritant: Quod siquidem pluribus modis fieri contingit, eos ad certa quædam capita reducemus. Atque imprimis huc referri debent objecta improporcionata ventriculi tunicæ alteri interiori ac nervæ, seu potius spiritibus ejus incolis, admota; hæc enim vellicata, sæpe alteram superstratam in spasmos Emeticos ciet. Irritamenta ista sunt vel ore ingesta; scilicet Alimenta incongrua, Pharmaca, aut Toxicæ; vel Materies in ventriculo genitæ, vel denique è longinquo per arterias & nervos illuc delata: aut secundo spiritus fibrarum stomachi carnearum incolæ irritantur propter molestiam quandam spiritibus aliis, hic illic procul distitis insistentem, & inde per fibrarum, aut nervorum ductus ventriculo communicatam. Vomitio priori modo excitata, dicitur propria ventriculi affectio, atque hæc posterior per consensum fieri. Horum omnium instantias quasdam norabimus.

IX. Primo igitur irritatio ventriculi tunicæ interiori facta, præ alia quæcunque causa Vomitionem ciet. Etenim hæc pars nervæ, & valde sensibilis, ab omnibus stomachi contentis impressione suscipit; & juxta quod hæc jucundæ, aut molestæ fuerint, tunica carnea superstrata ad complexionis vel excretionis motus stimulat; & quoad posteriores hosce, prout objectum improporcionatum plus, aut minus naturæ insectum est, aut Vomitio aut Purgatio accietur. Porro in hac stomachi tunica, peculiare quoddam sensorium sive tactus sive gustus, à quovis alio in toto corpore distinctum collocari videtur: Quippe cum Pharmaca, aut alimenta quædam, uti Stibium, Mercurius vitæ, Flores Antimonii, ova Piscis Barbi, cum multis aliis ore masticata, nullam exhibent sensui molestiam, illa stomacho immersa tunicam hanc quam immaniter irritant, & brevi spasmos gravissimos ciet. Porro si quis Alimenti per Antipathiam incongrui portionem, vel inscius deglutiverit, illud quam minimum licet, aliique cibis obvolutum, & velut larva obtectum, à stomacho dignoscitur, & tanquam esset hostis clandestino ingressus, impetu protinus concitato foras ejicitur; Irritamenta Emetica ore ingesta, sunt vel Pharmaca, quorum agendi rationes mox subdentur; vel Venena, quæ effectum istum producunt, quatenus naturæ plurimum infestæ spiritus stomachicos primo contactu percillant, & velut in furorem adigunt; vel tertio Alimenta, de quibus satis vulgo notum est, ea si in qualitate manifesta aut occulta, vel quantitate, vel assumendi modo delinquant, stomacho improporcionata evadere, proindeque non raro Vomitum ciet.

X. Secundo, Materies Emetica nonnunquam in ventriculo generatur; nempe cum assumptorum nulla sit culpa; quandoque chylus, aut ventriculi succus fermentativus in humorem acidum, astringentem, aut amarum, aut alias insectum, proindeque irritativum degenerat; prout in Cholericis, & Hypochondriacis passim evenire solet.

XI. Tertio, nec minus frequenter humor irritativus in ventriculum a Hunc suffunditur: præterquam eam quod Bilis (ac uti nonnulli opinantur) succus Pancreaticus, modo singularim, modo simul congressa & mutuo effervescentia in stomachum exantlata, fibras ejus in spasmos Vomitivos ciet; insuper materies heterogenea per arterias huc translata Vomitus sæpe immanes concitat; ita in Paroxyzmis, & crisi bus febrium, & præsertim in peste, & variolis sæpissime contingit. Interdum massa sanguinea turgescens recrementa sua, siquidem per *Agyrtulum* expellere nequit;

quit, per Arteriæ Cœliacæ ramos, ventriculi & intestinorum cavitatibus ingerit; adeo ut horum tunicæ, insigniter vellicatæ, Vomitiones horrendas, simulque affectus dysentericos patiantur; Nec tantum per Arterias sed quandoque etiam per nervos materies Vomitiva descendere videntur. Hinc Colicam sæpissime oriri satis clare ostendimus: Quinimo in multis (qui Pathematis spasmodicis obnoxii fuerunt) observavi, post Cephalalgiam cum torpore, & vertigine diathesin Vomitivam successisse: ut absque notabili stomachi impuritate, quotidie ingesta vomitu redderent. Materia ita per Arterias vel nervos stomachi tunicæ suffusa, modo laxa & facile dissipabilis, brevi rursus excutitur, adeo ut affectio cito pertranseat; modo fixior iisque pertinacius adhærens, immo nonnunquam in Tumores varii generis concrevens, diathesin Vomitivam diuturnam & non facile curabilem inducit.

XII. Hæc de Vomitu, cujus causa materialis sive irritativa alicubi circa stomachi superficiem internam consistit, & nudo contactu fibras nervæ afficiens, Spiritus fibrarum carnearum incolas, in Explosiones Emeticas ciet. Restant plures aliæ vomitionum species, in quibus irritatio fit in aliis locis, & mox stomachus per consensum in spasmos concitatur. Quippe inter hoc viscus, & pleraque alias partes, cum tanta sit necessitudo, & mutua dependentia, frequenter accidit, ob spiritus quosdam animales alicubi valde perturbatos, mox spiritus alios ventriculi hospites, aut fibrarum continuitate, aut nervorum commætu, pariter affici, inque explosiones Vomitivas adigi.

XIII. Hujusmodi Vomitionis sympathicæ loca, sunt vel propinquiora, scil. utraque stomachi orificia, cum Duodeno, & Oesophago; vel remotiora, scil. ἐγκεφαλον & Meninges, nec non Lien, Renes, Ureteres, Mesenterium, Uterus, & alia forsitan abdominis viscera; in quorum uno, vel simul pluribus, spasmus excitatus, & exinde per nervorum ductus stomacho communicatus, fibras ejus carneas in contractiones Emeticas ciet. Pariter in Capite, cum spiritus animales valde perturbentur, horum inordinatio mox alios Ventriculi hospites per consensum afficit, inque similes ἀπορίαι concitat. Singularum ex his instantias cum earundem Ætiologiis notabimus.

XIII. Primo utraque stomachi orificia sive ostia, cum ob multiplices nervorum insertiones valde sensilia sint, facile irritantur; proindeque modo introrsum, modo extrorsum deducta, varieque expansa, vel occlusa, spasmos excretorios in toto ventriculo, aut sursum aut deorsum tendentes excitant. Nullus fere in seipso quin persentiat, humores acidos aut amaros in stomacho fluctuantes, & orificium sinistrum mordicantes, nauseam & vomitionem ciere. Nec minus à bile in Pylorum regurgitante idem effectus producitur.

XIV. Nimis à proposito esset, Helmontii de partium harum dignitate, ac Dominio insaniam referre: Orificium sinistrum animæ sedem statuit, atque dextrum, scil. Pylorum appetitus, aliorumque Pathematum mere naturalium officinam esse; Porro ab hujus indignatione & obstinata occlusionè, Vomitiones horrendas procedere. Quanquam his minime assentiamus, attamen propter hæc ostia nimis obserata, Vomitus, aliasque stomachi affectiones malas oriri, Historiæ sequentes declarabunt.

XV. Juvenis illustris diu Cachecticus, ac Vomitu crebro & dein per plures menses quotidiano, & fere continuo laborans, demum viribus summe attritis mortem obiit: Cadavere aperto deprehendi Pylorum tuberculis scirrhis valde teneris, & sensibilibus circumcirca obstitum, quæ hiatum ejus pæne occludebant; adeo ut Chylus nodorum interstitiis impactus, summe putresceret, totumque proinde viscus sensu molestissimo, & spasmo fere continuo afficeretur. Nec minus à sinistri orificii occlusionè vomitum

mitum fere perpetuum excitari, Oxoniensis cujusdam casus oppido rarus indicabit: Vir robustus, & aliter satis sanus, à longo tempore vomitu crebro laborans, comesta quæque sæpius, etsi non semper, mox rejicere solebat: Tandem victis omnibus remediis morbus in eum statum devenit, ut valde esuriens comederet ille, donec Oesophagus ad Gulam usque impleteret, dein nihilo in ventriculum illabente, ingesta quæque cruda regeretur; Cum Pharmacis minime juvantibus, præ fame summe elanguesceret, & propediem interire periclitaretur, instrumentum ei instar virgulæ, è pinna cetacea, cum spongiæ fibula apici ejus affixa parabam; hoc ægrotans statim à cibo & potu allumtis, gutturi, unaque Oesophago immittens, Alimenta secus restagnatura, in Ventriculum, orificio ejus referato, detrudebatur; atque hujus ope per sedecim annos pabulum quotidie sumsit; eademque adhuc machina utitur, & etiamnum vivit valetque, secus inedia periturus. Procul dubio, in hoc casu Os stomachi sive à tumore sive à paralyfi semper oclusum, nihil, nisi violenter referetur, in Ventriculum admittit.

2. Nec minus frequenter propter irritamenta supra hoc orificium sinistrum, ac infra Pylorum in vicinia habita, spasmus excitatus, & fibrarum continuitate in Ventriculum propagatus, contractiones ibidem Emeticæ ciet. Cum inter deglutiendum Alimenta in Oesophagi ductu, ob Paralyfin vel obstructionem hærent, & fibras nerveas stimulant, mox carneæ sursum contractæ, etiam ventriculum in spasmi consensum rapiunt. Similis effectus à palato aut uvula irritatis passim succedit. Hinc à cibo, potuve ingratæ, fere tantum ore libatis, etiam à pluma gutturi indita, sæpissime vomendi nixus, aut vomitio cietur. Propter eandem rationem etiam in Phibisi, tussim vehementem quandoque vomitus comitatur, aut sequitur; scil. ob vellicationem, sive concussionem ejusdem tunicæ, quæ pariter Gulam & summitatem Tracheæ obducit: Pariter in Ventriculi appendice inferiore, scil. intestinis si molestia cum spasmo alicubi contingat, sæpe affectus iste, fibrarum continuitate sursum obrepens, vomitum ciet. Propter hanc rationem in morbo Cholera, Hiaca passione, aliisque Intestinarum torminibus, vomitio excitatur. Hinc etiam nonnulli, quibus viscera teneriora sunt, ab Enemate admisso constanter vomunt. Facile esset hujusmodi instantias plurimas hic congerere, verum ad alias vomitionis causas transeamus.

3. Præter has modo citatas, in quibus irritatio in ipso ventriculo, aut in appendice ejus habetur, quandoque accidit stomachum, ex se satis sanum & insontem, partium aliarum longe distitarum culpas luere; quod non fibrarum continuitate, sed nervorum comæatu sive commercio peragitur. Quippe horum ductu, cum spiritus animales in uno loco perturbantur, alii procul degentes similem *ἀνταρξίαν* concipiunt, atque spasmos ineunt: hinc à vulnere aut plaga graviore capiti inflictæ, quatenus spiritus intra *ἑστειφύλον* perturbati, nervorum paris octavi comæatu, alios ventriculi hospites in pares *ἀνταρξίαν* concitant, vomitio frequenter succedit: propter eandem rationem, nonnulli in navigio aut curru vecti, vomitu immani tentantur: Cujus symptomatis causa haudquaquam est, (uti quidam asserunt) humorum agitatio; ac vero spiritus animales cerebrum incolentes, in motus inordinatos coacti, nervorum principia tumultuose subeunt, eorumque ductu viscerum contractiones emeticas ciet. Interim materia vomitu rejecta, mera est bilis, quæ à vasis choledochis, propter spasmum prius inductum, exanilat; tantum abest, ut causa vomitionis primaria fuerit. Porro ex ejusdem octavi paris nervi trunco si quando propagines, & rami inferiores, ac in abdominis peculiaribus visceribus distributi, in spasmos irritantur, aliæ haud infrequenter propagines quantumlibet intactæ, pariter concipiunt

conciunt Anomalias, & aliis ipsæ visceribus, ac imprimis Ventriculo motus convulsivos impertunt. Hoc manifestum est de vomitu, qui in Paroxysmis Nephriticis, item in affectibus Colicis, & Hystericis ita dictis, passim excitatur.

XVI. Hæcenus de vomitione in genere, ejusque subjecto, ratione formali, causis, variisque fiendi modis; ubi ostensum est affectionem hanc omnino à spiritibus Ventriculi tunicam carneam incoletibus summe irritatis, inque explosiones spasmodicas actis produci, eos vero plerumque ac potissimum in ejusmodi motus contractivos incitari, propter tensionem molestam tunica interiori nerveæ impressam; præterea tamen spiritus istos *μετεποινηκεις* affici, ob spiritus aliis in locis perturbatos, & inordinationem suam, aut fibrarum continuitate, aut nervorum ductu, ventriculo communicantes. His ita præmissis, restat proxime ut (quod secundo in loco erat propositum) de Pharmacis vomitivis agentes, quo ritu & quali discrimine illa in ventriculum, aliasque corporis nostri partes operentur, ostendamus.

XVII. Circa hæc obvium erit concipere, vomitiva ore ingesta, & in ventriculum suscepta, primo tunicam ejus internam prorsus nerveam irritare, eique molestiæ sensum affigere; dein hujus instigatione tunicam carneam superstratam affici, & ad molestum hoc ejiciendum in contractiones excretorias concitari. At vero in hoc opere, tum quoad irritationis modos, tum & excretionis vias, discrimina quædam subsunt, eorumque rationes non facile patent.

XVIII. Primo enim cum Pharmaca Cathartica, stomacho immersa, fibras ejus carneas in contractiones excretorias stimulent, undenam contingit, ab his sæpius ac potius vomitum, & ab illis purgationem, & non indifferenter alterutrum concitari?

2. Potro ex iis quæ vomitionem plerumque & fere constanter movent, observare est, quædam *εσπεγεια* sive operandi ratione manifesta, effectum istum producere; uti cum assumta, sapore, odore, aliave qualitate sensibili prorsus ingrata sunt; aut quantitate peccant; insuper & alia dari Pharmaca, proprie magis, & specificè pro Vomitoriis habita, quorum virtus Emetica, sensibus nostris prorsus abscondita, tantum per effectus in stomacho editos se prodit. Horum solutiones pro Emetologia rite condenda plurimum faciunt.

1. Quoad prius, ut medicamen quodpiam per vomitum potius, quam per secessum operetur, ejusmodi illud particulis constare debet, quæ, cum naturæ infestæ, aut saltem incongruæ sint, insuper quoad qualitatem vel quantitatem ita habeant, ut neque à stomacho prorsus subigi; neque tam diu ab eo tolerari possint, donec fibris, sive villis ejus paulatim detersæ, una cum aliis succis sensim & per partes à Pyloro eliminantur: Quin vero siquidem illæ, aut Ventriculi fibras atrocius vellicant, aut pertinacius adhærent, aut motu suo ipsum aggravant, ac distendunt, statim carneæ fibræ ad spasmos excretorios accinguntur, & dein naturæ instinctu illæ potius in eum modum contrahuntur, quo molestum hoc cum majore impetu, & breviori exitu foras amandent. Quomodo fibræ carneæ moveantur pro purgatione mollianda, ordine infra dicemus.

2. Quod ad Emeticorum distinctionem, & diversas operandi rationes spectat, cum vulgo duplicia audiant, scil. mitiora, & fortiora; quorum priora vim suam emeticam in aperto gerunt, & per manifesta indicia vim irritativam produnt; uti cum decoctum Hyssopi aut Cardui, infusio radicis Scyllæ, aut Raphani; solutio Vitrioli, aqua tepida vel multa plenius epota, & similia; quæ primo aspectu, vel libamine stomachum movent, ad vomitionem sciendam exhibentur: iisque exhibitis, ut vomitus succedat, sæpe palati aut gulæ irritatio succenturiari debet. Secundo Emetica fortiora

fortiora (quæ & proprie magis ad hunc censum pertinent) ejusmodi sunt Pharmaca, ut, si in debita quantitate assumantur, vomitionem ferè in omnibus concitent; qualia imprimis sunt Helleborus albus, Nux vomica, Virriolum, eorumque, utri & Mercurii varia præparata; quæ certe licet usui Medico satis commoda, immo perquam necessaria existant; tamen quoad eorum naturam, & vires, in quibus potentia Emetica consistit, parum à venenis differre videntur: quare si in dosi nimia exhibeantur, non raro mortem accersunt. Quo ritu & quibus afficiendi modis, hæc in Ventriculum aliasque corporis humani partes operentur, quandoquidem nunc disquirendum restat; imprimis Phænomena, quæ in hoc Pharmaciæ genere præcipue notabilia occurrunt, subdémus.

XIX. Emetica stibiata, aliaque fortiora stomacho ingesta, haud statim (nisi in prius nauseabundis) irritare, aut molestia sensum inferre solent; postea vero, modo citius, modo tardius nausea & perturbatio quædam sentitur, dein stomachi contractio, & ascensus; cum orificii ejus apertura, & Oesophagi verlus guttur exilitione succedunt, vomitu mox subsequente; dein hoc finito, viscera hæc subsidunt, & paululum quiescunt: brevi tamen postea stomachi inquietudo, & nausea, atque hujus, simulque gula ascensus cum vomitione redeunt; adeoque per plures interdum vices vomendi impetus, & cessatio repetunt, donec, viribus Pharmaci penitus attritis, operatio hæc desinat.

XX. A Vomitionis initio Ventriculus tantum sursum contrahi, & non immaniter lacesse videtur. Postea hujus spasmi vehementiores fiunt, & se latius explicant, adeo ut duodenum motu inverso, contractiones suas sursum dirigat, & contenta quæque in stomachum (quibus irritatio Emetica intenditur) suffundat: Si irritatio adhuc amplius intendatur, non tantum spasmi, at sæpe distensiones, & intumescentiæ, ac imprimis periculosior Ventriculi convulsio, scil. singultus, succedit: quinimo ob spiritus animales in tota systasi perturbatos, & quandoque dissipatos nimis, vel excitatos, Lipothymia crebra, sudores frigidi, & non raro membrorum aut totius corporis spasmi lethales eveniunt.

XXI. Ab Emetico fortiori exhibitio, quando stomachus evomere incipit, primo ejicitur illud quod in cavitare ejus fluctuat; dein quicquid viscosi phlegmatis villis ejus adhæret, aut in plicis reconditur: Si vellicatio perseveret, serosi humores Arteriolearum, & nervorum osculis exprimuntur; dein spasmo Duodeno ejusque ductibus communicato, bilis & succus Pancreaticus, è meatibus extorri inque Ventriculum suffusi egeruntur: Hinc biliosa plerumque ultimo rejiciuntur, & tunc non raro mera bilis copiose evomitur: quod si ita contingat, qualibet excretionis vice, tormina paulo infra Ventriculum, in latere dextro excitata, sursum perreptant; quæ procul dubio sunt à bile in duodenum expulsa, & istinc ob motum intestini convulsivum ac inversum, inra Pylorum sustusa. Si irritatio nec dum cessat, Arteriæ (osculis ipsarum summe irritatis) humores è tota massa sanguinea vomitu excernendos profundunt.

XXII. Ex hac Vomitionis historia consicere licebit, quomodo & qua ratione Pharmacum Emeticum operetur: viz. hoc ventriculo immersum, cumque humore illic contento sese immiscens, sui que tincturam imprimens, à crusta villosa superficiem internam obducente paulatim incipitur: inde fibræ nervæ, tunicam internam contexentes, & hanc crustam sustinentes, tincturam istam virulentam sensim imbunt; qua cum aliquatenus saturantur, propter succi incongruitatem, corrugari, & multum inquietari incipiunt; hinc fibræ carnes superstrata, propter molestiam à nerveis conceptam irritate, (spasmo primo leviores hic illic spasmum incipiunt; unde nausea & stomachi perturbatio; mox vero, earum ordinis utriusque interioris omnium, spiritus incolæ summe exandescunt; & simul

explosi

explosi contractiones validissimas & Emeticas, quo molestum illud fibris nervis excussum vomitu ejiciatur, peragunt: Cumque hoc ritu fibræ istæ succo medicamentofo, quem imbiberant, liberantur, paululum cessat vomendi nixus; donec tincturæ virulentæ, quam subinde à crusta villosa hauriunt, novo penu rursus imbutæ, in parem molestiam & irritationem Emeticam urgeantur: Atque ita aliquoties repetit vomendi impetus, usque dum tincturæ venenatæ materies, etiam à crusta villosa abstergetur, & demum tota foras ejiciatur, proinde ut tunicæ interioris fibræ nervæ, virus illius non amplius imbibant.

XXIII. At vero non ideo semper Vomitionem finiri contingit, quin Pharmaco licet penitus rejecto, nulloque ejus contagio superstite, sæpe tamen spiritus isti stomachici, nimis lacesciti, furorem suum ægre dimittunt; adeo ut à succo quocunque alio (quem fibræ nervæ imbiberint) irriterentur, inque spasmos Emeticos agantur, quin & crebra interdum vice eos repetant: Quare tunc, ut vomitio cesset, nihil omnino potus sive alimentosi, sive Cardiaci ventriculo ingeratur; atqui, foru calido externe adhibito, fomno indulgeatur.

XXIV. Porro nonnunquam humores alii è vasis expressi, ac præsertim bilis è meatu choledochi in ventriculum suffusa, non tantum vomitorio vires addunt, sed operatione ejus finita, stomachum ultra lacescere & in contractiones excretorias urgere perstant; quinimo fibræ hujus nervæ flavum istud virus, tincturæ Emetica haud minus molestum imbibentes, spasmos excitant, & supra Pharmaci vires, crebros vomendi impetus propter molesti istius exclusionem continuant. Ob hanc rationem, quando bilis exundat, siquidem à levi occasione illa in stomachum accersitur, sæpissime à pharmaco mitiori, vomitio immanis cum horrendis symptomatibus excitatur; cujus interdum sedandæ gratia, Enema leniens, quo bilis turgescens versus inferiora sollicitetur, exhibere convenit.

XXV. Quod vero interdum ab Emetico assumto vomitio immediate consequatur, cum scilicet Pharmaco vix fundum ventriculi attingit nec dum fibras ejus altius subierit; in causa est, vel quod crusta villosa ex parte detrita (uti in gulosis & bibonibus assolet) fibræ nervæ nudatæ cito ac facile iritantur; vel quia phantasia, Medicinam averfata, nauseam prius intulerat; vel denique quia stomachus materiæ excrementitiæ putrilagine pergravatus, sponte prius sua fuerat in vomitum proclivis. Quod ad fibras nervæ spectat, quæ tincturam Emeticam imbibentes, molestiæ sensum, à quo fibræ carnæ in spasmos convullivos iritantur, concipiunt; prorsus eadem illæ sunt, quæ plurimum inanitæ famem sive stomachi lacratum, exciccæ sitim efficiunt; ab alimentosis succo grato saturatæ ventriculo complacentiam, & toti præterea corpori refectionem impertiant,

XXVI. Cum Pharmaca Emetica in forma liquida vel solida exhiberi soleant, satis obvium erit intelligere, quomodo priora ventriculi fibras nervæ subeant, easque ad plenitudinem irritativam saturent: Attamen de posterioribus merito à nonnullis ambigitur, quo nempe ritu, pulvere perexiguo, prout stibii aut florum Antimonii, in trium aut quatuor granorum pondere exhibitio, vomitio perquam immanis inferatur; cum à Pharmaco tantillo & non facile penetrante videatur fibras illas vix ulla ex parte, saltem haud quantum pro irritatione Emetica sufficere, imbuti posse. Super his dicendum erit, Medicamentum istud in substantia sicca exhibitum, illico dissolvi, & humorem facis multum in ventriculo impregnare; adeo ut facta velut Croci Metallorum infusione, sulphuris Antimonialis particulas solutas fibræ stomachicæ imbibant, inque spasmos proinde Emeticos irriterentur.

XXVII. Quod à nonnullis asseritur vomitorium in dosi quantumcunque magna exhibitum, non fortius operari, quam si in modica solum

quantitate sumeretur; à veritate omnino alienum est, ejusque rei experimentum non sine periculo tentandum; quippe si plures adsint Medicaminis particulæ, fibras etiam plures imbuent, easque altius subeuntes, gravius laceffent; adeo ut spasmi immaniores & crebriores necessario consequantur.

XXVIII. Quod ad vulgi opinionem spectat, Pharmaca vomitoria proprietate quadam specifica, humores sursum agere, & per superiora excernere, mere frivolum videtur; nam cujusmodi illa virtus fuerit, nullus explicare; nec, quod talis revera existat, probare potest. Interim pro Emetologia intelligenda satis erit concipere medicaminis particulas naturæ plurimum infestas, à tunicæ stomachi interioris fibris nerveis imbibiti, ipsisque molestiam magnam inducere; dein ad succum istum subito & viciniore via rursus expellendum, tunicæ alterius fibras carneas irritari, inque spasmos Emeticos instigari: Quod vero à nonnullis urgetur Helleborum album umbilico admotum, & infusionem Croci Metallorum Clysteris forma exhibitum, vomitum movere; experimento sæpius facto, minime verum esse deprehendi. Quod si interdum ita fiat, quidni irritatio violenta intestinis inflicta ibidem Spasmos & Contractiones inversas, & dein, secundario & per consensum, in ventriculo Vomitiones consistet? pari quidem ritu, ac cum hæc ventriculi affectio, sæpissime Colicæ ac Iliacæ passioni supervenit. Olim vinum stibii infusione imprægnatum in canis robusti venam Jugularem ad Unc. vj. injiciendum curavi; post 5 vel 6 circiter horæ minuta iste cespitare, inter progrediendum titubare, & dein immaniter vomere cæpit. Attamen arbitrari fas sit, effectum istum à Pharmaco, cerebrum potius quam stomachum impetente, excitatum fuisse; cum par vomitio post linimentum aut fotum è succo aut decocto Nicotianæ capiti adhibitum passim succedat.

XXIX. Nec minus sententiam istam, quæ statuit quædam vomitoria in Bilem, alia in Pituitam, aliaque in Melancholiam agere, & humorem hunc, vel illum à cæteris discretum & quasi sincerum educere, à veritate alienam, & fundamentis prorsus nugatoriis nixam judicamus. Circa delectum vero in Emeticis habendum, præcipua discriminis ratio eatenus observari debet, ut in affectibus nonnullis mitiora exhibeantur, quæ ultra ventriculum nihil perturbent; & sola ea quæ in cavitate ejus fluctuant, aut tunicis adhærescunt, leniter educantur: In aliis fortiora conveniunt; ut spasmus etiam visceribus aliis impertito, quodcumque excrementitium in iis stagnat, aut alicubi congeritur, è minera commoveatur, & protinus sursum aut deorsum foras eliminetur. Quod vero interdum materia viscosa & velut Phlegmatica potissimum excernatur in causa est, quoniam ventriculi sabburra, inconcussa biliosi humoris receptaculis, fere tantum expurgatur; veruntamen quando emulgentur vasa choledocha, excretio maxima ex parte evadit biliosa: Humoris atri vomitio à medicamento sinecure ut plurimum dependet; egestam enim materiam vitriolica nigredine inficiunt.

XXX. Evacuatio per vomitum uti violentior, quam per secessum; ita, si cum virium tolerantia peragatur, in nonnullis affectibus plus quam purgatio decies repetita prodesse solet: Hoc enim modo Phlegma ponderosum stomachi plicis coalescens, quod cathartica cætera quævis præterlaberentur, velut scopsis purgatur; insuper partes vicinæ, Pancreas, Melenterium, Lien, ipsumque Jecur, concussionem validam commoventur; adeo ut obstructions in iis factæ, etiam sanguinis & humorum stagnationes quæcumque hoc remedii genere facillime amoveantur. Fermenta extranea, ubi in corpore genita, atque altiora morborum semina, absque Vomitoriis adhibitis raro extirpantur: præcipue autem in Cerebri & nervosi generis affectibus Emeticorum usus valde proficiuus deprehenditur: Etenim

hoc pharmacie genere non tantum stomachi, & viscerum fordes, quæ chylum & sanguinem inquinant, uberius abstergentur, sed etiam Glandulæ, quæ sanguinis & succi nervosi emunctoria sunt, in visceribus consistæ emulgentur, vasa choledocha, aliaque excrementorum receptacula copiosius evacuantur, proinde ut eadem inanita, serum, & alia utriusque humoris purgamenta, & superfluitates, secus in caput restagnare apta, promtius suscipiant: Insuper his, cum innumera Arteriarum oscula, sub crusta villosa in-Ventriculum dehiscant, hæc à vomitorio insigniter vellicata, humores quosque vitiosos aut malignos in sanguine scatentes, ibi per vomitum excernendos profundunt; atque ob hanc potissime rationem est, quod morbi Herculei ab Emeticis optime, & vix sine iis curantur. Hæc enim pharmaca siquidem naturæ activæ ac indomitæ fuerint, non tantum Arterias vellicando, humores superfluos è massa sanguinea exprimunt, sed & Venarum quæ illic innumera dehiscunt ductus subeundo, Sanguinem fundunt, ejusque serositates, aliaque recrémenta præcipitant ac secerni faciunt. Interim vero pharmacie emetica hæc indiscriminatim ab omnibus usurpari debet. Quippe in nonnullis Ventriculi tonus nimis laxus, & debilis est, & constitutio adeo tenera, ut à Vomitoriis statim spiritus fatiscant, & vires exolvantur; nonnulli etiam viscera sensationis immodice pertinacis obtinent, quæ licet difficulter evomant, Vomitio tamen semel incæpta hæc facile sedatur; quin & creberrimo vomendi nixu, usque ad magna virium dispendia, & non raro animi deliquia, tentantur.

XXXI. Quare ut Vomitorium rite exhibeatur, pendere oportet, quæ sint ejus indicantia, permittentia, & prohibentia. Emetica indicari videntur, quando in Ventriculo humor biliosus, & amaricans fluctuat, ut exinde nausea, sapor ingratus, aut cephalalgia inducantur; item si stomachus Pituita viscida aggravetur, ut in virginum Pica, in viris post crapulam & victum inordinatum. In plerisque casibus, ubi cum respiratione difficili, Ventriculus oppletus Anorexia, vel Nausea afficitur, Anacatharsis usus esse solet. Porro dum stomachus fermento extraneo obsidetur, ut ingesta quæque statim vomitu rejiciat; etiam ratione partium dispartarum, non raro Vomitio cum fractu adhibetur: namque hoc pacto vasa choledocha quam maxime inaniuntur, ut propterea bile è sanguine uberius elutriata, dyscrasie ejus febriles eximantur. Dein quatenus humoris nervosi superfluitates, aut stagnationes, hujusmodi excretionis methodo facillime curantur, in Arthritide, Asthmate Epilepsia, Mania, & plerisque aliis morbis, qui magni & Herculei habentur, Emeticorum usus hæc minimam medendi rationem succenturiabit. Secundo hujus remedii exhibitionem permittunt viscerum robur, & corporis firma constitutio, ac imprimis quibus collo & pectore curtiores præditis Ventriculus & os spatio minore distant: huc etiam faciunt Vomitionis facilitas & ὀφθαλμῶν, materię excernendæ laxitas, & prompta secretio, item naturæ sedatio, & huic operi insistendi velut otium. Tertio Emeticum prohibeat, vomendi difficultas, sive ineptitudo priore experientia inventa, corporis tenera & mollis constitutio, statura gracilis & procera, viscera infirma; & præcipue si adsit diathesis tabida, cum ulcere Pulmonum, aut sputo sanguineo: item nimia Cachexia, in qua periculum existit, ne humores à toto corpore ἀρρώστω in Ventriculum exprimantur; Insolita etiam sanguinis effervescentia, febrium paroxysmi, & Criseos expectatio hujusmodi Pharmaciam omnino excludunt.

XXXII. Medicamenta quæ Vomitoria perhibentur, distingui solent quoad operandi vim, in lenia, mediocria, & fortia; quoad materiam è qua desumuntur, in Mineralium, Vegetabilium, & Animalium partes, aut præparata; quoad saporem, aut palato valde ingrata sunt, uti Vitriolum,

Nicotiana, Radix Bryoniæ, &c. vel sapore pollent satis grato, uti fructus Mezerei, Nux Indica, ova piscis Mulli sive Barbi; aut sunt fere insipida, uti flores Antimonii, Crocus Metallorum, Mercurius vitæ, &c.

SECTIO II. CAP. II.

Vomitoriorum formula, & quorundam ex iis quoad præparationes, & Analyses chymicas, Ætiologie.

Rec. Oximelitis scillitici Unc. ij. vini scillitici Unc. ij. misc. f. vomitorium.

Rec. Folior. Asari recentium numero 6 ad 9. contusis affunde vini albi Unc. iij. f. expressio, quæ sumatur cum regimine.

Rec. Pul. rad. Asari Drach. j. ad Serup. iij. oxymelitis scillitici Unc. ij. misc. sumatur in haustu liquoris posseticæ.

Rec. Salis vitrioli Serup. j. ad Serup. ij. vel Drach. j. sumatur in haustu liquoris posseticæ.

Rec. Infusionis croci metallor. Unc. ss. ad Unc. j. vel Unc. ij. sumatur in haustu liquoris posseticæ cum regimine.

Rec. Infusionis croci metallor. Drach. vj. vini scillitici Unc. ij. syrupi acetosi simp. Unc. ss. misc. f. vomitorium.

Rec. Sulphuris Antimonii gr. vj. ad viij. cremoris Tartari Serup. j. misc. detur in pulpa pomi aut pruni cocti, vel in cochl. j. panatella.

Rec. Mercurii vitæ gr. iij. ad vj. sumatur eodem modo. Flores Antimonii, Aurum vitæ, sive Præcipitatum solare, & Turbitih minerale sumantur similiter.

I. Emetica, quæ præcipuæ notæ sunt, chymica parari solent primo ex Vitriolo, secundo ex Antimonio, tertio ex Mercurio.

Sal Vitrioli.

II. Sal vitrioli variis modis præscribitur, sc. ex colcothare elixiviato, ex vitriolo cæruleo calcinato & elixiviato, juxta Angelum Salam; & ex Vitriolo albo crebris solutionibus, & coagulationibus purificato; quod medicamentum Gilla Theophrasti vulgo appellatur, estque omnium tutissimum & paratu facillimum: attamen duo pharmaca priora insigniter styptica, & quatenus ignem passa, nonnihil corrosiva existunt; posterius autem satis benignum, stomachi fibras leniter convellit, & nonnihil corrugari facit, proinde ut, quod molesti est excutiendi gratia, illæ demum spasmos & vomendi nixus ineant; qui tamen cito pertranseunt, & Ventriculi perturbatio statim compescitur.

III. Sal vitrioli ideo pluris æstimatur, quod raro ultra stomachum commoveat, nec uti stibata viscerum spasmos & sanguinis inordinationes, aut spirituum deliquia inducit; illi tamen vitio vertitur, quod segnius, & interdum vix omnino operatur; quare à vitriolo assumpto, & liquore posseticæ copiose eroto, sæpe opus est Vomitionem penna gutturi indita provocare, aut possetum carduatam, vel oximel scilliticum propinare.

IV. Antimonium crudum, mixtione integra manente neque per Vomitum, nec sedem operatur; cujus ratio est quod particule sulphureæ, &

salinæ, à quibus virtus emetica procedit, in eo ligatæ, aliisque obvolvæ sese exerere nequeant; attamen concreto hoc præparatione quadam reserato, & nonnihil soluto, particula ista satis liberæ & ad agendum promptæ redduntur. Quod si inquiratur utrum facultas Vomitiva à corpusculis sulphureis, an à salinis dependeat? videtur quod à neutris singularim, sed ab utrisque simul combinatis fiat: Quippe cum illæ seorsim ab his, prout in tinctura Antimonii, aut hæ ab illis, prout in cerussa ejus exhibentur, Vomitus minime succedit. Alibi notavimus particulas mere sulphureas aut salinas gustum & olfactum vix movere, sed utrasque simul conjunctas sensoria ista valde afficere: Pariter habere putamus, circa peculiarem Ventriculi sensum; eum nempe potissimum à sulphureo-salinis jucunditatem, & molestiam accipere, & ejusmodi compositionibus gratis aut infestis tum Cardiaca tum Vomitoria constare. Stibium, quo in medicamento satis activum cedit, parari solet vel per se, quomodo vitrum, & flores Antimonii efficiuntur; vel cum salibus, adeoque vel cum sale nitroso, uti crocus ejus; vel cum sale fixo, uti sulphur ejus; vel cum sale acido, uti butyrum ejus, & qui ex eo efficitur Mercurius vitæ. Extant plures aliæ Stibii præparationes emeticæ, prædictæ autem maxime notæ, & communissimi sunt usus. Quo medicamina tum ista tum alia quæque rite præparentur, imprimis danda erit opera, ut Antimonium purum, & plumbo impermixtum eligatur. Circa hoc præter splendorem, & striarum elegantiam, certissima probationis via est ut frustulum massæ emendæ cum æquali nitri parte calcinetur; bonitatis signum est, si totum in hepar, & scoriâs abibat; nam fecus portio ejus in merum plumbum interdum liquefcit. Hoc ritu quondam ex Antimonii lib. j. Saturni Unc. ij. elicui.

1. Vitrum Antimonii.

Rec. Antimonii electi pul. q. s. calcinetur in vase terreo, agitando donec fumare desinens, colorem cinereum sive griseum acquirat; materies exempta & in crucibulo satis fusa, in tabulam aut pelvum effundatur; frigesens in vitrum pellucidum, & hyacinthinum abibat. Dosis hujus pulveris gr. iij. ad vj. infusionis in vino facta dosis Drach. vj. ad x. fortiter operari solet.

V. Prædicti apparatus ratio (ut opinor) hæc est. Antimonium inter calcinandum diu agitur, ut, dum particula sulphuræ copiose evaporant, salinæ ad vitrificandum aptæ densus agglomerentur; quæ postea, dum massa ab igne intenso funditur, terrestres etiam attenuatas prehendescentes, facile in vitrum concrefcunt: quod insuper ob particulas quasdam sulphureas adhuc relictas rubescit, & emeticum existit. Enimvero Stibium sulphure suo magna ex parte aut omnino spoliatum in vitrum disponi, hæc instantia manifesto liquet, in quantum scilicet calx sive caput mortuum à destillatione Butyri Antimonii relictum, fusione in vitrum liquefcit; quod tamen album & virtutis emeticæ expers est, in quantum particula omnes sulphuræ ascendentes, massam istam penitus destituerant.

2. Flores Antimonii.

Rec. Antimonii selecti & pulv. q. v. in cucurbita cum alembico aut in vasis terreis in hoc opus adaptatis sublimetur igne moderato, aut per se, aut cum arena, vel pulvere laterum, vel tartaro calcinato admixtis: flores ascendunt flavi, citrini, & albi, quorum qui albißimi sunt colligantur, & usui reserventur.

VI. In hac præparatione Antimonii particulæ salinæ & sulphuræ, aquosis & terrestribus excussis ascendunt, ac una combinantur; quapropter, cum & corpus minerale plurimum referetur, & corpuscula maxime activa (hebetioribus, quæ hæc obtundunt, depositis) simul jungantur, medicamentum hoc atrociter Vomitivum, & non facile tutum evadit. Dosis gr. ij. iij. iiij.

3. Crocus Metallorum.

Rec. Antimonii electi, & nitri purissimi ana Unc. iiij. singulatim trita, & probe mista, mortario aneo indantur, & carbone vivo injecto ignantur; cum intonatione quadam efflagrabit; residua demum massa, subnubra (quæ ob colorem hepar Antimonii vulgo dicitur) à scoriis partim nigris partim albidis circumcirca jacentibus separatur, & usâ servetur: hepar in substantia exhibetur ad gr. iij. iiij. vel v. vinum infusionis ejus, ab Unc. ss. ad Unc. j. vel Unc. iij. Hoc satis benigne operatur, & emeticum maxime usitatum est.

VII. Processus hujus ratio est, quod Nitrum cum Antimonio pariter ac cum sulphure communi tritum ac commistum habet; utraque sc. mixtura à levissimo incendio ignitur, in quantum utraq; particulæ, sc. nitrosæ ac sulphuræ ad quamcunque accensionem requisitæ copiose ac intime convenerunt. A deflagratione hac corpus minerale satis aperitur, ejusque particulæ ab invicem laxantur, & quamvis sulphuris portio quædam avolvit, sat tamen relinquitur, quod sale combinatum & colorem croceum, & virtutem emeticam producat. In præparatione hac, si nitro in majore proportione admisso Antimonium plus solito calcinetur, massa ab efflagratione residua, pauciori nunc sulphure imbuta, non amplius rubra, sed flava five citrina, atque minus Vomitiva evadit.

4. Sulphur Antimonii,

Rec. Salis Tartari, vel Absynthii Unc. viij. crucibulo inditum in fornace Anemii fundatur, dein cocleatim injice Antimonii crudi pulverisati Unc. vj. fluere sinatur per bore quadrantem, dein effundatur in vas argenteum aut æneum, massa croci coloris edulcoretur crebris ablutionibus, Dosis gr. v. ad x. longe mitius ac benignius operatur, quam quodvis præterea Antimonii præparatum.

VIII. In hoc præparato sal fixus & ab igne fusus Antimonii corpus ex sulphure potissimum & sale acido compositum reserat; dum enim sales adeo combinantur, particulæ sulphuræ magis solentur, atque spiculis salinis minus aculeatæ evadunt; quapropter summe licet rubescat, stomachum haud valde, aut violenter irritat. Porro ob sulphur plus solum, & sale magis liberum, hujus pulvis spiritui vini tincturam facile impertit; quæ, cum particulis salinis prorsus destituatur, vi emetica privata, insigni confortativum evadit.

IX. Quod vero Antimonium, & sulphur commune, forsân & multa alia ejusdem farinæ, ex sale acido & sulphure una combinatis constant, pluribus experimentis facile evincetur: Præterquam enim quod ejusmodi concreta à sale fixo facillime referantur, insuper si quando à menstruo sulphureo, uti oleo Terebinthinæ, Juniperi, aut Lini, dissolvuntur, particulis sulphureis, à solvente imbibitis, salinæ relicte in crystallos (quæ destillatæ in stigma acidum abeunt) facile concrefcunt: Hoc in præparatione Balsami sulphuris evidentissime liquet. Cæterum si stigma acidum, scilicet Aqua fortis, aut Regia, pulverato Antimonio affundatur, & destillatio igne

igne forti urgeatur, sulphur citrinum à vulgari haud discernendum in magna copia sublimabitur; indicio certe manifesto sulphur commune potissimum constare ex corpusculis sulphureis cum sale acido compactis. Ex sulphure Antimonii, prout supra describitur, parato, liquorem oleiformem conficio, qui, purum putum Antimonii sulphur, argentum primo illicit deaurabit, atque in medicina egregii usus est.

5. Mercurius vitæ.

Rec. Antimonii electi, & Mercurii sublimati ana. Unc. vj. simul trita, & probe mista destillentur in retorta vitrea calore arena; & ascendet liquor gummosus glaciei instar valde corrosivus, qui collo retorta adharens, carbone vivo admoto liquescet, inque vas recipiens decidet. Hic reëstificatione depuratus, aqua fontana desuper infusa mox in pulverem albisimum præcipitabitur; lymphæ interim saporem acidum instar Viivoli spiritus acquirente; pulvis iste edulcoratus, & exsiccat vulgo dicitur Mercurius vitæ, sed minus recte, cum nihil omnino Mercurii in se contineat, & ni caute exhibeatur, sapius mortis, quam vitæ autor esse solet. Dosis gr. iij. ad vj.

X. In hac operatione spiritus acidi vitrioli, & nitri, prius cum Mercurio inter sublimandum combinati, cum denuo ab igne laxantur, hospitem istum primum deserentes, Antimonii corpuscula magis amica amplectuntur, cumque ipsis vi caloris elevati, in substantiam glaciei-formem concresecunt; quæ nimirum constat ex Sulphure toto Antimonii, cum aliquanto ejus sale, nec non ex nitri, & vitrioli stagnate acido; ob particulas salinas instar glaciei obrigescit, & propter sulphureas ab igne liquatur. Materies hæc aqua infusa præcipitatur in pulverem album, qui sc. corpusculis mere sibiatis constat, floribus Antimonii analogis; interim sales acidi in menstruo soluti, eum quasi vitrioli spiritum acescere faciunt. Attamen pulverem istum nihil Mercurii in se continere, inde constat, quoniam hic salibus congelativis privatus, pristinam Argenti vivi speciem resumit, inque retorta totus colligitur. Revera sales isti à Mercurio facile avocantur, ipsumque, quoties corpus aliud magis amicum reperiunt, sponte deserunt: hinc si Sublimatum cum laminis ferreis in aqua communi coxeris, salibus mox ferrum amplectantibus, Mercurius reviviscet. Pulvis iste nimis atrociter Vomitivus, si cum sale marino calcinato teratur, & crebra ablutione edulcoretur, longe mitior, & satis tutus evadit; in quantum sc. medicaminis aculei salini à salibus alterius indolis atteruntur, aut subiguntur. Porro si iste nitro in crucibulo fuso indatur, particulis sulphureis in totum ablatis, vim emeticam prorsus amittit, atque Antimonium diaphoreticum purum putum evadit.

XI. Hæc de Vomitiviis Antimonialibus, quorum particule in Stomacho dissolutæ, tincturam sulphureo-salinam constituunt, quam fibræ ejus imbibentes insigniter adeo vellicantur, ut spasmus ibidem excitatus quaquaversus in totam ejus cavitatem, nec non viscera juxta confita, nempe duodenum, porum choledochum, ductum pancreatis protensus, eorum omnium contenta exprimi, ac in Ventriculum exantlari, quinimo ex arteriarum osculis humores serosos emulgeri faciat; adeo ut vomitus atroces, & diu infestantes succedant. Cæterum probabile est, tincturæ istius emeticæ aliquantulum à venis etiam excipi, quæ in massam sanguineam delata ob salium occursum, & colluctationes ac combinationes, materiæ cujusdam præcipitationes, & excretiones inducat: quapropter affectus partium longe distitarum, sc. morbi cutanei, leprosi, ac arthritici à medicamentis sibiatis nonnunquam sanantur.

XII. Attamen hoc multo efficacius medicamenta Mercurialia (de quibus jam proxime dicemus) efficiunt; utpote quæ non tantum in stomacho vellicationes, & excretiones vomitivas cieant, ac insuper per particulas suas magis activas sanguini communicatas, diversimodas ejus fluxiones, atque seri aliorumque humorum fusiones, præcipitationes, & secretiones faciunt; unde præter vomitum & purgationem, diuresis, aut diaphoresis, ac interdum salivatio inducuntur: Quapropter in morbis inveteratis, & contumacibus ad horum usum quasi ultimum refugium recurritur.

XIII. Mercurius sive Argentum vivum si per se & simplex assumitur, pariter ac Antimonium; nec per vomitum, nec secessum operatur, nullamque fere in corpore humano perturbationem ciet. Sin vero mixture soluta, ejusque particulis activis in libertatem solutis, in pulverem redigatur, medicamentum summe elaterium evadit. Cum plures sint modi versatilem & fugitivum hunc Protea figendi, ac in usum medicinalem præparandi, potissimum his duobus insistitur; nempe vel sublimatur, vel in Præcipitatum reducitur. Prioris generis præparata ejus, Emeticorum classi haud proprie accensentur; posterioris vero fere singula huc referri debent. Attamen in rem nostram satis erit, illorum pauca, quæ præcipue notæ sunt, hic breviter perstringere. Itaque imprimis advertimus Mercurium præcipitari vel per se, vel cum metallis solis, vel cum salibus solis, vel cum metallis & salibus simul.

1. Mercurius præcipitatus per se.

Rec. Mercurii optime purificati Unc. iij. indatur vitro ad hoc opus adaptato (quod se. nonnihil ad clesydre formam accedens duplici constet fundo turbinato, sique in utroque lato, & plano, ac in medio angustum, habeatque rictum angustissimi orificii, à fundo uno in ventrem usque productum:) huic vasi in furno arena ad Equilibrium collocato subdatur ignis primo lentus, dein fortior, donec pars Mercurii in pulverem griseum, atque altera in fundum superiorem elevata sub forma argenti vivi hæreat; dein vase inverso fundus superior arena immergatur, ac ita vitrum aliquoties invertatur donec Mercurius omnis in pulverem abeat, qui vitro effracto colligendus, & aqua dulci ablundus: dosis gr. iij. ad v. vel vj. Vomitum fere semper movet, ac minime per salivationem operatur.

XIV. Processus hujus ratio videtur esse, quod ignis perennis effluvia Mercurii concretionem primo laxant, ejusque particulas paulatim dissolvunt, & deinde ab invicem distrahunt, ita ut aliæ ab aliis secedant, & quasi in minutias fractæ, distinctæ permaneant; hinc corpuscula maxime activa, salina potissimum ac sulphurea, sui juris facta, in corpore humano, & fibras vellicando, & cum salibus effervescenti, perturbationes ingentes cient; attamen Præcipitatum hoc in sales sanguini inlitos minus operatur, quam Mercurius cum salibus tantum præcipitatus, quoniam salivatio ab hoc facillime, & nequaquam ab isto concitatur. Quemadmodum Mercurius, ita quædam alia corpora mineralia, sc. plumbum, stannum, Antimonium, & ferrum, constanti ignis obsidione, in pulverem sive crocum calcinari solent.

2. Mercurius præcipitatus Solaris.

Rec. Auri cum Antimonio purgati, & subtiliter limati Unc. j. Argenti vivi optima depurati, sive ex Cinnabare & sublimato elicti Unc. viij. f. amalgama in crucibulo, Aurum candefactum in Mercurium aditu calidum projiciendo; hoc sale & aceto probe lotum, & per linteum expressum, in tali vitro, ac simili apparatu

apparatu ac Mercurius præcipitatus per se, in arena digeratur, donec in pulverem rubrum redigatur; cum aquis cordialibus edulcoretur. Dosis gr. iij. ad vj. per vomitum fere tantum operatur, nec uti præcipitata salina salivationem movet. Eodem plane ritu Lunare Præcipitatum, item Foviale parari possunt.

XV. Hujus processus ratio eadem est ac superioris, nimirum ignis corpuscula, quasi totidem pistilla corpus minerale in particulas minutas contundunt, easque ad tempus ita frangunt, ut non facile cohæreant & una concrevant. Porro amalgama hoc, ob Mercurii & Solis corpora prius à se invicem referata, multo facilius quam Mercurius per se in præcipitatum abibit.

3 Mercurius Præcipitatus communis.

Rec. Mercurii optime purgati Unc. ij. Aq. fortis Unc. iij. fiat solutio, qua vasi terreo vitreato indita primo leni calore evaporet, ad humiditatis absorptionem, inde igne aucto usque ad vasis incandescentiam calcinetur, agitando etiam stylo ferreo, donec colorem rubicundum acquirat: Materies exenta, & pulverata primo crebris ablutionibus cum aqua dulci, deinde iterata accensione spiritus vini eidem affusi edulcoretur, ac usui servetur. Dosis gr. iij. ad v. vel vj. operatur per vomitum sat violenter, & certius quam aliud quodvis Mercurii præparatum, salivationem ciet.

XVI. *Επιδησιως* hujusce chymicæ si ratio inquiratur, dicimus Mercurium ab aqua forti dissolvi, quatenus particule salinæ menstrui, salibus metalli occurrentes, eos sibi statim arripiunt, proindeque mitionis vinculo soluto cæteræ omnes particule manumissæ, & quaquaversus expansæ intra poros menstrui delitescunt, dein postea humiditate absorpta, particule salinæ relictæ, & in conspectum datæ, Mercuriales inclusas, & ubique permixtas prorsus obtundunt. Quod autem Mercurius hoc modo cum aqua forti, aut Regia, præcipitatus rubescat, secus ac cum oleo sulphuris aut spiritu vitrioli paratus; ratio est partim ex nitro colorem flammæ semper præbente, quod menstruum illud, & non hæc ingreditur; partimque ex ipso Mercurio, cujus soluti particule, dummodo liberæ & non ab aliis occultatæ, ex sua natura rubescunt, prout cernitur in Mercurio præcipitato per se, & in solutione ejus, quæ ab oleo Tartari infuso pulverem rubicundum, sc. mercurialem deponit.

XVII. Medicamentum hoc salibus valde corrosivis, æque ac particulis Mercurialibus solutis constans, in quantum Ventriculi fibras summe irritat, Vomitionem atrocissimam ciet, ita ut in hunc usum, solitarium rarò exhibeatur. Siquando autem assumitur, atque Ventriculo & primis viis demum superatis, in massam sanguineam deierit, quatenus hujus sales insiti exinde plurimum fermentantur, cumque ipsis particule Mercuriales ubertim infusæ, ac intime commixtæ, inviscantur adeo, ut nulla via commodius quam per ductus salivales (prout alibi ostendimus) rursus eliminari possint; id propter hoc pharmacum præ aliis plerisque sputationem movet.

4. Turbith Minerale.

Rec. Argenti vivi purificati, olei Vitrioli (vel sulphuris per campanam) dephlegmati ana partes æquales, retortæ vitreæ indita destillentur, igne per gradus aucto, donec humiditas omnis abstrahatur, restante in fundo massa alba, quæ ab aqua fontana affusa illico flavescit, hæc crebra ablutione & spiritus vini accensione edulcorata, & exsiccata detur à gr. iv. ad vj. vel vij. Per vomitum

vomitum operatur paulo mitius quam Præcipitatum commune, quandoque isem salivationem inducit.

XVIII. Processus hujus quoad Mercurii præcipitationem ratio eadem est ac prioris; calx autem residua non uti prior rubescit, partim ob nitri absentiam, & partim quia Mercurius minus subactus, calcinationem non adeo intentam patitur, ut salibus magna ex parte diffatis ipse proprium, nempe coccineum, colorem ostentet; quippe si hujus gratia igne violento urgebitur, prorsus avolabit; itaque à salibus qui Mercurii particulis adhærent, easque occultant, color albidus procedit; quibus postea aliquatenus ablatis flavedo succedit. Porro in quantum particulæ mercuriales salibus non stricte adeo combinantur, proindeque haud tam uberi copia ab iis in massam sanguineam introducuntur, salivatio non ita promte ac certe, ab hoc pharmaco excitatur.

XIX. Medicamentum hoc compendio quodam, & non minus efficacæ ad hunc modum parari potest.

Rec. Argenti vivi depurati, olei vitrioli, vel sulphuris ana Unc. ij. crucibulo indita igne primùm lento humiditas omnis evaporet, dein fortiori urgeantur, ut materia calcinata melius figatur.

5. Aurum vite.

Rec. Mercurii purificati Unc. v. Solis optime purgati Unc. ff. singulatim solvantur propriis menstruis, solutiones jungantur, & destillatione in retortis humiditas omnis avocetur; calx residua calcinetur super laminam ferream ignitam, ut sales magna ex parte abigantur, materia relicta edulcoretur, ablatione cum aq. dulci, & accensione spiritus vini.

6. Hercules Bovii.

XX. Medicamentum hoc melius parabitur, si utrumque corpus metallicum eodem menstruo solvatur, quod ex præscriptione Thomæ Bovii ad hunc modum conficitur.

Rec. Vitrioli calcinati, & nitri ana lib. j. destillentur in furno reverberii, liquor exstillatus affundatur salis marini calcinati lib. j. in retorta vitrea, & avocetur leni calore arena; nam facillime ascendit: Hujus portio una Mercurium, & alia dissolvat Aurum; dein utraque solutiones conjuncta avocentur, & crebris cohobis addendo singula vice ejusdem menstrui partem subtripulam destillatio repetatur donec materies satis figatur, qua edulcorata prædicto modo usui servetur. Dosis gr. iij. ad vj. vel vij. (vel)

Rec. Mercurii purgati Unc. iv. Auri limati Unc. ff. f. amalgama ut supra ostenditur; cui loto, & retorta indita affunde prædictum menstruum Bovii, avocetur in furno arena, & cum crebris cohobis, addendo ejusdem menstrui quaque vice partem subtripulam, destillatio repetatur, donec materia satis figatur; qua super lamina ferrea candente calcinetur, & crebris abluitionibus & accensione spiritus vini edulcoretur. Dosis gr. iij. ad vj. Per vomitum operatur non admodum violenter; & quatenus ultra viscera in massam sanguineam operatur, in magnis sæpe morbis juvenem consert.

XXI. Quod vero ad processus istius chymici Ætiologiam spectat, dicimus, dum bini hi pugiles simul litigantes se mutuo comprehendunt, ac invicem conterunt, tertius (ac interdum quartus) superveniens iis vincula, quibus paulo ætius complicantur, & minutius confringantur, injicit.

jicit. Enimvero tum Aurum à Mercurio, tum utrumque à menſtruis diſſolvuntur, inque minutias dirimuntur; dein humiditate abſtracta Metallorum particulæ ſalinæ cum menſtrui ſalibus combinantur, reliquis interea corpusculis metallicis interjectis, ac intra ſalium poros occluſis. At tamen hæc combinatio non adeo ſtriſta eſt, ac cum metalla inter ſe, aut alterutrum cum proprio menſtruo ſolutione & coagulatione in Præcipitatum redigitur. Quippe in Præcipitato iſto composito, cum particulæ tum metallicæ, tum ſalinæ menſtruales, totidem, ac tam diverſi fuerint, iſta omnes penitus aduniri non poſſunt: quapropter materies iſta (prout ſæpius obſervavi) non niſi ægre admodum ſigi, inque calcem medicinæ idoneam reduci ſolet; nam ſi pro menſtruo avocando calor nimis intenſus adhibetur, Mercurius aſcendet, Aurumque relictum propriam ſpeciem reſumet; ſi ignis debito remiſſior fuerit, ſalium cum particulis metallicis combinatio non ſatis arcta ſuccedet, quin mera ablutione tollatur; ita, ut aqua communis Præcipitato affuſa ipſum penitus diſſolvat, totamque materiam in ſe abſorbeat, hinc ut pro medicamento conficiendo labor fere totus reiterari debeat.

XXII. Pharmaci hujus baſis Mercurius eſt, cujus gratia expectatur, particulas ejus corporis humani ſuccos omnes fermentare, & heterogenei cujuſque tum in viſceribus, tum in valis aggeſti ſecretiones promovere. Aurum videtur addi, propter Mercurium cicurandum, ejuſque particulas nimis efferas, ac indomitas nonnihil refringendas. Porro menſtrui ſales utrumque corpus in minutias frangunt, eaſque in maſſam ſanguineam & penitiores quoſque recessus promptius manuducunt.

XXIII. In deſtillatione iſtius menſtrui Epiceni à Bovio deſcripti (à quo ſc. utrumque metallum diſſolvitur,) ſalium congreſſus, & quaſi pro aris focique deſertationes notabiles occurrunt: quippe cum Aqua fortis ſali marino præparato affunditur, terram ejus occupat, & proprii velut ſoli poſſeſſionem capit, exinde ſpiritum ſalis velut emancipatum abigens. Hoc clarius liquet, ſiquando ſpiritus vitrioli, ſali marino calcinato affuſus, ad deſtillandum committitur; quippe à levifſimo Balnei Arenæ calore ſpiritus ſalis purus putus quaſi exul aſcendet, ſtagmate vitriolico domicilium ejus invadente. Revera hi ſales nimis congenereſ ſunt, quam uti ſimul combinentur; quare intra habitaculum nimis anguſtum commiſſi, cum nec uniri, nec cohabitare poſſint, potentior, dominium uſurpans, imbecilliorrem foras expellit.

SECTIO II. CAP. III.

De Vomitionis nimie Remedio, item de Medicamentis antemetictis, sive vomitum sistentibus.

Natura ad motum violentum incitata, sæpe fines transgreditur, ac ultra metam excurrit, hinc interdum ut suffamine sive remora opus sit, quo impetus ejus sistatur. Hoc in vomitu, si quando per medicamenti operationem, aut propter alias occasiones immodicus fuerit, planissime cernitur: quapropter medicinæ, haud minus hunc stomachi furorem compescere, quam eiere, negotium incumbit. Quot modis, & quibus de causis vomitio, absque Emetico assumpto evenire solet, superius declaravimus; insuper observationi communi obvium est, evacuationem hanc à medicamine proritatam, quandoque adeo violentam, ac diuturnam evadere, ut ni artis ope sistatur, exinde manifestum vitæ periculum incurrat. Quemadmodum igitur in Praxi medica Pharmaca Emetica necessarij sunt usus; ita interdum excretionis istius (quoties nimia aut præternaturalis fuerit) sistendæ gratia, remedia prioribus contraria, sive Vomitionis Antidota indicantur. Primo igitur quæ ὑπερκόπαισις ab Emetico inductam medentur, dein secundo qua ratione, & quibus remediis vomitioni præternaturali, ob alias causas inductæ, succurratur, proponemus.

II. Quoad prius, Vomitio à Pharmaco illata vehementior evadit, ac diutius persistit, quia spiritus Animales supra modum irritati, & exardescentes, inordinationes suas haud facile, aut statim remittunt, quin illi crebra vice explosi spasmos Emeticos violentos cient, & sæpius repetunt. Porro impetus iste explosivus, in Ventriculo inceptus, non raro in spiritus partium vicinarum incolas, & exinde in alios, & demum aliquando in totam eorum systema propagatur, in tantum, ut vomitioni tormina & spasmus in visceribus, postea in præcordiis, & denique in toto corpore cum manifesto vitæ discrimine succedant.

III. Spiritus supra modum irritantur, vel à solo Pharmaco ob quantitatem vel qualitatem iis improporcionato; vel insuper ab aliis humoribus, ut bile, sero acriori, aliisque inter vomendum in ventriculum suffusis. Porro in nonnullis spiritus animales adeo teneri, & elastici existunt, ut ab irritatione quavis emetica ut ut leviori, tum ventriculi hospites, tum vicini quique in explosiones spasmodicas concieantur. Hinc plures à Vomitorio, de Liene, Utero, aliisque visceribus perturbatis & non facile sedandis quærentes, rem totam Vaporibus à pharmaci operatione suscitatis imputant; cum revera illud omnino ob spiritus animales promte nimis commotos, & ægre compescendos accidat.

IV. In hypercatharsi à Vomitorio inducta, patiens mox lecto commissus, remediis tum externis, tum internis sedulo tractetur; & primo, ut ventriculi hospites quietentur, aut focus calidus è decocto Absynthii Pontici, Menthæ, & Aromatum in vino rubro adhibeatur; aut placenta è mica panis tosti, & clareto calfacto immerfi applicetur. Enema ex lacte cum Theriaca dissoluti injiciatur, membrorum frictiones calidæ, & supra genu ligaturæ fortes, quæ spasmos ab iis partibus arcent, adhibeantur. Ventriculus interim, nisi lipothymia urgebit, vacuus servetur: quamprimum vero iste quidpiam alimenti aut medicamenti recipere potest, A-

qua cordalis, aut vinum ustura calidum assumatur. In perturbatione ingenti, si pulsus admittit, Theriaca Andromachi, aut Diascordium, quandoque item Laudani solutio, aut Tinctura opiatica conveniunt.

V. In vomitu præternaturali, ab aliis causis excitato, considerare oportet, an Criticus iste, vel Symptomaticus fuerit. In priori nihil subito aut temere agendum est: excretio istæ, dummodo vires ferunt, minime sistatur; quin materiæ expellendæ exitus, aut facilitetur, aut festinetur, aut alio ducatur. Hinc nausea, aut nixu vomitivo urgente, cervisiam lacteam, aut simplicem, aut cum foliis cardui incoctis alteratam, quandoque item oxymel, aut vinum scilliticum, aut stibiatum exhibere conveniat. Enemata interdum ex usu erunt; quandoque item lenis purgatio materiam in stomacho turgentem faciliore exclusionis via per intestina perducit.

VI. In Vomitione symptomatica causa conjuncta (prout supra innuimus) aut in ventriculo subsistens affectum istum idiopathicum producit, aut in aliis partibus defixa earum spasmos, & communicatione per nervos facta, in ventriculo perturbationes emeticas ciet; uti in paroxysmis Nephriticis, Colicis, Hystericis, Vertigine, & multis aliis contingere solet; cujusmodi vomitionis sympathicæ medela à morbi primarii curatione dependet.

VII. Quando Stomachus primario afficitur, in causa est, quod fibræ nervæ supra modum irritatæ, alteras motrices in spasmos excretorios ciant. Irritantur autem istæ ab objecto improporcionado: viz. in quantum materies quædam iis incumbit, quam rite concoquere aut subigere, aut ad intestina detrudere nequeunt; quin necesse habent vomitu excitato eam ocissime foras ejicere. Materies ista adeo incongrua aut indomitata evadit, vel ex proprio ipsius vitio, quatenus qualitate, vel quantitate peccans, fibras nervæ lacescit; vel ipsius stomachi culpa, utpote cum tonus ejus laxus, & fibræ adeo debiles fiant, ut ne chylum ipsum, multo minus humores excrementitios subigere, aut tolerare queant; quin, farcinæ cujusque impatientes, contenta quæque per vomitum excernant. Utriusque horum cum varii sint casus, & afficiendi modi, ex iis præcipuos quosdam, una cum remediis, & medendi rationibus, hic breviter subjiciemus.

VIII. Materies emetica in Ventriculo subsistens, vel in ipsum aliunde suffunditur, vel ob coctionis defectum, aut depravationem illic progignitur: utroque respectu præsens saburra imprimis eliminari; dein ejusdem uberior proventus præcaveri, aut præcindi debet.

IX. Itaque in impura materiæ viscosæ colluvies è ventriculo abstergetur, vomitio lenis cum sero lactis carduato, vel oxymelite aut vino scillitico, vel cum decocto florum camomeli, aut radicum eupatorii, solutione salis vitrioli, aliisque similibus instituat; dein reliquiæ per Enemata, aut catharsin, assumtis pilul. Mastich. Stomach. cum gum. vel Tinct. sacra, aut infusione rhabarb. blande subducantur. Porro cum sanguis impurûs aut rancidus materiæ incongruæ penum subinde novum, aut per arterias, aut per vata choledocha sæpe exundantia ventriculo suggerens, diathesin Emeticam infert, Phlebotomia non raro juvamen præstat; & propterea gravidarum vomitiones hoc remedii genere crebro sanantur. Insuper ea conveniunt, quæ sanguinem atemperant, quo minus recrementa adusta in eo generentur. Hinc serum lactis, acidularum potus, herbarum succi, sal prunellæ, & similia, quatenus sanguinem fundunt, ejusque recrementa alio perducunt, dispositionem vomitivam non raro tollunt. Hujusmodi remedia etiam in usu erunt, si vomitio crebra, ac quotidiana ab humoris Biliarii, & Pancreatici (uti quorundam fert sententia) congestu, & lueta, inque ventriculum regurgitatione procedat.

X. Vomitio crebrior, & curatu difficilior ea est, quæ à materia incongrua proindeque emetica intra ventriculum genita provenit; quatenus nimirum ob visceris hujus fermentum vitiatum comesta quæque in putrilaginem irritativam degenerant. Quamobrem in hoc casu, post stomachi sordes per evacuantia lenia deterias, remedia vulgo Digestiva appellata, ex usu esse solent; quæ, juxta quod ventriculi succus fermentalis, indolis ut plurimum salinæ, quandoque etiam sulphuræ existens, in vario fixitatis, fluoris, aut adustionis statu fuerit, diversimoda existunt, & modo hæc, modo illa potius juvant.

XI. In ructu, & vomitione acida. Medicamina sequentia tententur, & à jivantibus methodi insistendæ ratio desumatur.

Rec. Pul. Ari compos. Unc. iss. salis Absynt. Drach. ij. sacchari rosæ Drach. iij. f. pul. detur Drach. j. mane & vora quinta pomerid. in haustulo cervisia cum macere & crusta panis cocta, vel in aq. destillata, aut Tinctura absynthii Pontici.

Rec. Pul. eboris, oculor. cancri. corallii rubr. ana Drach. ij. corallii calcinati Drach. j. santali rub. cinnamomi ana Drach. ss. f. pulvis. Dosis Drach. ss. eodem modo.

Rec. Pul. ligni Aloes, santali citrini, corticis Wim. ana Drach. ij. Creta albiss. Drach. vj. sacchari candi Unc. ss. solutionis Tragacant. aq. Mentha facta q. s. f. pasta, formetur in trochisc. pond. Drach. ss. comedat iij. vel iv. ter vel sæpius in die.

Rec. Tinct. salis Tart. Unc. j. Dosis Scrup. j. ad Drach. ss. bis in die, in aq. destillata appropriata.

XII. In vomitione acri, & calida medicamenta sale acetoso & vitriolico prædita magis conveniunt.

Celebre istud Riverii in hoc casu locum habet.

Rec. Salis absynthii Scrup. j. detur in cochl. j. succi limonii.

Rec. Corallii præp. Drach. ij. salis absynthii Drach. iss. succi limonii Unc. iv. stent in vitro capaci, adde aq. Cinnamomi fortis Unc. ij. Dosis cochl. j. vel ij. bis in die, vase prius agitato.

Rec. Pul. eboris, corallii, ana Drach. ij. vitrioli Martis Drach. j. sacchari candi Drach. j. misce, divide in 6 vel 8 partes, pars j. sionatur bis in die cum conveniente vehiculo.

In hoc casu aq. minerales purgantes, quæ plurimum nitri in se habent, etiam acidulæ ferratæ, quinimo & nostræ artificiales chaly beatæ, juvamen egregium conferre solent.

XIII. Siquando stomachus, pleraque ingesta in putrilaginem biliosam, & amaricantem (uti crebro assolet) pervertens, propterea in vomitiones crebras sit proelivis, remedio tum acida, tum amara convenient.

Rec. Elixir. proprietatis Unc. j. Dosis Scrup. j. bis in die in vehiculo idoneo.

Rec. Rhabarb. pul. gr. xxv. salis absynt. Scrup. j. Aq. Cinam. Unc. ss. succi limonii Unc. j. misce, stimatur aut per se, vel cum alio liquore.

Rec. Pul. Ari compos. Unc. iss. Tart. albi chrySTALLINI Drach. iij. vitrioli Martis Drach. j. sacchari Unc. ss. f. pul. dosis Drach. ss. vel Scrup. ij. vni mane superbibendo haustum vinictura absynt. Pontici, vel Coffec.

Rec. Pul. oculorum can. Unc. ss. Tartari chalybeati Drach. ij. sacchari candi Drach. j. f. pul. Dosis Drach. ss. cum vehiculo idoneo bis in die.

XIV. Vomitionis crebræ, & habitualis sæpenumero causa est non tam materies ventriculorum irritans, quam fibrarum ejus nervearum debilitas, & nimia in irritationes propensio; in quantum sc. illæ teneræ admodum, aut infirmæ, neque ingesta concoquere, nec eorum onus sive gravamen sustinere valent; quin à quolibet iis incumbente mox irritantur, & proinde quod molestum est expellendi gratia fibras carneas in spasmos emeticos cient.

XV. Hujusmodi affectionis duo sunt præcipui casus: viz. aut stomachi debilitas fibræ ipsis insita à passionibus inordinatis, uti crapula, potationibus assiduæ, ac immodicis, vinorum aut aquarum ardentium ingestione crebra, aliisque in victu erroribus contrahitur; quatenus nempe fibræ istæ supra modum distentæ, aut nimis excoactæ, ac velut assatæ, spiritus animales, in uberi satis copia admittere, aut continere nequeant: vel secundo fibræ istæ, quanquam per se recte satis habentes, tamen propter nervos alicubi obstructos, debito spirituum affluxu destituuntur, proindeque languidæ & flaccidescentes, ingesta quæque haud tolerant, quin statim aggravatæ per vomitum rejici cogunt: ita novi plures sine ulla ventriculi impuritate, aut languore ab inordinationibus contracto, visceris istius quadam quasi Paralyti affectos appetitu caruisse, atque vomitioni assidue obnoxios fuisse.

XVI. In priori affectu ejusmodi remedia indicantur quæ fibras nimis distentas, & tenues stypticitate sua corrugari ac in spatium brevius contrahi faciant, nec non quæ mulcimine suo pergrato, spiritus illuc copiosius allecent, & languidos refocillant.

Rec. Elix. vitrioli Mynsichti Unc. j. Dosis gr. 10. ad 15. bis vel ter in die in coch. aq. destill. sequentiis, superbibendo ejusdem coch. 7. vel 8.

Rec. Summitatum Cupressi M. vj. foliorum Esculeæ M. iv. cort. exterioribus 12. Auranti. Cinnam. Maceris, ana Unc. j. rad. Cyperi, Galangæ minoris, an. Unc. ss. incisæ, & comisis affunde cervisia Brunsvicensis lib. viij. destill. organis communibus.

Rec. Tinct. balsami Tolutani cum tinct. salis Tart. extracta Unc. j. Dosis gr. 20. cum eodem vehiculo. Tinct. Absynt. cum eodem menstruo parata, statim tentari potest.

Rec. Pul. folior. Absynt. Myrti æstivo sole exsiccatur. ana Drach. ij. cinnam. flor. ros. rubr. ana Drach. j. cubeb. rad. galang. minoris, ana Drach. ss. corallii rub. præ. Drach. j. f. omnium pul. subtilis, inde sacchari albiss. in aq. Cinnam. solut. & ad tabulat. coct. Unc. vj. s. a. f. Tabula pond. Drach. ss. comedat 1. vel 2. sapius in die ad libitum.

Rec. Conser. Ros. rub. vitriol. Unc. iv. Myrobalan. condit. Drach. vj. Zinziberis in India condit. Unc. ss. spec. de Hyacynth. Drach. ij. croci Maris rubicundiss. Drach. j. Syrupi è corallii q. s. f. electuar. Dosis Drach. j. bis in die superbibendo haustulum aq. destillat.

XVII. In ventriculi debilitate sive resolutione propter nervos alicubi obstructos excitata, remedia Antiparalytica cum stomachicis adjunctis præcipui erunt usus.

Rec. Elix. Proprietatis Tart. Unc. j. Dosis Scrup. j. bis in die cum aq. superius præscripta. Tinct. salis Tart. Corallii, Antimonii, eodem modo usurpari possunt. In hoc casu sp. salis dulcis, item sp. salis Armoniaci, aut flores ejus juvenam egregium præstant. Porro vomitoria, & purgantia, quin & diaphoretica sæpe cum fructu adhibentur. Novi hunc affectum per balneationem in Thermis nostris Dathoniensibus aliquoties feliciter curatum.

SECTIO III. CAP. I.

De Purgatione, & medicamentis purgantibus.

Purgatio videtur affectio vomitioni contraria, seu potius inversa; siquidem in hac, & illa ab iisdem ventriculi carceribus, ad diversam tenditur metam. Quemadmodum enim à vomitu fibræ carneæ stomachi interiores, à sinistris ipsarum finibus per subitos spirituum incurfus inflatæ, & proinde contractæ fundum, & latera ejus simul colligi, & sursum versus orificium sinistrum adduci faciunt, propterea ut contenta quæque superius egerantur: ita in Catharsi eadem fibræ carneæ, à dextris ipsarum finibus pariter inflatæ, & contractæ, totum stomachi ambitum simul colligi, & versus Pylorum inclinari cogunt, ut excretio per inferiora succedat. Sicut motus excretorius à ventriculo inceptus, in Vomitu per Oesophagum; ita in Purgatione per intestina continuatur, & utrinque per fibras carneas, à parte ad partem usque ad exitum propagatur. In utroque affectu, stomachi motus violentus, & quodammodo convulsivus; quinimo nonnunquam alteruter in alterum commutatur. Nam Purgatio, à stimulo aciori nimis confestim citata, sæpe Vomitus infert; pariter à Pharmaco Emetico alvi excretiones frequenter succedunt: cujus ratio est, quia spiritus Animales vehementer irritati, & explosi, in fibrarum carnearum fines modo hos, modo illos diversim insiliunt; simili fere ritu, ac si equum generosum calcaribus nimium urgebis, eum modo prorsum excurrere, modo resilire coges.

II. Itaque Purgatio est motus excretorius in Ventriculo, & in Intestinis ob fibras eorum carneas celeriter, ac seriatim contractas crebrior & citatior; quo tum chylus & fæces ejus, tum humorum crementa, & corruptela, illic genita, aut aliunde suffusa à parte in partem protruduntur, donec per sedem velut cloacam foras ejiciuntur. A Cathartici enim stimulis Ventriculus irritatus citius & striccius se versus pylorum contrahens, quicquid intra sinum suum fovet, in Duodenum effundit, simulque intestina vellicata, crebriores & majores spasmos excretorios iterant, quibus plurima contenta eorum cavitatibus prius aggesta, aut isto tempore attracta, sive expressa, excluduntur. Est autem Purgatio tantum ejusmodi excretio violenta, & coacta, qualem natura sedata cunctanter, & ex intervallis instituit; qualem insuper natura laessita, non sine tumultu & perturbatione quadam peragit. Idcirco ad perfectiorem Catharfeos notitiam requiri videtur, ut primo ostendatur, quæ sint ventriculi, & intestinorum contenta tum propria, tum illic aliunde suggesta, quæ per sedem excerni solent. Dein his ita præmissis, facile erit explicare, quo ritu & quali discrimine Medicamenta Purgantia operationes suas perficiunt.

III. Quoad primum, Ventriculi & Intestinorum contenta præcipua sunt massa chylacea, ejusque post succi nutritii distributionem fæces residuæ, mucus horum viscerum crustam villosam oblinens, atque lymphæ glandulis ejus inhærens; quibus accedunt latex serosus arteriarum osculis exudans, nec non sanguinis, & humorum crementa, quæ per vasa cholechocha, Pancreatis ductum, Arteriarum oscula, nec non per fibrarum nervearum extremitates, aliasque forsan vias in cavitates illorum interiores suffunduntur. Per ductus enim intestinales veluti per sentinam, non raro totius corporis impuritates expurgari solent; quæ siquidem intus stagnantes vel copia turgent, vel acrimonia præditæ sunt, alvum lubricantio, aut stimulando, dejectiones crebriores, ac uberiore scient.

IV. Præter hujusmodi contenta superest aliud quoddam ex his resultans, sc. Flatus, qui cum intra ventriculum, & intestinorum cavitates plusquam in alia totius corporis parte quavis aggeri solent, ad hunc modum produci videntur: dum Alimenta in visceribus subacta, & digesta, à fermentis & calore ipsorum dissolvuntur, effluvia quamplurima decedunt, quæ si spatium liberum & apertum obtinerent, in auras migratura evaescerent; verum ea membrana conclusa, & simul aggesta vaporum congeriem quasi ventum constituunt; qui intestina sæpe inflat, ac distendit, & qua data via ruens, secum excretionem promovet; conclusus vero tormina, & non raro ventris inflationem creat. Flatus in visceribus ab alimentorum dissolutione emergentes, simili ritu gignuntur, ac cum Margaritæ, Corallia, aut alia concreta matraccio impolita à mensuris suis dissolvuntur: à solutionibus enim factis vapores quamplurimi dimanant, qui si strictius coerceantur, vas continens diffindi, aut dissilire cogunt: pariter ab alimenti intra primas vias sive dissolutione, sive coctione, aut fermentatione, effluvia copiosa decedunt, quæ simul aggesta, ac intra membranas conclusa flatum efficiunt; cujus insuper proventus uberiori causæ quædam aliz contribuunt. Hoc etenim insigniter præstat, succorum non rite miscibilium colluctatio, & effervescentia. Quippe dum humores adventitii, aut ingesta heterogenea, ac imprimis medicamenta cum aliis intestinorum contentis fermentescunt, à mutua particularum refractione, corpuscula quamplurima decedentia in vaporem aggeruntur. Porro ab ipso sanguine ebulliente cum halitus copiosi ubique decedunt, eorum pars quædam ex arteriis in viscerum cavitates erumpens, flatuum aggeriem ibi productam auget. Cæterum ad ubiores flatuum proventus amplius adhuc faciunt viscerum extensiones, & intumescentiæ convulsivæ. Quippe dum membranæ, ob majores spirituum explosiones, & excursus inordinatos plurimum distenduntur, cavitas interna sicut vesica inflata multum ampliatur, proinde ut humoris inclusi portio, intra vacuum istud spatium, velut incurbitam post flammam extinctam, in flatum rarefiat; qui postea, quando membranæ tetanus remittit, cum impetu erumpit, aut proximos subinde intestinorum anfractus tumultuose pervadit. Propter hanc rationem, quando intestini pars aliqua ex phlogosi, aut humorum acrimie decubitu, extensionibus convulsivis fuerit obnoxia, etiam flatus continuo producti molesti admodum evadunt. Cum plurimum à Coli inflammatione defunctorum Cadavera aperui, reperi in omnibus cuncta intestina ad summum distenta, & quasi à vento inflata: quod proculdubio accidit, non quia flatus primo genitus viscera ista distenderat, sed cum membranæ à spiritibus valde irritatis, ac intra fibras ipsorum explosis plurimum distenderentur; idcirco ad vacuum implendum flatus isti secundario, & per consequens progignebantur. Propter hanc causam; Tympanitis oriri supra inuimus, & alibi forsitan aliquando fusius declarabimus. Quod itaque in Nephritide, passionibus Colica, Hypochondriaca, & Hysterica flatuum proventus uberrimus esse solet, hi non, uti vulgo fertur, morborum istorum causæ, sed tantum effectus sunt: nempe dum istorum paroxysmis membranarum affectiones *resolvendo* superveniunt, atque viscera cava à spiritibus violenter explosis intumescunt, hinc statim ut spatium inane occupetur, humiditas quædam inclusa in vapores, à quibus flatus emergunt, resolvitur. Quamobrem cum partis affectu distentio relaxetur, flatus ita extempore productus à membranis concidentibus alio propellitur. Hæc de ventriculi, & intestinorum contentis, quæ Pharmaciæ Catharticæ Objecta sunt: jam proxime, quod ad ejusdem Subjecta spectat, inquiremus qualis sit viscerum istorum motus, quo sc. contenta istæ aut insensim producta ex debitis intervallis egeruntur, aut confestim deturbata, *et* *quæ* *ejiciuntur.*

V. Quoniam ob vitæ conservationem, Animalia crebro & copioso pastu refici debent, idcirco necesse incumbit alimenti, in succum nutritivum jugiter fatiscens, reliquias tempeſtively amandari, adeoque chymi veteris exuvias penu ejus novo ſubinde locum cedere. Nam poſtquam chyli (in quo elementa perfecte diſſoluta à mixtionis vinculo liberantur) portio magis pura & elaborata in ductus chyliſeros exprimitur, quod reſiduum eſt, Sulphuris craſſioris cum Sale aculeato particeps, fœtorem graviffimum contrahit; quapropter è maſſæ chylacæ recentis vicinia, in craſſiora inteſtina dimoveri, & demum è corpore penitus eliminari debet. Quo melius hæc fiant, natura motum inteſtinalium excretorium, ſere conſtantem, & quaſi ſolemnem indidit, quo quidem alimenti fæces uſque ſenſim promoventur, atque motus iſtius ſtimulos ſive incitamenta varia conſtituit.

VI. Quoad prius, Inteſtinalium uti Ventriculi motus excretorius omnino à fibris carneis utriuſque viſceris tunicam mediam contextibus perſicitur, atque illarum in toto chyli tranſitu, viz. ab Oeſophago uſque ad inteſtinum rectum binos ordines ſive ſeries notavimus. Fibrarum Inteſtinalium ordo quidam exterior, per Viſcerum iſtorum omnium longitudines, in tota ſuperficie recta protenditur; uti in Tabulæ ſextæ Figura ſecunda exprimitur: Series autem ſive ordo interior, fibris circularibus, inteſtinalium ductus velut annulis conſtitiffimis ubique cingentibus conſtat; uti in Tabulæ ejuſdem Figura tertia repræſentatur: utriuſque generis fibræ ſimul contractæ, viſcerum iſtorum cavitates, quoad omnes dimensiones contractant: quod dum ſucceſſive & ſeriatim, ac velut per ſubſultus fit, necesse erit quæque intus contenta lente, & proreptim uſque provehi, parte anteriore uſque à ſubſequenti protrudâ. Huiusmodi Inteſtinalium motus vulgo dicitur Vermicularis, quoniam, velut in lumbrico repente, ab una parte in aliam continuatur; atque juxta naturæ uſus, & indigentias plus aut minus, etiam nobis minime conſciis continue peragitur; quia nimirum viſcera iſta ſarcinam ſuam paulatim uſque promovere debent; atque, ne interdum otioſa ab hoc penſo deſiſtant, pro data occasione diversis ſtimulis urgeantur.

VII. Namque imprimis ipſa Chyli & fæcum moles pondere ſuo tunicæ interioris fibras nerveas, quibus incumbit, aggravans, & proinde irritans, iis moleſtiæ ſenſum quandam imprimi; proinde ſtatim ut illæ ſucco nutritio jam jam taturæ, & cæteri cujuſque oneris pertæſæ, fibras carneas ad contractiones vermiculares, pro contentis ulterius promovendis inſtigent. Quando hoc ritu alvi contenta, de parte in partem uſque ſenſim protrufa, prope finem Coli deſcenderint, quia tunc preſſio ab Inteſtini Recti parte muſculoſa ſentitur, iccirco motui naturali, voluntarius ſuccenturiatur; quo nempe recluſo Ani ſphinctere, & muſculis abdominis compreſſis excrementa foras ejiciantur. Porro huic motui inteſtinalium excretorio, Reſpirationis organa nonnihil contribuunt; quatenus nimirum illa ventrem inferiorem huc illuc perpetim deducunt, contenta ejus dum ita conquaſſant, lente promoveri faciunt.

VIII. Præter Iſtirationem prædictam, qua fibræ carneæ naturæ inſtinctu, & ſolenni ritu in vermiculationes crebras, & ſere continuas acciuntur, inſuper accedunt ſtimuli quidam alii, & varia incitamenta, quæ pro data occasione contractiones iſtas excretorias intendunt, aut accelerent, & non raro in convulſivas adigant; ita, ut Alvus contenta ſua conſertim, & impetuoſe, & quaſi à cathartico proritata ejicere cogatur. Sunt autem intrinſeca hæc alvi irritamenta, imprimis Alimenta incongrua aut immodica, chyli degeneris corruptelæ, ſanguinis & ſucci nervei recrementa copioſa, vel acria è glandulis, aliſque viſcerum emunctoriis, & præcipue è cyſtiſellea, atque ductu Pancreatis exudantia; quinimo ſerofiritates, aut humores

res superflui, vel incongrui à Cruore, & Nervoso genere, vel habitu corporis intus restagnantes. De præcipuis horum, quoniam in catharsi sæpe emergunt, & pharmaci operationem intendunt, speciatim ac breviter dicemus.

1. Itaque imprimis Alimenta, si quando inter coquendum pervertuntur, aut subigi nequeunt, non raro Diarrhœam excitant; uti in crapula, victu inordinato, ab incongruis comestis, aliisque in Diæta erroribus, aut fermenti Stomachi depravationibus, frequenter accidit. Quinimo propter Apepsiam, quandoque item propter obstructions in mesenterio, aut ductu intestinali, à viscositate nimia Tunicæ glandulosæ aut vasorum osculis impacta, succi nutritii distributio impeditur, proindeque ingestorum materies fere tota in primis viis cohibita, dejectiones crebriores & uberiores producit.

2. Recrementa sanguinis & succi nervosi in viscerum glandulis, cysti fellea, ductu Pancreatis, aliisque forsan receptaculis congesta, si quando ob plenitudinem aut irritationem exundantia, in cavitates intestinorum asfatim deponuntur, in quantum fibras ibidem nerveas vellicant, aut cum aliis succis effervescent, sæpenumero Diarrhœam producunt. Videtur flavilla bilis quoddam quasi Catharticum naturale, quod è vasis choledochi uberim effluens, purgationem spontaneam movet.

3. Materies *οικυρωσιν* à regione adhuc remotiore, nempe aut à massa sanguinea, aut è liquore nerveo ejusque emunctoris, vel à toto corporis habitu, interdum ad intestina transmissa, fibras eorum nerveas irritat, proindeque carneas in spasmos excretorios ciet. In prædictis enim partibus ac locis, ac imprimis in massa sanguinea, humores degeneres aut superflui turgescunt, cum per diaphoresin aut diuresin nec facile, nec satis amandari queant, sæpe metastasi introrsum facta, vasorum intestinalium osculis ubique confitissime dehiscitibus exundant, dejectiones crebras & aquosas inducentes. Quinimo ipse interdum cruor, in *οικυρωσιν* vitiat, & ad coagulandum aptus, cum per minuta istæc vasa haud expedite circulatur, frequenter in magna copia erumpit, & Dysenteriam parit. Cæterum observare licet, quando pori exteriores à frigore suscepto constringuntur, aut tumores cutanei subito evanescent, alvi fluxorem succedere. Novi plures ventris constipationi obnoxios, hoc tantum remedii genere curatos fuisse; nempe ut diluculo, & hora prius assueta citius, lecto assurgerent. Quantum enim *Αγρωγι* solita adimitur, tantundem ad alvum lubricandam additur.

IX. His ita præmissis de variis Intestinorum contentis, tum ingentis, tum accessoriis, nec non de viscerum horum motu excretorio, tum naturali & solenni, tum violento sive coacto, item de variis stimulis, sive irritamentis, quibus alvus sponte naturæ moderate solvi, aut inordinate perturbari solet; facile erit ostendere quo ritu, & quali discrimine medicamenta purgantia ventriculum & intestina ad excretionem movent, & eorum contenta modo hæc, modo ista seorsim, modo plura simul educi faciunt.

X. Cum Medicamenta Purgantia sumuntur in forma liquida, jam jam ad operandum satis parata sunt; si vero solida substantia constant, ventriculo ingesta, & à fermento ejus dissoluta, ac imbuta, quasi Tincturam constituunt, quæ pari modo ac liquor purgans juxta rationem ac modos sequentes Cathartica evadit. Videtur enim quod ejusmodi latex, primo in ventriculo, & postea in intestinis conclusus, mox tunicæ interioris filamenta villosa, cum glandulis imbuit, iisque dum penitus adhæreat, particulæ ejus fibras nerveas, & vasa tum sanguifera, tum chyliifera subeunt, ac unaquæque horum insuper & fororum choledochum, & Pancreatis ductum

ductum ad contenta sua reddenda, ac velut exspuenda irritant. Interea cum Tunicæ interioris fibræ nervæ, partim à pharmaco imbibito, partimque ab humoribus in cavitatem ejus expressis vellicantur, tunicæ superioris carneæ fibræ spasmos excretorios ineunt, quibus quod molestum est amoveatur. Quo ritu hæc primum in ventriculo, & dein successive in quibusque intestinorum partibus fiunt, & cujusmodi humores in toto transitu eliciuntur, paulo accuratius perpendemus.

1. Quoad Ventriculum, juxta modum sequentem habere videtur, viz. Tinctura cathartica intra stomachum diffusa, imprimis tunicæ interioris filamenta villosa imbuit, iisque pertinacius adhaerescens, inde paulatim fibris nerveis traditur; quas subiens, & brevi ad saturitatem implens, demum irritare incipit; quæ propterea statim corrugata liquorem imbibitum una cum proprio succo, & phlegmate viscoso ventriculi rugis impacto, exsolvere satagunt. Porro ejusdem medicamenti, dum in ventriculo moratur, particula quædam aliæ, vasorum & glandularum ora subeunt, & vellicant, iisque serositates, aliosque humores exprimi, & emulgeri faciunt. Dumque adeo ventriculi fundus, & fibræ nervæ à molestis hujusmodi contentis aggravantur & lacescuntur, fibræ carneæ in contractiones excretorias concitæ, stomachi fundum, & latera sursum colligunt, & versus pylorum inclinant; proinde ut saburra ista una cum Tinctura medicamentosa foras eliminari, & ad intestina transmitti queat. Inde stomacho sedatio & quies parumper obtingunt, donec ejusdem Tincturæ, filamentis villosis in partem adhuc adherentis, fibræ nervæ penum novum imbibentes rursus irritantur; cumque adeo nova saburra in ventriculi cavitatem exprimitur, & commovetur, fibræ carneæ propter illius exclusionem spasmos excretorios repetunt; adeoque hæc crebra vice peraguntur, donec Pharmaci virus è filamentis villosis eluatur prorsus, & abstergetur, atque spiritus fibrarum incolæ exandescencias suas dimittant; quod interdum brevi ac facile succedit, ita, ut stomachus post horam unam aut alteram molestia quavis à Pharmaco impressa immunis fiat, perturbatione reliqua omnino ad regionem intestinalem translata. Sæpenumero tamen accidit à cathartico assumpto brevi vomitiones perquam atroces excitari, & nihilominus, pharmaco licet rejecto, purgationem satis copiosam succedere. Cujus ratio est, quod irritatio nimis violenta ab initio facta, spasmos fortiores, id est, emeticos concitat; dein postquam irritamenti visus impetus relaxatur, aut infringitur, contractiones mitescentes cathartice evadunt. Enimvero medicamenti purgantis, & vomitorii virtus, & operandi modus, non tam quoad qualitates specificas, quam sub hoc respectu potissimum differunt, quod molestia ab illius irritatione facta facilius aut diutius tolerari, & demum ad intestina transferri queat; non autem quæ ab emetico excitatur. Quod vero post cathartici operationem per sedes copiose factam, nonnunquam Vomitio oriatur, in causa videtur esse, quod medicamenti Tinctura, à Tunica villosa altius imbibita, non facile abstergetur: quare, post nixus purgativos plures incassum habitos, demum ad eam penitus excutiendam spasmus emeticus accietur. Usitatum est à cibus, antequam stomachus pharmaco inanitur, ingestis vomitum cum nausea & molestia insigni concitari; quia nimirum ob pepsin impeditam aut depravatam, chylus in putrilagine incongruam ac irritativam degenerat: ut plurimum vero medicamentum purgans ventriculo nimis cito, & absque sordibus ejus deterfis elabatur, vires suas maximas intra ductus intestinales impendens: Quo ritu hoc fiat proxime videamus.

2. Tinctura cathartica à stomacho deturbata, & secum exinde materiam quandam excrementitiam deferens, intestinis illabatur; ubi statim in Duodeni ac superioris Ilii transitu tunicæ villosæ filamenta imbuit, iisque

que tenaciter adhærescit: deinde particulæ medicamentosæ uberius diffusæ fibras nerveas, nec non glandularum, aliorumque vasorum ductus subeunt, eorumque spiritus incolas irritant, cum humoribus inibi scaerentibus fermentescunt, eosque illinc exprimi, & velut emulgeri cogunt, adeoque in cunctis perturbationem magnam cient; quapropter fibræ carnes à spiritibus irritatis & in explosiones actis inflatæ, & contractæ, spasmos molesti istius excludendi gratia excretorios ineunt. Hinc cum superior ductus intestinalis regio, in vermiculationes crebriores, ac fortiores, quibus contenta ulterius propelli queant, urgetur, excretionis motus illic inceptus ad reliqua intestina propagatur; simulque hæc à superiorum contentis in cavitates eorum detrusis stimolata, spasmos excretorios seriatim ineunt, donec alvi fæces, quæ extime consistunt, foras deturbantur, aliis ac subinde aliis usque in loca eorum succedentibus. Tinctura cathartica, quatenus spiritibus infesta, fibras nerveas in corrugationes, & non raro extensiones dolorificas, atque fibras carneas in spasmos excretorios (uti ostensum erat) irritat: dein quatenus eadem cum humoribus, & intestinorum contentis fermentescit, ebullitione intra cavitates eorum facta, & flatibus concitatis, membranas continentes varie inflat, ac distendit, proindeque alvi dejectiones cum torminibus & crepitu inducit.

XI. Dum fibræ Nervæ & Carnes ob spiritus à Tinctura cathartica irritatos adeo in sensiones molestas, & spasmos excretorios acciuntur, etiam porus Biliarius & Pancreaticus vellicati & succussi, humores suos profundunt, ac in cavitates intestinorum velut exspuunt: à quibus utriusque & præsertim à Bile copiosius suffusa, membranæ haud minus quam ab ipso pharmaco irritatæ, in excretiones majores crebrioresque urgentur; cumque adeo dejectiones humoris istius flavedine tingantur, dicitur vulgo (licet falso) bilem flavam à medicamento elici, & peculiariter educi: Quod si humores è ductibus istis suffusi mutuo effervescent, ac, uti quidam opinantur, cum insigni orgasmo invicem colluctantur: propterea intra cavitates intestinorum perturbatio adhuc major cum humorum & statuum turgescencia concitabitur.

XII. Nec solum Bilis, & succus Pancreaticus, à Cathartico in ductus intestinales exprimuntur; sed insuper è glandulis tunicæ interioris, ob vellicationem constrictis, & arteriarum osculis affrictis, & reseratis, humores serosi velut emulgentur, qui alvi contenta plus diluunt, & tum lubricando, tum irritando excretiones promovent. Cæterum ipse mucus Intestinalis crustam villosam oblinens, siquidem ab humoribus serosis ita expressis eluitur, atque ob fibras nerveas corrugatas, & succussas abstergetur, alvi purgamentis accedit, eorumque molem adauget. Quinimo interdum hoc muco plurimum absterfo, & vasorum osculis insigniter vellicatis ac velut rasis, merus sanguis effluens dejectiones cruentas constituit.

XIII. Ad hunc modum intra stomachi, & intestinorum cavitates medicamenta purgantia, quatenus spiritus irritant, cumque humoribus fermentescunt, operationes suas perficiunt. A cujusmodi autem pharmaci particulis aut elementis, tum vis istæ Irritativa, tum virtus Fermentativa procedunt, mox inquiremus, interim advertimus Cathartici Energiam, longe extra Primas vias, viz. in massam sanguineam, & liquorem nerveum, adeoque consequenter aliquatenus ad cerebrum, præcordia, aliasque partes aut viscera extendi.

XIV. Quoad sanguinem, Cathartici particulas in massam ejus suscipi, & cum eo circulari inde constat; quoniam urina à quibusdam odorem, & colorem mutuatur. Lac Nutricis medicatæ, infantem purgat. Pharmaca quædam hydropicorum aquas per sedem evacuunt. Resina Jalapiæ

serum lixiviale odoris urinacei purgare solet. Porro ex communi tum veterum tum recentiorum observatione, Catharticum in febris declinatione opportune exhibitum, materiem febrilem prius maturatam, & fecerini aptam educit. Quapropter extra dubium ponatur, medicamento purgantis corpuscula quaedam in sanguinem admitti, perque totum ejus liquorem diffundi. Et quidem circa introitus ejus vias, non est ut longe queramus; quippe necesse erit quasdam Cathartici particulas succo nutritio permixtas, per vasa lactea obrepere. Porro cum Venarum quaedam quasi silva densissima coctionis viscerum omnium Tunicae interiori ubique inseratur, satis obvium erit concipere, Medicamento haud minus quam Alimenti particulas quasdam, his ductibus in sanguinem traduci, quae copia ingenti primo intra venas, deinde etiam intra Arterias diffusae (si quidem heterogeneae prorsus, ac indomitae fuerint) massam ejus exagitant, varie fundunt, sui que una cum aliis sanguinis recrementis exclusionem proritant; atqui sanguis adeo fusus, & in fermentationem excretionem concitus, medicamento particulas, una cum recrementis aliis expurgandis per Arteriarum Intestinalium oscula, tunc temporis etiam à Pharmacò vellicata, & reserata, in viscerum istorum cavitates deponit, unde mox per sedem amandantur. Ad hunc modum è Cruoris massa, una cum Tinctura Cathartica ad Intestina remandata, serosa colluvies, aliaque sanguinis superfluitates aut corruptelae expurgantur. Porro cum vasa sanguifera hac ratione depleri incipiunt, humores alii superflui, aut recrementitii circa Viscera, Praecordia, Cerebrum, aut corporis habitum prius depositi, in massam sanguineam resorbentur, & exinde statim, perdurante adhuc effervescentia ejus excretoria, versus Intestina correpti, qua via tunc patet, foras ejiciuntur; adeoque ad hunc modum pharmaca Cathartica in totum corpus operantur, & à partibus quibusque remotis materiam incongruam, & excernendam educant.

XV. Quemadmodum igitur superius, Diarrhoeae humoralis, sive Catharticos Naturalis, tres gradus notavimus; ita in praesentiarum totidem Purgationis Medicamentosae Species, sive classes constituere visum est. Harum prima sit, cum propter Intestinalium fibras nerveas leniter proritas, catenae supra motum solum paulo crebrius, & strictius contractae, contenta quaeque laxiora, celerius è parte in partem promovent, & demum blanda *ὀκνηρότης* foras ejiciunt. In secunda Purgationis specie, humores quidam alii è Poro Biliario, ductu Pancreatis, & vasorum osculis à pharmaco vellicatis expressi, una cum alvi faecibus deturbantur. In tertia tum ductus hi vehementius proritati, humoris cujusque generis copiam majorem, in cavitates Intestinalium profundunt; tum insuper è sanguine propter admixtas Pharmaci particulas fuso, & praecipitato, & per consequens etiam è Succo Nerveo, & partibus aliis materies recrementitia ad Intestina per Arterias delata expurgatur.

XVI. Ex his satis constare arbitror catharsin solummodo per irritationem, fermentationem, & expulsionem, ac minime (uti vulgo fertur) per attractionem peragi; nec quidem Philosophum, aut quempiam Aristotelis. & ratiocinatione utentem decet asserere, pharmaca ulla propter substantiae similitudinem, aut virtutes nescio quas specificas, in determinatum quemvis humorem agere, eumque sincerum & peculiarem foras educere. Quod autem interdum Bilis, Pituita, Serum, aut Melancholia seorsim à reliquis secerni putatur, illud adeo fieri videtur, aut quia Medicamenta diversa ratione in visceribus irritant, aut variis modis cum sanguine, aliisque humoribus fermentescunt, aut denique ipsis dejectionibus tincturam imponunt. Cujusque horum rationes & instantias quaedam operæ pretium erit ut exponamus.

1. Primo igitur, medicamenta juxta quod particulas magis volatiles aut fixas, lenes aut aciores, molles aut asperiores continent, intra viscerum cavitates diversimode irritant, proindeque spasmos excretorios leviores aut fortiores, inque locis modo his, modo illis, prius ac porius cient. Ex gr. Rosæ, Violæ, Cassia, Manna, aliaque similia, quæ sunt partium subtilium, & valde tenuium, plerumque ventriculum minime perturbant; ac Pyloro superato Duodeni tunicam nerveam exquisitius sensilem irritare incipiunt, & priusquam ulterius pergant, vim suam fere totam illic impendunt; cumque adeo à tunica illius vellicatione & corrugatione Porus Biliaris succutiatur, dejectiones Biliosæ succedunt. E contra alia, uti Gummi Ammoniacum, Opopanax, Sagapenum, Turbith, & similia, quæ materia crassiore & viscosa, atque particulis obtusioribus constant, non ita promptæ sunt operationis, ut statim irritent: quin intra ventriculum soluta, indeque intestinis allapsa, in iis non statim sed aliquantulum protracta, & postquam tunicis eorum aliquamdiu adhaerunt, infra Porum Biliarium vellicationes suas inchoant; quare præter alvi fæces, & serosâ quædam vasorum osculis expressa, mucum intestina oblinentem abradunt, & detergent, ideoque dejectionum Pituitosarum apparentias faciunt.

2. In quantum Pharmaca particulis diversi generis prædita, variis modis cum sanguine, aliisque succis fermentescunt, propterea dejectiones modo serosæ, modo biliosæ, aut alterius indolis succedunt. Etenim nonnulla, uti imprimis Aloe, ac Rhabarbarum, quia particulas materię velut adustæ in se continent, tales in sanguine gignunt; quin & recrementa ejus adusta in motum concitant, inque ductus choledochos uberius cogunt: cumque hac ratione Bilis copiosius aggregata, è receptaculis suis in intestina exundat, dejectiones plures Biliosæ evadunt. Novi quosdam à lacte crudo & simplici ad lib. ij. epoto purgari solitos, omnino flavum dejecisse: cujus ratio est, quod lac ipsum in bilem faceretur; prout ex reûu amaro, & sanguinis æstu (tanquam Bile turgescente) mox concitato inferre licuit. Porro alia Cathartica, uti Jalapium, Colocynthis, Elixterium, & quædam Mercurii præparata particulis acrioribus, & non raro quasi septicis constant; quæ propterea ab intestinis suscepta, indeque sanguini transmissa, massam ejus insigniter fundunt, & in serositatem valde præcipitant; immo interdum quasi venenant, & crasin ejus corrumpunt. Dein siquidem eodem tempore, quo sanguis funditur, vellicatio in intestinis habetur, cruoris recrementa serosa, ejusque corruptelæ & liquamina, ex arteriarum osculis ibidem referatis in viscerum istorum cavitates exspuuntur; adeoque dejectiones plurimum aquosæ inducuntur. Quod si, post oruorem à Pharmaco ita fufum, & in crasi læsum, evacuatio per sedes parum aut minus copiosa succedat, sanguis à mixtura incongrua, & corruptiva usque magis depravatus, exinde aut dyscrasiam insignem acquirit, vel recrementa, & corruptelas suas in habitum corporis suffundens, pustulas, & vesicas aquosas, in cute prorumpere facit. Ita namque à Pharmacia perperam celebrata, mala sæpe ingentia sequuntur. Nec enim de nihilo est quod vulgus adeo pertimescat, siquando medicamen minus operetur, ne virulentia exinde contracta, & derelicta, postquam diu in corpore delituit, tandem aliquando affectus malignos produceret: à tali namque occasione interdum pathemata quasi Leprosia excitantur. Non ita pridem Oxoniensis cujusdam filiis duobus, cum pulvis Catharticus (ac uti videbatur Mercurialis) ab Empirico exhibitus fuerat; unus eorum spacio 48 horarum centies ad minimum, cum torminibus, & magna spirituum fatiscencia purgabatur: Interim alter ætate paulo major nullam habuit sedem, verum intra paucos dies capilli ejus decidebant, ungues nigricabant; insuper & brevi postea pustulæ aquosæ in toto corpore erumpbant, quibus continue in scabiem crustosam induratis, & subinde deci-

duis, statim novæ repullulabant: cujusmodi affectus, ob sanguinis crasin summe vitiatam, & quasi venenatam, nullis remediis cedens, supra biennium, antequam perfecte sanari potuit, misellum istum gravissimè exercebat. Nec tantum à Mercurialibus, sed ab aliis interdum Catharticis, è Vegerabilium familia desumptis, massa sanguinea ita depravatur, ut non nisi longo tempore restitui aut renovari possit. Adeo non immerito profus calumniatur Helmontius, dicens pharmaca cathartica non semper aut solummodo humores in corpore prius existentes educere, sed potentia sua corruptiva depravatos efficere.

3. Purgationis Electivæ error altiores adhuc radices egit, ex eo, quod liquida per alyum excreta, cum interdum colores suos à Pharmaco mutata sint, falso creduntur Biliosa aut Melancholica prius existentia, seorsim ab aliis humoribus educi. Nihil usitatus quam à Rhabarb. Aloe, rad. Curcumæ, & quibusdam aliis medicinalibus assumtis, sicut Urinas, ita & Sedes flavedine tingi: pariter insulso Sennæ, Cathartica etiam, quibus chalybeata, aut vitriolica admiscuntur, alvi fæces quas evacuant, atredine inficiunt. Porro diversimoda corporis constitutio, ac humorum crasis, diversas excrementorum apparentias producit. Quippe cum in his vasa Cheledocha Bile turgeant, in illis sales vitriolici tincturæ atratæ parentes in primis viis stabulentur, inque aliis propter malam victus rationem Serositates plurimæ in toto corpore aggerantur; propterea cum ejusmodi sedes à quocunque Pharmaco sequerentur, si contigerit illos humores à Cholagogo vulgo dicto, istos à Melanagogo, atque hos ab Hydragogo purgari, tales à Medicamento elective excerni perhibentur. Quod igitur spectat ad delectum in Purgantibus habendum, licet decantatæ istæ medicaminum, succo huic, aut illi appropriatorum classes, minime arideant; attamen non quælibet Cathartica in quibusvis casibus indifferenter usurpanda censemus; quin vero prudentis medici judicio, ac discrimine sagaci opus est, ut juxta patientium vires, temperamentum, viscerum robur & tenorem, tolerantiam, consuetudinem, & imaginationem; quinimo juxta morbi naturam, tempus, & conditionem, purgatio levior aut fortior, è calidis aut temperatis, blandis aut acrioribus, in substantia solida aut liquida, aut alia alterius cujusdam generis aut formulæ instituat.

XVII. Antiquiores Medici, quibus etiam Neoterici plures astipulantur, uti Purgationem electivam, ita humorum præparationem isti præviam, & quasi necessariam statuerunt: Quapropter in libris præcicis quoties Pharmacia Cathartica præscribitur, ex more solenni, & quadam quasi pompa, præparantium cuilibet humori destinatum series longa proponitur; quorum usus tamen speciosus admodum, minime utilis videtur; quia tales humores revera non existunt, prout alibi clare ostendimus. Ac vero cum purgatio non omni tempore, nec in qualibet corporis conditione conveniat, ad eam rite peragendam, tum opportunitas, tum Apparatus quidam requiritur; atque utraque hæc, & Primas Vias, & Massam Sanguineam respiciunt.

XVIII. Quoad prius, si quando Stomachus aut phlegmatis viscosi faburra aggravatur, aut bilis turgidæ astuatione molestat, catharsis sæpissime aut frustra aut peperam celebratur, nisi prius contenta istæ aut Vomitorio exhibitio everrantur, aut illorum aggravatio & effervescentia Digestivis emendentur.

XIX. Quod vero ad Sanguinem spectat, Purgatio sæpe intempestiva, quandoque item incongrua est, atque in neutro horum casu, Præparantia vulgo, sed tantum Alterantia conveniunt: Quippe non humores isti imaginarii versus Evacuationem disponendi sunt, verum ipse Sanguis vel à statu turbido, & confuso ad sedatum; vel à debilitate aut Dyscrasia, ad vigorem,

vigorem, & æquabile temperamentum reduci debet. Dum sanguis febriliter æstuans in mixtione sua perturbatur, Catharsis semper nocua deprehenditur; ideoque ab Hippocrate, & veteribus damnatur: nec minus dum massa ejus languida & debilis, ad fermentationem debitam haud assurgit, pharmacia ista interdicatur. Porro cum sanguis supra modum biliosus, aut aquosus existit, vel in Coagulationes, aut Fulsiones nimis inclinatur, purgantia ut plurimum, ejusmodi deliquia, aut depravationem ejus non submovent, verum sæpius adaugent. Quin potius in istis casibus remedia Alterantia indicantur, quæ nempe Salium, Sulphuris, ac Seri separationes, aut combinationes iniquas destruant, aliaque enormitates eorum tollant: Super his medicamentis pharmacia cathartica aut præviis, aut quod sæpenuero fatius est, vicem ejus supplantibus, viz. Digestivis, & Alterantibus inferius speciatim dicetur,

XX. Circa Medicinæ Purgantis Theoriam, haud multa amplius dicenda occurrent: nisi quod siquidem (uti è prædictis liquet) Catharticum Spiritus fibrarum splanchnicarum incolas, sc. hos in Sensiones molestas, proindeque alios in Contractiones excretorias irritant, tum insuper humores & sanguinem fermentant, inque varias fulsiones & partium secretiones cogunt; inquirendum restat, à cujusmodi particulis sive Elementaribus, sive Secundariis, ac (ut ita loquar) Qualitativis, utraque ista virtus tum Irritativa, tum Fermentativa dependeat. Super his in Genere advertimus, quod postea instantiis confirmabitur, vim Irritativam in visceribus exeri solitam, & cujus instinctu Spasmi Cathartici accientur, nequaquam è Medicamenti principis, aut particulis Spirituosis, Aquosis aut Terrestribus procedere, nedum à Salinis aut Sulphureis unquam solitariis, sed ab iisdem semper combinatis, cumque aliis interdum adjunctis exoriri. Quamvis enim Sal, & Sulphur præcipua Irritationis Cathartice instrumenta sunt, neutrum tamen ex iis simplex visceribus adeo infestum esse solet, ut fibras motrices in spasmos excretorios concitet; illa simul conjuncta, se mutuo exaltant & in aculeos adigunt; quinimo crasini corpori nostro inimicam, & prorsus indomabilem acquirunt. Tinctura Antimonii, item Cerussa ejus stomacho nullam molestiam inferunt, sed potius grata, & Cardiaca existunt. Attamen Crocus metallorum, Stibium, Butyrum Antimonii, aliaque ex Sulphure, & Sale conjugatis præparata, in Emetica aut Cathartica maxime Elateria evadunt. Pariter alibi advertimus particulas Sulphureas & Salinas ab invicem separatas, & solitarias, & odoris & saporis satis grati existere, eas vero intime commistas, mox fetorem, & ranciditatem contrahere.

XXI. Quod vero ad Fermentationem Catharticam spectat, non ita plane constat utrum eadem prorsus particula, quæ spiritus in spasmos excretorios irritant, etiam sanguinem fundunt, inque partes secedere faciunt, proinde ut recrementa ejus ex Arteriarum osculis in cavitates viscerum exspuant. Profecto sanguis, quemadmodum & lac, fere tantum ab Acidis fundi, inque serositates præcipitari solet: prout infra per experimenta, & rationes fuse declarabitur. Sales Alkali, Fixus & Volatilis, inmo & Nitrosus, sanguinis mixtionem minime dissolvunt, quin potius integrans servant, & solutam restitunt; pariter & spiritus vini, aliaque purissime sulphurea: at vero tantum abest Acida catharsin promovere, ut à nihilo magis pharmacorum vis purgans infringatur, aut penitus tollatur.

XXII. Itaque de purgantibus ut examine per sensum facto judicium feramus, verissimum videtur, ea (siquidem sapore plerumque acri, & nonnihil pungitivo prædita sint) una cum Sulphure, Sale quodam volatili & acri, (qui in fortioribus quodammodo septicus est) imbuti; atque tales eorum particulas Sulphureo-salinas non Acidorum, aliorumve Salium Præcipitatoriorum ritu cruorem fundere, quatenus ejus partes quas-

dam magis intime & amice dum amplexantur; ab aliis confociis diripiunt, & sibimet devinciunt; verum è contra particulæ catharticæ toti massæ sanguineæ, cunctisque ejus particulis incongruæ, simulque immiscibiles, & indomabiles cum sint, confusione sua eas omnes exagitant, inque effervescentiam expurgativam concitant; quæ adscito mox cordis pulsu citatiori, non prius sedatur, quam corpuscula quæque heterogenea foras eliminentur, expullis una ferosi Humoris quo miscentur portione quadam, aliisque interdum sanguinis recrementis.

XVIII. Massa Sanguinea Cathartici fortioris infecta simili ritu effervescit, quemadmodum vina generosa ab heterogeneis dolio injectis, propter incongrui istius exclusionem de novo fermentescere perhibentur; adeoque interdum intra cadum ebullire persistunt, donec aut vas disrumpitur, aut crasis illorum penitus vitiatur. Hoc autem non ita frequenter liquori sanguineo contingit; quoniam ex Arteriis passim ubique, & præsertim paulo apertius in cavitates intestinorum dehiscens, tum incongruæ cathartici particulæ, tum aliæ cruoris ab iis vitiatæ, & secretæ facile ejiciuntur. Quamquam & purgantia interdum vehementiora sanguinis temperamentum valde pervertunt, & quasi venenant. Enimvero istorum nonnulla plane septica, & corruptiva pari modo per diarrhœam operantur, ac Cantharides per diuresin; nempe laticem sanguineum ex parte liquant ac corrumpunt, dein liquamina ejus cum medicamento particulis rejectis præ acrimonia sua partes quas pertransiunt plurimum irritant, & sæpe corrodunt. Quapropter, quibus sanitas aut longævitas curæ sunt, Empiricos, pharmacia fere tantum Mercuriali aut Elateria utentes, eane pejus & angue devitent.

SECTIO III. CAP. II.

*Cathartorum Species, Formula, & compositionum
quarundum Aetiologia.*

Cathartorum classi Mineralia haud multum contribuunt; etsi vomitoria, & diaphoretica magis celebria ex eo potissimum penu fumantur: verum purgantia, cum mediæ virtutis, & diversæ operationis sint, ex impuris istis, & durioribus concretis formari nequeunt. Nam si vis Elateria, ut ut correctissima, velut aculeus aliquatenus in mixto relinquitur, quicquid irritationis in ventriculo exinde procedit, vomitionem inducet; sin ista penitus eximatur, nulla excretio in visceribus ciebitur, sed propter salis Alchali reliquias quasdam, vis omnis in Diaphoresin cedit. Enimvero pharmaca Emetica ejusmodi videntur esse, quæ cum nullo modo in ventriculo subigi, & domari possint, atque particulis acrioribus ceu velut aculeatis, nempe Sulphureo-salinis prædita sint, fibras stomachicas, quo illinc via brevissima, sc. per vomitum è vestigio exterminantur, in spasmos violenter excretorios cient: è contra Diaphoretica quamvis subigi, & domari nequeant, siquidem vero stimulis sive aculeis adentis, particulæ eorum in minutias velut globulares & acierum expertes confringantur, stomachum minime irritant, in massam vero sanguinem transientes, eam utpote immiscibiles & indomitæ fermentant, inque effervescentiam universalem, qua una cum seroso latice, aliisque cruoris recementis evaporent, concitant. Purgantia autem, particulis incongruis, sed hebetioribus, & debilioribus prædita, fibras stomachicas nec statim, nec vehementer irritant; attamen postquam has paulo altius subierint, primo sensationem molestam cient, dein, ut, quod molestum est, sine perturbatione magna foras eijciant, motus excretorios solitos, & ordinarios, sc. per ductus intestinales augeri, & multiplicari faciunt.

II. At vero è mineralibus nonnulla, uti Mercurius dulcis, lapis Lazulus, Armenus, & quædam alia, tamen si improprie cathartici accenseantur; sunt enim operationis minus fidæ aut certæ, proinde ut rarius per se in finem istum usurpentur; cum aliis vero purgantibus non sine fru&u exhibentur.

III. Ad vegetabilia autem descendentes, campum hic latum & cathartici constitissimum ingredimur: quæ cum multiplicia fuerint, variis modis recenseri, & distribui solent; sc. in mitiora, mediocria, & vehementia; item in Cholagoga, Melanagoga, Phlegmagoga, & Hydrogoga: porro in *Cholagoga*, minorativa, & eradicativa. Non est ut singulis hisce tribus insistamus, verum ad tria tantum genera totam supellestem Catharticam reducemus; sc. primo in loco habeantur, quæ in visceribus irritationem non nisi leviolem, inque sanguine & humoribus fermentationem tantummodo mitem præstant: cujus generis sunt Viola, Cassia, Tammarindi, Rosa, Rhabarbarum, Senna, Myrobalani, Epithymum, Carthamus, Agaricus, Aloe, & similia. Secundo, quæ tum in visceribus vellicationem, tum in humoribus effervescentiam paulo fortius cient; proinde ut in his perturbationes magnæ, & interdum febriles; inque illis spasmi cum torminibus, etsi non immanes excitentur: in quo censu ponuntur Scammonium, Turbith, Hermodactyli, Mechoaca, Jalapium, Ebulus,

Sambucus, Opopanax, Sagapenum. Ultimo constituuntur, quæ ventriculæ & intestina atrociter vellicant, & lancinant, quinimo sanguinem aliosque humores vi quadam septica plurimum exagitant, fundunt, inque mixtione solvunt: talia sunt Helleborus, Elaterium, Soldanella, Euphorbium, Esula, Colocynthis, &c.

IV. Vegetabilia non, uti mineralia, ad compages suas referandas, longa præparatione semper opus habent: hæc enim sæpius, dum mixtio integra est, (secus ac de illis annotavimus) fortius operantur. Nam quorum virtus in systasi subtili, & fugaci consistit, haud magna *εργασίαν* & apparatus chymico in Extracta, Magisteria, aut quintas Essentias reduci debent: quin plurima illorum, uti Rhabarbarum, Manna, Cassia, Senna, Myrobalani, &c. in pilulas aut pulveres redacta, aut liquore idoneo infusa, aut decocta, & melius, & facilius operantur; quæ, si nimio artificio vententur, vim purgatricem aut penitus amittunt, aut pigre eam, & cum molestia exercent. Usitatum est ad eliciendas vegetabilium tincturas, liquorem, cui infundantur, Tartari vel Ablynthii salibus imprægnare; ita namque saturatum colorem cito adipiscitur. Etsi morem hunc non improbo, quatenus sales herbarum fixi cum succis acidis ventriculi & intestinorum effervescent; attamen dolum in eo latentem detegere licet: quippe tincturam istam saturatam sales non eliciunt, sed apparere faciunt. Nam Rhabarbari, Sennæ, aut alius vegetabilis infusioni jam factæ, & colatæ, si salem Tartari addideris, illico tinctura, sive color ejus multo saturatior evadet: cujus ratio est, quod particula salino-fixæ obtusæ admodum, liquoris poros inferiunt; proinde ut lucis radii inter transeundum plurimum refringantur: quapropter tinctura quævis, ob salem Tartari saturatior facta, ab infuso spiritu Vitrioli, cujus particula sunt aculeatæ, sine materiae cujusvis præcipitatione, mox clarior & tenuior evadet.

V. At vero Cathartorum vegetabilium nonnulla etiam præparatione chymica emendantur: nam, è quibus Sale ac Sulphure refertis, particula activæ & benignæ à reliquis hebetioribus & malignis secerni, inque extracta resinosa, aut alius generis compendiosa redigi possunt; certe bono cum fructu horum Analysis, & nova Synthesis instituitur. Quamobrem, pro Cathartis quibusdam rite præparandis, cum spiritu vini partem sulphuream & aliquotam salinam extrahimus; uti in Magisteriis resinosis Jalapiæ, Scammonii, Mechoacæ, &c. Propter alia, menstruis salinis, sc. Aceto destillato, aut Aquis cum spiritu Vitrioli, vel sale Tartari exacuatis, utimur: idque sub duplici respectu; nimirum, vel ut particulis activis à materia terrestri separatis, pharmacum in minore mole, & forma elegantiore componatur; vel ut mixti qualitates effere quæque, aut virulentæ, eximi aut domari possint.

VI. Infiniti res operis ac tædii esset, Cathartica hic omnia simplicia, eorumque Præparationes, Dispensationes, & Doses singulatum recensere: Quod ad propositum nostrum factis est, cum medicamentorum purgantium compositiones præcipuæ sunt Potiones, Pulveres, Boli, Electuaria, Morsuli sive Tabulæ, atque Cervicæ, aut Vina Medicata; singulorum ex his Formulas quasdam selectiores, easque triplicis generis, juxta quod pharmaci operatio, lenis, mediocris, aut fortis esse debet, subjiciemus; quibus addentur quarto purgantium facile parabilem Recepta pro pauperibus.

I. Potiones lenes. Rec. Rhabarb. incisi Drach. iij. Sant. Citr. Drach. ss, salis Tartari Scrup. j. infunde frigide per noctem in aq. Cichorei, & vini albi ana Unc. iij. colatura clara Unc. iij. adde syrupi Cichorei cum Rhabar. Unc. ss. aq. Cinnam. Drach. ij. f. potio.

2. Mediocres. Rec. Senna opt. Drach. iij. Rhabar. Agarici trochit. ana Drach. iij. Sant. Citr. Scrup. ij. salis Tartari Drach. ss. Sem. Coriand. Drach. j.

Drach. j. infund. clausa, & calide in vini albi & aq. font. ana Unc. iij. per noctem: colatura Unc. iij. adde syrupi de pomis purg. Unc. j. aq. Mirab: Drach. ij. f. potio. Vel Rec. decoct. Sen. Gereon. Unc. iv. syrupi Rosarum solut. Unc. j. cremoris Tartari Drach. ss. Aq. Cinnam. Drach. ij. f. potio.

Rec. Senna opt. Cassia fist. Tamarind. ana Unc. ss. sem. Coriand. Drach. ij. coq. in aq. fontana Unc. x. ad tertia part. consumt. colatura clarif. cum albumine ovi, addendo syr. de pomis Unc. j. f. potio.

2. Fortes. Rec. Decocti Sen. Geremis (cum additione fibrar. Hellebori nigri, & Agarici ana Drach. iss.) Unc. vj. Syrupi rosar. solut. vel flor. Persicor. Unc. j. Aq. Mirab. Drach. ij. vel

Rec. Sen. opt. Unc. ss. fibr. Helleb. nigr. Turbith, ana Drach. ij. Sant. Citr. Drach. j. sem. Coriand. Drach. iss. salis Tartari Drach. ss. f. infusio clausa, & calida in vini albi Unc. viij. per noctem; colatura clara Unc. v. adde electuarii de succo rosar. Drach. iij. syr. e spina Cathartica Drach. vj. Aq. Cinnam. Drach. ij. f. potio.

3. Potiones facile parabiles pro pauperibus. Rec. Lini Cathartici M. j. Sem. feniculi dulcis Drach. ij. coquantur in aq. font. q. s. ad Unc. vj. addendo vini albi Unc. ij. f. potio. Eodem modo paratur haustus catharticus e flor. rosar. Damascen. item ex foliis Mali Persici, nec non ex radicibus Eupatorii Avicenna.

II. Pilulæ. Primo operationis facilioris. Rec. Pil. stomach. cum Gum. Scrup. j. ad Drach. ss. Tartari vitriolat. gr. ij. balsami Peru. q. s. f. pil. iij. vel iv. Eodem modo parentur ex massa pil. Russii, Massichin. de Succino, item extracti nost. solut. cujus descriptio habeatur in tractatu de Scorbuto.

2. Mediocres. Rec. pil. Rom. cum Gum. Drach. ss. resina Falap. gr. iv. ad x. Tartari vitriolat. gr. vj. Ammoniaci solut. q. s. f. pil. iv. Eodem modo parentur ex massa pil. de succino. Tart. Quercetan. Item loco resin. Falap. subdatur scammonii sulph. gr. vj. ad xij. vel resin. Scam. gr. viij. ad xiv. Vel Rec. pil. Rom. cum Gum. Scrup. j. resin. Falap. gr. vj. ad xij. balsum. Peru q. s. f. pil. iv.

3. Fortiores. Rec. pil. Rudii. Drach. ss. resin. Falap. gr. viij. ad xij. balsum. Peru q. s. f. pil. iv. sumend. cum regimine. Simili ritu parentur ex massa pil. Coch. de Sagapeno. Rec. pil. ex duobus Scrup. j. ad Drach. ss. Calamelanos Scrup. j. f. pil. iv. sumend. cum regimine.

4. Facile parabiles & pretii minoris. Rec. pul. Falappii select. Drach. ij. Diagridii, Drach. j. Caryophyll. Zinzib. ana Scrup. j. Ammoniac. solut. q. s. f. massa, dosis Drach. ss.

Rec. Pil. Cochiar. Drach. ss. ad Scrup. ij. f. pil. iv.

III. Pulveres. Primo Mitiores, Rec. Rhabarb. pul. Drach. ss. salis Absyn. Scrup. ss. Caryophyll. gr. ij. f. pul. detur in cochl. j. aq. Cinnam. tenuioris, vel in haustu brodii.

Rec. Pul. Sen. compos. majoris Drach. ss. ad Drach. j. detur in haustu liquoris posset.

Rec. Pul. folior. Sen. Scrup. j. Calamel. gr. xvij. Sant. citr. Scrup. ss. f. pul. detur in cochl. panatella.

2. Mediocres. Rec. pul. Diasen. Drach. j. Cremoris Tart. Scrup. j. f. pul. detur in haustu brodii.

Rec. Resin. Falap. gr. x. Calamel. Scrup. j. Caryophyll. gr. vj. f. pul. similiter sumend.

Rec. Specier. Diaturbith cum Rhabarb. Drach. ss. ad Drach. j. Cremoris Tart. Scrup. j. ad Drach. ss.

3. Fortiores. Rec. Turbith, Hermodact. ana Drach. iij. Diagrid. Drach. j. Zinzib. Scrup. j. f. pul. Dosis Drach. ss. ad Drach. j.

Rec. pul. Cornachini Drach. j. Eodem modo detur pul. Hermodactyl. compos. item pulv. hydropicus Krævis.

4. Viles, & facile parabiles. Rec. Pul. rad. Falap. select. Drach. j. Zinzib. Scrup. j. detur in haustu vini albi. Pariet pul. radicum Mechoaca, item folior. Sen. ad Drach. j. in quolibet liquore sumantur.

IV. Boli & Electuaria. Primo quæ mitius operantur.

Rec. Electuar. Lenitivi Unc. ss. Crem. Tart. Drach. ss. Syrup. rosar. q. s. f. Bolus. Totus. Rec. Cassia recent. Unc. ss. pul. Rhabar. Drach. ss. Crem. Tart. Scrup. j. Syrup. rosar. q. s. f. Bolus.

2. Mediocriter. Rec. Elect. lenit. Unc. ss. Crem. Tart. Drach. ss. resin. Falap. gr. vj. Syrup. rosar. q. s. f. Bolus.

Rec. Electuarii Diaphanici Unc. ss. pul. Hermodactyl. composit. Drach. ss. Syrup. Sambuc. q. s. f. Bolus.

3. Fortiter. Rec. Elect. è succo Rosar. Unc. ss. resin. Falap. gr. x. Crem. Tart. Drach. ss. Syr. Sambu. q. s. f. Bolus.

Electuaria componuntur ex iisdem in majore quantitate compositis, addendo confes. rosar. damasc. vel florum Persicorum, dosis q. nucis castaneæ, sumend. mane primo quotidie, vel bis aut ter in septimana.

4. Boli & Electuaria facile parabilia. Rec. Pul. rad. Falap. Unc. j. Mechoaca Unc. s. Zinziberis Drach. ij. Caryophyll. Drach. j. Crem. Tart. Drach. iij. salis Absynt. Drach. j. sacchari Unc. ij. Syrup. rosar. soluz. q. s. f. Elect. dosis q. nucis juglandis.

Confectio solutiva, & pascula Laxantes, Diaprunum Sylvii, Praxeos medica pag. 30.

V. Morsuli sive Tabulæ, operationis mediocris. Rec. Pul. Mechoaca, Turbith gummosi. ana Unc. s. Scam. sulphurati Drach. ij. resin. Falap. Drach. j. Sant. citr. Drach. j. Crem. Tart. Drach. ij. confes. Violaæ Unc. j. sacchari in aq. ros. soluz. & ad Tabulat. coct. lib. j. s. a. f. Tabula pond. Drach. j. dosis j. ad ij. Tabula pirog. Sylvii praxeos medica pag. 28.

VI. Vina & Cervisiæ medicatæ, sive purgantes mediocres. Rec. Folior. Sen. Unc. iss. Turbith, Mechoaca, ana Drach. vj. fibr. Helleb. nigr. Drach. iij. Cubeb. rad. Galang. Cinnam. acuti, ana Drach. ij. ponantur in vitro capaci cum vini Rhenani lib. iv. salis Tart. Drach. iss. stent frigide & clausæ per 6 dies, adde sacch. candi Unc. iij. & trajice per manicam Hippod. dosis Unc. ij. vel rv.

Rec. Folior. sen. Unc. iij. rad. polypod. qu. Lapathi acuti, prepar. ana Unc. ij. Turbith, Mechoaca, ana Unc. iss. Epithym, Sant. citr. ana Unc. j. sem. Coriand. Unc. iss. incis. & contus. paretur s. art. sacculus pro rv. congiis Cervisiæ. Dosis Unc. xij. ad lib. j. omni mane quotidie, vel bis, aut ter in septimana.

Præparationum quarundam chymicarum Ætiologia.

Mercurius dulcis.

Rec. Mercurii sublimat. corrosivi Unc. vj. Argenti vivi optime purgati Unc. i. ss. simul terant. in mortario vitreo ad perfectam mixtionem, dein sublimentur in furno Arenæ igne gradatim ad summum aucto, per horas xij. repetatur sublimatio semel, iterumque, addendo Mercurium, qui inter sublimandum crudus evasit: demum materies perfecte sublimata, pura, & albicans, recrementis rejectis colligatur, & usui servetur. Dosis gr. xv. ad xxx. per se, vel cum catharticis adjectis, quæ Mercurium sine periculo salutaribus per sedem cito perducant.

Mercurius sublimatus corrosivus, ex quo dulcis efficitur.

Rec. Vitrioli calcinati lib. j. salis Marini calcinat. nitri opt. ana lib. ss. Mercurii purgati lib. j. terantur in mortario vitreo, aut ligneo ad perfectam mixtionem, addendo parum Aq. fortis, aut sp. aceti: sublimentur in furno Arena, igne per gradus ad summum aucto; repeatur labor, si opus fuerit, ut materies ad lasera vasis sublimata colorem niveum acquirat. Hoc opus multo facilius procedet si argentum vivum dissolvatur in aq. forti ex prædictis mineralibus destillata, dein materies, humiditate abstracta, sublimetur igne intenso.

VII. Quod vero ad medicamenti prædicti *Ætiologiam* spectat, imprimis de sublimato corrosivo fati obvium est, Mercurium à salibus (sive in ipsis mineralibus, sive in aqua forti illi scateant) dissolvi; cumque ipsis velut coagulatum, vi ignis in sublime ferri: Porro ab iisdem salibus, salinas Mercurii particulas congelantibus, cæterisque intra poros suos occultantibus, colorem velut niveum produci; simulque ob eorundem salium superficièculas summe aculeatas, vim corrosivam subnasci. Dein quod sublimatione post argentum vivum in æquali fere quantitate adjectum & incorporatum repetita, acredo ista tollatur; ratio est quod aculei salini à particulis mercurialibus copia auctis, & iisdem ubique accrescentibus adeo obtunduntur, & refringuntur, ut fibras sensiles minime uti prius fodicent, aut lancinent: insuper hujus sublimati in mortario triti pulvis ob Mercurii quodammodo emergentis copiam flavescit. Quod autem præcipitatum commune, in quo particule mercuriales salinis congelatis præpollent, summe corrosivum existit, ratio est, quoniam ignis corpuscula particulas quasque minerales exacuant, in quantum mulcimina quæque abigunt, iisque ipsis summe pungentibus accrescunt.

2. Resina Jalapii.

Rec. Rad. Jalap. ponderos. nigr. & splend. crassiuscule contus. lib. j. sp. vini lib. iij. digerantur clausè & calide per duos vel tres dies, dein spiritus ainfusus in cucurbitam vitream effusus ad quartam partem remanentiam avocetur, cui cum aq. frigida instillatur, Resina ad vasis fundum præcipitabitur, quæ à sordibus abluta, & exsiccata servetur ad usum. Pul. ejus dosis gr. vj. ad xij. vel xiv.

VIII. In hac præparatione, sp. vini extrahit sulphureas istius concreti particulas, eoque facilius, in quantum hæc prius ex se separatæ & simul collectæ in mixto fuerunt; prout ex venis resinosis, & splendidibus colligere datur. Dum pars sulphurea extrahitur, aliquota etiam salina conjuncta videtur; quamobrem resina hæc graveolens & sapore acris fortiter purgat, & facile inflammabilis existit. Hoc in minore quantitate & fortius, quam ipsimum mixtum integrum, operatur, in quantum particule omnes activæ, hebetioribus amotis, simul concresecunt.

3. Resina Scammonii.

IX. Hæc simili ritu ac resin. Jalap. paratur; verum in isto medicamento, in quantum particule salinæ inter dissolvendum complures evadunt, nec in resina cum Sulphureis simul omnes colliguntur, operatio ejus mitior & debilior est quam totius mixti. Quamvis enim Sulphuris copia ingens Scammonio insit, à particulis tamen salinis operatio ejus plurimum dependet:

dependet: quapropter dum pulvis ejus à sulphure accenso fumigatur, vis purgans multum infringitur; quatenus sales acidi cum fumo emissi concreti istius particulas aliusmodi salinas, subigunt aut figunt. Eodem apparatu uti ex Jalapio, & Scammonio, ex Turbith, & Mechoaca extracta resinosa conficiuntur.

4. Extractum Hellebori nigri.

Rec. Fibrar. Hellebori nigri lib. ꝑ. contund. grosso modo in mortario lapideo, irrorando cum sp. salis opt. Drach. iij. dein Matracio inditis affunde sp. vini tenuioris cum sale Tartari ad flavedinem imprægnati lib. iij. addendo ligni Aloes & Caryophyllor. contus. ana Drach. ij. digerantur clausæ, & calide in arena per dies tres vel quatuor; liquor totus filtretur, & leni Balnei calore avocetur ad consistentiam extracti. Dosis Scrup. j. ad Drach. j.

X. Pharmacum hoc, quatenus particulæ activæ & benignæ à reliquis tum hebetioribus, tum virulentis secretæ, ac insuper à menstrui salibus magis fixatæ, & subactæ per se in massam rediguntur, in minori copia, & mitius quam radicum pulvis operatur; porro ob sales adjunctos, qui cum viscerum, & humorum corporis nostri salibus effervescent, efficacius existit.

XI. Hæc de medicamentis, quæ ventriculo ingesta operationes suas fere tantum viis maxime apertis, & quasi regius, nempe sursum aut deorsum, per Oesophagum in os, aut per intestina versus Anum dirigunt. Restant alia multiplicia, quæ, utrumque quo illa tendunt tramitem destinantia, actiones suas in sanguinem, & systema nervosum cum vario respectu ad Cor, Cerebrum, Renes, aliaque viscera, aut totius corporis habitum exerunt. De quibus demum methodice dicemus, postquam de Hypercatharces remedio, & speciatim Dysenteria Londinensi nonnulla subjecerimus.

SECTIO III. CAP. III.

De Hypercatharſeos remedio, ſive de Medicamentis purgationem nimiam, aut Diarrhœam ſiſtentibus.

Item de Dyſenteria Londinensi, in cujus Theoriam, & Therapiam inquiritur.

Circa Purgationem haud minus quam Vomitionem rite ordinandam, Cfrœnis æque ac calcaribus opus eſt. Quemadmodum enim medicamenta Cathartica ad alvum lubricandam, aut copioſius deſciendam neceſſarii interdum ſunt uſus, ita, ſi Evacuatio iſtæ immoderata, aut non facile tolerabilis fuerit, remedia oppoſita ſeu Diarrhœæ aut affectus Dyſenterici Antidota indicantur. Quo ritu, & quibus afficiendi modis, Purgantia operationes ſuas perficiunt, item ob quas præterea cauſas, & occaſiones Catharſes ſpontaneæ frequenter eveniunt, in ſuperioribus oſenſum eſt. Præſentis negotii erit in quibuſque hiſ caſibus, nempe tum in Hypercatharſi Medicamentofa, tum in Diarrhœa, & pathematis Dyſentericis, Medendi rationes una cum ſelectis remediorum formulis proponere.

II. Medicamentum Purgans aut qualitate, aut quantitate improporcionatum, fortius & diutius operatur, & quatenus fibras nerveas nimium irritando, ſpiritus animales in excandefcentias non facile ſedandas adigit, & quatenus ſanguinem, & humores fundit, & quaſi liquat; proinde ut liquamina eorum in viſcerum cavitates depoſita irritationes excretorias adhuc majores faciant.

III. Methodus Therapeutica, Hypercatharſeos tum præcautionem, tum curationem reſpicit. Quoad prius ante pharmaciam in operatione ejus, & poſt eam, conſideratione, & cautela opus eſt. Primo namque imprimis perpendere oportet, tum corporis purgandi conſtitutionem, robur, & conſuetudinem; tum medicamenti exhibendi naturam, doſin, operandi modum, & effectus ordinarios; dein, ſymbolis collatis, agentis virtutem juxta patientis tolerantiam proportionare. Secundo dum Pharmacum operatur, coctionis viſcera, ſanguis, & ſpiritus animales à quaſi alia perturbatione immunia ſerventur. Quare hoc tempore nec alimenta craſſa, viſcoſa, aut copioſa, quæ ventriculum moleſtant, ingerantur; frigoris externi occuſus, quo pori corporis conſtipentur, ſedulo vitetur; denique animus placidus uſque ac ſerenus curis & ſtudiis ſeverioribus vacet. Tertio Pharmaci operatione finita, & ſpirituum animalium excandefcentiam ſedari, atque ſanguinis, & humorum efferveſcentiam compeſci oportet; in quos fines medicamentum Anodynum, aut blande hypnoticum exhibeatur, juxta formulas ſequentes.

Rec. Aq. ſtorum Paralyſeos Unc. ij. Cinnamomi hordeat. ſyrup. de Mæconio, ana Unc. ſſ. Margarit. Scrup. ſſ. f. hauſt. hora ſomni ſumendus. Vel
Rec. conſer. Roſ. rub. Vitriolat. Scrup. ij. Diaſcordii Drach. ſſ. Margarit. Scrup. ſ. Diaced. q. ſ. ſ. Bolus, ſumatur hora ſomni.

IV. Quod ſi omiſſa aut non obſtante hujusmodi cautione medicamento purganti Hypercatharſis ſupervenerit, illico Pateriens, lecto calenti impoſitus, methodo ſequenti tractetur. Imprimis ventriculi, & totius epigastrii

strij regioni aut Emplastrum ex Theriaca, aut fofus è decocto Absynthii, Menthæ, cum Aromatis in vino rubro, cum stuphis laneis calidissime intinctis, & expressis adhibeatur: ore protinus assumatur aut Bolus è Theriaca Andromachi, vel solutio ejus in aq. Cinnamomi facta. Porro vinum ustum, & aq. Menthæ dilutum cochleatim crebra vice propinetur. Si alvi tormina infestent, Enema ex lacte tepido, cum Theriaca dissoluta injiciatur; interim membris exterioribus frictiones calidæ, ac interdum ligaturæ, quibus sanguis extra devocetur, & à nimia colliquatione inque viscerum cavitates effusione detineatur, ad moveri debent: dein vespere, si vires constant, & pulsus satis robustus sit, aut Diacodii, aut Laudani liquidi dosis cum vehiculo idoneo sumatur.

V. Quod spectat ad Alias Purgationis nimix Species, quæ, sine Cathartico exhibitio, propter varias causas, & occasiones exoriri solitæ, medicinam postulant; dico plerasque illarum mere symptomaticas, ab aliis affectibus pendere, earumque Therapiam eandem prorsus esse, ac pathematum istorum, quorum soboles existunt. Ita siquidem in Scorbuto ac Phthisi, usitatum est laborantes crebro ventris fluxu molestari, Methodo medendi minime symptoma hoc, sed ægritudinis primariæ causam summovendam respicit. Attamen præterea, Alvi fluor (qui aut Diarrhœa, aut Dysenteria appellari solet) interdum per se morbus videtur; & quidem in hac urbe Londinensi, cum hujusmodi Affectus, fere quotannis regnare solitus, vulgo Endemius habeatur, opportunum erit hic loci, in Naturam ejus, causas, & Therapiam paulo altius inquirere.

VI. Quamvis Dysenterix vocabulum, communi acceptione Alvi fluxum cruentum, sicut Diarrhœa humoralem denotet; attamen salva Etymologia, libet nomen istud morbo huic Londinensi, etiam quando minime sanguinolentus est, applicare. Etenim sæpe, & jamdudum observavi, fluxus istius, qui fere quotannis hic circa Autumnum increbescere solitus, vulgo ventris tormina (sive nostro Idiomate *Cripping of the Guts*) appellatur, duas & longe diversas esse Species; in una sedes Aquosæ & quasi limpidx cum subita virium prostratione, in altera cruentæ attamen tolerabiles existunt; dejectiones interim biliosæ, aut phlegmaticæ (dum alteruter morbus grassatur) rarius eveniunt, & morbum non ita mali moris esse denotant. Quo utrique isti morbi Dysenterici, quoad rationes formales, causas, & ab invicem differentias, clare innotescant, ex re fore videtur ut insque Typos, quibusdam annis quando endemii fuerunt, à me observatos, & tunc graphice descriptos, hic subjicere.

VII. Anno 1670. circa Equinoctium Autumnale quamplurimi Dysenteria incruenta, verum atroci admodum, & valde periculosa laborabant. Affectus, & subito, & frequenter absque manifesta occasione invadens, laborantes cum vomitu immani & sedibus crebris, & aquosis cito in maximam debilitatem inque spirituum horrenda deliquia, & virium omnium prostratione redigebat. Novi plures pridie satis sanos, & valde robustos intra 12. horas morbi hujus Tyrannidi adeo miserrime dejectos, ut cum pulsu debili, & exili, sudore frigido, atque respiratione anihela, & elata, jamjam moribundi viderentur: & quidem non pauci, quibus remedia idonea aut medendi opportunitas defuerunt, ab eo cito interibant. Ægritudo hæc per mensem integrum desavens circa Idus Octobris decrescere cœpit, & ante Calendas Novembris fere in totum evanuit. Pauci eo tempore sedes cruentas, & non multi biliosas, plurimi vero & vomitus & alvi dejectiones aquosas & fere limpidas, & copiosas, habuerunt. Dumque intra hanc Urbem Dysenteria ista popularis adeo immaniter grassata est, ruri aut saltem ultra tria milliaria fere nullus decubuit. Porro hic loci quamvis plurimi aegrotabant, morbus haud per contagium propagari, sed tantum prædispositos afficere videbatur. Nam

in eadem familia cum affectis conversati, haud magis quam eorum contubernia vitantes, corripiebantur.

VIII. Pro curatione hujus morbi, nulla evacuatio juvabat, quinimo phlebotomia, vomitus, & catharsis nunquam non nocebant; verum remedia fere tantum cardiaca eaque calidissima, sc. spiritu, ac sulphure aut saccharo parum deflagratus remedium populare, & quasi epidemicum fuerit; atque in tali dysenteria fere semper proficuum; etsi in altera cruenta indifferenter usurpatum saepe noxium deprehenderetur. Medendi methodus, quam in plurimis satis feliciter tunc adhibui, & in simili casu etiamnum soleo, juxta modum sequentem fuit.

Rec. *Theriaca Andromachi* Drach. j. vel Drach. iss. sumat. in lecto, superbibendo *Fulap* sequentis cochl. vij. vel viij. & repetat tertia vel quarta vel quinta quaque hora.

Rec. *Aq. Menthae*, *Cinnam.* hord. ana *Unc. iij.* *Aq. Cinnam.* fort. *Epidem. Theriacal.* ana *Unc. ij.* *Margar. pul.* Drach. j. *sacchari crystal.* *Unc. ss.* misce f. *Fulap.* Eodem tempore placenta, ex pane rosto *Theriaca* illinito, & uno generoso aut rubro calfacto imincta, ventriculo calidissime applicetur, & subinde mutetur.

Vesperis si pulsus, & respiratio satis robusta fuerint, propinetur *Laudani liquidi Cyloniani* gr. xx. in haustu *Aq. Epidem.*

Rec. *Diafseordii* Drach. j. *Laudani liquid.* Scrup. ss. *pul. è chelis compos.* Scrup. j. *Aq. Cinnam.* q. s. f. *Bolus sumend.* hora somni.

IX. Quibus *Theriaca*, & *Mithridatum* nausæ sunt, aut minus congruent, exhibeatur dosis pulveris sequentis, aut *Spiritus Theriacalis*, tertia quaque hora cum *Julapio*.

Rec. *Pul. è chelis compos.* rad. *Contrayer. Serpentaria Virgin.* ana Drach. j. *Cinnam. rad.* *Tormentilla*, ana Drach. ss. *Croc.* *Coccinella*, ana Scrup. j. f. *pul. dosis* Drach. ss. ad Scrup. ij.

Rec. *Sp. Theriacalis Armoniaci* Drach. iij. dosis Scrup. j. cum *Julapio* quarta quaque hora, vel intermediis temporibus inter doses pulveris. Eodem modo *ss. CC.* vel *fuliginis* exhiberi possint. Potus sit *cervisia* cum *crusta panis*, macere, & *Cinnam.* coctis, & edulcorata; aut *vinum ustum*, & *aqua Menthae* dilutum. Victus sit *jusculum pulli*, aut *avenaceum*, aut *panatella* cum *rasura CC.* *Eboris*, rad. *Scorzon.* &c. incoctis.

X. Circa morbi hujus endemii Aetiologiam, imprimis quæ causa ejus conjuncta fuerit, disquiramus: cujusmodi nempe humor peccans, & excernendus vilcera adeo infestavit, inque spasmos excretorios cum torminibus, totius corporis perturbatione, & virium omnium subita prostratione irritaverit. Certe nullus hunc bilem, vel succum pancreaticum, aliumve quemvis intra ductus intestinales genitum putabit: nec quidem à mero sanguine (prout aliquando in febrium crisis accidit) eum in viscera suffusum credimus. Quin potius (uti ex subito languore, & cita spirituum animalium concidentia, & partium omnium enervatione conjicere licebit) suspicamur in hoc affectu succos corporis præstantiores, sc. nervosum, & nutritium solidis partibus adpositum, à crasi sua penitus vitari, & quasi fluorem passos deliquari, inque massam sanguineam redundare; dein statim ex ea (siquidem incongrui, & immiscibiles, atque per urinam aut diapnoen amandari inhabiles fuerint) versus stomachum, & intestina per vasa cœliaca transferri, ibidemque arteriarum osculis confusissimis exundantes, horrenda istæ symptomata dysenterica excitare. Porro videtur quod insimul ipse sanguis aliorum humorum gurgite

perfusus una colliquefcatur, inque crassi solutus liquamina sua, cum alterius recrementis in viscerum cavitates profundant.

XI. Certe ex nulla alia causa fibræ omnes motrices, cum totius Animæ concidentia è vestigio resolvi possint, nisi quod humor eos actvans, & in quo spiritus Animales hospitantur, eas prorsus destituens, efflueret; & quidem effluere censemus, quatenus in crassi viciatus, & quasi lac coalescens partes continentes molester, inque corrugationes, quibus excutitur iste, irriter. Præterea morbum hunc fere semper cum rigore cepisse advertimus, cui tamen calor & æstus febrilis minime succedebant, quia sanguis, licet per se parum in vitio, nihilominus succi alterius invadentis diluvio pene obrutus, haud emergere aut se recolligere potuit, ut febriliter ac in crisin efferveresceret. Hinc Cardiaca non nisi fortiora, & calidissima, uti aquæ ac spiritus ardentés, Theriaca, Mithridatium, & similia juvabant; quorum, viz. particulæ summe activæ, dum vasorum splanchnicorum oscula facile subierint, humores exundaturos repellerent; porro sensim in massam sanguineam se insinuantes ipsam vigorarent, inque fermentationem & diaphoreseos motum cicerent; quo & crasin pristinam recuperare, & quicquid ei incongruum ingeritur, in habitum corporis retorquere queat.

XII. Hæc de morbi hujus causa conjuncta sive proxima: remotiores sunt *αἰτιολογούμεναι* sive antecedentes, & manifestæ sive evidentes; illæ denotant à qua *αἰτιολογία* sive apparatu diathesis hujusmodi morbida & epidemica procedit; atque hæc propter quas occasiones, in Affectum Dysentericum citius prorumpit. Quoad priorem, morbus hic siquidem frequentius in Autumno grassatur, immoderata fructuum æstivorum seu potius *Ὠβελίων* comestioni à pluribus ascribitur; quod equidem pro dysenteria cruenta in causæ partem facile admittimus; quoniam in aliquibus, morbum prædictum inde seminium quoddam habuisse merito suspicamus. At vero hanc causam istius morbi haud integram & adæquatam esse, vel hinc constat, quia multi hujus urbis incolæ, fructibus abstinentes, aut parcius utentes, Dysenteria incurvata, dum epidemica fuit, passim laborabant; atque alii fructivori in pagis vicinis ab ea prorsus immunes, febribus aliis sine alvi torminibus, aut fluxu afficiebantur. Enimvero sæpius observavi (quod etiam hoc Anno contigit) post æstatem impense calidam & siccam, in Autumno febrem Epidemicam, & Anomalam, in pluribus Angliæ locis increbuisse, atque tunc temporis Londinenses pauciores quidem ab ista febre, quam plurimos vero à morbo Dysenterico decubuisse: cujus ratio videtur esse, quod cum corpora nostra propter æstatis prægressum intemperiem, in febres Autumnales disponantur, in fumoso & spississimo hoc aere, illæ potius in hanc morbi speciem determinantur. Quippe transpiratione impedita, humorum degenerum corruptelæ, per cutis poros efferri inhabiles, intus restagnant; ibidemque, ex arteriis simul omnibus erumpentes, horrenda istæ viscerum pathemata inducunt.

XIII. Porro tempestas æstiva, juxta quod magis aut minus calida aut frigida, insimulque humida vel sicca fuerit, magnam in corporum nostrorum humoribus, prout etiam in succis quibusque fermentativis, alterationem facit; eosque à crassi sæpe genuina, in naturam acrem, aut acetosam, aut adustam pervertit. Insuper in quibusdam Annis mutatio istæ potissimum Sanguini, inque aliis magis Liquori Nervoso imprimatur. Ratione prioris, plerumque febres Autumnales, vel synochæ acutæ, vel intermittentes atroces insequuntur; respectu alterius, febres anomalæ, & mali moris oriuntur; in quibus sine magna sanguinis incallescencia, aut morbi crisi, cerebri & nervosi generis affectiones periculose increbrescunt. Porro in hujusmodi pathematis, aut liquoris nervosi sensim degeneris recre-

menta, pigri motus, sine turgescencia critica lente ac paulatim aggesta, ac intra partes continentes diu permanentia, febres *Αερώδι* cum torpore, & stupore (quales in spasmiologia nostra olim descripsimus) pariunt: aut succi istius in crasi sua multum ac subito mutati corruptelæ, magis essentæ, & activæ cum fluore quodam turgescunt, atque è fibris, partibusque nerveis, & solidis ubique in massam sanguineam redundant, & exinde statim in viscerum cavitates exudantes, dysenteriam hujusmodi incurantam, qualis modo describitur, producant; & quidem hunc ventris fluxum a quosum à succi nervei, & nutritii potius, quam ipsius sanguinis depravatione, & colliquatione exoriri, propter subitas & magnas spirituum dejectiones (quas tanta meri sanguinis effusio non pareret) hinc insuper constat, quoniam hoc morbo laborantes, non æstu ac faucium ardore, aut linguæ scabritie molestantur, quin medicamenta calidissima bene tolerant; & quamprimum ab iis exhibitis humoris peccantis inversio, inque habitum corporis retorsio procuratur, illi sine febre, vigilia, aliisque sanguinis corrupti consequentiis facile convalescunt.

XIV. Circa morbi hujus causas evidentes non est ut multum disseramus; quando talis Anni constitutio est, ut propter iniquam aeris aut cæli influentiam succi à sanguine procreati, sc. nerveus, & nutritius à debita crasi, in alienam naturam infestam, ac uti videtur acetosam, & proinde dysentericam degenerent. Errores in victu aliisque non naturalibus tunc temporis admissi pravam ejusmodi diathesin fovent, adaugent, citiusque in turgescentiæ ecatharticæ plenitudinem perducunt: singulas, à quibus fiunt, causas manifestas, & occasiones, non operæ pretium erit hic particulatim explicare, quin potius ad dysentericæ alterius, nempe cruentæ, Theoriam exponendam transeamus.

De Dysenteria Cruenta.

XV. Autumnum Anni 1670. dysenteria incurta modo descripta insignem. Hyems impense frigida, qualem vix quisquam tunc vivens cognoverat, insequuta est: nec minus alterius extremi particeps erat *Αίλα* succedens, callidissima nempe & siccissima; ingruente posthæc *Αερινότιο* autumnali Febris epidemica exorta, per totam fere Angliam grassabatur. Hæc febris intermittens typum servans, paroxysmos modo quotidianos, modo tertianos habuit, cum nullo tamen aut perexiguo tantum frigore, sed calore valde intenso, qui per plures horas, & non raro ultra nycthemeri spatium protractus, vix in sudorem, eumque non nisi partialem, & sæpe interruptum transibat, *Απορροή* minime succedente. Laborantes statim languore insolito, vigiliis, vertigine, & frequenter cephalalgia immani afficiebantur: atque morbus raro aut nunquam crisi perfecta judicatus, diutissime protelabatur, & non raro capiti, aut pectori noxam incurabilem affigens, in affectionem Soporosam aut Phthisicam, & sæpe lethalem desinebat. Febrem huic similem in Puzerologia nostra, una cum Theoria & Therapeuti, olim descripsimus; quam & similis Anni constitutio præcessit.

XVI. Dum vero hæc febris ruri per vicos, & oppida ubique fere palabat, Londini Dysenteria vere cruenta, utpote cum sanguinolenta tum crudelis valde desævienti, complures in sepulcrum subito præcipitabat. A primo hujus morbi invasione, plerumque cum ventris dolore, & torminibus, cruor copiose & crebro dejiciebatur; vigiliæ pertinaces, cum febre & siti ingenti urgere solebant; usque tamen vires mediocriter constabant, ita ut affecti, postquam circiter hebdomadam ægrotantes, fere vige-

sies quotidie dejecerint, lecto exurgere potuerint. Dejectiones cruentæ licet terribiles viderentur, attamen laborantes haud cito interibant, quin plures septimanas, immo interdum menses sanguinem quotidie in magna copia excernentes persistebant; & demum, siquidem morbus usque in pejus vergens in exitum tenderet, ante lethum symptomata alia, ac imprimis vigilia, linguæ ac oris scabrities, sitis, & nonnunquam Aphthæ extiales apparebant; quinimo fluxu intempestivo, & debito citius cohibito, symptomata ista citius erumpentia, magnum vitæ periculum indicabant. Pauperes mala victus ratione, à longo tempore prius usi, etiam quorum cura ab initio prætermissa, aut perperam administrata fuit, frequenter interibant, aut ægrius convalescebant; è contra meliori corporis habitu præditi, atque medicina tempestiva ac idonea freti sæpissime evaserunt. Porro ipse morbus, licet Epidemicus, haud tamen pariter in omnibus malignus, sed in quibusdam mitior, inque aliis atrocior videbatur; viz. Alvi fluxus ab initio modo lenis, & diarrhœæ non absimilis fuit, in qua dejectiones licet crebræ, sine dolore tamen, aut multo sanguine facile, ac interdum cito curabantur. Modo affectus iste valde teter, ac horrendus apparebat, in quo nempe sanguis in copia ingenti cum torminibus, & cruciatu acerrimo profundebatur. Cæterum dejectiones in his liquidæ, & sanguine diluto tinctæ, instar loturæ carniū; in aliis crassiores cruore saturatæ, ac insuper muco albicante, & non raro membranarum frustis replete fuerunt. Doloris sedes modo superior, modo inferior, in his intestina tenuia, in illis crassa magis affici indicabat.

XVII. Medendi methodus, cum remediis quæ in plurimis juvamen contulisse deprehendi, juxta modum sequentem fuit. Imprimis ad fluxum paulo sistendum, aut moderandum

Rec. Theriacæ Andromachi Drach. j. Laudani liquidi Cydoniati gutt. xx. f. Bolus hora sompi sionend.

Rec. Conser. rosar. rub. vitriolat. Unc. ij. Theriacæ And. Unc. j. pul. rad. Tormentilla, Contrayer. Margarit. corallii præ. ana Drach. j. Syrup. è rosis siccis q. s. f. confect. sumat, quarta vel quinta quaque hora q. nucis castan. superbibendo Fulapii sequentis Unc. iij.

Rec. Aq. Mentha, Meliss. Cinnam. bord. ana Unc. iv. Theriacalis, Epidem. ana Unc. ij. Marg. Drach. j. sacchari Unc. j. misce. f. Fulap.

Post diem unum aut alterum exhibeatur potio purgans & astringentia.

Rec. Rhabarb. incis. Drach. ij. Myrobalanor. citrin. incis. Drach. iij. Sant. rub. Cinnam. ana Scrup. j. f. infusio per noctem in aq. Plantag. & Cinnam. bord. ana Unc. iij. f. express. fortis, cui add. Aq. Cinnamonomi fort. Drach. iij. f. haustus.

XVIII. Unoquoque vespere, ac insuper in quibusdam casibus interdum Laudani dosin satis magnam exhibere solebam; nec unquam dysenterico cuiquam medicamentum hoc obfuisse novi; sive quod medicamenti vis narcotica à ventriculi succo acidiori perdetur & quasi cicuretur, seu potius, quod particulæ ejus ad sanguinem transmissæ, exinde rursus, quo minus cerebrum afficiant, cum sedibus cruentis cito eliminentur.

XIX. Quibus Confectio superior, aut naulæ, aut minus commodo fuerit, loco ejus pulvis sequens exhibeatur.

Rec. Pul. pannonici rub. Drach. j. rad. Contrayer. Drach. ss. f. pul. divide in tres partes, sumatur pars j. in quolibet liquore. Vel Rec. Bols Armen.

men. Alexit. (hoc est succis folior. Tormentil. Distort. Ros. rub. &c. impragnat. & sole exsiccat.) rad. Contrayer. ana Drach. j. Margarit. Coral. rub. Succini albis. ana Drach. ss. f. pulvis. Dosis Serup. ij. ad Drach. j.

Rec. Rad. Caryophyllat. Scorzoneræ, ana Unc. j. Torment. Distort. Contrayer. ana Drach. iij. C. C. ussti Drach. iij. rasura Eboris, C. C. ana Drach. ij. Coccinel. Drach. β. flor. ros. rub. Drach. ij. coquantur in s. q. aq. font. ad lib. ij. circa finem adde conserv. ros. rub. Unc. iij. colatura clarificata adde Aq. Epidem. Unc. iv. Dosis Unc. iij.

XX. Ad sedanda intestinorum tormina, & erotiones sanandas enemata crebro ex usu esse solent.

Rec. Decoct. summitatum Hyperici cum pedibus vervecinis, aut mesenterio orino Unc. viij. vel xij. Theriaca Andr. Drach. ij. olei Hyperici Unc. iij. f. enema.

XXI. Omitto hic plures alias medicamentorum formulas, quæ in libris practicis passim extant, & quas unusquisque pro re nata præscribere possit, ac debeat. Quod superest in morbi hujus Epidemici seu potius Endemii Ætiologiam paulum inquiramus.

XXII. Dysenteriam, sicut non incruentam, ita nec cruentam à meris intestinorum contentis acrioribus procedere ex prædictis satis constat. Porro sicut alter iste morbus, à Liqueoris Nervei, & Succis Nutritii degeneris fluore; ita hic potissimum à Sanguinis corruptela & vitio originem habuisse videtur; ac ideo quemadmodum istius huius loci Endemii alibi ægritudo *αἰματώδης* contemporanea fuit, ita cura Dysenteria cruenta Londinensis affixit, febris intermittens tertianæ hæmitriticæ (prout à Medicis describitur) similis reliquam Angliam infestabat. Et quidem satis obvium erit concipere, cum sanguis æstivis caloribus assatus, proindeque circa Autumnum in effervescentias febriles, & tanquam vina exalfacta in fermentationes, quibus expurgentur, immodicas aptus fuerit, si particulas degeneres & excernendas propter Diapnoen, in aura spissiori impeditam, ordinariam per diaphoresin via amandare nequeat; quod iste effervescentis adhuc, eas versus intestina transferat, perque arteriarum ibi constitissimarum oscula magis patentia eliminare satagat. At vero siquidem cruoris degeneris recrementa incongrua, sive *μειομυκτα* *ναπερ* ei penitus incocta, & intin & confusa non facile extricari, aut secerni possunt, propterea iste saburra hac gravidus, ac onustus, inter circulandum, vasa exiliora dum pertransit, plurimum coarctatur; proindeque circa intestinorum superficies internas, ubi arteriarum tunicæ sunt teneriores, & oscula laxiora, sanguis ibi turgescens, simulque ob particulas heterogeneas, quibus satur est, incrassatus, & ad coagulandum aptus, facile erumpit; cumque recrementa sua secernere & exuere nequeat, sui ipsius portiones iis maxime infestas effundit.

XXIII. Itaque ad Dysenteriam Popularem excitandam tria hæc concurrere oportebit. VIZ. imprimis adfit massæ sanguineæ dyscrasia, propter Anni intemperiem exorta, qua in effervescentias febriles, aut sponte, aut occasionaliter ineundas, valde proclivis sit. Quapropter dum hic morbus Londini, febris Anomala in plerisque aliis locis grassari solet. Secundo sanguinis ita effervescentis, & crasi degeneris, recrementa & corruptelæ ipsi intime adeo coniunduntur, & incoquantur, ut neque facile secerni, nec Diaphor si, aut Diuresi cito eliminari possint. Quare observavimus Febrem Dysentericam huic contemporaneam utique diuturnam, & iudicatu difficillimam fuisse, ejusque paroxysmos vix unquam in

ἀπυρεξίαν defuisse. Tertio his accedat (quæ diatheses prædictas in Dysenteriam cruentam determinat) pororum constipatio, propter fumolam & crassiorem aeris constitutionem inducta; Hæc etenim sanguinis effervescentiam *ἡγέσασεν* versus intestina dirigit; ubi cum purgamenta ejus fecerni, ac à reliqua liquoris massa facile abscedere nequeant, ipse per portiones maxime infectas, & proinde extravasari aptas, sponte effluit.

XXIV. Propter hujusmodi apparatus Dysenteria Londinensis ordinaria, & non admodum maligna exoriri solet; quæ licet præ sedibus cruentis, horrenda statim, & plerumque diuturna est, haud tamen valde contagiosa, aut sæpius lethalis existit. Verum insuper hic morbus interdum virulentus, & quasi pestilentialis, plures interficit, & miasma suum per contagium late explicat. Porro in tali statu sanguinis portiones malignitate quadam tactæ, velut in peste corrumpi incipiunt, & statim à reliqua massa, ne tota mox pessundet, secerni, & eliminari debent; quæ tamen siquidem crassiores, proindeque per alvum potius, quam per habitum corporis aut urinam, expurgari aptæ, Arteriæ Cœliacæ, & mesentericæ ductu intestinorum tunicis inferuntur; ubi cum à reliquo sanguine non facile abscedunt, partim è vasis erumpentes, sedes cruentas inducunt, partimque intestinorum membranis infixæ, diathesin in iis aut phlegmonoëiden aut ulcerosam, quandoque item sphacelosam, & cito exitialem pariunt.

XXV. Hæc de Dysenteria cruentæ, quatenus circa Autumnum hujus loci morbus endemius esse solet, causis, tum Conjuncta, tum Antecedenti: quod spectat ad causas manifestas, sive occasiones quæ diathesin *ὑπεργενεσις* citius in actum deducunt, huc imprimis referri debent mala victus ratio, atque aeris inspirati pravitas; quapropter in quacunque regione, ob prædorem, & vitiosa alimenta militum castris, & captivorum carceribus familiaris existit; porro ad hunc censum pleraque alia in non naturalibus errata pertinent, de quibus nec otium, nec operæ pretium erit hic particularius differere.

XXVI. Indicationes Therapeuticæ, in quas medendi ratio sive praxis superius adumbrata resolvi potest, præcipuæ sive primariæ, sunt quatuor; sc. dux respectu Sanguinis, ac totidem respectu Viscerum. Primo quoad Sanguinem, tum recrementa & corruptelas ejus intus vergentia exterius versus habitum corporis, quo per *διεσπασίαν* exhalent, propellere, tum coagulationem ejus dissolvere, & crasin, & quamprimum fieri potest, restituere oportebit: Prius horum Diaphoreticis, & alterum Alexipharmacis idoneis perficitur. Secundo quod spectat ad viscera, fibrarum nervearum sensio molesta, & carnearum ad spasmos excretorios irritatio sedari, atque vasorum oscula, ne sanguinem, & humores in ductus intestinales profundant, occludi debent. Prius horum Opiata, & alterum remedia Styptica sive altringentia efficere solent: Insuper his, symptomata maxime urgentia, & malos affectus huic morbo supervenire solitos, cujusmodi imprimis sunt Febris cum Siti ac Vigiliis, intestinorum tormina, ac interdum erosio, inflammatio, ac ulcera, sanare oportet.

XXVII. Indicationibus istis primariis non singulatim & successive insistendum erit, verum eas simul omnes complicare, & eodem tempore proficui incumbit. Quapropter medicamentorum formulæ, remedia diversi generis, sc. Alexiteria, Styptica, Diaphoretica, & Opiata comprehendere debent. Quoniam non facile erit hæc in methodum certam, & præcepta, quæ plurimum conveniant, redigere; ideo satius duxi curationum dysentericarum Autumno Anni 1671. quando hic morbus atrociter desævavit, factarum, exempla quedam nunc in medium præferre.

XXVIII. Juvenis illustris 25. circiter annos natus, temperamentis sanguinei,

nei, & constitutionis prius sanæ, circa Calendas Octobris, sine causa manifesta in dysenteriam incidit; & quamvis à primo statim die, sedes copiosæ & cruentæ cum torminibus erant; attamen robustus, & viribus adhuc constans, medicinam ad tertium usque diem distulit; quo tempore, sera nocte accersitus præscripti bolum sequentem.

Rec. *Theriaca Androm.* Drach. j. *Land. liquid. Cydoniat. Scrup. j. misce,* superbibat *Fulapii sequentis-haustulum.* Rec. *Aq. Tormentilla, Mentha, Cinnam. hord. ana Unc. iv. Theriacalis, Epidem. ana Unc. ij. Margarit. Drach. j. sacchari Unc. j. f. Fulap. porro tertia quaque hora cepit electuarii sequent. circiter Drach. iss. cum eodem Fulapio.*

Rec. *Conser. Ros. rub. Unc. ij. Ther. Androm. Unc. j. pul. rad. Torment. Contrayer. Margarit. Corall. præ. ana Drach. ss. syr. papav. Rhead. q. s.*

His remediis morbi ferocia cito minuebatur, ut nycthemeri spatium vix supra 6. aut 7. sedes habuerit, quæ item non valde cruentæ ut prius; sed carunculis, & quasi membranarum frustis refertæ apparebant; quod ita procul dubio fiebat propter tunicæ villosæ portiunculas quasdam erosas: unoquoque vespere opiata cum Laudano fumebatur.

Die morbi quinta cepit haultum sequentem.

Rec. *Rhabarb. incis. Drach. ij. Myrobalanor. citrin. Drach. iss. Sant. citrin. Drach. ss. Cinnam. pul. Scrup. j. salis Absynt. Scrup. ss. f. infus. per noctem in aq. Plantag. & Cinnam. hordeat. ana Unc. ij. colatura adde aq. Cinnam. fort. Drach. ij.*

Ter vel quater purgabatur cum levamine, & die postero, febre imminuta melius habuit, adeo ut convalescere visus carnes comederit; inde tamen mox recidivam passus est, ut dysenteria cum febre rediens statim atrocior quam ab initio fuerit; eo tempore, cum medicamenta priora nauseæ esse ceperint, juxta modum sequentem præscripti.

Rec. *Pul. rad. Tormentilla, Contrayer. Boli alexiterii, ana Drach. j. Margarit. Coral. rub. præ. Succini albiss. ana Drach. ss. f. pul. dosis Drach. ss. in aq. destill. Unc. iij.*

Rec. *Summit. Cupressi, Myrti, ana M. iv. folior. Ulmarie, Timpinel. Hyperici, Caryophyllat. ana M. iij. rad. Torment. Bistort. ana Drach. vj. storum Ros. rub. M. iv. Baccar. Chermes Unc. iv. Cinnam. Maceris, ana Unc. j. concis. omnibus, & simul contusis affunde vini rub. Florentini, Aq. Rosar. rub. ana lib. iv. destillentur organis communibus, liquor totus misceatur, & edulcoretur inter siendum, cum syr. à Coralliis. Item ter, vel quater in die cepit decocti sequentis Unc. iij. vel iv. Rec. *Rad. Caryophyllata, Scorzoneræ, ana Unc. j. Torment. Drach. ij. CC. ussti, & pul. Drach. vj. ras. Eboris CC. ana Drach. ij. summitat. Hyper. M. j. stor. Ros. rub. Balaustr. ana p. j. coquantur in aq. font. lib. iij. ad ij. addendo circa finem vini rub. Lisbon. Unc. iv. conser. Ros. rub. Unc. iv. effervescent clausè per horam j. dein coletur per Manicam Hippocratis.**

Singulis noctibus cepit Laudani liquidi Scrup. j. in aq. dysenterica modo descriptæ cum syrupo Caryophyl. Drach. iij.

Tro potu ordinario decoctum CC. ussti, cum hordeo, crusta panis, Macere, & Cinnam. cujus lib. iss. lactis recentis lib. j. addebatur.

Infusio purgans iterum fumebatur, cujus, & priorum usu, intra decem dies febre evanescente, dysenteria longe mitior evasit, quæ licet sine torminibus aut multo sanguine, usque tamen cum carunculis, mem-

brarum frustis, & phlegmate five gelatina cruenta quotidie excretis, perstitit.

Itaque ad intestina corroboranda & sananda, sequentia exhibebantur.

Rec. Summitatum Hyperici, folior. Vinca pervinca, Pilosella, ana M. j. flor. Rosar. rub. pug. ij. coquantur in jure intestinorum vervecin. colatura lib. j. adde olei Hyperici Unc. ij. mellis ros. Unc. iss. misce pro duobus clysteribus, quorum unus mane, & alter hora quinta pomeridian. injiciebatur. Emplastrum de Minio & Paracelsi sup. abdomen gestabatur, porro bis in die cepit succi Plantaginis cum Aq. Scordii & Epidemica expressi Unc. iij. item quotidie comedebat pomum Cydonium excavatum, atque pulvere Olibani, Mastickis, & balsami Tolutani impletum, ac sub cineribus coctum.

His remediis constanter usus, intra mensem perfecte convalescebat.

XXIII. Circa idem tempus Juvenis alter robustus in Dysenteriam terribilem incidit: à primo statim die sedes crebrae, & valde cruentae cum dolore & torminibus erumpebant; insuper febris intensa, cum vomitu atroci, siti, & vigiliis infestabant: cum ab opiatas assumptis symptomata hæc paulo mitigarentur, mox delirio, & vertigine, cum pulsu intermittente & rigoribus horrendis afficiebatur; in quantum sc. materies maligna intus cohibita, illico in cerebrum, & nervos redundaret; qui tamen affectus quoties alvi fluxus, & vomitus redirent, illico sedabantur. Die quinta materiam cruentam evomens, de insigni stomachi cruciatu, & dolore velut ulceroso conquestus erat; revera ut suspicio esset illic phlegmonem, aut ulcus, prout circa intestina assolet, incepisse, verum à jusculis emollientibus, & lacteatis adhibitis, vomitio, & stomachi tormina brevi cessabant, aucto interim alvi fluxu. Cepit ista nocte Diacodii Unc. j. cum aq. Paralyseos, & Cinnamomi aquosæ, ana Unc. iss. à quo remedio in tantum alleviabatur, ut nycthemeri spatio, sine vomitu, aut doloribus, & paucis tantum sedibus, cumque pulsu laudabili, & crebro somno mediocriter habuerit, verum nocte insequente repetita licet eadem opiata alvi fluxus valde frequens, & cruentus redibat. Postridie cepit infusionem Rhabarb. cum Myrobolan. Sant. rub. & Cinnam. crebro dejecit biliosa, summe acria, & prorsus incruenta; dein vespere isto sumit Laudani liquidi cydoniati gr. xxv. in cochl. aq. Cinnamomi hordeat. somnos modicos, & magis placidos habuit. Postea medicamentorum plurium abhorrens, cepit tantum opiata unoquoque vespere, modo hanc, modo istam, & brevi convaleuit.

SECTIO IV. CAP. I.

De Diuresi & Medicamentis diureticis.

URinæ natales, compositionem; ejusque, dum sanguinis aut pars aut recrementum est, officia & secretionis modos olim satis fufe declaravimus. Insuper hic loci annotamus huic cum sudore affinitatem quandam intercedere, ut non raro vices suas commutent, & alterutrius materia per alterius emunctoria foras convehatur. Quippe emanationes cutaneæ, si fortiores, & impetuofæ fuerint, multum ferofi laticis renibus destinati secum rapiunt, ac in sudorem transferunt; etiam vice versa, quando serum copioso affluxu per renes trajicitur, corpuscula quamplurima per cutem exhalare solita intus devocat, & torrente suo involvens per vias urinarias amandat. Hinc accidit medicamenta Diaphoretica, & Diuretica, usus esse valde affinis, & interdum reciproci. Ab utrifque eorum assumtis massa sanguinis funditur, aut præcipitatur, saltem in partes secedere cogitur, propterea ut serum à reliquo cruore distractum, qua data via faciliori foras abigatur.

II. Quamvis immediata urinæ materies tantum à sanguine profluat, & unico arteriarum emulgentium commeatu ad renes & ureteres deferatur; tamen sæpe ista mediate scaturigines multiplices, & quidem diversas, habere solet; quæ triplici ut plurimum respectu distingui possint: sc. Lotium aut mere excrementum est, atque sanguinis inveterascentis pars aquosa existit, quæ cum eo aliquamdiu circulata à particulis salinis, & sulphureis incoctis tincturam lixivialelem acquirit: Aut secundo illud chyli adhuc crudi dilutum est, quod, siquidem in magna copia sanguini suffunditur, rursus ab eo, priusquam tinctura inficitur, secretum urinam plane limpida constituit. Tertio denique non raro Lotii materies magna ex parte est lymphæ quædam è sanguine in partes solidas, glandulas, & lymphæductus suffusa, seu velut extillata, quæ copiose aggesta, ac dein sponte, aut pro data occasione fluorem concipiens, è receptaculis suis per lymphæductus exudans, in venas regeritur; unde celeri transitu, sanguinem illibata trajiciens, per arterias in renes deponitur, cumque huic salis & sulphuris particulæ, ob brevem in sanguine moram, minime incoquantur, exinde urina etiam limpida producit. Urinæ sanorum fere semper singula horum quodammodo participant, & juxta quod materies hæc aut illa, vel ista præpoller, plus aut minus, aut non omnino tinctæ apparent. Serum undique veniens, & sanguini admixtum, ab eodem denuo inter circulandum, variis in locis, præcipue vero in renibus, secretur. Quippe sanguis intra arterias ebulliens, & plurimum rarefactus, quo exinde secretus in venas transeat, & serositates suas exuere, & alio divertere necesse habet. Hoc cum ubivis in toto corpore, tum copiosius, & peculiari quodam modo intra renes peragitur. At vero hic loci seri secretionem fieri, quamvis vulgo satis innotescat, tamen de fiendi modis plurimum controvertitur, dum hi laticem serosum ad renes attrahi, isti illum ibi tantum percolari statuunt, aliique fermentum quoddam in renibus stabulari autumant, cujus afflatu serum sanguinis, veluti istud lactis, à coagulo acido fundatur, & præcipitetur, atque rem ita quadantenus habere visceris hujus odor, & sapor rancidus & ingratus arguere videntur. Priusquam de medicamentorum quæ urinam provocant virtutibus, & ope-

randi modis quidquam certi determinare possumus, necesse incumbit hoc dubium explicare, quid ex solenni naturæ ritu in renibus, & quid in massa sanguinea pro seri secretionem peragatur.

III. Et primo serum ad renes non attrahi apud Philosophos probatione non opusest, cum nuper à plerisque Virtuosis similis attractio penitus explodi cepèrit, omnisque motus localis impulsu tantum fieri perhibeatur. Et quidem ad rem præsentem quod spectat, quibuscumque sanguinis circulatio innouit, etiam plane constat, uti sanguinem, ita serum ejus intra vasa comitem individuum, mero cordis motu sive impulsu ad renes procelli. Utrum vero ibidem Percolatione tantum, vel etiam Præcipitatione quadam secernatur, ut manifeste pateat, ex re fore videtur, in renis Anatomen & usum paulo accuratius inquirere.

IV. De Renum structura & usu cum varii tum prisci tum moderni Authores varia protulerint, eorum Anatomen clarissimus Bellinus accuratissime tradidit. Profecto sanguinem ad renes per arterias emulgentes deferri, & per venas reduci, unusquisque facile advertit. Hoc circulationis sanguinæ leges & *αποψία* manifesto declarant: Attamen quibus in locis, per quos ductus, ac qua mechanica serum, in renibus à sanguine separetur, ac in pelvim deponatur, perscrutatores maxime sedulos diu latebat; donec prædictus Author felici invento detexit renum substantiam nec parenchyma esse, sicut hepatis ac lienis; nec fibras carneas, uti cordis, & musculorum corpora; sed tubulorum membranaceorum aggeriem; atque horum ductibus, ut ut perexiguus, serum à renis peripheria versus centrum ejus delatum, in pelvim extillari. Quippe Arteria emulgens in ramos majores, deinde in minores, ac demum in furculos perexiles divisa sanguinem quaquaversus in extimam renis superficiem convehit, hic autem cum effervescentes & rarefactus vasorum osculis exudat, dum pars cruenta à venis reducenda excipitur, pars serosa perangustis tubulorum poris cruori imperviis insinuatur, eorumque ductibus undiquaque versus pelvim affluens, in substantiam papillarem deponitur, è qua sensim in pelvim destillat.

V. Ex his constat serum à sanguine percolatione quadam in renibus secerni, pari quidem ritu ac cum idem ex arteriis passim in glandulas pro lacrymarum, salivæ, naris stillicidii, aliarumque excretionum materia deponitur. Verum insuper opinari subest hoc etiam sanguinis fusione quadantenus fieri, nempe quod sanguis ex sua natura grumofus & ad coagulandum aptus, dum renes pertransit, à fermento lixiviali hujus partis fundatur plurimum, & attenuetur; proinde, ut latex serofus ab eo facilius secedat. Quippe Lotium falsedine imbutum dum perangustos Renum meatus continue perluit, iis particulas salinas affigit, proindeque odore sive oblinimento quodam lixiviali inficit, quo dum sanguis ea viscera pertransiens inspiratur, à grumescendo usque fluidus, atque percolatione in partes secedere aptus præservatur; quemadmodum etiam lac per salem Tartari infusum à coagulatione vindicatur. Quinimo ipse sanguis cum vase emissus statim grumescere, & coagulari solet, propter solutionem salis Tartari aut Ammoniæ affusam fluidus persistat. Itaque fermentum renale non, uti vulgo creditur, sanguinem præcipitat, verum à tali statu quo liberius ipse circulari, atque serum ejus percolatione in debita quantitate secerni possit, tuetur. Et quidem Renes tali fermento lixiviali imbuti, satis constat ab eorum carnibus in escam paratis; quæ propterea & saporem, & odorem valde rancidum & ingratum habent.

VI. Dum serum hoc ritu in renibus partim percolatione, partim fusione separatur, non modo pars cruenta, sed & nutritia quoad maximam ejus portionem per angustos colatorii istius poros evadens, cum sanguine per venas remandatur; ipse interim latex serofus falsedine tum in massa sanguinea tum à fermento renali imbutus, per tubos urinarios perpetuo in pelvim

pelvim delabitur, atque succi nutritii partem quandam tenuem, & magis elaboratam (quæ urinæ sanæ hypostasis est) abluit, & secum abripit.

VII. At vero Lotium sive urinæ materies quoad substantiam, quantitatem, & qualitates suas, potissimum à massa sanguinea procedit. Quippe cum hujus prout alibi ostendimus tria sint munia præcipua, sc. accensio pro flamma vitali sustinenda, spirituum animalium in cerebrum instillatio, & nutrimenti in partes omnes distributio; propter hæc omnia & singula necesse habet multo aquoso humore dilui, eoque recenti continue pertundi, veterano usque amandato; atque hoc debito & constanti ritu fieri magni momenti est pro sanitate conservanda.

VIII. Latex serosus recens in sanguinem una cum succo nutritio facili negotio introducitur, eique ut plurimum sine ullo obstaculo permiscetur; attamen veteranus non ita promte semper ac rite, uti par est, ab eo discedit; quin variis modis circa excretionem ejus delinquitur, & exinde plurimum morborum occasiones præbentur. Enimvero serum quandoque sanguini importunius adhæret, ejusque amplexibus se extricare nequit; uti in febribus male aut non omnino judicatis, etiam in leucophlegmatia, & cacochymia. Interdum vero illud, licet cruore expulsum, relictis renibus (quæ præcipua excretionis via est) alio divertitur; uti in catarrhis, fluxionibus arthriticis aut scorbuticis, etiam in hydrope quocunque; quandoque item è contra serum à sanguinis consortio nimis cito evadens, antequam pensa obivit, aufugit, atque humorum magis utilium portiones absorbens, eas secum abripit; uti in Diabete, magnisque urinæ profusivis, quæ interdum eveniunt, & mox iterum cessant. In hujusmodi casibus, quoties nimirum urinæ quantitas aut deficit, aut exsuperat, renes non semper vel præcipue, sed cerebrum, & potius sanguis in vitio esse solet; quatenus sc. massa ejus modo stricta nimis & compacta serum aliaque contenta excernenda non facile dimittit, modo laxa nimis & fundi apta & serum & succum nutritium satis diu continere nequit: quibus de causis, & fiendi modis tales Anomalix contingunt, paululum disquiremus.

IX. Et quidem ad hunc nodum solvendum sanguinis cum lacte analogia (quam, alibi fusius explicatam, hic breviter perstringemus) plurimum conducit. De lacte advertere est, donec mixtio ejus integra servatur, etsi supra ignem effervescat, aut ebulliat, particulas ejus omnes promiscue temperatas liquorem uniformem constituere; sin vero eidem efferventi quidquam acidum instilletur, mox particulas crassiores in coagulatum spissius abire, atque aquosas interim cum plurimis salinis in latitem tenuem & copiosum fundi. Quinimo satis irita & vulgaris observatio est, lac diutius asservatum ut coalescat, si quando super ignem effervescat, sua sponte & sine acido infuso coagulari. Insuper è contra si quando lac sale quopiam status à sale acido diversi, uti nimirum fixo, nitroso, aut volatili, primum in eo dissoluto imprægnetur, ab acido dum supra ignem ebullit infuso minime coagulatur. Hoc etenim cum sale Tartari, & Absynthii, cum Crystallo minerali, cum floribus salis Armoniaci, spiritu C. Cervi, aliisque ejusdem farinae sæpius expertus sum. Porro quod magis mirum subest, si lacti super ignem efferventi & ab acido infuso coagulato quilibet è salibus istis, aut solutio quæpiam instilletur, coagulatio prius facta maxima ex parte tollitur, & crassamentum album & durum mox evanescit; atque liquor denuo tenuis & fere limpidus redditur, etsi speciem lactiformem, & homogeneam, haud profusus resumat. Et quidem hujusmodi mutationes constanter evenire experimento sæpius factò satis didici: viz. si lacti super ignem efferventi cervisia, aut vinum album, Pomaceum, acetum, aut succi quivis acidi instillantur, totum illico lactis formam amittens, in crassamentum album, & serum dilutum abiit. Dein si toti adhuc calenti, sal Tartari, Absynthii, aut cujusvis vegetabilis

labilis deliquatus, vel solutio salis Nitri, aut Armoniaci, quinimo hujus flores, aut spiritus, uti & spiritus C. C. fuliginis, & similium infundantur, & mixtura parum agitetur, crassamentum fere totum evanescet, residuis tantum portionibus minutis, & frustulis quibusdam coagulatis, quæ per totum liquorem sparsim innatabunt. Porro è contra, si lacti ebullienti sal fixus aut nitrosus, aut flores, aut spiritus salis Armoniaci, vel etiam spiritus C. C. aut fuliginis injiciantur, & dein liquori efferventi cervisiam aut vinum album, Pomaceum, aut quemvis alium liquorem acidum infuderis, nulla exinde lactis fusio, aut coagulatio succedet. Quibus de causis singula hæc fiunt, & qualem cum feri in massa sanguinea fusione, aut intricabilitate analogiam gerunt, operæ pretium erit hic considerare.

X. Ex lactis Anatome plane constat ei particulas spirituosas pauciores, aquosas plurimas, sulphureas & terrestres mediocres, pariter & salinas (quæ partim volatiles, partim fixæ sunt) inesse; itaque dum mixtio integra servatur, particula salinæ sulphureis adherentes, eas ab invicem dividunt, etiam, ne avolent aut cum terrestribus combinentur, impediant; interim serosæ cæteris æquabiliter ita permixtis interjectæ vacuitates omnes implent, totumque liquorem quasi homogœnum constituunt: quod verò ab acido instillato, liquoris statim fusio, & coagulatio succedant, ratio est, quia particula salis Fluidi in Acido, alias quascunque Salinas nempe tum Fixas, tum Volatiles in lacte prehendent; quibus dum strictè uniuntur, particula Sulphureæ acido-salinarum complexibus elapsæ cœeunt, adeoque mutuo inter se, cumque terrestribus combinatæ, crassamentum illud à reliquo liquore secedens constituunt: interim latex aquosus, poris ejus Sulphure & Terra pæne vacuis, atque salium combinationibus fere tantum imprægnatus, mox tenuis & dilutus evadit. Rem ita se habere experimentis modo citatis plane constat, in quantum se. ista lactis coagulatio salis aut fixi, aut nitrosi, aut volatilis injectione impeditur, aut tollitur; unusquisque enim è salibus istis, salem acidum coaguli infusi prehendit, ejusque adeo combinationes cum particulis salinis lacti infitis præcavet, aut abruptit: quod autem lactis coagulatione sublata, ejus forma pristina non restituitur, ratio est, quia salium adjectorum particula extraneæ, usque in misto permanentes, ejusdem mistionis redintegrationem inhibent; sin verò rursus illæ eliminari possint, certe mixtio prior & lactiformis rediret. Quapropter de sanguine opinari licet, eum, quandoque licet fusione aut coagulatione depravatum, quia particulas quasque heterogeneas à se exterminare solet, mixtionem debitam & primam recuperare posse.

XI. Quod autem lac diutius asservatum & coalescens super ignem sine acido infuso sponte coaguletur, ratio est, quoniam in liquore isto, tunc ad putredinem tendente, particula salinæ volatiles (uti mos est) in fluorem depressæ, acidæ evadunt: quamobrem hæc, lactis poris inter coagendum reteratis, particulas consocias salino-fixas corripunt; quibus dum cohererent sulphureæ iis elapsæ, ac mutuo inter se, ac cum terrestribus combinatæ, crassamentum album constituunt, sero una cum salium combinationibus in aquositatem fusio. Lac frigidum nec sponte, nec ab acido infuso coagulatur; quia, dum pori occluduntur, particula intestinalia quomodocunque dispositæ, quo nova conjugia aut divortia ineant, non facile se expediunt; meatibus vero per calorem patefactis, data occasione statim schismata, & combinationes privatæ ineuntur.

XII. His ita de lactis fusione & coagulatione, atque ab eo statu inhibitione & reductione præmissis, consideremus modo an quidquam his simile aut analogum sanguini competat? & quidem licet cruento vasis exemptum non, uti lac super ignem ebulliens, salinorum affusione in partes constitutivas resolvere, varie fundere, & coagulare, & dein ab eo statu

reducere detur; quia nimirum sanguinis quam lactis consistentia crassior, & ad grumescendum aptior existit; insuper hæc flamma sive vita ejus extincta, plurimum ab ista, quam in vasis habet, alteratur: attamen crebro tentamine didici, quod & aliorum experimenta confirmant, eisdem liquores quæ lac fundunt ac præcipitant, uti acetum destillatum, spiritum vitrioli, salis aut nitri dilutum, aliosque acidos, etiam sanguini affusos, istum mox coagulare, & discolorare ita, ut cum tota massa statim nigresceret, portio una in placentam grumofam, atque altera in serum tenue, & aquosum abiret. Insuper hæc, quæ lactis coagulationem inhihent; aut tollunt, uti sunt oleum Tartari, sales herbarum fixi, solutio salis nitri, calcis vivæ, sp. salis Armoniaci, C. Cervi, & similia sanguini calenti affusa mixtionem ejus integram conservant, vel emendant; prout ex colore rutilante, ac splendido, & consistentia æquabiliter diu manente arguere licebit; proinde ut hinc facile sequatur, ejusmodi particulis elementaribus, quibus lac, etiam sanguinem, in dispari licet proportionem, constare. Huic nimirum spiritus, sulphur, sal & terra copiosius, atque serum parcius, quam lacti insunt. Unde concludere licebit sanguinem rite dispositum, sc. crassiorem, ad concrendum sive grumescendum nimis aptum, ad fundendum vero ac in serositates multas exolvendum minus habilem existere; ab eo tamen, dum inter circulandum renes pertransit, aquositates superfluas partim à renum colo, partimque ab eorum fermento, cruorem à nimia coagulatione vindicante, secerni, ac sensim amandari. At vero, quando sanguis in crasi vitiatum, & quoad Constitutionem ejus & circa seri secretionem multifariam delinquitur. Quoad prius, cruor modo nimis calidus & acris, modo crassior & sæculentus, quandoque item supra modum tenuis & aquosus existit: & pro vario hujusmodi statu ejus degeneri ægrotudines variæ oriuntur, de quibus particulatim tractare hujus loci non est. Attamen utcumque Sanguis in crasi peccat, dummodo Serum ejus mensura ac modo debitis secernitur, status admodum valetudinarius haud propterea statim succedit. Plurium vero morborum origines propter seri secretionem haud rite peractam contingunt. Quoad hanc vero, cum diversimoda sint delicta, ut plurimum vel in defectu, vel in excessu peccatur. Namque interdum latex serosus in cruoris sinu nimis pertinaciter hæret, & è contra quandoque nimis cito elabatur; atque hoc respectu sanguis, seri inconcinens, ipsum Arteriarum osculis, pluribus in locis, & sere ubique exspuit, adeoque in viscera aut habitum corporis deponens, Ascitem aut Anasarcam producit, & modo ad renes immoderate ablegans Diabetem infert. Sanguis seri nimis retinens, ut plurimum vel à febre effervescentes compagem suam, particulis simul crassioribus incoctis & complicatis, nimis strictam habet, ita ut particule tenuiores non facile erumpant; vel iste, sale & sulphure scorbuticis refertus, admodum viscidus ac tenax evadit, proinde ut serositates à reliquorum amplexibus ægre elabantur. Cum ita variis modis serosi laticis à sanguine decessus impeditur, aut pervertitur, etiam medicamenta Diuretica diversæ indolis, ac operationis existunt; quæ tamen distingui possunt: & primo quoad finem, juxta quod massam sanguineam, vel renes, vel utraque simul respiciunt. Secundo quoad materiam, quo respectu sunt vel Sulphurea, vel Salina; atque hæc rursus varia existunt, juxta quod particule salinæ in Fixitatis, Fluoris, aut Volatilitatis statu sunt, vel insuper Nitrosæ, aut Alchalisate existunt. Tertio quoad formam medicamenta hæc diversimoda habentur, ut plurimum vero compositiones illorum quoad speciem sunt vel Potus, vel Pulveres, vel Boli, vel Pilulæ, vel liquores chymici, de quibus infra particulatim disquiramus. Interea quamvis singulos Diureticorum scopos sive fines explicare ad Pathologiam potius, quam ad Pharmaceuticam,

cen spectare videatur, attamen ex re fore arbitror præcipuos eorum hic breviter designare. Dein secundo medicamenta Diuretica quoad materiem, quæ in singulis fere tantum Salina est, in classes quasdam distinguere; ac ultimo in unoquoque genere selectiores præscriptionum formulas subjungere.

XIII. Primo igitur, siquando cruor à sale fixo cum sulphure, & terra simul incoctis, & mutuo combinatis adeo crassus & tenax evadit, ut particule aquosæ à reliquis haud facile secedant; Diuretica, quæ compagem ejus laxent, & serum fundant, ejusmodi sint oportet, quæ sale volatili, vel acido pollent: tales namque particule combinationes à sale fixo initas potissimum dissolvunt. Quandoquidem vero hæc Diathesis & Febri, & Scorbuto communis est, in priori affectu Diuretica maxime propria sunt, tum acida vegetabilium temperata, item sal nitri, sp. salis marini, vitrioli, &c. tum sale volatili prædita, uti sp. C. C. Salis Armoniaci, sal succini, viperarum, aliaque hujus farinae; quæ etiam in Diaphoreticorum classe recensuimus. In dispositione scorbutica cum urina & pauca & crassa est, herbarum succi, & præparata tum acria, tum acida, egregii sunt usus; item sal, & sp. urinæ, salis Armoniaci, Tartari, &c.

XIV. Secundo interdum sanguis serum intra compagem suam non diu fatis retinet, quin, vel fluxionibus seu potius coagulationibus obnoxius, illud hic illic in magna copia affatim deponens, catarrhos, aut tumores variis in locis concitat; vel sanguis habitualiter debilis simulque *δυσκράσις*, sc. in acorem vergens, quoad particulas suas crassiores ad coagulandum aptus est; proinde ut tenuiores inter circulandum ubivis ablegatæ, ac in partes imbecilliores decumbentes, affectus modo cephalicos, aut thoracicos, modo Asciten, aut Anasarcam inducant. Porro à simili causa Diabetem exoriri mox declarabitur. Enimvero plures difficiles morbi, qui viscerum dyscrasis perperam imputantur, ab hac causa oriuntur; nempe quod sanguis malè temperatus, & coagulationibus obnoxius, cum circulationis filum integrum continuare nequeat; serum, promptè nimis abscedere aptum, variis in locis deponit. Diuretica in his casibus exhibenda sunt ejusmodi, quæ sanguinem haud fundant, sed coagulationes ejus tollant: uti sunt sale fixo, volatili, ac etiam alchalisato prædita; in super quæ renum fermentum corroborant aut restituunt, uti sulphurea quædam, ac spirituosæ. Ad hos fines Diuretica sulphurea & mixta, sales herbarum lixiviales, pulveres testacei, sal, & sp. urinæ, &c. millipedes, radices raphani silvestris, semen Apii, nux molchata, Terebinthina, ejusque præparata, spiritus vini; quorum omnium virtus non est sanguinem fundere, & serositates è massa ejus præcipitare (hæc acida imprimis faciunt, ac in istis casibus diuresin sæpius impediunt) sed cruoris coagulationes dissolvere; proinde ut compages ejus mixtionem integram recuperans, & per vasa expeditius circulata, serum ubivis extravasatum, aut depositum resorbeat, & demum renibus amandandum tradat: quo ritu, juxta utroque hos fere oppositos medendi fines, Diuretica cujusque generis operentur, & sub quibus potissimum formulis dispensentur, jam proxime ostendemus.

SECTIO IV. CAP. II.

*Diureticorum Species, & Formula; nec non quarundam
ex iis preparationum Chymicarum Aetiologia.*

PRIMO igitur quod spectat ad Diuretica Salina, huc referri debet, quod sæpius inculcavimus, sales quoscunque diversi status simul commissos, se mutuo prehendere, & mox simul conjungi; dumque ita combinantur, particulas alias à mixtura solutas in partes secedere, aut avolare. Hoc plane cernitur, quando Sal fluidus, sive acidus, fixo, sive Alchalisato, item quando fluidus, aut fixus volatili, sive acri committitur. Revera ab unica hac salium affectione, solutionem & præcipationem quarumcunque res omnis dependet. Quapropter cum sanguis, & humores corporis nostri plurimo sale, eoque ab uno statu in alterum varie immutari, proindeque diathesin morbidam inferre solito, abundet; cumque insuper Diuretica salina diversimoda, nempe sale fixo, fluido, nitroso, volatili, aut Alchalisato referta, existant, magna semper medici discretione & judicio opus erit, ut particulæ salinæ in medicamento ab istis in corpore nostro discrepent. Quo ritu hoc fieri debeat, singulas Diureticorum salinorum species percurriendo designabimus.

II. Inter Diuretica, sale acido imbuta, spiritus salis, aut Nitri, item succus Limonum, & Oxalidis, vinum album, Rhenanum, & Pomaceum, primæ apud vulgus notæ sunt, & intentionem istam sæpius perficiunt: sola etenim hæc sanguinem fundunt, ac in lerositates præcipitant, uti cum acidum lacti ebullienti instillatur. Attamen hoc non pariter omnibus, nec etiam quibusvis ex æquo contingit. In constitutione sana, aut non multum ab ea remota, Sal cruoris partim fixus, & partim nitrosus, partimque volatilis existit; Item in Scorbuticis & Hydropicis quibusdam iste plerumque fixus evadit. Quamobrem in singulis his casibus diuretica, sale acido prædita, cum fructu adhibentur: in affectibus autem Catarrhosis, & in quibusdam Hydropicis, & Scorbuticis, cum in fluoris statum sanguinis particulæ salino-fixæ evadunt, ac volatiles deprimuntur, (uti crebro evenit) remedia Acetosa obesse potius, quam prodesse solent; quatenus sanguinem à crasi recta degenerem, magis pervertunt; quinimo his medicamenta sale fixo, aut volatili prædita, potius ex usu erunt.

I. Diureticorum, quibus sal acidus pro basi est, Formulæ.

Rec. Tartari albi selecti pulv. Crystalli Mineral. ana Drach. iij. Ocul. Cancr. pul. Drach. j. f. pulvis. Dosis à Drach. ss. ad Scrup. ij. in vehiculo idoneo, repetendo sexta vel octava quaque hora.

Rec. Tartari vitriolati vel Nitri Drach. ij. pulv. è testis Ovorum Drach. iij. sem. Apiti, vel Dauci silvestris, Drach. ss. f. pulvis: Dosis Drach. ss. eodem modo.

Rec. Sp. salis opt. Drach. ij. C. Cervi usti & pulv. q. s. ad imbibendum. f. pulvis. Dosis Scrup. j. ad Drach. ss.

Rec. Succu Limon. Unc. ij. Aq. Raphani composit. Unc. iij. Syrup. è 5 radicibus Drach. iij. f. potio.

Rec. Succu acetosa Unc. ij. Vini albi Unc. ij. misce, f. potio.

Rec. *Aq. Raphani* compositi. *Unc. ij.* *Parietaria* *Unc. iv.* *ss.* *salis* *Scrup. j.*
gut. xv. *salis Tartari* *gr. xv.* *Syrupi violacei* *Unc. ss.* *f. potio.*

III. Medicamenta sale fixo, sive Lixiviali, prædita urinas movere, ex medicina vulgari & Empirica pro sanandis Hydropicis adhiberi solita, fati manifesto liquet: quippe usitatum est in Anasarca, & nonnunquam in Ascite, quando viscera aut carnes aquarum aggestione plurimum intumescunt, Lixivium è cineribus Absynthii, vel genitæ, vel stiptibus farbarum, cum vino albo factum propinare; unde frequenter accidit mictionem valde copiosam succedere, & morbum tolli. Observavi tamen medicamentum illud in quibusdam minime diureticum extitisse, atque Diathesin Hydropicam auxillis potius, quam sanasse: quorum ratio si inquiratur, ex superioribus constat, sales lixiviales neque lac, neque sanguinem fundere sive præcipitare, & propterea ex propria virtute diuretica non esse; veruntamen effectus iste nonnunquam sequitur, quatenus sal fixus, copiose assumptus, salis acidi & coagulativi in sanguine præpollentis energiam destruit; proinde ut cruor, cum antea, nimis fundi aptus & seri incontinens, illud in quibusvis locis extruderet, salis fixi adventu crasin debitam recuperet; & propterea serum extravasatum resorbens, & ad Renes continenter deferens, διαρητικῶν copiosam inferat.

2. Diureticorum, quibus sal fixus pro basi est, Formulæ.

Rec. *Salis Tartari* vel *Absynthii* *Drach. ij.* *Coral.* ad albed. calcinati *Drach. iss.* *Nucis Moschat.* *Drach. ss.* *f. pulvis.* *Dosis* *Drach. ss.* ad *Scrup. ij.*

Rec. *Tinctura salis Tartari* *Drach. j.* ad *Drach. iss.* *Aq. Raphani* composita *Unc. iss.* *misc.* detur in haustu liquoris *Poffetici* cum *radic. & sem. Bardana* incoctis.

Rec. *Deliquii salis Tartari* (dum tinctura extrahitur) subius fluitantis, & vini sulphure impregnati *Scrup. ij.* ad *Drach. iss.* *Vini albi* *Unc. iv.* ad *vj.* *Syrupi è s. Radic.* *Unc. ss.* *m. f. haustus* bis aut ter in die repetendus.

Rec. *Cinerum Samentorum vitis albiss.* *lib. ss.* *Nucis moschata* *Drach. ij.* affunde *vini albi* vel *Rhenani* *lib. iiss.* *stent calide & clausè per diem*, dein *colatura usua* servetur: *Dosis* *Unc. vj.* bis aut ter in die.

Silices in igne candefacti extinguantur in *vino albo*, vel *Cerevisia vetusta Martiali*: *Liquor* propinetur ad *Unc. vj.* vel *viii.* bis in die.

Rec. *Aq. Calcis viva* *Unc. iv.* ad *vj.* *Tinct. salis Tartari* *Drach. j.* ad *Drach. iss.* *f. haustus* sumendus bis aut ter in die.

IV. Propter eandem rationem ac sal fixus, etiam interdum volatilis in sanguinis dyscrasia acerosa ad movendas urinas cum fructu adhibetur; viz. in quantum hujus particulæ in cruorem admixtæ salis fluidi in eo præpollentiam destruant; proinde ut sanguis, mixtionem debitam recuperans, atque coagulatione & Catarrhis immunis factus, seri quicquid extravasatum est, resorbear, & quod superfluum est, Renibus per ureteres amandandum tradat. Interea tamen medicamenta è sale volatili parata, quia particulas nonnihil efferas, & Elasticas habent, quando sanguinis crasin emendant, quod seri superfluum est, per Diaphoresin æque interdum ac per διαρητικῶν excernendum disponunt. Huic Diureticorum classi, non tantum sal volatilis purus putusque ex animalibus, aut mineralibus per distillationem elicitus, verum & Viventium & Vegetabilium partes integrantes; (cujusmodi sunt insectorum & vegetabilium acrium pulveres, & extracta) accenterari debent.

3. Medicamentorum, quibus sal volatilis pro basi est, Formulæ.

Rec. Salis Succini, salis Nitri purissimi, ana Drach. ij. f. pulvis
Dosis Scrup. j. ad Drach. ff. in vehiculo idoneo.

Rec. Flor. salis Armoniaci, Cryſtalli Mineralis, ana Drach. ij. m. Do-
sis Scrup. j. ad Drach. ff. in cochlear. aq. Raphani compositæ. Sal Urina ex-
libeatur eodem modo.

Rec. Pul. Apum Scrup. j. sem. Levisſici Scrup. ff. f. pulvis, detur in
cochl. aq. destil.

Rec. Sp. Urina Scrup. j. ad Drach. β. Aq. Raphani compos. Unc. j. ad
Unc. iſſ. aq. Funiperi Unc. iij. misce, f. haustus. Sp. Tartari exhib. eodem
modo in dupla quantitate.

Rec. Milleped. præp. Drach. ij. Flor. salis Armoniaci Drach. β. Nucleis
Moschatae pulv. Drach. ff. Terebinthina Veneta q. s. f. Pil. sumat iv. bis
in die.

Rec. Pulv. sem. Bardana Drach. ij. Dauci silvestris Drach. j. salis
Succini Drach. j. olei Nucleis Moschatae Scrup. β. Balsam. Capivi q. s. f.
massa, form. in pillu. exiguas, quarum iv. sumantur vesperi, & mane
primo.

Rec. Rad. Charesfolii, Petroselinii, Feniculi, Eringii, Ononidis, ana Unc. j.
Fol. Saxifragia, Aparines, ana M. j. sem. Seseleos, Milii solis, ana M.
ff. Bac. Funiperi Drach. vj. coq. in Aq. fontana lib. iv. ad medietatem;
dein adde vini Rhenani lib. j. Mellis opt. Unc. ij. f. Apozema. Dosis Unc.
vj. bis in die.

Rec. Millepedum recentium lib. ij. Fol. Aparines, Charesfolii, Saxifragia,
Virga aurea, ana M. ij. Rad. Raphani silvest. Unc. vj. Nucleis Moschatae
Unc. j. Bac. Funiperi, sem. Dauci silvestris, ana Unc. ij. contusis & con-
tusis affunde seri Lactis, cum vino albo facti lib. viij. destil. organis com-
muniibus, liquor totus misceatur: Dosis Unc. iv. bis, vel ter in die.

Rec. Millepedum recent. lotorum num. 40. ad 60. Nucleis Moschatae Scrup.
ff. simul contusis affunde Aq. destillata Saxifragia Unc. iij. f. expressio, &
ebibatur.

Rec. Fol. Charesfolii, Petroselinii Macedonici, ana M. iij. simul contusis
affunde Vini albi lib. iſſ. f. expressio fortis, servetur in vitro; Dosis Unc.
iij. bis in die.

Paretur tinctura ex Milleped. ex Apibus, Cicadis, vel ex Cantharidibus sic-
catis cum Tinct. salis Tartari. Detur ad guttas 15. vel 20. ad 30. in ve-
hiculo idoneo.

V. Nitrum quoddam salis genus esse, ex figura, colore, sapore, aliisque
ejus proprietatibus, & accidentibus, facile constat. Attamen divertum
hoc ab alio quovis sale, taut particularum salinarum statu, neque acidum,
neque fixum, aut volatile, sed quasi in medio inter utrumque statum,
existit. In tantum de sale volatili participat, ut, dum conficitur, cum ci-
neribus elixiari & sali fixo conjungi debeat, ut concretionem quandam
adipiscatur; porro cum liquatur, a sulphure quovis injecto mox inflam-
matur, & avolat: cæterum cum sale fixo in tantum communicat, ut, in
crucibulo liquatum, fusionem diuturnam, & forsan perpetuam, absque
partium aut particularum dispendio quovis notabili toleret. Revera
Nitrum illud est, quo plantæ omnes vegetant, animalia quæque vivunt,
& respirant, atque flamma, sive ignis omnis sublunaris accenditur, & su-
stentatur; prout in alio tractatu fusius ostendimus, quod non opus erit
hic repetere.

VI. Quod vero ad præfens institutum est, satis vulgo innotescit, sale Nitri sanguinem refrigerare, & urinas potenter movere: attamen utriusque effectus ratio, non ita liquido patet; quippe tantum abest Nitrum particulas frigidificas in se continere, ut è contra nihil magis igniparum fuerit; uti cernitur in pulvere Pyrio: atque si destilletur, flamma potius, quam vapor, aut fumus in recipiens prodire videtur: quinetiam stigma extillatum, instar ignis actualis, corpora quæque apposita exurit, aut corrodit. Nec minus mirari subest, quomodo hic, cujus natura in tantum ignea est, sanguinem ita diluat, inque aquositates pro diuresi cienda fundat.

VII. Super his ut conjecturas nostras proponam, dico Nitrum duplici respectu ad effectus istos producendos conferre; viz. & quatenus sal est, tum fixo, tum volatili nonnihil affinis, & quatenus *πρωτερον* existit. Quoad prius observavimus Nitrum (prout etiam salia fixa, & volatilia) lacti impositum, coagulationem ejus impedire, vel tollere; pariter item huic, non minus quam illis, sanguis, adhuc calens, affusus à coagulatione & discoloratione præservatur. Quapropter liquidem Nitri particulae, intus sumtæ, sanguinis mixtionem integram servant, aut restitunt; proinde quidem illæ fusiones & coagulationes ejusdem, à quibus æstus, & Ischuria sæpissime oriuntur, præcavebunt, aut tollent.

VIII. Verum insuper Nitrum, quatenus igniarium est, intus assumtum sanguinem effragrantem refrigerat, & urinas movet; in quantum scilicet (sicut prius innuimus) cruoris flammam, prius turbidam atque sumis interspersam, advenitu suo plus accendens, eam claram magis ac puram, proindeque mitiorem reddit; cumque ita sanguis, dum clarius à Nitro ardescit, in compage sua plus laxatur; particulae ferosæ crassioribus facilius extricantur, & uberius abscedunt.

4. Diureticorum, quibus Nitrum pro basi est, Formulæ.

Rec. Nitri preparati Drach. *ss*. Aq. Hordei cum radicibus Graminis, & Eryngii conditi in colicis lib. *ij*. Syrupi Violacei Unc. *ij*. misce. Dosis Unc. *iv*. bis in die.

Rec. Salis Prunellæ Drach. *ij*. Sacchari candi Drach. *j*. fiat pulvis dividendus in 6. partes; sumatur una, in conveniente liquore, ter in die.

Rec. Salis Prunellæ Drach. *ij*. salis Succini Drach. *j*. f. pulvis: Dosis Drach. *ss*. ter in die.

Rec. Salis Prunellæ, Oculorum Cancri, salis Absynthii, ana Drach. *ij*. misce: Dosis Drach. *ss*. ter in die.

IX. Pulveres testaceos, & Lapideos quosdam, sale Alchalisato sive petrificante præditos, quandoque *διουρητικόν* promovere, etiam satis vulgo notum est. Quippe in magnis Ischuriis, pulvis è testis ovorum, è Chelis aut oculis Cancrorum, nonnullis præsentaneo remedio fuit. Quorum operandi modus & ratio si inquiratur, facile constat Pharmaca hæc sanguinem non fundere, neque sensibilibiter præcipitare. Itaque dicendum erit, hæc, in dyscrasia sanguinis & humorum acetoso, interdum diuretica existere, quatenus sales acidos combinatione sua ligant & compescunt; proinde ut cruor, fluxionibus & coagulationibus immunis, serum extravasatum resorbear, & ad renes transferat.

5. Medicaminum Diureticorum, quibus sal Alchalisatus probasi est, Formulæ.

Rec. Pul. è Testis Ovarion Drach. ss. ad Drach. j. detur in haustu Vini albi, vel liquoris Postetici, vel decocti diurectici, bis in die.

Rec. Pul. è Chelis, vel oculis Cancroton Drach. ij. salis Succini, Nitri, ana Drach. j. Nucis Moschata Drach. s. f. pulvis: Dosis Drach. s. ad Scrup. ij. in vehiculo idoneo. Vel pulvis prædictus excipiatur Terebinthina Veneta s. q. & f. Pilula exigua; dosis iij. vel iv. vesperi, & mane.

X. Diureticorum familiæ non tantum Salina, ast insuper, Sulphurea quædam, & Spirituosa, quatenus effectum istum sæpe producant, jure accensentur. Pleraque Laricea, uti imprimis Terebinthina, ex iisque præparata, olea Juniperi, Nucis Moschata, Cera, aliorumque pinguium stillantia intus sumta, in plerisque urinam copiosam, & violaceo odore imbutam, cient. Novi in Hydropicis quibusdam & Scorbuticis spiritum vini, & Aquas ardentes, quin & vinum generosum uberius eorum *διεργον* promovisse: quorum omnium ratio est, quod, cum sanguis debilis, aut accescens, vel, ob fermentationis defectum, vel salis acidi, & coagulativi dominium, haud satis vegete, & æquabiliter circulatur, ut serum superfluum usque intra se contineat, donec illud renibus tradat; prædicta remedia, quatenus cruoris mixtionem integram conservant, aut vacillantem restituant, ad *διεργον* promovendam conducunt.

Rec. Baccarum Hedera, Juniperi, & Lauri recentium, ana lib. s. Seminum Danci silvestris Unc. iv. Nucis Moschata Unc. ij. Contusis omnibus affunde in retorta vitrea Terebinthina Veneta opt. lib. j. Sp. Vini rectificati lib. iv. destil. in furno arena calore moderato ad siccitatem, cavendo Empyreuma, & habebis spiritum, & oleum flavum, utrumque egregie diurectum: dosis spiritus Drach. j. ad Drach. ij. vel Drach. iij. olei Scrup. ss. ad Scrup. j. in vehiculo idoneo.

Magma in retorta residuo affunde Tinct. salis Tartari lib. j. digerantur clausè in furno arena per plures dies, ut tinctura rubicunda extrahatur; cujus dosis Scrup. j. ad Scrup. ij. vel Drach. j. in convenienti vehiculo.

Rec. Millepedum præp. Drach. iij. Nucis Moschata Drach. j. contusis affunde spiritus Terebinthina purissimi & tinctura salis Tartari, ana Unc. vj. destil. leni calore balnei; & habebis spiritum, oleum, & salis Tartari deliquum, unumquodque virtute diurectica insigniter præditum.

Præparationum quarundam Ætiologiæ.

1. Sal Prunellæ, sive Crystallum Minerale, quod solummodo est Nitrum purificatum.

Rec. Nitri selecti q. v. dissolve in aq. fontana, vel pluviali, parum coque, & in vase vitreo altiori, ad crystallizandum, in loco frigido reponatur: crystalli candidiores tantum & puriss. seligantur, quæ insuper crebris solutionibus, & crystallizationibus, ad summam puritatem rediguntur; quæ denique, in crucibulo fusa & in vas argenteum effusa, in lapidem albisimum concresecunt. Hujus pulverisati dosis Scrup. j. ad Drach. ss. vel Scrup. ij. sanguinem astuantem refrigerat, & urinas movet.

IX. Præparatio hæc in eum finem instituitur, ut particulæ nitrosæ quantum fieri potest, puræ puræque à sale fixo separentur, & seorsim in Crystallos concretæ habeantur; quippe cum Nitrum ex terra conficitur & primo elixiviat, particulæ ejus adeo ad concrefcendum sive crystallizandum, inhabiles sunt, ut necesse fuerit lixivium nitrosum amplius cum cineribus elixivari, & sale fixo imprægnari; quo particulæ nitrosæ partim lixivialibus unitæ, partimque harum interventu aquæ poris extrusæ, concretionem quandam acquirant: quare cum Corpus sive sal Nitri eo ritu formetur, quo in usum medicum purius reddatur, ab eo particulæ salis fixi, crebris solutionibus, & crystallizationibus, quantum abesse possunt, ablegentur.

2. Spiritus Nitri.

Rec. Nitri purissimi lib. j. pulv. laterum lib. ij. probe trita, & simul mixta, retorta vitrea loricata, vel terrea indantur, atque in furno reverberii igne per gradus aucto destil. Fumi rubentes recipiens quasi colore quodam flammeo ruilare facient, & condensati stagma acidum & summo corrosivum constituent. Dosis gutta iv. ad vj. in vehiculo idoneo.

XII. Quamvis Nitrum, sulphure commixtum, ab incendiculo quovis citissime igniatur, ac in flammam erumpat; eo tamen destitutum, absque ulla deflagratione, in crucibulo liquari, aut in retorta destillari potest. Pulvis laterum additur, ut, cum sales ab igne funduntur, non mutuo seprehendant & concatenent, sed divisi, & ab invicem distracti, vi ignis à subjecto suo foras propellantur.

XIII. Nitrum liquatum virtutem suam inflammabilem retinet; liquor vero destillatus, ignis extinctivus potius, quam incendiarius evadit. Si quando enim sulphuri committatur, mistura ista ægre, & minus quam sulphur, per se accendi potest; cujus ratio est, quod sal Nitrosus, fluorem passus, à statu primigenio profus alteratur, atque parem fere indolem acetosam, ac alii sales fluorem passi, adipiscitur; quinimo ex sulphure stagma acidum prolicitur, quod ignem destruit potius, quam ut ab eo inflammetur.

3. Spiritus Salis Marini.

Rec. Salis Marini fusi, pulverati lib. j. laterum crassiuscule pulver. lib. iij. simul tere, & misce, deinde adde frustra laterum majora ad lib. ss. probe mixta, & retorta firma indita, destil. igne reverberii fortissimo per 24. horas, liquorem exstillatum rectificat calore arena in cucurbita vitrea, avocando phlegma sive partem aqueosorem. Spiritus coloris flavi aut subviridis, ac odoris & saporis valde grati, in fundo manebit.

XIV. Hic sal difficillime in liquorem acetosum propellitur, quoniam particulæ ejus, præ aliis mineralium salinis, scilicet Vitrioli, Nitri, Aluminis, &c. strictissime combinatæ non facile à se invicem dissociari, aut à terræ complexibus divelli possunt; quare cum ab igne laxantur, ne simul confluant, pulvis laterum in tripla quantitate admiscetur: ac insuper frustra laterum majora interponere visum est, ut massa destillanda, velut foraminibus excavata, igni sit ubique pervia. Nihilominus inter destillandum, sales ab igne fusi sæpissime confluent, postea ut nulla vi ignis foras propelli queant.

XV. Rem ita habere constat, quoniam, si artificio adhibito hæc salium inter se & cum terra cohesio abrumptur, facili negotio in stagma acidum urgentur Ex. gr.

Rec. Spiritus Vitrioli non rectificati lib. j. in retorta vitrea affunde hunc sali Marino calcinato & pulverisato, & mox in arena destilla: spiritus salis: quasi ab altero abactus, facillime ascendet, spiritu vitrioli ejus sedes occupante: viz. hic ponderosior, & fortior, simulque domicilii terreni orbis, & avidus, alterum scdibus suis propellit, easque invadit.

4. Spiritus Urinæ.

Rec. Urina hominis sani vinum bibentis q. v. Cucurbita cum Alembica eaco indita pureseat in fimo per mensem; dein destil. in arena. Liquor exstillatus in cucurbita altiori rectificatus, exhibet spiritum, & salem volatilem. Hac operatio compendiosius perficitur, si urina recens evaporetur ad quartam partis remanentiam, nempe ut phlegmate exhalante particula salina cum sulphureis & terrestribus densius agglomerentur. Crassamento huic, cucurbita indito, affundatur vel lixivium è cineribus, vel sale Tartari, vel solutio Calcis viræ; dein Alembico imposito, destil. in furno arena; facili negotio habebis spiritum, & salem volatilem, qui rectificatione depurantur, & separantur.

XVI. Processuum horum ratio hæc est: quod, siquidem urina constet sale duplici, scil. tum nitroso, tum volatili, una cum sulphure ac terra copiosis, particula salis volatilæ (dum mixtio integra est) ab aliis salinis una cum aliis elementis crassioribus inviscantur adeo, & strictè combinantur, ut spiritus erumpere, aut vi ignis divelli & separari nequeant; attamen postquam à longa putrefactione liquoris mixtio laxatur, particula salino-volatilis, se demum cæteris extricantes, inter destillandum primo ascendunt. Porro idem effectus etiam facilius succedit, quando Sal fixus à nitroso diversus infunditur; quippe, dum hujus particula ab istis alterius infusi occupantur, sal volatilis catenis suis elapsus, facile abscedit. Huc faciunt, quæ de salis Armoniaci destillatione infra advertemus.

5. Tinctura Salis Tartari.

Rec. Salis Tartari purissimi Unc. vj. liquetur, & fluat in crucibulo, donec colorem caruleum seu fere viridem acquirat, dein eidem dum incalcescit pulverisato, & matraccio firmo colli oblongi impositio, affunde spiritum Vini rectificatum, ad supereminentiam iij. aut iv. digitorum; & digeratur in furno arena, calore satis intenso per plures dies, donec tinctura extrahatur. Quippe longa digestionem spiritus vini colorem rubicundum acquirat, in quantum scilicet particula salis fixi, quadantenus exaltata, sulphuri vinoso uniantur. Interea sal Tartari residuus, phlegmate vini dilutus, in deliquium infra subsidens, & per se subitus fluitans abibit; quod oleo Tartari vulgari, in quantum sulphuris vinosi participat, longe præstat; ac in quibusdam casibus, ubi Diuretica lixiviali opus est, remedium laudabile existit. Dosis Scrup. j. ad Scrup. ij. vel Drach. j. Tinctura exhibetur à Drach. j. ad Drach. iss. aut Drach. ij.

XVII. Tinctura salis Tartari, ob salis & sulphuris vinosi conjugium, tum sapore tum odore fragrantissimis imbuitur. Si liquorem ad medietatem destilles, pars residua plus salis ac sulphuris, sed parum spiritus vinosi in se retinebit; atque spiritus avocatus, & sali Tartari recenti affusus, si digeratur, in quantum sulphuris qui cum sale uniatur expers est, haud facile tincturam acquirat.

XVIII. Profecto quod in spiritu vini pars sulphurea à spirituosa distincta fuerit, hoc experimento didici.

Rec. Spiritus Vitrioli acerrimi lib. ꝑ. Spiritus Vini rectificati lib. j. misce in retorta vitrea, & destilla in furno arena, donec liquore (qui primo homogeneus videtur) augeto, crassamentum nigrum copiosum in fundo remaneat: Spiritus hic capiti mortuo reaffundatur, & duobus vel tribus cohobis destillatio repetatur: demum habebis duos distinctos liquores immiscibiles, viz. unum acido-spirituosum inferius subsidentem, & alterum limpidissime oleosum supernatantem: qui procul dubio vini pars sulphurea pura putaque est, separata & per se manens, dum pars spiritiosa sali acido connubet.

6. Sal Succini.

Rec. Succini albißimi pulverisati lib. ꝑ. destilletur retorta vitrea, aut fortissimo calore arena, aut levi reverberii; ascendit primo phlegma, & oleum citrinum, cum aliquanto spiritu; dein sal volatilis in collum retortæ & latera recipientis sublimabitur; ac ultimo oleum nigrum prodibit antequam ascendat: hoc ne sal ab eo polluat, eximi, & recipientis mutari debet.

XIX. Sal iste primo albus, & satis grati odoris & saporis, nisi in vase strictim clauso asservetur, brevi flavus, ac dein cum graveolentia rubicundus evadit. Cujus causa est, quod medicamentum hoc multum sulphuris in se continet; cujus particulæ, donec sal dominium habet, subjugatæ & alijs involutæ, prorsus obscurantur; postea tamen laxata mixti compage emergentes illæ, aliisque supereminentes, plerisque sensibus nostris præpollentiam suam produunt. Dosis ejus Scrup. ꝑ. ad Scrup. j. Optimus salis Succini tum conservandi, tum exhibendi modus est, si cum salis Niri purissimi duplo miscetur.

SECTIO IV. CAP. III.

De Diuresi nimia, ejusque remedio, & speciatim de Diabete, in cujus Theoriam, & Therapiam inquiritur.

Diabetes apud Antiquos morbus adeo rarus fuit, ut multi celebres medici nullam ejus mentionem fecerint, & Galenus tantum binos ab eo laborantes noverit; in nostro autem seculo computationibus, & imprimis vini meracioris ingurgitationibus dedito, affectus hujus exempla, & instantiæ satis crebræ, ne dicam quotidianæ occurrunt: verum ut ut familiaris, & quoad Typum satis fit notus; quæ tamen sint ejus causæ, & ratio formalis fere in totum æscitur. Super his ut philosophari seu potius conjectare ausim, imprimis Aorbi hujus descriptionem quoad omnia, aut præcipua ejus phenomena trademus; dein, cujus partis aut humoris vitio ea singula oriuntur, perquirere nitentur.

II. Diabetes à *diuresi* transeo dicitur materiæ potulentæ nimis celer transitus, item urinæ profluvium. Hoc affectu laborantes multo plus mingunt quam bibunt, aut alimenti liquidi assumunt; insuper sitim continuam, atque febrem lentam, & quasi hæticam semper adjunctas habent. Quod autem plerique Authores potum aut parum aut nihil immutatum reddi asserunt, à vero longissime distat: quoniam urina in omnibus (quos unquam me novisse contigit, & credo ita in universis habere) tum à potu ingesto, tum à quovis humore in corpore nostro gigni solito, plurimum differens, quasi melle aut saccharo imbuta, mire dulcescebat. Prædicti erroris occasio (ut opinor) fuit urinæ color, qui semper crudus, & aquosus, velut Pica aut Hydropes laborantium, apparet. Ut symptomatum horum rationes indagemus, primo inquiratur unde urinæ excretio tam copiosa, & celer est, dein ad reliquam affectus hujus Ætiologiam procedamus.

III. Quod nonnulli pro Diabetis causa, renum vim attracticem assignant, nobis minime arridet: quippe sanguis ad renes non attrahitur, sed motu cordis pellitur. Porro nec serum è sanguine eos perlucens hauriri, aut emulgeri, sed partim percolatione, & partim fusione quadam sive præcipitatione (prout superius clare ostendimus) secerni videtur: quapropter Diabetem sanguinis potius & immediatius, quam renum affectionem esse, & originem suam inde sumere credimus; quatenus cruoris massa velut deliquescit, & in serositate copiose nimis funditur; quod equidem ex urinæ quantitate ita in immensum aucta, quæ non nisi à sanguinis deliquio, & consumptione procedat, facile constat: Propterea item cruor residuus, sero ejus ita ubertim abscedente, multo crassior, & ad coagulandum aptior evadit; uti ex pulsu celeri, & laborioso arguere licebit: nam idcirco cor rapidius movetur, ut sanguinem, plus solito dum exagitat, à coagulatione præservet. Porro ut hujus fluiditas, ob nimiam serosi laticis impendia periclitari apta, continuari possit, materies potulenta siti immani urgente copiosissime ingeritur, ac insuper humores solidi partibus impacti à sanguine resorbentur; quinimo ipsarum farcimenta in hujus reparationem deliquescunt; hinc ut morbo isto laborantes, plurimum sitiant, & brevi emarcescant,

IV. Itaque, ut Diabetis causam conjunctam, & rationem formalem

lem designare ausim, opinari ducor sanguinis crasin sive mictionem ita laxari, & quadantenus dissolvi, ut particulae aquosae à crassioribus contineri nequeant, quin illae harum amplexibus cito elapsae; & salinis imbutae, per vias renum maxime patentes excurrant. Interim vero ad sanguinem diluendum, & à coagulatione vindicandum, humores alii, tum ab extra, tum intus in eum corripuntur; atque praecordia magno ulque molimine in motum rapidiorem urgentur.

V. Praeterea tamen in causae conjunctae partem aliquam renes quandoque accedere putamus, utpote quorum fermentum ita nonnunquam vitari solet, ut sanguinem non salis lixivialis influxu in debita mixtione atque fluiditate contineat, proinde ut serum mera percolatione ab eo separetur; sed interdum accidit à sale acido in renibus deposito cruorem, dum eos pertransit, velut à coagulo quodam in serositatem copiosam, quae mox per ureteres amandatur, praecipitari. Hinc observare est, in pleuritis Nephritidi obnoxiiis paroxysmo ingruente urinam limpida, & copiosam reddi. Cujus causa est, quod humor acidus per ductus nerveos illuc delatus, & dolorem (prout alibi ostendimus) excitans, imprimis sanguinem renibus illabentem fundit, serique uberius ab eo decessum producit.

VI. Ceterum non improbabile est *διεργασίαν* copiosam, aliquatenus à renum mala conformatione procedere, in quantum sc. horum tubuli lymphatici nimis amplii, & patentes, serosum laticem nimis promte excipiunt, & sine remora quavis celeriter transmittunt, propterea ut major ejus quantitas in urinam excurrat. Verum enim vero ut tubulos hos quandoque, & praesertim in calculosis, nimis patere concedam; attamen proinde lotium cruentum potius, quam copiosum excerneretur. Et revera mictionem sanguineam à tali potissimum causa exoriri putamus. Porro cum urina copiosa, & cruenta simul existit, sanguinis dyscrasiam cum mala Renum conformatione concurrere censemus; prout in casu cujusdam aegrotantis notabili mox declarabitur.

VII. Interea non est ut dubitemus, praecipuam & maxime crebram Diabetis causam, in sanguinis mictione dissoluta nimis, & laxa consistere; quin etiam pari ratione *διεργασίαν* minutam, & debito paucioram, saepenumero à sanguinis compage nimis stricta, & velut obserata pendere. Porro hic opportunum erit inquirere an non totalis urinae suppressio interdum à tali causa procedat? Quanquam enim satis vulgo notum est, Ischuriae fortioris & pertinacis causam, saepissime infra renes consistam, omnino à ductibus urinariis penitus obstrictis pendere; cumque egomet plures ab urina totaliter suppressa defunctos aperui, in omnibus reperi mortis causam invincibilem, ureteris unici paulo antea patentes (altero dudum ocluso) à calculo recens impacto, obstructionem fuisse. Attamen Doctiss. Dr. Riverius duos refert Aegrotantium casus, in quibus Ischuria totalis & plurimum dierum sola phlebotomia curabatur; & propterea morbi causam ascribit Venis Emulgentibus supra modum distentis, adeo, ut propter seri expulsionem se contrahere nequirent; quemadmodum observatur passim in vesica urinaria, quae valde impleta non facile ad mictionem componitur. Verum enim vero, ut Historiis istis (uti par est) fidem praestemus, isti tamen Aetiologiae assensus minime debetur. Quippe vasorum emulgentium non illud munus est, quod vir Clarissimus assignavit; non venae enim, sed Arteriae serum una cum sanguine, absque ullo urinae plenitudinis aut rigiditatis periculo, constanter deferunt; cum autem serum in vias patentes non cito excurrat, ratio videtur esse, quod cruoris massa stricta nimis, & compacta, laticem aquosum, intime permixtum, à sinu suo agere dimittit.

VIII. Huc facit observatio Anatomica super cadavere Reverendissimi

Episcopi

Episcopi Cestrensis nuper facta. Cum Illustrissimus ille Dominus, diu calculosus, demum à suppressione urinæ diuturna fatum obierat; mox præsumebant omnes lethi causam fuisse, ureteres à lapide aut materia sabulosa penitus obruratos; attamen disquisitione per Anatomiam accuratissimam adhibita, nulla omnino in ductibus istis obstructio, aut lotii impedimenta deprehendi poterant. Similem huic observationem anatomicam haud pridem à se factam retulit mihi vir Doctiss. D. D. Lower, ubi nimirum Ischuria lethalis, nulla prorsus circa vias urinarias sui vestigia reliquerat: Hinc ut conjicere obvium sit, siquidem renes insuper facti tecti erant, morbi causam omnino in sanguinis concretionem, & compactionem nimiam constitisse.

IX. At vero à diverticulo hoc regressi, post Diabetis causam conjunctam, & rationem formalem explicatas, ad causas ejus procatarticas eruendas procedamus. Itaque si inquiritur, unde sanguinis compages ita laxa, & dissoluta, inque serositates deliquescere apta evadat; dicimus hujus, sicuti & lactis, fusionem ex eo procedere, quod cum in massa ejus sales diversæ indolis conveniunt, & associantur, reliquæ particulæ salinis (quæ eas ab invicem sejungunt, & in mixtione continent) liberatæ statim in partes secedunt. Quod si amplius inquiratur, undenam sales isti, quorum privata combinatione, sanguinis mixturem solvi, ejusque fusionem introduci supponimus, adveniunt; non est pro illis designandis ut longe disquiramus: etenim plane constat massæ sanguinæ particulas salino-fixas, & volatiles, naturaliter semper inesse; quibus si quando sal acidus, seu fluore potitus, satis ubertim accedat, prædictam affectionem facile excitabit. Hinc est, quod vinum Rhenanum, Pomaceum, & liquores acidi epoti *διετηνον* copiosorem provocant; propterea item in quibusdam valetudinariis, quorum sanguis sale acido abundat, medicamenta sale fixo aut volatili prædita urinam movere solent. Nec tantum ab assumptis, sed ab humoribus intus productis, affectus iste passim evenit. Observare est plurimos pathematis spasmodicis obnoxios, ante, vel post paroxysmos, urinæ limpide copiam ingentem reddere; cujus certe causa est, quod sanguinis & succi neryei recrementa, in partibus solidis aggesta, siquando in acorem degenera turgescant, & in sanguinem resiliant, fusionem ejus, & proinde urinæ profluvium inducunt. Quapropter cum talis urinæ profusio constans, & habitualis existit, nihil verisimilius dici potest, quam quod humores excrementitii, in partes solidas ablegati, indeque, postquam acorem illic contraxerint, in sanguinem reversi, hujus liquorem in serositatem nimiam fundunt, proindeque perennem adeo, & immensam excretionem eient.

X. In præcipuam vero hujus noxæ partem, succum nerveum merito referimus, quippe hunc, siquando à recta crasi deciscat, admodum malignum, aliique tum humoribus, tum partibus solidis infestum evadere, alibi ostendimus; quapropter ab eo depravato, etiam sanguinis mixtio perverti maxime periclitatur. Ipsum vero succum nerveum depravari arguere licebit, quoniam in Diabete spiritus animales plurimum oblanguescunt, & nutritio statim omnis frustratur.

XI. Porro quod sententiam hanc egregie confirmat, observavi in pluribus huic morbo per intervalla obnoxios, quod paulo antequam in urinæ profluvium inciderint, in toto corpore partium nervearum dolores vagos, & corrugationes, modo cum stupore, aut fornicationis sensu, modo cum crebris spasms, ac tendinum subsulcibus, aliisque spirituum perturbationibus, & inquietudinibus paterentur: indicio sane manifesto liquorem fibras nerveas irrigantem, à crasi degenerem, & facultentis refertum, spiritus irritare, inque *αυξησις* cogere. Dein postea cum succi nervei recrementa, & superfuitates, fluore oborto in massam sanguineam exundantia,

dantia, Diabetem inferrent, prædicta symptomata cessabant, succedente vero spirituum languore, & virium concidentia.

XII. Diabetes dicitur vulgo hydrops ad matulam, & nonnulli contendunt utrumque morbum revera eundem esse, easdemque causas & rationem formalem habere, & symptomata tantum quoad ferosæ excretionis modum variari; nempe quod sanguis in utroque pariter affectu seri incontinens, & arteriis exspuere coactus, in uno, ipsum in corporis habitum, & viscerum cavitates profundat; inque altero, idem in renibus affatim per ureteres amandandum deponat. Verum eumvero, si res accuratius pendatur, inter hos morbos notabilis differentia occurrit. Nam Anasarca plerumque originem suam inde primo desumit, quia sanguis imbecillis, & nimis frigidus, non satis accenditur, & effervesceat, ut chylum continenter advectum coquat, & assimilet, adeoque volatilifet, quo inter circulandum eum in sinu suo contineat; quin necesse habeat hunc una cum laticæ seroso ubique locorum exspuere, & juxta vasorum interstitia relinquere: dein postea morbo ingravescente sanguis non modo debilis cruditatibus, verum in crasi degener fluxionibus, & coagulationibus obnoxius fiat, proindeque humores serosos, & copiosius progignat, ac in partes indebitas impetuosius suffundat. Verum è contra in Diabete cruor satis, immo ut plurimum nimis effervesceat & accenditur, ac chylum advectum celeriter & supra modum coquit: quinimo partes solidas colligat, earumque liquamina absorbet, secum per vasa circumfert, & super quam satis est coquit; attamen cum, ob salium concursus, sanguinis compages penitus dissolvitur, ac in serositates funditur, portiones quæcunque abicere possint, intra renes secretæ, per ureteres excurrunt. Si morbus Diabeti similis sed inversus (sc. in quo sanguis in serositates exsolutus liquamina sua in totum corpus profuderit) uspiam ullus occurrit, proculdubio erat febris olim epidemica, Sudor Anglicus dicta; ubi sanguis in aquositates deliquefcens humores omnes, tum utiles, tum inutiles, usque ad pabuli vitalis impendium, in poros corporis per sudorem amandandos profundebat.

XIII. Hæc de morbi Diabetis ratione formali, & causis, sc. Coniunctis & Procatasticis; quod ad Evidentes spectat, propter quas nimirum occasiones, succi acidi, sanguinis fusionem sive coagulationem excitaturi, in corpore nostro gignuntur; hæc varii generis, ac originis existunt. Mala victus ratio, ac imprimis assiduus, & immoderatus pomacei, cervisæ, aut vinorum acidorum potus; interdum mæror, & tristitia diuurna, item affectus convulsivi, aliæque spirituum animalium depressiones, ac inordinationes, diathesin hanc morbidam parere aut fovere solent. Novi quendam, vino Rhenano pro potu ordinario per 20. dies usum, Diabetem incurabilem contraxisse; ex qua, non obstantibus medicorum plurium insignium consiliis, & remediis quibuscunque, intra mensem interibat. Memini duas mulieres, pathematis spasmodicis & hypochondriacis obnoxias, quibus subinde magna urinæ profluvia cum languore, & carniumpresencia accidebant.

XIV. Explicata jam nunc morbi hujus Theoria, adhuc restat symptomatum notabilium rationes exponere. Harum nonnullas ex præmissis satis constare arbitror, sc. quamobrem in Diabete urinæ excretio ita celer, & copiosa existit; quod autem laborantes febricitant, & valde sitiunt, ratio partim est, quoniam humores, & succi quibus tum sanguis, tum solidæ partes & humectantur & refrigerantur, continuo per diuresin impendio plus nimis exhauriuntur; quare fauces arent, & præcordia insigniter æstuant: & partim, quoniam urgente naturæ instinctu, cor & pulmones in motus rapidiores urgentur, ut sanguis, sero diluente privatus, à coagulatione debita continuari possit.

XV. Attamen explicatu magis arduum videtur, quare Agrotantium urinæ adeo mire dulcescunt, sive saporem mellitum referunt; cum potius è contra si juxta hypothesin nostram sanguinis fusio, & (quæ propterea succedit) urinæ profusio ob salium combinationes accidat, certe liquor imprægnatus potius falsus esset quam dulcis. Verum huic referre obvium est, dicendo imprimis urinam sapore falso privari, in quantum plures sales, qui diversæ sunt indolis, in ea combinantur. Nam hoc multiplici in chymicis experimento constat, quod cum sales, qui diversæ sunt indolis, uti fixus, aut volatilis, cum acido miscentur, utriusque acrimonia obtunditur, aut amittitur; quare quod urina Diabete laborantium minime falsa sit, non est quod miremur. Cur autem instar sacchari, aut mellis ea mire dulcescat, nodus vindice dignus est.

XVI. Hunc effectum ex eo quispiam oriri putaret, quod una cum sanguinis sero, per renes excurrente, tum liquor recens nutritius, tum solidarum partium liquamina amandarentur; quare non improbabile videtur dulcedinem istam ex succis hisce opimis lotio permixtis conciliari. Verum enim vero ex mixtione ista sapor tantum lenis ac instar lactis aut jusculi carniū blande demulcens, sed non mellitus, excitabitur: quinimo ad hunc, qui non solum gratus, sed quodammodo pungens est, spicula salina, una ac mulcimina sulphurea (prout alibi ostendimus) concurrere debent. Quare prout saccharum, & mel merito ad concreciones salino-sulphureas referimus; ita suspicari fas sit, urinam in Diabete adeo dulcescere, eo quod Salibus in sero combinatis particulæ quædam Sulphuræ ex colligatione solidarum partium delibatae acrescunt.

XVII. Quoad prognosin, hic morbus incipiens sæpe ac facile curatur, confirmatus autem raro admodum & difficillime; quatenus nempe sanguinis crasis paululum laxata, sine magno negotio reducitur; illa vero multum soluta, ita, ut plurimæ partes aliæ ab aliis secedant, vix aut ne vix restitui potest.

XVIII. Quod vero ad Therapiam spectat, difficillimum videtur in hoc morbo veras medendi intentiones designare; in quantum causa ejus ita profunde latet, altasque adeo, & valde remotas origines ducit. Nam quod vulgo putatur Renes aliasque partes solidas, serum, & sanguinem continentes aut transmittentes peccare, quatenus contenta sua proptere nimis dimittunt; proindeque Astrigentibus porissimum, ac fere tantum infistendum esse: dico huic tum hypothese tum Praxi, & rationem, & experientiam refragari; in quantum pauci, aut nulli hac methodo curantur: & summe improbabile (ut non dicam impossibile) est, *δυστην* istam à tali causa procedere.

XIX. Itaque in hoc Affectu, sicut in plerisque aliis tres erunt Primariæ Indicationes Therapeutiæ, viz. Curatoria, Præservatoria, & Vitalis. Harum Prima morbum respiciens & *δυστην* nimiam cohibere nitens, absque Secunda quæ in morbi causam colligans, sanguinis mixtionem, sive crasin debitam præservare, ac restituere conatur, peragi nequit. Quapropter circa morbi hujus Therapiam præcipuæ medendi intentiones erunt, Sanguinis fusionem ne fiat præcavere, atque ullatenus factum tollere. Primo sanguinis fusio inhibetur, dummodo partes ejus crassiores, & Aquosiores se invicem contineant & contineantur, neque aliæ ab aliis ita continuo & præpropere abscedant; quod quidem efficitur per Remedia Incrassantia vulgo dicta; quorum sc. corpuscula viscosa admodum & glutinosa, in massam sanguineam admixta, particulis ejus activis pertinaciter coherent, adeoque eas ab invicem separant, & ne fluoribus abortis cohærent inter se, aut cum salinis aliunde suffusis combinentur, impediunt. Propter hunc finem Oryza, Amylum, vegetabilia mucilaginosæ, nec non Gummi, & resinosa quædam in hoc

morbo juvare solent. Secundo ut Sanguinis fusio aliquatenus facta tollatur, ejusmodi remedia indicantur, quæ salium concretiones dissolvunt, ita, ut particule quæque elementares insitæ, denuo sui juris factæ, situs priores recuperent, adeoque sanguinis crasin primævam redintegrent. Huiusmodi effectum in Lacte coagulato, salis fixi, volatilis, aut nitrosæ additione, nec non spiritus C.C. salis Armoniaci & similium infusione produci supra ostendimus. Cujus ratio (prout ibidem innuimus) procul dubio hæc est, ut dum particule salino-fixæ, volatiles, aut nitrosæ, in uberi satis copia lacti inditæ, particulis acidis sive præcipitatoris occurrunt, cumque iis combinantur, reliquæ salinæ quæ prius ligabantur, jam liberatæ, perque liquoris massam diffusæ, sulphureas & terrestres inter se combinatas dissociant, & quaquaversus dispergant, proinde ut particule rursus omnes æquabiliter permixtæ, se mutuo contineant, & continentur. Quantum hisce ἀνάλογως sanguis propter stigmata salina ipsi calenti affusa alteratur, per experimenta ibidem citata declaravimus. At vero pro curanda Diabete, medicamenta salina quoniam à plerisque semper Diuretica astimantur, non facile, aut temere exhibemus; quamquam interea huic methodo, uti non ratio, ita nec dum experientia refragatur. Nam sæpius in hoc morbo tincturam Antimonii cum bono successu præscripsi, atque Aqua solutionis calcis vivæ, cum rasura Sassafras, seminibus Anisi, passulis, & liquiritia, juxta receptum vulgare à nonnullis eximie commendatur.

3. Indicatio Vitalis, per diætam incrassantem, & modice refrigerantem, perque cardiaca temperata ac imprimis per Hypnotica idonea, & tempestiva perficitur, quorum species præcipuæ ac formulæ quædam selectæ, in capite sequente subjiciuntur, inque hujus calce coronidis loco cujusdam Nobilis ab hoc morbo, interea dum hæc primo meditarer, ac postea scriberem, Egrotantis Historiam proponere visum est.

XX. Comes quidam Insignissimus, tum natalium splendore, tum propter insignes Animi dotes prænobilis, temperamenti sanguinei, vultus floridi, atque in ipso ætatis suæ vigore, incertum ob quas ἀσθενείας, ad diuresin nimiam proclivis evasit; cumque adeo per plures mentes, urinæ profluvium subinde pati solitus esset, tandem in Diabetem (uti videbatur) confirmatam, ac pene deploratam incidit. Præterquam enim quod nycthemeri spatio, urinæ limpidæ, mire dulcescentis, & quasi mellitæ, fere sesquicongium excerneret; insuper siti immani, ac febre velut hæctica, cum insigni spirituum languore, virium coincidentia, & totius corporis intabescencia afficiebatur. Cum hoc tempore ad consulendum cum Medicis celeberrimis D. D. Michlethwait & D. D. Witherly accesserem, remedia sequentia (quorum usû brevi convalescere visus erat) præscripta fuerant.

Rec. Summitatum Arboris Cupressi M. viij. Albuminum ovorum conqussat. lib. ij. Cinnamomi Unc. ss. minutim incisus affunde lactis recentis lib. viij. destil. organis communibus, cavendo empyreuma. Capiat Unc. vj. ter in die,

Rec. Gum. Arabici, Tragacant. ana Drach. vj. sacchari penid. Unc. j. f. pulvis. Sumat circa Drach. j. vel Drach. iss. bis in die cum qq. destil. Unc. iij. vel Unc. iv.

Rec. Rhabarb. pul. gr. 15. Cinnamomi gr. vj. f. pul. Sumat mane, repetendo intr. 6. vel 7. dies.

Rec. Ag. Paralyticos Unc. iij. Cinnamomi bord. Drach. ij. Syrupi de Moeonio Unc. ss. f. haustus sumend. omni vespere.

XXI. Diæta fere tantum ex lacte, quod modo crudum, vel aqua destillata vel aqua hordei dilutum, modo coctum, cum pane albo, vel hordeo aliquoties in die fumebat. Horum usu cum in dies melius habuerit, intra mensem pæne sanatus videbatur: quando modice convalescere cepit, urina insipida liquidi assumti quantitatem haud multum superabat, & deinceps nonnihil salsa, potulentis ingestis copia minor fuit; dein paulatim solito spirituum tenore, & viribus pollens, ad pristinam Diætam redibat.

XXII. At vero Diathesis in hunc morbum haud ita penitus cessabat, quin postea crebra vice, propter inordinationes in victu, & forsân ob mutationes circa Anni tempora, in recidivam aptus, urinam primo copiosiorcm, & dein limpidam, & dulcescentem, cum siti & febricitatione, & spirituum languore reddebat; Eorundum vero modicamentorum usu, brevi rursus evadere solebat. Non ita pridem, post longius rectæ valetudinis intervallum, paulo antequam urinæ profluvium pati cœperat, magnas in nervoso genere enormitates, & deliquia passus est: viz. in cerebro torporem, & vertiginem, in membris subitos spasmos, tendinum subsultus, & quasi venti huc illuc repentis varios transcurfus persensit. Deinde cum remedium idoneorum usu, prædicta symptomata sanari videbantur, Diabetes more solito (sc. materia è fibris, & partibus solidis in sanguinem, & inde ad renes, & vias urinarias exundante) recrudescibat.

XXIII. Sub hoc tempore, prædicti Medici in consilium vocati methodo, ac remediis pæne iisdem ac prius utendum præcipiunt, quorum usu cum intra paucos dies melius habere cœperat, Aquam calcis vivæ ter in die ad Unc. v. vel vj. sumendam præscribere visum erat; quo remedio per quadriduum usus urinam in quantitate modica, bene tinctam, & nonnihil salfam reddebat, & quoad reliqua fere sanus, uti olim fuerat, videbatur.

XXIV. Postquam pathologia hæc Typis excusa fuerat, alium Diabete laborantem, & pro deplorato habitum, cum eadem methodo, & præcipue cum aqua Calcis vivæ curavi.

SECTIO IV. CAP. IV.

Medicaminum Ischureticorum species & formulae.

Pharmaea astringentia proprie dicta, nimirum austera, acerba, & styptica, quæ viscerum fibras corrugando inque spatium brevius contrahendo, vim illarum expultricem, & excretoriam sistunt, proindeque *diver. v. v. g. r. o.* catharsin impediunt, etsi vulgo præscribi solita, pro Diuresi cohibenda parum aut nihil efficiunt: quippe horum virtus in massa sanguinea nihil valet, atque illa ad renes & vesicam minime pertingit. Quare in Diabete frustra est, quod cortices Granatorum, balauitia, fructus mespilorum, radices tormentillæ, & similia, præscribuntur; uti ratio hoc dicitur, ita experientia confirmat. Attamen remedia, quæ in Diabete maxime juvare deprehenduntur, atque hypothese nostræ satis exacte quadrant, prout supra innuimus duplicis sunt generis; sc. primo quæ salium combinationes, & consequenter sanguinis fusionem, impediunt; cujusmodi sunt, quæ vulgo incrassantia dicta, particulas viscosas, & glutinosas habent, quæ in massam sanguineam admixtæ, particulis ejus activis pertinaciter adhærent, easque dissociant; &, ne mutuo inter se, & cum salinis aliunde suffulis combinentur, inhibent. Secundo quæ salium accretiones dissolvunt, proindeque sanguinis missionem restituunt; cujusmodi sunt alterius indolis salina, quæ sali acido cohære, ipsumque adeo à combinationibus, intra sanguinem initis, avocare apta existunt; uti imprimis sunt medicamenta sale fixo, nec non volatili, ac alcalificato prædita. Præter bina hæc primaria Ischureticorum genera, restat aliud secundarium, sc. hypnoticum; quod sc. æconomix Animalium sufflaminando, regimen vitale multo sedatius, proindeque cum minori sanguinis fusionem, aut serosi nutritivique humoris præcipitatione, peragi facit. Restat modo cujusvis horum medicamentorum generis formulas quasdam selectas subjicere.

1. Primus medendi scopus, quo nempe sanguinem incrassando, fusionem ejus tollere aut præcavere nitimur, sequentibus perficiatur.

Rec. Gum. Arabici, Tragacant. pul. ana Unc. j. sacchari penedior. Unc. ss. f. pul. divide in 16. partes. Sumatur pars j. ter in die, dissolvendo in aq. destillat. vel in decocto rad. Symphyti, in aq. font. vel lacte.

Rec. Elefuarium refumitur Unc. iij. specier. Diatrageant. frigida Unc. j. Coral. rubri pr. Drach. ij. confect. de Hyacint. Drach. iij. gelatina de exvivo visperar. q. s. f. elect. caviat ter in die quant. Nucis Juglandis.

Rec. Succini albi, Mastichis, Olivani pul. ana Unc. j. pul. Haly Unc. ij. balsami Tolmani Unc. ss. f. pul. subtilis: Dosis Drach. ss. ter vel quater in die.

Rec. Rad. Symphyti majoris, Nymphææ, ana Unc. iij. Dactylorum incis. Unc. ij. Sem. Malva, Bombacis, Plantag. Psyllii, ana Unc. ss. coq. in aq. font. lib. iv. ad mediocritatem, colatura adde syrupi de Nymphæa Unc. ij. Dosis Unc. iv. ter in die.

Rec. Decoct. bord. cum rad. eibus Nymphææ lib. iij. Amygdalar. dul. pr. Unc. iij. sem. Papaveris albi, Portulacæ, Lactucæ, ana Unc. ss. f. art. f. emulsio: Dosis Unc. v. ter in die.

Rec. *Summitat. Cupressi M. vj. folior. Esclarea M. iv. flor. Lamii, Symphyti, Nymph. ana M. iv. rad. Nymph. Sympb. ana lib. ss. Maceris Unc. j. omnibus simul minutim coctis affunde lactis recentis lib. viij. destillent. organis communibus. Dosis Unc. iv. ter in die cum pulvere cen electuario supra prescriptis.*

II. Secundo quamvis medicamenta salina cujusque generis, & status, diuretica habeantur, & unaquæque illorum in quibusdam casibus, quatenus sanguinem fundunt, & ferositates ejas copiosius abscedere faciunt, aliquatenus Diuretica existant, propterea ut horum usus in Diabete merito suspectus fuerit; attamen ob rationem supra citatam, nempe quod salii acido (quando in sanguine præpoller) occurrendo, hujus fusionem, & deliquescentiam tollunt, & præcauent, minime dubito quin ad urinæ profusiva sananda nonnunquam cum fructu exhiberi possint; &, quamprimum opportunitas dabitur, hujus veritatem, caute tentando, explorare statutum est: & quidem hoc tuto satis experiri licere, inde constat: quoniam in infusione calcis vivæ quendam Diabete laborantem curatum fuisse pro certo audivi. Quandoquidem autem medicamenta salina (quæ salis acidi dominium tollere, ipsumque velut catenis ligare supponimus) aut fale fixo, aut volatili, aut alchalisato prædita sunt; Ischurcticorum, quibus formulæ horum pro basi sunt, formulas quasdam citabo.

III. Primo igitur quando sal fixus per se aut sulphure conjunctus pro basi requiritur,

Rec. *Tinctura salis Tartari, aut deliquii ejus q. s. detur in haustulo decocti, vel aq. destillat. modo descript. ter in die.*

Rec. *Tinctura Antimonii, sumatur eodem modo ter in die: hujus usum cebra experientia didici in hoc morbo valde proficuum esse.*

Rec. *Tinct. salis Coral. Scrup. j. sumatur eodem modo.*

Rec. *Infusionis calcis vivæ lib. j. Dosis Unc. iij. vel iv. ter in die, præmissa dosi Elect. vel pulveris supra præscripti.*

Rec. *Cons. flor. Lamii, & Symphyti majoris, ana Unc. iv. Croci Martis rubicundissimi Unc. ss. Corallii ad albedinem calcinati Drach. ij. syrupi de Symphyto q. s. f. electu. Dosis Drach. ij. ter in die.*

Rec. *Lapidis specularis calcinati Unc. j. Dosis Drach. ss. ad Drach. j. bis vel ter in die. Rustici hoc pharmaco jumenta sua mictione cruenta laborantia satis feliciter curant.*

Rec. *Coral. ad albedinem calcinat. & pul. Drach. iij. pul. Gum. Arab. Tragacam. ana Drach. j. f. pulv. divide in 10. part. sumatur j. ter in die cum vehiculo idoneo, sc. decocto, vel aq. destil.*

Rec. *Croci Martis rubicundis. Drach. vj. Gum. Lac. pul. Unc. ss. Sant. rub. Draob. j. f. pul. divid. in part. 20. quarum j. sumatur ter in die.*

Rec. *C. C. ust. & pul. Unc. ss. coquatur in aq. extinctionis ferri lib. iv. ad medietatem, addendo circa finem crustam panis, rad. Symphyti majoris, Nymphæe siccæ. ana Unc. iij. colatura adde Sacchari perlat. Unc. ij. capiat Unc. iv. ter in die.*

2. Medicamina fale alchalisato prædita, cujusmodi sunt Corallia, Margaritæ, os Sepiæ, C. C. Ebur, pulveres testacei, & similia, veluti contra affectus Rheumaticos, ita & ad Diabetem satis vulgo usurpantur: & quidem juxta hypothesin nostram quatenus salem acidum in sanguine scætentem excipiunt, proindeque massam sanguineam à fusione liberant, ab iis commodum, & sæpe non frustra, expectatur.

Rec. Corallii rub. tenuissime levigati, osis Sepie, ana Unc. ss. C. C. philosophice calcinat. Drach. iij. Margaritarum, Eboris, Oculorum Cancri, ana Drach. j. misce, f. pul. dosis Drach. ss. ter in die cum vehiculo idoneo.

Rec. Ejusdem pulveris Unc. iij. specier. Diarragacant. frig. Unc. ij. Sacchari candi Unc. ij. f. pulvis, cum q. s. solutionis Gum. Arabici f. pasta, formetur in trochiscos pond. Drach. ss. sumantur iij. vel iv. ter, vel sæpius in die.

Rec. Ejusdem pul. Unc. ij. Electuarii resumivi Unc. iv. confer. flor. Nymphæa Unc. iij. Syrupi ejusdem q. s. f. Electuarium; sumat quantitatem Nucis Castaneæ ter in die, superbibendo haustum Apozematis, vel aq. destil. supra præscriptæ.

3. Propter eandem rationem, qua medicamina sale fixo & alchalisato, etiam volatili prædita, pro Diabete sananda convenire videntur, hæc enim, pariter ac illa, salem acidum (à quo sanguis in ferositatem funditur ac deliquescit) excipiunt, avocantque; proinde ut hujus liquor crasin suam debitam recuperet.

Rec. Tinct. Solaris cum sale Armoniaci (prout ego facile soleo) parati Unc. j. Dosis gr. 20. ter in die. Sp. Sanguinis, Fuliginis, C. C. etiam in hoc morbo tentari possunt.

Rec. Salis Succini Drach. j. croci Martis rubicundissimi Drach. ij. misce, dividatur in partes 12. Dosis pars j. ter in die.

IV. Quod spectat ad tertium in Diabete remediorum genus, sc. Hypnotica, quæ, spiritus Animales sistendo, sanguinis cursum retardant, proindeque esterverescientiam, & fusionem ejus nonnihil impediunt; soleo in quibusdam Diacodium omni vespere sumendum præscribere; &, si quando illud minus efficit, Laudanum liquidum, aut Cydoniarum, aut Tartarifatum noctibus modo singulis, modo alternis, bono cum successu exhibere.

Rec. Decoct. hordei cum rad. Symphyti siccat. Unc. vj. sem. Papaveris albi Drach. ij. Amygdalar. dul. pr. numero vj. f. art. f. emulsis, sum. hora somni singulis noctibus.

Rec. Aq. destil. magistralis supra præscrip. Unc. iij. solutionis Tragacant. Drach. ij. Diacodii Unc. ß. ad Drach. vj. sumatur hora somni.

Rec. Confer. florum Nymph. Drach. ij. Laudani Tartarifati vel Cydoniat. Scrup. j. Tinct. Croci gr. vj. f. bolus hora somni sumend.

SECTIO V. CAP. I.

De Sudatione, & medicamentis Hydroticis.

Pro nutriendis Animalium corporibus, unico tantum aditu, scilicet per os, alimenta ingeruntur; at natura satis provida, exitum multiplicem, sive plures evacuationum modos efformavit, quibus materiæ alibilis recrementa, vel particule quævis incongruæ, aut aliunde susceptæ, aut intrus genitæ, foras ejiciantur. Eodem semper Ostio, quicquid pabuli offertur, ingredi oportuit; nempe ut satis dignosci, & examinari queat; per plures enim aut posticas fores, introrsum patentes, facile cum alimentis una irrepunt venena. Quod si invita hac ostii singularis custodia, materia quæpiam hostilis intraverit, aut interni regiminis culpa, progenita fuerit; hæc in nullo recessu, aut angulo latere potest, quin ibidem pro exclusione ejus foramina patefiant. Nam si heterogeneum aliquid in primis viis subsistat, Vomitu aut Purgatione excernitur; quod si ulterius pergens Sanguini vel Liquori Nervoso se immisceat, aut solidis partibus adhæreat, mox Transpiratione, & Sudore, aut etiam Urina eliminatur: sin vero per has vias Natura, utpote segnis, aut impedita, res extraneas sua sponte, aut non cito, aut satis amandat; Medicina, quibus omni circa Excretionum modos, aut vias defectui, aut vicio succurratur, remedia perquam idonea suppeditat. Quemadmodum igitur de Vomitu, Purgatione, & Diuresi, in superioribus satis fuse differentes, cujusmodi tum Humorum, tum Spirituum, tum Viscerum affectionibus pharmaca ad fines istos destinata Operationes suas producant, ostendimus; ita jam proxime explicandum restat, quo ritu, & quibus Medicamentis, Diaphoresis uberior, aut sudatio, si quando indicatur, provocari soleat. Quo hæc melius innotescant, imprimis declarare oportet, quamnam Sudoris Materies, & ratio formalis fuerit & in quibus & quot modis *ἐπιφύεται* absque Pharmacia propter accidentia externa, vel intestino humorum aut Spirituum orgasmo, sæpenumero contingat.

II. In Diaphoresi, contra ac in Catharsi, à primis viis ac velut intimo corporis centro, versus Peripheriam excretionis motus tendit: in utrisque his Arteriæ ad Evacuationum loca plus deferunt, quam venæ regerunt: interim à locis, quæ istis opposita sunt, Venæ plus referunt, quam Arteriæ perdixerunt. In Catharsi, Arteriis splanchnicis, simulque Venis habitum corporis respicientibus, major sarcina bajulanda imponitur: at omnino è contra habet in Diaphoresi; quippe in hac dum Arteriæ plus solito versus corporis ambitum corripunt, Venæ Mesaraicæ à cœlionis visceribus majorem penum auferunt, quam Arteriæ illuc attulerunt. Pariter in altera Evacuatione, dum Arteriæ splanchnicæ plus debito visceribus suffundunt, Venæ extrinsecæ plus à corporis habitu regerunt, quam Arteriæ illic deponunt. Quapropter cum utraque Evacutio pluribus modis, ita non minimum hac etiam via, procuratur: viz. dum Arteriæ, aut ad viscera, aut ad habitum corporis spectantes, in motus rapidiores urgentur, in venas, quæ ditionis oppositæ sunt, major humorum saburra urgebitur. Quo situ Diaphoretica utraque has intentiones perficiunt, mox dicitur: Interea circa Diaphoresin in genere advertimus, Sudationem respectu *ἁπλοῦς* ordinariæ, pariter habere, ac Diarrhœam ad Secesum Alvi naturalem; illa nimirum est tantum transpiratio citatior, & magis intensa.

Nam quoties sanguis, plus solito effervescens, ac velut efflagrans, effluvia calorifica copiosius emittit; hæc, complures feri particulas secum conveyentia, Sudorem constituunt.

III. Sudoris Materies dicatur aut Elementaris, aut Humoralis; quoad priorem, hic, pariter ac Urina, constat ex Spiritu, Sale, ac Sulphure medicocriticis, sero copioso, ac terræ paucillo. Rem ita habere, ex spiritu inter sudandum dispendio, excrementi hujus substantia aquosa, sapore salso, unctuositate, & feculentia, facile colligitur. Enimvero dum sanguis, pro vita Animalium proroganda, in pulmonibus continue accenditur, & dein efflagrans, è corde per Arterias in partes omnes corripitur, è liquore ejus rarefacto, & accenso particule subtiles, nempe spirituosæ quædam, ac sulphuræ, utpote ad avolandum maxime habiles, copiose decedunt; quæ per poros corporis emanantes, secum feri corpuscula complura, & reliquorum aliquota una foras rapiunt. Quod si hujusmodi *ἀπύρροαι* pauciores fuerint, sensim effugiunt, & modice exhalantes ferè inconspiciuntur in auris evanescent; sin vero effluvia hæc magis agglomerata dense erumpunt, dum poros cutis vix pertransseunt, in aquam condensantur; pari sc. ritu, ac cum vapores, ab aqua ebulliente emissi, operculum ollæ impositum madefaciunt.

IV. Sudoris materies humoralis ordinariè vix alia est quam Serum sanguinis, cui interdum, siquidem excretio ista inordinata fuerit, liquoris Nutritii, & Nervosi portiones, aliique humores è visceribus, glandulis, vasis lymphicis surrepti, immo & partium solidarum sarcimenta, aut liquorina adjunguntur: iste tamen qualiscunque fuerit, potissimum ex arteriis ejicitur, etsi præterea haud inficias imus, etiam è nervis nonnihil exsudare; insuper è fibris, & partibus solidis humoris quidpiam vi caloris in vaporem attenuari, quod rursus circa cutem in madorem concrevit. At vero ipse tantum est sanguis, qui calore suo humorem quemvis evaporare facit, & è proprio sinu, istius qui exsudat, partem maximam emittit.

V. Ut sudor copiosus, & facile erumpat, hæc tria requiruntur, sc. primo ut sanguis plus solito effervescens rapidius circuletur; secundo ut latex ejus particulis pluribus aquosis, iisque solutis, hoc est, à reliquo liquore secerentur, inque vaporem resolvi aptis, abunde scateat. Tertio demum ut totius corporis pori satis reclusi, & patentes fuerint.

VI. Primæ conditionis ratio satis manifesta videtur: nisi enim sanguis rapide circulatus, per arterias in tanta copia effertur, ut à venosa reductione residuum, in totum à vasis lymphicis excipi, aut per *ἀναπνοή* insensibilem exhalari nequeat, nihil superfluum erit, quod per sudationem emanet: hujus enim latex ex illorum ductuum materia superflua aut rejectanea constat. At vero sanguis pro cienda *ἐπιδρωσὶ* rapidius circulator, quatenus ob crebriores, & vehementiores cordis systolas, cum majori impetu circumpellitur. Cujus effectus cum plures sint causæ evidentes, illæ omnes, aut saltem præcipuæ, ad duo genera sequentia reducantur.

VII. Pro Cordis motu tum actuando, tum variè alterando, causa efficiens sunt spiritus Animalis à cerebello affluentes; causa autem finalis, est sanguinis circulatio: namque hujus gratia uti motus ejus primitus instituitur, ita juxta quod sanguis, propter multas occasiones, subinde citius aut tardius, vehementer aut sedate, aliisque modis circulari debet, etiam cordis pulsus diversimodè variatur. Quotiescunque igitur adeo intenditur iste, ut sudationem cieat, ita fieri contingit, aut sanguinis necessitate sive indigentia, vel spirituum Animalium instigatione.

1. Quotiescunque sanguis plus debito effervescit, sive accenditur, ne intra cordis sinus suffocetur, rapidius circumagi debet. Talis vero effervescentiæ

vescentiæ five accensionis nimis plures sunt causæ, & *αἰτιολογία*. Nam cruor interdum à proprio sulphure nimis evecto, vinorum ritu, sponte turgescit. Porro iste à calidis ore assumtis, propter æstum ambientem, motum corporis citatiorem, pororum occlusionem, & multas occasiones supra modum agitated aut exalfectus, & plus solito accensus, adeo rapide circumagi postulat, propterea ut sudatio succedat.

2. Interdum sanguis, ex se quietus, spirituum Animalium instigatione, in effervescentiam hydroticam cietur. Enimvero in doloribus acutis, passionibus violentis, functionum naturalium aut vitalium magnis impedimentis, ipso mortis agone, aliisque spirituum deliquiis, aut affectibus, ubi corporis salus valde periclitatur, Anima sensitiva, ut sanguinis flammam vitalem ab exspirando conservet, cor in motum rapidissimum, quo, dum cruor impetuosius circumpellitur, plerumque etiam sudor accietur, infligat.

VIII. Secundum pro sudatione excitanda requisitum est, ut, dum cruor valde effervescit, five plus solito accenditur, & effluvia copiosa emittit, latex ejus humore seroso, qui insuper à massa reliqua ejus, ad abscedendum, & exhalandum aptus sit, abunde scateat; secus enim evaporatio tantum sicca, velut ab oleo cocto, urgente licet calore febrili, aut alias intenso, ac minime sudor erumpet. Quorum sanguis sero retertus compagem laxam, & nonnihil soluram habet, à levissima quavis incitatione; in sudorem exsolvitur. Veruntamen si serum deficiat, aut à cruore nimis compacto, vel ob facultias incoctas valde incrassato, non facile fecernitur; & si febris Causonis incendium urgeat, simulque Diaphoretica potentissima exhibeantur, sudatio vix omnino succedet.

IX. Tertio ad sudationem rite procurandam requiritur, ut dum cruor effervescit, & humore aqueo facileque separabili satis diluitur, etiam cutis pori satis reclusi, & patentes fuerint; nisi enim corpus sit perspirabile, frustra erit quod diaphoresin moliamur. Quorundam cutis valde crassa, & fere imperforata existit, cui si frigus hybernum accedat, sæpe aquam ex pumice citius, quam eorum corio, exprimas.

X. Hæc de præcipuis ad *ἐπιδρωσιν* faciendam necessariis, quæ prout interdum ex parte deficiunt, propterea ut sudor agre, aut vix omnino succedat; ita aliquando propter horum excessus, insuper ob alias quasdam circa humores, aut habitum corporis inordinationes, Sudatio crebra, & copiosa nimis quosdam infestare solet; ita nimirum ut succus nutritius, haud citius sanguini convehatur, quin totus statim, cum latice seroso, è poris cutis exsudans, in madorem profundatur. Hujus rationes si inquiramus, hæc tria potissimum occurrunt, in quorum aliquibus, aut simul omnibus, illæ consistere videntur.

1. Nimia igitur in sudationem propensio, interdum oritur, quoniam sanguis in crasi vitiatas & debilior factus, succum nutritium, quem è chylò excipit, assimilare nequit; quare velut stomachus toni perfracti, humorem infusum, quamprimum ejus satur est, evomere cogitur. Hinc est, quod sudationes nocturnæ, ac valde molestæ febribus diuturnis ut plurimum succedunt; quatenus nempe in his massa sanguinea (instar lactis acescentis, quod super ignem incalescens sua sponte, & sine coagulo adjecto funditur, & in ferolitatem præcipitatur) compagis adeo laxæ existat, ut à levi quavis occasione in mixtione solvatur. Cui accedit, quod sanguis depauperatus haud plene accenditur, quapropter succi crudi, quo minus per Efflagrationem absumantur, eo necesse habent, dum sanguis incitatur, copiosius per sudorem erumpere.

2. Secundo non improbabile est nimiam in sudores propensionem aliquatenus etiam ab hac causa pendere, viz. quod aut renes, aut lymphæ ductus, ubique officio suo non satis defunguntur. Namque si forsan hæc

aut ista via sanguinis arteriosi serositates superfluz non statim eximantur, necesse erit eas alicubi ad plenitudinem congeri, proindeque; nisi per sudorem excernantur, sanguinis circulationem impedire, & non raro hydro-
pem inducere.

3. Tertio si quando ob rationes prædictas diathesis hydrotica invaluerit, eadem insuper augetur, & sudores crebri & copiosi magis emanant, si cutis pori, & meatus solito apertiore fuerint; cujusmodi affectio interdum à natura inest, quandoque propter accedens quoddam contrahitur. Novi quorundam corpora adeo cribrosa extitisse, ut ne levissimum aeris afflatum sufferre potuerint; qui etiam à motu quovis citatiore, aut à solis, ignis, aut lecti calore protenus in madorem solverentur.

XI. Ex his, quæ ad ἐπιδρωσιν omnino acciendam requiruntur, atque nimiam faciunt, ita statutis, facile erit colligere, quæ sit sudoris tum Ratio formalis tum Causa conjuncta; utraque nimirum in eo consistit, quod sanguis sero featens, & in compage nonnihil solutus, dum à cordis pulsû citatiore rapidius circularur, adeoque plus effertur per arterias, quam ut pars cruenta per venas regeri, & serosa per renes & lymphaductus mox tota amandari queat; ideoque necesse erit, quicquid serî superfluum est, particulis etiam aliis imbutum, per cutis poros satis patentibus exsudare.

XII. Quod spectat ad alias sudandi Causas, sc. Procatarticas & Evidentes; quæ Prioris generis sunt, vel massam sanguineam, vel spiritus animales respiciunt. Hi namque (prout supra inuimus) affectionibus spasmodicis, aliisque anomaliis obnoxii, interdum aut sponte, aut occasionaliter motus explosivos, & inordinatos ineunt; quibus etiam præcordia immaniter agitata, sanguinem impetuosiùs circumpellunt, proindeque in sudores exsolvi faciunt. At vero ἐπιδρωσιν Spontaneæ Causa Antecedens sæpius in massa sanguinea delitescit: si quando enim particula heterogenea, & prorsus incongrua in hujus sinnu ad plenitudinem congerantur, iste demum aggravatus fluore oborto effervescit, ut, quod molestum est, una cum latice seroso secernatur, & per sudorem foras ejiciatur. Cujusmodi sudor juxta materiam peccantis facilem, difficilem, aut impossibilem excretionem, dicitur vel Criticus (qui insuper plus aut minus perfectus est) vel Symptomaticus. Super his in πνευματολογικῆ nostrâ satis fuse disseruimus, ut non opus sit hic plura dicere.

XIII. Sudationis Cause Evidentes, quæ nempe sine procatartici, aut indicatione medica ἐπιδρωσιν solitarie, & per se passim cient, cum variaz ac diversimodæ fuerint, sc. ore assumta, exterius admota, nimia animi, aut corporis commotio, cum multis aliis; libet hic illarum præcipuas una cum distinctis afficiendi rationibus breviter notare: A quibus rite intellectis, melius innotescet, quo ritu & quali discrimine, pharmaca in hanc rem destinata, Diaphoreticu cum sudore movent.

1. Imprimis igitur, à motu corporis citatiore, laborioso, ac diuturno sudor provocari solet; uti passim cernitur in cursu, saltatione, ponderosi vectione, tractione, & similibus. Cujus ratio est, quod musculi totius corporis vehementer exerciti, vasa interjecta comprimunt, proindeque sanguinem exagitant, & huc illuc rapide impellunt; cumque hoc modo venæ potissimum constringuntur, sanguis per earum ductus magis usque ac magis patentibus, facilius elabatur, ac multo celerius versus cor proripitur; cumque adeo intra dextrum ejus sinum copiosius aggestus, ipsum opprimat, aut tere suffocet; & cor, & pulmones pro sanguine rapidius circumpellendo, per nixus crebriores, & fortiores impigire laborant: hinc demum uti iste intra præcordia magis accensus, proindeque rarefactus, & compage solutus, caloris, hoc est, spiritus, & sulphuris corpuscula longe plura exhalet; quæ serositates (dum vasa omnia ita turgent) reduci in-

habiles,

habiles, secum foras convehentia, sudorem constituunt. Prout corporis lic etiam Animi exercitia immodica sudores movent.

2. Calor ambiens, prout à sole, igne, Balneo, hypocausto, & similibus sudorem provocare aptus est; quoniam effluvia calida, corporibus nostris ab extra immissa, & cutem subingredientia, tum poros, & meatus ejus referant, tum sanguinem effervescent, ipsumque velut aquam ab igne supposito ebullire cogunt; proinde ut è compage ejus soluta, & rarefacta, vapores sudorifici copiosius exhalentur. Nec tantum calor mere extrinsecus, sed etiam proprius circa ambitum corporis, à quo exhalavit, detentus, sudorem movit. Nihil enim usitatus est, quam ut quisquam in lecto jacens, dum pluribus stragulis cooperiatur, in sudorem incidat. Cujus ratio satis liquet, in quantum halitus jamjam decidui, & circa superficiem corporis coerciti, Balnei ficci naturam habent.

3. Transpirationis solitæ cohibitio nonnunquam sudorem accersit; cujus ratio est, quia sanguis à *Αἵματι* liberiore prohibitus, velut mustum dolio arête nimis inclusum, impetuosius fermentescit; proindeque magis rarefactus, & consequenter circuitu rapidiore agitur, necesse habet in sudorem exsolvi. Olim Hybernici in more fuit febre quapiam laborantes, pannis se laneis, aqua frigida madefactis, involvere, ex quo sudor copiosus succedens non raro morbum solvebat. Simile huic experimentum, etiam apud nostrates, bono cum fructu tentatum audivi.

4. Alimenta calidiora assumpta, præsertim sale, pipere, & Aromatis condita, item aquarum ardentium, cervisæ fortioris, & vini generosi potus, quatenus aut sanguinem particulis activis, velut stimulis sive cæstro quodam, imbuunt, aut eidem efflagranti pabulum sulphureum, & inflammabile, velut oleum lampadi, ministrant, uberiores materiam halituosam *Αἵματι*, proindeque feri abundantis exsudationes majores cient.

XIV. Hæc de sudoris natura, & causis tum conjunctis, tum manifestis. Quod ad differentias ejus spectat, multifariam distingui solet; nimirum quod sit spontaneus, vel coactus; vel partialis, vel universalis; vel criticus, vel symptomaticus; quorum omnium rationes ex prædictis satis clare innotescunt. Porro sudor aut Calidus est, de quo hæcenus, differuimus; vel actu Frigidus, cujusmodi frequenter à timore panico, dolore valde acuto, in lipothymia, & subito quovis spirituum deliquio, inque mortis agone excitatur. Hujus causa in eo consistere videtur, quod à passione subita, ac immani tota Anima subsidens, Ambitum suum contrahit; proindeque spiritibus consternatis, & sanguine cum calore versus cor retracto, effluvia extrema per cutem emanantia à sequentibus derelicta, & calore destituta, illico in vaporem frigidum condensantur: parâ quidem ratione, ac inter destillandum accidere solet. Nam si ignem subito reprimas, vel extinguas, mox exhalatio calida, Alembicum replens, in madorem exsolvetur.

XV. Ex his ita præmissis, & ostensis, quæ sunt præcipua ad sudorem provocandum requisita, & propter quas potissimum occasiones, & accidentia ordinaria hic excitari solet; non difficile erit designare quibus potentissimis & particulis medicamenta Diaphoretica pollere debent, & quæ ratione effectus suos edunt. Et primo, quod ad illorum *διὰ τὸν αἵματι* spectat, Hydrotica intus sumenda ejusmodi esse debent, quæ sanguinem plus effervescent, & per consequens evaporare faciant; item quæ massam ejus, sæpe compactam nimis, & incrassatam, quadantenus referent, & fundant, proinde ut ferositates ejus facilius decedere ac secerni possint; simulque eas ita secretas per Diaphoresin potius quam per Urinam aut Sedem eliminandas disponant. Hæc sunt duo ad *ἐπιδρωσιν* primaria requisita, sive indicantia;

dicantia; quibus rite complendis Diaphoretica varii generis, & *αιεργιας* adhiberi solent. Quoad Tertium requisitum (cujus supra mentionem fecimus) sc. Pororum apertionem spectat, hoc fere tantum per Administrationes externas peragitur; quo tamen ritu, & quot modis fieri solet, infra ostendetur. Interim ut de medicamentis Hydroticis ore assumendis dicamus, imprimis ostendere oportet, qua Ratione Generali hæc operantur; dein quo discrimine, & particulari efficiendi modo; quibus demum cujusque speciei, nempe aut totius mixti, aut unius cujusdam elementi, viz. Spiritus, sulphuris, aut salis virtutibus insignita, tum in visceribus tum in humoribus, circa sudoris provocationem, vires suas exerunt.

1. Quoad prius igitur, circa medicamenta Diaphoretica in genere, annotamus ea ex particulis ejusmodi constare, quæ ventriculo ac intestinis fatiamicæ, nullum in iis spasmodum, aut excretionis motum cieant; insuper ut nullatenus ab iis subigi, aut alimentorum instar assimilari queant; at vero stomacho ingestæ, illico tum spiritus animales, tum sanguinem ad *επιδρωσιν* obeundam disponant. Enimvero quædam ex iis ventriculo immersa, & dissoluta, mox spiritus animales intra fibras nerveas (ex quibus Tunica interior constat) ubique scatentes exsuscitant, recreantque, proinde ut totius Animæ sensitivæ hypostasis statim erecta, ac in majorem ambitum expansa, præcordia vegetius actuari, adeoque sanguinem rarefactum, & plus accensum rapidius circumagi, proindeque in Diaphoresin adigi faciant. Porro interea ejusdem pharmaci particulæ, etiam sanguini vasa stomachica (quæ Tunicam nerveam densissimè obducunt) perluenti sese ingerunt, ipsamque dum mox fermentant, & effervescent, per venas solito rapidius versus præcordia urgeri cogunt; quibus cum impetuosius intetur, statim aucto cordis pulsu, tota cuorisi massa rarefacta, & magis accensa, simulque à medicamenti particulis intime admixtis agitata, per Arterias ad partes omnes exteriores citatius provehitur; ubi, cum totus ejus latex, per venas, aliosque ductus reduci, aut excipi nequeat, necesse incumbit plurimum serosi humoris in sudorem exsolvi. Cæterum pharmaci hydrotici particulæ, juxta modum prædictum in sanguinem admixtæ, non modo liquorem ejus fermentant, & exagitant, at sæpe missionem ejus ita laxant, referantque; ut serum aliaque ejus recrementa facilius secerni, & amandari possint. Quandoquidem autem hoc vario ritu, juxta diversimodam tum sanguinis constitutionem, tum medicamenti indolem aut apparatus, fieri contingat, operæ pretium hic videtur, præcipuas circa diaphoresin adhibendam indicationes, & varios easdem prosequendi modos, una cum singulorum *Αιτιολογίαις* breviter explicare. Super his autem imprimis adnotetur pharmaca hydrotica, quoad operandi vias & operationes, cum Cardiacis plerisque ita vulgo dictis magnam affinitatem habere, in tantum ut multa utriusque generis, usus sint communis, sive reciproci; cumque adeo potissimum quoad majorem, aut minorem efficaciam differant, quoties à genere uno ad alterum transire incumbit, fere tantum opus erit dosin augere, aut diminuerè, & maxime idonea exhibendi tempora eligere.

XVI. Quod itaque spectat ad variam materiæ tum speciem tum apparatus, ex quo medicamenta hydrotica conficiuntur; illa ut plurimum mixti cujusdam aut partes Integrales, aut Elementares existunt. Nempe aut concreta naturalia in tota substantia sua aut simplicia, aut extracta exhibentur; velut cum folia, radices, aut semina, Cardui, Contrayervæ, Angelicæ, aut similia in pulvere, decocto, conserva, aut magisterio sumuntur: vel Diaphoretica particulis hujus aut illius Elementi, nempe spirituosis, sulphureis, aut salinis, vel simplicibus, vel quibusvis aliis præpollentibus constant; veluti si ex Carduo, aliove corpore vegetabili, minerali, aut animal,

animali, aut sal, aut spiritus, aut oleum extrahantur, & seorsim per se, aut cum alijs præparatis in medicamenti formam redigantur. Singulas, aut saltem præcipuas, harum species breviter perstringemus.

1. Diaphoretica, quorum virtus in totius concreti particulis integralibus consistit, inæqualiter mista, etiam uno quodam elemento (viz. salino) præ cæteris eminenti pollere; eique virtutem suam potissimum debere videntur: Atqui sal iste, à quo vis hydrotica dependet, sub duplici statu occurrit: Nam in quibusdam concretis iste Volatilis, & acris, vel amarus est; inque alijs Alchalisatus, & quodammodo fixus. 1. In priori censu pleraque vegetabilia, à veteribus pro Antidotis habita, uti folia Scordii, Cardui, Scabiosæ, Vincetoxici, flores Calendulæ, Chamomeli, radices Petasitidos, Zedoariæ, Galangæ, &c. Item confectiones Mithridatii, Theriacæ, Diascordii; item Guaiaci, Buxi, aliorumque decocta similia ponuntur. Cujusmodi pharmaca ventriculo ingesta, & dissoluta, tincturam constituunt, cujus particulæ, utpote calidiores, & exoticæ, spiritus Animales exsuscitant, unde præcordia, vegetius actuata, sanguinem rapidius circumpellunt. Quin & sanguinem in valis stomachicis scatentem subeunt, & fermentant, ipsumque adeo dum versus cor citatius per venas regeri faciunt, etiam in causa sunt, ut iste per arterias in habitum corporis vehementer, & sudorifice propellatur. 2. Diaphoreticorum species altera, quæ, dum ex misti partibus integralibus constant, saltem Alchali præpollentem habent, sunt lapides, & Animalium, ac vegetabilium, partes Ossæ, vel Testacæ; uti Bezoar, Margaritæ, oculi, & chelæ Cancrorum, & similia; quorum virtus Diaphoretica potissimum à sale Alchali procedit; quatenus nempe hujus particulæ, salii Acido tum in visceribus tum in sanguine interdum occurrentes, cumque eo effervescentes proinde massam sanguineam fundi ejusque serositates fecerni, inque sudorem exsolvi faciunt.

XVII. Medicamenta hydrotica, quæ post Analysin spagyricam particulis elementaribus, aut his, aut illis virtutem suam debent, è variis subje-ctis, & cum diversimodo apparatu formata, potissime sunt aut spirituosa, aut salina, aut utraque simul inter se, aut cum particulis aliquotis sulphureis combinata. Nam quæ sunt mere, aut maxima ex parte Sulphurea, huic intentioni minus accommodata existunt; quippe talia, ut plurimum visceribus infesta, sæpe nauseam, & non raro vomitum cient. Porro quæ ob sulphuris copiam oleosa, & pingua sunt, particulas suas intra sanguinis massam non ita promptè insinuant. Quo ritu, & quali spirituum, aut sanguinis affectione istæ altera Diaphoresin movent, speciatim disquiremus.

1. Et primo ad Spirituosa referimus Aquas Ardentes, & liquores quosvis spiritu vinofo præditos; cujusmodi passim è vegetabilium fructibus, aut succis fermentatione maturatis, aut putrefactione resolutis, arte chymica destillantur; uti sunt spiritus Vini, Pomacei, Cervisiæ, baccarum Juniperi, Sambuci, Cerasorum nigr. cum multis alijs, quæ vulgo spiritus dicuntur; atque vel simplices & limpidi per se sumuntur, vel aliorum simplicium infusione imprægnati, rursus destillantur, aut sub forma tincturæ exhibentur. Hujusmodi liquores vinofo intus sumti, & quatenus spiritus Animales erigunt, inque majorem expansionem (qua item cordis motus intenditur) cient, & quatenus sanguinem exagitant, & (velut olei ad flammam accessu) plus accendi faciunt, Diaphoresin movent. Propter eandem rationem, & afficiendi ritum, quo hæc Diaphoretica, etiam Cardiaca, siquidem in minori dosi exhibeantur, appellari solent.

2. Ad Diaphoresin ciendam Præparata Salina varii generis, & diversimodi status, & quidem bono cum fructu præscribi solent; quæ tamen

non, uti particulae totius mixti, aut mere spirituosae, sanguinem vel ob heterogeneitatem exagitant, vel inflammabilitatem accendunt, at solummodo in salinas ejus particulas agendo; quas dum in amplexus suos rapiunt, à combinatione cum aliis nimis stricta divellunt; proinde ut laxata sanguinis compage, & pulsu aucto serositates superfluae, aliaque recrementa facilius secedere, perque sudorem amandari possint. Ad hunc censum (quod pariter in diureticis habere supra ostendimus, etiamque in Cardiacis, uti postea liquebit) sales cujusque fere status, praesertim vero sal Volatilis, Fluidus, Fixus, & Nitrosus referri debent; ex quibus singularibus, aut intra se compositis, Diaphoretica praecipuae notae constantur; quae intus sumta, atque salibus aliis tum intra viscera, tum intra massam sanguineam scatentibus occurrentia, eosque à particularum aliarum complexibus avocantia, sanguinem referant, ac rarefaciunt; proindeque ad Diaphoresin disponunt. Praecipuas horum species, & operandi modos inferius explicabimus; interea tamen cum eadem medicamenta salina, quae ad sudores, etiam ad urinas movendas, quandoque etiam pro Cardiacis exhiberi soleant; ostendere oportet, quo apparatu, & quibus insuper requisitis, dum eadem pharmaca propinamus, Diaphoresin seorsim ab alteris illis intentionibus prosequi debemus.

XVIII. Et quidem advertimus, Sudorifica intus sumta, raro aut nunquam sua sponte, sicut Emetica, Cathartica, aut Diuretica, operari; quinimo regimine semper opus est, ad Medicamentum actuandum, ac ad *coercendam* istam determinandam. Quapropter à Diaphoretico exhibitio, illico Patiens eo ritu tractandus est, tum ut pori corporis aperiantur, tum ut cordis pulsatio plurimum intendatur. Propter hos fines, vel in lecti, balnei, aut Hypocausti calore detineatur, vel corporis motu citiore, aut duriore exerceatur; quae ut melius pro sudore concitando succedant, & Tempus & Subiectum quoties in nostra potestate fuerit, maxime idonea eligantur; quando nimirum sanguis crati laudabili aut non admodum maligna potitus, tum seroso humore satis abundat, tum quoad particulas suas, haud nimis confusus aut perturbatus existit, quin facile referari inque partes secedere ac fundi aptus sit. Quippe in temperamento biliolo, constitutione gracili, ac sicca, inque medio causone, cum omnia perturbata, ac indigesta sunt, Diaphoretica saepius incassum, aut perperam cedunt. Porro quoties ex usu fore videntur, non qualibet indifferenter exhibere convenit; verum juxta variam sanguinis conditionem & diversimodas in eo elementi modo hujus, modo illius praepollentias, atque salium status, etiam pharmaca appropriata seligantur. Super his, quo cum delectu, & in cujusmodi formulis praescribi debent, in sequentibus dicemus.

SECTIO V. CAP. II.

Diaphoreticorum species, ac Formulae, necnon quorundam ex iis chymicorum Ætiologia.

Medicamenta Sudorifica quandoquidem multiplicia, & diversimoda existant, atque vario respectu ordinari, inque classes redigi soleant; ideo imprimis tum quoad formam sive constitutionis modum, tum quoad materiam ex qua constantur, eadem hic loci distinguere, ac recensere visum est. Formulae eorum maxime usitatae, sunt 1. Pulvis, 2. Liquores Chymici, 3. Potio, 4. Bolus, 5. Diæta. Cujusque horum Materies aut totius mixti partes Integrales sunt, aut sunt mixti cujusdam per spagyriam resoluti partes quædam Elementares; illæque aut simpliciores, viz. aut Spirituosæ, vel Salinæ, quæ itidem posteriores, aut Volatiles, aut Fixæ, aut etiam Acetosæ, aut Nitrosæ existunt: aut denique particule sudorificæ, ita per chymiam divisæ, & separatæ, sunt Elementares inter se composita, viz. Spirituo-salinæ, atque Salino-sulphuræ. Dum singulas hæc species ordine percurramus, unicuique materiæ generi, selectiores præscriptionum formulas adaptabimus.

1. Diaphoretica quorum Bases sunt mixti partes integrales, in quibus itidem sal acris, sive volatilis præpoller; sub hac ratione ad sudorem provocandum sæpe conferunt, quatenus eorum particule in sanguinem admixtæ, cum immiscibiles simulque indomabiles fuerint, massam ejus exagitant, valde dividunt, ac quasi in minutias distrahunt; proinde demum ut cruoris compage plurimum laxata, atque in effervescentiam acta, una cum pharmaci particulis, propter heterogeneitatem eliminandis, serositates superfluas, atque sanguinis recrementa, ac corruptelæ foras ejiciantur. Quæ sunt hujus census, exhiberi solent in specie Pulveris, Boli, Potionis, & Diætæ, juxta sequentes præscriptionum formulas.

Rec. *Pul. radicum Contrayerva, Serpentaria virginiana, Petafitidos, ana Drach. j. Coccinella, Croci, ana Drach. ss. f. pul. dosis Drach. ß. cum vehiculo idoneo.*

Rec. *Pul. Viperarum Drach. j. detur in liquore convenienti.*

Rec. *Pul. Bufonum pr. Drach. ß. ad Drach. j.*

Cum Diaphoretica sale alchali singulari, aut prioribus admixto pollere debent.

Rec. *Bezoar. Orientalis Scrup. ss. ad Drach. ss. detur è cochl. aq. destill. aut alterius vehiculi.*

Rec. *Pul. è Chelis compos. Scrup. j. ad Drach. ss. exhibeatur eodem modo.*

Pul. Bezoarticus ad hunc modum conficiatur.

Rec. *Pul. rad. Contrayerva, è Chelis Can. simp. ana Unc. ij. Margarit. Corallii utriusque, Succini albis. oculor. Can. C. C. Crystalli præpar. ana Unc. j. Bezoar. Occident. terra Lemnia, ana Unc. ss. Cerus. Antimonii Unc. ij. Coccinella Unc. ss. Ambra grisea Drach. iss. Mosc. Drach. ss. f. pul. subtilis, quicum gelatina è viperarum extorris in globulos formetur. Dosis Scrup. j. ad Drach. j.*

Rec. *Pul. hujus Bezoart. Scrup. j. Bufonum pr. gr. vj. f. pul. detur in cochl. j. aq. Theriacalis.*

2. Boli, quorum bases sunt partes mixti integrales, in confectionis, extracti, aut conservæ formam redactæ.

Rec. *Mithridatii Drach. ss. ad Drach. j. pul. Bezoart. Serup. j. ad Drach. ss. Syrup. è succo Citri q. s. f. bolus. Loco Mithridatii substitui possit Theriaca, aut Diascord. vel Confec. liberans, de Hyacini. etiam pulveris Bezoartici locum supplere potest Bezoar pulverat. aut rad. Contrayer. aliorumve similium pulvis.*

Rec. *Extract. Theriacalis Drach. ss. ad Drach. j. pul. Bezoart. Serup. j. f. bolus.*

Rec. *Extract. Cardui Drach. ss. pul. Bezoart. Serup. j. salis Absynt. gr. 15. cum q. s. Syrup. è succo Citr. f. bolus.*

3. Potiones, quarum bases sunt vegetabilium decocta communia, vel infusiones, & Tincturæ.

Rec. *Rad. Petasidos Unc. j. sem. ejusdem Drach. ij. rad. Eryn. condit. Drach. vj. sem. Cardui Drach. ij. coquantur in aq. font. lib. j. ad lib. ss. in colatura clara dissol. Mithridatii Drach. ss. vel Serup. ij. sumatur calide in lecto.*

II. Pari modo *folia Cardui, flores Calendula, aut Chamomeli*, coquantur in q. l. liquoris possit. cujus Unc. vj. vel viij. dentur calide per se, vel cum pulvere, confectione, aliove diaphoretico adjecto.

4. Infusiones, & Tincturæ varii generis Diaphoreticæ parari possint extrahendo virtutes vegetabilium simplicium, & confectionum cum vino, aceto, aut aq. destillat. quæ dein colatæ, & per subsidentiam clarificatæ, aut per se, aut aliis liquoribus adjectæ, sæpius cum fructu exhibentur. Huc referri debent aquæ, vina, & aceta Bezoartica per infusionem parata, quorum formulæ passim apud Authores prostant. Porro vegetabilium Tincturæ, in parva dosi plurimum efficaces, ad hunc modum conficiuntur.

Rec. *Rad. Contrayer. lib. j. contus. & Matracio indit. affunde spiritus Vini lib. iij. digerantur ad extrahendam tincturam, qua coletur, & in balneo abstrahatur ad consistentiam mellis. Spiritum primo abstractum serva seorsim a reliquo, reassunde residua, & denuo Tincturam extrahere; cujus dosis Drach. ss. ad Drach. j. in vehiculo idoneo.*

5. Diætæ, quorum Bases sunt liquorum Decocta pro luis Venereæ, & quorundam aliorum Affectuum Chronicorum, in sanguine, & humoribus altius radicatorum, curatione designata.

III. Enimvero pro morborum quorundam sanatione sudatio valde intensa, & crebra, viz. per longum tempus, assidue requiritur; nempe ut viscerum, & humorum non tantum impuritates, & corruptelæ expurgentur, verum & tincturæ morbificæ iisdem altius impressæ deleantur prorsus, seu velut eradicentur. In hunc finem non satis erit pulverem, aut Bolum sudorificum per vices quasdam exhibere, verum Diætæ integra in hunc scopum institui debet: quapropter potus omnis sit decoctum Diaphoreticum, post cujus dosin quoque mane assumtam, adhibito insuper Balnei, aut Laconici calore, sudatio copiosa provocetur. Deinde cum hac ratione, & cutis pori referantur, simulque natura ad Diaphoresin inclinatur, tota præterea die sanguinis, & succi nervei recrementa per *diaporesin*, usu ejusdem potus, usque continuatam, evaporent. Hac methodo non tantum lues Venerea tutissime, & plerumque certissime curatur, sed & alii quidam morbi Herculei interdum feliciter sanantur.

Rec. *Rasura ligni Sancti Unc. iv. Sarsap. Unc. vj. China Unc. ij. Sani. omnium ana Unc. j. rasura Eboris, C. C. ana Unc. ss. Antimonii pul. & nodulo ligat. Unc. vj. f. art. infundantur & coq. in aq. font. lib. xvj. ad medietatem: & fiat colatura. Magmati Ingredientium residuo affunde parem aq. quantitatem; f. infusio, & decoctio ad tertiam partem consumptionem, addendo passularum lib. j. liquiritia Unc. j. colatura servetur pro potu ordinario.*

IV. In temperamento bilioso, & sanguine acriori, & calido, omittatur lignum Guaiaci, augendo quantitatem Chinae, & Sarsae.

V. Diaphoretica, quae ex totius mixti particulis integralibus constant, pro pauperibus facile parabilia, juxta formulas sequentes praescribantur.

In febris malignis. Rec. *Confer. Lujula Drach. j. Mithridatii Scrup. iij. misce, sumatur superbibendo haustum liquoris possit. cum foliis Card. Scordii aut floribus Chamomeli, vel Calend. incollis.*

Rec. *Rad. pul. Serpentariae virgin. Drach. ss. ad Drach. j. detur cum vehiculo idoneo. Vel Rec. Pul. rad. Petasitidos Drach. j. eodem modo.*

VI. In casibus ordinariis exhibeatur *Decoctum Milii solis, rad. Petasitidos Serpentariae Virg. vel rad. & sem. Bardana. In lue venerea Decoctionem Saponariae, vel rasura ligni Buxi, & similiam, Decocti ex lignis quae majoris sunt partii vicem supplere possunt.*

2. Medicamenta sudorifica è mixti partibus Elementaribus parata, pro basi habent aut spiritum, aut salem, modo simplicem, modo cum sale altero vel cum sulphure combinatos. Spirituosa juxta formulas sequentes praescribantur.

1. *Spiritus Theriacalis Camphorat. Drach. ss. ad Drach. j. vel Drach. iij. exhibeatur in conveniente vehiculo. Eodem modo spiritus plures alii è vegetabilium succis fermentatione maturatis exstillati, & affectibus quibusdam appropriati, ad sudationem, siquando indicatur, ciendam exhiberi possunt. Cujusmodi nimirum sunt spiritus Cerasorum nigror. è bacis Sambuci, Hederae, & Juniperi, cum multis aliis. Sp. C. C. Fuliginis, Sanguinis & similiam, salinorum potius classi accenseri debent.*

2. Diaphoretica, quorum bases sunt spiritus cum particulis aliis elementaribus combinatis, ad hunc modum praescribantur. Rec. *Mixtura simplicis Drach. j. detur in conveniente vehiculo. Huc etiam referantur, quae ex spiritu, sale fixo, aut sulphure combinatis constant. Cujusmodi sunt Tinctura salis Tartari, & Antimonii, quarum dosis Scrup. j. ad Scrup. ij. in alio liquore. Porro aquae destillatae, in quibus particulae spirituosae aquosis diluuntur, ad sudores movendos saepe cum fructu exhiberi solent.*

Rec. *Rad. Petasitidos, Valeriana, ana Unc. ij. Zedoaria, Contrayerva, Serpentariae virgin. ana Unc. iij. florum Petasitidos M. iv. Croci Drach. ij. incisis & contus. affund. Vini Xeroensis lib. iv. destil. f. a. liquor totus misceatur. Dosis Unc. iij. ad Unc. ij. Vel Rec. Rad. Angelicae, Imperatoriae, ana Unc. iv. Zedoaria, Emula Campana, Vincetoxici, Gentian. Galang. min. an. Unc. j. summit. Cardui, Ruta, Angelicae, ana M. iij. Cort. mediani Fraxini Unc. vj. incis. & contus. adde Mithridatii, Theriaca Androm. ana Unc. ij. misce, & affunde Vini generosi lib. xvj. Aceti destil. lib. ij. destil. f. a. Dosis Unc. iij.*

VII. Aquarum praedictarum doses actuari possunt additione liquorum, aut salium chymicorum. Hujusmodi medicamenta spiritu vinoso praedita senibus, item temperamento frigidiori praeditis, atque paralyti, & hydropi

dropi obnoxii præcipue, ac fere tantum conveniunt; in constitutione autem calida, cumque adest viscerum æstus, aut sanguinis effervescentia febrilis, quatenus ista torrefaciunt, & hunc plus nimis accendunt, obesse potius, quam juvare solent.

VIII. Diaphoretica, quorum basis salina est, prout variæ sunt indolis, viz. (juxta quod sal volatilis, fixus, acetosus, aut nitrosus existit) ita diversimodi sunt usus, & operationis, hinc in quibusdam casibus ut melius hæc, inque aliis illa, vel ista adhibeantur; quemadmodum in Diureticis habere supra notavimus.

1. Sal fixus, & volatilis maxime conveniunt iis quorum sanguis seroso humore plurimum scateret. Insuper si quando succus tum viscera, tum nervosum genus irrigans, in acorem vergit, prout habere solet in Hydropicis, Cacochymicis, & qui affectibus spasmodicis obnoxii sunt, medicamenta ista ad præparandam utilius adhibentur; quin, dum particulis humorum acido-salinis occurrunt, cumque iis combinantur, sanguinis compagem referant, simulque, ob mixturam heterogeneam, ejus massam exagitant; hinc ut serositates facilius secernantur, & exterius per cutis poros adigantur, præscribuntur ista, in forma pulveris, boli & liquoris.

Rec. *Florum salis Armoniaci* Scrup. ꝑ. *Crystalli mineralis* gr. xv. pul. Bezoart. Scrup. j. misce; detur in cochl. Aq. sudorif.

Rec. *Salis Tart.* Scrup. j. *Ceruf. Antimonii*, gr. 25. f. pulvis; detur eodem modo.

Rec. Pul. Bezoart. mineralis Scrup. j. ad Drach. ꝑ. pul. Gascon. Scrup. j. f. pul. detur similiter.

Rec. *Ceruf. Antimonii* Scrup. j. ad Drach. ꝑ. *florum salis Armoniaci* Scrup. ꝑ. f. pul.

2. Exhibeantur ista in forma boli, miscendo doses prædictas cum Theriaca, Mithridatio, vel Discordio, aut cum extracto Cardui, Gentianæ, vel similibus.

Rec. Bezoart. mineralis Scrup. j. *florum salis Arm.* gr. vj. *Mithridatii* Drach. ꝑ. f. Bolus.

Rec. *Salis C. G.* gr. viij. pul. Bezoart. gr. 15. *extracti Theriac.* Scrup. j. f. Bolus, vel pil. iij.

3. Si in forma liquoris magis conveniet; Rec. *Sp. C. C. vel Fuliginis*, vel *salis Armoniaci* gr. 15. ad 20. Aq. sudorif. Unc. j. ad Unc. iij. f. haustus, sumatur cum regimine.

Rec. *Florum salis Armoniaci* Scrup. ꝑ. *salis Tart.* gr. 15. Aq. sudorif. Unc. iij. misce, f. haustus.

3. Diaphoretica, quæ pro basi sua sale nitrosum habent, in iisdem fere casibus, ac superiora ex sale fixo, & volatili constata, juvare solent; quatenus nimirum salis acidi præpollentias destruunt, adeoque sanguinis missionem disponunt, ut, dum effervescit ille, serum, & recrementa ejus facilius secerni, & amandari queant.

Rec. *Crystalli mineralis* Drach. iij. *salis C. C. aut Fulig. aut Vipera-* rum Drach. j. misce. Dosis Scrup. j. ad Drach. ꝑ. in vehiculo idoneo.

Rec. *Salis Pruwella* Drach. ij. Bezoart. mineralis, vel *ceruf. Antimonii* Drach. j. f. pul. Dosis Scrup. ij. ad Drach. j.

4. Diaphoretica, quorum basis est sal acidus, præcipue contra salis fixi, ac sulphuris præpollentias valent. Si quando nimirum ob particulas salino-

fixas cum sulphureis vel terrestribus combinatas, sanguinis massa obferata nimis, & constricta evadat, ut ferositates suas per sudorem amandandas haud facile dimittat (prout interdum in febribus continuis, & affectione scorbutica fieri solet,) Sal acidus à medicamine exhibito, sali fixo in corpore occurrens, inque amplexus suos rapiens, combinationes ejus iniquas tollit, proindeque sanguinem effervescentem reserat, ac in *εφιδρωσις* disponit.

Rec. Spiritus Tart. Drach. ss. ad Drach. j. Aq. Sudorif. Unc. iij. florum salis Arm. Scrup. ss. misce.

Rec. Mixture simpl. Drach. ss. ad Scrup. ij. detur in cochl. Aq. Theriac. vel Bezoartica.

Rec. Aceti Bezoart. Unc. ss. ad Unc. j. Aq. Card. Unc. ij. Aq. Pestilent. Drach. vj. misce, f. haustus.

Rec. Sp. Guaiaci Drach. j. Aq. Sudorif. Unc. iij. misce, f. haust.

5. Diaphoreticorum classi, quædam mere, aut maxima ex parte sulphurea vulgo accensentur; uti nimirum Balsama quædam naturalia, aliaque factitia, insuper olea chymica, ac imprimis Guaiaci, Buxi, Camphoræ, C. Cervi, & Fuliginis; item lignorum ponderosorum extracta resinosa, cum multis aliis, quæ sudori ciendo licet per se parum efficiant, attamen aliis salinis conjuncta haud prorsus inutilia fore arbitror; quatenus in constitutione frigidiore, & nimis phlegmatica, sulphureo-salina, haud minus quam spirituosa, sanguinem nimis aquosum rarefaciunt, & ad liberius evaporandum disponunt.

Rec. Opobalsami gt. vj. ad xij. Aq. Melif. vel Hedera terrestris Unc. iij. Sudorifica Unc. ss. sumatur omni mane per plures dies provocando *εφιδρωσις*. Convenit Phthisicis, & in Ulceribus rentum.

Pariter, sed in majori dosi exhibeatur Balsamus Peruvianus, item Tinct. Balsam. Tolutani, etiam Balsama composita St. Ilatitia.

Rec. Resina Guaiaci pul. Drach. ij. olei Chymici ejusdem Scrup. j. Bezoart. mineralis, Gum. Guaiaciana Drach. iss. Balsam. Peruv. q. s. f. massa pillularis: Dosis Drach. ss. ad Scrup. ij. superbibendo dosim Aq. Sudorif. vel Decoct. lignor.

Diaphoreticorum quorundam præparationes Chymicæ, cum earundem Ætiologiis.

Bezoarticum Minerale.

Rec. Butyri Antimonii rectificati Unc. iij. affunde guttatim Spiritus Nitri, vel aq. Stygia tantundem; abstrahere in calore Arenæ, & reassunde, addendo mensuræ ejusdem novi Unc. j. iterumque abstrahere, repetendo per iij. vel iv. vices. Materia exempta, & pulverata calcinetur crucibulo per horam, dein edulcoretur abluendo, & desuper accendendo spiritum Vini ter, quaterve; Dosis Scrup. j. ad Drach. j.

IX. In hujus præparatione observatu dignum est, quod dum liquores hi acerrimi committuntur, mox sales sibi invicem occurrentes strictè combinantur; interim particule sulphuræ, quæ uberi copia suppetunt, prorsus exclusæ, & manumissæ avolant, atque salina quædam corpuscula secum auferentes, calorem, & fumum (quali aliquid actu combureretur) valde retrumcient; dein his abactis, salinæ relictæ cum aliquotis Antimonii terreis strictius combinantur, demumque ignem passæ, ut sulphur Emeti-

cum

cum penitus exhalet, atque salium aculei corrosivi destruantur, Diaphoreticum insigne constituunt; in quantum sc. medicamento sales diversimodi, corporis nostri salibus occurrunt, quibus dum uniuntur, sanguinis, & humorum compages laxantur, ut recrementi serosi exitus pateat; pari omnino ritu, ac cum spiritus Nitri Butyro Antimonii, etiam Aqua fortis limaturæ ferri affusa, ebullitionem magnam cum calore, & fumo nigrescente ciet; in quantum sc. particulæ sulphuræ, dum sales combinantur, velut ab igne accenso confertim avolant. Quodque flamma actualis hic non accenditur, ratio est, quia particulæ plures salinæ, una cum sulphureis ascendunt; à quibus hæc, ne prorsus coeuntes efflagrent, ubique sejuunguntur.

Bezoart. minerale compendio magis parandum perhibetur ad hunc modum. Butyrum Antimonii aq. fort. infusum, precipitabitur in pulverem album, Mercurium vitæ dictum: qui exsiccatu injiciatur sensim sali nitro in crucibulo fuso, & per bore quadrantem una fluere sinatur. Postea nitro aq. fort. affusione crebra soluto, calx alba, & fixa remanebit. Quæ tamen, etiam si pro diaphoretico usurpetur, longe differt à Bezoar. minerali; quoniam in illa sales menstruorum, à quibus medicamento virtus plurimum dependet. fere in totum abluntur: quinimo illud propius ad naturam Cerussæ Antimonii accedit, seu potius idem cum ea esse videtur.

2. Antimonium Diaphoreticum.

X. *Antimonium* bis, vel ter calcinetur, cum nitri æquo pondere, dein Crucibulo liquatum, vel aliquamdiu fundatur, vel carbone injecto tamdiu detonet, donec, sulphure penitus absumto, calx sale & terra fere tantum constans, atque particulis generis imbuta remaneat: quæ, cum crebra ablutione (cui mos est) edulcorato, mere caput mortuum, si ve terra insipida evadat. Et, quamvis Diaphoretici nomine insigniatur, nescio cujusmodi ejus particulis hæc virtus attribui possit; atque talem effectum ab hoc pharmaco sæpius frustra expectavimus. Pro sistendis feri, aut sanguinis fluxionibus non raro cum fructu adhibetur, eo quod hæc terra propriis salibus orbata, alienos (quibus forte in corpore nostro occurrit) acidôs sales imbibit; qualem energiam Crocus Martis, per reverberii ignem paratus, à simili causa, prout alibi innuimus, obtinere videtur.

Cerussa Antimonii è puriore ejus parte, sc. Regulo cum nitro calcinato, parata, solummodo calx ejus purior, seu magis desfacata existit. In ejus preparatione Tartarus additur, quoniam Regulus Sulphure (sine quo nitrum non efflagrat) pauciore dotatur; quamobrem ut calcinatio melius peragatur, Tartari, qui particulis sulphureis abundat, additio opus est.

3. Flores salis Armoniaci.

Rec. Salis Armoniaci pul. lib. j. limatura. ferri Unc. xij. simul trita, & mista destillentur in retorta colli amplioris, igne reverberii per gradus aucto: liquor flavescens, qui spiritus Salis est, in recipiens exstillabit, atque flores partim in hujus latera, partimque in retorta collum sublimabuntur, qui collecti in vitro servantur. Dosis gr. v. ad 15.

XI. Hæc operatio peragitur miscendo salem Armoniacum cum Colcothare loto, etiam cum calce aut sale Tartari. Hujusmodi mixturæ ratio est, Primo ut sal Armoniacus à fusionem impeditur. Secundo ut cum salis fixioris particulæ ferro, Colcothari, aut calci Tartari adherent, volatiles eorum, vinculis liberæ, facile ascendant. Tertio ut flores, dum ascendunt, quidpiam alterius concreti, sc. Martis, Veneris, aut salis Tartari secum vehant

vehant, ejusque virtute imprægnentur. Quando sublimatio cum ferro, aut calce Tartari peragitur, è capite mortuo utroque, Tincturæ cum spiritu vini non contemnendi usus eliciuntur.

4. Spiritus salis Armoniaci.

Rec. Tartari cum vitro calcinati & salis Armoniaci, ana lib. iij. singulatim pulverata, & mista, ponantur in cucurbita ampla, affundendo aq. font. lib. vii. vel viij. & destillentur furno arena. Spiritus lenissimo calore ascendet, purus, & valde penetrans, sine ullo empyreumate; hinc si Cucurbita altiore reëtifices, sal volatilis purissimus in alembicum sublimabitur.

XII. Processus hujus ratio hæc est. Sal Armoniacus constat sale volatili ex fuligine, & urina, & sale marino; qui omnes cum inter sublimandum combinantur, particulæ salino-volatiles, sulphureis adhærere solitis exuta profus, à salino-marinis figuntur adeo, & statuminantur, ut aufugere nequeant. Quamprimum vero hoc vinculum solvitur, viz. quando hic sal compositus, cum sale Tartari in aqua dissolutus intime miscetur, particulæ salis marini, salino-fixis Tartari cohærent; proindeque volatiles earum complexibus dimissæ, & ad avolandum paratæ, facillime ascendunt: quod autem Spiritus sale Armoniaco extillatus, nullam, uti fuliginis aut urinæ stigmata, graveolentiam habet; ratio est, quoniam in compositione ista, sal volatilis, salis marini interventu particulis quibusque sulphureis exuitur; quæ, cum fuligo aut urina per se destillantur, sali volatili pertinaciter adhærent; quod ex utriusque fœtore plane liquet: tum insuper quia liquores è concretis istis extillati, primo limpidi & clari, postea flavescunt, ac demum rubri, ac nigri, & opaci evadunt; viz. in quantum particulæ sulphuræ à salinis primo subjugatæ, & occultatæ, sensim emergentes, sese explicant, aliisque supereminent.

XIII. Quod vere in compositione salis Armoniaci, particulæ salis marini, urinæ, ac fuliginis partem sulphuream abigunt, atque salem volatilem figunt, etiam hoc experimento (quod Clarif. Zwelleri, pro figendo sale volatili inventum est) manifeste patet: Ex. gr.

Rec. Salis volatilis è viperis, urina, aut C. C. proliciti q. v. huic Cucurbitæ stricli, & excepto parvo foramine, clausi orificii indito, guttatim instilla spiritum Salis marini, ad eminentiam ij. vel iij. digit. donec sal omnis dissolvatur: solutionem hanc filtra, & in cucurbita ad siccitatem abstrahæ. In fiando sal boni odoris, subacidus, & salini saporis remanebit; cujus usus ad plures affectus eximie prædicatur: super hoc amplius expertus sum, nempe quod, salem tuum volatilem si recuperare velles, huic salem Tartari committas, & in phiala sublimes; sal volatilis purissimus ascendet. Hoc modo spiritus fuliginis, C. C. & sanguinis ita reëtificare possis, ut sulphure eorum penitus abactio, remedia magis grata, & minus corruptibilia evadant.

XIV. Spiritus salis Armoniaci etiam aliis mediis destillatur, viz. si quando salis istius solutio cum lixivio salis fixi, aut calcis vivæ in æq. p. miscetur; namque his, & forsitan quibusdam aliis modis, dum particulæ salis marini nova connubia ineunt, priores nuptæ aufugiunt. Pariter habet circa destillationem urinæ, uti proprio in loco ostenditur.

5. Spiritus Fuliginis, Sanguinis, C. C. &c.

Rec. Fuliginis è lignis combustis ponderosæ ac instar picis cum nigredine splendescens q. s. ut retorta terrea supra medietatem impleatur; dein recipiente amplo adaptato, destillatio igne reverberii, per gradus ad mediocritatem aucto instituat; brevi ascendent spiritus in fumo albicante, dein oleum flavum,

cum sale volatili, ac ultimo oleum nigricans; sal per se colligatur, liquor reliquus ab oleo nigro per filtrationem separatus rectificetur, destillando in Balneo Mariae, aut arena, bis vel ter: etiam sal volatilis, rectificando in cucurbita altiore separatus, servetur ad usum. Dosis *ss. gr. 12. ad 20. salis à gr. vj. ad xij. vel 15.*

Frustrata vel ramenta C. C. vel eodem modo, igne nudo, vel in retorta vitrea furno arena distillantur. Pariter item è cranio, ossibus, & sanguine, spiritus, cum sale volatili ac oleo faido proliciuntur.

6. *Guiaci, Buxi, aliorumque lignorum ponderosorum Spiritus, & Extracta resinosa.*

XV. Hujusmodi ligna Diaphoreticis merito accenseri inde constat, quod decocta sudorifera potissime ex iis parantur. Horum virtus Hydrotica in principio tum salino, tum sulphureo consistere videtur; quippe utriusque generis particulis hæc corpora abunde referuntur. Quare præter communem per infusionem, & coctionem, præparandi modum, Analyti chymica principia illorum activa nempe salis, & sulphuris seorsim educuntur; atque in concreta peculiariter, nempe in spiritum, oleum, & resinam redacta, Diaphoretica elegantia, jucunda, & magis efficacia constituunt.

1. *Spiritus, & oleum ad hunc modum parantur. Rec. Scobis ligni Guiaci lib. ij. destilles igne reverberii, vel in furno Arena cum calore forti, prodibit liquor acris, & nonnihil acidus, oleumque flavum, ac nigrum; ultimum hoc separa, & reliquum in cucurbita rectifica, habebis spiritum clarum, & odore acrem, atque etiam flavum & ponderosum oleum, quod in fundo laticis aquosi subsidet. Dosis spiritus Drach. *ss.* ad Drach. *iss.* olei *gr. vj. ad 15. in convenienti vehiculo.**

XVI. Medicamentum utrumque Diaphoreticum est, & cum fructu in Hydrope, Scorbuto, & Lue venerea usurpatur. Proculdubio hujus concreti pars salina, quæ partim in fluore est, partimque volatilis, una cum phlegmate, spiritum ita dictum constituit; & pars sulphurea purior oleum flavum, quod insuper ob salis portionem adhaerentem grave est, ac subsidet: Quinimo spiritui, sive stagnati acido acri, particulae quaedam sulphureæ pertinaciter adhaerent, propterea ut semper foeteat, & limpiditatem cito amittens in flavum, & rubrum degeneret. Oleum nigrum consistat sale, & sulphure crassiore, hoc est, cum terræ portione admista. In Guiaco Elementum salinum, quoad maximam partem, ultra fixitatis, in fluoris, & volatilitatis statum evahitur; quare lixivium è cineribus ejus minus salis exhibet. Longe secus habet in Tartaro, cujus particulae salinae aliquotæ tantum in fluore, & volatilitatis statu sunt; plurimæ tamen manent fixæ.

7. *Resina Guiaci paratur eodem modo, quo resina Scammomii, aut Falap. se. usitata extrahitur cum spiritu Vini, dein abstrahitur ad medietatem, atque Lympha cucurbita infusa, resina in copia ingenti precipitabitur, qua exsiccata & pulverata, detur à Scrup. j. ad Drach. *ss.* cum aliis sudorificis in forma solida.*

XVII. Resinam hanc Guiaci partem sulphuream esse, inde constat, quia post extractionem hujus, si magma residuum in retorta calore Arenæ, aut igne nudo destillabis, phlegma, & liquorem acidum in proportione solita habebis; olea vero in perexigua tantum quantitate prodibunt. Quamobrem à Spagyrica hæc ligni istius Analyti concludere licebit, elementa chymica, quot, & qualia olim alibi asserimus, mixtis revera inesse; & non ab ipsa *symplicibus* (prout nonnulli aiunt) tantum apparenter produci.

8. Spiritus Tartari.

Rec. Tartari albi electi, ac splendentis, loti, & exsiccati (seu potius nisi Zwelferus prescribit, soluti ac unica vice Crystallizati) lib. iv. destil. in Retorta cum recipiente amplo, igne per gradus aucto, donec fumi penitus cessabunt. Habebis phlegma, spiritum, oleum flavum, & nigrum: hoc ultimo separato, liquor reliquus cucurbita vitrea inditus, calore Arenæ bis, terve rectificetur, abstrahendo quaque vice tertiam solummodo partem. Dosis ꝑ. Drach. ꝑ. ad Drach. j. olei Scrup. ꝑ. ad Scrup. j. in corpore preparato satis potenter fructus movent.

XVIII. Tartari genesis, & Analysis, consideratione multa dignam, non est ut hic loci plene tradamus: verum, ut breviter Anatonem ejus perstringamus, concretum hoc plurimo sale (cujus particulæ plurimæ in fixitatis, & aliquotæ in fluore, & volatilitatis statu sunt) multo sulphure, paucò spiritu, atque phlegmate, & terra mediocribus constat. In distillatione sal volatilis cum spiritu ascendens, liquorem non nihil acrem, & pungentem reddit; qui insuper, ob salis fluidi, & sulphuris copiam, aliquantulum acidus est, ac insigniter adeo foetet, ut vix ulla rectificatione bonum odorem acquirat. Quoad hujus stigmati exstillati contenta, haud multum à Guiaci producto discrepat, nisi quod spiritus minus acidus est, ac non ita promte corallia, ac testacea dissolvit: verum inter hujus, & illius caput mortuum discrimen ingens occurrit, quoniam è Guiaci cinere salis fixi minimum, ac è Tartari calce ejus plurimum elixiviatum. Cujus ratio è prædictis patet.

SECTIO V. CAP. III.

De Diaphoresi nimia aut Depravata, ejusque Remedio.

Cum vita nostra in perenni sit fluxu, ideo sicut nova addi, & apponi, ita vetera, & effata continue substrahi, & amandari debent. Quapropter ut particulae quaeque superfluae, aut incongruae, perpetim amoveantur, multiplices extant decessuum & excretionum viae; in quibus tamen faciendis natura saepe nescit modum, & vel citra vel ultra illud, quod maxime commodum est, subsistit. Quomodo Evacuationes istas, quae à Peripheria sive exteriori corporis ambitu introrsum ducentes, per cloacam quandam particularem excernunt, quoties in excessu, vel defectu peccant, moderari, aut corrigere oporteat, in superioribus ostendimus: Methodi ratio nunc postulat, etiam ut Diaphoreticos, (quae à centro versus circumferentiam tendens, excretio maxime generalis, & diffusa est) siquando nimia aut depravata fuerit, medelam tradamus.

II. Et quidem ejusmodi Affectionem saepenumero accidere observationi vulgari factis obvium est. Quippe nihil usitatius est, quam quosdam Phthisi, aut Scorbuto laborantes, aliosque à febris diuturnis tandem aegre convalescentes, quinimo nonnullos absque alio morbo, aut *αεθρα* evidenti, sudoribus assiduis & saepe immensis obnoxios degere. Itaque circa *εφιδρωσι* nimiam, primo inquiramus quot modis, & quibus de causis talis evacuatio exoriri possit, deinde quae remedia, & quales Administrationum modi in singulis ejus casibus maxime conveniunt, exponamus.

III. Quoad prius horum, Sudatio crebra, & immodica nonnunquam alterius cujusdam morbi praesentis symptoma est; namque in Phthisi, & Scorbuto (prout jam dictum est) hoc familiare est: cujus ratio in eo consistit, quod nempe cum sanguis aut miasmate quodam impuro inquinatus, aut dyscrasiam nactus, succum alibilem massae ejus jugiter suffusum rite concoquere, & assimilare nequit, eum usque degenerem, & subinde cum aliis recrementis ad plenitudinem aggregatum, fecernit, & per sudorem foras ejicit.

IV. Sudationis hujus Cura omnino à morbi, cujus symptoma est, Therapia dependet; interea circa hanc, quantum ad victus rationem pertinet, ex symptomate isto Indicatio utilis, & necessaria desumitur; nempe, ut, cum affectibus istis sudores nocturni, & copiosi superveniant, Dieta ex alimentis omnino tenuibus, viz. lacte, jusculis avenaceis, cremore hordei, & similibus, quorum particulas lenes ac molles massa sanguinea ferat, ac minime ex carnibus, aut cibis fortioribus, inflituatur.

2. *Εφιδρωσι* nimia, interdum alterius morbi praegressi, & aboliti Effectus est, uti cum febris diuturnis succedit: namque ita passim accidit, incendia febrilia, in madores hydroticos terminari (uti cum aestas torrida in Autumnum pluviosum cedit,) ut vix quisquam à morbo isto longiore, absque indispositione hac relicta convalescerit; quae tamen in aliquibus moderata, & facile curabilis est, in aliis vero gravior, & affectu isto, cujus soboles erat, haud minus infesta. Novi adolescentem, qui, postquam à febre quartana decimesfri convalescens, paroxymis carere coeperat, in sudores adeo profusos quotidie deliquesebat, ut necesse habuerit,

rit, camisiam, & Iodices per totum (veluti si aquis immergerentur) madefactos ter in unaquaque nocte mutare. Propter evacuationem hanc ita per plures hebdomadas continuatam, adeo caro contabuit, & vires exhaustæ fuerunt, ut fere in sceleti marcorem redigeretur. Hic cum variis remediis sine magno fructu diu usus fuisset, demum lactis Asinini vespere & mane potu, & Diæta reliqua ex lacte vaccino instituta, brevi tempore convaluit.

V. In hujusmodi casibus sanguis contenta sua perpetuo rejiciens, & per Arteriarum oscula velut vomens, haud solummodo chylum, & visceribus suffusum, statim foras eliminat; ast insuper in pabulum suum, & succum nerveum, & partium solidarum sarcimenta resorbens, ea mox omnia una cum liquore nutritio fastidians, per cutis poros expellit.

VI. Affectus hujus causa potissima in sanguinis dyscrasia & debilitate consistere videtur; quatenus nempe liquor ejus, instar lactis acefcentis continue fundi, inque ferositates præcipitari aptus fuerit; quapropter tum propria ejus deliquia, tum humores quique aliunde suffusi, siquidem affimilari nequeant, protenus secernuntur, cumque pori cutis valde patefcant, per diaphoresin potius quam per aliam quamvis excretionis viam foras amandantur. Quod autem sanguis adeo in fusiones sive fluores disponatur, plerumque in causa est, Salis fluidi, sive acidi (quemadmodum in lacte acefcente) in massa ejus dominium. Interdum vero Succus Nervus in acorem degener, prius & potius in culpa est; proinde namque recrementa ejus acida in sanguinem remandata, massam ejus fundunt, inque ferositates præcipitant: porro è tali causa Diabeten, & sudorem Anglicum ita dictum (quoniam hic Endemius fuit) origines suas habuisse censemus.

VII. *Ἐπιδρωσις* hujusmodi nimia, haud tantum à sanguinis crassi & fermentatione vititatis, verum quandoque propter accensionem ejus depravatam exoriri solet. Quo ritu sanguis, ob sulphuris excessum febriliter effervescens, subinde in sudores erumpit, superius ostensum est. Porro haud minus ob sulphuris defectum, symptoma hoc interdum succedit: siquando enim sanguis depauperatus, & aquosior factus, minus accenditur, propterea, quoties à calore adscititio, aut corporis agitatione, in motum rapidiorem urgetur, necesse erit ferositates ejus (siquidem efflagrando absumi, aut insensibiliter exhalare nequiverint) in sudorem exsolvi. Sulphur in sanguine deficit, vel quoniam absumitur, uti post febres diurnas, vel quoniam ob pabuli inopiam non satis progignitur. Posterius hoc observare licet non tantum in plerisque hominibus, qui aut Annona angustati, aut Diæta Quadragesimali usi, a cursu aut deambulatione citatiore, mox in *Ἐπιδρωσι* incidunt, sed insigniter etiam in jumentis, quæ cum gramine aut feno recenti vescuntur, à labore quovis plurimum sudant, & cito oblanguescunt.

VIII. Quod spectat ad *ὕπερσφιδρωσις*, ob prædictas causas & *προσφάσις* oriundæ, curationem; Intentiones Therapeuticæ erunt potissimum hæ tres, viz. primo humorum dyscrasias, aut debilitates tollere, vel emendare. Secundo cutis poros nimium patentem paululum contringere. Tertio sanguinis serum, & recrementa aquosa versus renes derivare.

I. Harum prima, ejusmodi remediis perficitur, quæ salis acidi in sanguine, aut succo nerveo præpollentias destruant, item quæ sulphuris (si forsitan deficiet) exaltationem promovent. In quos fines Antiscorbutica, Chalybeata, item medicamina sale volatili, nitroso, & alcalisato prædita sæpius juvant: singulorum ex his formulas quasdam subjiciemus.

Rec. Confer. *florum Cichorei, Fumariae, ana Unc. ij. pul. Eboris, C. C. Corallii præp. ana Drach. j. Margaritar. Drach. ss. Spec. Diarrhod. Abbatis Drach. j. ligni Aloes, Sant. cirr. rub. ana Drach. ss. salis prutella Serup. iv. cum s. q. Syrupi de Fumaria. s. confectio, sumat. quant. Nucis Juglandis vespere, & primo mane, superbibendo aut Fulupii sequentis, aut aq. destillata Unc. iij.*

Rec. *Aq. Fumaria, Jugland. simp. ana Unc. vj. Limacum, Lumbr. ana Unc. j. Sacchari Drach. vj. miscæ s. Fulupium.*

Rec. *Summitat. Abietis, Tamarisc. Cupres. ana M. iv. Myrti M. ij. folior. Nast. aq. Becabun. Eupatorii, Hyperici, ling. Cervina, Veronica, ana M. iij. cortices exteriores 12. Aurant. incis. & contus. affund. corvina Branswicenfis lib. viij. destil. organis communibus; liquor totus misc. & edulc. ad placitum. Dosis Unc. iij. bis in die.*

Rec. *Foliorum Taraxici, Nastut. aq. Plantag. Becabung. ana M. iij. contusis affund. aq. descript. lib. j. s. expres. foris. Dosis Unc. iij. ad iv. mane hora nona, & quinta pomerid.*

IX. Juxta hanc methodum in virium languore, & nocturnis sudoribus post febres diuturnas præscribere soleo; quæ tamen remedia si minus juvabunt, ad chalybeata perveniendum erit.

Rec. *Syrupi de Chalybe Unc. vj. sumatur cochl. j. mane & hora quinta, cum aq. supra præscript. Unc. iij.*

Rec. *Iul. Eboris, Corallii præ. ana Drach. ij. Croci Martis, salis Chalybis, ana Drach. ss. f. pulvis. Dosis Drach. ss. bis in die cum aq. ejusdem destillat. Unc. iij.*

Rec. *Imctura salis Tart. Unc. j. Dosis gr. 20. ad 30. bis in die cum aq. destil. Eodem modo Tinctura è Coral. item è Gum. & Balsamis parata exhiberi possunt. Torro in his casibus sp. C. C. Urina, aut Fuliginis sæpe cum fructu exhibentur.*

X. Secunda intentio pro sudationis nimie Therapia in pororum æbita constitutione consistens, fere tantum per administrationes exteriores perficitur; in quem finem totius corporis inunctiones cum oleis amygdal. Palmeti, unguento è floribus Aurantium, & similibus, adhibeantur; quinimo linteæ his imbuta gerantur. Nonnunquam Balneationes in aqua frigida, aut fluvio, quandoque aeris mutationes convenient. Circa horum usus (cum satis vulgo innotescant) non opus erit, particulare hic regimen præscribere.

XI. At vero hic opportunum videtur de affectu quodam molesto ad Diaphoresin, aut saltem ad *διεργασίαν* nimiam, aut inordinatam, spectante, verba quædam facere. Sæpius observavi quosdam poros corporis (sive transpirationis organa) eo modo dispositos habuisse, ut à nihilo magis, quam ab aeris appulsu inassueti, læderentur; in tantum, ut, cum *εὐχρηστοί & εὐσπαστικοί*, etiam quoad appetitum, somnum, & membrorum robur recte habentes, satis sani viderentur; attamen ne levissimum illi auri aeris aut venti assarum perferre potuerint, quin statim maxima spirituum perturbatio, cum facultatum omnium concidentia & totius corporis indispositione sequeretur; cujusmodi *ἀνεχθέν* adeo leviter contractam nec cito nec facile excutiant, verum ægre, & non nisi post longum tempus ad pristinum statum se recuperant: in hanc *δυσωρίαν* proclives, aerem, plusquam alii ignes, aut aquas formidant. Hinc quidam extra fores progredi non audent, alii intra cameram clausam degentes, nec ostium, aut fenestram aperiri patiuntur, & si forsan levis aura alicubi per foramen occultum inspiraverit, illico persentiunt, & noxam ejus luunt.

Iuunt. Novi quosdam à tali *αεφαισι* per plures menses lecto affixos. Memini Pedaneum satis sanum, & robustum, qui supra decennium cubiculo suo non exivit, nulloque ad exeundum pretio, aut suavis adduci poterat: cumque postea, Aëdibus incendio conflagentibus, vi extraheretur, per plures exinde menses, sine alia quavis læsione periculose decumbat: alii super aream, aut pavementum lapideum, terreum, aut lateritium stare, aut ambulare verentur, magnam exinde noxam contrahere soliti. Plures alii huiusmodi casus passim eveniunt, quibus insuper hæc infelicitas accedit, quod taliter affectos pauci miserentur, nec re ipsa sed tantum imaginatione laborare credunt.

XII. Itaque in Pathematis hujus naturam, ut paulo inquiramus, haud profus de nihilo esse, quod querantur isti, censemus, quin proculdubio poenam quandam, sive molestiam ipsis à frigore suscepto, sive *Διαπνοῆς* modo alterato insidiam perferunt: ut vero constet, quænam ea sit, & in quo ratio ejus consistat, imprimis considerare oportet, quo ritu ordinario, aeris ambientis particulæ in cutis nostræ poros agunt, eorumque subiecta, nempe spiritus Animales, circa corporis superficiem ubique diffusos afficiunt. Enimvero hos siquidem ætheræ cujusdam indolis, sive naturæ fuerint, à congeneribus tum auræ, tum lucis particulis, dummodo iis proportionatæ adveniunt, refici valde, inque blandam quasi expansionem accieri constat: Pariter & sanguis, dum circuitu suo exteriorem corporis oram pertranfit, ibidem perinde ac in præcordiis, tum fuligines suas per arteriarum oscula exhalat, tum pabulum nitrosum pro flamma sua sustinenda per venarum hiatus suscipit. Propter hæc & sanguinis, & spirituum animalium beneficia, pori cutis rite conformari, eoque modo patefieri debent, ut aeris, & lucis particulæ in copia moderata non nihil refractæ, cumque blando allapsu utriusque istorum hypostaseos oras extimas feriant. Nam secus si agentis ad patiens hoc, aut illud, vel simul utrumque, appulsus improportionatus fuerit, statim in hac, vel illa, aut simul in utraque animæ parte perturbationes oriuntur. Nam si spiritus exterius degentes, aut ex se debiles, infirmi, ac cito dissipabiles fuerint, aut ob poros cutis nimis apertos Aeri nudo & asperiori objiciantur, passim accidunt, eos à levi quavis occasione in fugas, & distractiones adigi; proinde ut non tantum circa corporis partes exteriores, dolores, spasmi, aut resolutiones hic, illic excitentur; sed nonnunquam à frigore (uti dici solet) suscepto, totius animæ concidentia (quæ non cito nec facile sublevarur) succedit. Et quidem hinc prædictæ circa *Διαπνοῆς* inordinationes potissimum oriuntur, in quantum Anima sensitiva, aut non robusta, aut non munita satis, aeris externi injuriis nimium patescit; proindeque ad appulsus ejus fortiores, in hac aut illa parte, aut simul in tota ejus hypostasi, percurbatur, inque *ἀνεξι* non statim recuperabiles adigitur. Porro hinc etiam Animæ pars flammea, consensu, haud minus quam idiopathia, propter aeris occursum improportionatum affici, & commoveri solet. Quippe fibræ & propagines nervæ in corrugationes, & spasmos adactæ, vasa sanguifera ab ipsis circumligata, varie stringunt, proinde ut sanguis in fluctuationes inordinatas compellatur. Insuper massa sanguinea per se, tum quoad accensionem, tum crasim ejus transpirationis depravatæ vitia plurimum luit. Respectu prioris, flamma vitalis, circa corporis superficiem gliscens, à duro aut asperiori ejus sufflatu in nutus, & trepidationes, variasque inæqualitates (quibus tota anima succutitur) cogi solet. Dein satis vulgo innotescit cruoris mixtionem à nihilo magis quam à *Διαπνοῆς* vitiata periclitari: hinc enim fluores, & in massa ejus serositatis præcipitationes, à quibus catarrhi, tusses, paroxyfmi Asthmatici, Nephritici, & Arthritici contingunt, oriuntur.

XIII. Ex his facile erit Affectionis, de qua nunc agitur, rationem formalem, simulque causas, & curationes designare. Enimvero quod alii quis à frigore, aut nudi aeris occurfu protenus in hoc, aut illo membro dolore; aut stuporem, vel paralyfin contrahat, ideo fit, quia spiritus Animales, intra fibras membranaceas scaterentes, perculli, & fugati, in distractiones aguntur: quod si amplius à tali *περπαρ* totius corporis languor, & virium prostratio contingunt, non privatus spirituum manipulus, sed tota eorundem hypostasis, sive integra anima sensitiva plecti videtur; quæ nempe percussa, adeoque in minorem ambitum contracta, & decurtata, intra corporis organa sublidit, ejusque facultates flaccescere finit. Insuper his, si cuiquam aeri incautius exposito, brevi tumor, aut phlegmone, Odontalgia, Catarrhus, Tussis aut Pleuritis superveniunt, vel si rigor subsequente mox æstu, & incallescencia febrili exoritur, indicio est sanguinem, haud minus quam spiritus Animales, ab improporcionato aeris appulsu affici, proindeque liquorem ejus, aut in motu, & accensione perturbatum, ad effervescentias febriles disponi; aut mistione solutum, in varios fluores & serosi laticis præcipitationes adigi. Immensi hic operis ac rædii esset, singulos affectus describere, qui interdum tali *περπαρ* origines suas debent. Hinc Cephalalgia, Vertigo, Affectus soporosi, Catarrhi, Coryza, Angina, Ophthalmia, Tussis, Vomitus, Diarrhœa, aliorumque morborum Ilias sæpenumero procedunt; in tantum, ut vulgus, morborum fere omnium causas evidentes ad bina hæc genera, sc. crapulam, & frigus contractum referre soleat.

XIV. Hactenus *διαιτησις* depravatæ rationem formalem, & causas conjunctas descripsimus. Quod vero spectat ad procataxin sive prædispositionem, propter quam alii præ aliis, ad frigus captandum apti sunt, dico hanc, aut in spirituum Animalium, aut sanguinis, aut pororum (sc. unius ex his, aut simul plurium) vicio consistere.

1. Spiritus Animales quandoque in culpa sunt, quia debiles admodum nihil durum, aut asperum, quod exterius iis objicitur, sufferre valent, quin statim à nudi aeris appulsu in fugas, & distractiones vertuntur; quemadmodum plurimi post longas ægotationes, sub dio versari horrent, & quamprimum aprico exponuntur, sæpissime in recidivas incurunt: porro spiritus interdum ad Diaphoresicos vitium istud inclinant, quatenus degeneres illi, indolemque acrem, & irrequietam nacti, à quovis aeris appulsu in *λενέλιος* aguntur. Quapropter qui ob spiritus ita dispositos hypochondriaci fiunt, etiam affectioni (quam descripsimus) obnoxii, à levi quavis occasione frigore tentantur.

2. Sanguis duplici ratione ad *διαιτησις* depravatæ habitudinem disponit; viz. tum respectu temperamenti, tum mistionis ejus. Quoad posteriorem hanc, sæpe cruoris compages adeo laxa, & dissoluta existit, ut *περπαρ* quavis exigua, & præcipue ob aeris frigidi, aut humidi appulsu, in fluxiones, & serositarum præcipitationes vertatur, in tantum, ut tali sanguine præditi, nequaquam extra fores progredi, immo vix prospicere audeant. Cæterum massa sanguinea quoad temperamentum suum sæpe calida & vaporosa admodum, effluvia summe acris, & penetrativa exhalat; à quibus dum cutis pori referantur nimis, & patentiores fiunt, tum spiritus, tum flamma vitalis, aeris nudi, ventique injuriis, plus debito exponuntur.

XV. Tertio mala pororum constitutio, aut ab ægotatione, vel aliis modis producta, aut etiam naturalis & ingenta, ad istum pravæ diaphoresicos habitum valde inclinât. Nam siquidem meatus isti nimis patuli, fere semper dehiscunt, sanguis, & spiritus in toto, aut partibus quibusdam, contra externi aeris occursum haud satis muniuntur, Talis pororum

rorum amplitudo quibusdam insita & naturalis est, utpote qui carne molli, & laxa præditi sunt, cutem plerumque tenuem, & valde cribratam habent: insuper propter varia accidentia frequenter contrahi solet: post diætam sudorificam diu continuatam, item post sudationes crebras, quæ circa febrim declinationes erumpere solent, cutis pori per longum tempus ad summum extenti, & patefacti, diu postea dehiscunt, & fere semper apertiores manent.

XVI. Affectio hæc, etsi mortem non minetur, quia tamen vitam valde molestatam aut profus inutilem reddit, Therapeiam adprime meretur: ad quam molendam intentiones Curatorix erunt potissimum hæc tres: viz. primo ut tum spirituum, tum sanguinis debilitates, sive dejectiones, aut depauperationes sanentur. Secundo ut utriusque illorum dyscrasix (si forte adsint) tollantur. Tertio ut pororum conformatio hæbita procuretur.

1. Præcipuus hujus negotii cardo, circa primam Intentionem, quatenus ea spirituum Animalium corroboracionem sive totius Animæ sensitivæ ampliationem respicit, vertatur: quippe nisi Patientibus confidentiam quandam assumere persuasum sit, ita, ut foras prodire, vires ultimas exere, & naturam ad duriora indices aspiranda assuefacere tentent, medela omnis frustratur; quapropter victu lautiore, & alacritate haud minus quam medicina opus erit, nimirum ut spirituum Animalium copix, indices instaurari ac augeri, illæque insuper ausis subinde majoribus obfirmari queant: in quos fines, vina generosa cum cibus opiparis moderate sumpta, egregie conveniunt. Porro studiis & curis (quibus Anima deprimitur) omissis, tempus otio, & recreationibus, aut exercitiis modicis teratur. Per hujusmodi victus rationem rite institutam uti spiritus animales reficiuntur valde, ita sanguinis casus, & depauperationes instaurantur.

XVII. Propter eosdem fines etiam medicamenta sequentia cum fructu exhiberi possunt.

Rec. Sp. Succini Armoniaci q. s. sumantur gr. 15. ad 20. vespere, & primo mane in cochl. j. Aq. destillata sequentis, superbibendo ejusdem cochl. 9.

Rec. Folior. Salvia, Rosismarini, Thymi, Satureia, Majorana, Balsamita, ana M. iv. rad. Angelica, Imperatoria, ana Unc. vj. Zedoaria, Galang. minoris, Calami Aromatici, Ireos Florent. ana Unc. iss. Cubeb. Unc. iss. Nucis Moschat. Caryophyl. Cinnam. ana Unc. j. Cert. exteriores 12. Aurant. 6. Limon. incis. & contus. affunde Vini albi, & Canarini, ana lib. iv. destil. organis communibus, liquor totus misceatur, & edulcoretur cum Saccharo perlato: inter destillandum Alembici capitulo suspendatur nodulus ex Ambra gris. Scrup. j. Mosch. Scrup. ss.

Rec. Tinct. Antimonii, vel Balsami Tolutani. Unc. j. sumantur gr. 15. ad 20. mane hora nona & quinta pomerid. in cochl. Aq. præscrip. superbibend. ejusdem Unc. iij. seu potius mane superbibatur haustus Tea, vel Coffee, vel Chocholat, ex decocto Salvia paratus.

XVIII. Paulo ante Prandium, sumatur haustus vini Xeroensis.

XIX. Quando hæc aliquamdiu usurpata intermittere visum crit, sequentia eorum vices subeant.

XX. Loco sp. Electuarii sequentis dosis vespere & primo mane sumatur cum aq. destil. aut cum vino Viperino.

Rec. Cort. Citri humide condit. Unc. iss. Myrobal. condit. Unc. j. Nucis Moschat. Zinzib. condit. ana Unc. ss. Consec. de Hyciniko, Alchem. ana Drach. iij. Margarit. pr. Coral. rub. pr. ana Drach. iss. cum syrupo de succo Chermer, f. Elect.

XXI. Pro potu ordinario bibatur, alla medicata juxta modum sequentem parata, viz. doliolo iv. Congiorum indatur sacculus sequens.

Rec. Gallum vetulum semicollum, & minutim incisum, folior. Sabinae, Lingua Cervina siccata. ana M. ij. Daſtylos incis. numero 6. rasura Salsaphrys Unc. ij. incis. & contus. misce, f. sacculus post fermentationem indendus.

2. Intentio secunda, Spirituum & sanguinis dyscrasias, aut depravatas indoles emendandas fulcipiens, iisdem remediis, quæ in Affectione hypochondriaca & melancholia conveniunt, perficitur; quare ex Affectuum istorum Therapeia olim à nobis tradita, præscriptionum formulæ huc referri possunt.

3. Circa intentionem tertiam, quæ ad poros cutis rite conformandos, debitam quoad vestitum, aera, & focos, victus rationem instituit, medico haud multum relinquitur. Nam affecti sese, & vires suas juxta propriam Imaginationem metientes, ita se vestiunt, intra cameram velut claustrum obfirmant, lecto, aut foco indulgent, quemadmodum ipsi, à genio suo, nullis amicorum aut medici præceptis auscultantes, ducuntur. Quicquid circa res illas alii consulant, isti experientiam suam, & indicationem à juvenilibus & lædentibus sumtam objicientes, plerumque repudiant. Consilii ratio, quæ ab illis accipi, & juvare solet, fere unica est, uti Cœlum, & Solum (unde non raro Animum quoque) mutant. Nam ædibus clausis, aut cubili quantumvis addicti, ad regiones exteras, ubi Auram calidiorem, & magis serenam spirant profecti, vix credibile est quam brevi convalescunt. Hæc de Diapnoe perversa, sive depravata. Cujus affectus Theoriam ideo plenius tradimus, quoniam ab aliis intactus relinquatur: nunc, unde digressi sumus, ad Diaphoresin nimiam revertamus.

XXII. Restat adhuc Tertia pathematis hujus, nempe sudationis immodicæ species, quæ non uti prior, morbi alterius præsentis, aut prægressi symptoma, aut effectus est; verum ipsa primo incipiens, aut per se morbus est, aut affectionis morbide parens existit. Ad primum censum præcipue spectat sudatio ista pestilens, apud nos fratres olim endemia, proindeque per totum orbem sudoris Anglici nomine insignitus, in cujus Ætiologiam mox inquiremus. Cæterum ut de sudore sanguineo, nigro, aut caruleo, fætido, aut suaveolente (quorum mentio ab Authoribus fide dignis facta est, & quorundam ex iis Typi observationi nostræ quandoque occurrerunt) nihil hic dicamus; sæpe advertimus quosdam sine causa manifesta, in *ἰσφιδρωσις* habitum incidisse, & deinde evacuationem istam indes adauctam, non raro in immensum excrevisse; in tantum, ut totius corporis humiditates in sudorem profundi viderentur. Et quidem haud mirum est affectionem hanc semel inceptam quotidie augere; nam multum aut crebro sudantes, valde sitiunt, proindeque immaniter bibunt, atque dein, quo plus bibunt, eo magis sudant; adeoque reciproce bina istuc, cause & effectus vices gerunt, & longa serie se mutuo producant. Vivit adhuc in hoc regno Domina illustris, jam à multis annis ob *ἰσφιδρωσιν* immensam, seu potius stupendam celebris, quippe singulis noctibus non solum lintea, & lecti contenta quæque madefacit, seu potius inundat; sed insuper in pelvim semoribus suppositam meri sudoris plures uncias, immo juxta vulgi famam, plures libræ extillant; interea necesse habet ob sitim continue urgentem paulo uberius potum ingerere; à quo uti vires instaurantur, ita sudatio perennatur. Admirandi hujusce affectus historiam tum à multis fide dignis, tum à proprio Domine laborantis ore (etsi nunquam pro valetudine ejus recuperanda consulere) accipi. Cepit tamen à pluribus medicis remedia, diversimodas circa victum, &

6. non naturalium regimen methodos tentavit, Acidulas cujusque fere generis

generis bibit, Regionum exterarum, & imprimis Gallia auram experta est; verum his omnibus invitis Insignissima Domina stillicidio hoc perquam molesto etiamnum laborat. Quandoquidem quæ circa hujus morbi initium, progressus, & alterationes contigerunt, quæque à juvenibus aut lædentibus observanda fuerunt, mihi nondum innotuere, & solummodo eam semel videre, & in transitu tantum colloqui dabatur, non facile erit casus hujus Aetiologiam tradere: utcumque suspicari fas est, in hac, sicuti in aliis naturæ instantiis, sanguinis serum promte nimis abscedere aptum, relictis per renes, lymphæductus, glandulas, aliisque excretionum ordinariis viis, hanc per poros cutis primo occasionaliter cœptam, & postea habitudine quadam facilitatam deinceps affectasse, & constanter observasse; cui forsitan accedat, quod salis fluidi in sanguine, & succo nerveo præpollentia sanguinis fusionem perennem, & serique secretionem uberio-rem efficiat. Ad morbum hunc sanandum, quando nunc habitu diuturno confirmatus, simulque naturæ œconomia ab eo penitus inverfa fuerit, nescio an remedia quævis, aut medendi methodus quicquam prodesse-nt. Mihi certe nulla, cum forte quondam eam alloquerer, proponere visum erat. Si magnum illud pro diapnoe vitata remedium, sc. aeris mutatio repetenda foret, non amplius Gallia, verum Dania potius aut Suecia adeantur.

XXIII. Appositum ad hanc rem esset de sudore Anglico apud nostrates tum domi, tum foras olim endemio, & funesto admodum, parum per hic differere. Veruntamen cum morbus hic intra seculum haud conspectus fuerit, atque Typum ejus solummodo ex aliorum scriptis cognoscere datur, non licebit circa naturam, & causas ejus hypothesein quamvis contexere; sed, post historiam ex Authoribus descriptam, commentarii loco, conjecturas nostras proponere.

XXIV. Sudor Anglicus cœpit Anno 1485. circa initium mensis Augusti, duravitque usque ad finem Octobris: & quamvis Sennertus dicat, hoc malum deinceps 40. Annos regioni huic familiare, & perpetuum fuisse; tamen Nostrates & Medici, & Historici, qui tunc aut prope ea tempora vixerunt, eum perfectam, & magna intervalla habuisse observabant; cumque 66. annorum spatio solummodo quater redierit, viz. 1506. 1517. 1528. 1551. vix unquam supra sex menses deservisse, & nonnunquam spatio trimestri terminatum fuisse, eumque, tempestatem valde humidam semper præcedeam habuisse. At vero singulis, quibus increbuit annis, maximas ubique edidit mortalium strages; ut ab unoquoque ejus regno, quibusdam in locis tertia pars hominum brevi desideraretur. Tanta fuit ejus malignitas, ut, quamprimum urbem aliquam invaderet, singulis diebus quingentos, aut sexcentos occuparet, & ex agris primo vix centesimus evaderet. Morbi Typum à Sennerto compendiose, & methodice descriptum, etiam nostris Autoribus consonum hic inferere visum est. Morbo hoc correpti statim sine Bubone, Carbunculo, exanthematibus, languore dissolvebantur, & animo desiciebant cum summo virium languore, inquietudine, *κεφαλαλγία*. capitis dolore, pulsu crebro, celeri, inæquali, cordisque palpitatione maxima; sudore vero distillabant perpetuo, & copioso, qui non finiebat, antequam morbus solveretur, quod intra 24. horas consingebat. Nam qui sudorem non proliciebant, neque cardiacis utebantur, & qui impatientius calorem ferebant, auramque frigidam captabant, ii omnes subito intra 34. horas moriebantur. Postea ubi morbi hujus ratio innotuit, ut agri sudores elicerent, ac Cardiacis se munirent, pauciores moriebantur. Sen. de Feb. lib. iv. cap. xv. Circa curationem paulo accuratius scribit Polydorus Virgilius: Post agrotantium plurima experimenta & observationes, à juvenibus, & lædentibus factas, ita usum venit, ut remedium unicuique promissimum inventum sit, quod hujusmodi est. Si quis interdum sudore corripiebatur, cum vestitu protenus cubatum eat;

si nocte, & in lecto, tum quiescat, nec se à loco moveat, usque ad 24. horas exactas; interim ita se stragulis oneret, quo non provocetur sudor, sed sua sponte mollior stillet, cibi nihil capiat, si iam diu famem tolerare possit; neque plus potumis consueta, ac calfacta hauriat, quam modice satis sit ad sitim extinguendam; inter hanc curationem imprimis caveat, ne manum quidem aut pedem suum refrigerandi, recreandique causa extra stragula proferat, quod facere letivale est. Addunt alii toto isto nycthemeri spatio à somno prorsus abstinentiam fuisse. Affectus iste, quia tam brevi intervallo, in vitam, aut mortem terminari solebat, à medicis plerisque febris Ephemera dicta fuit. A sudatione hac pestilenti recuperati postquam aliquamdiu sani perstitissent, quandoque in eam rursus, immo interdum vice tertia, incidebant.

XXV. Ex hisce Phenomenis, ut diri hujus pathematis *Ætiologiam* tradere præsumamus, imprimis suspicari fas sit, *ὅτι ἀρρῶν* istius pestilentis rationem formalem sim ulque causam conjunctam in eo consistere, quod sanguis materiæ cujusdam malignæ, sive venenosæ, occursum infectus, proindeque statim in crasi dissolutus, inque ferositates fusus, propter mixturæ istius virulentæ citissimam expulsionem, illico in sudationem, utpote universalem simulq; amplissimum excretionis modum exsolveretur; qua quidem *ἐκκένωσις* si forsân contigerit particulas omnes venenatas illico foras propelli, morbus brevi in salutem, secus vero frequenter in mortem terminabatur.

XXVI. At vero hic inquirendum sequitur, utrum materies ista maligna in sanguine primo gignatur, vel annon aliunde in ipsum suffundatur? Si prius dicatur, supponendum erit cruoris massam, quemadmodum in peste, ob malignam Anni, & aeris constitutionem, diathesin *συνεχῶς ἀδύ* acquisivisse; quæ postea aut sponte, quatenus ad plenitudinem evecta sit, aut per contagium, velut accensa in turgescentiam periculosam, & sæpe corruptivam erumperet: quo minus in sudatione istac maligna rem ita habere suspicer, hoc imprimis facit, quod nulla sanguinis corrupti, aut multum vitiatî signa, ante, vel in paroxysmo, vel post ipsum occurrerent, Præterquam enim quod febris hæc haud valde intensa, maculis, exanthematis, bubonibus, aliisque sanguinis venenati aut plurimum effervescentis iudiciis careat; insuper nycthemeri spatio terminatur: quod vix unquam evenire solet in affectibus intra massam sanguineam altius radicatis.

XXVII. Quamobrem existimare potius adducor, morbi hujus labem, in liquore nerveo primitus fundatam, exinde in cruorem, dum *ἐφιδρῶσεν* istius malignæ tragœdia peragitur, communicari. Videtur enim quod humor iste, fibras omnes totius corporis irrigans & spirituum animalium ubique vehiculum existens, propter Anni intemperiem à crasi debita, nempe à spirituo-salino-volatili desciscens, versus indolem acetosam, aliamve plus vitiosam, & demum malignam degeneravit: cumque is ad depravationis statum illum pervenerit; ut vel sponte, ob plenitudinem, vel propter contagii fermentum excitus, turgescentiam sive fluorem conceperit, è partibus istis irritatis excussus, inque massam sanguineam redundans, hanc illico totam venenet, compagem ejus dissolvat, inque effervescentiam, illius mox expellendi gratia, maximopere eccriticam incitet. Hinc sudores (quoniam hæc excretionis via tum proxima, tum amplissima est) copiosi erumpunt; quo naturæ nisu extremo si forsân accidat virus totum è sanguine in habitum corporis remandari, indeque per *ἐφιδρῶσιν* universalem, & aliquamdiu continuatam prorsus ejici, brevi salus, velut sudum post nubes penitus discussas, effulget; sin vero à fermentatione ista, & *ἐκκένωσι* nisu, in quam sanguis miasmatis maligni expellendi causa excitatur, particule venenosæ non subito, nec in totum ejiciantur,

ejiciantur, cruoris massa tum quatenus fero orbatâ, tum crâsi pefundata, ad flammam vitalem amplius prorogandam inhabilis evadit.

XXVIII. Ex his non difficile erit fymptomatum caufas & curationis ejus Empiricæ rationes affignare. Nam quod morbo urgente, aut circa primum ejus infultum, antequam febris accendi videbatur, languor ftatim infolitus, Animi defectio, Summa virium proftratio, capitis dolor, cordis palpitatio, cum pulfu crebro, celeri, & inæquali, aliæque nervofi generis pathemata laborantes infeftabant; indicio erat, partes nerveas, prius fanguine affici, ab iis que malum illud originem fuam ducere.

XXIX. Cum fudor copiofus (qui & fymptomaticus, quandoque etiam criticus erat,) circa febris hujus principium, fecus ac in plerisque aliis, exoritur, ratio eft, quod latex morbificus, è fibris, & partibus nerveis in mafam fanguineam redundans, exinde ftatim à primo ejus appulfu rejicitur, nec diutius in fanguine morari, aut intime permifceri finitur. Enimvero, in ftatu non admodum invaletudinario, liquor Nerveus cum Sanguineo vix unquam congruit: quare fi quando ille per vices quasdam in hunc regurgitet, mox iterum excutitur; &, priusquam tinctura lixiviali inficitur, per renes amandatus, urinæ limpide profluviu excitat; quod quidem in affectibus fpafmodicis fæpius evenire advertimus. Sin liquor nerveus degener, aut depravatus in fanguinem continuo refluit, modo Dyfenteriam incruentam, qualem fupra defcripfimus; modo Diabetem, prout prius oftendimus, producit. Cæterum propter ejusdem humoris reftagnationes minores & privatas, tumores cancrofos, ftromofos, fcirrhofos, aliosque mali moris exoriri olim evicimus. At vero in affectu, de quo nunc agitur, latex ille nerveus, fi quidem valde malignus, & peftilens exiftat, fanguinem primo contactu venenat, inque ferofitates per fudorem citiffime amandandas fundit; fecus enim, fi per horas aliquot intra mafam fanguineam manere, cumque ea circulari, & penitus commifceri permittitur, ipfum penitus corrumpit, & plane mortificat: hinc in medendi methodo ifta, per experientiam crebram inventa, ita fedulo cautum eft, ut primo morbidi infultus momento, laborantes confectim (non opperendo dum veftibus exuantur, lectoque inferantur) ftrogulis cooperti ad fudandum componantur, atque ἐπιδρωσιν mox æquabilem in toto corpore excitatam per 24. horas continuent, interim ut nec manum, nec pedem movere, nec cibum aut fomnum capere finantur; hoc eft, nihil omnino agant, quo latex ille peftilens cum fanguine plus, aut intime magis confundatur; aut quo celerrimâ, & totalis ejus exclusio inhibeatur. Quod fi ejusmodi cita, copiofa, & æquabilis fudatio per naturæ inflinctum accita, perque medicinam regulata, tam diu producat, ut virus totum per cutis poros exhalet, affecti ftatim fine eruptionibus cutaneis, febre lenta, infirmitate diuturna, fudoribus nocturnis, aliisque fanguinis vitiati fequentiis integre convalefcunt. In quantum vero liquor nerveus, post corruptelas ita expurgatas, rursus eodem more depravari, & dein, ob plenitudinem aut contagium commotus, è partibus nerveis in fanguinem redundare, ipfumque pariter venenare aptus eft; propterea nonnulli postquam perfecte convaluerant, ab eodem morbo fecundo, immo nonnunquam tertio, corripì folebant. Non opus erit medicamentorum formulas in hoc cafu ullas fubjicere; quia totum Curationis negotium, fere tantum à rectâ Agrotantium tractatione, five administratione dependet. Cæterum valde ἀτροσοδονουστὴν effert, pharmaciam, ac methodum præfcribere contra morbum adeo infolitum, quem fperamus nunquam rediturum; &, fi forfan olim aliquando redierit, incertum eft, an eadem rursus medendi ratio in omnibus obfervari debeat.

SECTIO VI. CAP. I.

De Medicamentis Cardiâcis & Alexiteris.

IN veteri medicina, etiamque in nostra adhuc vulgari & Empirica, quam muliercula & Agyræ passim exercent, medicamenta dicta Cardiaca & Alexiteria communissimi semper usus & maximi fuerunt census. Horum simplicia numerosissima habentur, eorundem compositiones Dispensatoriis quibusque tum Antiquis tum modernis molem addunt, & fere cunctas implent paginas: quod vero ad effectuum rationes & operandi modos spectat, viz. à cujusmodi particulis eorum virtus dependet, & quali aut cordis aut sanguinis vel spirituum vel aliorum humorum affectione potentias suas exerunt; super his, inquam, nihil uspiam, quod animo veritatis avido satisfaciât, à Medicis aut Philosophis dictum reperio. Ad explicandas Cardiacorum virtutes non, uti in reliqua pharmaceutice, qualitibus manifestis & sensibilibus insistitur; verum ad occultas, & specificas, immo ad totius substantiæ actiones recurritur: interim si res atente consideretur, ejusque Ætiologia vera & genuina eruatur, facile constabit, ipsam remediî Cardiâci notionem omnino perperam institui, atque errorem vulgarem esse.

II. Remedia Cardiaca ejusmodi habentur, quæ cordi quovis modo laboranti succurrant; quare passim ab Autoribus dicuntur hoc cor insigniter confortare, illud cor ab omni putredine illæsum præstare: quinimo alia cor imbecillum, aut oppressum relevare, tremorem, aut deliquia ejus sanare, ipsumque à corruptione præservare. Porro, quoniam in Peste, Variolis, & Febribus malignis cor veneno, aut malignitate correptum aut obsessum esse creditur; idcirco remedia, quæ in morbis istis juvare solent, non simpliciter Cardiaca, sed Alexiteria, & Alexipharmaca dicuntur.

III. Hæc de medicamentis Cardiâcis tum Alexiteriis opinio inde exorta videtur, quatenus olim putabatur, & etiam vulgo creditur cor vitæ omnis, & caloris principium esse; & proinde salutem, aut mortem nostram, ab immediata illius affectione pendere: hinc quæcunque animam recreant, atque nos vividos, & alacriores faciunt, illud agere creduntur, quatenus cordi benigna & amica sunt; & è contra alia mœrorem & melancholiam inducere, quatenus cordi inimica, & incongrua existunt.

IV. Verum enim vero cum alibi satis fuse ostendimus vitæ subjectum minime cor, sed imprimis & fere tantum sanguinem esse, ipsamque Animam (à cujus existentia, & actu in corpore, vita dependet) partim in sanguine, partimque in spirituum animalium aggerie fundari; facile sequetur remedia, quæ vitam integram conservant, aut periclitantem instaurant, has animæ partes, nempe sanguinem, & spiritus animales potius & immediatius, quam cor respicere. Hoc enim non viscus nobile & princeps est usque adeo, uti perhibetur; sed merus musculus, carne tantum & tendinibus more cæterorum constans, & sanguini circumpellendo inserviens: quoties autem ab hoc munere rite peragendo deficit, aut delinquit; hoc non propria ipsius culpa, sed aut sanguinis, aut spirituum animalium, quibus actuatur, vitio contingit.

V. Itaque ut medicamentorum, quæ Cordialia dicuntur, rationes & operandi modi innotescant, considerare oportet hæc duo; sc. primo quot, aut quibus præcipue modis, sanguis aut quoad accensionem, aut quoad missionem suam perperam habens, & non raro periclitans, subsidia, quibus præfer-

præservetur aut emendetur, medica requirat. Secundo quo ritu ob defectum aut delictum in regimine animali cor à debito motu impeditur, aut pervertitur, & propterea medicamenta, quæ spirituum copias adaugeant, & rectius componant, indicantur.

VI. Quoad prius sanguis, respectu accensionis suæ, aut deficit, aut excedit; & utroque respectu, medicamenta diversimoda, nempe calida, aut frigida, ceu velut oleum, aut aqua requiruntur; & propterea vulgo Cardiacæ appellantur, etsi cor non omnino afficiant. Nam licet ab iis assumptis sæpenumero cordis motus alteretur, & proinde pulsus statim crebrior aut tardior, fortior aut debilior evadat; atramen hoc ideo fit, quia cordis motus, omnino à spirituum animalium influxu dependens (miro inter utramque animæ portionem consensu, & *συμπροσῆξι*.) juxta sanguinis accensionem, exactissime proportionatur: quare prout sanguis à pharmacis ingestis effervescentiam sive æstum suum intendit aut remittit, è vestigio spiritus animales, qui cor agitant, conditioni ejus ad amissum obsequentes, cor ociosus, aut tardius vibrare faciunt; dein, si ab eodem medicamine spirituum animalium systasis efficitur, propterea item pulsus magis, aut minus fortis, aut vehemens efficitur; cum interim illius medicamenti virtus haud magis ad cor ipsum, quam ad manus, aut pedes, aut ad musciculum quemvis alium pertingat. Ita que ut cardiacorum, quibus sanguinis enormitates sanantur, classis prima rite instituitur, pendere oportebit, quot, & quibus modis liquor ejus tum quoad accensionem, tum quoad Crasin suam perverti aut depravari solet, dein cujusmodi remedia Cardiacæ vulgo habita, pro quibusque vitiis requiruntur.

VII. Primo igitur sanguis interdum non satis accenditur, nec cum vigore circulator, prout observare est in multis languidis, sc. ab ægitudine diurna decumbentibus, aut hæmorrhagias magnas, aliasque evacuationes immoderatas passis, aut senio confectis; quibus utique cum pulsu debili, & viribus prostratis, extrema ut plurimum frigent, & pallent: quorum ratio est, quod cruor ob particulas sulphureas nimis absumptas, & depressas, fere vapidus & effæctus evasit; proindeque parce admodum, & minute in pulmonibus accenditur: cui sæpenumero accedit, quod regimine animali etiam fatifcente, cor pleniore spirituum influxu destitutum, sanguinem, quo vegetius effervescat, & accendatur, non satis exagitat.

VIII. Remedia in hoc casu adhibenda sunt vina generosa, Aquæ ardententes, aut mitiores cum aromatis destillatæ; pulveres, species, & confectiones Aromaticæ; olea & spiritus Chymici; Tincturæ, Elixires, aliaque particulis sulphureis & spirituosis prædita; quæ nempe sanguinem exagitent magis, eumque magis inflammabilem, & turgidum reddant: cumque eadem simul spiritus animales exuscitent, & confortent; propterea cor vegetius & fortius pulsare faciunt. Horum formulæ in calce hujus capituli subdentur.

IX. Secundo sæpenumero sanguis ob particulas sulphureas nimis solutas, & in effervescentiam actas, plus debito accenditur, ac calorem nimis intensum, & valde molestum in toto corpore dispergit, quapropter, ut iste ita plurimum rarefactus & efflagrans, intra vasa contineri, simulque eventilari possit; cor vehementer, & celeriter pulsans sanguinem magno labore & nixu circumpellit: idcirco in hoc casu remedia Cardiacæ frigida, & attemperantia, quæ sanguinis fervorem restinguant, & sedent, simulque spiritus animales, quo magis ardua nunc vitæ pensa præstare possint, blande refocillent, adhibere oportet: in quos fines aquæ destillatæ Borriginis, Melissæ, florum Paralyseos, Calendulæ, Tunicæ totius Citri, nec non syrups, & conservæ è floribus & foliis ejusmodi vegetabilium, succus Acetosæ, Citri, Aurantii, Crystallum minerale, & similia ex usu esse solent;

solent; quibus opiatæ sæpissime cum fructu adjunguntur; nam cordis impetu nonnihil refrenato, sanguis effervescentiam suam facilius, ac citius remittit.

X. Hæc sunt Cardiacæ simpliciora, quæ unicam intentionem, nempe flammæ sanguineæ elationem, aut depressionem efficere designantur. Verum insuper sanguis haud solummodo quoad accensionem, sed etiam missionem sive crasin suam depravari, & diversimode perverti solet. Attamen non statim quibuslibet dyscrasiis ejus Cardiacæ exiguntur, sed tantum iis, quæ in febribus excitatæ, cum subitæ ac immanes fuerint, massæ sanguineæ corruptionem totalem minantur.

1. Sanguis febriliter effervescens duobus præcipue modis quoad crasin suam periclitatur: nempe aut missionis vinculum nimis strictum existit, proinde ut particule omnes ita inter se complicantur, ac mutuo combinentur, ut inutile & excrementitium ab utili, & tenue à crasso, nequaquam extricari, aut fecerni queat; prout in febribus quibusdam continuis, & putridis accidit; quæ licet parum aut minime sint malignæ, quia tamen per sudorem, aut diaphnoen judicari nequeunt, quandoque in mortem terminantur. Quare in hoc casu pro Cardiacis exhibeantur, quæ sanguinis compagem referant, & aperiunt; proinde ut latex serosus cum recrementis aliis, à reliquorum concretionem abscedere, & amandari possit.

2. Sanguinis crasis alio insuper, & plane diverso, modo in febribus subverti periclitatur, proindeque remedia aliusmodi Cardiacæ, viz. Alexipharmaca, sive Alexiteria indicantur. Enimvero sæpe accidit compagem ejus à particulis heterogeneis, aut intra proprium sinum genitis, aut illic aliunde suffusis, laxari nimis, & quoad crasin dirimi, proinde ut missionis vinculo communi soluto ubique in partes secedatur, atque dein sanguinis coagulati, aut extravasati, & stagnantis portiones hic, illic delixæ, putrescant & corrumpantur; & demum liquor totus sanguineus in tantum vitietur, ut non amplius ad flammamperennandam, aut ad spiritus Animales in cerebrum extillandos idoneus existat: quamobrem tunc necesse est functiones omnes sensum fatiscere, & denique vitam perire.

XI. Cardiacæ, in hoc casu maxime requisita ejusmodi particulis consistunt, quæ in sanguinem traduæ, cumque eo circulatæ, indomabiles usque, simulque benignæ persistent; quare dum massæ sanguineæ poros omnes, & meatus subeunt, particulas alteras malignas ubique exagitant, à concretionibus suis divellunt, & demum atque subigunt, aut foras expellunt. Cumque adeo sanguis à missione istac venenosa liberatus, simulque à coagulationibus quibusque privatis expeditus, in particulas rursus minimas, & elementares dirimitur, missionem suam pristinam, & brevi salutiferam recuperat.

XII. Profecto ut melius constet, quo ritu Alexiteria sanguinem, & succos corporis nostri, ab afflatu pestifero conservant, aut eo jamjam tactos à corruptione vindicant; considerare oportet quomodo alii liquores putrefactioni obnoxii diu præservari, aut ea correpti denuo restitui possint. Itaque de Cervisia observare est, eam, ex sua natura cito coalescere aptam, florum Lupuli incoctione durabilem effici: quinimo aquam communem, cum alias brevi putresceret, vegetabilium amarificantium (cujusmodi etiam Alexipharmaca existunt) coctione aut infusione imprægnatam, diutius illibatam persistere: præterea herbarum succos, & liquores quosdam alios jamjam putidos, si modo sulphure accento fumigantur, pristinum vigorem recuperare: insuper vina, cervisiam, aliaque potuum genera fere vappida, & exoleta, per fermentationem in iis de novo concitaram sæpius revivescere. Quorum ratio est, quod liquidem rei cujusque corruptio in particularum elementarium evolutione, & mutuo ab invicem decessu

confistit, quicquid eas ad fugam, & confusionem tendentes, adhuc in motu & perfecta mistura detinet, concretum istud usque factum rectum præservat. Porro siquid Elementa ab invicem soluta & mutuo decessura, denuo simul cogit, inque novam fermentationem suscitatur; putredinem, licet inceptam, à concreto arceat, eique constitutionem rursus firmam conciliat. Hujusmodi alterationes, & à corruptione vindicias, liquoribus ab arte paratis induci, cuivis è plebe notum est. Et quidem in peste, & morbis malignis, Alexipharmaca eundem effectum præstare videntur. Hæc enim sæpius assumpta, quatenus sanguinem continue exagitant, inque fermentationem altiore cogunt, non obstante *μιασματων* noxiorum influenza, missionem ejus integram conservant; quinimo post malignitatem impressam, atque sanguinis crasin prædicto modo laxari, & solvi inceptam, ejusmodi remedia usque ad Diaphoresin promovendam exhibita, quatenus labis susceptæ miasmata decoquunt, & fermentationem novam alteri corruptivæ oppositam inducunt, sæpenumero luis pestiferæ impetus, aut impressiones obliterant. Hujusmodi Pharmacorum Alexiteriorum species & formulæ inferius subduntur.

XIII. Interim, quod spectat ad Cardiacâ istâc altera, à quibus nimirum sanguinis effervescentis compages nimis restricta laxatur, & pro materia febrili, aliisque recrementis manumittendis aperitur; ut horum *διαμετρως* & operandi rationes melius innotescant, huc referri deberent, quæ superius circa Diureticorum & Diaphoreticorum *επιρρηνας* protulimus. Enimvero medicamina ista Cardiacis quibusdam valde affinia sunt, immo interdum usus communis, aut reciproci existunt; in quantum sanguinis crasis vitiata interdum relevari nequit, nisi prius reserata ejus compage, seroso latici, per renes aut cutis poros amandando, exitus patefiat. Singulos hosce medendi scopos Salina potissimum exequuntur. Nam, prout olim sæpius notavimus, corporis cujusque tum liquidi, tum solidi, apertio clave fere tantum salina perficitur.

XIV. Quomodo ob varias salinorum infusiones lactis coagulatio, atque ab eo statu reductio, aut inhibitio præstantur, & quantum *ἀναλλογως* in sanguine hæc fiunt, in capite de Diuresi per experimenta declaravimus: quemadmodum in lacte, aut sanguine fluido, pariter in metallis fixissimis, aliisque mineralibus res habet. Etenim concretio sive compactio fere omnis à Sale unius generis, dissolutio à quodam alterius, qui salem primum in complexu suos rapit, & dein præcipitatio fit à sale quodam status diversi, qui priorum combinationes destruit: hæc omnia tam clare, & fufe supra exposuimus, ut non opus sit hic repetere. Quod itaque salina Cardiacis haud minus quam Diureticis & Diaphoreticis accensentur, ratio eadem est in omnibus: restat modo, quæ hujus generis ad censum illum pertinet præcipuas species, & operandi rationes, & *Ætiologias* breviter designare.

1. Itaque in primo ordine sese offerunt, & plerisque aliis facile palmam præripiunt Cardiacâ sale volatili prædita, uti Spiritus C. C. sanguinis, salis Armoniaci compositi, viz. cum Succino, Theriaca, radicibus Serpentiariæ Virginianæ, aliisque Alexiteriis destillati; item quod nuper Doctoris Medici ad sectam Empiricam transmigrantis medicamentum unicum & universale fuit, Spiritus craniorum è sepulchris effositorum. Huc etiam sal Viperarum, item pulvis Busonum clause calcinatorum (quem olim in febre pestilentiali Oxonii An. Dom. 1643. epidemica celebrem & valde proficuum novi) cum multis aliis referri debent. Hujusmodi remedia multos ab ipsis sepulchri faucibus revocarunt: & quidem respectu vario, & multiplici, sæpe juvamen præstant; viz. imprimis quatenus sali, aut fixo, aut acido occurrendo, eosque in amplexu suos rapiendo sanguinis

ab effervescentia febrili nimis inspissati, & constricti massam aperiunt, adeoque materię morbificę separationem & excretionem promovent; tum insuper quod spiritus animales relevant, atque segnes ad munus suum defungendum exultant; quibus accedat, quod in febribus malignis pharmaca hæc materię morbificę particulas venenosas subigunt, & non raro extinguunt.

2. Secundus inter Cardiacæ salina locus, remediis sale alchalisato sive petrificante præditis, jure debetur; hæc enim vulgo Cordialia maxime insignia habentur. Hujusmodi nimirum sunt lapis Bezoar, Margaritæ, Corallia, os è Corde Cervi, & cornu ejusdem, pul. Eboris, oculi & chelæ Cancror. aliique pul. lapidei, & testacei; quos sæpenumero cum fructu exhiberi communis experientia testatur: atque juvaminis ratio in hoc consistere viderur, quod salis alchali particulæ in medicamine, salis acidi intra corpora nostra particulis occurrunt, & mox intime coherent, eorumque proinde efferationes, & quæcunque alias combinationes iniquas destruunt. Hujusmodi Cardiacorum classi Bolus Armena, terra Lemnia Sigillata, aliæque cretacea etiam merito accensentur; non ideo tamen, quod cordi labranti (uti vulgo perhibetur) succurrunt, sed quatenus salis acidi aut fixi, aut in visceribus, aut in massa sanguinea, præpollentias destruunt; atque enormitates, ab iis productas, mox sedant, aut corrigunt.

3. Si medicamenta acetosa, sive sale fluido prædita, ab hoc Cardiacorum censu excluderem, Medicorum fere omnium, ac imprimis veterum, Auctoritas contra me insurgeret. Hæc enim plerisque contra pestilentiam Alexiteria eximia habentur. Pro curatione febrium malignar. Aceta Theriacalia, & Bezoartica summe prædicantur; quinimo aquas in eum usum destillatas, Acetum, aut acetosa ingrediuntur. Propter eandem rationem spiritus Vitrioli, succus Citri, Lujulæ, Granatorum, cum multis alias ejusdem farinae, in Cordialium, & Alexipharmac^{orum} numero habentur; & quidem jure optimo, quoniam hæc salis fixi cum sulphure adusto combinationes optime dissolvunt, atque efferationes subigunt; proindeque hujusmodi remediis sanguinis coagulationes, & extravasationes, in febribus malignis evenire solitæ, præcaventur sæpe, aut curantur.

4. Propter easdem aut consimiles rationes, quibus salina prædicta, etiam alia quorum basis sal fixus est, Cardiacis annumerantur, aut eorum compositiones ingrediuntur. Quippe cum sales diversimodi in corpore nostro gignantur, illique passim ab uno statu in alterum transeant, hinc propter quamcunque intentionem salina non unius sed varii generis exhiberi debent. Quæ ratione sale fixo sive lixiviali prædita salis acidi, intra viscera vel sanguinem præpollentis, enormitates tollunt, aut corrigunt, superius ostensum est.

5. Sal nitrosus jure optimo Cardiacis accensetur, utpote sine cujus particulis cum aere inspirandis vita Animalium non potest subsistere: cæterum hic intus ore assumtus celebre Antipyreticon habetur, quatenus sitim tollit, atque æstum febrilem valde compescit; quod tamen efficit, non tantum sanguinis missionem, sed etiam ejus accensionem juvando. Alibi ostendimus ad flammam constituendam una cum particulis sulphureis, nitrosas requiri; & quo uberius hæc subeunt, eo clarius, & nitidius ardescere. Quapropter cum materies, quæ maxima ex parte sulphure cum sale, & terra admixtis constat, accensa flammam non nisi obicuram cum fumo & fuligine vitiatam emittit; si nitrum adjiciatur, ea mox splendida, & micis cum candore effulget. Pariter in febribus habere censemus, quando sanguis, sæculentis adustis refertus, cum calore suffocativo fumigat, potius quam aperte efflagrat, nitri particulæ ore assumptæ, inque sanguinem iraductæ, eum mox clarius, & propterea benignius, ardescere faciunt: proinde

proinde ut, liquoris compage magis referata, recrementa ejus tum serosa, tum fuliginosa liberius decedant. Quamobrem recte observat Verulamius noster, Nitri particulas tum ventriculo ingestas, tum una cum aere inspiratas, ad vitam nostram & tuendam, & prolongandam plurimum conducere.

XV. Hæ sunt præcipuæ medicamentorum Cardiacorum species, quorum operatio potissimum in massam sanguineam destinatur, cujus nempe compagem, aut nimis strictam, & coctione diuturna inspissatam, nonnihil fundunt, & aperiunt, ut materiæ morbificæ exitus patefiat: vel ea cruorem à mistura heterogenea, & maligna, dissolutum, inque portiones venenatas, proindeque stagnationibus, & coagulationibus corruptivis obnoxias, fractum, à putredine vindicant; in quantum sc. Cardiacorum istorum Alexiteriorum particule, in sanguinem traditæ, cumque eo inter circulandum confusæ, haud tamen ab eo assimilantur, aut subactæ, particulas venenatas ubique adoriuntur, easque aut subigunt, vel foras expellunt: proinde ut massa sanguinea malignitate omni liberata, & coagulationibus quibusque extricata, brevi crasin pristinam recuperet. Utraque hæc pharmaca, quatenus sanguinem à corruptione aut extinctione præservant, vulgo Cardiacæ, sed proprie magis Vitalia dicantur.

XVI. Quod si amplius inquiratur, quomodo hæc, aut illa ventriculo ingesta, absque notabili actione, vel passione ibidem excitatis, energias suas tere illibatas tam subito in massam sanguineam transferant: Dico imprimis, pharmaca istæc spiritibus Animalibus neutiquam adversari, sed valde congruere; quare ventriculi fibras nerveas, nec in molestie sensum, nec in motus excretorios irritant; quin potius spiritus earum incolas in ovationem quandam, sive complacentiam cient; cujus undulatione tota mox Anima latius expanditur. Dein secundo, è ventriculo in sanguinem transitus non, prout olim putabatur, tam longus est, aut per tantas ambages producitur, ut timor sit, ne medicamenti virtus in via amittatur; verumtamen è vestigio, è finibus his, in illos proditur. Nam, prout supra observavimus, interiorem ventriculi tunicam nerveam vasâ sanguifera innumera constitissime obducunt, proinde ut pharmaca non solum cathartica, verum alia quæque in præcordia, aut cerebrum, immo in extimam corporis oram destinata, nondum ventriculo egressa operationes suas in sanguinem ordiuntur.

XVII. Hæcenus de Cardiacis ita vulgo appellatis, quatenus sanguinem quoad accensionem, aut missionem suam, nempe aut alteram, aut simul utramque depravatam restitunt, vel ad meliorem crasin reducant. Quorum operatio & virtus cum vitæ periclitanti suppetias ferat, ea (prout innumus) proprie magis, Vitalia dicantur. Verum insuper medicamina quædam, isto cordialium nomine insigniuntur, quatenus prius, & immediatius in Spiritus Animales energias suas exerunt, adeoque Animæ sensitivæ aut portionem quandam, aut totam hypostasin nimis contractam, depressam, aut alias perturbatam, erigunt, vigorant, & component. Et quidem hujusmodi remedia cor ipsum, etsi remotius, quadantenus tamen afficiunt. Quippe cum ab illis exhibitis, tota Anima Sensitiva elevatur, & latius expanditur, etiam Spiritus, Præcordiis destinati, in eadem uberius influunt, & vegetius actuunt; proindeque pulsus, prius debilis, aut vacillans, mox fortius vibrat, & sanguis cum majori impetu circumpellitur. Hujusmodi Pharmaca, pro Cardiacis jure quodam habita, quoad Materiam ab alteris vitalibus, sanguinem imprimis respicientibus, haud multum differant; immo nonnulla utrique generi communia sunt. Quoad afficiendi rationes posteriora hæc ad duo capita satis apte reducantur, & quatenus aut Lenia, aut Alpera sunt, eundem scopum assequuntur; ea nimirum, vel Spiritus Animales demulcendo, & quasi blande, & molliter palpando

palpando erigunt, & confirmant; vel ipsos vexando, atque velut stimulis, ac contis urgendo, in motus citatiores, & quandoque magis regulares, cogunt.

XVIII. Cardiacæ prioris generis quamprimum stomacho ingeruntur, immo interdum ore tantum libata, virtutes suas exerunt, & cum grato appulsu, spiritus in primis viis, sive corporis velut porticu, degentes refocillant, aut instaurant; dein horum continuitate, ovatio eadem in spiritus alios, & subinde in alios, successe tradita, brevi per totam Animæ Sensitivæ compagem undulat; proinde ut tum cerebrum, tum præcordia pleniore spirituum quasi exultantium influxu irradiata, functionum suarum munia multo vegetius, & alacrius obeant. In hunc finem (cavendo nimiam sanguinis incitationem) faciunt Aquæ vulgo cordiales dictæ, cum vino aut spiritibus vinolis, cumque Aromatis destillatæ; item Moschi, & Ambre griseæ præparata. Etiam pulveres Aromatici iisdem commisti. Porro huc spectant Coralliorum & Margaritarum magisteria, & tinctura, item elixires, aliaque quamplurima ejusdem farinae, saporem, aut odorem gratum spirantia: hinc etiam suaveolentia, ac visibilia jucunda, quatenus spiritus Animales recreant, Cardiacis annumerantur: quæcumque enim spiritus, Sensorii cujusque præsides, blande afficiunt, & delectant, mox totam Animam erigunt, & amplificant. Interim alia hujus census Cardiacæ, sine magna spiritu in vestibulo consistorum affectione, immo primis viis, & massa sanguinea fere insalutatis, intra *ἄνευ* primo operari videntur: cujusmodi sunt Cephalica quadam ita dicta, quæ cum palato aut ventriculo minus grata sint, & cruorem vix fermentent, aut exagitent; tamen cerebrum illustrant, ejusque incotas spiritus animales exacuunt, & corroborant. Hujus indolis videntur esse Salvia, Beronica, Rosmarinus, Verbena, cum multis aliis.

2. Medicamenta quædam alia, & Administrationum genera (quæ non immerito Cardiacis accenseantur) modo longe diverso operantur, & ob rationem prorsus aliam juvamen præstant: ea nimirum spiritus Animales non blande demulcent, & æqualiter expandi faciunt; verum irritant potius, & huc illuc excurrere, & efferri cogunt; cum nempe ob finem, ut, cum ipsi, prius inordinate habentes, & inæqualiter dispersi, in quibusdam locis densius, inque aliis tenuius scaterent, proindeque functionum suarum munia quædam, ac potissimum intra cerebrum, aut præcordia intermitterent, aut perverse agerent; optimum tunc remedium est, ut à pharmaco ingrato perturbentur, & exagitentur magis: propterea namque illi tanquam à locis insidiosis exuscitati, & velut flagellati, *αποδείξαι* priores relinquunt, & sponte sua in ordines regulares redeunt. Ita namque usitatum est in lipothymia, syncope, cordis oppressionem, aut spasmum, immo in quibusque fere aliis spiritu deliquiis, languoribus, aut Anomaliis, aut spiritum C. C. Fuliginis, Salis Armoniaci, aut tincturam Castorei, vel Asæ fœtidæ, cum aliis liquoribus propinare; hæc, & similia, uti imprimis sales volatiles, & olea chymica empyreumatica, naribus admoveere; porro in subitis Animæ defectionibus, faciei aquam frigidam inspergere, nares convellere, corpus valde concutere, & non raro alapam insingere expediat. Hujusmodi Administrationes levamen conferunt, quatenus spiritus Animales oppressos, vel distractos, vel à proprio munere aliud agentes, exuscitant, ipsosque dein expansos, ac velut in aciem conscriptos, ad pristina officia sua jubent. Quod verò nonnulli juvamen illud inde procedere existimant, in quantum sanguis, in cursu suo impeditus alicubi, ac præsertim intra præcordia stagnans, prædictas affectiones parit, illisque remediis, & administrationum modis in motum vindicatur; dico pathematum istorum, & causam, & curationem secundario tantum, & mediate à sanguine pendere; primitus vero, & sanguinis stagnationem,

tionem, à cordis motu animali impedito procedere; & non, nisi ab hujus restitutione, illius impedimenta tolli. Recensitis nunc variis medicaminum pro Cardiacis habitorum speciebus, eorumque in Sanguinem, aut Spiritus, vel simul in utrosque operandi modis, & rationibus (uti opinor) rite designatis, restat adhuc illorum, unicuique ex prædictis intentionibus medicis appropriatorum, selectas quasdam formulas subijcere.

SECTIO VI. CAP. II.

Cardiacorum Species, ac Formulae.

Quandoquidem Pharmaca, pro Cardiacis vulgo habita, in duo genera distinximus, viz. alia quæ sanguinem, & alia quæ spiritus Animales potissime ac immediatius afficiunt; in primo illorum censu, quæ ad sanguinis accensionem regulandam destinantur, ea posuimus, quæ liquorem ejus nimis frigidum, & motu tardum, plus æstare, atque particulis sulphureis copia magis auctis, aut exaltatis, uberius accendi, & efflagrare cogunt; qualia sunt vina generosa, Aquæ ardentes destillatæ compositæ, spiritus, & tinctura Croci, Elixir vitæ Quercetani, Tinctura salis Tartari, Chalybis, aliaque spiritu imprimis ac sulphure copiosis referta; quorum modo hæc, modo illa pro cujusque patientis libitu sumantur. Quoties ob sanguinem minus accensum, proindeque intra præcordia aggestum nimis, & fere stagnantem, languor & spirituum fatiscencia, magna cum cordis oppressione, infestant; in hoc casu Aqua mirabilis, Cinnamomi, Caryophyl. Absynthii compos. item è cort. Aurantii cum vino destillatæ conveniunt; quibus interdum spiritus, elixiris, vel Tincturæ cujusdam dosis addatur.

II. Attamen hic magna cautione opus est, ne frequenter nimis hujusmodi cordialibus indulgeatur. Novi enim plures tum viros tum feminas insignes à crebriore horum usu, in malam hanc consuetudinem lapsos, ut necesse habuerint sæpius in die, aut vini generosi, aut spiritus, vel aquæ cujusdam fortioris haustulum ingerere. Porro eorundem doses (siquidem natura extraordinariis parumper assueta, haud diu iisdem contenta perstat) indes augere, ac sæpius repetere; proinde tandem ut stomachus nihil mediocre sufferre, aut digerere possit, potentiora, usque & calidiora expetens. Cæterum viscera alia ac imprimis hepar exsiccantur adeo, & assantur, ut, sanguine quoad penum suum diminuto, & quoad crasin depravato, cacochymia morbifera, aut vitæ abbreviatio supervenerit.

III. Plures, & variæ sunt occasiones, propter quas multi in pessimum hunc liquores Cardiacos pitissandi morem adducuntur. Nam præter subitos languores, forsitan ab ingenti mœre, labore improbo, sudoribus immentis, aut dolore acuto excitatos, insuper siquando Alimenta minus congrua stomacho gravamen, aut nauseam inferant vel propter diathesin spasmodicam syncope, aut *anæsthesia* impendere videatur: porro ob multas alias causas, usitatum est spiritus vinosos, sive Aquam vitæ, etsi minus proprie ita dictam, ingeri; dein postquam ejusmodi cordialia aliquoties sumta congruere, & delectare incipiunt, à quovis eorum libamine, massa sanguinea paulo uberius expansa, & magis accensa, totius Animæ hypostasin ampliari, inque ovationem quandam accieri facit; quæ postquam denuo subsidit, Anima istius complacentiæ memor, & præsentis

statu minime contenta, eandem denuo affectat, eique rursus captandæ mox inhiat. Quare ad omnem molestiam corporis, aut Animi, quam primum spiritus paulo fatiscunt, ad eos statim erigendos, haustus cardiacus expetitur, & si præto fuerit, ingeritur; adeoque propter Animæ vela sæpe inutiliter expansa, ipsius corporis, tanquam navis, fabrica labefactatur. Nec tantum apud gulosos, & bibones, mala hæc consuetudo invalescit, sed viri interdum docti, feminaeque perbellæ, ac ingeniosæ, quo mentis indolem excolant magis, aut exhilarant, spiritus & aquas ardentem sapius libando, sanitatem propriam subruunt, & non raro penitus evertunt. Non opus erit hujusmodi Cardiacorum formulas vulgo satis notas, & tritas hic adjicere: abunde satis videtur, hic eorum abusus inuisse.

IV. In secunda Cardiacorum classe posuimus ea, quæ sanguinis effervescentiam nimiam nonnihil sedant, ejusque incendium immodicum paulo cohibent, & attemperant, uti aquæ destillatæ, acida, nitrosæ, &c.

Rec. *Aq. Lujula, Citri totius, Fragraria, ana Unc. iv. Syrupi è succo Citri Unc. j. Margarit. pul. Drach. j. f. Julap. Dosis Unc. ij. ter vel quater in die.*

Rec. *Aq. Pomorum redolentium, rubi Idæi, ana Unc. vj. Syrupi Violacei Unc. j. sp. Vitrioli gr. 12 f. Julap.*

Rec. *Aq. font. lib. iss. succi Limoni Unc. ij. Sacchari Unc. iss. f. potus; cajus samantur ad libitum Unc. iij.*

Rec. *Rad. Graminis Unc. iij. Eryngii condit. Unc. vj. poma duo incisa (vel uvarum Corinth. Unc. ij.) ras. Ebor. C. C. ana Drach. ij. fultorum Lujula M. j. coq. in aq. font. lib. iij. ad ij. colatura clarif. adde salis prunelle Drach. iss. Syrup. Violacei Unc. iss. f. Apozem. Dosis Unc. iij. vel q. ter in die.*

Rec. *Conser. Ros. rub. Vitriolat. Unc. iv. Aq. font. lib. ij. dissolve clausè, & calidè; dein coletur: Dosis Unc. iij. ad libitum.*

Rec. *Conser. Oxyacant. rob. rubi Idæi, ana Unc. iss. Margarit. pr. Drach. ss. confect. de Hyacant. Drach. j. Syrup. è succo Citri q. f. f. confect. Dosis Drach. ss. ter in die.*

V. Tertia Cardiacorum classis ejusmodi medicamenta suggerit, quæ, contra sanguinis effervescentis vitia destinata, compagem ejus strictam referant, & aperiant, quo recrementa ejus secerni, & amandari possint. Hæc cum præcipue, & fere tantum salina fuerint, pro multiplici particularum, è quibus constant, salinarum statu, etiam diversimoda existunt: ut plurimum vero eorundem basis, aut est sal volatilis, aut alchalisatus, aut acidus, fixus, aut nitrosus. Cujusque horum formulas quasdam proponemus.

VI. Primo Cardiaca sale volatili prædita, tum in febribus respectu sanguinis tum insuper in deliquiis, & subitis languoribus respectu spirituum animalium, juxta præscripta sequentia utiliter exhiberi solent.

Rec. *Sp C. C. gr. 15. ad 20. Aq. Theriacalis Drach. ij. detur è cochleari, superbibendo haustulum liquoris appropriati: eodem modo sp. sanguinis, crami humati, fuliginis, vel salis Armon. compos. propinari debent.*

Rec. *Salis Viperarum Drach. j. Cryfalli mineralis Drach. ij. pul. è chelis compos. Drach. iss. misce f. pul. Dosis Drach. ss. ad Scrup. ij. in cochl. Julapii Cardiaci, superbibendo haustulum ejusdem.*

Rec. *Florum salis Armoniaci Scrup. ss. Bezoart. minor alijs Scrup. j. f. pul. detur. è cochl. liquoris appropriati.*

VII. Secundo Cardiacorum nomine apud vulgus maxime insigniuntur, quorum basis sal alchalisatus est sive petrificans; uti imprimis Bezoar orientalis, Margaritæ, Corallia, alique pul. testacci, & lapidei.

Rec. Pul. Gaston. sive de chelis compos. Scrup. j. ad Drach. ss. detur in cochl. Fulapii Cardiaci, superbibendo ejusdem Unc. ij.

Rec. Bezoar. orient. gr. vj. ad xx; detur eodem modo.

Rec. Pul. è chelis, & oculis Cancror. ana Drach. j. Marg. Corallii utriusque pr. ana Scrup. iv. Bezoar. utriusque ana Drach. ss. boli Armen. opt. Atri Diaphoret. ana Scrup. ij. Bezoart. mineralis Drach. j. misce, f. pul. Cardiacus: Dosis Scrup. j. ad Scrup. ij. vel Drach. j. cum vehiculo idoneo.

VIII. In Pleuriticis sequentia pro cordialibus maxime appropriatis habentur, quatenus nimirum, salis acidi præpollentias destruendo, sanguinis coagulationes, & extravasationes, tollunt, aut præcavent.

Rec. Pul. dentis Aprugni Drach. ss. ad Drach. j. Crystalli mineral. Scrup. j. pul. florum Papaveris Rhoad. Scrup. ss. f. pulvis sumendus in quolibet liquore. Eodem modo pul. oculor. Caner. & mandibula piscis Luci exhibetur.

IX. Huc spectant etiam nitri præparata, quæ juxta formulas sequentes, in febribus sæpe cum fructu exhibentur.

Rec. Crystalli mineral. Scrup. j. salis volatilis C. C. gr. iij. ad vj. misce, f. pul. detur è cochl. Fulapii Cardiaci.

Rec. Crystal. mineral. Antimonii Diaphoret. ana Scrup. j. pul. Bezoart. Scrup. ss. f. pul. detur eodem modo.

X. Medicamenta quorum basis sal fluidus sive acetosus est, in febribus ad referendam sanguinis compagem, juxta formulas sequentes præscribantur.

Rec. Spiritus Vitrioli gt. iv. ad vj. Aq. Card. Unc. iij. Theriacalis Drach. ij. Syrupi è succo Citri Drach. iij. Margarit. Scrup. ss. f. haust. sumend. bis vel ter in die. Eodem modo sp. Salis, vel Nitri sumantur. In eundem finem potus de Cherbet. Limonens. in aq. fons. dissolut. nem potus divinus Palmarii conveniunt.

Rec. Pul. C. C. Calcinat. vel Antimonii Diaphoret. Drach. iij. sp. Vitrioli vel Salis Drach. j. terantur in mortario vitreo, & exsiccentur. Dosis Scrup. j. ad Drach. ss. in cochl. Fulapii Cardiaci.

XI. Sales herbarum fixi sive lixiviales Alexipharmacorum compositiones sæpe ingrediuntur. Insuper medicamina, quorum bases illi sunt, quatenus febrifuga plurimum insignia habentur, etiam Cardiacis accenseri debent. Exempli gratia tritum illud proponimus.

Rec. Salis Absynt. Scrup. j. Aq. Card. Unc. iij. sp. Vitrioli vel olei sulphuris Scrup. j. Syrupi Violacei Drach. iij. f. haust. sumend. hora secunda vel tertia ante paroxysmum.

Rec. Aq. Citri totius, Lujula ana lib. ss. salis Tart. Drach. iss. succi Limoniis Drach. ij. Sacchari Unc. ß. misce, f. Fulapium, cujus usus in febribus Anomalis, quæ sine apurexia exacerbationes quotidianas habent. Dosis Unc. iij. bis in die.

XII. Ultima Cardiacorum classis, & quidem aliquo respectu potissima, Alexiteriis debetur, quatenus nimirum ea sunt maxime vitalia. Horum species, & formulae ita numerosae prostant, ut, singulas, aut praecipuas tantum, si modo recensere vellem, opus hoc ad volumen ingens excresceret. Hujusmodi pharmacorum, & multa, & magna jam jam extant Antidotaria; proinde ut nobis super hac re paulo compressius agendum sit. Quandoquidem igitur Alexiteria, vel praeservatoria, curatoria sunt; Imprimis remedia selecta in statu adhuc sano contra Pestilentiae aut malignitatis cujuscunque contagium adhibenda subdemus, mittendo interim quid circa aeris ambientis curationes & alterationem praescribi soleat; dein secundo praescriptionum formulas selectas, post contagium susceptum usurpandas, proponemus.

1. Antidota Praeservatoria.

Rec. Conser. foliorum Ruta Unc. iv. Mithridatii, Confectionis liberantis, ana Unc. j. Consec. de Hyacint. Drach. ij. Salis Absynt. Drach. iij. pul. Pannonici rub. Unc. s. Aceti Bezoart. q. s. f. Elect. Dosis quant. Nucis Castanea, ter in die.

Rec. Pul. radicum Serpent. Virginiana, Contrayerva, Zedoaria select, spec. liberantis, ana Drach. ij. Camphora Scrap. ij. Sacchari solut. in aceto Bezoart. & ad tabulat. cocti Unc. vj. s. a. f. Tabulae pond. Drach. ss. comedat. 1. vel 2. saepe in die.

Rec. Rad. Serpentariae Virgin. Unc. iij. coq. in aq. font. lib. iij. ad medicinam, colatura adde mellis opt. Unc. ij. Theriaca Androm. Unc. j. dissolve calide, & clause, & cola. Dosis cochlear. ij. vel iij. ter, aut quater in die.

Rec. Florum Sulphuris Unc. iv. liquefiant in sigillo, dein cochlearim injice salis Absynt. Unc. iv. simul agitando donec tota massa rubescat, dein adde pul. Aloes, Myrrha, Olibani, ana Drach. j. Croci Drach. s. agitentur amplius, per hora quadrante, donec incorporantur, massa frigesacta, & patina vitrea imposita, deliquescere sinatur in oleum Rubini instar aspectus pulcherrimum. Dosis gr. 10. ad 20. in aq. Bezoart. Unc. iij. vel ij. bis in die.

Vel pulveri praedicto affunde spiritum Vini, super radices Contrayerva, & Serpentariae Virg. rectificatum, ad altitudinem iij. digit. eliciatur unctura, cujus dosis gr. 20. ad 30. in vehiculo idoneo.

Vel Rec. ejusdem pulveris Unc. s. affunde Vini generosi lib. ij. dissolve calide, & calide. Dosis cochl. j. bis vel ter in die.

2. Post contagium susceptum atque sanguinis crasin viciatam, & corrumpi incipientem, ejusmodi usque remedia sed in majori dosi & crebriore vice adhibenda conveniunt; quinimo Alexipharmacis tum aceta, tum sales herbarum fixi, bono cum fructu saepissime adjunguntur; à quibus nempe sanguinis coagulationes resolventur, & dein, particulis cujusque heterogeneis evaporatis, aliisque in mixturam debitam coactis, liquor ejus statum pristinum recuperet tandem, & retineat. In hos fines cum innumeræ in libris medicis remediorum formulae passim extent, unum aut alterum solummodo hic proponere visum est.

Antidota Curatoria.

Rec. Aq. Bezoart. Unc. iij. Aceti Bezoart. Unc. s. Theriaca Androm. Drach. j. misce conquisitando in vitro, s. haustus, sumatur provocando sudorem.

Rec. Pul. Gascon. rad. Contrayer. Serpent. Virginian. ana Scrup. j. ad gr. 25. f. pul. detur in cochl. aq. Theriacalis, superbibendo haustulum ejusdem, aut Fulapii cardiacti.

Rec. Pul. Bufonum pr. pul. e chelis compos. ana Drach. ss. f. pul. detur eodem modo.

Rec. Bezoart. mineralis Drach. ss. Theriaca Androm. Drach. j. Camphora gr. vj. aceti Bezoar. q. s. f. Bolus sumend. eodem modo.

Rec. Aq. Lujulae, Draconis, ana Unc. iv. Scordii composit. Unc. ij. Theriacalis, Bezoart. ana Unc. j. Margarit. pul. Drach. j. Syrup. Caryophyl. (vel e succo Citri) Unc. ij. ss. Vitrioli gt. 12. f. Fulap. Dosis Unc. iii. sapis in die, modo per se, modo cum aliis medicamentis.

SECTIO VI. CAP. III.

De Passionibus Cardiacis, eorumque remediis.

Post Pharmaciam Cardiacam, ita vulgo, licet improprie, dictam, modo tractandum sequitur de Passione Cardiaca; in qua nempe cor revera laborat, proindeque remedia vere cordialia postulat. Sub isto vero nomine duo affectus, inter se nonnihil diversi, communiter denotari solent; nempe Tremor cordis, & Palpitatio ejus: in utroque pathemate cordis motus, sive pulsus inordinatus, & quodammodo convulsivus esse videtur; attamen prioris inordinatio in Vibrationum ejus crebriate, ac alterius in earundum vehementia consistit. In posterioris hujus Aetiologiam primo inquiremus, & deinde alterius etiam Theoriam, & tandem utriusque curationem tradere nitemur.

II. Cordis Palpitatio adeo vehemens, & immanis interdum existit, ut non solum tactu manifestius percipi, verum & oculis conspici, immo interdum ad distans quoddam audiri possit. Porro ab Autoribus fide dignis narratur, à vehementiore cordis vibratione, & costarum percussione, eas interdum effringi, aut in junioribus foras propelli, protuberantisque manere.

III. At vero hic motus quamvis ad Sensum ita multiplicem perceptibilis sit, attamen rationi nondum constat, quæ pars ita moveatur, ut quovis pulsu suo pectoris latus sinistrum exilire faciat. Credo omnes tum doctos tum imperitos, uno ore profiteri partem ita motam, & fortiter evibratam, ipsummet cor esse; sed interrogo utrum cordis tota compages, aut aliqua pars ejus ita exiliat, & solitam vibrationis suæ sphaeram transgrediatur? si dicatur corpus ejus totum ita efferri, assignent vellem, an hoc in Systole ejus, aut Diastole fiat: certe non prius, quia dum cor contrahitur, *aito* *vix* patet, molem ejus quoad omnes suas partes minui; nec magis in Diastole dicatur, quoniam in eo statu cor ad situm, & magnitudinem tantummodo naturalem, & ordinariam redit, inque eo aliquantulum manet. Hinc siquidem cor juxta vibrationis suæ, quantumlibet auctæ, aut intensæ, leges, adeo palpitare, & exilire nequit; quod etiam amplius constat, quoniam in paroxysmo febrili ubi vehementissime pulsat, non extra salit, & costas percussit. Olim suspicatus fui ipsum durante affectu illo, motum convulsivum, & ordinario plane diversum obtinere; quo nempe, velut membrum spasmodice agitaturn, cor profus rotam eleveatur, & e loco suo moveatur. Attamen neurologia plenius intellecta, ab hac

sententia statim recessi, quia certum est, cor à nullo alio musculo, præter suas ipsius fibras motrices, quaquam attolli aut efferrî posse. Quapropter super hac re serio magis cogitanti, demum animo occurrit, quod dum cor ad sanguinem, è sinibus suis excludendum contrahitur, atque mucro, & latera undique concidunt, & propius adducuntur; si tamen sanguis illico totus quaque systole penitus ejici, & eliminari nequeat, necesse erit, vasorum radices ad summum impletas, & plurimum extensas cum impetu quodam exilire, dein, propter reverberationem hic factam, totam cordis compagem valde concuti.

IV. Profecto à tali interdum causa, Affectum istum oriri, ex observatione Anatomica nuper confirmatum vidi. Theologus insignis & pius, postquam palpitationi cordis per crebras vices, modo sponte, modo occasionaliter obnoxius degisset, tandem ea continue dies, & noctes, cum gravi dyspnœa affligi cepit, & deinde intra paucos menses, à morbi molestissimi assiduitate attritus, fatum obibat. Cadavere aperto, Cordis sinus dexter mox sanguine concreto tumidus apparuit: cujus item auricula, in immensum aucta, & extensa, cruoris grumosi copiam ingentem continebat. Contentorum horum ratio statim apparebat, viz. quia pulmones summe obstructi, & cruore atro extravasato, & ubique stagnante infarcti, sanguinem, è ventriculo isto jugiter explodendum, haud totum admittere potuerint: quapropter dum cor, exclusioni ejus totali summe adlaborans, unaquaque systole juxta conum, & medietatem intus contrahitur, & quoad magnitudinem diminuitur; Basis ejus ob sanguinem ibi coacervatum, ac in transitu hærentem, aut reverberatum, valde impleta extuberat, atque propter Auriculæ molem magis tumida amplius evibrat, & latus attollit.

V. Verum enimvero, haud solummodo ab hac causa, cor palpitare constat; quia morbus iste, non semper constans, & perpetuus est, sed plerumque vagus, ac incertus, per vices quasdam intestat, & deinde sponte, aut remediis usum cessat. Porro nonnullos, quorum pulmones satis sani & tabe quavis immunes sunt, passim incessit.

VI. Utcunque tamen, licet morbus iste à causis diversis exoriri possit, in iis tamen omnibus, eandem usque afficiendi rationem esse judicamus. Videtur enim quod cor solummodo palpitat, quatenus in systole ejus, dum conus, & latera simul contracta angustantur, basis cum vasorum radicibus, ob sanguinem illic aggestum, & nonnihil hærentem, aut repercussum, ampliata extumescat. Revera sanguinis cursum hic loci nonnihil præpediri, aut reperiiri inde constat, quia dum cor in latere vehementer, & fortissime vibrat, arteria in carpo plerumque languide, & debiliter pulsat, utpote sanguinis rivum non nisi exilem convehens. Cum itaque morbi istius causa conjuncta, sive ratio formalis, omnino in sanguinis circa basin cordis, & vasorum radices remora, & aggestione consistat; inquirendum sequitur, quot modis, & ob quas alias causas, ejusmodi affectio produci solet.

VII. Super his, ut cordis carnes, sive fibras proprias motrices non multum culpemus, vitium hoc potissimum, & maxima ex parte, aut sanguini aut vasis cordis appensis imputandum videtur. Prioris ratio satis constat, in quantum sanguine aqualo, atque ad effervescentiam aut accensionem minus apto præditi, uti virgines *κλαρώσας* laborantes, atque viri, aut mulieres, cachectici, huic morbo plerumque obnoxii reperiuntur, & insultum ejus à corporis motu quovis citatiore fere constanter pati solent. Cujus causa est, quod cruor, liquidem particulis seignioribus, & non satis æctivis constans, è cordis sinibus non libere & expedite ejicitur, sed partim in iis sæpe residet, & facile stagnat: idcirco quories à corporis motu illud uberiori infertur, ut penus ejus totus quaque systole eliminari nequeat

queat, cor summo nisu laborans, in basin suam & valorum radices, & vix ultra, propellit; ubi cum aggeritur, & paululum subsistens, partes contingentes extumescere facit; passionem Cardiacam una cum dyspnœa infert.

VIII. Præterea tamen affectio istæ Cardiacæ quosdam sanguine præfervido, & promte satis accendi aut fermentescere apto, præditos sæpenumero infestat. Plerisque enim passioni hypochondriacæ, Hystericæ, aut alias spasmodicæ, multum obnoxiiis, hoc malum frequens, & familiare est: quapropter in his casibus, Arterias cordi appensas in culpa habendas merito suspicemur. Quo pacto harum obstructio, sanguinis è corde effluxum liberum impediens, cordis palpitationem inducat, historiam modo citata manifeste declarat: porro valorum istorum oclusiones, & infarctiones aliis modis excitatæ, eundem effectum producere possunt. Novi senem Cervisiæ fortioris ac vetustæ, nec non vinorum potui crebro à multis annis assuetum, prædicti morbi insultus crebros pati solitum; cujus postea, à stomachi sphacelo, cum vomitu quotidiano, spirituum languore, aliisque symptomatis defuncti, cum cadaver aperirem, deprehendi arteriæ magnæ truncum mox à cordis egressu plane ossium, seu potius saxeam, ejusque latera valde compressa fuisse, ut rima tantum relicta sanguis vix per didimidium, quo debebat, torrentem effluere potuerit. Proinde ut huic causæ palpitationem Cardiacam, ei sæpius molestam, merito ascriberem. Cæterum probabile est pathema istud à sanguine, intra cordis sinus, & vasa appensa grumescente, ac in frustra quasi carnea concreto, interdum procedere.

IX. Verum insuper his, siquidem palpitatio Cardiacæ affectus alios spasmodicos, prout modo innuimus, sæpenumero comitari solet, etiam suspicari licet, illius causam quandoque mere convulsivam esse. Olim in neurologia nostra ex observationibus Anatomicis ostendimus, nervos, & propagines nerveas ferè innumeras, in pluribus locis, ac præcipue juxta basin cordis, arteriarum truncos complecti, & circumligare; quorum usus, & actiones ejusmodi fuisse putabamus, ut diversimodi sanguinis æstus, fluxus & refluxus, immo interdum stagnationes propter vehementes iræ, timoris, gaudii, tristitiæ, aliosque affectus, excitari solita, propterea contingant; quatenus funiculi isti nervei vasa hæc sanguifera varie stringunt, comprimunt, aut forsân aliquando penitus occludunt. Porro haud multum improbabile est, ob vasa ista spasmodice affecta, & paulo diutius constricta, ita ut sanguinis è corde exiltionem liberam præpediant, palpitationis Cardiacæ insultus nonnunquam exoriri. Profecto tum hanc, tum alteras istas cordis passiones, tali causæ merito imputamus: Verum circa efficiendi rationem à sententia ista paululum recedere visum est. Postquam enim nervorum actiones, & usus exactius perpenderam, deprehendi tandem ipsos, eorumve propagines nihil omnino trahere, aut constringere, sed totum hoc negotium omnino à fibris carneis perfici, atque nervos solummodo, in has partes motrices, novas subinde spirituum copias, insuper & motuum obeundorum instinctus convehere: quale pariter munus erga fibras membranaceas pro sensionibus peragendis exequantur.

X. Dum itaque serio perquirerem, quibus usibus totidem nervi per valorum tunicas disseminati inserviant; demum reperi, Arterias istas proprio marte, pariter ac alia præcordia se contrahere, & dilatare, atque pro motibus illarum tum naturaliter, tum patheticè obeundis, & spirituum copias, & instinctuum rationes, per nervos istos deferri. Enimvero ex observatione Anatomica plane constat, Arteriæ cujusque tunicam mediam esse plane muscularem, atque fibris carneis (cujusmodi sunt ventriculi, intestinorum, & quorundam aliorum viscerum) per totam constare. Quæ

fibræ Annulares densa velut capillamentorum serie, Arteriæ ductum, sive Tubum ubique cingentes; proculdubio systolas suas proprias, & Diastolas, æque ac cor ipsum, obtinent. Quapropter imprimis, dum fibræ Cardiacæ, & dein hæ Arteriosæ successive, & seriatim contrahuntur, necesse erit sanguinem è meta una ad alteram rapidissime propelli. Quare haud prorsus de nihilo est, quod medici quidam etiam Arteriarum facultatem pulificam attribuerunt: quippe multum improbabile est, mero cordis tanquam Emboli impulsu, sanguinis circuitum peragi. Quanto verisimilius est, Arteriam in toto ductu suo, à fluctus cujusque sanguinei tergo aliquatenus contractam, ipsum usque prorsum per rivulos, licet minores, & spæria magis angustata, urgere. Juxta hunc ritum ordinarium, sanguine æquabiliter circumpellendo, Arteriæ constantes systolæ & diastolæ, vices habere videntur. Quæ licet celeres admodum, & ictu oculi citius, successive tamen per omnes tubi arteriosi partes peraguntur. Cæterum vero cum advertamus æquabilem sanguinis cursum, juxta passionum impetus diversimode interrumpi, & perturbari, necesse erit tantummodo ita fieri, quatenus Arteriæ (propter instinctum per nervos ad fibras motrices datum) variis in locis subito contractæ, fluentum sanguineum aut sistunt, aut repriment, aut prorsum impetuosius adigunt. In timore, tristitia subita, pudore, amore, aliisque pathematis, Animi consternationem, aut confusionem magnam inducentibus, probabile est Aortæ truncum, à fibris istis subito, & diutius contractis, adeo contrahi, & contractari, ut sanguis ægre tantum, & non nisi per minutas portiones è cordis sinibus exiliat. Quamobrem ab illo ibidem aggesto, & stagnante gravamen ingens, & oppressio magna statim sentiuntur: deinde si huic sanguinis Remoræ, cordis ad sanguinem ejiciendum pulsatio fortis, & vehemens superveniat, necesse erit, ob cruorem quaque systole in cordis basin ejectum, ibique repercussum, partes eas plurimum distendi, proindeque palpitationem Cardiacam referri.

XI. Quemadmodum autem vehementes Animi passiones, affectum istum fere quibusvis accerunt; ita Hypochondriaci, & spasmodice dispositi, insultus ejus de levi qualibet occasione, immo interdum sine ulla causa manifesta subeunt. Enimvero in quibus nervi splanchnici, & Cardiaci, materia morbifica sæpius obsideri solent; proinde ut illa, ob plenitudinem aut irritationem commota, spiritus istarum partium, & vicinarum incolas frequenter in spasmos, & contractiones inordinatas adigat; passim accidit propter nervos, Arteriarum Cardiacarum radicibus insertos, à tali causa affectos, etiam valorem horum fibras spasmodice affectas, & contractas, eo, quo dictum est, modo palpitationem Cardiacam excitare. Quo ritu nervi Cardiaci à causâ propinqua, aut remota, à materie morbifica, aut in capite juxta originem nervosam, aut circa præcordia, aut hypochondria, subsistente irritantur, inque spasmos varii generis aguntur, alibi à nobis ostensum est, unde palpitationis Cardiacæ, quoties eadem etiam spasmodica fuerit, causæ deduci possunt.

XII. Quod spectat ad affectus hujus Therapiam, siquidem causæ ejus varia, & multiplices existunt, etiam curatio diversimoda institui debet. Nam quod nonnulli statuunt, ejusmodi remedia, quæ Cardiacæ vulgo dicta, cor refocillare, eique laboranti suppetias præbere creduntur, in quibusque his casibus convenire, tum rationi, tum experientiæ communi refragatur. Cum itaque supra declaraverimus, Cordis palpitationem, vel à sanguinis, vel ab Arteriarum cordi appensarum vitio, procedere, & utrasque horum varias afficiendi rationes innuerimus, modo restat, unicuique morbi istius speciei aptam medendi methodum, una cum selectis remedium formulis accommodare.

1. Primo igitur si quando morbus hic à sanguinis vitio procedat, Intentio Therapeutica primaria erit sanguinem nimis aquosum, & accendi, & fermentescere inhabilem, ad meliorem crasim exaltare, ejusque principia activa depressa, aut diminuta evehere, aut augere: in quem finem medicamenta spirituosa, item salina cujusque generis, sulphurea, & imprimis chalybeata conducunt. Quinimo huc referri possint, quæ in Pica, leucophlegmàtia, & scorbuto frigidiore præscribi solent.

Rec. Confer. Absynt. Pontici, flaved. Aurantii, & Limonii, ana Unc. ij. Cort. Winteran. pul. Drach. ij. Specierum Diacurcumæ Drach. j. Chalybis præp. cum sulphure Drach. iij. salis Absynt. Drach. iij. cum q. s. Syrupi è cort. Citri, f. Elettuarium: Dosis qu. Nucis Moschat. mane, & hora quinta pomerid. Superbibendo Julapii sequentis Unc. iij. & deambulando.

Rec. Aq. foliorum Ari lib. j. Pulegii, Hyssopi, ana Unc. iv. Aq. Lumbr. Limacum, Mirabilis, ana Unc. j. Sacchari Unc. j. misce, f. Julap.

Rec. Tinct. Antimonii. Unc. j. Dosis gt. 20. ad 25. bis in die cum eodem Julapio. Porro huc Tinctura chalybis, aut Syrupus ejusdem, item Elixir Proprietatis cum multis aliis accenseri possunt.

2. Secundo Cordis palpitatio, & crebrior, & multo immanior ab Arteriis Cardiacis in vitio habentibus exoritur: & tunc illarum culpa, aut Obstructio est, aut Affectio spasmodica.

XIII. Prior iste morbus plerumque continuus, & non raro incurabilis, existit; præsertim vero, si à pulmonibus tabidis, aut Arteriarum radicibus propter Tuberculum, aut excrescentiam osseam semioppletis, aut compressis excitatur. Cujusmodi causæ si quando subsint, & perfecte dignosci possint, frustra esset earum sublaciones moliri; quin potius id unice agatur, ut levamine quodam per hypnótica subinde procurato, ægrotantium vita, etiam misera, paulo diutius protrahatur.

XIV. Cæterum vero non improbable est (prout modo innuimus) Arterias interdum à concretionibus polyposis ibidem, ac interdum intra cordis sinus, progigni solitis, magna ex parte impleri, proindeque sanguinis exilitionem liberam, & totalem impediri. Hujus vero uti diagnosis valde difficilem, ita curationem non minus raram putamus: quando illius suspicio est, maxime ex usu fore videntur medicamenta salina; & ex iis sale volatili aut Acido prædita, exhibenda: eadem vero non simul, sed quodam temporis spatio hæc, (quibus non juvantibus) dein istæ altera experiri oportet.

Rec. Sp. salis Armoniaci compos. viz. cum millepedis, vel cum aliis Antasthmaticis destil. Drach. iij. Dosis gt. 15. ad 20. ter in die, cum Julap. vel aq. destil. appropriata: eodem modo sp. C. C. Fulig. Sang. Cranii destilati tentari possunt.

Rec. Sp. Salis marini, aut Vitrioli (cum sp. Vini herbis pneumonicis imprægnati) destil. & sæpius cohobati Drach. iij. Dosis gt. 15. ad 20. eodem modo. In hoc usus sp. Tartari, ligni Guaiaci, aut Duxi usurpari solent.

3. Palpitatio Cordis, sæpissime affectio convulsiva est, & à simili causa, & affiendi ratione, qua parhæmata alia hypochondriaca, & asthmatica produci solet. Cujus item curatio per remedia antispasmodica pariter tentari debet: quorum vero delectus, sub discrimine quodam, juxta quod morbus in temperamento aut calido, aut frigido contingit, instituat.

1. Respectu prioris sequentia præscribantur. Rec. Sp. Succini Armoniaci Drach. iij. Dosis gt. 15. ad 20. bis in die cum Julap. vel aq. dest. appropriata.

propriata; eodem modo Tinct. Tart. Chalybis; vel Antimoni per vices exhiberi possunt.

De Cordis Tremore.

XV. Tremor Cordis (qui etiam sub nomine passionis Cardiacæ vulgo cedit) affectus à palpitatione ejus distinctus, immo diversus existit. In eo namque ipsius fibræ carneæ, sive motrices per se affici, nec, prout in altero isto pathemate, causa morbifica in sanguine, aut in Arteriis Cardiacis subsistere videtur.

XVI. Cordis tremor optime describi potest, quod sit carniū ejus convulsio (spasmodica, seu potius trepidatio; qua nempe fibræ motrices celerime, ac tantum semicontractæ, systolæ & diastolæ vices ocissimas, verum abruptas, & quasi dimidiatas efficiunt; proinde ut sanguis per minutissimas tantum portiones, tum cordis sinubus inferri, tum ex iis efferri possit.

XVII. Quandoquidem hæc affectio sit musculi cujusdam, sc. cordis motus convulsivus, ad pleniorē ejus notitiā huc referri debent, quæ alibi de motu musculari, item quæ de pathematis convulsivis differuimus, Ne plura repetendo tædio fuerim, verbo tantum adnotetur, unumquemque musculum, duobus tendinibus, & ventre carneo constare; æque contractionem inde peragi, quatenus spiritus animales, è fibris utrisque tendinosi, in carneas prosiliunt, quas dum inflant, & intumesciunt, propterea decurrant, & contractivas reddunt; motu autem finito spiritus in tendines redeunt, & fibræ carneæ relaxantur.

XVIII. Cum Functio motiva sit duplex, sc. spontanea, & mere naturalis; in priore advertimus spiritus è tendinibus in fibras carneas per appetitus imperium evocari, atque intra has, in actione manere, donec illius nutu dimittuntur; deinde vero in tendines reverbos quiescere, donec rursus foras jubentur; hinc ut illorum motus, & quietis tempora, sint inæqualia, incerta, & pro libitu nostro varie determinanda.

XIX. In functione mere naturali, multo secus habet; quippe Spiritus Animales, è tendinibus in carnes, perpetua vice sive constanti reciprocatione, efferuntur, & contractione brevi facta, mox ex his in illos resiliunt, ac ita vicissim; ad quem modum cor ipsum, arteriæ, & respirationis organa, quiniā venticuli, & intestinorum fibræ carneæ, nisi propter objecta sua alias determinentur, per systolas & diastolas perennes agitantur.

XX. Juxta hos ritus ordinarios, functionis utriusque motivæ munia peraguntur. Quæ tamen juxta quod spiritus Animales, motuum istorum executores, varie afficiuntur, diversimode perverti, aut perturbari solent. Enimvero factis manifesto liquet, motus cujusque contractivi, à quocumque musculo obeundi, instinctum, à cerebro, aut cerebello, juxta appetitus jussum, aut naturæ indigentiam, per nervos convehi; viz. Spiritus Animales intra horum ductus scatentes, juxta impressionem à capite traditam exciti, ac in tota serie commoti, mox alios tendinum incolas exuscitant, inque motus analogos cient: pari fere modo ac si quisquam pulveris pyrii acervos, per funem igniarium ad distans accenderet. Quamdiu igitur spiritus isti tum in principio, viz. intra *εγκεφαλον* tum in via, sc. ductibus nerveis, tum in fine, viz. intra tendines consisti, recte ac ordinatim habent, motus cujusque ab Anima aut natura requisiti instinctum illi formant, isti convehunt, atque hi demum exequantur: sin vero spiritus ad functionem motivam destinati, intra quamvis ditionem præternaturaliter affecti, in *αταξίαι* adigantur, propterea statim in membris, aut musculis respectivis motus convulsivi excitantur. Quo ritu ob causam morbosam

juxta originem nervosam in capite: quo item, propter eam alibi intra ductus nerveos constitam, membrorum aut viscerum aut præcordiorum affectiones spasmodicæ exoriri solent, alibi satis fuse declaravimus; viz. in quantum spiritus intra nervos scatentes, à causa quadam præternaturali, & vehementi irritati, ac velut cæstro quodam perciti, dum in has, aut illas partes ruunt, motuum cændorum signa injusta, & falsa deferunt; necesse erit in his, vel illis musculis, aut membranis, contractiones aut distentiones violentas, ac convulsivas accieri. Varias hujusmodi affectuum species, & rationes formales in Spasmologia clare designavimus; at vero, quod illic prætermisissimum, atque ad rem propositam spectat, nunc insuper advertimus, dari alia spasmorum genera; quæ sine præsentis aut magno *ἔργου φάσε* aut nervorum vitio, ob spiritus Animales ipsorum tendinum incolas potissimum, ac fere tantum in culpa existentes, oriuntur.

XXI. Affectionis hujusmodi singularis, & velut privatæ, duæ species observandæ occurrunt: una satis vulgo nota est, in qua spiritus injussi sæpe è tendinibus profiliunt, atque fibras carneas valide atque moleste instantes, non statim, aut facile recedunt. Altera, licet minus notabilis, tamen frequenter occurrit; in qua sc. spiritus musculares, neque intra tendines, neque intra carnes diu permanere possunt; verum summe irrequieti, ex his in illos, & vice versa, appetitu vel natura invitis, excursus recursusque suos valde crebros, sed debiles usque, & inordinatos faciunt. Super his affectibus spasmodicis (quoniam à plerisque adhuc medicis fere intacti manent, eorumque notitia ad passionis cardiacæ naturam, & causas rite explicandas plurimum facit) operæ pretium hic duco, quamvis extra rem propositam, & quasi in diverticulo, pauca tamen subjungere.

XXII. Prior iste Affectus qui proprie *τρεμνός* (atque Idiomate tum nostro, tum Gallico, *le cramp*, appellari solet) plerumque exoritur, in quantum spiritus animales injussi, è tendinibus sc. aut uno, aut simul utroque, in muscoli ventrem sponte profiliunt, unde pro more solito mox regredi nolunt, verum diutius intra carnes manentes, eas valde instant, & summe contractivas reddunt; dein siquidem alii musculis hisce neque cedunt, neque in contractione conspirant, pars rigida, & cum summo dolore tensa evadit. Hujus causa est, materies quædam heterogenea, & *σπασμωδία*, quæ per ductus nerveos, una cum succo eorum in musculos descendens, & spiritibus cohærens, eosdem elasticos, simulque obstinatos reddit; proinde ut intra fibras tendineas contineri nequeant, sed, spatia ampliora desiderantes, in carnes excurrant, ibidemque, donec deserbuit eorum tumor, permaneant.

2. Ad posteriorem istam motus convulsivi speciem proprie spectat Passio, sive tremor cordis. Porro ad hunc censum referri debet Affectus satis vulgo notus, & plerisque familiaris; nempe, ut interdum muscoli cujusdam privati, puta, in labro, gena, in oculis, aliisque membris subsultus, sive trepidationes valde crebras, & æquales patiantur; quæ postquam per duo forsitan aut tria minuta perduraverint, sponte cessant. Non ita pridem per literas è Gallia huc missas, consulebar pro viro quodam Illustri, cujus musculos omnes, in toto corpore ejusmodi subsultus, seu velut trepidationes fere perpetim exercebant; adeo ut carnes exteriores, ubique exilientes, ipsius cordis vibrationes, sive pulsus, ad amussim æmularentur.

XXIII. Hujusmodi Affectuum, uti & Tremoris Cardiaci, ratio formalis in eo consistere videtur, quod spiritus Animales ad musculos quosdam pertinentes irrequieti, ac velut cæstro perciti, è tendinibus continue in carnes profiliant, redeantque, adeoque perpetua vice excursus suos recursusque iterent; interea cum exiguis tantum copiis efferuntur, ut fibras carneas haud plene instant, in iisque minimo tantum spatio morentur,

nixus motivos, creberrimos licet, tamen non nisi debiles, & valde minutos edunt; in tantum sc. ut membra, & artus à musculis ita perpetuo agitatis, haud loco moveantur, & cor, durante tremore ejus, ut ut celeriter concussum, tamen vix, & ne vix sanguinem circumpellere valeat; uti plane constat ex pulsu parvo, ac velut tremulo, atque virium omnium fatiscencia.

XXIV. Quod spectat ad pathematum istorum causas, viz. conjunctam, & procatarteticam, à quibus nempe spiritus musculares ita instabiles fiunt, sive vim istam desultoriam acquirunt; videtur, quod materies quadam heterogenea, & elastica, cerebrum & ductus nerveos transgressa, demum in miculos, eorumque fines tendinosos deserunt; ubi spiritibus subinde accrescens, eos irriter valde, ac velut æstro quodam afficiat, proinde ut nullibi consistant; verum huc, illuc continue discurrant, atque interim pensa debita aut omittant, aut non strenue præsent.

XXV. Tremoris Cardiaci causa communiter in lienem rejicitur; etenim vulgo supponitur, ab hoc viscere obstructo, aut alias perperam habente, vapores tetros ad cor elevari; qui ipsum ferientes, adeo concuti, & trepidare cogunt, immo quodam velut rigore afficiunt. Opinioni huic fides, aut saltem probabilitas inde astruitur, quod hypochondriaci (seu quod idem fere sonat, splenici) huic passioni cardiacæ plurimum obnoxii reperiuntur. Qualis, & quanta Lienis in præcordia sit influenza, olim fat fuse declaravimus. Ex istis, partimque ex modo dictis, satis liquet, sententiam istam, receptissimam licet, de corde à vaporibus affecto, futillem prorsus, ac erroneam esse. Quod autem pro Lienosis, etiamque Hystericiis vulgo habiti, Tremore cordis ita passim infestantur, in causa est, magna ista affinitas, ac intima communicatio, quam nervi splanchnici cum Cardiacis habent, adeo ut non solum partis unius affectio alteram facile in consensum trahat, verum si quando materies spasmodica nervorum ramos, ad lienem, aut viscera imi ventris pertinentes, infederit, raro abest, quin eadem pariter nervos ad præcordia spectantes occuparit.

XXVI. Quod spectat ad Therapias rationem, in tremore Cordis adhibendam, quandoquidem hæc affectio sit mere spasmodica, idcirco remedia non Cardiacæ, quin potius cephalicæ, aut *serena* indicantur; quæ tamen juxta temperamentum, & constitutionem patientis, aut calidiora, aut moderata, aut modo hujus, modo illius nature esse debent. Ut rem paucis comprehendam, cum in morbo isto tria remediorum genera maxime proficua esse soleant, viz. testacea, chalybeata, & sale volatili prædita, cujusque illorum formulas quasdam, & usus hic breviter designabimus. Itaque imprimis, facta per evacuationem totius provisione, & pharmacia, quæ magis usui fore videtur, delectu habito, juxta modos sequentes præscribatur.

Rec. Corallii pr. Margarit. ana Drach. ij. Bezoar. utriusque ana Drach. ss. Succini albis. Serup. ij. Ambra gris. Serup. j. f. pul. Dosis Drach. ss. bis, vel ter in die, cum aq. destil. aut Fulap. appropriato.

Rec. Pul. è chelis compos. Drach. ij. pul. rad. Pæoniae maris, Cranii humani præp. ana Drach. j. storum Pæoniae maris, Liliorum convallii, ana Drach. ss. f. pul. sumend. eodem modo.

Rec. Eboris, Corallii rub. pul. ana Drach. iij. specier. Diambra Drach. j. Sacchari albis. in s. q. Aq. Naphæ, solut. & ad Tabulat. coct. Unc. vij. f. s. a. Tabula pond. Drach. ss. comedat. j. vel ij. sapius in die ad libitum.

Rec. Conser. storum Lilio. Conval. Unc. vj. pul. Corallii præparat. Marg. Eboris, oculor. Can. ana Drach. iij. Vitrioli Maris Drach. j. q. f. syrupi è Coralliis f. Elektuar. Dosis Drach. j. ad Drach. ij. bis in die, superbibendo haustion su lapii sequentis.

Reci

Rec. Aq. Napha, Ciri totius, ana Unc. vj. è cort. Aurant. cum vino destil. Unc. ij. Sacchari Unc. ss. f. Fulapium.

Rec. Syrupi nostri de Chalybe Unc. vj. Dosis cochl. j. mane, & hora quinta pomerid. cum Unc. ij. Fulapii præscript. sine Saccharo, vel cum aq. destil.

Rec. Pul. Eboris, Corallii, ana Drach. iij. specier. Diambra Drach. j. Salis Chalybis Drach. ij. Sacchari Unc. viij. Ambra gris. solut. Serup. ss. f. Tab. pond. Drach. ss. Dosis Drach. iij. vel iv. bis in die.

Rec. Fragorum recent. lib. viij. cort. exteriores 12. Aurant. Limatura ferri recentis lib. ss. simul contusis affunde Vini lib. viij. fermentari sinantur in olla clausa, per 24. horas, dein destil. organis communibus.

Rec. Sp. C. Cer. aut Sang. aut similia, Drach. iij. Dosis gut. 20. bis in die cum vehiculo idoneo.

Rec. Florum salis Armoniaci, Corallii præp. ana Drach. ij. Dosis Serup. j. bis in die.

Rec. Cryst. mineral. Drach. ij. Salis Succini Drach. j. Salis C. Cer. Serup. j. misce. Dosis gr. 15. ad 20. bis in die cum aq. destillata.

De pulsu Intermittente.

XXVII. Passionibus Cardiacis porro accenseri debet pulsus intermittens, & quidem merito; quoniam in hoc Affectu, aut saltem in quadam specie ejus, cor ipsum laborat; tamen more nonnihil diverso, quam in palpitatione, aut tremore ejus: quippe in his, quoad morum suum, in isto vero quoad quietem, perperam & irregulariter habet; hæc nempe interdum duplo longior est, quam juxta ritum ordinarium assolet.

XXVIII. De Pathemate hoc imprimis distinguere oportet; cujus (ni valde fallor) duæ sunt distinctæ fiendi rationes. Nam licet quandoque pulsus intermittat, quoniam cor pro eo tempore à motu cessat; attamen præterea tactu indice pulsus nonnunquam in carpo intermittere videtur, dum cor in pectore celerrime ac incessanter (uti fit in tremore ejus) vibrare sentitur: cujus causam esse suspicor, quod urgente ista cordis passione, sanguinis portio tantum perexigua quaque systole in Aortam projicitur. Quare hæc inanita, & flaccescens, atque sarcina promovenda carens, ne frustra sæpius agat, contractionem suam quandoque intermittit. Pariter hoc fieri videtur, ac circa navem exonerandam, viz. quo tempore merces difficiliter, & impeditè admodum deponuntur, bajulatores exportaturi ituum, & redituum vices quasdam prætereunt. Porro in febribus malignis, aut funestis, siquando pulsus creber, & debilis sit, etiam is subinde intermittit; cujus ratio est non quod cor à motu interdum cessat, (hoc enim tunc imprimis indefinenter laborat) sed quatenus sanguis non uberi satis penu, quaque systole in Aortam profertur; quare hæc, opere satis agendo carens, nonnunquam otiaur.

XXIX. Verum insuper pulsus quandoque intermittit, quia cordis ipsius contractio, pro vice quadam suspenditur, sive pausa ejus duplo longior existit; quod quidem manu pectori admota quilibet in seipso, aut alio facile deprehendat, immo laborantes per gravamen pectoris, & oppressionem, plane in se persentiunt, quoties cor à motu cessat. Porro hæc affectio non tam languidos, moribundos, aut periculose ægrotantes, quam satis validos, & quoad plurima recte habentes passim incellit: quare non semper juxta vulgi opinionem pro morbo, aut signo pernicioso admodum, aut valde fontico sumi debet. Huic obnoxii plerumque etiam vertigine; cephalalgia, aut pathematis spasmodicis molestari solent. Cæterum iste cordis defectus quoad typum varius est; nam intermissionum periodi modo sunt certæ, & ad pulsus vicem quandam, puta, tertiam, quartam, quin-

tam, aliamve aut crebriorem, aut rariorem, & determinatæ; modo incertæ sunt, ac vagæ, ut cessatio post pulsum jam pauciores, mox plures contingat. Arteriæ vibrationes, dum continuantur, satis validæ five fortes existunt, & plerumque sunt æquales; quandoque tamen pulsatio prima post intermissionem maxima est, quæ succedit paulo minor, ac ita sensim minuuntur, donec intermissio repetat; dein postea pulsus magnus incipiens, quasi per scalam rursus ad ἀσθενίαν descendit.

XXX. Novi quosdam pulsu intermittente (quantum observationi nostræ res constare potuit) semper præditos, ut nullo non tempore, Arteriam tangens, ita habuisse deprehenderem; interim ut illi satis sani visi, de nulla alia ægritudine quererentur: attamen quosdam alios adverti tantummodo cum adesset, vel immineret, cephalalgia immanis, aut capitis affectio quampiam gravior, etiam pulsum solito tardiozem, & intermittentem habuisse.

Nota - XXXI. Ex his constare arbitror, pathematis modo descripti causam, five rationem formalem, non à sanguinis mixtione aut crasi, sed tantum ab irregulari spirituum Animalium, è cerebello in nervos Cardiacos, indeque in tendines cordis dispensatione pendere. Enimvero suspicari fas sit, propter nervos istos nonnihil obstructos, spiritus Animales haud pleno satis alveo, aut influxu ad muscoli hujus tendines descendere; quare cum penus eorum nonnihil deficit, cordis motus pro unico pulsu subinde cessat, donec spirituum copiis mox denuo instauratis, actio ejus redintegrari possit: ita vidimus molendinum à rivo perexigu circumactum, Lympha interdum subsidente, & pene exhausta, paulo subsistere; & deinde mox, cum assurgeret aquarum cumulus, circuitus suos repetere.

XXXII. Quorum pulsus ex se magnus, & satis fortis intermittere solet, illi non tantum cephalalgis, & affectibus vertiginosis, sed plerumque etiam Incubo, & non raro Apoplexiæ obnoxii degunt: nam si contigerit, nervos Cardiacos, prius non satis apertos, & expeditos, postea in totum obstrui, propterea necesse erit, corde (quod primus Elater est) immobili factò, corporis Animati machinam mox totam à motu, & consequenter à vita, cessare.

XXXIII. Quamvis Affectio hæc præsentem incommodo, aut periculo sepiissime carens, curationem præproperam non exigat, attamen præservationis gratia, ne morbi graviores insequantur, remedia, & methodus quædam therapeutica, adhiberi debent; saltem in tota, quæ supererit, vita, ratio videtur quoad omnia rite ordinetur: quinimo medicinæ cursus quidam levis Vere, & Autumno solenniter observandus instituat, viz. ut, quantum fieri possit, morbida quævis seminaria, intra ἐγκέφαλον jacta, aut ibidem progigni apta, tollantur, & præcaveantur. In hunc finem huc referimus methodum, cum medicamentis contra Apoplexiæ insultus, prophylacticam, alibi à nobis præscriptam.

Arteria Descriptio Anatomica

XXXIV. Quandoquidem affectus quosdam, pro Cardiacis vulgo habitos, ab Arteritis potius, quam à Corde affecto procedere; atque sanguinis inordinationes, circa animi pathemata excitari solitas, propter vas istuc irregulariter contracta, exoriri supra ostendimus; idcirco hic loci opportunum, & operæ pretium videtur, cum Arteriarum in genere, tum præcipue illarum, quæ cordi immediatius appenduntur, descriptionem Anatomicam, una cum usibus, & muniis, brevem subjungere; idque potius, quia, cum Medici Antiqui super his vas multum disseruerint, recentiores, soli fere cordi, quatenus musculus est, totum circuitus sanguinei negotium attribuentes, circa arterias parum solliciti fuere.

XXXV. Itaque imprimis ut quod veteres dixerunt recolam, Galenus lib. 7. Administ. Anatom. cap. 5. dicit, quod unaquaque Arteria constat duplici tunica, quibus (inquit) possunt addi tertia, & quarta. Rursus lib. 3. de facult. naturalibus. Cap. 11. dicit, quod Arteriae habent tunicas, sicut ventriculus, & quod interior tunica habet fibras longas, & obliquas; exterior vero transversales. Quomodo, & quam congruenter ad hæc, observationi nostræ Anatomice res constitit, paucis exponam.

XXXVI. Pro *εγγενος* hac rite instituenda, fumatur Arteriæ magnæ, sive Aortæ, homini aut bovi exemptæ, portio, quæ bacillo (quo extenta servetur) superinducta, Aquæ ferventi aliquoties immergatur, ut tunica, & fibræ nonnihil contractæ, & tumidiore factæ, melius dignosci, & ab invicem divelli possint; tum, separatione per cultellum facta, tunicæ quatuor distinctæ apparebunt. Harum extrema tenuis, & nervea, pro totius vasis integumento inserviens, exterius multas propagines nerveas, huc illuc varie perreptantes habet; in superficie vero interiore, vasorum omnis generis, ac præcipue sanguiferorum textura quasi retiformi & densissima per totum obducitur. Arteriæ primo à vasis coronariis, & deinceps ex Aortæ trunco, ejusque ramis ubique ascendentes in hac tunica, cum venis è cava ejusque ramis pariter emissis, ramificantur. Porro propages nerveæ utrisque illis occurrentes, varie complicantur; adeoque ex omnibus intertextis quoddam quasi reticulum, ubique tubum arteriosum obducens, constituitur; è quo furculi perexiles vasorum cujusque generis in reliquis arteriæ magnæ tunicas substratas exporriguntur.

2. Tunicæ huic retiformi altera glandulosa succedit, seu potius huic superpositæ ista intime cohæret. Membrana hæc glandulis perexiguis, & albicantibus, per totum confita, pari modo habet ac ventriculi ac intestinorum tunica interior glandulosa, crustæ villosæ substrata; à cujus item tergo, plexus vasorum retiformis ubique disponitur.

3. Tertio in loco habetur Tunica muscularis, sive fibrata, viz. à fibris transversis sive annularibus densissime accumulatis contexta. Hæ fibræ carneæ, & motrices, tubum arteriosum cingentes, haud serie tenui & singulari, prout in tunica venosa struuntur, verum aggerie quadam, aliæ super alias strata, pellem valde crassam constituunt. Earum strues sive ordines, in Arteria semicocta, facillime separari, & ab invicem divelli possunt; quæ pariter omnino (ac sunt istæ ventriculi, & intestinorum superius à nobis descriptæ) carneæ, ac motrices videntur.

XXXVII. Arteriæ Tunica quarta, ac interior, cavitatem ejus investiens, & tunicam substratam obducens, tenuis, & fere tantum membranacea est. Fibrillæ ejus nerveæ in longum protensæ, fibras annulares ad rectos angulos secant; & videtur, quod hæc sint fibræ istæ rectæ, quarum mentio à Galeno, aliisque Anatomicis passim facta est: quas autem prædicant obliquas, tantum imaginarias fuisse reor; quoniam eas nullibi in hoc vase reperiri datur. Constat vero errorem istum Medicis quibusdam familiarem fuisse, nempe ut visceribus plerisque, & partibus membranaceis assignarent fibras rectas, transversas, & obliquas, ex falso supposito, quod unicuique istorum facultas attractrix, retentrix, & expultrix inesset; quodque tria hæc munia fibræ trium istorum ordinum distinctim obirent: quæ quidem omnia gratis, & perperam assumi, cuius penitus iniqui-
renti facile liquebit. Interim Galeno catenus assentior, ut Arteriæ quatuor distinctas tunicas agnoscam, quinimo eas in hoc vase, quemadmodum in ventriculo, habere; excepto tamen, quod in visceribus, vasorum plexus retiformis, una cum tunica glandulosa, subter tunicam fibratam, sive muscularem; in Arteria vero supra eam collocetur.

XXXVIII. Hæc de Arteriæ conformatione in genere, ejusque partibus constitutivis: quod spectat ad earum munia, & rationes, videtur quod tunica muscularis, fibris carneis orbicularibus prædita, primarii sit usus, & operationis. Hæc nempe, prout supra innuimus, cordis motui obsequens, in sanguine circumpellendo, perpetuas Systol^{is} & Diastol^{is} vices obit; quippe dum hujus fibræ carneæ successive, & mira celeritate, pone sanguinis rivum stringuntur, necesse erit cursum ejus à corde usque ad arteriarum extremitates rapidissime peragi.

XXXIX. Quoad Tunicas reliquas, & vasa per eas distributa, videntur omnia in unius Tunicæ muscularis commoditatem, & usum institui. Namque imprimis nervi, eorumque propagines, super Aortæ truncum, ejusque ramos majores ubique disseminatæ, & exterius apparentes, fibris carneis & motricibus substratis, more suo, tum spirituum copias, propter continua systol^{is} pensa obeunda, important; tum insuper contractionum sympathicarum instinctus, (prout supra ostensum est) deferunt. Dein (quæ proxime occurrunt) Arteriæ minores, tunicæ extimæ superficiem internam densissime obducentes, erga tunicam muscularem substratam, quemadmodum Arteriæ aliæ erga musculos alios, & partes solidas, duplici munere defunguntur; nempe, ut succum alibilem, quo nutriantur, & accrescant illæ, & particulas Elasticas, spiritibus jugiter instaurandis, convehant & apponant; dein venæ, arteriarum conjuges, quicquid sanguinis non alio impenditur, reducant.

XL. Quod autem hæc vasa sanguifera extra tunicam muscularem consista, & inter se complicata, plexum quasi retiformem constituunt, è quo propagines tantum minutissimæ, & perexiles dimittuntur (prout etiam habet circa ventriculum, & intestina) cum in musculis plerisque aliis, vasa istæcum fibris carneis intexantur, eaque proinde rubere faciant; discriminis hujus ratio videtur esse, nempe quod opus sit vasa sanguifera à fibris Aortæ & viscerum motricibus, aliquantulum seponi, ac ad distans quoddam locari; ne forsan cruor, has uberius perfluens, interdum obstruatur, adeoque Phlegmonem, aut abcessum cito lethalem pariat. Quapropter, in majorem contra tale accidens cautelam, vasorum istorum plexui retiformi tunica glandulosa semper coheret; eum nempe oblinens, ut serositates, tum à nervis, tum ab arteriis superflue, & per venas non statim reductæ, à glandulis istis numerosissimis statim excipi, & donec sanguini remandantur (ne in fibras motrices irruant, easque spasmodice afficiant) contineri possint.

XLI. Quod autem plexus vasorum retiformis, eique tunica glandulosa coherens, in Aorta supra tunicam muscularem, ac in visceribus subter eam disponantur, ratio, ni fallor, hæc est, viz. ut vasa istæcum minuta, quæ sanguinem, & succos leniter, & moderate dispensare debent, à torrentis sanguinei intra Aortam æstuatione (quantum fieri potest) procul amoveantur. Veruntamen in ventriculo, ac intestinis, propter eorundem munia rite obeunda, sanguinis foco priori opus est.

XLII. Tunica Aortæ interna, cavitatem ejus investiens, præcipue in hos usus constitui videtur, ut canalem sanguineum intus obducatur, & reliquas hujus vasis partes terminet; verum insuper huic sensus aliquis, fortasse etiam motus nonnihil, concedere oportebit. Enimvero hæc fibræ nerveis prædita, non secus ac cordis sinus, à sanguine pertranseunte afficitur; proinde juxta hujus sensationem, tunica muscularis in systol^{is} & diastol^{is} motus crebriores, aut tardiores, æquales aut inæquales urgetur. Porro hæc tunica prope cor spatio duarum circiter un-

ciarum fibras rectas sive longitudinales majores, & quasi carneas habet, in tantum, ut suspicer hic loci, propter majorem sanguinis impulsu, Arteriam pone sanguinis rivum, haud tantum quoad amplitudinem stringi, & coarctari, sed, pariter ac in corde, eam quaque systole etiam quoad longitudinem nonnihil contrahi, & decurtari.

XLIII. Possim hic plura alia, circa valis hujus structuram & usus, haud minus utilia quam jucunda scitu, adjicere; adeo uberis, & fecundæ contemplationis unaquæque, vel minutissima corporis animati pars aut portio est, ut singularis cujuspiam Theoria plenius exarata, multas paginas, immo librum integrum impleat. In digressionem hac si amplius pergam, sequeretur jam proxime de vena agendum; verum hujus consideratione (siquidem ad pharmacie rationes explicandas parum aut minime faciat) omissa, ad medicamentorum genus aliud, nempe ad Hypnotica, transeamus.

SECT.

SECTIO VII. CAP. I.

De Medicamentis Opiatis, sive somnum inducentibus.

Post pharmaciam Cardiacam, ex methodi lege quadam, Hypnotica succedit. Quippe somnus, quoties moderate, ac tempestive advenit, ex se remedium maxime Cardiacum existit. Verum hæc passio nec semper quando, nec quemadmodum oporteat, adesse solet; sed modo præsentia importuna, modo absentia sua, nos male afficit. Ex recto naturæ instituto, somnus, & vigilia, tanquam Castor, & Pollux, secundum justos regnandi limites, vices suas alternare, atque alter invicem alteri locum cedere debet. Vicissitudo hæc quamdiu rite observatur, tum ad corporis sanitatem tuendam, tum ad Animi dotes excolendas plurimum conducit: sin vero alterutrius dominium nimis longe protendatur, propterea statim haud diu conceditur, ut sit mens sana in corpore sano. A somno immodico functionis tum naturalis tum Animalis facultates quæque obtorpescent admodum, hinc ut quispiam sepulcro magis, quam societati idoneus evadat: è contra immensæ vigiliæ proterunt vires, & potentias Animales infirmant, aut pervertunt. Quamobrem, inter remedia indigentis nostris accommoda, sapientissimus Creator his usibus abunde prospexit; nimirum, ut in nostra potestate fuerit, somnum, & vigiliam, quoties opportunum videbitur, accersere, aut repellere; & si quando in excessu aut defectu peccarint, moderari. Quæ medicamenta & quibus in corpore humano operandi modis, desideratos hosce effectus procurare solent, jam ostendere incumbit; atque imprimis de Opiatis, sive remediis somnum inducentibus, dicendum erit.

II. Ut melius constet, quid medicamenta Hypnotica agunt, & quali Cerebri, spirituum Animalium, aliarumque partium Affectione soporem inducunt, huc referri oporteret, quæ alibi de Somni natura, subjecto, causis, & effectis satis fuse disseruimus: Nimirum ostendimus subjectum Somni immediatum esse Spiritus Animales, non omnes, sed tantum Cerebri, ejusque appendicis nervosæ incolas; viz. qui Sensuum omnium, atque motus cujusque spontanei munus exequentur; illis interdum exemptis, qui facultatis mere Naturalis, & Vitalis actionibus obeundis inseruiunt.

III. His itaque præmissis, circa Opiatas inquirendum erit, imprimis, quo ritu spiritus Animales afficiunt, ita, ut à medicamento velut afflatu, hi tanquam vinculis constricti illico subdant, & pensa sua dimittant. Secundo designare oportebit, ubinam pharmaca hypnotica operationem suam incipiunt; viz. utrum in Ventriculo, aut Cerebro, vel annon simul, aut successive in utroque. Tertio determinandum erit, quousque opiatae suas extendant, utrum in spiritus tantum cerebri, ejusque appendicis incolas utpote qui soli, naturalis somni capaces sunt; vel annon etiam in alteros cerebelli, ejusque ditionis præfides exporrigantur. Quarto denique operæ pretium erit, hypnoticorum præcipuorum effectus quosdam notabiles, & accidentis, una cum eorundem Aetiologiis subjicere.

1. Quoad prius horum, nempe ut constet, quo ritu Opiata spiritus Animales, dum eos confopiant, efficiunt, sententiam nostram alibi satis fuse declaravimus: est nimirum quod arbitretur, illa non vapores in caput ele-

vando,

vando, nec cerebri poros, quo materies vaporosa aut alias soporifera admittatur, aperiendo, vires suas exerere; ac solummodo spiritus quosdam Animales perimendo, sive profligando, propterea ut cæteri aut consternati, aut interius compulsi, aut saltem ab effluxu in partes nerveas solito revocati, pensa sua derelinquant, aut aliquantisper remittant. Rem ita habere manifesto liquet, quia Narcotica, si in dosi nimis magna assumantur, quatenus spiritus in tanta copia pessundant, ut functio vitalis non amplius obiri possit, mortem accerfunt. Verum illa in justa quantitate, cumque aliis circumstantiis apte congruis exhibita, quatenus spiritus quosdam debellant, & consternunt, aliosque prorsus extinguunt, Animæ sensitivæ efferationem nimiam, & impetuositatem compescunt; proinde ut illa contractior facta, & velut se intro subducens quieta jaceat: pari fere ritu, ac cum flammæ vehementius erumpentis aquarum inspersio mox ambitum coerceri, ac intra limites moderatos redigi facit.

IV. Quod si amplius inquiratur in quali materia, & quomodo disposita medicamenti virtus Narcotica consistat? Nulla hic qualitas manifesta, uti frigoris, caloris, aliufve hujus generis prætendi debet; neque statim ad occultas, nescio quas, confugiendum est. Arbitrari fas sit, opiatas ejusmodi particulis constare, quæ spiritibus Animalibus maxime adversantur, eorumque extinctoria, seu potius venena sunt. Non facile erit designare, qualis subsistentiæ, aut conformationis particulæ utriusque generis contrariæ fuerint, quia sensu non sunt perceptibiles, atque in nullis alijs subjectis particularum pariter adversantium Analogia occurrit. Attamen, ut conjectari liceat, videtur quod, cum spiritus animales sint corpuscula subtilissima, è spiritu, ac sale volatili simul unitis, ac summe exaltatis conflata; Opiatæ è contra sulphure factido, hoc est, è sulphure, cum sale fixo, & materia terrestri simul combinatis, & ad efferationem evectis constent; cujusmodi concreta satis notum est subtili spirituum Animalium texturæ in tantum adversari; ut interdum ad distans per mera effluvia, vix aut ne vix per odorem perceptibilia, profligent; eorundum vero postquam intus sumuntur particulæ per sanguinem, & succum nervæ diffuse, è spiritu animalium copiis, ubicunque iis occurrunt, quosdam quasi manipulos venenant, & velut extinguunt. In quibus autem locis hoc primario, aut potissimum fiat, jam proxime disquirendum erit.

2. Olim de somno agentes ostendimus affectionem hanc, juxta ordinarium naturæ ritum, à cerebri cortice incipere; viz. spiritus ibidem degentes, inque ultimis sinibus velut excubias agentes primo recedere, & quasi positis armis otiosos desidere; dein statim reliquos omnes, quibus hæc otia permittuntur, pariter decumbentes somno indulgere.

V. Spiritus isti primipili, requie potituri, stationes suas relinquunt, vel quoniam delassati, & copiis sunt diminuti, pensa sua, donec recreari possint, sponte dimittunt; vel quoniam exinde pelluntur, vel denique mulcimine quodam interius alleciantur. Pius horum ordinarie, & assidue contingit, propter succi nervei, atque interdum laticis serosi influxum, aut inundantiam. Etenim humores isti è sanguine (dum satur est) cerebri oras extimas perluente, in substantiam ejus corticalem suffusi, poros, & meatus omnes implent, proindeque spiritus reprimunt, & à libera expansione sua (qua fiunt vigiliæ) præpediunt. Horum omnium rationes, & fiendi modos, in alio tractatu jam jam fufe declaravimus: ex quibus, rite perpenfis, æquum erit sentire, Opiatæ cujusque, paulo postquam assumitur, particulæ in sanguinem traditas, cumque eo circulatas, juxta cerebri corticem potentiam suam narcoticam potissimum exerere; illas nimirum hic loci, primis spirituum Animalium copiis occurrere; horumque plures in extrema acie collocatos perimere, seu prorsus excinguere,

extinguere; dein propterea spiritus hujus catervæ reliquos, tenuiores jam factos retrocedere, & emanatione sua cohibita, versus cerebri medullium refugere; dumque adeo hi se ab acie subducunt, & receptui canunt, cæteri omnes intra sensoria, velut tot speculas, ubique positi, subsidiis amissis, mox obsequuntur, & excubias suas relinquentes recedunt, otioque indulgent.

VI. Ad hunc modum Opiatarum particulæ, quatenus spiritus quosdam Animales, juxta cerebri corticem in prima acie stantes, profligant, & primum, proindeque proximos quosque repellunt, inque fugam vertunt, proinde ut eorum ad sensoria influxus suspendatur; soporem inducunt: attamen qua ratione, tam brevi interdum spatio, (uti nonnunquam accidit) viz. mox à pharmaco ingesto, & vix dum intra ventriculum soluto, somnus obrepat, cum aliquanto tempore opus videatur, quo particulæ soporiferæ, à stomacho in sanguinem, & dein commearu ejus ad cerebrum deferantur, non obvium est explicare. Huic imprimis refero, iter à ventriculo per sanguinem, ad sinciput satis expeditum esse, & exiguo tempore transigi posse: verum insuper opinari ducor, Opiatas nonnunquam immediatius in ventriculum agendo, atque mero contactu ejus, ante ullum sanguinis commercium, somnum aliquatenus invitare. Alibi inter affectus hujus causæ evidentes, merito assignavimus stomachi aggravationem; quotus enim quisque est, qui cibis crassioribus, & dyspeptis comestis, atque ventriculo molestiam, & onus facessentibus, non statim somnolentus evadit? Cujus ratio videtur esse, quod cum inter spiritus stomachi, ac istos cerebri incolas maxima necessitudo, & sympathia intima intercedat, ita, ut utrique alterutrorum afflictiones, & mala invicem luant, (quod quidem plurimis instantiis satis obvium est declarare) hinc facile accidit, ob spiritus illos, qui ventriculo præsentent, summe oppressos, & ab expansione libera præpeditos, & quasi repulso, mox totius Animæ hypostasin, ac imprimis partem istam principem cerebro præpositam, pariter coarctari, vela sua contrahere, & se totam somni jugo submittere. Quanto magis opinari subest, siquando spiritus stomachi succum Opiaticum imbibentes, venenantur, ac in magna copia destruuntur, statim cunctos illos circa *εγχεφελου* excubantes concidere prorsus, & somno, (qui non tantum imago mortis, sed & interdum eadem & ipsa est) opprimi? Profecto hujusmodi ab Opio assumpto effectus Historiam verissimam & oppidioram alibi retulimus, viz. de viro quodam robusto, & mediocriter sano, qui à Laudani dosi nimis magna, propter dolores Colicos sedandos assumpta, illico circa ventriculum de gravamine intolerabili ac stupore conquestus, intra quatuor horas interiit, neque tamen prius somnum ullum, quam ultimum, & lethalem inibat.

VII. Hæc sunt loca præcipua, & maxime usitata, viz. ventriculus, & Cerebri cortex, in quibus Opiata potentias suas exercentia somnum inchoant, aut perficiunt. Attamen præterea ex observatione communi constat, eadem pluribus alijs modis adhibita, toti Animæ sensitivæ, aut saltem portioni ejus, quæ somni naturaliter, & ordinarie capax est, narcosin quandam imprimere. Linimentum ex Opio fronti applicatum, necnon Enema solutione ejus imbutum, soporifera existunt. Similem effectum nonnulli ab eodem, denti cavo aut naribus indito, suo cum damno experti sunt; proinde ut constet pharmacum hoc, ubicumque ad spiritus animales admitti potest, eorum proximos quosque mero contactu suo profligare; adeoque interdum, ut totius Animæ quasi commotæ contractio sive subsidientia, cum facultatum principum eclipsi succedat: quamquam insimul verisimile est, Opii particulas è locis illis, sanguinis commearu, ad cerebri corticem deferri.

3. Designatis jam opiatarum telis, per quæ effascinant, atque Dramatum

tum locis, ubi primo aut potissimum operantur; modo agendum sequitur, de illorum Activitatis sphaera, viz. in quas corporis nostri particulas, aut partes, & quousque in illas, vires suas extendunt. Ex praedictis satis liquet, illa in spiritus Animales agere; quaeritur annon etiam in sanguinem, & alios humores? Certe quo minus sanguinem ab iis vitari existimemus, huc imprimis facit perexigua illorum dosis, à qua summe improbable est, totam massam sanguineam venenari, aut corrumpi posse: deinde quod à narcoticis crebro licet adhibitis, nulla stigmata aut exanthemata, quae sanguini quocunque modo venenato supervenire solent, in cute, aut visceribus apparent. Porro quibus Opii usus familiaris evasit, ut spiritus Animales non laedat, quamvis in magna quantitate quotidie sumatur, nulla exinde sanguinis dyscrasia produci solet. Interea non putandum est Opii particulas sanguini congruas, & ab eo assimilari, quin potius heterogeneas prorsus & immiscibiles esse: quapropter haud citius massam hujus subeunt, quam ab eo denuo mox expelluntur, indeque partim in cerebri corticem suffusæ, soporem inducunt, partim per cutis poros ejectione sudorem, & non raro pruritus (prout in multis observavi) valde molestum cient. Quod ad alios humores spectat, profecto non est, ut judicemus Opiata, labem quamvis sero, aut liquori nerveo, aut denique succo nutritio affigere; adeo, ut illorum virus & *ὄνειαυον* tantummodo ad spiritus Animales pertinere videatur.

IX. Attamen hos omnes non pari modo afficere solent, quin Opiata in dosi modica exhibita imprimis ac fere tantum ad spiritus eos pertingunt, quibus somni naturalis ac ordinarii privilegia conceduntur, cæteris aut intactis, aut non multum praepeditis. Quare à Laudano assumpto sensus tum interni tum externi ligantur, interim pulsus, respiratio, item coactionis, & separationis munia solito ritu peraguntur, atque post tempus quoddam spiritus prioris ditionis, copiis ipsorum instauratis, se denuo exerunt, & somni catenis excussis, ad solitas excubias sponte redeunt.

X. Quod si Pharmacum Opiaticum debito potentius extiterit, non tantum spiritibus cerebri ejusque appendicis incolis vincula fortiora, quibus diutius ligantur, imponit: sed & vim suam narcoticam latius in regiminis Animalis provinciam explicat; ita, ut post majorem ejus dosin, appetitus plerumque obtundatur, respiratio angustetur admodum, & non tantum difficilis, sed etiam inæqualis reddatur; quandoque item ipsius cordis motus in tantum labefactatur, ut pulsus mox debilior, cum sudore frigido, & facultatum omnium torpore aut eclipsi quadam evadat, proinde ut tali medicinae somnus interdum perpetuus succedat: cujus ratio est, quod virus Opiaticum, longius diffusum, cerebelli globum fubeat, ejusque spiritus incolas in magna copia perimens, aut prosteruens, cordis motum primo vacillare, & dein prorsus cessare faciat, proinde ut flamma vitalis aboleatur.

XI. His ita praemissis circa Opiati naturam, operandi modum, subjecta, & limites sive Activitatis sphaeram; jam denique incumbit, effecta, & accidentia praecipua, tum bona, tum mala, usui ejus supervenire solita, recensere; & dein cautiones aliquot circa rectam medicinae Hypnoticæ methodum subjungere, itaque imprimis despiciamus, quali modo, ac in quibus casibus pharmaca Opiatica juvare solent.

XII. Bona, sive Emolumenta Opiatarum usu procurari solita pertinent, vel ad spiritus Animales, vel ad sanguinem, & humores: illi quidem primo & immediatius, hi vero secundario, & non nisi istis mediantibus, afficiuntur.

XIII. Quoties spiritus Animales supra modum incitati, circa munia sua obeunda, aut nimis, aut irregulariter agunt, ad sedandos eorum impetus, aut inordinationes, narcotica tempestive exhibita opem saepenumero egregiam

giam præstant: tales, illorum exorbitantiæ, à quibus Opiatarum usus indicatur, aut sensum aut motum respiciunt. Functio prior cum sit duplex, sensuum interiorum vitia præcipua sunt, vigiliæ, ac delirium; exteriorum vero ægritudo, medicinam hanc potissime requirens, est Dolor. Motuum Anomalix, à narcoticis regulandæ, imprimis sunt pulsus vehementior, præcordiorum, aut viscerum spasmus, quin & horum excretiones nimix ac violentæ. Adeo plures, & diversimodi sunt casus, in quibus, dum spiritus animales, tanquam equi ferocientes aut furiosi decurrunt, aut extra orbitas desiliunt, ab Opiatis, tanquam frænis injectis, coerceri, aut reduci debent. Cujusque horum instantias, una cum fiendi modis, & medendi rationibus hic breviter subjiciemus.

I. Primo igitur Opiatæ necessario & maxime proprie indicantur à Vigiliis; in quantum sc. somnus affectio huic contraria, proindeque curativa ejus existit. Quot modis, & ob quas causas vigiliæ excitari, & diutius permanere solent, in nupero tractatu satis fulse declaravimus; in quibus singulis casibus, quandoquidem Spiritus Animales nimis efferi, & irrequieti sese importunius exerunt, & tum organa sensoria, tum præcipue extimam cerebri oram, usque quaque inflant, & irradiant; particulæ opiaticæ sanguinis commeatu huc traductæ, illico spiritus in prima acie excubantes perimunt, aut consternunt; proinde ut proximi quique intro compulsi lstantur, & ab emanatione sua quaquaversus habenda multum coercerentur: quapropter mox spiritus omnes extrinseci, tum sensuum tum motus cujusque spontanei organa incolentes, capitalium istorum affluxu solito destituti etiam excubias suas dimittunt, ac intus recedentes otiosi decumbunt.

XIV. Secundo in affectibus Deliris, Opiata sæpe cum fructu adhibentur; (quamvis interdum ea noxam potius afferunt, prout infra declarabitur.) Prioris ratio est, quod cum spiritus, infra cerebrum nimis incitati, ac velut æstro perciti, meatum suorum vias solitas, & tritas facile transfiliunt; tunc medicina narcotica, juxta cerebri oram appulsa, afflatus eos, tanquam canes venaticos exspatiari aptos, reprimat, & è motu omni paululum sistit; ut sæpius, cum denuo moveantur, tractus suos priores repetant, & functiones pristinas rite obeant.

XV. Tertio Opium pro doloribus quibuscunque sedandis præstantissimi semper usus habetur; quamobrem merito Nephenthe appellari solet, & remedium vere divinum existit. Et quidem satis mirari vix possumus, quomodo urgente visceris aut membri cujuspiam tortura insigni, & intolerabili cruciatu, pharmacum hoc, incantamenti instar, levamen & ἀναλγησιον subitam, immo interdum absque somno, aut saltem prius quam advenierit, concedit. Porro adhuc magis stupendum est, quod donec particulæ Opiaticæ operari, & potentiam suam narcoticam exerece continuant, immo etiam aliquamdiu postquam somnus finitur, summa alleviatio, & indolentia in parte affecta persistit; dein vero, exactis medicamentis viribus, illico redeunt tormina, nec atrocitatem suam remittunt, nisi dum ab eodem pharmaco rursus incantantur.

XVI. Hujus rationem inquirenti non facile occurrit, in qua parte medicamentum Anodynon potissimum operatur, & virtutem suam exerit, dum absque somno, aut post eum finitum, dolores sedat, & pro stato quodam tempore ἀναλγησιον continuat: viz. utrum vis ejus narcotica in partem dolentem, vel in commune sensorium, vel in totam Animam sensitivam impendatur. Propositorum discriminis ratio est, quia dolor in uno loco excitatus, in altero sentitur, ejusque effectus per totam animam diffunditur. Productio ejus in hoc consistit, quod fibræ nervæ à quodam incongruo, & valde improporionate irritantur plurimum, & ab invicem dividel-

divelluntur, proinde ut spiritus in iis scatentes, mox distrahantur, & ab æquabili sua expansione correpti in confusionem agantur: attamen doloris sensus efficitur, quatenus illa spirituum perturbatio, undulatione quadam per ductus nerveos ad commune sensorium, sc. corpora striata, delata, spiritus ibidem confusos, in parem distractionem incitat; eujusmodi affectio, ulterius ad cerebri medullam pergens, imaginationem commovet, indeque mox reflexa per totam spirituum hypostasin molestant, five inquietudinem quandam diffundit. Cum itaque dolor passio ita late extensa, & tam varii respectus fuerit, jure inquiritur eujusmodi activitatis sphaeram Anodyna habeant.

XVII. Super his nullus dubitandi locus est, quia quoties ab Opio assumpto primo somnus inducitur, consequenter ἀναλγησις succedit; tunc enim hæc illius immediatus effectus, è vestigio sequitur; quatenus nempe cum spiritibus cerebri incolis, etiam qui πρησιν αἰσθητικῶν actuant, ligantur; & proinde, quantumlibet pars dolens irritatur, doloris sensus omnis inhibetur: at vero quod, cum patiens evigilet, adeoque persistens, functiones quasque Animales vegete exerceat, per totidem ab Opio exhibitio horas indolens maneat, & deinde pharmaci viribus absumentis mox eadem tragœdia redeat, hic certe nodus vindice dignus videtur.

XVIII. Ad quem solvendum, non est ut dicamus spiritus partis dolentis, aut communis sensorii incolis, viz. aut hos, aut illos singularem, aut simul utroque, à pharmaco Anodyno ligari. Quippe haud credibile est, Opii particulas cerebrum, & nervosum genus ita penetrare, ac altius subire, ut illo superato, & illæto, ad ultimas hujus oras tam brevi descenderent: porro nec putandum est, spiritus corpora striata incolentes, (cum durante vigilia ἀναλγησις aliquamdiu maneat) pro captandis quibusque aliorum sensibilibus impressionibus expergefactos, solummodo ad appulsum à parte dolente factos obsurdescere. Quandoquidem igitur indolentia, post somnum finitum, neque ad partem dolentem, neque ad primum sensorium, ab Opio stupefactum referri debeat, videamus quomodo hujus Ætiologia à totius Animæ sensitivæ affectione quadam narcotica deduci possit. Hoc autem facile liquebit, postquam hæc duo præmissimus.

XIX. Primo ad dolorem quemvis excitandum aut continuandum peropus esse, ut spirituum copia satis uberes usque in parte affecta scateant: quippe horum tumultuantium excandescencia, distractio, & mutua aliorum in alios allisio, ipsissima causa conjuncta sunt molesti istius sensus, qui dolor appellatur; quapropter si nervis contractis, spirituum ad locum dolentem affluxus inhiberi, aut multum diminui possit, necesse foret dolorem cessare; eo nimirum quod spiritus isti subsidiis, aut supplementis usque novis destituti, tenuiter, & sparsim adeo in fibris jacerent, ut vix se mutuo tangerent, saltem in furorem & indignationem minime erumperent.

2. Cujusmodi hic pro ἀναλγησις acciendi spirituum destitutio, five subductio requiritur, nulloque alio remedio, aut ἐνδοκρίσει procurari potest, sæpissime ab Opio exhibitio produci solet. Enimvero à pharmaci hujus particulis ἐγκεισθῆναι oram obsidentibus, non solum spiritus quidam extimi, & velut præcursores (uti dictum est) perimuntur, sed illorum intra cerebri, & cerebelli medullam mox primæ scaturigines, indeque in nervosum genus effluxus valde supprimuntur; adeo, ut durante Opii ἐνεργείᾳ, multo parcius, & diminutius illi in præcordia, viscera, immo & in quacunque alias partes dispensentur. Hinc pulsus, & respiratio de vehementia, & crebritate sua remittunt, & nonnunquam subito hæc difficilis, & iste debilis evadit; plerumque etiam membra quæque ac artus languor insolitus, ac pigrities incessit. Porro hinc viscera in

spasmos five excretorios, sc. per vomitum, aut secessum; five dolorificos, uti in Colica, aut Nephritide, prius irritata inordinationes suas deponunt: viz. ob hanc rationem, quia dum in parte affecta spirituum copiam subsidiariae, & supplementa deficiunt, pauciores illi superstites tumultui, & excandescentiæ non amplius vacant; quinimo, ut omnino subsistere, & se tueri possint, quieti jacent: deinceps vero quando distillatis Opii particulis, spirituum intra *εγνεφλο* penus, eorumque inde in partes nerveas emanatio redintegratur, ita, ut pleno rursus alveo, illi ad partes affectas descenderint, earumque rursus fibras adimpleverint, illico, ob spiritus iterum accumulatos, & sicut antea proritos, iidem spasmi, aut dolores redeunt.

XX. Proculdubio juxta hunc afficiendi modum, & juxta rationem modo assignatam, Opiata dolores atrocissimos plerumque sedant, atque indolentiam cum, vel absque, somno procurant, eamque post hunc finitum aliquamdiu, & pro stato quodam tempore continuant; quo spatio elapso dolores mox recrudescunt, & brevi ad solitam ferociam augentur. Hujusmodi narcoticorum effectus, in curatione Colicæ scorbuticæ satis vulgo notus, exorcismo cuidam similis videtur; quatenus nempe dolor, tanquam demon aut spiritus malus, solummodo pro tempore quodam determinato ligari possit, deinde ut rursus desavire incipiat. Inter affectus dolorificos, quibus Opium succurrit, jure hic locum vindicant Podagra, & Calculus vesicæ. In doloribus Arthriticis Anodynon istud opem sæpe egregiam, & quasi divinam præstat. Posterior hic morbus, cum in senibus immaniter sæviat, & per lithotomiam curari nequeat, à nullo alio remedio præterquam à narcoticis levamen admittit. Quamobrem in hoc casu nonnullis Laudani aut Diacodii usum constantem, & quotidianum suasi; quod cum magno vite solatio, nullam ab eo noxam sortiti, fecerunt, quamvis dosin ejus subinde augentes, ad magnam quantitatem ascenderint. Hæc de medendi, aut juvandi rationibus, quas circa functionis sensitivæ enormitates regulandas, Opium præstare solet: videamus tandem quomodo, & quantum hæc Panacea, pro Motuum Anomaliis sanandis, aut sedandis conferat.

2. Functionis motivæ immoderatio, aut irregularitas, pro quibus rite componendis, Opiatarum usus indicatur; præcipue spectant ad præcordia, & viscera; (nam spasmi circa caput aut membra non ita necessario hanc medicinam requirunt.) Ad prius illorum referri debet Pulsus, & Respiratio, quoties hæc, vel iste debito crebrior, aut vehementior fuerit: quippe cum in febribus, cordis & pulmonum motus, intensiores facti, sanguinem rapidissime circumagant, proinde ut tum quoad accensionem, tum crasin suam valde pervertatur, & recrementa sua ita penitus incocta discernere nequeat, à narcotico exhibito partium istarum impetus nonnihil refringitur; ita, ut sanguis, mox leniter, & temperate circularus, colorem minus intensum diffundat, atque in compage solutus, serum, & impuritates suas per sudorem, & urinas excernat. Opiata Pulsus, & Respirationis actus extenuant, & deprimunt; quatenus spirituum Animalium in cerebello scaturigines nonnihil sistunt, eorumque exinde in nervos præcordiis destinatos effluxum diminuunt; quod si nimis fieri contingerit, propterea functionis vitalis dejectio magna, immo interdum lethalis succedit.

XXI. Respiratio non solum qua vehemens, sed insuper quatenus eadem interrupta, convulsiva, aut alias diversimode irregularis fuerit, non raro medicinam narcoticam desiderat; hæc in Tussi violenta aut valde crebra, & continue molesta, præ quibusque aliis remediis juvare solet. Caterum in paroxysmis Asthmaticis, ubi Respirationis organum laboriosissime exercitum, affecti in ipsius mortis agone positi videntur, Opiata peridoneæ dosi quasi

*Ubi
in lesa respiratione
asthmate*

quasi *ἡδὴ καὶ μὴ γαῖν* omnia mox serena, & tranquilla reddit. Cujusmodi affectuum ratio est, quod in pathematis istis, ubi molestum aliquid partes maxime vitales obsidet, spiritus harum incolæ summe irritati in excandescencias immanes irrumpunt, atque nimis agendo, omnia perturbant & invertunt: quare cum à narcotico assumto, spiritibus ita debacchantibus suppetiæ detrahuntur, illi mox extenuati, & velut orbi, inordinationes suas dimitunt. Porro medicina Narcotica haud minus contra viscerum, sc. ventriculi, & intestinorum, motus immoderatos, aut convulsivos necessaria videtur: namque hæc in vomitu horrendo, in catharsi nimia, aut violenta, juvamen sæpe maximum præstare solet. Affectus Dysenterici sine Opio vix curari possunt; non quod pharmacum hoc succos, & humores ebullientes, & efferos figit, sed fibrarum spasmos excretorios sistit; idque partim intra viscerum ipsorum cavitates mero contractu suo spiritus ibidem inritos stupefaciendo, partimque intra cerebellum spiritus inde ad partes illas affluxuros supprimendo; quorum subsidis illi destituti excandescencias suas spasmodicas facile dimitunt. Possim hic partium aliarum aut spasmos, aut dolores, ab Opio sedari, aut tolli solitos recensere; sed de pharmaci hujus *ὀπιούμα*, & effectis Anodynis, quæ primo ac potissime, in spiritus Animales exeruntur, jam satis dictum est; modo videmus cujusmodi in sanguinem, & humores virtutem, ac vim alteratricem obtineat.

XXII. Et quidem Opiata in sanguinem, & succos corporis nostri operari, eorumque inordinationes compescere, nullus fere è plebe est, quin satis perspectum habeat. In catarrhis & defluxionibus cujusque generis, sæpe ad hæc, tanquam ad ultimum Asylum, confugimus: excretiones sanguineas hæc potenter sistunt, item serosas, siquandò nimis, & colliquativæ fuerint, cohibent, aut reducunt: cruoris febriliter æstuantis ebullitionem immodicam reprimunt, ejusque accensionem nimiam imminuunt. Denique hæc fluctus omnes quacunquæ fere de causa in corpore nostro excitatos, felicissime sedant, & sanguini, ut ut perturbato, statum sapissime halcyonium inducunt.

XXIII. Quamquam hujusmodi effectus magna ex parte, propter mediantes spirituum Animalium affectiones (prout supra innuimus) producuntur (nam in quantum fibræ nervæ inordinatim contractæ, sanguinem, & humores exagitant, inque varias fluctuationes, & exundationes cogunt; idcirco spasmodorum illorum per Opiatas suppressio, horum æquor mox tranquillum reddit:) veruntamen etiam probabile videtur, particulas Opiaticas, dum sanguini confunduntur, mera *ὀπιούμα* sua, liquori ejus alterationes quasdam inducere: enimvero has cruori heterogeneas prorsus, & immiscibiles, simulque indomabiles esse supra ostendimus: quæ propterea, siquidem latici ejus minime hostiles, aut injuriæ apparent, pro Alexiteriis quodammodo habeantur; ejusmodi nimirum, quæ sanguini confusæ, massam ejus cito, ac fere illibata pertranseunt, atque transitu suo poros, & meatus omnes aperiendo, sero aliique recrementis, aut miasmatis malignis intime conclusis, & restrictis, exitum patefaciunt, immo eadem ante se foras propellunt. Quapropter, non immerito prorsus est, quod Antidotorum præcipuorum, uti Theriacæ, Mithridatii, & Diafcoördii compositiones, Opium (quasi Alexipharmacum esset) ingrediatur.

XXIV. Profecto Opii devorati particulas, brevi in sanguinem traduci, ejusque massam celeriter pertransire, indicio est, quod illæ derepente, postquam medicamen assumitur, ad *ἕνεκα* provecitæ somnum, & indolentiam procurant. Porro eos (ubi congruunt) sudores provocare & urinam movere experientia communi constat; in tantum, ut hi effe-

etus Opii virtutibus vulgo accenseantur. Porro hujus particulas haud sanguini venenosas, sed potius Alexiterias existere inde colligitur, quoniam in peste, variolis, febribus malignis, immo in quibuscunque aliis, Laudanum cum magno saepe fructu exhibetur: interim vero quas nonnulli huic pharmaco qualitates, sanguinem figendi, & incrassandi attribuant, non facile deprehendimus; nisi forsitan illud dicatur efficere, quatenus, compagem ejus referendo, ferositates ejus copiose secerni, & amandari facit, proinde ut liquor residuus spissior, & compactior evadat.

XXV. Enimvero medicamenta Opiatica sanguinem fundere, atque interdum Alexiteri^{as} ritu tum sudores, tum urinas potenter movere, uti ex crebra observatione compertum habui, ita per Historiam sequentem (quam Coronidis hic loco adjicio) omnibus manifestum reddetur. Olim pro Generoso quodam valde cacochymico, & doloribus nocturnis à lue Venerea, male, aut minime curata, oriundis, miserrime divexato consulabar. Multa præscripsi, sed incassum; quia medicamenta plurimum abhorrens, fere nihil præter Laudani dosin semel tantum aut bis in hebdomade pro sedandis doloribus ei concessam sumere voluit; brevi Hydropicus factus, ab Ascite, simulque ab Anasarca in tantum intumescerebat, ut vix à latere in latus, sine ministrantium auxilio, se devolvere potuerit. In hoc statu ad eum denuo accersitus, & præceptis medicis obstinatum reperiens, quod supererat, mortis non longe abfuturæ, & pro certo expectandæ, propterea ut se, & res suas propter æternitatem componeret, prognosticon dedi. Ille, non multum perturbatus, obnixè rogabat ut *Opium* gratia Laudanum nostrum, parcius ante permissum, ad libitum, aut saltem quoque vespere sumeret: hoc cum admonitione quadam concedens discessi, ac, uti putarem, supremum vale dixi. Postea pharmacum illud quotidie sumsit ille, & quotidie dosin auxit, ita, ut brevi tempore quantitatem ejus vix credibilem absumsisset. Pharmaco hoc unico constanter usus indies melius habuit, ac intra mensis spatium in tantum convaluit, ut, timore omni, & doloribus immunis factus, stomacho valeret, & foras obambulare. Ab assiduo hujus Opiatæ usu, sitis, antea multum urgens, cessabat; & quaque nocte in sudorem magnum dissolutus, in super & urinam copiosam exercebat. Possim hic plures aliorum affectuum, pro deploratis habitorum, curationes solius Opii beneficio peractos attexere; verum hoc cum tædio, & nonnihil extra rem foret, ideo libet hic unam tantummodo, aut alteram breviter notare.

XXVI. Tribus fere abhinc annis femina prænobilis, post febrem Autumnalem in Colicam atrocem cum vomitu, & doloribus acutis, & viscera, & membra miserrime affligentibus, incidit. Remedia cujusque generis, tum interna, tum externa, per plures septimanas sedulo exhibita ne hilum profuere; quin nobilissima Domina intra 20. dies ad tantum languorem, & corporis extenuationem redacta fuit, ut de salute recuperanda spes minima, aut vix ulla superesset: nam lecto affixa, & fere semper insomnis, ventriculi molestia sive ægrotatione constante afficiebatur, ingesta quæque tum pharmaca, tum alimenta vomitu rejiciens, insuper circa ventrem, & lumbos, quandoque etiam in capite, & artubus tormina, & cruciatus pæne continuos perpeffa erat: ad hanc accersitus cum medicamina varia tentarem, nihil congruebat præter Laudani liquidi dosin; quam ad levandos dolores, primo bis tantum in hebdomada, idque non sine cautione, & metu exhibere audebam: impetra vit illa tandem ut noctibus alternis, & dein ut singulis remedium illud assumeret. Itaque hoc sine ullo incommodo quotidie usa, noctu somnum uberem, & satis placidum, atque interdum indolentiam, & stomachi *Opium* obtinuit, adeoque vires sensim recolligens lecto exurgere, & alimenta quotidie ingerere cepit; quia

quin alia medicamenta assumere tunc potuit, & voluit, donec tandem integre convalesceret.

XXVII. Nec minus pharmaci hujus divini laudes prædicare solebat femina quædam lectissima, doloribus subinde colicis atrocissimis per plures annos obnoxia. Nam quoties ab eo morbo decumbens, cruciatus intolerabiles sentiebat, à nullo remedio præterquam ab Opio relevari potuit; quare hujus dosin quaque nocte sumebat, donec materia morbifica sensim absumta, demum languore omni, & doloribus immunis evaderet.

SECTIO VII. CAP. II.

De Opium nocumentis, ac incommodis; quibus subnectuntur cautiones circa usum ejus.

HActenus Opium bona, seu faciem velut Angelicam una cum juvandi modis, ac rationibus ostendimus. Pharmaci istius, velut numismatis inversi, si *phos* altera inspiciatur, plane diabolica apparebit; in qua haud minus damni, ac maleficii, quam in priori ista emolumenti vidimus, detegere licebit; adeo Panaceæ huic plurimum toxicum adjungitur, ut de usu ejus crebro, ac familiari, minime liceat securos nos esse; quare prout commodorum, ita & nozarum ejus admoneri nos oportet; proinde ut circa pharmaciam hanc, non secus ac profectonem maritimam, cum ex utraque parte, tum portus adpellendi, tum scopuli evitandi plane innotescant, minus periculi, aut discriminis incurratur.

II. Opium usum quandoque noxium, & maleficum fuisse, tristi quorundam experimento ratum vidimus; in quantum nonnulli statim ab hoc assumto somnum perpetuum inivere, aliique propter nimiam, aut intempestivam ejus dosin, aut vitam suam corripuere, aut facultatum principum læsione eam incommodam postea, aut infelicem reddidere. Instantiæ, & exempla hujus generis ab Agyrtis, & empiricis passim facta nimis crebra occurrunt. Memini quosdam, à Laudani pilula devorata, illico soporem adeo profundum obdormivisse, ut nunquam expergescieri potuerint: vixerunt quidem per tres aut quatuor dies, quoad pullum, respirationem, & calorem satis recte habentes; nullis interim remediis, aut torturis, ad sensum, & vigiliam revocandi. Attamen observavi alios ab Opio assumto, mediocriter tantum, immo interdum, parum aut vix omnino dormivisse; quoad pullum vero, & respirationem, & calorem mox deterius habuisse: illi nimirum statim ab hoc pharmaco assumto languescere, dein anhelosi magis atque magis deficere solebant; nec cardiacis ullis illorum vigor instaurari potuit, quin sensim fatiscentes vitam exhalarent. Alibi Historiam recitavi cujusdam viri robusti ab Opio interempti, cui somnus plane nullus, priusquam ultimus ac lethalis, viz. mors ipsa supervenit; ille statim ab assumto pharmaco de insigni ventriculi gravamine, & frigore conquestus, mox languore insigni cum spirituum omnium coincidentia, & extremorum infrigescencia afficiebatur, atque intra quatuor horas oculos suos caligare, & prorsus cæcutire queritans, exspirabat.

III. Ex his facile colligitur, opium non uno semper, eodemque modo vitam destruere, sed binas saltem præcipuas trucidandi vias obtinere.

Unius ratio in eo consistit, quod pharmaci assumti particula, prius ac potius cerebrum; ac alterius, quod ita cerebellum afficiant. Quoad posterius hoc, res juxta modum sequentem habet: si, post pharmacum assumtum, forte accidat cerebelli ambitum à corpusculis narcoticis in tantum obsideri, ut, spiritibus extimis illico deletis, interiorum versus præcordia affluxus minuatur, & deinde paulatim rescindatur; necesse erit cor, & respirationis organa, circa functionis vitalis munia primo fatiscere, & dein prorsus ab opere cessare; interim ut ægrotantes torpore graviori immunes evigilent, satis animo consent, & usque dum vivunt sensu vigeat. Sin vero particula Opiatrica primo, & pleno agmine in cerebri oram irrupentes, ejus incolas potissimum adorirentur; in tantum, ut spiritibus extimis mox profligatis, etiam interni quique, medullæ ejus occupantes, valde consternantur; & ne rursus emergant, & acies suas de novo conferant, prorsus supprimantur; tunc statim sopor altus seu veteris invincibilis, & perpetuus succedit, pulsu interim, ac respiratione in debito statu aliquamdiu persistentibus.

IV. Præter exitiales hujusmodi clades, quas Opium vitæ humanæ passim intentat, insuper hoc pharmacum plures alios nocendi modos fortitur; quibus private cuidam functioni, aut corporis parti, sæpe maleficum existit. Cum tædio fuerit nozarum minorum, quas narcotica uspiam excitare solent, species omnes recensere; hic tantum referre libet, quæ mala ab improprio, aut intempetivo ejus usu, in capite, quæque in pectore, quæ item in ventre imo quandoque accidunt.

1. Quoad prius satis vulgo notum est, functiones Animæ principes, viz. memoriã, discursum, & ingenii acumen sæpenumero à narcoticis insigniter lædi. Frequens eorum usus in multis hominibus memoriã debilitat. Novi quendam à Laudani dosi majori, cum febricitaret, assumta, facultatem istam penitus amisisse; dein post aliquot septimanas, quando usus ejus redire cœperat, tantum quæ intra peculiarem temporis tractum, nihil eorum quæ ante, & post gesta fuerunt, recordabatur. Scio quosdam ab hoc pharmaco ingenii tarditatem, aut stupiditatem; aliosque amentiam contraxisse. Hinc (notante *Frensiag.*) cum *Proffer Alpinus*, & *Bellonius* tradant *Egyptios*, & *Turocos* veseri Opio, ad comparandam alacritatem, auulaciam, venerisque appetitum; addunt tamen Opium devoratores, etsi ejus usu recte valere, minime lædi videantur, tamen frigiditate reddi, eorum functiones esse deteriores; ebrios, & torpidos sere perpetuo apparere; fieri comatosos, stupidos, inconstantes; modo affirmare, modo negare; adeo, ut caveant tractare & conversari; ut etiam in dictionum, convitio non absimile, quod sibi mutuo objiciunt, abierit; tu edisti opium; non aliter quam cum nostrates alicui temulentiam vel ebrietatem exprobrant. *Frensiag. lib. de Opio cap. 3.* Horum *Ætiologia* ex superioribus satis manifesto liquent; viz. Opium Affectus modo citatos producere, quatenus cerebrum, ac potissimum impetat; dumque ibidem spiritus quosdam Animales destruit, aut profligat, plerosque alios à solitis emanationum viis pervertat, inque tractus devios deflectat. Quod vero opium à Turcis (addam & quibusdam è nostratibus propter djutinam consuetudinem contra virtus ejus munies, ac velut armaturam quandam natis) in magna quantitate impune, vel saltem absque vitæ periculo devoretur; ratio est, quoniam particula ejus, etiam si spiritibus primo infecta, & venenosa, crebro tamen usu tandem magis congrua, & familiares evadunt; quemadmodum observamus circa *Nicotianæ* fumum per tubulum ore exceptum: cum enim primis diebus vertiginem, sæpe vomitum, aut purgationem, quinimo sudorem frigidum, cum tremore, & crebris animi deliquiis inferre soleat, postea tandem, eum imperturbare, immo cum magna delectatione assumimus. Quod autem major Opium dosis, illis Animi fiduciam, adeoque, ut intrepide

trepide pugnam ineant, audaciam insignem addat; in causa videtur esse, quod pharmacum illud, spiritus nonnihil stupefaciendo, attonitos reddat, proinde ut sensibilem ut ut terribilium occurfus immoti perferant. Quod denique asseritur, Opiata venerem stimulare, cum potius videretur ea spiritus extinguendo æstrum illud suppressere, & domare; dicimus (si modo effectum istum revera habeat) humorem genitalem, spiritusque in eo scatentes, non à cerebro descendere, sed immediate in vasa spermatica suffundi; id propter, quatenus Opiata spirituum intra cerebrum genesin impediunt aut imminuunt, eos forsitan uberius ad membra genitalia diverti faciunt.

2. Opiata præcordiis, & pectori inimica interdum existere, inde satis constat, quia pulsum, & respirationem deprimunt, & diminuunt; quandoque item (prout supra ostensum est) vacillare, & sensim penitus cessare faciunt. Quare in febris, ubi sanguis, insigniter depravatus, crisin nullam aut non bonam habiturus viderur, simulque iste, spiritus regimini Animali perpaucos tantum, & debiles suppeditat; narcotica fere semper malefica & quasi venena sunt. Nam quamvis in peste, & febris malignis, donec pulsus & respiratio vigent, Theriaca, Michridatum, & Dioscoridium, immo & Laudanum, sæpe cum fructu exhibeantur; attamen ut quando in morbis istis, aliisque in febris haud multum malignis functio vitalis languet, Antidotis istis celebribus parce admodum, fortioribus vero Opiatis non omnino utendum erit. Porro in tussi laboriosa, phthisi, pleuritide, empyemate, aliisque morbis Thoracis, in quibuscunque, viz. natura ad illud quod molestum est, ac pectus aggravat, subito excernendum incitatur, magnoque suo molimine urget; simulque respirationis organa, spirituum copia satis uberi destituta, vacillant, atque opus suum ægre, & difficulter peragunt; ab Opio haud minus quam Aconito abstinendum erit: nam in tali casu narcotica pondus amovendum augent, fiuntque; atque partium, quæ istud amoliri debent, vires minuunt.

3. Opiata intra coctionis viscera, aliasque ventris imi partes operari, illque vario respectu sæpe juvamina insignia conferre, supra ostendimus; attamen illa regioni huic non adeo semper amica, & benigna existere, quin & magnam quandoque noxam inferre, æque facile erit declaratu. Enimvero narcotica crebro assumta facultati principi, sc. alimentorum Appetitui (à quo nutritio omnis, & vitæ radix dependet) nonnunquam valde injuria sunt; utpote quæ hunc plurimum obtundunt, & non raro profusus destruant. Quippe cum spiritus, Tunicæ ventriculi interiorem incolentes, à particulis Opiaticis stupefiunt aut perimuntur, ita, ut fibræ istæ nervæ quantumvis inanitæ, non amplius corrugentur; proinde fames omnis cessat, atque alimenta minime appetuntur; quin eadem, stomacho oblata, quia molestiam potius quam delicias exhibitura sunt, mox respuuntur. Porro ob eandem rationem ventriculi vis concoctrix sæpe debilitatur, atque tum hujus, tum intestinorum motus excretorii pigrescunt. Nam communis observatio est *Βογαδωνεψιων*, & Alvi segnitiam, medicinæ Opiaticæ familiares effectus esse.

V. Ex his non difficile erit præcepta, & cautiones medicas, circa rectum pharmacie Opiaticæ usum designare; quod equidem fiet, quatuor hæc sequentia observando: viz. priusquam medicamen narcoticum exhibetur, pendere oportet, 1. Cujusmodi sit patientis constitutio. 2. Qualis sit morbus quo laborat. 3. In quo statu spiritus Animales respectu functionis tum Animalis tum Vitalis versentur. 4. Denique in qua conditione sanguis alique humores fuerint.

1. Quoad prius, quando hypnoticum indicatur, vide sis ne contra indicent Agrotantis temperamentum, corporis habitus, vel indispositio, consuetudo, vitæ genus. E. gr. qui statura mediocri, corpore firmo, &

quadrato, sanguine calido, aspectu vivido aut acri præditi sunt, medicinam istam melius ferunt, & sæpius cum emolumento sumunt; qua insuper multo securius utuntur, si prius eidem assueti fuerint: è contra autem ea minus convenit, immo interdum valde officit illis, qui obesi nimis, vel admodum graciles sunt, insuper qui aut rarioris texturæ spiritus facile dissipabiles, aut temperamenti frigidioris carnes molles, & flaccidas habent, arque indolis pigræ & indocilis ex se hebetes, & somnolenti existunt; quibus scrupulus hic accedit, & reliquorum pondus auget, si medicinam istam prius nunquam experti sunt.

2. Morbi natura, propter, vel contra Opiata magni interdum momenti est. In levioribus affectibus (juxta Sepalium) Adulatoris medici est, eisdem in usum ducere. Porro in quibusdam magnis aut vetatur iste, aut valde suspectus habetur. In Paralyti, Vertigine, Incubo, Apoplexia, item in Orthopnea, Hydropse pectoris aut abdominis, in membrorum stupore aut tremore, in febribus admodum malignis, inque intermittentium paroxysmis, aut aliarum crisi bus, narcotica sæpissime interdicuntur. Porro in tussi cum sputo copioso, & crasso, Asthmate, & in quibusque aliis cum pulmonum oppressione affectibus thoracicis, inque passionibus hystericis, aliisque convulsivis, rarius, & non sine cautela, & prudentis medici consilio exhibenda sunt. Veruntamen in cephalalgia immani, catarrhis, colica, pleuricide, febribus ordinariis, in vomitu, dysenteria, in paroxysmis nephriticis, arthriticis, & doloribus quibuscumque, pharmacia Opiatica non modo conceditur, sed ad ipsam, quasi ad panaceam divinam, accurritur.

3. At quoties hæc proponitur, aut in deliberationem venit, insuper considerare oportet in quo tenore spiritus Animales cujusque ditionis præfides fuerint: nam si pauciores, vel oppressi jam jam concidunt, & vela sua non satis explicant; nequaquam certe à pharmaco amplius minui, aut consterni debent. Quapropter dummodo facultates Animales quoad sensum, vel discursum non clare vigent, aut satis vegete se exerunt; aut cum pulsus & respiratio reciprocatignum suarum vices non nisi debiles, item celeres, aut etiam solito tardiores, impeditas, & inæquales habent; aut denique si membra, & partes motivas stupor, & enervatio cum languore insolito occupabit, pharmaciæ cuivis hypnoticæ omnino superfedendum erit. Eandem vero in usum ducere non hæsitabimus, si quando ob graviore affectus indicatur, simulque spiritus animales secundum hos aliosque respectus satis robusti existant, aut etiam expansi nimis, vel supra modum ceteri, ac feroces evadant.

4. Interea tamen sanguinis, & humorum status haud negligendus est; quippe interdum iniqua, aut improba horum conditio, Opiata prorsus vetat, aut non nisi parcius, & cum restrictione quadam sumenda permittit. Sanguis eorum usus contra indicat, quatenus vel quantitate, vel qualitate, sive in crasi sua peccat. Quoad priorem, latex cruentus vel superabundat, vel deficit; & utroque respectu pharmaciæ narcoticam excludit. Primo enim si quando sanguis copia turgens, simulque in febre ebulliens, vasa immaniter distendat, adeoque præcordia ad eum occissime, ne alicubi stagnet, aut exundet, circumPELLendum cum systolæ vicibus celerrime repetitis summe adlaborant; tunc certe narcoticum exhibere, quo iste cordis labor & nixus ultimi ad vitam tuendam necessarij præpediantur, venefici potius, quam medici officium esset. Quare in sanguinis plethora, phlebotomia Opiatarum usui temper præmitti debet. Secundo nec minus malum à narcoticis imminet, quoties in sanguinis defectu, sive penuria, uti post magnas hæmorrhagias, longas inedias, aut diuturnas ægrotationes exhibentur: quippe, cum sanguinis rivus perexiguus est, & præ exiguitate vix continuus, ne fluor ejus interrumpatur, & proinde cesset, cor pulsu

admodum veloci agitata, velut nixibus duplicatis circumactionem ejus celerrimam molitur. Hinc obvium est concipere, quantam Opiata, quæ huic cordis molimini, tunc apprime necessario, sufflaminem sive remoram imponunt, noxam inferant. Profecto ob hanc rationem videtur esse, quod mulieribus, mox à puerperio, lochiis copiose fluentibus, & quibusvis à libera sanguinis missione, aut immensis hæmorrhagiis, somnum interdiciamus; viz. ne cor, quibus sanguinis rivum diminutum acius circumpellat, spiritus inter dormiendum revocati destituant. Porro interdum sanguis qualitate (sive ut proprie magis loquar) in Crasi sua peccans, Opiatarum usum contra indicat: quippe dum in cacochymia, aut febre, cruor recrementis plurimum refertus majori cordis nixu agitari, & velocius circulari debet, nempe ut particule heterogeneæ subjugentur, & cito evaporent; narcotici operatio interveniens, hæc præcordiorum molimina sufflaminat, proindeque sanguinis lustrationem retardat, & nonnunquam frustratur.

VI. Quod spectat ad alios humores recrementitios, intra ventriculum, aut intestina accumulari solitos, etiam hos per vomitum, aut secessum subduci, & expurgari oportet, priusquam Opiatum propinatur; fecus enim illic defixi, pertinacius hærebunt. Quippe fibræ splanchnicæ, à pharmaco stupefactæ, non uti prius irritantur; nec recrementis istis expellendis spasmos excretorios facile ineunt, aut vegete perficiunt: quare, juxta vetus præceptum, si quid evacuandum fuerit, ante pharmaciam Narcoticam evacuetur.

SECTIO VII. CAP. III.

Opiatarum species, præparaciones, & formulæ.

Post pharmaciam Narcoticam in genere nunc traditam, ejusque rationes, & operandi modos satis fuscè explicatos, proxime incumbit medicamenta tali virtute prædita tum simplicia, tum composita recensere, & particulatim expendere, adeoque Opiologiam quandam instituire.

II. Itaque imprimis, juxta methodum à plerisque Authoribus observatam, remedia pro Anodynis habita, in binas hic classes, viz. prout fortiora aut debiliora existunt, distinguere visum est. Enimvero quædam ex illis plane narcotica non modo somnum præternaturalem cogunt, sed, cum occasio requirit, indolentiam, & stuporem; atque indebite exhibita, non raro lethum accersunt; at tamen alia hujus generis medicamenta perhibentur, quatenus spiritus excandescentes, non perimendo, aut stupefaciendo, sed tantum leniendo, & demulcendo in quietem allectant, & blande componunt.

I. Ad priorem ex his (quæ proprie tantum Opiata sive Narcotica dicuntur) classem referri solent, Papaver tum album, tum erraticum, Hyoscyamus, Cynoglossus, Mandragora, Solanum, & quædam alia venenosa magis, adeoque nunquam medicè præscribenda. Quorundum vero ex iis, non adeo insalubrium, radices, folia, flores, semina, & succi inspissati, crebro sunt in usu, & maximo sæpe cum fructu (prout supra ostensum est) lumuntur. At vero, quandoquidem singula hæc quidquam toxicum admixtum habent, idcirco non, prout in alia pharmaceutice, licebit modo hæc, modo ista indifferenter præscribere; sed tantum, quæ maxime tuta, & longa experientia comprobata sunt, experiri. Hinc demum mos obtinuit (à quo sine vitæ humanæ periculo recedere non licebit) ut papaver, ejusque præparata fere totius pharmaceuticæ Opiaticæ basis, aut complementum sint. Semina Hyoscyami, atque radices, aut succus Cynoglossi, hypnoticorum quorundum compositiones ingrediuntur: at tamen, quoties somnum efficaciter, simulque tuto provocare studemus, zota medicinæ vis in Opio, aut Diacodio collocatur. Non opus erit Papaver album, ex quo hæc conficiuntur, hic describere, neque succi Opiatici extractionem, aut syrapi istius compositionem tradere; siquidem hæc omnia tum in veterum, tum recentiorum libris Botanicis, atque Antidotariis satis fuscè declarantur. Quod itaque superest, atque maxime ad propositum nostrum facit, Opii partes elementares exponere, indeque tum illius, tum Diacodii virtutes, & intoxicandi rationes eruere nitemur.

III. Opii corpus integrum, & illibatum melius, quam spagyricè resolutum, quoad partes ejus constitutivas examinari, & dignosci potest: quippe si per ignem destilletur, propter sulphuris impuri copiam, empyreuma horrendum contrahit, simulque factorem valde nocivum diffundit. Attamen sensui obvium est, & inflammabilitas manifestò declarat: & quamvis æque certum est, sulphuri huic particulas salinas adjungi, adeoque concretum hoc, his duobus una cum terra, aliquanta potissimum constare, attamen cujus indolis, & in quo statu sal iste fuerit, definire non licet; tantummodo autem ab effectis statuere possumus, concretionem hanc sulphureo-salinam spirituum Animalium texturæ, quæ spirituosæ,

& salino-volatilis est, omnino contrariam, & destructivam existere. Et quidem pluribus instantiis colligere datur, vim narcoticam in sulphure cum sale aculeato, (unde fœtorem adeo tetrum acquiri) latere; hujus enim naturæ sunt Papaver album, Mandragora, Hyofcyamus, Nicotiana, & cætera Opiata, quæ omnia graveolentiam fere similem, & inter olfaciendum spiritibus nostris valde ingraram, habent. Porro juxta quod spiritus Animales in variis corporibus texturæ nonnihil diversæ fuerint, idcirco Opiata fortius, & virulentius in aliquibus quam in aliis operantur. Turcæ ac Egyptii, quibus ex adusto sanguine spiritus fixiores, aut minus volatiles procreantur, Opium impune, aut saltem absque vitæ periculo comedunt; non adeo Europæi, qui spiritus magis subtiles, & puriores obtinent. Canes Opium in quantitate magna, absque sopore ullo, aut letho devorant. Dosis ejus perexigua selem è vestigio perimit; eo nimirum, quod hujus spiritus, admodum salino-volatiles, sulphur narcoticum non omnino susserre possunt. Atque hinc est, quod gr. unica olei Nicotianæ, hujus Animalis linguæ imposita, mox spasmos, & stuporem excitat; quibus illico mors succedit. Olim cani gregario Opii panis offæ involuti Drach. ij. exhibitas vidi: brevi postea valde ægrotans ille torpidus seu potius stupidus fiebat, atque difficulter, & laboriose suspirans plane moribundus videbatur; deinde vero intra semihorulam, alvum cum fœtore tererrimo, & maxime omnium quæ unquam sensi molesto, copiose dejecit, & derepente sanus, ac vegetus evasit. Quod autem tanta Opii quantitas Animali huic minus nocuerit, in causa forsitan ex parte fuit ventriculi ejus fermentum insigniter acidum, à quo particulæ sulphuris narcotici refringi, & aliquantum subigi potuerint; adeoque propter hoc sulphur, à stomachi menstruo acidulo plurimum dissoluto, alvi dejectio summo opere fœtida processit. Quippe de aliis corporibus observare est, dum acidum in sulphureum agit, fœtorem ingratum excitari: Ita namque fieri solet, cum aqua stygia, aut spiritus vitrioli limaturæ ferri affunditur. Pariter item, cum spiritus acetici, lixivio Antimoniali committitur. Possim & multa alia hujus generis notare. At vero haud negandum est, Opii particulas in spiritus caninos operari, qui tamen fortius, quam aut hominis, aut aliorum quadrupedum spiritus, veneno narcotico resistunt; pro ut ab historia modo citata liquet; quatenus nempe cum torpor, & respiratio difficilis ac impedita, propter spiritus Ψ $\epsilon\upsilon\eta\epsilon\phi\alpha\lambda\delta$ hospites narcotici affectos, oriri cœperunt; symptomata istæc, quamprimum fomes narcoticus per catharsin subducebatur, mox evanuerunt. Porro hujus sententiæ veritatem experimento Anatomico amplius confirmatam novi. Ante multos annos Opii tincturæ, in vino Canarino ad saturitatem factæ, circiter tres uncias in venam jugularem canis vivi transfusam vidimus; vase composito canis solito more discurrebat, parum aut nihil affici aut immutari visus; post quartam horæ partem parum obstupescere, caput nutare, & tandem somno obrui cœpit; cui tamen ne indulgeret, eum verberando, terrefaciendo, & in cursum urgendo cum aliquamdiu impediremus, demum affectione soporosa ita prorsus abacta satis sanus, & vegetus evasit: hinc ut constet virus Opiaticum adeo vel intra coctionis viscera, à fermentis eorum subigi, vel ab ipsis spiritibus animalibus resisti, ut non semper nec pariter in omnibus, aut hypnoticum, aut exitiale fuerit.

IV. Quod spectat ad Papaveris albi capita, cum seminibus, è quibus Diacodium, item decocta, emulsiones, aliæque confectiones hypnoticæ parantur; facile constat, hæc longe minus, quam concretum Opii succum sulphure narcotico prædita esse; quodque hujus illis inest, multo purius atque innocentius existere. Quapropter remedia ex his composita sæpius, & secure magis exhibemus: Neque enim ad Laudanum fas sit accendere, nisi quando præ symptomatum vehementia Diacodiata minus efficiunt.

efficiunt. Porro cum hæc minus virulentæ in se continent, non multa præparatione egent, quin simplice aut decoctione, aut infusione, aut expressione facta, in usum medicum adhibeantur: Opium vero, raro admodum simplex, & per se præscribitur, sed vario, & diversimodo apparatus corrigi, & componi solet, quo Anodynon satis tutum evadat.

V. Opii præparatio, aut simplex est, aut cum dissolventibus, & corrigentibus adjunctis. Prioris ratio fere tantum in hoc consistit, ut massa ejus in taleolas discissa, calori ignis, aut solis tamdiu exponatur, donec, sulphure narcotico ex parte evaporato, reliquum friabile, & minus graveolens fiat: cujusmodi præparatio ejus, plerisque aliis præmitti solet. Nam sive Opii tincturam, extractum, aut confectionem moliamur, prius *ergo* hac prævia exsiccat, & in pulverem redigitur. Porro huc referri debet fumigatio ejus cum sulphure, eodem sc. ritu quo Scammoneum cicuramus: quippe vapor acidus à sulphure communi, dum effugrat, ascendens, sulphuris utriusque alterius tum narcotici, tum cathartici virulentiam subigit, aut multum infringit.

VI. Opii præparationes cum adjunctis, seu potius compositiones ejus, plures ac diversimodæ existunt; quarum aliæ apud Antiquos, aliæ inter recentiores usitate magis ac celebres fuere. Veterum Opiata maxime insignia sunt pilulæ de Cynoglossò, Requies Nicolai, & Philonium, cujus ultimi quatuor habentur, sc. Romanum & Perficum (quorum usus etiam aliquatenus retinetur) atque Philonium Galeni, & Mesuræ.

VII. Horum omnium descriptiones, in plerisque Antidotariis satis vulgo prostant, ut non opus sit eas hic repetere. Compositionum istarum maxime Anodynæ ratio, etsi fundamento erroneo innixa, quoad alium respectum satis recta apprehenditur. Quippe ex supposito falso, Opium in quarto gradu frigidum esse, Philonium, quæ plurimum ejus recipiunt, multa in eodem gradu calida, sc. Pyrethrum, Euphorbium, Piper album, & similia adduntur: quæ quidem Opii correctiva haud impropria existunt. At tamen non quatenus horum caliditas, illius frigiditati contravenit, (quippe revera non frigidum, sed calidum potius existit) verum acritate, sale volatili referta, Opii sulphur narcoticum perdomant, & virulentiam ejus infringunt.

VIII. Neotericoꝝ Opiata, propter talis pharmaci laudabilitatem vulgo Laudana dicuntur; quibus insuper à nonnullis, quia dolores tollunt, *Nepenthes* nomen imponitur. Quo tempore hæc primo innotuere Kenodæus perquam ingeniose queritur, *Pseudo-medicorum cohortem coortam esse, qui, pro pilulis de Cynoglossò astatissimis, confectionem Opiatam, Laudanum illis dicunt, exhibent, quæ non tantum somnum conciliare, sed morbos quosvis abigere pollicentur. Hujus (inquit) pharmaci nunc apud circulatorios adeo invaluit Encomium, ut nullus sit Empiricus, nullus tam bebes Medicaster, nullus vel plebeius Tonsor, qui se Laudanistam non profiteatur. Proculdubio hic mos, ut ut pessimus, ac in vitam humanam valde perniciosus, nondum exolevit. Quippe etiamnum apud nostrates pseudo-chymicorum, & Agyrtarum non cohors, sed potius examen est: quorum unusquisque peculiare suum Laudanum jactat, quod in unoquoque morbo, ejusque statu temerarie exhibent, & si forte contigerit ægrotantem dormire, & rursus evigilare, protenus Io canunt, & sibi gallum deberi clamitant; cum sæpe furcam potius mereantur, in quantum pulsu, & respiratione propter Opiatam intempestive exhibitam dejectis, non raro crises, & curationis spes omnis frustratur: quare à Laudanistis illis imperitis ut sedulo caveatur, quibuscuque vita in pretio est, admoneri oportet.*

IX. Nec tantum Opiatarum usus, sed multo magis earundem inventio & præparatio empiricis, & Agyrtis interdicitur: enimvero Medici prudentis, & docti opus est, toxica ita temperare, ut non in venenum, sed Antidotum cedant. Quapropter Laudana, non, nisi à peritis inventa & diu experta, in praxin admittantur; cujusmodi satis multa jamjam publice recepta, & probata extant, ut nihil opus sit novæ quotidie procudi. Laudana Antiquiora à Paracelso, Crollio, Quercetano, Hartmanno, aliisque Chymicis celebrioribus tradita, in plerisque item pharmacopœis descripta, tantummodo sub forma Extracti componuntur; in quibus omnibus pro base est Opii tinctura cum menstruo idoneo prolita; cui tincturæ aliæ, sc. Croci, Castorei (quod Guianerus Opii Bezoar appellat) specierum Diambæ, & similibus adduntur; adeoque omnes simul confusæ destillantur in balneo, ut menstruo avocato, residuum ad mellis consistentiam redigatur; in cuius denique complementum, Magisteria, pulveres pretiosi, olea chymica, aliaque pro Cardiacis habita adjiciuntur: Pharmacum ita confectum in forma pilulari fere tantum exhibetur.

X. Quamvis hujusmodi Laudana satis efficacia, & eleganter composita videantur, Neoterici tamen, formam nonnihil variantes, consistentiam eorum (quo melius possint in liqore quolibet assimi) liquidam fecere; cui accedit, quod cum Pilula Opiatica (haud minus propter nocumentum, quam commoda insignis) quibusdam terrori fuerit, dosis Laudani liquidi (si forsitan patiente reluctantè necessaria videatur) melius obscurari possit, atque alteri liquori affusa pro cardiaco potius, quam hypnotico cedat. Et quidem circa Opiatarum usus, ægroti interdum nimis, æque ac minus cauti existunt; adeoque sicut in uno casu admonendi sunt, ita in altero traduci ac falli debent. Pro Laudano liquido pariter ac solido conficiendo, pari fere ritu, Opii, & adjunctorum tincturæ seorsim extrahantur; quibus dein confusis, & menstruis ad medietatem avocatis, manebit pharmacum splendide rubescens: cujus dosis à Scrup. ss. ad Scrup. j. esse solet.

XI. Circa hæc utriusque generis Laudana, maxime interest cum quo menstruo Opii tinctura extrahitur; adeo, ut hæc res inter quosdam haud minoris notæ chymicos in magnam contentionem venerit; dum quidam illud frigidum supponentes, spiritu vini utuntur, aliique è contra ad refræmandum Opii calorem, ipsum in spiritu aceti, aut succo citri dissolvunt: profecto utrumque menstruum satis, & fere ex æquo convenit, dummodo in extractum redigatur; attamen si in forma liquida, nullum præstantius Opii solutivum occurrit, quam spiritus vini, sale Tartari volatilifato imprægnatus. Hic namque massam ejus promptissime dissolvit, tincturam instar rubini splendescentem recipit; porro sulphur narcoticum nonnihil subigit, ejusque graveolentiam tollit: revera sal Tartari Opii correctivum optimum, seu potius antidotum, existit. Hinc Empirici cujusdam pilula Opiatica, in qua Opii dissolvens est sal Tartari, oleo Terebinthina imbutus, usus non contemnendi habetur: compositioni isti additur pulvis Hellebori albi; verum ideo tantum, ut opinor, quia Paradoxi quidam asserunt, venena cicurata in medicamina præstantissima evadere.

XII. A nuperis annis increbuit usus Laudani cujusdam liquidi, cujus Author, Helmontius vulgo perhibetur: pro menstruo recipit, succum Cydoniorum in fermentationem per flores cervixæ concitum; cum hoc simul Opii, & Croci tinctura saturata extrahitur, quæ colata, & aromatizata, ad medietatem in balneo avocatur; dein residui pars usui servatur, estque Laudanum hoc liquidum: cujus dosis à gr. 15. ad 20. Pars altera destillatione ulteriori in formam pilularem redigitur, & à gr. j. ad ij. exhibetur. Opiatum istud liquidum, in affectibus dysentericis, sæpius
cum

cum felici successu exhibui: Laudanum vero nostrum liquidum, (quo sc. frequentius utimur pro menstruo habet tincturam salis Tartari, ad summam rubedinem longa digestionem evectam; cumque Opii tinctura per hanc extracta medicamenti basis sit, pro complemento addimus Crocum, Castoreum, Caryophyl. & lignum Aloes: dosis à gr. 15. ad 25.

2. Post papaver album, ejusque præparata Opiatica, dicendum sequitur, de silvestri sive erratico, quod certe virtutem quandam hypnoticam, sed longe mitiorem & benigniorem, quam illud alterum obtinet; quare in quibusdam casibus eximie convenit, & circa usum ejus securiores esse licebit. Ex hoc syrupus, & aqua destillata parata in pharmacopoliis prostant, quæ in febribus plerisque continuis sæpe cum fructu exhibentur, inque pleuritie, vi quadam specifica juvare creduntur; quia nempe dolores tollunt, atque pulsum nonnihil sufflammando, sanguinis æstuationem febrilem deprimunt. Porro ex floribus hujus, in spiritu vini infusis, tinctura paratur, quæ apud Empiricos, & mulieres beneficas, celebre medicamen est, & contra crapulam valere perhibetur. Cujus juvaminis ratio videtur esse, quod spiritus vini stomachi contenta à putrefactione vindicet, atque florum virtus narcotica febrem ingruentem præcaveat.

3. Exacta Meconologia, in narcoticorum classe succedunt Mandragora, Hyoscyamus, Cynoglossus, Nicotiana. De binis prioribus, quia in usum medicum vix omnino (exceptis Hyoscyami seminibus) recipiuntur, non est, ut verba faciamus; Cynoglossus vero odorem plane soporiferum spirans, indolem suam narcoticam aperte profitetur, & formæ pulcritudine ad seipsum assumendum nos ultro quasi invitat: est enim planta perelegans, folia habens mollia, & grate virentia; floribus puniceis, & amœnissime purpurascens coronatur, Pulvis radicum ejus ingreditur ac denominat antiquum & celebre istud Opiatum, dictum pilulæ de Cynoglossis: succus ex tota planta, circa initium veris collecta, expressus, & digestionem clausa & calida depuratus, & à facibus decantatus, liquorem exhibet clarum, & instar rubini splendide rubescentem. Hic usurpari potest vel pro menstruo ad componendas alias confectiones narcoticas; vel syrupus hypnoticus ex eo paratur; sed denique blande evaporatus in extractum redigitur, ex quo, sicut ex Opio, cum idoneis menstruis tincturæ, & extracta conficiuntur.

XII. Narcoticorum agmen claudit, & inter ea jure locum vindicat Nicotiana; quamvis enim eorum compositiones minime ingrediatur, attamen fumus ejus per tubulum haustus eundem sæpenumero, quem illa, effectum producit: quinimo, quod magis mirandum est, non modo ipsum somnum, sed quandoque contrarium ejus, nempe vigiliam accersit. Non est ut instituti hujus originem, aut morem, communissime notum, utpote ab hominibus cujusque sexus, ætatis, & conditionis usitatum, describere facessam: profecto quod Opiatis illud accenseam ideo est, quoniam fere idem apud nostrates, quod Opium apud Turcas, præstat: utraque nimirum spiritus animales motu quodam inassueto afficiendo, & velut attonitos reddendo, absque magno molestiæ aut lassitudinis sensu, ad quodvis agendum aut patiendum disponit. Quapropter Nicotianæ fume, juxta morem vulgarem ore suscepto, virtutes & effectus non solum multiplices, sed diversissimi, immo (sicut jam diximus) contrarii, & sibi invicem repugnantes ascribuntur. Quippe vulgo dicitur nos in frigidatos sive algentes calficere, atque æstuantibus refrigerium præbere; somnum inducere, aut abigere; pariterque famem atque sitim restringere, aut excitare: quorum omnium ratio in eo consistit, quod spiritus animales ab entymiamate hoc blande agitati, & velut in choreas quasdam conciti, ad molesti cujusvis appulsus plane obfuscescunt; immo quicquid

quid difficile ab iis agendum; aut patiendum incumbit, insensiles fere ac imperturbati obeunt: quapropter militibus, & nautis Tabaci usus (ubi congruet) non modo utilis, sed pæne necessarius videtur; in quantum sc. utrosque illos, ad pericula quævis intrepidus, atque famis, frigoris, & laboris patientes reddat. At vero fumum hunc valde narcoticum, & spiritibus (priusquam crebra assuetudine iis familiaris evasit) valde infestum esse, inde constat; quoniam à primo ejus tentamine, & usu, nullus fere est, qui non maximas in cerebro, & genere nervoso perturbationes patitur. Si quando enim ad potationem hanc siccam quispiam initiatur, mox quasi ebrius, vertigine & scotomia afficitur; dein vomitio immanis, & non raro purgatio succedit; vacillant pedes, tremunt manus, lingua balbutit, aut delira loquitur. Non raro item sudor frigidus, & lipothymia terribile sequuntur, quorum omnium causa est, quod spiritus Animales à sulphure narcotico velut intoxicati, in toto regimine suo, distrahantur plurimum, inque *artus* adiguntur; nec tantum prima aut secunda vice, verum ab initio sepiissime perquam diu est, priusquam Tabaci fumus, sine magna spirituum confusione hauriri potest. Quamprimum vero mos iste cuiuspiam fit assuetus & familiaris, etiam gratissimus evadit; & cum tanto lenocinio spiritus Animales captat, ut nonnulli cibo, aut potu citius, quam usu ejus interdici mallent. Cujus ratio est, quod fumi-suctio ista, spiritus Animales uspiam segnes, & desides, blande exsuscitans, & quasi titillans, in motus lenes, & expansivos, quibus mire tanquam à vini potu recreantur, ciet.

XIV. Hæc de Narcoticis præcipuis, eorumque præparatis, ac utendi modis, quorum omnium census ad vegetabilium genus spectat: at tamen ut putetur mineralia nihil non efficere posse, etiam ex durioribus hisce concretis quidam Opiata præstantissima, prorsus sine Opio, se parasse venditant. Quercetanus ex vitrioli sulphure narcotico, atque oleo solis, & lunæ, cumque tinctura Coralliorum, aliorumque cordialium insignium, Nepenthen quoddam, ad dolores, & languores omnes tollendos adprime efficacem, consiciendum præscribit: cujus medicamenti tantum abest me virtutes admirari, ut potius existimem, sulphur ac olea ista metallica aut revera non esse, aut parum vel nihil posse: itaque his posthabitis ad narcotica genuina & realia reversi; demum coronidis loco, eorum selectas quasdam formulas subjiciemus: quas insuper in classes quasdam digere-mus, juxta quod Opiata pro basi sua vel *Papaveris erratici syrupum* aut *aquam destillatam*, vel *Diacodium*, vel *Laudanum extractum*, aut *liquidum*, vel *pilulas de Styrace*, vel de *Cynoglossis*, vel denique *Philonium* habeant.

Rec. *Aq. Papaveris erratici, Paralyseos, ana Unc. vj. Syrupi Papaveris rhæad. Unc. ij. Salis prunella Drach. ss. misce, f. Fulap. Dosis Unc. iij. vel iv. ter in die, in pleuride, doloribus, ac vigiliis sine febre, aut causa manifesta.*

Rec. *Aq. Papaveris Unc. iv. ad vj. sumatur interdum per se bis aut ter in die propter easdem intentiones.*

Rec. *Diacodii Unc. ss. ad Unc. j. Aq. Paralyseos Unc. iij. Aq. Theriacalis Drach. iij. f. potio.*

Rec. *Aq. Cardui Unc. iij. Diacodii Unc. ss. ff. C. Cervi Scrup. ss. ad Scrup. j. f. haustus ad somnum, & sudores provocandos.*

Rec. *Diafcoedii Drach. ss. pul. Gaseon. Scrup. j. Diacodii Drach. ij. misce, sumat. è cochleari.*

Rec. *Diacodii Unc. iij. Aq. Limacum Unc. j. misce. Convenit in iustis, & phibiti: Dosis cochl. j. hora somni, & si opus fuerit, repetatur post mediam noctem.*

Rec. *Laudani Londinensis gr. j. pul. è Chelis compos. Scrup. ss. ad Scrup.*

Scrup. j. cum q. s. Syrupi Caryophyl. f. pil. iij. sumende hora somni.

Rec. Laudani gr. j. pil. stonach. cum gummi Drach. f. s. pil. iv. sumend. hora somni, & Colica.

Rec. Laudani gr. j. ad iss. Dioscordii Scrup. j. f. bolus, loco Dioscordii add. confect. Alchermes, vel de Hyacint.

Rec. Laud. gr. j. dissol. in cochl. j. Aq. Theriacalis, addo aq. Paralyseu. Utic. ij. f. haustus.

Rec. Laud. aust. liquidi Tamarisati, gr. 20. detur in cochl. j. Aq. Mirab. vel Cinnam. aut cujusvis alterius adonea: Convenit in doloribus colicis, nephriticis, aut arthriticis.

Rec. Specier. hura Drach. ss. Laudani ejusdem gr. 20. f. pil. iv. sumantur hora somni ad purgand. fevulque dolores sedand. in Colica.

Rec. Laud. liquidi Cydoniati gr. 15. ad 20. detur in cochl. j. Aq. Cinnam. tenuis, ad effectus dysentericos.

Rec. Conf. Rosar. rub. Unc. j. Theriaca Androm. confect. de Hyacinto, aut Drach. ij. pul. Pannunci rub. Drach. j. Laud. Cydoniati Drach. ij. Syrupi à Corallis q. s. f. confect. Dosis Drach. j. quarta vel quinta quaque hora in Dysenteria valde cruenta, cum torminibus.

Rec. Pil. de Syrace gr. v. ad vj. Lactis Sulphuris Scrup. ss. olei Anisi gr. j. Balsami Peru. q. s. f. pil. iij. in tussis, Asthmate, &c. sumend.

Rec. Pil. de Cymolosso gr. vj. ad viij. f. pil. ij. devorand. hora somni, propter easdem intentiones.

Rec. Phloris Romani Scrup. j. ad Scrup. ij. confer. Caryophyl. Drach. ss. misce, f. balus sumendus hora somni. Convenit ad Colicam, in temperamento frigido.

XV. Post remedia narcotica modo satis fuse explicata, proxime dicendum esset, de medicamentis mere Anodynis: quæ viz. Spiritus Animales quovis modo perturbatos, aut excandescentes, non profligando, aut suprefaciendo, sed tantum leniendo, & demulcendo in quietem allecant, & blande componunt. Attamen circa horum τὸ ὄν, utrum talia revera existant? manifesto constare oportet, priusquam πρὸς ἑὸν διαquisitione instituitur: præterquam enim hoc, quod Fetus, Cataplasmata, Liniamenta, externis exhibitæ, atque Enemata inestinis injecta, dolorem quandoque sedant; nullum alium effectum ab ejusmodi mere Anodynis, saltem quando intus ore assumuntur, præstari novi: quare super his, quibus pro somno conciliando, aut torminibus quando atrociter urgent sedandis minime fidendum sit, haud operæpretium videtur Ætiologiam quamvis contexere.

XVI. At vero cum hæcenus de Opiatis, earumque preparatis, & operandi modis ita plene disseruimus; juxta methodum superiorem, de medicamentis hæc contrariis sive Antihypnoticis, quæ viz. somnum nimis urgentem arcendo, nos vigiles reddunt, modo tractandum sequeretur; nisi quod aliam in cerebri pathologia (ubi de Lethargo aliisque affectibus soporosis, eorumque remediis agit) penam hoc omnibus fere numeris absolutum peregerim; ita ut non opus sit eadem hic repetere. Quandoquidem vero tum ibidem, tum aliis in locis, liquoris cujusdam Coffee dicti ad narcosis pellendam summe efficacis, frequens à nobis mentio facta est; haud omnino ex se fore videtur de potu hoc, ejusque effectibus, & agendi rationibus (quas alibi innuimus) pauca quædam amplius hic subjungere. Circa Antiquitatem, & communissimum ejus modo apud Turcas, & aliam Arabas, aliosque orientales ulum, extra propositum nostrum esset hic dissentire: quandoquidem vero à nuperis annis, hic potus etiam inter nostrates in morem abiit, & virtutem ejus pro somno abigendo fere nullus est quin experimento facto satis efficacem persentit; idcirco in ef-

fectus hujus fati noti, & experti rationes modo inquiramus. Hujus *Ætiologia* (in capite de *Pervigiis*) diximus, in eo consistere, quod potus iste particulas adustas (quibus abunde sensu tum gustus, tum olfactus indice, secatet) mox sanguini, & dein sacco nerveo insinuat, quæ proinde tum incongruitate, tum mobilitate live inquietudine sua, & cerebri exterioris poros usque apertos detineant, & spiritibus copula quavis alia, & torpore exutis æstra quadam, ac stimulos, à quibus ad mutua sua diutius obeunda excitantur, addunt: enimvero ad somnum incutendum, hæc duo necessarîo requiruntur, quorum modo unam, modo alteram in efficiendo prius ac potius existit. Nimirum oportet cerebri exterioris, live corticis ejus poros, & meatus omnes à liquore ibidem, à sanguine velut extillato, ac inundante inferiri plurimum, ac impleri, proindeque occludi; dein præterea ad affectum istum acciendum, opus est, ut spiritus Animales poris, & meatibus illis exclusi, ac insuper particulis nutritiis, & serosis sæpe onusti, versus cerebri medicullium se recipiant otio induturi. Circa hæc pensâ ad somnum requisita non semper unus, idemque ordo est. Quandoque enim spiritus Animales primo, & sponte sua istæ spacia derelinquant, succo nerveo in eadem inanità mox irruente; interdum vero humor nerveus cum sero uberius suffusus meatus istos primo invadit, spiritus exinde licet invito propellens, ac intus cogens.

XVII. At vero operatio *Coffee* utrisque his effectibus contraria videtur. Nam statim à potu ejus, particule adustæ, summe agiles, ac impigræ, in sanguinem delatæ, liquorem ejus nonnihil fundunt, leroso lactice versus renes, & habitum corporis detruso; porro illæ cerebrum adpellentes, poros ejus facillime aperiant, quos & mobilitate sua valde apertos detinent: dein spiritibus illæ accrescentes, eos particulis quibusque aliis tum gravativis, tum nutritiis denudant, adeoque leves, & pernices ubique in motus cient, atque per totum cerebri ambitum opphione gravi, & obstructione liberum, expandi faciunt.

XVIII. Interea tamen, dum spiritus ad hunc modum jugiter, ac indefessim exerciti, succi nervei accessu & assimilatione privantur, copiam illorum haud satis, ac solito more instaurantur. Spiritus quidem veterani agiliores, ac impigræ magis redduntur, at novorum subsidia minuuntur. Hinc ut facile constet, potum hunc communissimo licet in usu, & ac in quibusdam casibus valde utilem, & adprime medicum, in aliis forsan noxium aut minus salutarem existere. Ita quidem rem habere, non tantum ratio, sed & vulgaris observatio passim dicat; in quantum *Coffee* potatores nimii, macilenti, sæpenumero item paralyti, atque veneris impotentie obnoxii, evadunt. Prior effectus ita frequens & passim notus est, ut pluribus *Coffee* potum ideo tantum interdixerim, quoniam ad macilentiam disponit.

XIX. Quippe cum sanguis ex assiduo, & nimis crebro ejus usu acris, & magis retorridus fiat, proinde ad nutriendum minus habilis existit. Quoad cerebri autem & nervosi generis affectus, existimo me ad eos interdum curandos, hunc potum adeo frequenter præscribere, ut non alius quispiam magis: quippe ad Tabemas, ubi venditur iste, Agrotantes quosdam potius quam ad pharmacopolia ablegare soleo.

XX. Profecto in morbis, ægrotudinibus plerisque cephalicis, viz. cephalalgia, vertigine, lethargo, catarrho, & similibus, ubi cum pleno corporis habitu, & temperamento frigido, aut minus calido, atque sanguine aquoso, adsint cerebrum humidius, ac spirituum Animalium segnitates, & torpor, potus *Coffee* magno sæpe cum fructu sumitur: nam assidue haustus utramque animæ partem mire clarificat. & illustrat. & illustrat, atque functionum quarumcunque nebulas omnes dispellit: verum è contra, qui graciles, & temperamenti biliosi aut melancholici, sanguinem acrem,

aut retractorium, cerebrum calidius, atque spiritus animales nimis incitatos, & irrequietos habent, à potu isto prorsus abstinere debent; utpote qui tum spiritus, tum humores magis pervertit, & functionibus quibusque obeundis inhabiles prorsus, simulque impares reddit. Observavi enim multos spirituum copia haud satis uberi præditos, ac insuper cephalalgia, vertigini, palpitationi cordis, artuum tremori, aut stupori obnoxios, à potu *Coffee* illico deterius habuisse quoad istos affectus, & statim in toto corpore languorem insolitum persensisse.

PHARMACEUTICE RATIONALIS, (2)

SIVE

D I A T R I B A

D E

Medicamentorum

OPERATIONIBUS

I N

Humano Corpore.

P A R S S E C U N D A

A U T O R E

Tho. Willis M. D. in *Univ. Oxon.*

Prof. Sedleiano.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO,

M. DC. LXXVIII.

Imprimatur.

Amicissimo Authori, post tam Immortale opus, nihil mortale facturo, tanquam Lumina morienti claudens, extremum hoc officium præstat.

Oxon.
Novemb. 12.
1675.

RAD. BATHURST
Vice-Cancel.
Oxonienfis.

ATHENIS
BRITANNICIS,
Literati Orbis lumini Splendidissimo,
UNIVERSITATI OXONIENSI:

Et ibidem

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI
JAC. ORMONDIÆ DUCI,
CANCELLARIO
HONORATISSIMO;
RAD. BATHURST
DECANO WELLENSI,
VICECANCELLARIO
DIGNISSIMO;

Reverendis admodum, & perquam
Eruditis

DOCTORIBUS,
PROCURATORIBUS,
Facultatum omnium PROFESSORIBUS,
Collegiorum & Aularum Præfectis;
NEC NON

Venerabili Magistrorum Senatui,
Diatribam hanc Pharmaceuticam

Pietatis & gratitudinis ergo

Dicat Dedicatque

Alumnus & Beneficiarius adstrictissimus

THO. WILLIS.

ATHEMIS

BRITANNICIS

LEONARDUS DE ...
UNIVERSITATIS ...

Et ...

REVERENDISSIMO PRINCIPALI

JACOBO ORMONDIAE DUCI

CHARLES I. LAR ...

HONORABILISSIMO

R. M. D. B. W. W. R. S. Y.

DE CANO WELLES

VICEM CANONICUM

REVERENDISSIMO

REVERENDISSIMO ...

...

DOCTORIBUS

PROFESSORIBUS

Facultatem omnium Professorum ...

Collectorem & Annum ...

...

...

...

...

Theo. Willel.

P R Æ F A T I O.

A Quo primum Medicamentorum in corpore humano operationes, & agendi modos considerare cœperam, & super hac re aliquamdiu meditat^{us}, tandem Pharmaceuticæ Rationalis Specimen quoddam edideram; tanto istius speculationis ulterius prosequendæ studio tenebar, ut horis subsécivis, (quoties nimirum à praxi Medica vacare liceret) vix aliud quidquam intendere, aut cogitare potuerim: idque non tam ut aliis placerem, quam ut ejusmodi Meletemata sæpius in animo versando, & scribendo, pro Ægrotantibus melius præscribere discerem. Enimvero rationibus, quibus medicamenta operantur, non rite expensis, Iatrice omnis quasi adhuc mere empirica, casu ac fortuna potius quam consilio regitur; & sæpius usu venit Pharmacum temere exhibitum, nil aliud esse quam alea de vita hominis jacta. Quapropter ut mihimet ipsi satisfacere, & medicinam cum salta (ut dici solet) conscientia practicâre possim, energieδν Pharmaceuticδν Ætiologiis eruendis operam nostram adhuc amplius impendere libuit. Et quoniam in hoc tractatu, medicamina, privatas quasdam corporis partes, aut regiones, earumque morbos peculiare

Y

respi-

PRÆFATIO:

*respicientia, præcipue consideramus, idcirco in re
 proposita hæc tria imprimis expedienda curavi-
 mus, viz. Primo, ut partium, quarum affectus
 & remedia tractantur, descriptio Anatomica,
 quoad vasorum omnium fabricas & usus (si sa-
 tis non jam jam prostat) accuratissima exhibea-
 tur. Quamobrem in pectore, & pulmonibus,
 quoad intimos quosque recessus, & penetralia, di-
 ligentissime perlustrandis versati, quicquid nota-
 bile super his veteres ac recentiores protulerunt,
 & porro quicquid amplius cultro ac Microscopio
 detegere licuit, exposuimus. In quo penso, uti
 prius in quibusdam aliis ejusdem naturæ exa-
 ctius peragendis, Amici mei, & Doctiss. D. D.
 Edmundi King operæ sedulæ, inque dissecando
 dexterrimæ, plurimum me debere fateor. Et
 quidem adeo necessarium duxi, Pharmaceuticæ
 nostræ Rationali, partium Historias quasi basin
 substruere, ut sine istis crederem, quod tota moles
 imposita, quasi mere Phantastica, prorsus instabi-
 lis, aut saltem inutilis futura esset. Enimvero
 Medicinam aut facere, aut operationes ejus in cor-
 pore humano, sine exacta partium, & ductuum,
 in quas & quibus agunt, notitia, designare velle,
 pariter absurdum videtur, ac si Philosophus rei
 Mechanicæ ignarus, Automati horologici latio-
 nes & technas, juxta Motus Naturalis Theori-
 cen ab Aristotele traditam, explicare, & diri-
 gere*

PRÆFATIO.

gere præ se ferret. Itaque imprimis in corpore nostro Pharmacia subjecta, sive operandi loca, quasi Circum in quo discurrere oportet, summa cum diligentia & accuratione perlustravimus. Dein secundo haud minus solliciti fuimus, ut juxta partium quarumcunque Phenomena, per observationes Anatomicas nuperrime detecta, affectuum, quorum remedia designamus, hypotheses veræ, & reales conderentur; ut non trita medicina veteris semitæ usque insistendi, cæco quodam & implicito obsequio, ac, uti in proverbio est, pecorum more, tantummodo antecedentium vestigiis duceremur. Quin morborum causas, & rationes formales ab ipsis fontibus derivantes, ubique ostendere nitimur, à qua sanguinis, & humorum diathesi, à qua spirituum Animalium affectione, item à quali fibrarum, aliarumque partium solidarum habitudine unumquodque vocèον procedat. Atque his ita præmissis, & solidi fundamenti instar jactis, demum tertio in loco, ut Pharmaceuticæ nostræ structura rite compacta, feliciter assurgat & firmiter consistat, medicamina privatas plerasque partes, aut corporis regiones, earumque affectus peculiare respicientia, hic quamplurima, videlicet, tum simplicia, tum composita; & vetera, & nova; & dogmatica, & Empirica; tum ex libris tum medicis cujusque seculi excerpta, tum vulgo apud Agyptas, & mulierculas maxime celebra

PRÆFATIO.

*concessimus: quorum omnium, aut saltem ex iis
 precipuorum, formulis selectioribus & utendi
 modis, apte designatis, quoad ipsorum, tum præ-
 parationes & effectus, Ætiologias subdidimus.
 At vero quod in tractatu hoc, ea omnia quæ in
 priori ommissa erant minime comprehenduntur quod
 tamen futurum speraveram, propter materiæ co-
 piam, operisque molem præ manibus indies ac-
 crescentem, acciderat. Hujusmodi enim Phar-
 macenticen completam, & omnibus numeris ab-
 solutam exhibere, certe non unius hominis aut
 Etatis res esset. Quippe huic Disquisitioni, si
 plenius & quoad latitudinem suam instituat, non
 tantum materia omnis medica, quæ vix infi-
 nita est, sed etiam tota Medicina sese ingerit.
 Quare nostra hæc incæpta, non Tractatus, sed
 Specimina tantum audiant. Profecto non opus
 erit plerosque Medicos, saltem qui naturæ phæno-
 mena negligunt, praxi & lucro unice intenti,
 circa pharmacia omnis rationes erudiri: verum
 ad eas è re nata semper eruendas, & serio perpen-
 dendas, Artis genuinos filios operæ pretium erit
 si non dirigi, saltem incitari. Atque si leves hi
 conatus, alios ad studium istud melius excolen-
 dum instigarint, quicquid ab invidis ac male-
 volis opprobrii metiar, operæ meæ neutiquam
 pœnitebit. Enimvero cum bene conscius mihi
 fuerim quod facultates meas tenues licet (cen
 Talen-*

POSTSCRIPTUM.

Talentum à Deo opt. max. mihi concreditum) per ignaviam perire non sim passus, adeoque illud non terræ fuisse defossas, ut cum fœnore aliquo ultra sordem reddantur; erit unde placeam mihi, imo serio gratuler atque triumphem.

POSTSCRIPTUM.

DUM hæc prelo subduntur, tristissimus affertur nuncius, Autorem immortalitate dignissimum, Pleuritidis ineluctabili impetu oppressum, è vivis excessisse, nec profuisse Domino artes, quæ aliis omnibus profuerant. Dabit veniam Lector, si memorie tam sacræ aliquantis perparentemus; nec supervacuum ducet paucis audire, qualis ille Vir fuerat, qui talia scripserat: porro intelligere gestiet, quam bonus erat ille, qui tam doctus; quam etiam in Pietatis praxi exercitatus, qui in praxi Medica versatissimus.

Res quidem justum Commentarium poscit; sed illa breviter proponemus, quæ raptim cogitanti, & animo tam inexpectato fulmine percusso, prima fronte observabantur.

Honestæ familia ortus, Patrem habuit ingenuis studiis enutritum, qui Magistri in artibus gradu in Academia hac suscepto, ruris otio captus
ad præ-

POSTSCRIPTUM.

prædium, quod suburbanum habuit, secessit; & domesticis curis & familia alenda unice vacavit: satis terrarum orbem demeriturus, qui talem natum genuerit. Is vero, gliscente civili bello, febris castrensis contagio correptus, filium viginti fere annorum, prima studiorum Tirocinia in Æde Christi ponentem, Orphanum reliquit: qui ad hereditatem curandam evocatus, per aliquod tempus ruri egit: sed rebellium incursionibus, qui ad quintum lapidem præsidia satis valida tenebant, & prædas passim egere, fatigatus, Oxoniam, Regis juxta ac Musarum castra, se denuo recepit: ubi in Legione Academica miles conscriptus, per plures annos meruit: donec oppressa Optimi Principis causa, Cromwelliana Tyrannis pacem bello omni sæviorem misera genti attulit. Inde Ecclesia pessundata, & Theologia una cum sacerdotibus conculcata, ad Medicinæ studium conversus, in eabrevi profectus eximios fecit. Pietatis interim studio nihilo minus addictus: cujus non leve fuerit indicium, quod cum Liturgia Ecclesiæ Anglicanæ templis exturbaretur, nec impune liceret Officiis sacris avito more interesse, Religionem quasi profugam hospitio excepit; & Domus suæ parte sacris usibus accommodata, id egit ut conventus & preces publicæ, aliæque Pietatis Officia ad ritus Ecclesiæ Anglicanæ illic perpetuo haberentur.

Scriptis

POSTSCRIPTUM.

Scriptis interea temporis ediditque egregios tractatus, quibus primum orbi innotuit, de Fermentatione, de Febris, & Urinis.

Reddito tandem Rege, cum aditus sibi ad gradus Academicos & munia publica pateret, Doctoratum suscepit, & Professor Philosophiæ Naturalis renunciatus est; quam Spartam summa cum laude ornabat; editis insuper Anatome Cerebri, & tractatu de Scorbuto, & Morbis Convulsivis.

Circa annum vero 1667. Londinum ad Medicinam faciendam evocatus, mirum dictu, quam cito & quanta cum laude inclaruerit, præsertim cum ita esset natura & moribus factus, ut nec verbis ad fucum faciendum compositis, nec vafis Agyrtarum technis se venditare posset. Sed licet totos dies, & tantum non noctes in egrotantium cura exhauriret, Arti suæ excolendæ librisque conscribendis usque vacavit, unde inter mille interpellationes nati sunt tractatus, De Sanguinis accensione & Motu Musculari, De Anima Brutorum, De Morbis Cerebri, Pharmaceutics Rationalis pars prior, & demum altera, quam nunc damus. Quæ omnia cum animadversionibus Autoris, scriptisque ineditis D. J. Hemming pharmacopæi fidissimi curæ commissis, in unum volumen collecta, Typis nos aliquando hic loci mandatuos speramus.

Porro

POSTSCRIPTUM.

Porro pientissima Anima divini numinis cultus eadem usque cura infederat; & quandoquidem horis Canonicis in Ecclesia Parochiali Aedibus suis vicina precibus publicis per negotia interesse non liceret; ut officia sacra primo mane & sero vespere ibidem celebrarentur, procuravit: iisque, negotiis quibuscunque frustra reclamantibus, semper fere vacavit. Insuper cum videret institutum illud utile admodum fuisse pluribus, qui in vicinia pariter toto die in mercatura aliisque artibus exercendis distringebantur, Sacerdotem id munus per futura secula obiturum idoneo Salario dotavit.

Sed leve hoc documentum egregii in Pietatem animi. Quanquam ipso nemo magis frugalis & ad rem attentus, nemo magis munificus; omnia scilicet sibi, nihil autem pauperibus, & miseris negaverat. Præter illa que propria manu elargitus est, Eleemosynarios & dispensatores in Urbe, Rure, & Academia sparsos habuit. Rem multis experientis mihi compertissimam loquor; facilius quis ab ipso centum Aureos, idoneo pietatis opere proposito, acceperit, quam à plerisque aliis extorserit totidem Asses. Et quanquam diutina diligentia & perpetua frugalitati amplas quas collegerat Opes jure merito quis ponerit imputare, ego imprimis effusissima quam dixi largitioni, & benedictioni insuper divina acceptum referendum censeo

POSTSCRIPTUM.

cenſeo. A prima ejus adoleſcentia ad ultimum vitæ diem, nullam pecuniarum quam acceperat ſummam pro ſuo habuit, donec Deo & Pauperibus partem non contemnendam ſacram feciſſet: cumque ante paucos dies, quodque mihi ſemper dolendum, ultimo una colloqueremur, de rationibus iſtis diſpungendis (tanquam venturi fati fuiſſet præſcius, & de pauperibus magis quam prole ſua ſolicitus) conſilia diligentiffime agitabat.

Mitto dicere, quam in adverſa fortuna infractus, in affluente fuerat temperans, quam in ſumma eruditionis fama modeſtus: cum indigne laceſſeretur, quam ad injurias condonandas facilis, quam Principi ultima paſſo fidus, Eccleſiæ oppreſſæ obſequens, in Artis profeſſione candidus & apertus, in ſtudiis indefeſſus, ſermone parcus, in toto vitæ ſtatu Chriſtianus. Quæ omnia pro merito exequi, non unius horæ, paginæve res eſſet. Breviter dicendum, quod perpetuis precibus, ſtudiis, laboribus, eleemoſynis, vigiliis exercitus, tandem annos fere 57. natus ſub præſentis Novembris initium, Tuſſi (nunc temporis epidemiâ) laborare viſus eſt, quæ (cum ceu leve quiddam ſpretæ eſſet) in Pleuritin, & Peripneumoniam illico tranſiit. Cumque Vir conſultiſſimus ſanguine ſæpius miſſo, & remediis diligenter adhibitis non relevaretur (Amicis meliora ominantibus) vitæ exitum adveniffe ſtatim

POSTSCRIPTUM.

*animadvertit; & constitutare familiari, summo
S. Eucharistiæ viatico, & pace Ecclesiæ accepta,
integris ad extremum Spiritum sensibus, piam
animam Deo commendavit, vitamque laudatissi-
mam pari exitu clausit.*

AUTORI

AUTORI CLARISSIMO,
nec non mihi (de quo jure glorior)
AMICISSIMO, in illius Phar-
maceutices Rationalis Partem u-
tramque.

Carmen Gratulatorium.

SEcula sollicitos fuderunt anxia questus,
Demirata diu, cur tot Medicina per annos
Nondum ætatem habuit, nondum matura Hymenæas
Accendit pro more faces, nec robore crevit
Firmo, nec stabilem solidæ rationis ad usum
Pertigerit, sed adhuc rudis, infans, brutaque mansit.
Scilicet egregium nondum Illi fata dederunt
WILLISIUM, Illo, Illo sub vindice flosque, vigorque
Seraque Phœbææ perfectio contigit Arti.
Illa prius risu potuit cognoscere Matrem
Naturam, blandamque Patri tibi, Phœbe, salutem
Dicere, sed proprio pede non stetit, omnia cæcis
Fortunæ auspiciis, casuque edocta Magistro
Crediderat, vario successum errore requirens;
Et sua per mediam librans vestigia noctem,
Miscuit incertis temeraria pocula fatis :
Dum tibi succurit, medicasque accommodat ultro
Languenti *Medicina* manus, dum discutit umbras,
Admittitque diem late, nova lumina pandens
WILLISIUS ; Lynceus, Phœbeius, intima doctus
Corporis humani penetralia, doctus in illis
Quaque via tacito serpunt Medicamina gressu ;
Quoq; modo herbarum hinc, hinc vis contraria morbi
Bella salutifero movet intestina tumultu.

Olim cum vulgo Medicus simul ipse profano,

Ignarus propriæ stupuit Magnalia dextræ,
Et sterit ad dubios cæci medicaminis haustus,
Vota tibi, Fortuna, ferens, atque anxius hæsit,
Vilibus an lateat tam sacra potentia succis.
Tandem aliquando datur rerum causasque modosque
Sympathiasque fugasque diu per opaca latentes
Mechanice explorare, & fida indagine rerum
Deprensas, facilem mira arte resolvere in usum.
Quippe volubilium vaga copia Particularum,
Exercet medicas in fluxo corpore vires :
Exilesque atomi, naturæ, artisque Ministræ
Proripiunt agili, sese hinc, sese inde volatu :
Inque sinus refugos, diversaque claustra receptæ,
Exagitant varios pariter, reprimuntque tumultus.
Nunc succum à stomacho nimis indignante reposcunt
Morbificum, liquidæ profluis nunc ductibus alvi
Præcipitant denso glomeratas agmine fæces,
Diversoque modo morborum semina pellunt.
Hinc dum constringunt fibras, atque inde relaxant,
Nunc patulas subeunt venas, atque agmine facto,
Purpureo rabiem torrenti, æstusque remittunt ;
Effervescentem veluti Sal missus in Ollam,
Æquora prætumidis inducit pristina lymphis.
Nunc in stagnanti glaciale frigore Massa,
Nativos reparant cursus, tepidosque fluores :
Sic aqua liberior limosæ immissa paludi,
Continuum jugi deducit flumine rivum.
Nunc vitæ penetrant sedes, & perpetis acrem
Lampadis irriguos quæ dat per membra calores.
Lucida nunc agilis subeunt confinia sensus,
Spirituumque vagis miscent commercia turmis.
Nunc præclusa diu vitæ spiracula, rupto
Expurgant aditu, tabisque reposta futuræ
Semina, diffisis depellunt undique rimis,
Distentosque replent leni spiramine folles.
Nunc in sanguiferas Jecoris penetrare cavernas,

Carmen Gratulatorium.

Et male cessantem gaudent urgere laborem.
Vel cute stagnantes satagunt depellere lymphas,
Aut relevare gravem membrorum tabe lienem.
Sic sub mille viis actæ, sub mille figuris
Extrudunt morbos pariter, pariterque repellunt.
Harum agiles motus, vestigiaque abdita nesci,
Quasque habeant vires, ac *quare* dicere, & unde,
Hic labor, Hoc opus est, studiumque & cura Sagacis
WILLISII, cujus matura ope, vindiciisque
Conscia Virtutis propriæ *Medicina* triumphat,
Nec veram, Ratio si desit, se putat Artem.
Illa sui certos præbet Mortalibus usus,
Dum Methodum sequitur factæ & ratione probatam.
Interea merita veheris super æthera fama,
Naturæ interpres fidus, Phœbique Sacerdos,
Abbrevians artem pariter, vitamque perennans,

Gul. Dawkins.

QUE.

QUERELA
LIBRI POSTHUMI
DE OBITU
AUTORIS.

Quisquis es, O sicci procul absint Lector ocelli;
Tingatur lacrymis pagina quæque tuis.
Gestiet hæc pati charta officiosa lituras,
Deflens WILLISII fata inopina sui.
Scilicet hinc almæ vocor ad confortia lucis,
Ut videam Dominum non superesse meum?
Personet ingratus nostris vagitibus Orbis,
Discat & à nobis funera tanta queri.
Credideris Lector scripta immortalia volvens,
Quod potuit fato jura dedisse suo.
Quanquam mille aditus late panduntur in Orcum,
Mille sagax vitæ repperit ille vias,
Cæsaris ad magni ritum, contra agmina mortis,
Pugnavit totos Marte favente dies.
Cumque hosti intentum premeret nox fera, redegit
Pernox successus victor in acta suos.
Viderat autumnò quot restituisset in illo,
Spargebat segnis quo pituita neces.
Indoluit *Fatum*: jamque æmula regna timebat,
Atque novus pallor Mortis in ore fuit.
Portitor infernus raptos flevisse trientes
Creditur, & vacuam deseruisse ratem.
Tandem adit inimites Mors indignata sorores,
Nilque agimus, clamat, sospite WILLISIO.
Quin hunc pallentes propere damnemus ad umbras,
Non aliter regni robora salva mei.

Querela Libri Posthumi

Annuerat truculenta trias, mora nulla secuta est,
Concita per medium transit arundo latus.
Invida *Phæbigenam* sic dextera misit in Orcum,
Cum medica fatum perdomuisset ope.
Sic etiam *Eurypylus* stravisse *Machaona* fertur,
Ausus adoratum contemerare caput.
Hac sed flebilior nulla unquam victima, nunquam
Intravit Stygias sanctior umbra domos.
Aurea præreptam *Cythereia* flevit *Adonin*:
Heu mage *WILLISIUM* flet Medicina suum.
Extinctum magicæ resonabant *Memnona* chordæ:
His at in exequiis carmina furda tacent.
Orphea Calliope mœstis est quæsta *Camœnis*,
Non patitur blandos nostra querela modos.
Interea dictis *Libitina* absiste superbis,
Luctibus hæc olim gaudia sæva lues.
Posthuma perpetuis reparantur prælia Chartis,
Et nova jam vindex Pagina bella geret.

Gul. Dawkins.

Med. B.

Pharmaceuticæ Rationalis,
 SIVE DE
 MEDICAMENTORUM
 OPERATIONIBUS
 IN
 Corpore Humano.

PARS SECUNDA.

SECTIO I.

De medicamentis Thoracis.

CAPUT I.

De Respirationis organis & usu.

IN priore tractatu, Pharmaciæ cujusque rationes explicare aggressus, medicamenta fere tantum generalia, quæ nempe evacuationem aliquam ciunt, aut spiritus vacillantes erigunt ac instaurant, vel nimis ferocientes & irrequietos consopiant, attigimus: verum insuper multa alia & diversimoda extant remediorum genera, quæ scilicet peculiarem quandam corporis partem, aut singularem aliquem morbum respicere, inque fines istos virtute sive operatione quadam specifica destinantur. Circa horum, aut saltem præcipuorum ex iis tum *ὄν*, tum *δύον*, viz. utrum ita revera habet, & ob quam rationem ita fiat, nunc operæ pretium videtur inquirere: atque imprimis de medicamentis Thoracis, quæ videlicet contra Tussim, Phthisin, Catarrhum, Asthma, Dyspnoeam, aliosque pectoris affectus præscribi solent, dicemus.

II. Quandoquidem vero tum hujusmodi affectuum, tum in iis sanandis operationum medicinalium rationes valde abstrusæ, & explicatu difficilissimæ videntur: idcirco, priusquam hoc pensum aggrediar, quædam circa partes ipsas, earumque tum usus & actiones ordinarias, tum ægritudines sive affectiones præternaturales præmitti debent. Quoad prius, Thoracis partes aut principes sunt, uti Cor, & Pulmones, cum valis eorum appendicibus; aut subservientes, ut membranæ, & muscoli, cum

Diaphragmate; item costæ, cum vertebris; vasa pneumatica, cum nervis fibris & glandulis. Cordis & vasorum ejus consideratio proprie non hujus loci est, quoniam inter Pathemata ejus non tam privati pectoris, quam totius corporis ægritudines generales haberi solent. Cum itaque remedia ad curandos istius regionis morbos, destinata, præcipue pulmones, aliaque respirationis organa ipsis famulantia respiciant; idcirco imprimis partium harum fabricam & usum, deinde earundem affectiones, una cum medendi methodo, & remediis describemus; ac denique horum omnium Aetiologias subdere nitemur.

III. Pulmonum substantia ab Antiquis, & fere hætenus à Modernis, instar compagis viscerum aliorum, pro carne semper & parenchymate haberi solebat; quæ tamen levior & spongiosa (quatenus ab aere inflato plurimum distendi, & in aquis supernata apta fuit) dicebatur. Porro cum & pulmones embryone exempti rubescant, & submergantur; & quorumvis adultorum cocti & elixi, satis compacti & solidiores appareant; eos revera carneos existere fere nullus dubitabat: donec nuper Clar. Malpighius, diligentissimus naturæ scrutator, partes istas prorsus excarnas, & mere membranaceas esse comperit; & proinde statuit pulmonis compagem, si nervi & vasa quædam cum tracheæ ramis excipiantur, "vesicularum aggeriem quandam esse, atque vesiculas istas ubique protensas & sinuatas, talem situm & nexum obtinere, ut in eisdem, ex "aspera Arteria, dein ex aliis in alias aditus patefcat; donec omnes tandem in membranam pulmones investientem desinant. Et quidem rem "ita habere experimento ad sensum declarat. Accipiat pulmo "calide exemptus, inque arteriam Pneumaticam aqua per syphonem toties injiciatur, donec sanguine penitus abluto tota compages subalbida, " & fere diaphana appareat; dein aqua ista per compressionem expressa, " & aere per tracheam immisso, & concluso, pulmo turgidus exciccetur: " non tantum lumini objectus, externe diaphanos exponit orbiculos; sed " & interne sectus, candidam vesicularum molem oculis exhibet. Porro microscopio adhibito detexit rete quoddam mirabile singulas istas vesiculas vinciens, & colligans; quod nimirum ex arteriæ & venæ productionibus & ramificationibus minutis constat; quæ vasa sanguinem per exiles, & tortuosos ductus, perque multiplices tubulorum flexus circumagunt.

IV. Præter has vesiculas, maxima ex parte pulmonis compagem constituentes, novum & mirabiliorem visceris hujus apparatus Vir insignifimus adinvenit: viz. plane ostendit molem pulmonariam, ex lobulis pene infinitis propria membrana circumseptis, qui communibus vasis donati, propaginibus asperæ arteriæ adnascuntur, constari: cujusmodi lobulorum insertio, & situatio, diversimode habent, juxta quod modo tracheæ basi, modo costæ, aut cono ejus affiguntur; etiam juxta quod desinunt in pulmonis vel superficiem externam & planam, vel angulos; insuper secundum quod ipsi inter se situm, nexum, & interstitia debita, ad pulmonis compagem rite adimplendam obrinere debent. Lobuli ex quibus unusquisque pulmonum lobus contextitur in Tabula 3. accurate ac ad vivum exprimuntur.

V. Hos lobulos (qui in pulmone majore, aut alio quovis semicocto clare apparent) interstitia quædam distinguunt, quæ (prout notavit vir Clar.) non nude cavitates, aut intercepta inania spatia sunt, sed plures habent membranas, modo parallelas, modo angulares, à lobulis propagatas; & vasis etiam plurimis obductas, ita ut interstitia hæc sint vesiculæ quædam membranæ, diaphanæ tamen, & tenuissimæ. Si in pulmonis lobo quodam singulari, unum ex his interstitiis cuspide leviter aperias, & foraminum perexiguo facto per tubulum insuflaveris, illico totus iste lobus interstitiis

interstitiis omnibus inflatis plurimum extendetur; dein si compagem istam luci objicias, interstitia diaphana facta lobulos quosque, etiam valde conspicuos, magnis intervallis interstinguent; adeoque lobulorum series quæque velut Polypodii folium apparebit, & sub ejusmodi figuris quales Malpighius descripsit, atque in Tabulæ Nostræ tertiæ Figura secunda representantur. Cum vero à liquore congelabili ductibus Trachealibus injecto lobuli implentur, & extenduntur, *causis* eorum nonnihil diversa, & quasi uniformis videtur: quemadmodum in ejusdem Tabulæ Figura prima exprimitur. Hanc asperæ arteriæ sobolem venæ & arteriæ ubique comitantur; quæ nexu quodam, & pari ramificatione per totam excurrunt pulmonum substantiam. Hoc jucundo spectaculo, in pulmonis lobo inanito ac turgido, & quibusdam vasis Mercurio vivo injecto, aliisve liquore tincto impletis, plane cernitur. Cæterum in vivisectionibus vasorum genus aliud, viz. Lymphæ ductus, per totos pulmones disseminari *causis* patet: quinimo & nervos quamplurimos & propagines nerveas per eos ubique distribui, alibi satis clare ostendimus. Præter has partes, & vasa pulmonis primaria, aliæ quædam, & velut secundariæ adnotandæ occurrunt. Quippe Venæ & Arteriæ pneumonicæ, vasis sanguiferis aliis, ab Aorta oriundis, porro & glandulis, nec non fibris tum nerveis, tum motricibus præditæ sunt; atque trachea his omnibus, ac insuper cartilagineis, instruitur.

VI. Unde licebit inferre, pulmonis integram compagem mere fistulosam, ac ex tubis diversi generis & magnitudinis, & varie, imo intricatissime dispositis constatam esse: qui, licet mirabiliter complicati, multifariam contorti & perplexi videantur, ubique tamen continui, & cum mutua ad se invicem habitudine protensi, aerem, sanguinem, lympham, & spiritus animales, propter accessorios quosdam usus, huc illuc ordinatim usque, & regulariter convehunt ac disponunt. Hanc pulmonis molem, una & vasorum ejus omnium ramificationes, divaricationes, & mutuas complicationes anaglyphice describere, pensum haud minus difficile esset, quam ferici admodum contorti & perplexi fasciam, sive glomerem, quoad singula fila, eorumque ad se invicem habitudines delineare. Nihilominus, ut juxta propositum nostrum Thoracis tum Pathologia, tum pharmacia rite innotescat, ex re fore videretur, pulmonum vasa omnia sigillatim hic percurrere, eorumque tum descriptiones, tum usus & affectiones præternaturales tradere; quibus demum methodus Therapeutica subjungeretur. Sunt autem vasa, è quibus integra pulmonum moles constat, Trachea, cum Bronchiis, & Vesiculis; Arteriæ, Venæ, Lymphæ ductus, & Nervi; quibus addantur vasorum istorum partes & appendices: viz. vasorum majorum tunicæ; quæ vasis sanguiferis aliis & glandulis, nec non fibris nerveis & muscularibus donantur.

VII. Quod itaque ad pulmonis vasa primaria spectat, quamvis hæc singula propter mutua omnium inter se officia mira necessitudine communicent; attamen Arteriæ, & venæ Pneumonicæ Tracheam, ejusque partitiones, *utrum modo* observant; nam cujusque horum rami & propagines è truncis similiter oriundi, & huc illuc protensi, pari passu ubique incedunt; ita, ut Trachea ejusque rami medium usque locum teneant, supra hanc venam, & infra Arteria pneumonica feruntur, omnesque æquali & loca ramificatione distribuuntur: quin & furculi & propagines compæres, à singulis emissi, comparibus suis statim applicantur, inque plexus seu velut retia mirabilia, è quibus pulmonum textura fere in totum est constata, abeunt. Impossibile erit horum omnium simul incedentium, quoad furculos & propagines minores, protensiones, & varias inter se complicationes describere; si tamen unicuique vasi singulatim Argentum vivum, Gypsum

calidum

calidum & fluens, ceram oleo terebinthinæ dilutam, & liquefactam, aut aliusmodi materiam, quæ ductus omnes aut præcipuos implebit, distentosque retinebit injeceris, inde figuram exacte satis adumbrare licebit: adeoque ex singulis per se & particulatim descriptis, totius pulmonis compages sive textura concipi potest. Itaque super his, & quibusque aliis Pulmonum vasis, & partibus, ordine dicemus; & primo de Trachea.

VIII. Trachea, sive aspera Arteria est fistula oblonga ex cartilaginibus & membranis constans, quæ à gutture sive faucium imo incipiens, gulæque incumbens, inque Pulmones descendens, per totas eorum compages ramificatione multiplici dispergitur. Hujus partes duæ à veteribus assignantur, viz. superior quæ Larynx, & inferior quæ Bronchus vulgo dicitur; quibus etiam tertia sive infima, à Malpighio Vesicularis dicta, addatur.

IX. Prior harum, quæ asperæ Arteriæ initium, vociferationi potissimum inservit, ex pluribus variisque cartilaginibus conformatur, quibus etiam muscoli appropriati adjunguntur; quorum omnium descriptio, & usus ab Anatomicis adeo exacte traduntur, ut non opus sit iisdem amplius describendis immorari: methodi gratia compendio tantum advertimus, laryngem cartilagineas quasdam majores diversiformes, aliasque uniformes habere; priores ob similitudines, quas ad res alias gerunt, dicuntur Epiglottis, Cartilago scutiformis, Annularis, & *aperturæ*. Huic ultimæ continua cartilagineum, eadem prorsus figura & ratione conformatarum, series succedit, quæ singulæ, cum circuli cujusdam sed non absoluti formam referant, eo modo disponuntur, ac si quis plures ligneos circulos ita componeret, ut ex parietibus eorum, aliorum usque aliis superpositorum, quædam fistula, sive canalis velut costis insignitus, assurgeret. Cartilaginee hæc circulares ductu toto æqualiter à se invicem distant, & membranæ interioris beneficio, quæ, velut periostium, interstitia eorum adimplet, tanquam ligamento connectuntur. Porro cujusque cartilaginis annularis pars posterior, ubi Oesophago incumbit, quo melius deglutioni ciborum inserviat, in membranam abit; quæ & prorsus eadem est, ac illa vimina cartilaginea colligans, atque totam laryngis cavitatem obducens, unctuosus semper humore perfunditur; quo scilicet tum contra aerem asperiores inspirandum, tum halitus aciores expirandos muniatur.

X. Præter hanc membranam internam, etiam altera externa, tenuior scilicet, totam tracheam investit; cujus ope tum cartilaginee inter se firmiter connectuntur, tum tota canna partibus vicinis alligata, tutius & firmiter ad Thoracem descendit. Porro utriusque membranæ alios quosdam usus ac munia esse censemus, quam ut tracheæ parietibus conformandis, aut muniendis mere inserviat: quippe hic plures nervos & propagines nerveas passim inferi, tum & interiorem ipsam asperæ Arteriæ tunnicam fibris tum nerveis, tum carneis, sive muscularibus, præditam esse, plane advertimus: unde concludere licebit Tracheam aut quoad se totam, aut saltem partes ejus, & sensu & motu quodam potiri. Et quidem observatione maxime vulgari patet, interiorem ejus ductum sensu acutissimo pollere, quatenus à tenuissimo offendiculo in tantum irritatur, ut illico in motum convulsivum, scilicet tussim, mire cogatur. Cæterum uti molestiæ sensus, proindeque motus obeundi instinctus, sæpissime ab hoc vase exoritur, ita & vim sive impetum quandam motivum, sive in respirando sive in tussiendo, fibras ejus proprio Marte quoadantenus obire censemus. Profecto super his non est ut dubitetur quoniam in hac membrana interiore observare est binos fibrarum muscularium ordines, eo quidem situ ac in Aorta & intestinis dispositos: nimirum unus extat fibrarum rectarum

rum ordo superior, quæ dum contrahuntur, Cartilagine omnes circulares propius ad se invicem adduci, proindeque vasibus hujus truncum successive secundum ejus partes omnes abbreviari faciunt: subter hunc jacet alter fibrarum circularium ordo, quibus (dum inflantur) contractis, ejusdem tracheæ cavitas plurimum coarctatur. Cum itaque fibræ utriusque generis motrices, vasibus istius ductum quoad omnes dimensiones angustari faciant; satis obvium est eos ad expirationis actus obvenidos conducere, atque plus aut minus agere, juxta quod celerius vel tardius, intensius vel remissius, expirare incumbit. In tussi expuitione, exsufflatione, & quibusdam aliis expirationis fortioris actibus, hæc fibræ vehementius contractæ, spiritum, aliaque asperæ Arteriæ contenta violenter expelli cogunt, porro ab hac actione interdum depravata aut præpedita, Asthma, Dyspnoeam, aliosque circa respirationem affectus exoriri inferius declarabitur.

XI. Tunica hæc interior musculosa binas alias etiam quasi adnatas habet, scilicet glandulosam, & vasculosam. Nam, sicut alibi circa Arteriæ sanguiferæ anatomem notavimus, etiam advertere licebit, fistulam interiorem Tracheæ, textura vasorum omnis generis ac præcipue sanguiferorum densissima & quasi retiformi obduci. Arteriæ non à vasibus Pneumonicis, sed à ramo bronchiali (quem ab Aorta Clar. Dominus Ruisch oriundum detexit) profectæ, huic inferuntur; quas etiam propagines venosæ, originem suam Venæ Cavæ debentes, comitantur, binis hæc furculi nervi occurrentes, varie complicantur; adeoque ex omnibus intertextis quoddam quasi reticulum, totum tracheæ dorsum obducens, constituitur; cui vasorum plexui glandulæ perexiguæ & albicantes ubique substernuntur, seu potius coherent; pari quidem ritu, ac in vasibus plerisque aliis majoribus, & visceribus quibusque membranaceis, habere alibi ostendimus quibus omnibus Lymphæ ductus adjuncti famulantur. Quod spectat ad usum horum, proculdubio Arteriæ & Venæ Tracheæ tubum rivo sanguineo, propter nutrimentum ejus, perluunt; atque Nervi spirituum copias, & motuum obundorum instinctus, ad fibras musculares deferunt; dein quicquid humiditatis superflue, ab Arteriis depositæ, Venæ reducere nequeunt, glandulæ excipiunt, & retinent, donec massæ sanguineæ per Lymphæ ductus remandari possit. Si quando, ob lympham copiosius depositam, nimis implentur illæ, humor tum à glandulis, tum ab arteriis in Tracheæ cavitate exstillans Catarrhum infert. Asperæ Arteriæ Tunicæ omnes distinctæ & ab invicem separatæ in Tabula 7. exprimentur.

XII. Tracheæ pars secunda, *Βρογχοί* vulgo dicta, à pulmonum ingressu incipit: nam juxta quartam thoracis vertebra fistula illa magna descendens, in duos truncos dividitur; quorum unus pulmonis partem dextram, alter sinistram respicit: dein utrique pulmones ingressi, & propter lobos majores subdivisi, furculos quamplures, quemadmodum fere piscium branchiæ habent, lobis minoribus sive lobulis per totam pulmonis compagem distribuunt. Horum omnium ductus, prout in larynge, Cartilaginibus, sed rita nonnihil diverso conformatis, instruuntur: quippe in bronchiis, hæc non annulares, sed velut loricate existunt; ita ut, cum opus sit ductus istos contrahi, cartilago inferior superioris cavitatem subest; simili fere ritu ac in locustæ tunicæ crustatæ juncturis habet. Adeo quidem divino artificio cautum est, ut, cum pulmones dilatantur, Bronchia in longitudinem maximam protendantur; cumque illi contrahuntur, partibus aliis intra alias diductis summe abbrevientur.

XIII. Bronchiorum, uti & Laryngis, tunicæ, fibras musculares utriusque generis, una cum glandulis & vasorum plexu retiformi, obtinent. Unde concludere licebit, etiam minores quæque asperæ Arteriæ fistulas constantes systolæ & diastolæ vices habere; scilicet omnes, dum expiratione peragitur, contrahi, dumque aer inspiratur, relaxari: porro ex

isdem glandulis & vasorum reticulo, ubique fere intra intimos quotque pulmonum recessus continuatis, humorem Catarrhalem depluere. Tracheæ ramus quidam Bronchialis ad singularem pulmonis lobum pertinens, designatur in Tabula 2. H. H.

XIV. Bronchia utriusque lateris ramificata, non tantum lobos duos, aut plures majores, verum, uti Malpighius observavit, plurimos minores, five lobulos inter se distinctos constituunt; unusquisque enim ramus Bronchialis plures hic illic ramulos, five furculos à se mittit, qui singuli pares Arteriæ, & Venæ Pneumonicæ furculos forti i, in minores inde propagines fere innumeras fundunt; quæ omnes ubique sociæ, ac inter se complicatæ, quinimo nervos & Lymphæ ductus peculiare adeptæ, inque pulmonis superficiem extimam terminatæ, quoddam quasi nemus secretorum constituunt; adeoque tota pulmonum compages è pluribus predictorum vasorum ramificationibus complicatis, quasi totidem distinctis nemoribus, constat. Quorum comæ, & latera extrema, licet se mutuo tangere, & coherere videantur, tamen alia ab aliis disjuncta, & quæque intra proprios fines limitata existunt; longe secus, ac vasorum productiones & communicationes in cerebro habent, ubi Arteriæ & Venæ, in diversis ejus angulis emergentes, quaquaversus excurrunt, & per totam ejus aream perreptantes, & mutuo inoscularæ, inter se omnes communicant.

XV. Prior ista vasorum conformatio perquam necessaria ad pulmonum usum fuit. Nam siquidem aer in eum solummodo finem pulmones ingredi, ut sanguini particulas nitrosas pro accensione seu vitalitate ejus suffundat, & mox regredi debeat; cumque sanguis ideo pulmonem pertranseat, ut secundum omnes suas partes aeri inspirato occurrat; idcirco oportebat utrumque horum, scilicet aerem, & sanguinem, in minutas portiones dividi, & secundum eas, congressus ubique distinctos & breves facere. Hujus ratio in Bronchiis piscium elegantissime cernitur; cum enim Bronchia sint quasi totidem lobi majores, unusquisque ex his in plurimas spiras, vasorum omnis generis complicatione instructas, quasi in totidem lobulos dividitur; in quibus singulis sanguis per minutas portiones, quasi rivulos, expromitur; ut secundum omnes suas partes, particulis nitrosis occurrat, & mox in alveum redeat.

XVI. Fistulæ Bronchiales, in cavitates posteriores, scilicet in vesiculas numerosas, à Malpighio inventas, ducunt; quæ quidem asperæ Arteriæ continuæ quedam partes sunt, verum à prioribus distinctæ, eo quod cartilagineis iis prorsus defunt, & quæ vices harum suppleant, spatiis longioribus à se invicem distant. Enimvero rami quique Bronchiales, furculos minores quaquaversus à se mittunt; quorum ductus etsi cartilagineum expertes, ad certa tamen intervalla quibusdam quasi ligamentis coarctantur; atque horum intercedentes, aere inspirato impletæ, cellulas istas vesiculares ex parte efficiunt. Revera ductus isti haud inepte conferri possunt muris colo intestino, cujus cavitas continua, quatenus variis in locis succincta est, in plures quasi loculos dividi videtur. Porro ductus isti vesiculares ex utroque latere linas breviores, tanquam vesiculas singulares densissime accrescentes habent, proindeque cellularum omnium aggeries utrarum racemo haud multum absimilis videtur. Harum imagines quantum exacte licuit, in Tab. 3. representantur. Cellulæ istæ vesiculares, ut nixus pro expiratione contractivos edant, etiam fibras, uti per Microscopium plane conspiciere est, musculares obtinent. Quandoquidem enim aeris copia ingens intra pulmones attrahi, & ne unquam deficiat, ex parte reservari debet; idcirco præter ductus superiores, qui tanquam vestibulum ac antra sunt, insuper cameræ interiores, & capaciores requiruntur; in quibus aer recondi, indeque propter usum emergentes depromi queat. Quippe interdum accidit aerem externum nimis asperum, aut alias pulmonibus incon-

incongruum existere; proinde ut summe necessum fuerit, cum parcius inspirari, ejuque violentiam mox ab aere infito retundi, aut temperari. Porro iste nonnunquam in quantitate satis idonea attrahi sive inspirari nequit; uti in cursu, cantu, aut loquela longiore, item in affectibus quibusdam morbidis: & tunc aer internus rarefactus exterioris defectum quodammodo supplebit.

XVII. Quandoquidem igitur cellulae istae vesiculares majorem aeris penum excipiunt, quam ut torum quaque expirationis vice mox reddere teneantur; idcirco vimina cartilaginea iis desunt, earumque cavitates esse ampliores existunt, ut amplius distendi possint: attamen ut pro data occasione majorem aeris copiam exfufflent, aut materiam extuffendam ejciant, fibris muscularibus donatae, sese arctius contrahunt, contentaque sua penitus exterminant. Etenim ordinariae pectoris systolae, quas musculorum relaxationes ex parte efficiunt, aerem forsitan torum à Trachea & Bronchiis, haud tamen à vesiculis, quaque vice ejciant: propter has (quoties opus erit) inaniendas, & totius pectoris cavitas plurimum angustatur, & cellulae ipsae vesiculares à propriis fibris contractis coarctantur.

XVIII. 1. Vas proximum, è cujus ramis densissimis huc illuc quaquaverfus protensis, cumque aliis ramis contortis, & complicatis, pulmonum compages existit, Arteria Pneumonica est. Haec è cordis sinu dextro egressa, & versus Tracheam inclinata, in ramum dextrum, & sinistram funditur; qui paribus Tracheae ramis sese applicantes, eos ubique comitantur, seu potius iis submituntur; nam interius confiti sunt, & primo in pulmonum lobos majores, deinde in lobulos universos feruntur: in quibus singulis Arteriae ramulus, in longum protensus, utrinque plurimas à se propages emittit, quae statim propaginibus aliis tum Bronchialibus, tum Venosis associantur, & varie complicantur; & ubi asperae Arteriae propages externae in cellulas orbiculares abeunt, Arteriae cum Venis (uti per microscopium detegitur) complicatae, vesiculas istas densa ramificatione circumdant, & quasi corymbis vinciunt: unde conjicere licebit, haud pro nihilo esse, quod in pulmonibus ubique sanguiductus, aleros istos aeris religiose observant, iisque adeo intime se immiscent, ac ubique insinuant. Certe quicquid aliis vitum fuerit, haud facile crediderim, hoc in sanguinis, ejuque partium utut dissimilium miscelam exactiorem fieri. Nam ad hanc, eequid aeris accessu tam pleno opus est, quem in aliis mixtionibus (quarum perfectiores digestiones vocantur) rite obeundis data opera excludimus? Nam si iste admissus itus ac reditus habere sinatur, particulae commiscendae magna ex parte avolarent. Dein quod asseritur, tantum melioris *oxygones* gratia fieri, quod in pulmone sanguis intra ductus adeo exiles, tortuosos, nec facile pervios seratur, dico hoc intentioni isti prorsus repugnare; nam optima cujusque liquoris mixtio, (ut etiam ipsius sanguinis) fermentatione perficitur; atque liquor sic miscendus sive fermentandus, sicut vinum in cado, spatium liberum & capax requirit: trajectio autem per ductus exiles & angustiores, velut colatoria, partium secretioni potius quam mixtioni intersit; quapropter nisi sanguis intra vasa majora exacte miscetur, ac rite fermentatur, dum pulmones pertransit, faeculentias & particulas quasque non rite mixtas sibi relinquit, eorumque ductus insercit, ac plurimum obstruit; uti observare est in Pica, Cachexia, & Leucophlegmatia affectis; quibus respiratio difficilis, ob sanguinis non rite mixti recrementis ibi derelicta, supervenit. Quare pulmonis usus videtur esse, ut sanguis per vasa minora, tanquam rivulos exiles, secundum omnes suas partes explicetur; adeoque his omnibus nitrosae aeris particulae occurrant, easque vitalitatis gratia inspirent seu accendant. Arteria Pneumonica, pariter ac Aorta & Trachea, tunicam

tunicam muscularem, binis fibrarum, scilicet rectarum & circularium, ordinibus instructam habet; quæ proculdubio, dum contrahuntur, arterias etiam Pneumonicas pulsare, & sanguinem usque prorsus urgeri & circumPELLI faciunt. Huic tunicæ musculosæ glandulæ numerosæ cum vasorum reticulo incumbunt. Arteriæ Pneumonicæ intra pulmonis lobum quendam singularem Fabrica & ramificatio exprimuntur Tab. 2. Vasis hujus Tunicæ omnes distinctæ & ab invicem separatæ designantur Tab. 6. Fig. 1. item Tab. 4. Fig. 2.

XIX. 3. Vena Pneumonica, in sinistro cordis ventriculo radicata, & in ramos primo majores, & deinde, juxta pulmonum lobos & lobulos, in minores ac minimes divisa, & multifariam subdivisa, supra Tracheam defertur, inque progressu suo tum Arteriæ Pneumonicæ, tum tracheæ ramificationi exactissime responderet, cumque illis utrisque pari passu ubique incedit; & ubi Trachea in vesiculas desinit, propagines venosæ, cum arteriis (uti dictum) complicatæ, reticulum sive corymbum, quo cellulæ istæ circumdantur, constituunt. Venæ Pneumonicæ, parum aut nihil à Venæ Cavæ ejusque ramorum Anatome differt. Singula hujus generis vasa quatuor tunicas à se invicem distinctas habent.

XX. 1. Harum extrema fibris (uti videtur) nerveis, quæ forsan aliquatenus musculares & rectæ in longum (licet serie minus regulari) protenduntur, consistat. Hæc venæ pulmonaris tunica admodum laxa, & à reliquo vase soluta existit, in tantum ut ubique aperta per totum inflari, & quasi vas distinctum esset, plurimum extendi possit; unde suspicari licuit, hoc ductu peculiari lympham aut serum è sanguine secretum reduci; at vero magis probabile videtur extimum hujus vasis ambitum ita laxè conformari, ut pro sanguinis impetuosi effervescentis reditu viæ summo peregrinandi sive ampliari possint.

XXI. 2. 3. Huic tunicæ duæ aliæ (Venæ cum Arteria communes) viz. vasculosa, & glandulosa subsistent, prioris munus est parti nutritivum suppeditare, & alterius serositates superfluas excipere & amandare.

XXII. 4. Tunica quarta & intima plane muscularis, fibris annularibus, uti similis Arteriæ tunica, donatur; quæ proculdubio pone sanguiniferum successive contractæ, cursum ejus reducem accelerari, & pro data occasione corripit faciunt. Attamen hinc dubitatio oritur: quomobrem, cum venis æque ac arteriis fibræ musculares contractivæ, (quæ in his pulsativæ existunt) conceduntur, cumque utraque pariter vasa cordi perenniter pulsanti appenduntur, quomobrem non Venæ æque ac Arteriæ, juxta constantes in corde systolæ & diastolæ vices, etiam solenniter pulsant? Huic imprimis obvium erat referre, Arterias fibrarum motricium strue sive aggerie longe densiori quam Venas donari; quare cum illæ, successive fortiter contractæ, sanguinem velut emboli impulsu foras eiciunt, & vi cujusque impulsus vasa continentia succutiunt, sufficit ut Venæ pone sanguinis rivum lenius contractæ, ipsum sponte ac velut in declive resluentem, blande ac æqualiter prorsum urgeant. Verum insuper, hujus ratio non nihil à vasorum conformatione dispari seu potius inversa pendere videtur; siquidem sanguis intra Arterias tractus, à spatiis amplioribus usque in angustiora, saltem minus patentia propellitur, quare hæc cum impetu pervadens ubique distendit, vasorumque latera attollit, adeoque pulsus excitat: quippe dum sequens Arteriæ cujusque portio per fibras musculares contrahitur, necesse erit anteriorem, ab insiliente sanguinis gurgite impletum e vibrare: in Venis autem è contra, sanguis versus cor redux è spatiis usque minoribus in majora, sive è rivulis in alveum magis capacem & profundum decurrit, proindeque tacite & sine pulsus fluctuatione quavis profabitur.

XXIII. Sanguis intra Venas Pneumonicas pariter, imo plus quam intra Arterias ab aere, ubique à Trachæ ductibus aut vesiculis adjunctis sese insinante, animari, sive de novo accendi videtur: in quantum scilicet. ille primo in Venis Pulmonaribus ab atro-purpureo in coccineum mutetur; cuius ratio est, quod sanguis juxta vasorum intercapedines, viz. dum ab arteriis in venas transit, particulis aereis ubique ac plurimum occurrit. Quamobrem si liquor quilibet Arteriæ Pneumonicæ injiciatur, non ita promte & cito pulmonem trajiciens per Venam redibit, ac si in membro quopiam, aut in aliis corporis partibus experimentum illud feceris; quin pars liquoris injecti in Trachæ ductus, aut lobulorum interstitia exudabit, & pars alia, in spumam abiens, tarde admodum per Venas redibit; indicio sane manifesto, eum in transitu pulmonari inter vasorum oscula hæere, eumque particulis aereis commisceri. Sanguinis circulatio per pulmones quiddam diversum, seu potius contrarium habet ab ea, quæ per reliquum corpus peragitur; in quantum scilicet Arteriæ Pneumonicæ sanguinem atro-purpureum, & Venæ coccineum continent; cum in toto præterea corpore, Aorta cruorem coccineum, & Vena Cava atro-purpureum transferat. Porro de Vena Pulmonari observare est, eorum ejus ductum, excepto ubi cordi affigitur, valvulis carere. Hoc inde constat, quod liquor trunco ejus injectus (pariter ac in Arteria habet) omnes illico ramos & furculos sine obice quovis pervadat. Quod quidem in hunc finem ita fieri oportuit, ut sanguis intra præcordia, ob passionum impetus, fluctuationes ac regurgitationes quaquaversus libere semper habeat. Insuper ne sinister cordis sinus à sanguine impetuosiùs irruente obruatur unquam, naturæ instinctu, fibris in Venæ radice contractis, cursus ejus inverti, & retro fluere potest. Venæ Pneumonicæ quoad ramificationem ejus extremam descriptio habetur Tab. 4. Fig. 3.

XXIV. 4. Huic vasorum prædictorum, quibus aer & sanguis convectuntur, Triumviratui Lymphæ ductus aquam exportantes adjunguntur. Horum ingens satellitium, per pulmones dispositum, Arterias & Venas stipat: porro furculi omnes, à pulmone exteriore versus radices ejus tendentes, in plures truncos majores coeunt, qui, ductui Thoracico communi inserti, lympham, à sanguine & humore nerveo superfluum, ingerunt. Profecto vasa hujus generis quamplurima in pulmonibus requiruntur; quippe cum sanguis hic maxime efflagret, & rapide circuletur; nihilque exterius per diapnoen exhalet, Venæ haud facile totum cruorem ab Arteriis excipiunt; porro Glandulæ, quod in iis depositum est, non diu continent: quare Lymphæ ductibus, quasi alveis permultis, opus erat, quibus humor continuo superabundans amandari possit. Si quando hos obstructi, aut disrumpi contingat, pulmonum aut pectoris hydrops, quinimo tussis & affectus Phthisici sæpenumero oriuntur. Hæc vasa pulmonum lymphica optime conspiciuntur, si inter canem vivum dissecandum, ductus Thoracici summitatem, ut nihil Venæ Subclaviæ infundatur, comprimatur: tunc enim pulmonum lymphæ ductus, siquidem in commune receptaculum obturatum ac impletum sese exonerare nequeant, summe intumescunt, & valde conspicui fiunt. In cane saginato si talis compressio aliquandiu fiat, humor lacteus è ductu Thoracico, valvulis referatis, in pulmones exundabit: quinimo idem lymphæ ductus, etiam longe infra renes confitos, pervadat, eosque humore distentos quasi lactescentes reddet. Lymphæ ductuum exteriorum in lobi pulmonaris superficie perreptantium delineatio rudis habetur Tabula 1.

XXV. 5. Vasorum pulmonarium genus ultimum sunt Nervi, & propagines Nervæ; quorum ingens copia (prout alibi innuimus) ubique per pulmones dispergitur. Circa horum munus olim ambigentes, opinari dicebamur, motus Pneumonicus primos impetus, aut saltem instinctus

ab his Nervis pendere; quoniam alias haud intelligere datur, quomodo pulmonum motus in respiratione, tussi, risu, aliisque ipsorum actibus, juxta quasque naturæ exigentias adeo semper exacte proportionentur. Nam prout sanguis plus aut minus in præcordiis æstuat, ac ebullit, etiam prout Tracheæ contenta quæpiam fibras Nerveas irritant, celerius aut tardius respiramus, & saepe, invito licet, tussimus. Attamen præterea Nervorum horum usus alius, & magis necessarius occurrit: nam ex quo liquet sanguiductuum, & Tracheæ tunicas ubique fibris muscularibus, sive motricibus, quibus contrahuntur, donari; satis obvium est Nervos Pneumonicos tum spirituum copias, tum contractionum instinctus ad fibras istas convehere: quin & verisimile est, propter Nervos istos spasmodice affectos, Palpitationem cordis, nec non Asthma & tussim Convulsivam sæpe numero excitari. Nervorum Pneumonicorum Anatomem sive descriptionem in Neurologia nostra, scilicet pag. 311. olim tradidimus, ut non opus sit eadem hic repetere, aut ampliare. Vasa prædicta quinaria, in distributionibus suis mutuo associata, & multifariam, quasi in nemora secreta cum vesiculis, velut lacunis ubique intertextis divisa, cum inter se varie complicantur, & contendantur, Telam quasi carneam, quæ ipsa pulmonum compages est, constituunt: quæ insuper instar parenchymatis solidioris apparet, quatenus Arteriæ & Venæ sanguine oppletæ interficiuntur, atque Tracheæ & lymphæductus vasa, tum aere tum aqua inanita, concidunt ac coalescere videntur. Hujusmodi fabricam pulmonis carniformem, ex meris vasis & vesiculis contextam, minus admirari subit, dummodo perpendatur, Testis Seminarii compagem nihil aliud esse quam glomerem ex filamentis quodammodo cavis, sive ex tubis spermaticis simul intertextis, complexum. Nervi Pulmonaris & quoad fibrarum quibus constat fasciculum, & quoad surculorum ejus propagationem descriptio habetur Tabula quinta.

XXVI. Pulmonis Telam, uti dictum est, ex vasis & vesiculis contextam, & juxta illorum ramificationes majores, & minores, in lobos & lobulos divisam, membrana, quasi commune integumentum, investit. Hujus binæ sunt tunice, scilicet unica exterior & tenuis, quæ filamentorum Nerveorum textura quadam (uti in plerisque aliis visceribus habet) subtilis videtur; altera interior, quæ & aspera, & nonnihil crassa est, è vasorum & vesicularum extremitatibus fere meris constans: & propter foveas ab his passim factas, intima superficies ejus instar favi apum apparet. Harum formæ Tab. 8. satis apte designantur. Membrana è binis hisce tunicis constata poros quamplurimos & latis magnos habet, in tantum ut, si Hydrargyrus lobi alicujus minoris ramo Tracheali infundatur, membranam fere totam intus obducens ubique è poris erumpat. In hac membranam velut aggerem tum cruor Arteriosus, tum aer impingens reflectitur; iste nimirum per venas in cordis ventriculum finitrum refertur, parte quadam aquosa per lymphæductus amandata: interim aer per eosdem Tracheæ ductus, quibus influxit, revertitur. Enimvero aura continue recens, quæ sanguini particulas nitrosas suppediter, inspirari; eique ut concedatur locus, altera vetus, jam effæta ac inutilis, prius expirari debet. Quandoquidem igitur utrumque munus intra eosdem ductus peragendum sit, paritibus vicibus modo hoc modo illud fieri oportuit. Dum inspiratur aer, pulmones quasi vento immisso inflantur; dumque idem expiratur concidunt, & ejus excludendi gratia arcte comprimuntur; adeoque solium ritu, perpetuis systolæ & diastolæ vices obeunt. Quo tamen impulsu, & quibus organis hoc fiat, operæ pretium videtur hic paululum expendere.

XXVII. Super his igitur observatione vulgari constat, pulmonis diastolen prætoris ampliacioni, ejusque systolen hujus contractioni semper obsequi;

obsequi; proinde ut concludere liceat, quando thoracis cavitare dilatata pulmōni expandendo spatium majus conceditur, aerem externum, sive circum pulsam, sive ob propriam vim elasticam (nam eodem res recedit) sponte in Tracheam insilire, & mox truncum ejus, Bronchia, & veficulas omnes subire, ac ad summum inflare; in eum nempe finem, ut particulæ ejus nitrosæ sanguini, pulmōnis loca omnia perfluant, ubique occurrant: deinde quando pectus, à dilatatione ista recedens, quoad cavitatem suam angustatur, etiam pulmo compressus, à diastole sua concidit, aeremque modo inspiratum excludit. At vero, quoniam aer non ea copia sponte exilit, qua insiluit, neque pectoris cavitare adeo contrahitur, ut pulmōnes valde comprimantur; ideo Tracheæ ductus omnes fibris muscularibus donantur, quæ inter expirandum seriatim contractæ, Aeris expulsionem promoveant. Itaque ut respirationis causa & fieri modus plane innotescant, inquirere oportet, quo ritu, & quibus organis vicissitudinaria ista pectoris dilatatio, & contractio peraguntur.

XXVIII. Circa hos motus, divini Conditoris mechanice, ad regulas Mathematicas plane adaptatam, satis admirari non possumus; siquidem nulla alia in re manifestius *ὁ Θεὸς γεωμετρεῖται* videatur. Quippe cum pectoris tum ampliatio, tum coarctatio à quibusdam musculis (quorum munus unicum est contrahere) perici debeat; res ita instituitur, ut costæ, quæ thoracis, velut parallelogrammi oblongi versus Cylindrum incurvati, latera efformant, in figuram modo quadratam, cum angulis rectis, pro pectoris ampliatione; modo in Rhomboidem, cum angulis acutis, pro ejusdem contractione, ducantur. Quod vero à partium situ ita mutato sequitur, ut cum latera ab invicem longius abscedunt, fines propius adducantur, & e contra; proinde spatii capacitas alterari potius, quam augeri aut diminui solet; ne ita circa thoracis cavitatem accidat, per Diaphragmatis motum miro artificio sic cautum est, ut, dum costæ superius pro pectore ampliando versus quadratam figuram ascendunt, ne fines interius abbrevientur, Diaphragma, quod finem inferiorem claudit, deorsum versus abdomen extumescat; adeo ut thorax quoad longitudinem simul, ac quoad profunditatem ampliatur: dein vice versa, dum costæ inferius ad pectus coarctandum versus Rhomboidem figuram ducuntur, ne fines ex more longius abscedant, Diaphragma superius ascendit, proinde ut thoracis capacitas inter expirandum, etiam quoad utramque dimensionem angustetur.

XXIX. Quod autem ad musculos pectoris, tum ampliacioni propter inspirationem, tum constrictioni propter expirationem inservientes, spectat, sapientissimæ naturæ Conditor plura & diversimoda utriusque muneris instrumenta instituit; propterea quidem ut respirationis opus, ad vitam adprime necessarium, incessanter usque & perquam robuste obiri possit. Musculorum prioris ordinis, à quibus scilicet thoracis cavitare dilatatur, alii costas attollunt, & posterius retrahunt, proinde ut arcuentur illæ magisque amplientur; in quo censu sunt musculi tres scapulares, unus lumbaris, ac intercostales externi undecim: atque alter internus musculus, nempe Diaphragma, pectoris fundum deprimit, ejusque longitudinem, una cum profunditate dilatata, ampliari facit.

XXX. Prædicti musculi, viz. scapulares, lumbaris ac intercostales, etiam cum Diaphragmate ad respirationis munus destinati, à pluribus Anatomicis, ac imprimis à Fallopio satis jam accurate describuntur, ut parum opus videatur hanc telam nunc retexere; præsertim, quia plenior & permanens harum partium notitia non nisi per crebras dissectiones, & *αἰτῶν δὲ* Anatomicam acquiri solet. Quatuor musculi priores diversiformes, ad inspirationes fortiores & violentas potissimum conducunt; intercostales vero exteriores, propter ordinarios inspirationis actus, quoad

vivimus, operam perennem & vicissitudinariam navant. Hi singuli univormes, cum basi carnea & crassiore, in costæ superioris imo radicati, fibris obliquis & antrorsum latis in costæ subjacentis summitatem feruntur, eique cum sine tenuiore ac tendinoso implantantur: unde sequitur fibras itas, dum circa radices suas intumefacti abbreviantur, costam inferiorem ducere & retro trahere; dumque adeo hi muscoli omnes simul contrahuntur, costæ omnes sursum elevatæ, & ab angulis cum spinis obliquis, in rectas alteratæ, thoracis truncum capaciore, sed aliquanto breviorum reddunt: cui Ellipsi ut succurratur, Diaphragma (quod, prius à systole liberum, intra pectoris cavitatem reconditur) una cum costis sursum tractis, inferius ad tensitatem ducitur; proinde ut pectus, quali tympanum undique frictum, capacissimum evadat; ac interea pulmones, spatio ampliore iis concessio, ab aere, qua data via, irruente inflentur, & totam thoracis ampliati cavitatem impleant.

XXXI Hæc de musculis inspirationi inservientibus: quibus subinde à contractione cessantibus, costæ statim à positione recta in obliquam decidunt; simulque Diaphragma à tensitate laxum, in pectoris cavitatem ascendit, seu potius à visceribus abdominis illuc protruditur; adeoque, ob partium situs ita mutatos, scilicet pectus contractum, & pulmones compressos, expirationis actus succedit. Hunc nonnulli meram alterius intermissionem esse, & tantummodo à motu musculari (quo respiratio peragitur) quiete, seu vacatione procedere statuerunt. Quinimo costarum à rectis angulis in obliquas declinatio, & Diaphragmatis ascensus, partium harum situs naturalis perhibetur, quoniam in defunctis sub tali positione reperiuntur. Huic opinioni assensum haud facile deberi existimo, quia interdum expirationis multo fortius & vehementius, quam inspirationis munus peragi debet; prout in tussi, cantu, risu, vociferatione, aliisque affectibus, quorum exercitia pectoris labor difficilis, & graviores nixus sunt. Quapropter non est, ut arbitremur expirationis actus hujusmodi intentos, à mera musculorum prædictorum quiete seu vacatione, quin vero ab aliorum oppositorum motu excitari. Porro non tantum propter vehementes, verum ordinarios & solennes *καταρσιών* vices, saltem ad librandum respirationis munus, muscoli modo citati oppositi, & pectoris contractivi requiri videntur: secus enim isti alii, quorum officium est thoracis cavitatem dilatare ac ampliare, interdum pensis sui immemores, aut fortius aut diutius quam par est agunt; quare opus est eos ab aliis, Antagonistis scilicet, expirationi inservientibus subinde admoneri, & in officio contineri. Sunt autem muscoli ad pectus constringendum dicati, sacrolumbus, triangularis, intercostales interni, ac muscoli quidam abdominis, quorum omnium usus & descriptiones cum à pluribus Anatomicis, tum accuratissime à Fallopio traduntur. Musculi intercostales interni uti situm, ita & munus intercostalibus externis contrarium obtinent; quod nimirum est costas deprimerè, & pectoris cavitatem, in figuram Rhomboeiden ducendo, coarctare. Quippe observare est, cujusque horum basin carneam & crassiorem costæ inferioris summo implantari, atque fibras motrices, inde oblique & antrorsum ascendentes, atque alteras intercostalium exteriorum decussantes, cum sine tendineo & tenuiore, costæ superioris imo inferi; hinc ut nullus hæc perpendens dubitet, quin hi muscoli interiores costas omnes deprimant, sive inferius ducant. Cæterum dum costæ ita deprimuntur, ut pectoris truncus angustior & magis acuminatus reddatur, hi muscoli interni, secus ac alteri externi, non solum costas, sed etiam appendices earum cartilagineas deorsum trahunt. Enimvero appositive ad hanc rem notavit Fallopius, *musculos intercostales exteriores solummodo costarum, ac minime cartilagineorum intervalia, internis vero utriusque spatia adimplere*: cujus ratio, Architectonicæ divinæ speculationem

nem jucundissimam præbens, ad hunc modum habere videtur: viz. dum costæ ad inspirationis actum sursum ducuntur, simulque versus spinam retrahuntur, motus iste à postico incipiens, à costis ipsis perficitur; quibus primo commotis cartilagine, velut funes appensi, facile obsequuntur; quare his rite componendis subsidio musculari parum opus videtur; ad costas vero agitandas, non solum prædicti muscoli intercostales, sed quatuor alii majores operam continuam navant: verum è contra, ut costæ deprimantur, simulque antrorsum ducantur, vis potissima antè incipiens, à cartilaginibus perficitur, quæ, tanquam funes ductuarii, quo tendendum est secum, costas facillime descedunt.

XXXII. Porro ob hunc finem, nempe ut costarum appendices cartilagineæ ad expirationis actum deorsum & propius invicem trahantur, non solum muscoli intercostales interni cartilaginum æque ac costarum intervalla implent, verum insuper musculus triangularis huic negotio totus destinatur; hic enim inferius ab osse sterni enatus, & sursum oblique ascendens, cartilaginibus inferioribus inseritur, quas versus caput suum, & invicem propius adducens, thoracem constringit. Quod circa hunc musculum annotavit Fallopius, consideratu dignum est; viz. cum in homine parvus adeo & subtilis iste fuerit, ut vix pro musculo accipi queat, in cane per totum os pectoris protenditur, & cartilagine omnes, etiam veterarum costarum sterno inosculatas, occupat. Cujus discriminis ratio divinam circa Animalium fabricas Providentiam plane indigitat. Quippe cum hoc animal, ad cursus velocissimos & diu continuandos natum, quo sanguis, dum intensius agitatur, rite accendatur eventileturque, aerem celerissime & fortiter uti inspirare, ita etiam expirare debet; (nam, ut recens aura liberius hauriatur, oportet veterem usque totum fortiter ejici & velut explodi :) ideo propter hunc actum firmiter obeundum (cujus in homine haud magnus est usus) musculus caninus molem ingentem & tanto operi parem fortitur.

XXXIII. Hæc de musculis pectoris truncum coarctantibus, ex quorum apparatu satis constat, musculorum oppositorum relaxationes huic negotio non sufficere. Caterum ut interea, dum pectus constringitur, Diaphragma superius ascendens cavitatem ejus abbreviet, haud facis est ipsum à contractione sua remitti, verum etiam necesse est ut, quamprimum hæc cessat, musculi abdominis contracti viscera comprimant, & superius propellant; à quibus statim Diaphragma relaxatum attollitur, inque thoracis truncum altius adigitur.

XXXIV. Ex horum omnium rationibus supputatis, inferre licebit, haud minores musculorum nixus circa expirationis actum, quam ad inspirationem requiruntur, impendi: immo majores dicamus, postquam his addetur, quod Tracheæ & Bronchiorum Tubi fibris muscularibus (prout supra ostensum est) præditi sint, quæ solummodo inter expirandum contractæ, aerem intus contentum cum majore impetu explodi faciunt. Et quidem ita fieri oportuit, quoniam aer vi elastica pollens in ductus pulmonares, quoties aperiri sinuntur, sua sponte satis promte insilit; illinc vero ut de novo statim penitus excludatur, impetu quodam & partium compressione, velut explosione opus est. Namque licet inspiratio ordine sit prior, tamen expirationem mox subsequi, & juxta istius tenorem proportionari necessum est; quippe, ut ista sit magna, hujus vices usque majores exiguntur. Quapropter in vehementi aut totius corporis, aut solius pulmonis exercitio, ut aura recens copiosius inspiraretur, vetus omnis non solum ex Trachea, & Bronchiis, verum etiam ex ultimis vesiculis quaque vice commoveri, & quoad maximam partem explodi debet; ideoque cum ad inspirandum, pulmonibus otiosis, tantum muscoli pectoris occupentur, ad expirandum fortius, tum muscoli pectoris oppositi, tum & ipsi pulmones laborant.

XXXV. Explicatis ad hunc modum respirationis organis, adhuc inquirendum restat, quo instinctu illa ad motum concita, perpetuas adeo systol^{is}, & diastol^{is} vices iterent; ut modo hi muscoli ad inspirationem modo illi ad expirationem contrahantur, atque oppositi interim quiescant; adeoque vicissim moveantur, ut sibi invicem mutuo locum cedant. Super his imprimis obvium est (quod etiam alibi fuse declaravimus) spiritus animales, pro musculorum motibus contractivis obeundis, è tendinibus in fibras carneas insilire; & deinde pro iisdem relaxandis, ex his in illos recedere. Porro cum functione mutua sit duplex, sc. spontanea, & mere naturalis, olim offendimus in priore, spiritus è tendinibus in fibras carneas pro appulsus juxta appetitus imperium evocari, atque intra has in actione manere, donec illius nutu dimittuntur; deinde vero in tendines revertis quiescere, donec rursus foras jubentur; hinc ut illorum motus & quietis tempora sint inæqualia, incerta, & pro libitu nostro varie determinanda.

XXXVI. In functione vero naturali multo secus habet: quippe spiritus animales è tendinibus in carnes perpetua vice, sive constanti reciprocatione efferuntur, & contractione brevi facta, mox ex his in illos resiliunt, ac ita vicissim: ad quem modum cor ipsum, Arteria & respirationis organa, quinimo ventriculi & intestinorum fibræ carneæ, nisi propter objecta sua alias determinantur, per systolas & diastolas perennes agitantur.

XXXVII. Non opus erit hic repetere, quod etiam alibi circa hæc bina motuum genera notavimus, sc. Spiritus Animales functionis motivæ spontaneæ, omnino aut potissimum à Cerebro, alioque mere naturalis Autores à Cerebello dispensari; porro & spirituum utriusque generis tum copias, tum actum in eundem instinctus, per nervos convehit.

XXXVIII. Attamen hic ambigitur, ad quod genus functionis motivæ, sc. spontaneæ, aut mere naturalis, respirationis actus referri debeat; cujus etiam ditionis, viz. Cerebri an Cerebelli, spiritus animales negotio isti destinati, fuerint. Satis liquet munus hoc motus spontanei quodammodo particeps esse; quoniam in nostra potestate est illius actus modo corripere, modo producere, aliaque diversimode alterare, imo interdum parumper cohibere: porro nervi ad præcipua ejus organa motiva, scil. Diaphragma & musculos thoracis pertinentes, è nervis Brachialibus & Lumbaribus oriundi, profapiam suam Cerebro debent, eorumque spiritus incolas ad motus voluntarios potissimum ordinari plane consentient. Verum in super è contra, respiratio in tantum functione mere naturalis est, ut illius organa in somnis absque notitia nostra, inque vigilia nobis non advertentibus, constantes systol^{is} & diastol^{is} vices reciprocant: porro licet actum sive exercitium ejus aliquantulum sistere aut variare pro libitu nostro possimus, integrum vero respirationis munus penitus abruptum, aut diutius suspendere nequimus. Præterea licet nervi, ad musculos pectoris & Diaphragma destinati, à nervis Spinalibus procedant, tamen hi posteriores, à ramis Brachialibus profecti, in progressu suo cum nervi Intercoastalis propaginibus communicant; quin etiam ab his nervis (qui ex Cerebelli ditione sunt) nervi reliqui omnes, per Tracheam & Pulmones disseminati, oriuntur.

XXXIX. Ex his plane sequitur, respirationis opus actum quasi mixtum, utriusque functionis motivæ, scil. tum spontaneæ, tum naturalis participare; atque spiritus ac nervos utriusque provincie, qui tum à Cerebro, tum à Cerebello procedunt, in hoc negotio occupari. Et quidem juxta Oeconomiam animaleam ita fieri oportuit: nam licet respirationis actus quidam, ad vitam sustinendam necessarii, constantes & perennes esse debent; sunt tamen plures alii Pectoris & Pulmonum motus occasionales tantum, & sæpius pro libitu nostro obeundi; uti cernitur in risu, ploratu,

cantu, vociferatione, sibilatione, aliisque privatis Pulmonum & Tracheæ operibus; quibus fortiter peragendis muscoli thoracis conspirant, & operam conjunctam navant. Porro in violentis totius corporis laboribus & exercitiis, à quibus sanguis plurimum incitatus eventilatione majori indiget, Brachia vehementer agitata, etiam Pectoris musculos, aliaque organa Pneumonica ad respirationem crebriorem in motus citiores adiungunt. Et revera, propter hujusmodi Brachiorum & Diaphragmatis *συμπνεύσεως*, nervi hujus motui inservientes, ab illorum ramis nerveis procedunt. Porro hac ratione cautum est, ne corporis exercitia Pulmonum vires, & respirationis tenorem excedant unquam aut labefaciant: quippe cum hujus organa difficilius laborant, aut fatiscere incipiunt, Diaphragmatis nervi, alteros Brachiales vellicantes, & quasi officii admonentes, à motione nimium intensa desistere jubent.

XL. Enimvero cum respirationis munus in plures usus, quorum alii mere naturales, aliique spontanei aut violenti sunt, destinetur; id propter spiritus & nervi, qui utriusque regiminis tum à Cerebro, tum à Cerebello proficiscuntur, in hoc opere conjungi, & nixus sociales præstare debent: ea tamen lege, & mutuo quasi pacto, ut alii aliis ad opera quæque maxime necessaria, aut convenientia imprimis obeunda invicem cedant, & mutuo obsequantur. Hinc respirationis ordinariæ aut mere vitalis instinctus, à nervis Pneumonicis incipiens, illico nervis Diaphragmatis, & exinde Thoracicis quibusque communicatur; adeo ut partes motivæ omnes mutuo statim in actu conspirent, atque pectoris ejusmodi systolas & diastolas efficiant, quales ad præsentem sanguinis statum requiruntur. Attamen è contrà quoad alios respirationis, aut spontaneæ, aut violentæ, actus habere videtur; viz. horum instinctus sive primus impetus, à musculis modo his, modo illis incipiens, mox organis quibusque aliis communicatur; ita ut, pro respirationis actibus designatis obeundis, simul omnium, istu oculi citius, focia opera accieatur.

XLI. Quæ hæcenus circa respirationis organa, eorumque munia ac usus differuimus, ut clarius elucescant, ex re fore videtur, quarundam ex iis partium maxime notabilium Icones ad vivum delineatas, una cum Tabularum explicationibus subjicere: prius tamen hic pauca quædam circa Pulmonis lymphæductus, & lobulorum interstitia in superioribus prætermisissæ, inferre visum est.

XLII. Cl. Malpighius hos Pulmonis lobulos, eorumque interstitia primus detexit; quibus tamen usibus inserviunt, haud satis clare denotavit. Videatur forsan hæc loculos sive spatia intra Pulmonem inania, etiam aeris (quo sit amplior ejus condus) receptacula quædam esse. At vero experimento sæpius facto evidenter constat, aerem Tracheæ fistulæ (quæ unicus ejus in Pulmonem aditus est) insufflatum, hæc lobulorum interstitia minime subire, aut inflare; attamen si foramini in quolibet ex his interstitiis facto insufflaveris, illico spatia hæc omnia in toto Pulmonis lobo inflata intumescunt, adeoque jucundo spectaculo lobuli omnes magnis intervallis distincti apparebunt; uti exprimitur Tab. 3. Fig. 2. Porro lymphæductus pulmonis superficiem perreptantes, ubique sere membranulis interstitia integentibus includi, eorumque fines in ipsa interstitia desinere videntur. Cæterum vasa lymphica, cum unaquæque valvulis, ita quæ ad pulmonem spectant numerosissimis instruuntur; prout in Bovis lobo ampliori calente evidentiissime discernere est, & ad vivum exprimuntur, Tab. 1. d. d. d. d.

XLIII. Circa horum usus ut conjectari auserim, verisimile est cavitates istas quosque lobulos intercipientes, vapores à sanguine accenso quaquaversus copiose emanantes (cum nullibi melius detruddi, aut seponi possint) excipere, qui sc. è vasorum sinibus in cavitates hæc per tenuissimos ipso-

rum parietes transfudant, indeque mox ulterius propulsi in aquam per hæc vasa appropriata, è pulmone deportandam condensantur: insuper ne lymphæ intra ductus istos, à vaporibus factæ, ac ita condensatæ, in pulmones (magnam ipsi noxam illaturæ) regurgitent, densissimi valvularum obices impediunt.

XLIV. Enimvero sæpe sæpius miratus sum, quid fiat de effluviis vaporosis, quæ perpetim è sanguine in præcordiis efflagrante copiosissime, & nonnunquam impetuossime dimanant. Quamvis enim plurima eorum per Trachæa ductus una cum aere inter expirandum avolant, attamen iis quaquaversus in orbem densissime erumpentibus unica exitus via, sive emissarium singulare haud sufficit, quapropter loculi sive spatia istæ inania ubique ex omni parte disponuntur, quæ vapores in pulmone occlusos excipiant, & eosdem mox condensatos per Lymphæductus, quasi per totidem Alembici rostra, extillent.

XLV. Vasa Lymphica pulmonibus egressa; cum furculis numerosis versus ductus Thoracicos tendunt, iisque magna ex parte inferuntur; in itinere vero Oesophagum, nec non Trachæa & Aortæ truncos supercandunt, in iisque varia in fertione propagines multas amittunt; proinde ut videatur aliquantum humoris Lymphici pro vasorum istorum parietibus lubricandis impendi.

Figurarum Explicatio.

TABULA prima exhibet pulmonis lobum unum integrum revolutum, in cujus superficie Lymphæductus, huc illuc perreptantes, conspiciuntur.

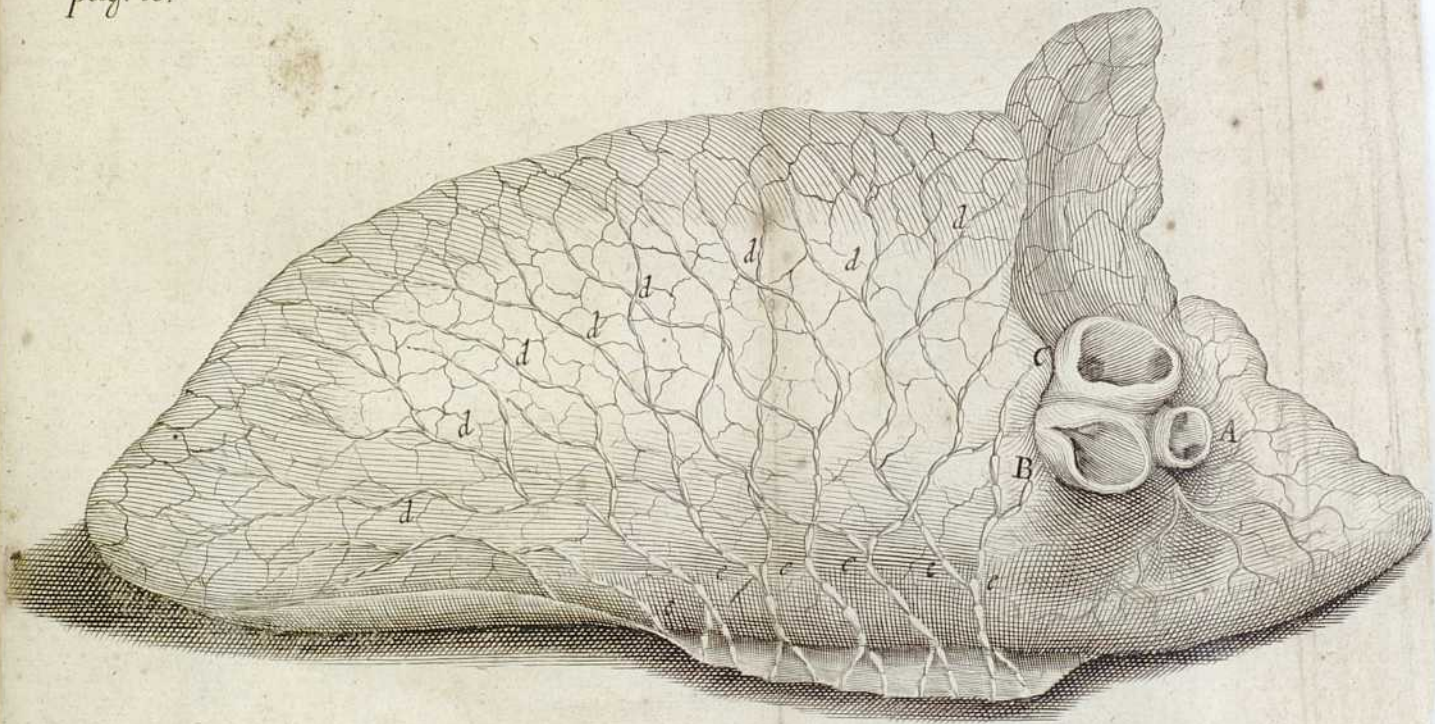
- A. Trachæa in medio vasorum jacentis resectæ orificium.
- B. Arteria Pneumonica subjacentis orificium.
- C. Venæ Pneumonica superpositæ orificium.
- d. d. d. d. Lymphæductus exteriores per lobi istius superficiem disseminati.
- e. e. e. e. Lymphæductus plures in dorso hujus lobi cocuntes, unde transeunt in ductus Thoracicos.

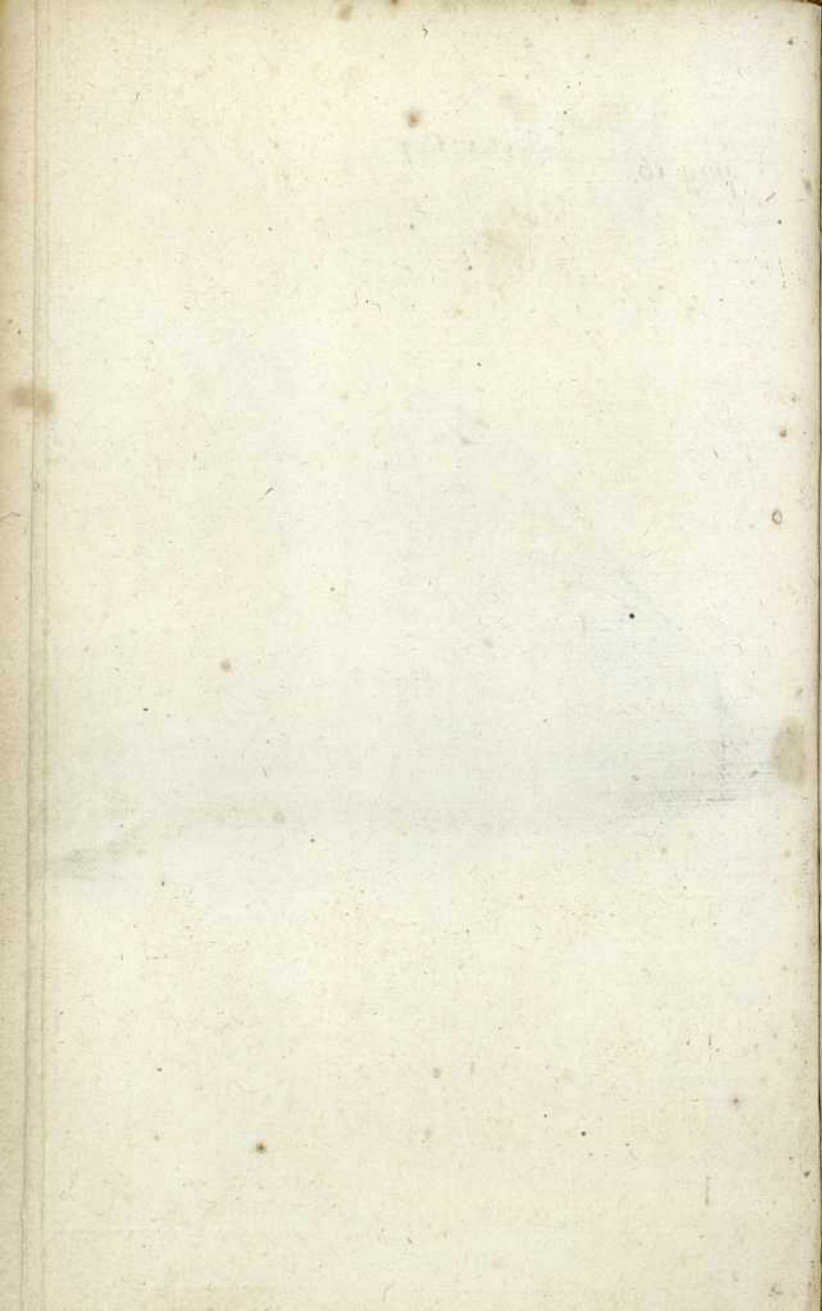
TABULA II. exhibet pulmonis Ovini lobum unum in medio sectum, ut portione superiore (in qua Venæ caudæ est) amota, & Asperæ Arteriæ Trunco seposito, Arteriæ Pneumonicae per totam ejus compagem, sc. lobulos minores & minimos, ramificatio ostendatur. Hujus ductus omnes, sc. propagines & furculi, ut ut minuti, à liquido quodam injecto impleti & colorati, ad vivum delineabantur.

- A. A. A. A. Lobi Pulmonaris divisi medietas inferior, Arteria Pneumonica ramificationem continens.
- B. B. B. Arteria Pneumonica truncus ad hunc lobum pertinens.
- C. Foramen unde ramus ejus alter amotus resectabatur.
- D. D. D. D. Caudices è quibus rami ejus alii (siquidem in hac Tabula exprimi nequibant) resectabatur.
- E. E. E. E. Trunci hujus Arteriosi, in longum protensi, rami laterales utrinque in dextram & levam protensi.
- F. F. F. F. Furculi & propagines minores, qui paribus venosis, & Branchiabilibus ubique complicantur; ac ultimo cum Venosis velut contexti, vesiculas orbiculares ubique circumdant, & quasi Corymbis vincunt.

pag

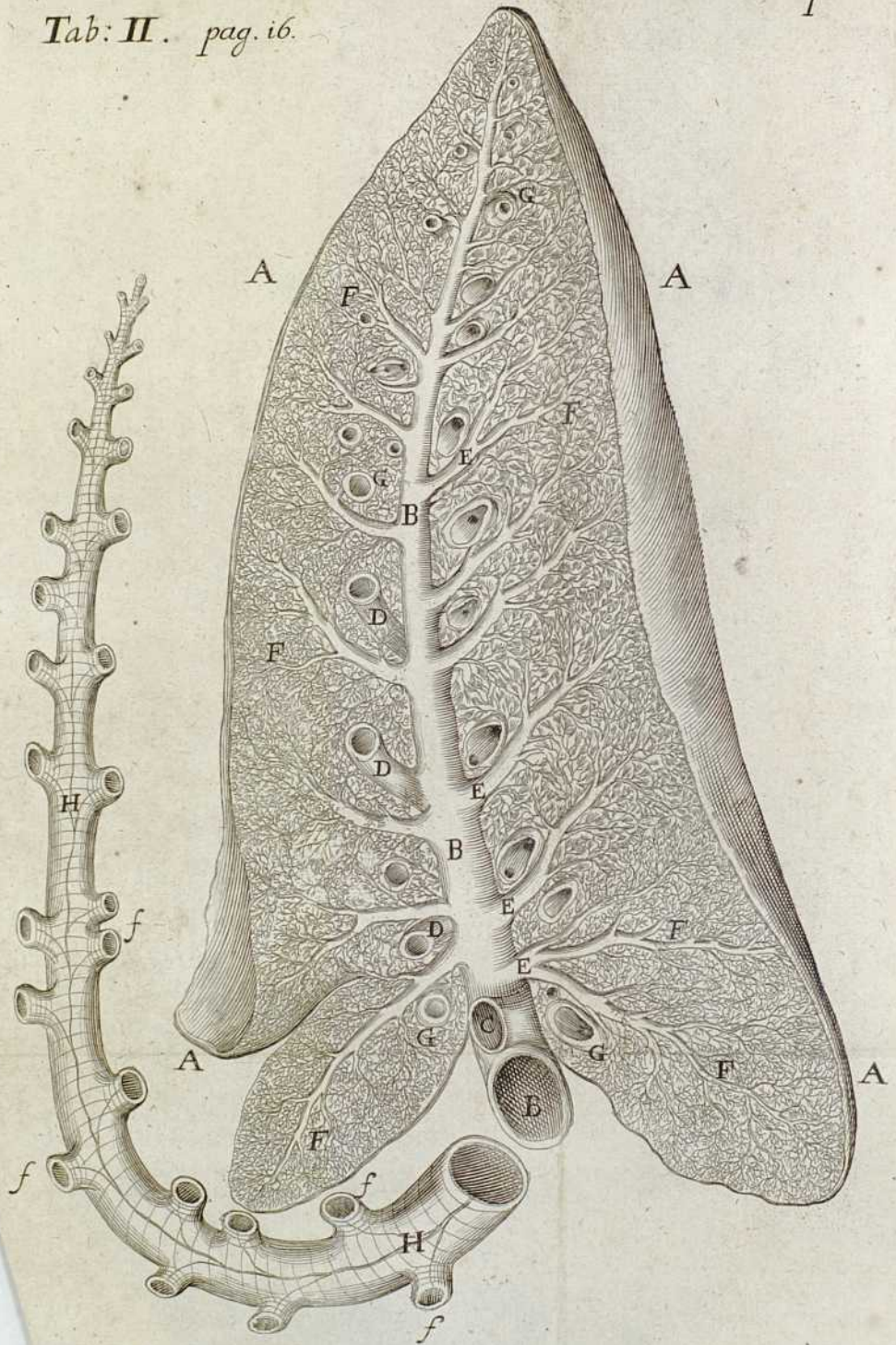

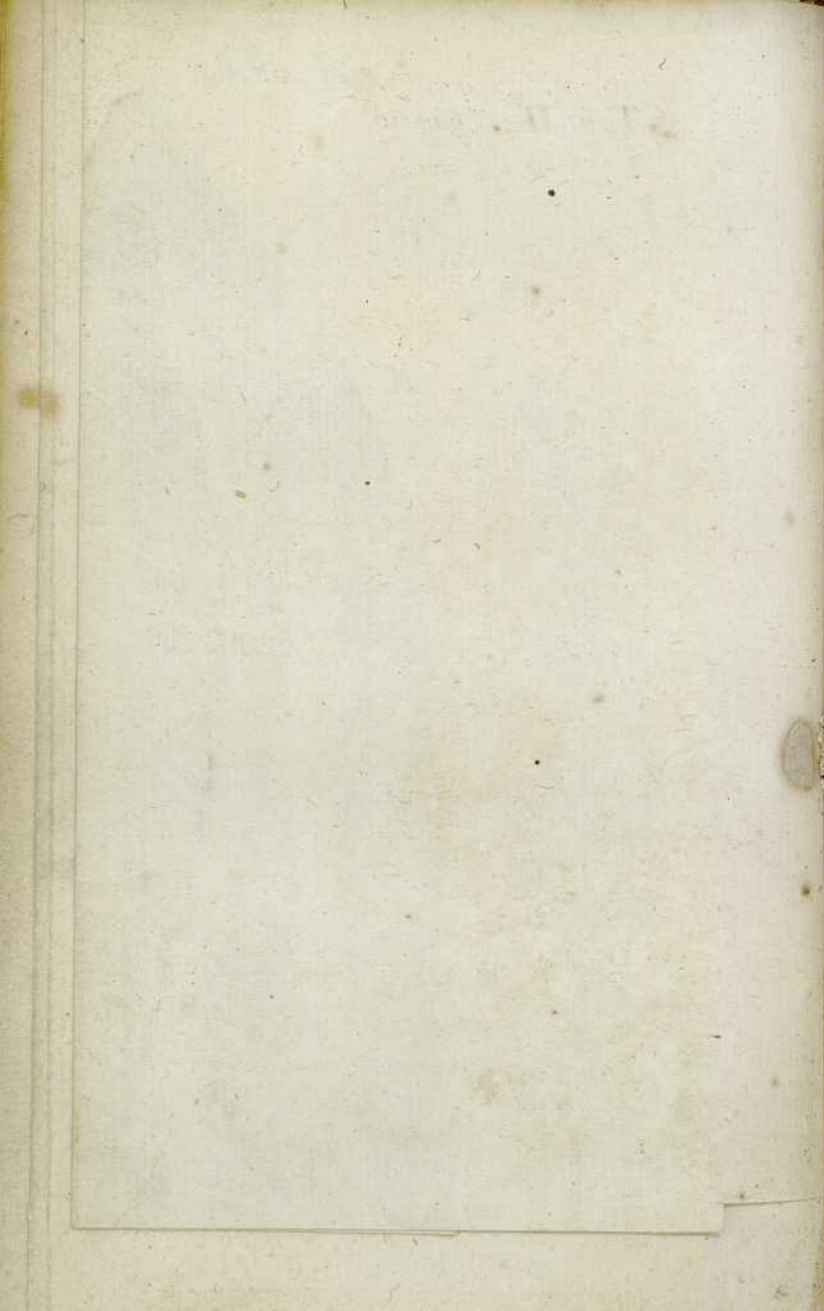

Tab: II.

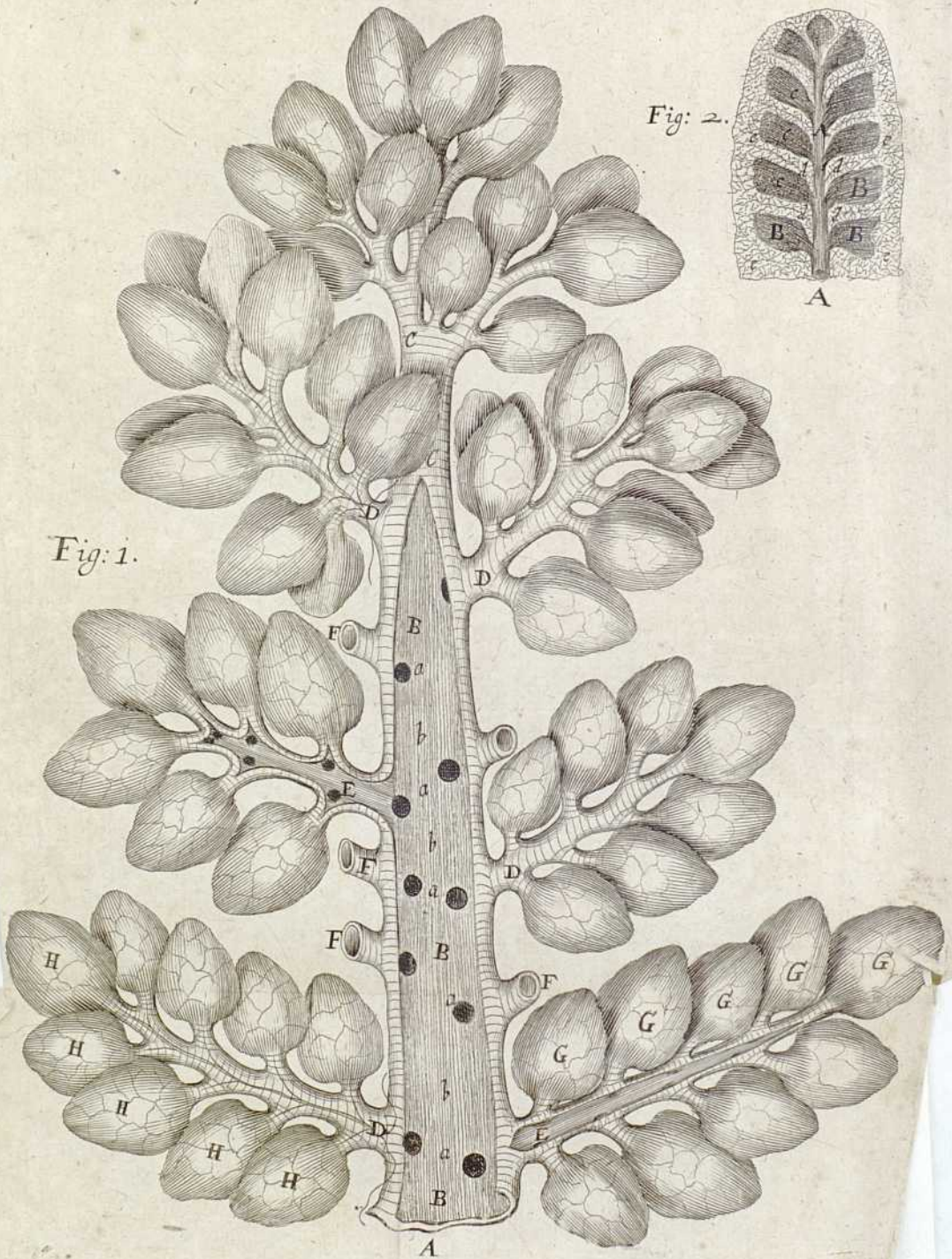

t. i. : Cap. i.

- G. G. G. C. Rami Bronchiales, qui à Trachea caudice seposito resecti, & lobo hinc Pulmonari immersi, ramis sanguiferis associantur.
- H. H. Aspera Arteria caudex ad hunc lobum pertinens, qui Arteria Pneumonica incumbat, resectus & sepositus.
- f. f. f. f. Caudices ramorum Bronchialium, qui partim in lobi hujus portione descripta G. G. G. G. immerguntur, partimque in medietate ejus altera abscissa distribuuntur.

TABULÆ III. Figura I. exprimit pulmonis lobum unum, juxta Asperæ Arteriæ ramificationes, in lobulos minores & minimos divilum: cujus vasis furculi & propagines à liquido prius injecto impleti, & deinde quoad lobulos ab invicem sejuncti, etiam ad vivum delineabantur.

- A. Aspera Arteria truncus, à reliquo ejus corpore abscissus.
- B. B. B. Pars ejus inferior per sectionem aperta, ut tum foramina in singulos ramos ducentia, tum villi ejus recti musculares conspiciantur.
- a. a. a. Foramina prædicta in ramos hac illuc protensos ducentia
- b. b. b. Villi musculares recti, quibus alii circulares incumbunt.
- C. C. Caudicis hujus Trachealis pars superior integra, sive clausa, ut Cartilaginee Annulares appareant.
- D. D. D. D. Rami Tracheales lobulos minores constituentes ibidem integri & clausi, etiam ut in iis Cartilaginee Annulares appareant.
- E. E. E. E. Rami pares per sectionem aperti, ut foramina & villi musculares recti conspiciantur.
- F. F. F. F. Caudices, è quibus rami Tracheales abscissi remouentur, ut reliquis post divisionem expandendis spatium concedatur.
- G. G. G. G. Lobuli secundarii Bronchiorum caudicibus tanquam ura appensi, qui etiam in lobulos adhuc minores dividi possunt, quorum omnium ductus interiores è Bronchiis in cellulas vesiculares transeunt.
- h. h. h. h. Vasa sanguifera lobulorum istorum superficies perreptantia.

TABULÆ III. Figura II. exprimit portionem lobi pulmonaris, in quo, interstitiis membranosis inflatis, lobuli omnes in propria figura apparent, atque Polypodii folium nonnihil repræsentant.

- A. A. Aspera Arteria cum reliquis vasis complicata portio, cui caudici ex omnibus istis constato, lobuli instar foliorum arboris accrescunt.
- b. b. b. b. Lobuli ipsi.
- c. c. c. c. Vasa sanguifera eos perreptantia.
- d. d. d. d. Lobulorum interstitia membranosa, qua item vasis sanguiferis
- e. e. e. e. obducuntur.

TABULA IV. exprimit vasa tum Trachealia tum sanguifera, pro uno lobulo constituendo ab invicem separata & distincta, nec non cujusque illorum conformationes peculiare.

Figura I. repræsentat rami Trachealis intra lobulum unum distilluti divaricationem, inque Tubos & vesiculas orbiculares ramificationem.

- A. A. Asperæ Arteria caudex, in cujus superficie Cartilaginee Annulares apparent.
- b. b. b. b. Rami minores à caudice isto profecti, in quibus etiam Annuli apparent.
- c. c. c. c. Ramorum istorum in vesiculas orbiculares, qui utrarum racemis similes videntur, transitus.

d. d. *Vasa sanguifera à Pneumonicis distincta, quæ Tracheam obducunt, eoque nutritiōe inserviunt.*

Figura II. & III. Arteriæ & Venæ Pneumonicæ intra eundem lobulum pares ramificationes distinctim ostendunt; quæ ambæ cum vasis Trachealibus complicatæ, compagis pulmonaris texturam maxima ex parte constituunt.

TABULÆ V. exhibet Nervum Pulmonarem subsidio microscopii paulo accuratius descriptum: adeo ut plane constet truncum ejus fibrillarum innumerabilium una colligatarum quasi fasciculum esse; quinimo & caudicem ejus, dum in Serpilli modum pulmones perrepat, surculos à se varios huc illic propagare.

Figura I. Trunci Nervei portionem abscissam refert, cujus extremitas una aperta, & per microscopium inspecta, in fibras sere innumeras explicabilis videtur.

A. *Nervi truncus.*

a. a. 1. 2. *Fibrilla circa extremitatem abscissam ab invicem divisa, & late expansa.*

Figura II. & III. tum trunci, tum rami cujusque fibras quasdam explicatas, ac insuper surculorum è varia stirpe propagationes, crebro iteratas ostendunt.

B. *Truncus primarius.*

b. b. b. b. *Fibrilla circa extremitatem abscissam explicata.*

c. c. c. c. *Surculi è fibrillarum fasciculis propagati.*

TABULÆ VI. imprimis Arteriæ sanguiferæ Anatomem, quam in numero tractatu descriptimus, hic aptis Iconibus delineatam exhibet.

Hujus *Figura prima ac superiores*, vasis istius quatuor tunicas distinctas, sc. nerveam, muscularem, glandulosam, & vasculosam representant.

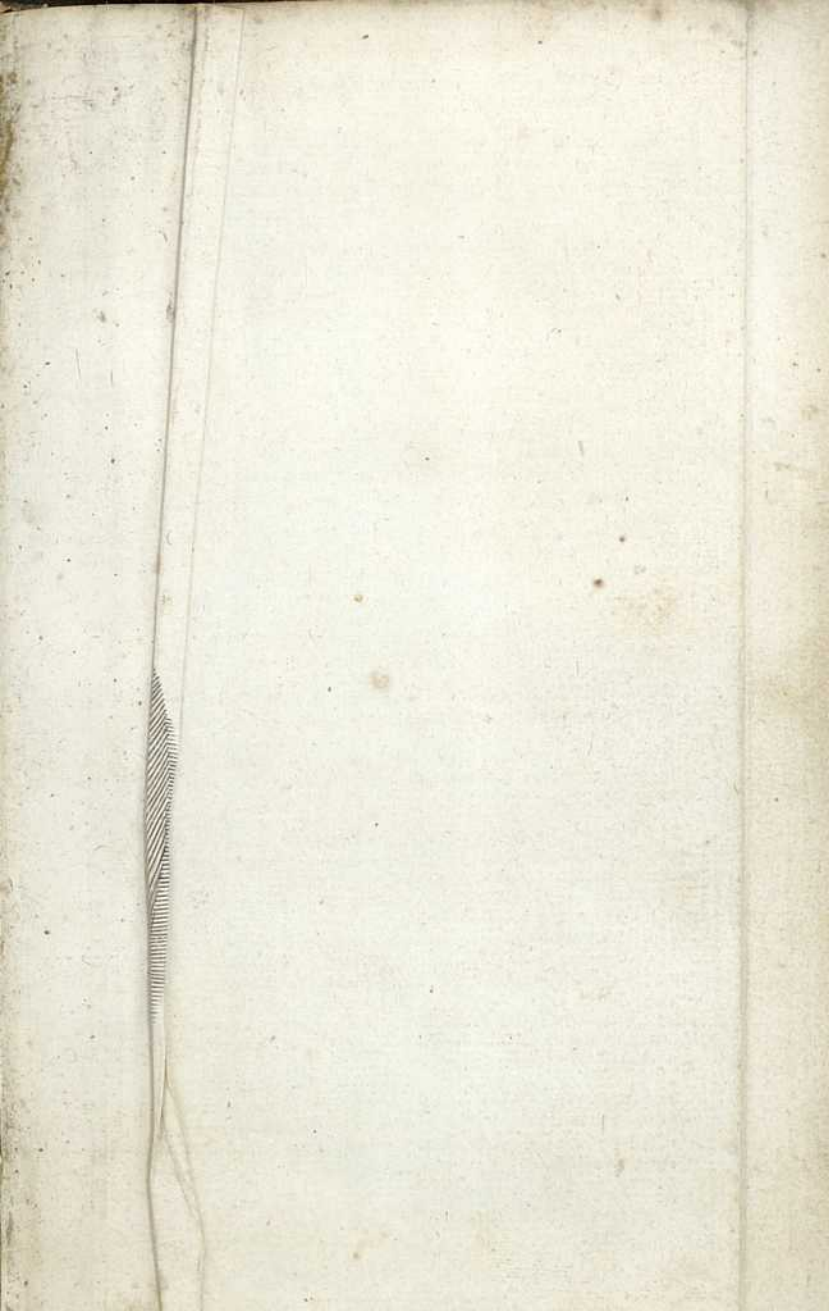
I. *Tunica intima nervea*, quæ forsan aliquatenus musculosa est. fibris rectis sive longitudinalibus constans; quæ contractæ Arteriæ, Tubum abbreviari faciunt.

II. *Tunica proprie muscularis*, fibrarum muscularium aggerie constans, quæ cum successive pone sanguinis rivum contrahuntur, circuitum ejus corripere faciunt. Ad harum motu est quod Arteriæ pulsant.

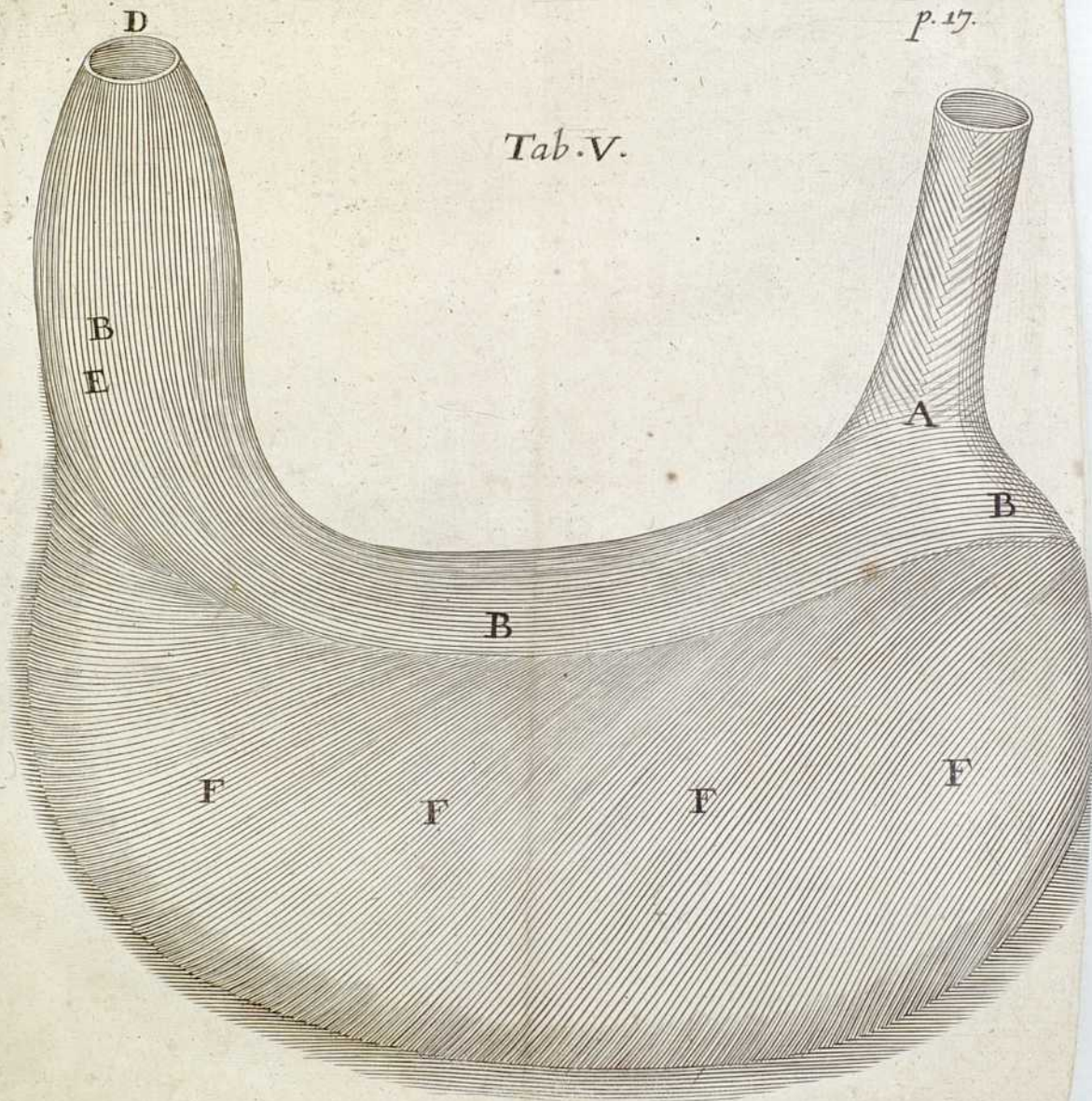
III. *Tunica glandulosa*, quæ, (secus ac in Intestinis habet) tunica musculosæ superposita, è glandulis perexiguis & numerosissimis constituitur.

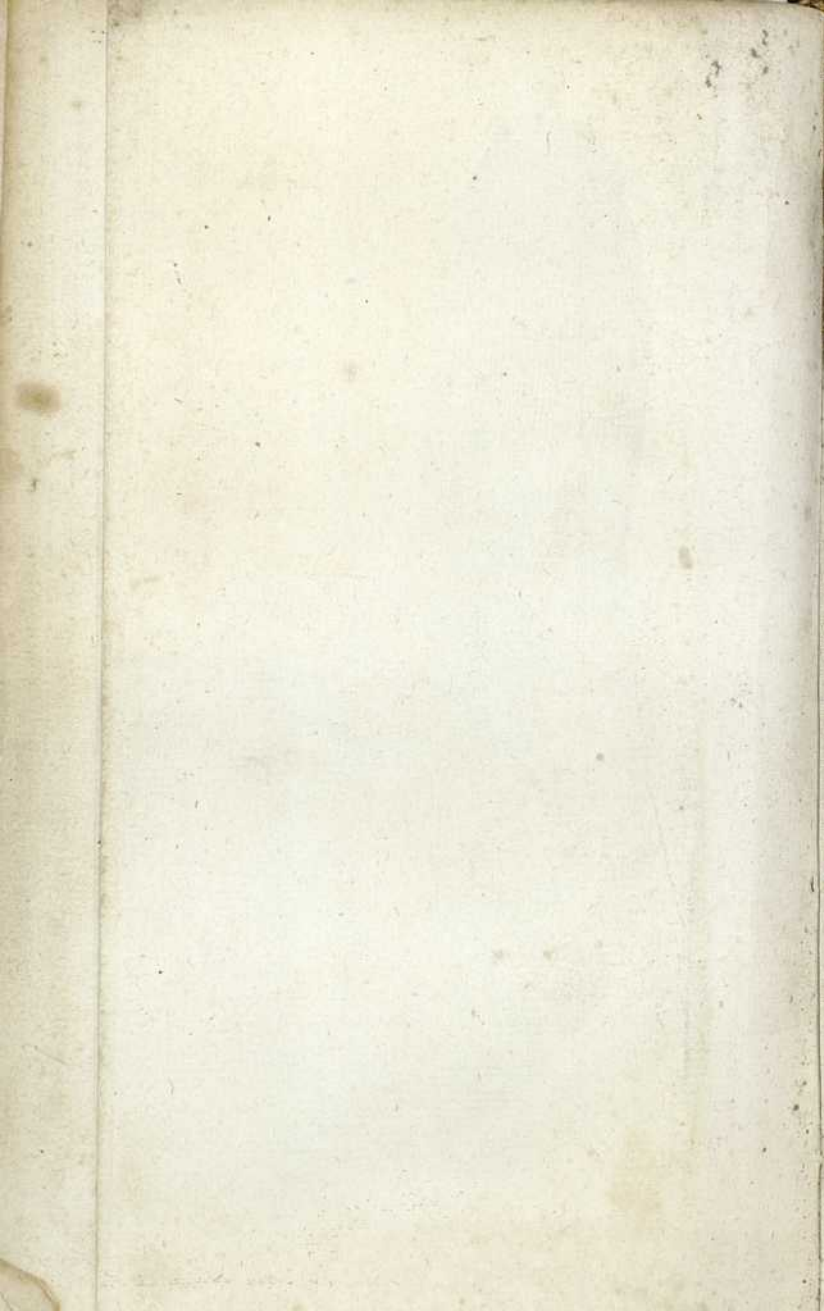
IV. *Tunica externa vasculosa*, sive vesicularis, quæ è vasis sanguiferis inter se, cumque propaginibus & fibris nerveis varie complicata & contorta, quoddam quasi reticulum videtur.

TABULÆ VI. *Figura secunda & inferiores*, Venæ Anatomem, sive quatuor ejus tunicas Iconibus idoneis expressas ostendunt; quæ tunicæ, ut è vasis portione quadam (exteriori incipiendo) successive eximuntur, integræ apparent.

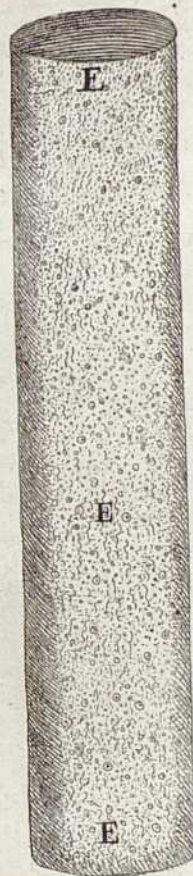
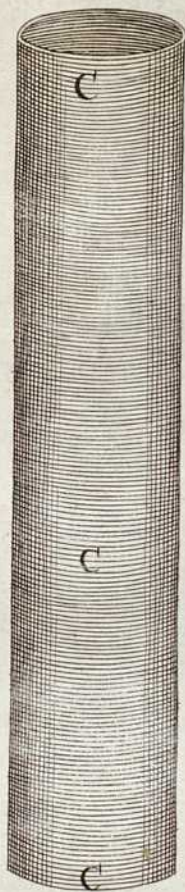
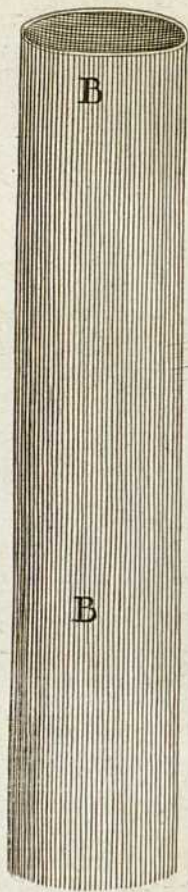
Tab. V.

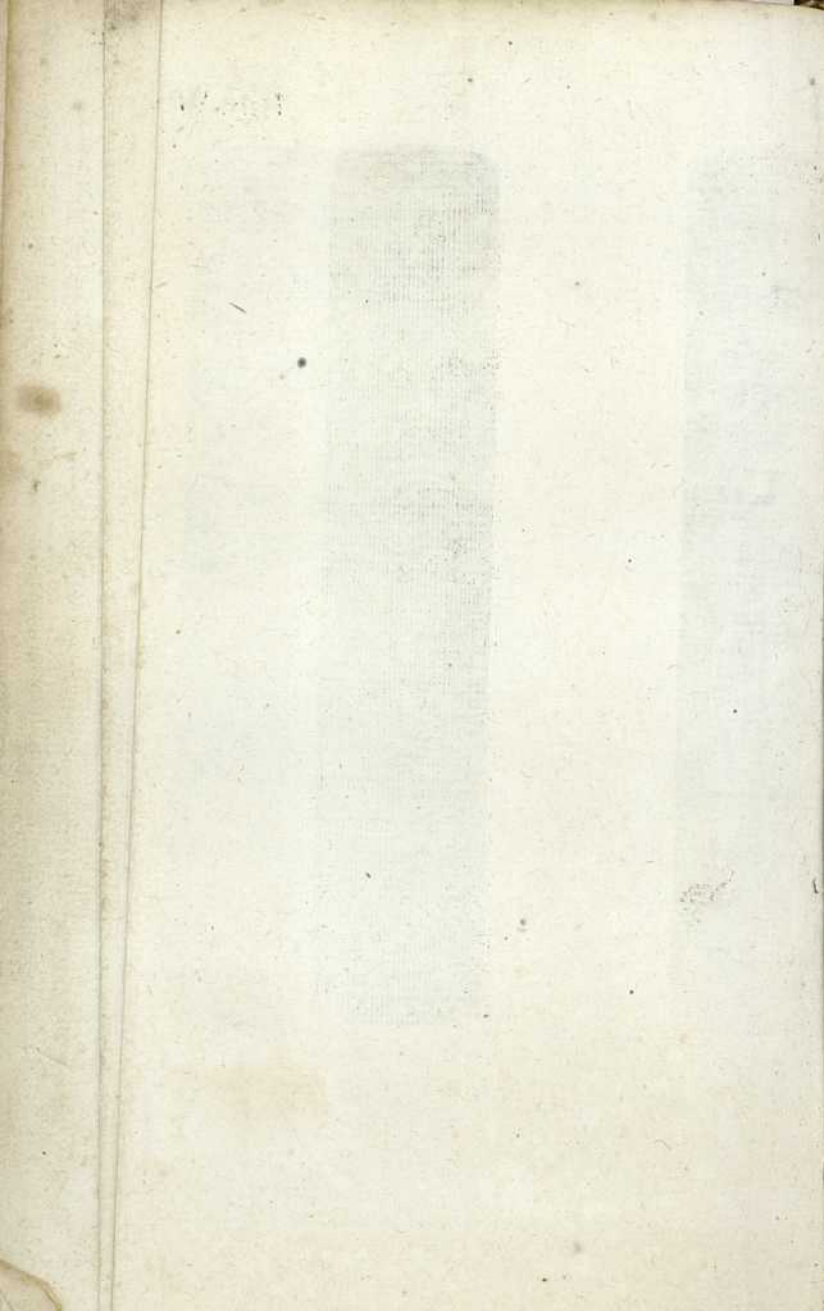

A

A

1877

7: 3.

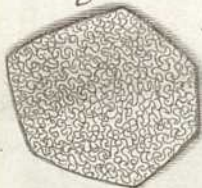

Tab: VIII. ad pag. 19.

Fig: 1.

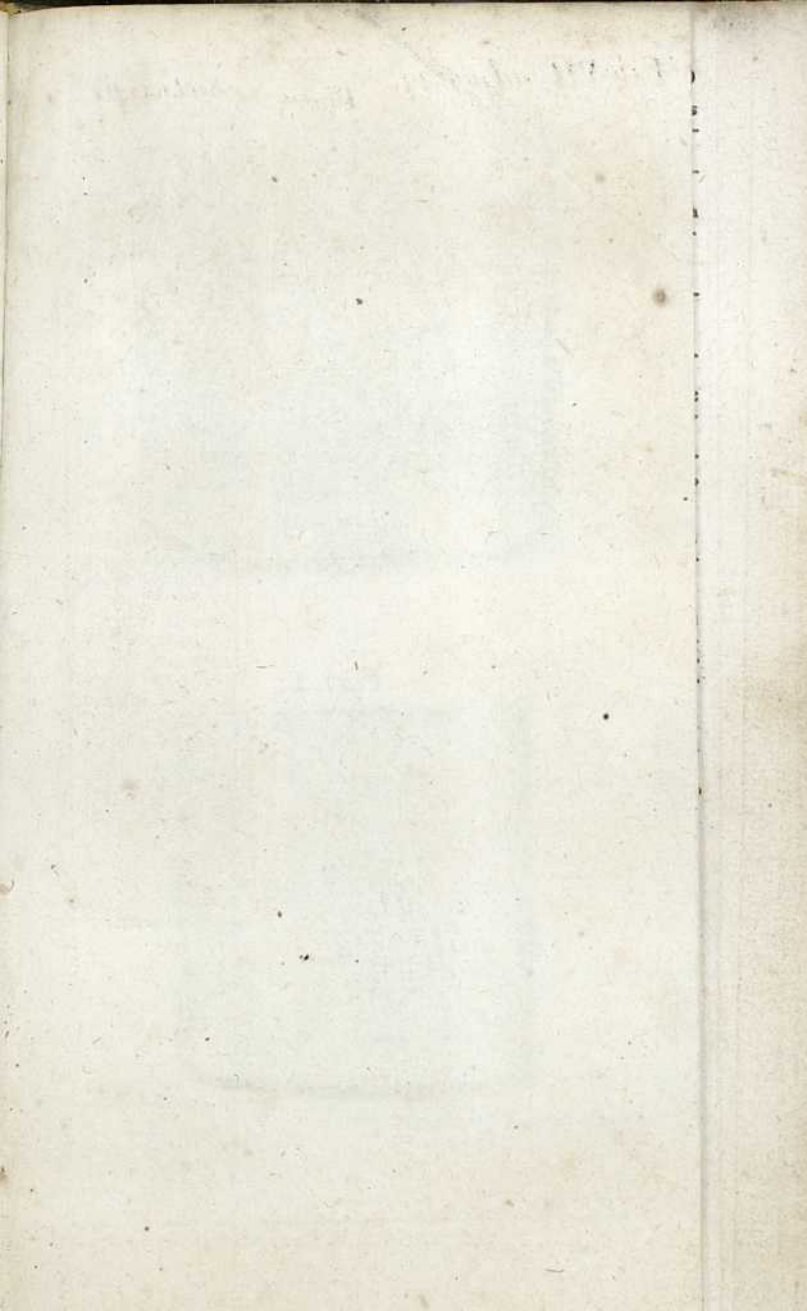

Fig: 2.

Fig: 3.

Sect. 1. Cap. 1.

Fig 1

Fig: 4.

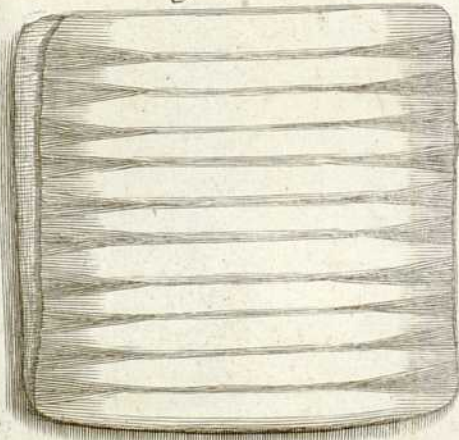

Fig: 2.

I. *Tunica externa*, fibris nerveis (quæ forsan aliquatenus musculares sunt) quodammodo rectis, sive in longum (licet serie minus regulari) protensis constans.

II. III. *Tunica vasculosa & glandulosa*, quæ pariter ac in Arteria habent.

IV. *Tunica intima muscularis*, etiam fibris circularibus sicut in arteria constans, quæ pone sanguinis rivum contractæ, cursum ejus reducem accelerari faciunt.

TABULA VII. Asperæ Arteriæ tunicas distinctas, & ab invicem separatas exprimit.

I. *Figura prima* Tunicam intimam, fibris muscularibus rectis, sive longitudinalibus præditam ostendit.

II. III. *Figura secunda* Tunicam glandulosam, & *tertia vasculosam* (quæ pari fere ritu ac in vasis sanguiferis, ac etiam in intestinis habent) designat.

IV. *Figura quarta* tunicam exteriorem (quæ partim cartilaginea, & partim muscularis est) exprimit. Hujus fibræ transversæ, sive Annulares, cartilaginum interstitia adimplent & connectunt.

TABULA VIII. Tunicæ pulmonaris extimæ, totam ejus compagem obducentis, portionem, microscopii ope elegantissime simulque accuratissime descriptam exhibet.

Figura I. exhibet prædictæ tunicæ portionem, quæ partim ob vasorum eujusque generis in ea terminatorum extremitates, foveolis quasi puncturis densissimis excudi videtur; & partim è vasorum sanguiferorum complicationibus, velut corymbis, vesiculas orbiculares cingentibus, in plures velut areas *τραπέζοις* distinguitur.

Figura II. repræsentat membranæ extimæ portionem à vasorum corymbis avulsis separatam, & sine areis, solummodo foveis minutissimis quasi puncturis insignitam.

Figura III. exprimit Tunicæ prædictæ arcam quandam singularem, ope microscopii magnitudine auctam.

SECTIO I. CAP. II.

De Respirationis læsæ variis speciebus, earumque causis,
& symptomatum rationibus.

Hactenus pulmonem, partesque ejus motui, & consequenter functioni vitali, quoquo modo intervientes lustravimus; quæ cum plures & diversimodæ sint, adeoque multiplex & respirationi valde accommodus organorum apparatus existat; ita multifariam, & propter diversas occasiones eadem perverti, aut vitari periclitantur. Revera Horologium ex elastro, rotis, modiolis dentatis, spiris, libramento, summo cum artificio fabricatum, haud magis aut facilius depravationi obnoxium est, quam hæc pectoris machina pneumonica, per quam aerem inspirando, sanguinis flammam vitalem cum motu & calore ejus temur. Erimvero cum ad respirationis munus spectent pulmonum vasa, scilicet trachea, cum bronchiis & vesiculis; item cor cum arteriis & venis; insuper ad sint nervi cum fibris tum muscularibus, tum nerveis, lymphæ ductus, & glandulæ; porro cum & vasorum horum contenta, sc. aer, sanguis verus & recens cum sero ejus, lympa, & spiritus animales; vitium quodvis in unoquoque horum contingens, sæpe totam functionem pneumonicam perturbat. Nec minus etiam organa pectoris motiva, sc. muscoli cum diaphragmate, atque nervi iis destinati; quinimo interdum spiritus animales, antequam nervos eos subeunt, perperam se habentes, non raro magnas circa respirationem *et alios* inducunt.

II. Cum præcipua pulmonum functio & usus fuerint, sanguinem & aerem per totas partium compages intimosque recessus, atque ductus quosque minutissimos traducere, & ubique invicem committere; in eum nempe finem, ut sanguis venosus à circuitu redux, & chymo recenti dilutus, proindeque crudus & velut semiextinctus, tum perfectius misceatur & velut subigatur, tum potissimum ut secundum omnes suas partes ab aere nitroso de novo accendatur; hinc primaria circa hoc negotium, sive munus pulmonare, delicta, ut plurimum in his duobus consistent; sc. primo quod sanguis non rite trajicitur per cordis sinus, & vasa pneumonica; & secundo quod aer haud debito modo in Tracheam ejusque ductus inspiratur, expiraturque. Utriusque horum duarum sunt partes: primo enim quoad sanguinis trajectionem, culpa interdum intra cordis sinum dextrum, aut arterias pneumonicas; quandoque item in venas pulmonares, aut cordis ventriculum sinistrum committitur: dein secundo quoad aerem modo in inspirando, modo in expirando, imprimis ac potius delinquitur; quamquam insuper utraque functio interdum ex æquo peccet. Singulorum ex his varii sunt casus, plures item causæ, & fiendi rationes; quarum præcipuas hic breviter perstringam.

III. Primo igitur, quando sanguis non rite cordis sinum dextrum & arterias pneumonicas pertransit, aut proprio ipsius vitio, aut ductuum modo istorum, modo ulteriorum culpa illud contingit. Quippe nonnunquam sanguinis rivus in citeriore præcordiorum regione subsistit, propter obicem in altera factum; quinimo interdum aeris inspirati defectus, aut vitium, sanguinis trajiciendi remoram facit.

IV. Quod spectat ad sanguinis vitium, quo minus expedite hic cordis sinum dextrum & arterias pneumonicas trajicit, Clarissimi Sylvii opinio,

nio, nisi operis prolixo, & longe à proposito nostro esset, hic discutienda foret. Enimvero supponit ille, sanguinis venosæ ramum descendentem, chymo simulque humore lymphatico à toto corpore reduci imbutum, spiritus acidulcis indolem habere; ejusque interea ramum ascendentem bile cæcæ cysti fellæ in cruoris massam suffusa impregnatum, salis volatilis oleosi participare; deinde ex horum subconcretorum intra dextrum cordis sinum confluxu, blandam & naturæ amicam excitari pugnam sive effervescentiam: in qua, & ob quam, latentes conclusæque in utroque paries ignea, compedibus soluta, & in libertatem vindicata, chyli & sanguinis partes omnes rarefaciunt, ac ita mutant & alterant, ut tum vitæ & caloris, tum motus & nutritionis in tota corpore munia obeant. Hypothesi huic perquam ingeniosæ, & concinne adaptatæ, ne statim assensum præbeam, plurima faciunt. Præterquam enim quod multi circa bilis genesis, & dispensationem longe aliter statuunt, adeoque, non sine firmis rationibus & experimentis persuasi, talem sanguinis diversæ indolis, & in cordis sinu dextro litigantis, *εὐτοψία* edocti, effervescentiam negant: Nostra, quæ fuit olim, adhuc fert sententia, utrumque sanguinis rivum pariter chymo recente perlutum, prorsus homogenum existere; atque id propter, vasa lactea thoracica tam longo itinere chyli partem circumducere, quam trunco venæ cavæ descendenti, æque ac partem alteram vasa mesaraica trunco ejus ascendenti infundunt: quod etiam una cum chylo humor lymphaticus vasibus subclaviis infundatur, ita ut in sanguinem reduci percommode queat; nec quidem aliis aut pluribus ejus ductibus opus videretur. Porro humorem istum recte constitutum, æque ac chylum ipsum dulcescens, massæ sanguinæ absque lucta in corde excitata, simul congruere & facile assimilari statuimus. Sin vero humor lymphaticus, à cerebro & nervoso genere æque ac à glandulis redux, à debita crassi degener, (uti crebro assolet) acorem contraxerit, idcirco sanguini venoso reinfusus ipsum fundit, & in serositates præcipitat, proinde ut magna urinæ profluvia inducantur. Porro à tali causa Diabetem excitari alibi ostendimus. At vero tantum abest, ut talis humoris lymphatici fluor, in dextro cordis sinu majorem sanguinis effervescentiam concitet, ut potius è contra exinde cum pulsu debili, sæpe totius infrigidatio, aut rigor, non raro etiam spirituum deliquia aut affectus spasmodici excitentur & urinam copiosam & pallidam comitentur. Quorum ratio proculdubio est, quod tum humor limpidus è cerebro & nervosis partibus exundans sanguinem in serositates fundit. & nimis diluendo refrigerat; proindeque spiritus animales, vehiculo suo destituti, aut deficient, aut motus inordinatos ineunt.

V. At vero sanguinis in cordis sinu dextro, à partium dissimilium lucta, effervescentiam elasticam uti prorsus negamus; ita quoties exinde in pulmones non debito modo ejicitur, illud non tam proprio ipsius, quam facultatis animalis vitio aut defectu accidere statuimus. Si quando enim spiritus, cordis fibras motrices actuanes, aut deficient, aut in *convulsiones* spasmodicas adigantur; cor proinde inordinate vibrans, laticem cruentum aut infirme, aut irregulariter foras propellit.

VI. Quod autem sanguis corde egressus arterias pneumonicas haud semper expedite trajicit, id interdum propria ex culpa, quandoque item ob vias obstructas, quin & alias ob causas passim contingit. Ipse sanguis duplici respectu, sc. aut quoad accensionem, vel quoad crasin suam peccans, proprio per pulmones transitui officit. Utriusque horum varii sunt casus. Primo enim quatenus iste aut minus, aut nimis quam par est, accenditur, in circuitu pulmonari impeditur. Si quando in massa sanguinea, spiritu ac sulphure absumentis aut depressis, partes aquæ, terrestres, aut salinæ præpollent; id propter latex ejus æque aut parum ab aere nitroso accensus, non facile intra ductus pulmonares rarebit, eosque exiliens in-

star flammæ sua sponte vix trajicit; sed gravis & quasi limosus usque in vis hæret, atque plurimum molestiæ ac laboris, quo circumpellatur, cordi creat. Hinc quoties à totius corporis, aut partium ejus motu citatiore, sanguis paulo uberius in præcordia urgetur, cor & pulmones pro circumpulsionem ejus difficillime, & extremis quasi cum nixibus laborant. Atque in hoc casu verisimile est sanguinem, intra cordis sinuum dextrum rapidius aggestum, aliquatenus stagnare; quia nimirum in ductus à fronte oppletos statim transferri nequit. Porro ob hanc causam concreciones istæ grumose sive carnosæ, cordis Polypi dicti, interdum exoriri videntur. Hinc & in pica, leucophlegmatia, hydrope, ac scorbutu inveterato, à corporis motu citatiore, respiratio valde difficilis ac laboriosa existit.

VII. 2. Sanguis nimis interdum accenditur, totusque fere in flammam erumpens, ac supra modum expansus, intra ductus pulmonares, quos plurimum inflat & extendit, vix contineri potest, quin eos inflammare sive accendere periclitatur; quare, ne diutius in iis moretur, præcordia creberimis simulque fortissimis nixibus vibrant, ut sanguis ita nimis accensus satis eventulari & circumagi possit: secus enim iste, intra pulmones aggestus, eosque totos inflammans, functionem vitalem cito destruet.

VIII. Præter hæc sanguinis quoad accensionem, restant alia quoad crasim, sive mixtionem ejus vitia, propter quæ ductus pneumonicos minus libere aut expedite trajicit. Enimvero quando compages ejus aut minus laxa, aut supra modum stricta existit, per exiles pulmonum meatus hæud facile pertransibit; quin sæpe in iisdem hæreere & stagnare, aut etiam excurrere, & extravasari periclitatur.

IX. Sanguis in compage diversimode solutus, aut deliquia, aut recrementa, aut corruptelas suas in pulmonibus exiit; quæ in vasorum recessibus deposita, aut parietibus eorum affixa, rivi sanguinei cursum variis modis inibent, aut pervertunt.

X. Primo sanguinis dissolutio, quæ pulmonibus sæpissime (quamvis non periculose admodum) infesta est, contingere solet, quatenus serositates, intra massam ejus contineri habiles, cum non satis per Diaphoresin, aut Diuresin è vestigio amandantur, intra pulmones à cruore abscedunt; adeoque effervescentes, & è propriis vasibus exundantes, tum aeris tum sanguinis transitus perturbant, aut præpediunt; proinde ut recrementi hujus ferosi expellendi, & circuitus sanguinei continuandi gratia, pulmones in tussim crebram, & valde molestam, irriterent. Quæ autem sit tussis ratio formalis, & fiendi modus, inferius exponemus.

XI. Cum plures sint causæ & occasiones, propter quas latex serosus, è sanguinis compage soluta abscedens, in pulmones exundat, plerumque illud ob unam aut alteram ex his tribus contingit: sc. primo & sæpissime, quia poris exterius à frigore constrictis, serositates, per diaphoresin amandari solite, in massam cruoris regurgitant; quam statim effervescente, & superfluitates serosas intra pulmones exuere cogunt. Ab hujusmodi causa catarrhi & tusses frequentissime oriuntur, proinde ut vulgo cujusque tussis initium tali *αἰσθησι*, nempe frigori contracto, constanter imputari soleat. Secundo liquorum acidorum, uti Pomacei, vini Rhenani albi, Claretii Parisiensis, aliorumque tenuiorum potus, nonnullis tussim, aut affectionem catarrhalem fere semper accerit: cujus ratio est, quod sanguis, in crasi debilis, uti lac ab acidis injectis, statim funditur, inque serositates, quæ arteriarum interiorum statim oculis exudent, præcipitatur. Hoc equidem in meipso quotannis expertus sum, cum æstivo tempore (quando sanguis sulphure abundat) pomaceum, & vina meraciora impune, imo sæpe commode biderim, eadem hyeme (cum sanguis ad acorem proclivis est) vel modice libata illico tussim excitare. Tertio subest altera diluvii serosi in pulmones exundantis causa, viz. quando lympha, partes nervæas

& solidas irrigans, subito fluorem patitur; proindeque à fibris & glandulis aliisque ductibus, & receptaculis in sanguinem regurgitat; cujus liquorem illico fundit, inque ferositates, quæ pulmones non raro infestant, præcipitat.

XII. Propter hanc rationem tussis subitanea ac molesta affectus spasmodicos sæpenumero comitatur; quæ vulgo, tussis vaporosa dicta, vaporibus ascribitur. Verum insuper in magnis aeris mutationibus, & præcipue quando tempestas à siccà in humidam alteratur, & propterea sales volatiles aut fæci deliquescent, tussis & cararrhi valde increbescunt.

XIII. Nec tantum latex serosus, sed & plures alii humores, aut sanguinis recrementa, in pulmonibus deposita, eorum ductus sæpe inferciunt; adeoque tum aeris; tum cruoris transitus præpediendo, dyspnœam, aut tussim inducunt. Hoc in Cacochymicis, item in gulosis, bibonibus, aliisque vitam inordinatam, aut desidem agentibus, passim cernitur. Quapropter cursores, ut pulmones humorum illuvie & sanguinis recrementis usque immunes habeant, diæta tenui & perquam exacta utuntur. Observavi quosdam melancholicos, sanguinis fæce adusta intra ductus pulmonares exudante, sputum instar atramenti nigricans; quin & alios biliosos, aut ictericos, flavum, & quandoque summe amaricans (siquidem pura puta bilis fuit) excrevisse.

XIV. 3. Insuper pulmones interdum sanguinis corruptelas & putrilagineas luere, plures instantiæ satis manifesto declarant. Si quando enim massa ejus miasmate, aut contagio pestilente aut venenato tacta, corrumpi incipiat, inque portiones coagulatas, & sphacelatas faceffat; pulmones inde labem præcipiunt, unde sc. maximum vite periculum imminet, suscipiunt. Hoc in morbillis, variolis, peste, & febribus malignis notius est, quam ut explicare aggrediar: à quibus affectibus quoties ægrotantes intereunt, ita fieri viderur, vel quia sanguis intra cordis aut pulmonum vala grumescens, proprii ibidem circuitus viam obstruit, proinde statim ve influxus ejus in cerebrum præpediatur, vel quia sanguinis corruptelæ ductuum pulmonarium parietibus affixæ, affectionem quasi phlegmonodulæ iis inducunt; proindeque tussim molestissimam, aut dyspnœam, & non raro sputum sanguineum, accient. Hactenus de circulationis sanguineæ impedimentis, quæ intra pulmones, propter cruoris massam nimis dissolutam, inque partes aut portiones (quæ ibidem relicta ipsorum ductus obstruunt) abscedere aptam, contingunt. Superiunt aliz præcordiis haud minores injuriæ, quæ à sanguinis compage nimis constricta, & nihil à se dimittente procedunt: cujusmodi ob causam aut febris causus, aut pleuritis, vel peripneumonia, oriuntur.

XV. In priore affectu sanguis plus debito sulphureus, simulque crassus, sero non satis diluitur; quasque hujus in se particulas continet, à complexu suo ægre deponit: quapropter intra pulmones uberius accenditur; cumque horum ductus tum ob majorem effervescentiam, tum ob crassitatem suam difficiliter pertranfit; cor, impigre & vehementissime vibrans, circumpulsionem ejus totis viribus molitur; nihilominus, à flamma ejus majore intra præcordia gliscente, ætus, & sitis molestissima, cum linguæ scabritie & velut torrefactione quadam, oriuntur.

XVI. In altero affectus genere, viz. pleuritis, aut peripneumonia, sanguis æque crassus, sed minus sulphureus sive inflammabilis existit; quapropter incendium haud tantum concipit: at tamen, ob crassitudinem suam, cum ductus thoracicis aut pulmonares non ita facile & expedite trajicit, sæpenumero extravasatur, atque ductuum interstitiis aut parietibus hærens, obstructionem & phlogosin brevi excitat; quibus sæpe dolor, cum sputo sanguineo aut diacolori, succedit. Observare est à phlebotomia in hujusmodi morbis facta, cruoris, postquam subsederit, super-

ficiencia

causa color
Sanguis in
Pleuritis

ficiem pellicula albicante, aut alias discolori, crassa & viscosa semper obduci: cujus ratio est, quod sanguis cum inter circulandum particulas veteres non à se dimittit, novasque in se haud satis recipit, diuturna coctione inspissatur, ac, instar carnis elixæ, à colore sanguineo versus albidum mutatur; in quo statu, siquidem vasorum ductus exiles haud facile pertransit, extravasari periclitatur, & pleuriticin, aut peripneumoniam facile excitat.

XVII. Præter has sanguinis, dum præcordia pertransit, remoras, ob propriam ipsius noxam excitatas, sunt insuper alia sufflaminata, & impedimenta ejus, quæ aut cordis, aut viarum, aut etiam aeris inspirati vitio, vel defectu contingunt.

XVIII. Quot modis, & quibus de causis, cor in motu peccans, sanguinem minus recte aut debite è sinu suo dextro per pulmones in sinistrum propellit, in numero de affectibus Cardiacis tractatum, satis clare ostendimus: nimirum musculi iste, nonnunquam spirituum inopia, aut defectu laborans, vibrationes suas haud satis vegete & robuste peragit. Revera eum à corporis exercitio, cuor solito uberius è Vena Cava in cordis sinum urgetur, siquidem hoc firmiter se contrahere nequit, juxta vires suas impigre laborans, pulsus creberrimos simulque debiles exerit: porro huic ut suppetiæ ferantur, tum Arteriæ Pneumonicæ, tum aliæ in variis corporis partibus, quæ sanguinem quoquo modo circumpellunt, contractiones crebras & inordinatas edunt. Hoc observavi in virginibus pica laborantibus, aliisque interdum cachecticis, à motu corporis citatiore, non solum cordis palpitationem, sed in collo, & temporibus, aliisque locis arterias irregulariter pulsasse. Nec tantum spirituum defectus, sed quandoque etiam illorum inordinatio in causa est, quod præcordia minus recte sanguinem trajiciant; quippe interdum spiritus, nervorum cardiacorum incolæ, à copula incongrua irritati, & spasmodice affecti, cordi aut arteriis contractiones irregulares, quibus sanguinis iter varie pervertitur, aut impeditur, imprimunt; uti passim in cordis palpitatione, tremore, pulsu intermittente, aliisque hujus farinae pathematis accidit.

XIX. Tertio Sanguinis iter pneumaticum quandoque ob vias non satis patentibus varie inhibetur: cujusmodi impedimenta contingunt quatenus meatus sive ductus isti vel obstruuntur, vel abruptuntur. Prioris duæ sunt rationes, seu fiendi modi: viz. via aliquando occluduntur, quatenus vasorum ductus, à fibris carneis contractis, ad se invicem propius adducuntur; uti in cordis palpitatione, & Asthmate spasmodico nonnunquam accidere alibi ostendimus. Cujusmodi affectus, propter clausum sanguinis intra præcordia rivum, respiratio difficilis & anheæa, pulsus exilis, & totius in frigidatio comitari solent. Porro interdum sanguinis meatus occluduntur, quatenus vasorum ductus à corpore, aut humore quodam exteriori incumbente comprimuntur: quare cum cellulæ, aut Tubi Bronchiales (uti frequentur aliole) à phlegmate viscoso materia purulenta, sanguine demum extravasato implentur, quemadmodum in ipsis liberior aeris, ita in vasis adjunctis etiam sanguinis transitus inhibetur. In ejusdem causæ rationem veniunt tumores, tubercula, vermes, nec non concretiones, velut lapidosæ, arenæ, caseosæ, aliæve alius generis diversimode excitari solitæ; quarum præcipuas inferius speciatim attingemus. Insuper quandoque vidimus tum arteriæ, tum venæ pneumonicæ canales plane ossæos alicubi factos, eorumque parietes ita compressos, ut rima tantum exigua ad sanguinis transitum relinquatur. Non ita pridem juvenem, à tali venæ pneumonicæ mala conformatione extinctum, discucimus; in quo vasis hujus truncus, prope cordis insertionem lapidescens, adeo coaluerat, ut sanguis non nisi guttatim, aut cum perexiguo tantum

filo cordi instillaretur. Secundo ductus sanguiferos sæpenumero impleri, & obcurari, propterea ut sanguinis rivus obstruatur, aut angustetur, plures instantiæ & observationes Anatomicæ satis manifesto declarant. Ex his enim liquido constat sanguinis concreciones grumosas, seu veluti carneas, ipsius cordis sinus & vasorum majorum radices ita nonnunquam opplere, ut fluenti sanguini cursus fere in totum obstruatur. Quinimo hoc in vasibus minoribus sæpius contingere, & ratio suadet, & experientia concludit: quippe (prout modo innuimus) sanguis in rheumatismo, peripneumonia, & pleuritide, per phlebotomiam emissus, postquam refrixit, pellicula consimilis omnino substantiæ cum concrecionibus istis polyposis obducitur; indicio (uti videtur) manifesto, eum, propter crassamentam ista viscosa, vasorum minorum ductus ægre pertransire: quapropter ut quoquo modo evadat, ea plurimum distendit, quandoque etiam perumpit; sæpe item eorundem ora reserat, inque Tracheam hiatus aperit, proinde ut cruoris extravasati portiones crebro tussi ejciantur. Novimus quosdam *δυσπνοῦς* & anhelosos obiisse, quorum pulmones, ulcere aut continui solutione quavis graviore immunes, adeo intumuerant, ut illorum intra thoracis cavitatem motui spatium desideraretur: cuius ratio proculdubio fuit, quod sanguis crassior & sæculentior, proindeque vasa istæ non facile pertransiens, arterias & venas ubique extenderet, inque minoribus eorum tubis stagnaret. Insuper cruoris sæculentiæ, modo salinæ diversi status, modo sulphuræ aut terrestres cum illis combinatæ, sæpe vasorum ductibus exilibus impactæ, ibidemque fixæ, eos penitus obstruunt; propterea ut sanguinis circulatio pneumonica in spatium brevius contrahatur, & consequenter Tubis aut cellulis compressis respirationis ambitus coarctetur. Plures & diversimodî talis obstruccionis casus, & species extant, quæ si omnes aut præcipuæ enumerentur, talis pathologia in molem immensam excresceret. Tertiò sanguinis commeatu pneumonicus non tantum ob vias oclusas, aut obstruictas, sed quandoque etiam abruptas impeditur. Etenim vasa istæ in quibusdam tenuia, aut tenera, aut valde laxa, sanguinis impetu aut acrimonia non raro aperiuntur; ita, ut latex cruentus vel in tracheam erumpens per sputum ejciantur, vel ductum interstitiis aggestus peripneumoniam, vel in thoracis cavitatem decedens empyema producat. Super his singulis in capite de Hæmoptoe speciatim dicetur.

XX. 3. Restat adhuc tertium sanguinis in itinere pneumonico impedimentum, quod viz propter aeris defectum, aut vitium accidit. Si quando sanguis intra pulmonum ductus, ab aere per Tracheam inspirato, haud debito ritu accenditur; propterea statim uti flamma ejus irregulariter habet, ita & motus varie inhibetur, aut pervertitur. Quamquam enim sanguis mero cordis impulsu per pulmones adigitur, tamen hujus pulsus juxta istius ab aere accensu tenorem proportionatur; quare cum sanguinis flamma propter aeris vitium, aut defectum diminuta, aut suppressa existit, pulsus statim languidus aut inæqualis evadit, atque ob sanguinis cursum perturbatum aut subsistentem, statim in toto corpore pallor, ac refrigeratio, cum membrorum enervatione succedunt. Quod si inspiratio penitus intercipitur, aut (quia desunt particule nitrosæ) frustratur, statim pulsus cessat, & mox vita perit. Quorum omnium ratio est, tum quia sanguis, ab incendio multum prohibitus aut extinctus, instar musci deserventis, mox subsidit, atque ad motum ineptus est, tum præcipue quia sanguinis flamma coincidente & à cerebro substracta, illico spirituum animalium hypostasis, quasi lux exinde emanans, statim concidit, si-

note

mulque omnium facultatum exercitia, sive actus cessant. Si quando, sanguinis sulphure, atque aeris nitro plus debito concurrentibus, cruor supra modum accenditur; propterea statim, quo hic nimis efflagrans satis eventiletur, cordis pulsus quoad ultimum ejus molimen intenditur. Plures hujus formæ instantias adjicere possumus: verum hæc sanguinis consideratio, ad secundum de respiratione læsa propositum ducit; nempe ut perpendatur, cujusmodi deliquia aut defectus, circa aeris nitrosi, ad flammam vitalem sanguinis tuendam requisiti, tum inspirationem, tum expirationem contingunt; nempe à quibus ista causis procedunt, quos itidem effectus producere solent. In qua disquisitione imprimis de Inspiratione læsa dicemus.

SECTIO I. CAP. III.

De Inspiratione læsa.

Respiratio lædi dicitur, quando usus ejus frustratur, aut quoquo modo inhibetur; quod sæpissime accidit propter aeris inspirandi vitium, vel defectum. Quoad prius, si forsan aer depravatus fuerit, sanguinem nec rite accendit, neque ventilat, quinimo nonnunquam hujus crasin pessundat, sive venenat, prout in aëris constitutione admodum maligna, sive pestilente passim cernitur. Hujusmodi affectuum ut rationes præcipuas attingamus, advertere est, quod siquidem aeris particula nitrosæ (uti multiplici experimento constat) ad vitam tuendam imprimis necessariæ existunt; ita frequenter accidit illud aeris nitrum aut deficere, sive plane deesse, aut ab alijsmodi particulis obscurari in tantum, aut ligari, ut virtutem suam ζωνικὴν satis exere nequeat, aut denique eidem corpuscula maligna sive exitialia adjungi. Primo aeris particula nitrosæ deficient, si quando ipso stagnante aut valde æstuante, nitrum inde abigitur, aut in actum minime concitatur; quapropter in camera ærethiore vel nimis conclusa, alijsque in locis, aut hominum frequentia stipatis, aut solis ardore effervescentis, difficulter ac ægre respiramus. Idem usu venit in locis valde excelis, supra montium altiorum cacumina, Atmosphæræ summitatem excedentia; in quibus ob nitri defectum respiratio ægre ducitur, & diu illic vivere non licet. Secundo particulae aeris nitrosæ ab alijs accessorijs interdum obscurari, aut obrundi, quandoque item nimis acuari solent. Quoties enim, flante Austro, aura nimis humida & crassa evadit, in quantum particulae nitrosæ ab aquosis ac sulphureis occupantur, ac plurimum obrunduntur, dum inspiratur illa, sanguis haud vegete accenditur, verum, instar ligni viridis igni suppositi, fumigat potius, quam clare efflagrat; proinde ut durante tali aeris statu, torpidi ac hebetes, ac ad motum inepti perstemus: è contra autem quando leviente Borea particulae frigorificæ, acerrimæ & summe aculeatæ nitrosæ adjunguntur, sanguis satis accenditur, & libere respiramus. Attamen flamma vitalis à gelu intento ipsi improportionato undique reprimitur, & ni motu & calore refocilletur, non raro prorius extinguitur.

II. 2. Præter hæc aeris vitia, quibus respiratio interdum lædi solet, hoc insuper malum nonnunquam ab ejus defectu procedit; quatenus nimirum iste copia satis ubere introduci nequit. Cujusmodi effectus cum plures & diversimodæ causæ existant, ut plurimum vero illud propter respirationis organa vel quoad motum impedita, vel quoad meatus obstructa contingit.

III. 1. Respirationis organa aut sunt mere passiva, quæ scilicet moventur, uti pulmones; aut sunt activa, quæ seipsa, ac insimul istos movent, uti Musculi thoracis, ac Diaphragma. In quibusque horum motus impedimenta, quibus respiratio læditur, varie contingunt. Et primo quod ad pulmones spectat, supra innuimus hoc interdum ob vasa plurimum distenta, & sanguine impleta, valde intumescere, in tantum ut rigidi & inflexiles thoracis systolæ ac diastolæ vicibus minime obsequantur. Porro interdum accidit ob phlegmonem, tubercula, aliasque diversimodas concretiones, parem in ipsis rigiditatem excitari. Secundo respirationis organa activa, sive partes moventes, scilicet musculi pectoris, & Diaphragma, à functione sua motiva varias ob causas inhiberi aut perverti solent.

solent. Solutio continui in quolibet horum facta, sive per sanguinis ag-
gestionem, sive per feri, aliorumque humorum decubitus, uti in pleuri-
tide & Scorbuto, sive à plaga aut vulnere inflitctis, dolorem in loco affecto
cum motus impotentia & respiratione difficili passim ciet. Quinimo in-
terdum sine dolore, aut causa quapiam evidente, partes istæ à motu præ-
peditæ dyspnœam gravissimam inducunt; prout in Asthmate, suffoca-
tione uterina, & quibusdam aliis affectibus spasmodicis, aut hypochon-
driacis, crebro cernitur. Cujusmodi pathematum ratio proculdubio in
eo consistit, quod Spiritus Animales functioni istarum partium motrici
dicati, aut circa originem perturbati, aut intra nervorum ductus impediti,
à debito in fibras motrices influxu avertuntur. Quapropter multi quoad
pulmones satis sani, & tantum cerebri & nervorum affectibus obnoxii,
etiam Dyspnœæ paroxysmis horrendis sæpe corripiti solent: prout alibi
fusius declaravimus. i

IV. 2. Aeris, quo minus libere pulmones subeat, inhibito respirationem
lædens, sæpenumero ob vias, nempe trachæ ductus oclusos, aut non
satis patentes contingit. Enimvero ductus isti (ut prius de vasis sangui-
feris notavimus) ocludi, & plenum aeris ingressum prohibere solent,
quatenus vel opplentur, vel comprimuntur, vel arctius contrahuntur.
Cum plures sint causæ & modi, quibus trachæ ductus oppleri solent,
imprimis & sæpissime hoc facit feri, dum à sanguine abscedit, fluor ca-
tarrhalis, & è vasis sanguiferis in has partes exundatio; quod primo te-
nue & acre tussim molestissimam parit; postea per coctionem crassescens,
& trachæ parietibus adhærens, inspirationis vias valde angustat, & ex-
tremitates earum prorsus implendo, decurrit: pariter etiam sanguinis ex-
travasati, nec non puris, aut materiæ ichorosæ è lymphæ ductibus aut
sanguis ductibus in vesiculas tracheales exundatio, dyspnœam gravem, &
non raro Phthisin producit; cuiusmodi affectuum pathologia infra fu-
sus explicabitur. Secundo ductus tracheales tum ultimos tum interme-
dios sæpenumero per compressionem angustari, aut ocludi, observatione
satis vulgari constat. Enimvero à partu uberiore, nec non à vini, aut cer-
visiæ fortioris potu copioso (quatenus vasa pneumonica ob cruoris tur-
gescentiam valde distenduntur, & trachæ latera compressa liberum so-
litumque aeris ingressum non admittunt) homines, alias satis sani, diffi-
culter & anhelose respirant: quod quidem ob pulmones repletos & ex-
tensos, potius quam à stomacho laginato, & diaphragmatis systolen im-
pediente, accidere putamus. Porro ob hanc rationem, etiam in febrium
paroxysmis respiratio crebra & laboriosa existit. Nec tantum à sanguine
turgescente, sed etiam ab eodem stagnante, aut extravasato, insuper à con-
cretionibus lapidosis, aliisque diversimodis, trachæ vasa compressa inspi-
rationem liberam perficere nequeunt.

V. 3. Trachæ ductus nonnunquam à fibris eorum spasmodice affectis
propius contracti & oclusi, aeri ad debitam inspirationem aditum ne-
gant. Hinc cum nulla sit in pulmonibus obstructio, aut mala conforma-
tio, nulla insuper diathesis tabida; tamen à fibris istis præternaturaliter
convulsis, & simul contractis, Asthmatis paroxysmi horrendi sæpe oriun-
tur. Super hujusmodi pathematis cum alibi disseruerimus, non opus erit
pathologiam istam hic denuo repetere. Præter hos Inspirationis læsæ
casus, subsunt quidam alii, qui propter aerem in primo aditu, scilicet
intra nares, guttur, aut laryngem à tumore aut mala conformatione pro-
hibitum excitantur: Ita namque polypus in nare, angina in gutture, aut
tonsillarum inflammatio, respirationem difficilem reddunt; pari quidem
ratione, ac arenæ circa portum aggestio navium exitus reditusque obstruit.
Quandoquidem vero ejusmodi pathematum rationes & fiendi modi sensui
patent, supervacaneum videtur eorundem Aetiologias hic tradere.

SECT. I. CAP. IV.

De Expiratione læsa.

Sicut Exspiratio multo facilius, & cum minore negotio quam inspiratio speragitur; ita quoad actum suum minus inhiberi, aut perverti periclitatur. Enimvero ad istum perficiendum musculorum pauciorum nixus contractivi requiruntur, in tantum ut nonnulli asserant, partium motricium, à quibus pectoris dilatatio perficitur, meras relaxationes ad constrictionem ejus sufficere. Hinc cum in Agone mortis ultimus naturæ labor sit thoracem aperire, & spiritum ducere, quo vitæ flamma perennetur; quam primum irritus iste conatus fuerit, nullo cum negotio animal exspirat ac moritur. At vero in superioribus satis clare evicimus *σπιννοῆς* haud minus quam *ἐκπνοῆς* pensâ à musculorum peculiarium opera obiri. Quare cum expirationis organa lædi aut inhiberi contingit, necesse erit functionis istius difficultatem, aut depravationem oriri.

II. Partes motrices, quæ pectus constringunt ejusque cavitatem coarctant, præcipuæ sunt musculi pectorales interni, lumbares quidam, alique abdominis; insuper laryngis, & Tracheæ fibræ musculares: propter vitia quævis, modo has, modo istas, aut singulares aut plures simul occupantia, exspiratio diversimode inhiberi, aut perverti solet. Quamquam autem functionis hujus læsio sæpenumero ab inspiratione læsa dependeat; quandoque tamen ea solitarie contingit, ita ut, cum aerem satis recte & facile ducimus, eum non nisi impedite aut perverse reddamus. Quod quidem ob varias causas, & pluribus modis (quorum præcipuos hic breviter attingemus) fieri solet.

III. Primo enim si quando solutio continui, vel affectio spasmodica, vel paralytica in musculo (qui expirationem facit) uno aut pluribus accidat, propterea thoracis cavitas ad aerem sive spiritum plenius efflandum, non ita libere constringi ac comprimi potest. Hinc non tantum pleuritide, sed tumore, aut vulnere in musculis intercostalibus aut abdominis laborantes, tussire, aut canere, aliosque expirationis fortioris actus non facile obire possunt; nec minus, ob fibras istarum partium morrices resolutione aut spasmō affectas, thoracis constricção debita inhibetur.

IV. 2. Expirationis actus cum varie pervertatur, aut perturbetur, tum potissimum hoc in tussi, sternutatione, risu, ploratu, ac singultu contingit: In quorum rationes, & fiendi modos breviter inquiremus; & primo dicendum erit de tussi.

V. Tussis describi potest, quod sit exspiratio vehemens, crebrior, inæqualis & sonora, propter cujusdam molesti & irritantis aut sedationem, aut è pulmonibus per Tracheæ ductus expulsionem, excitata. Quippe aer violente exclusus, & in transitu ad ductuum trachealem latera allisus, quicquid iis ullibi impactum est, si facile mobile fuerit, discutit & absterget, & non raro foras amandat.

VI. Ad tussim excitandam musculi thoracem contrahentes, tum Bronchiorum fibræ motrices, intima *συνπράξεις* in motu concurrunt. Quippe dum illi pectoris cavitatem coarctant, ac undique totos pulmones comprimunt; hæ ductus tracheales modo hos, modo illos contrahendo, & à tergo aerem dum foras propellitur occludendo, expulsionem ejus citiorem & vehementiorem moliantur.

VII. Omnem tussis actum inspiratio subita intensior præcedit, nempe ut aer, in majore copia admissus, statim violentius explodi possit; in quo nisi non tantum recens, qui modo inspiratur, sed etiam vetus, intra vesiculas tracheales antea aggestus, ad augendum spiritus exufflatum unâ exploditur; cumque non primo impetu quod molestum est sedatur aut amovetur, hujusmodi vehemens expiratio crebra vice usque ad magnam naturæ fatigationem iteratur.

VIII. Tussis cujuscunque causa primaria est nervorum aut fibrarum, ad pulmones pertinentium, irritatio: de nervis observare est, quod non tantum rami, & propagines eorum pulmonibus inserti; verum alii, è quibus oriuntur illi, aut quibuscum intime communicant, in locis à pectore diffisis lacerisiti, illico tussim acciunt: quam ob causam sæpe humor acris intra *eye φελον* aggestus, indeque in capitulo nervorum pectoralium decumbens, tussim molestissimam aut affectus Asthmaticos inferre solet; prout olim per instantias notabiles declaravimus. Propter eandem rationem molestia naribus, palato, aut gulæ inflicta, tussim, seu potius tussendi nixum licet inanem, concitat. Parum insuper feri ex arteriis, in gula aut laryngis partes superiores extillans, abfque notabili pulmonum noxa, tussim crebram & valde molestam producit. At vero hæc irritatio, nervis ac fibris in ipso pulmone distributis inflicta, crebrius & quidem immanius tussendi nixum provocat; qui per vices iteratur, donec quod molestum est foras excernitur, aut irritatio ejus compescitur. Hujusmodi tussis *υδροσ* exemplum notabile inferius subjicietur.

IX. Cause irritativæ tussim inducentes & sunt multiplices, & variis in locis consistunt: præterquam enim quod nervi, prout modo innuimus, insuper & membranae, quibus intima cum pulmonibus communicatio est, in nare parulo, aliisque in locis irritata pathema istud è longinquo pulmonibus imprimunt; sæpissime expiratio ista irregularis propter aliquod incongruum, aut aliquo modo impropportionatum, pulmonibus impactum excitatur. Quippe molesti hujus amovendi gratia imprimis nervi, fibræque nervæ circa pulmones dispersæ irritantur; dein, horum consensu, muscoli pectoris constrictivi, simulque tracheæ fibræ motrices, in contractiones vehementes & crebro iterandas adiunguntur.

X. Tussis omnis vel humida, vel sicca est; in priore humor quidam, alicubi intra ductus tracheales depositus, tussiendo succutitur, sursumque in os foras excernendus ejicitur. Humor iste, cum multiplex & diversiformodis existat; ut plurimum dicatur vel serosus, vel nutritius, vel purulentus, vel sanguineus.

XI. Prioris plures sunt species, & differentia; nempe quoad consistentiam, aut tenuis, aut crassus est, sive crudus, vel concoctus; quoad colorem, aut albus, aut flavus, aut subviridis, quandoque item caesus aut ater. Porro tussis humida varie distinguitur, quoad loca, è quibus humor extussendus procedit; quandoque enim laryngis parietibus adhærens, aut iis exudans, fibris morticibus per lenem tussiculam succussis, facile ac brevi transitu in os ejicitur; interdum materie e cernenda paulo altius bronchiorum tubis impacta, non nisi per expirationes magnas & crebro repetitas excutitur; denique nonnunquam accidit, recrementa ejicienda intra tracheæ vesiculas ultimas deponi, è quibus non sine vehementè & crebrius iterato tussendi labore educitur, & dein, longo per totos pulmones itinere, foras propellitur. De tussi humoris nutritii, item sanguinei & purulenti, postea, cum de Phthisi ejusque medela agemus, speciatim dicetur.

XII. Tussis sicca, quoties pulmonum Idiopathica est, pluribus modis & ob varias causas excitatur; hanc enim ductuum quorumcunque pneumonicorum obstructio, sive per compressionem, sive oppletionem, sive contractionem ea fiat, necessario inducit. Quapropter inflammatio, tumor, tuberculum, sanguinis ob plenitudinem aut depauperationem stagnatio, item concreciones Argillaceæ, lapideæ, polyposæ, vermes, quin & multa alia præternaturalia, quatenus fibras nerveas fere perpetuo irritant, tussim siccam & inanem, sed valde molestant, inducunt. Caterum tussis sicca interdum naturæ instinctu, velut Antliæ loco, excitatur; mirum ut sanguis, vel ob propriam dyscrasiam, vel ob vasa pneumonica non satis patentia, pulmones ægre pertransiens, partium harum succussa promoveri, ac in motum rapidiorem urgeri possit.

XIII. Quod spectat ad alios Expirationis læsæ actus, uti cum in sternutatione, singultu, risu, ploratu, aliisque affectibus functio ejus naturalis & æquabilis perturbatur, aut pervertitur; quandoquidem harum *Ætiologiæ* (quas etiam alibi quadantenus designavimus) ad propositum nostrum haud proprie spectant, eas hic loci prætereuntes, ad rem primario institutam, sc. ad pectoris morbos, eorumque remedia, ac medendi rationes nunc demum transibimus.

De Phthisi sive Tabes in genere.

SECT. I. CAP. V.

Cum haftenus pulmonis fabricam graphice delineatam, ejusque una & totius pectoris motum, perque ipsum aeris, & sanguinis, aliorumque humorum vias ac itinera perlustraverimus; nec non eorundem varia impedimenta, remoras aut diverticula, juxta quod functionis pneumonicae inter inspirandum vel expirandum actus diversimode laedi aut perverti contingit, notaverimus; jam proxime incumbit ad regionis hujus ita peragratae Pathologiam descendere, &, quod ab initio erat propositum, medicamenta Thoracica, sive remedia ad sanandos pectoris affectus dicata, eorumque operandi modos tractare.

II. Inter morbos pectoris Phthisis, sive Tabes, jure principem locum vendicat: nullus enim hoc crebrior, aut curatu difficilior existit. Porro caeteri omnes affectus thoracici, male aut minime sanati, in hunc, velut rivus minores in lacum majorem ducunt, adeoque in Phthisin desinentes, & naturas, & nomina sua pristina amittunt.

III. At vero haec Phthiseos & Tabis vocabula propria significatione solummodo denotant Atrophiam, sive contabescentiam solidarum partium cum debilitate virium: cujusmodi affectio quamvis saepenumero à pulmone unitate soluta, sive ulcere procedat; quandoque tamen sine horum vitio, aut mera sanguinis, aut praecipua succi nervi culpa, totius corporis extenuatio sive contabescencia exoritur. Priusquam igitur de Phthisi pulmonari privata agimus: ex re fore videtur generales hujus morbi rationes exponere, & ostendere quot modis, & quibus de causis humorum dyscrasiae totius corporis atrophiam quasi tabidam inducere solent. Enimvero ipsa Tabes pulmonaris non proxime ac immediate à visceris istius ulcere aut corruptione procedit; verum oritur, quatenus sanguis inde labem contrahens, & summe inquinatus, propterea virtutem suam nutritivum prorsus amittit. Porro tum hic, tum insuper liquor nerveus, ob multas alias causas diathesin talem ἀποφίμην acquirat. De quibus in genere modo disquirendum erit.

IV. Et primo quod ad Sanguinem spectat, saepenumero advertere est, quosdam sine tussi, & citra apparens in pulmone aut pectore vitium emarcescere, & indies solitae carniū molis dispendium pati; interea ut circa appetitum, digestionem, somnum, & fere totius functionis naturalis, imo & animalis Oeconomiam mediocriter habeant; attamen, quasi alimentum receptaculo usque perforato infunderetur, minime nutriuntur; verum, invitis omnibus diæticis regulis, sensim contabescunt. Cujusmodi affectus ratio formalis sive conjuncta saepenumero tantum in eo consistit, quod sanguis, insigniter depravatus, succum alibilem sibi jugiter suffusum assimilare nequit; quare ipsum non modo protenus amandat, sed etiam solidarum partium particulas delibat; quas in se rapiens, statim foras profundit, vel in diverticula cogit, vel evaporando absumit.

V. Sanguinis depravationes, sive status degeneres, Atrophiam inducere solitae, vel in propria ipsius dyscrasia consistunt; vel ipsi aliunde, & quidem praecipue aut à visceribus, aut à liquore nerveo etiam degeneri, communicantur.

VI. Propria ipsius sanguinis dyscrasia ἀποφίμην duplex existit, juxta quod

quod particulas Salino-acidas aut Sulphureas & summe acres supra modum exaltari & cæteris præpollere contingit. Enimvero cruor interdum ab indole sua genuina, sc. dulci & volatili, in acidam facessit; prout in Scorbuticis quibusdam, melancholicis, & cachecticis passim cernitur. Quapropter succus nutritius, perpetim in massam sanguineam suffusus, siquidem assimilari, & partibus solidæ apponi nequit, rursus brevi religatur; atque vel protinus per urinam, aut sudorem, aut diarrhæam amandatur; vel intra carnes aut viscerum cavitates aggestus, hydropem infert: cujusmodi Affectus, in malum statum evecti, effectus ordinarius solet esse, quod cum aliquæ partes valde intumescent, aliæ plurimum extenuantur. Longe à propolite nostro hic esset, prædictorum affectuum Aetiologias tradere, inque messem non modo alienam, sed & procul remotam, falcem mittere. 2. Porro subest alter sanguinis status ἀπόφθουσι huic plane contrarius; quando nimirum iste super modum calidus, & sulphureus, proindeque immaniter semper efflagrans, effervescentia sive accensione sua succum nutritium absument, & nimis evaporari facit; adeo ut partes solidæ debito ejus penu defraudatæ emarcescant. Diathesi huic obnoxii, vasa habent ampla, & cruore plurimum distenta, carnes vero emarcidas, & præ calore induratas. Quamvis taliter affecti raro ad mortem usque intabescunt, attamen citius consenscunt, & plerunque brevius vitam finiunt.

VII. 2. Sanguis non tantum ex propria indole, sed insuper ob tabem aliunde, & præcipue à Visceribus vel Succo nerveo communicatam, non raro tabificus existit. Et primo hoc viscerum culpa crebro accidit; hæc enim male affecta, chymum, sanguini convehendum, interdum haud rite coquant; sæpe item pervertunt, ac fermentis extraneis & heterogeneis inquinant, in tantum, ut hæmatoseos & nutritionis munera frustrentur. Porro interdum ob vasa chyliifera in iis obstructa, etsi multum comedatur, parum tamen, aut debito minus, in massam sanguineam convehitur. Insuper in coctionis visceribus nonnunquam tumores, abscessus, aut ulcera contingunt; à quorum putrilagine sanguis, inter transeundum infectus, reliquam ipsius massam contaminat, ac operi nutritivo ineptum reddit. Quoties vidimus à scirrho in Liene, Hepate, Pancreate, aut Mesenterio excitato, ab Intestini cujusdam, aut etiam Renis, Uteri, aut Vetricæ ulcere vel tumore cancroso, aut alias cacoethæ, absque notabili peccatoris aut pulmonis vitio atrophiam lethalem successisse? Quinimo Tumores, Abscessus, aut Ulcera strumosa vel cancrosa in partibus externis, & præcipue in dorso contingencia, frequenter in tabem exitialem desinunt. Quorum ratio facile patet, quatenus nimirum in ejusmodi Affectibus, tum succi nutritii copia ingens, ad partem affectam per arterias advecta, ibidem vel tota impenditur, vel inde foras profunditur, in tantum ut cæteræ quæque totius corporis partes debito penu defraudentur: tum insuper quod materies virulenta aut valde incongrua illic genita & aggesta in venas resorbetur, quæ sanguinem Tabo impuro inquinat, proindeque ad nutritionis munus obeundum profusum inhabilem reddit.

VIII. Nec solum à visceribus, & partibus solidis, sed insuper à Succo nerveo, sanguini labes (propter quam ἀπόφθουσι existit) non raro communicatur. Si quando enim hic latex à crasi genuina, sc. dulci ac volatili, in acidam degeneret, subinde è fibris & partibus nerveis exundans, inque sanguinem refluens, liquorem ejus præcipitat, inque fluores cogit; quibus materies omnis nutritiva ejicitur, & modo per urinam, aut sudorem, modo per vomitum, vel diarrhæam profunditur. Horum omnium rationes & fiendi modos in nupero tractatu explicavimus.

IX. Cæterum ipse liquor nerveus, interdum per se, ab indole sua defæscens, & in crasi vitiatus, Atrophicæ causa existit: quod item duplici

respectu, sive binis afficiendi modos, fieri contingit. Enimvero interdum succus iste plurimum vitiatuſ & degener, quasi vappidus & effæctus evadit; proinde ut fibras tum nerveas, tum carneas non satis actuæ, & spiritu animali irradiet: quapropter ubique in solidis partibus uti virtus motiva, licetiam nutritiva deficit. Hinc aut totum corpus, aut membra quæpiam vel partes ejus, Paralyſi aliquandiu affecta, tandem emarceſcunt: cujus rationem alibi satis fuse declaravimus. 2. Porro item notavimus, plures febre lenta (sive *vogardd* à nobis dicta) laborantes, statim oblangueſcere, & dein brevi tempore plurimum emaciari. In utroque casu ratio eadem, aut analogæ assignari debet: quippe offenso alibi, quod spiritus animales, una cum liquore nerveo eorum vehiculo (qui seminis instar masculini est) humorem nutritivum, ubique juxta partes solidas aggregatum, quasi semen femineum actuant, inque opus nutritivum quasi fecundum reddunt; idpropter, si quando liquor iste nerveus, aut vappidus aut depravatus fiat, partium solidarum moles, quasi sterilis facta, emarceſcet.

X. Hæc de Atrophia, sive contabescencia, ejusque ratione formali, causis, & variis fendi modis in genere. Hujus Affectus cum plures sint species & differentia, ita duæ præcipuæ, & magis notabiles, quarum utraque particularem considerationem meretur, occurrunt; viz. Tabes sive Phthisis Dorsalis, vulgo dicta, & Pulmonaris. Posterior hæc, quæ proprie hujus loci est, in capite sequenti tractabitur; interim de altera ista, (quoniam ejus notitia hujus Pathologiam illustrat) verbo dicemus.

XI. Tabes Dorsalis etiam in nostro hoc seculo nomen suum fere amisit, aut forsitan mutavit in Gonorrhæam, tamen Hippocrates mentionem ejus facit, & morbum hunc ex professo tractans, duplicem ejus speciem assignavit, sc. unam ex immodica Venere, & alteram à destillatione in spinam dorsali. Quod ad posteriorem hanc spectat, sæpius observavi, quosdam dolore circa lumbos, imo interdum in toto dorſo miserime vexatos fuisse, qui cum aliquandiu ita laborarunt, postea gibbi aut claudi evaserunt, ac ultimo in toto corpore, excepto capite, insigniter contabuerunt. Cujusmodi Affectus causa proculdubio in hoc consistit, viz. quod imprimis humor, sive materies quædam incongrua & morbifica, cum succo nerveo per medullam spinalem descendens, in nervorum vertebralium ramos incurrebat, proindeque ab initio ob fibras vellicatas, dolor fere continuus oriebatur; dein ob quasdam è fibris carneis resolutis, opposita vehementius contractæ, spinæ vertebrae quasdam distorquebant, & denique, siquidem spiritus animales nervos & fibras ad truncum & membra pertinentes haud uberi satis copia actuarent, ob nutritionem frustratam, totius corporis emarcescentia successit. Profecto cum liquor nerveus & spiritus animales è spina dorsali in totum corpus haud plene & libere dispensantur, proinde marcor sæpenumero oritur; hinc abscessus & ulcera circa lumbos vel os sacrum excitata, quatenus liquorem nerveum absumunt nimis aut profundunt, Atrophiam in toto, aut saltem in partibus inferioribus inducunt.

XII. 2. Altera Tabis dorsalis species longe frequentior, item duplex existit: ea nimirum vel à magno, vel nimis crebro humoris genitalis dispendio, aut à continuo putrilaginis è partibus genitalibus profluvio exoritur.

XIII. 1. Quoad prius, observatione satis vulgari constat, immoderatum Veneris usum, etiam in voluntarium (si magnus iste vel continuus fuerit) seminis effluxum, totius corporis languorem, & demum contabescenciam producere. Hujus ratio (prout alibi innuimus) non est, quod semen juxta quorundam opinionem à cerebro per nervos in corpora spermatica descendat, proindeque à magno ejus dispendio imprimis

ἐγκρίφελθ, & consequenter partes omnes à Spirituum inde scaturientium influentia dependentes, infirmantur & contabescant. At vero, cum satis evicimus materiem seminalem è massa sanguinea in partes genitales immediate suppeditari, eandemque profus cum illa existere, è qua in cerebrum instillata spiritus animales procreantur; necessario sequetur, quo major ejus portio pro reparando seminis dispendio ad testes corripitur, eo cerebrum debito ipsius tributo defraudari, & propterea tandem in toto corpore functionem, tum motivam, tum nutritivam vacillare ac imminui. Quod autem vesani Scortatores majorem circa lumbos debilitatem sentiant, partesque infra hos consistæ, sc. femora & tibiæ maxime contabescant, ratio est, tum quia spirituum animalium penu in prima scaturigine, viz. ἐγκρίφελθω deficiente, rivi extremi, sc. spinalis medullæ fines, nervique ab ea oriundi defectum hunc primo ac potissimum luunt; tum insuper quia juxta lumbos sanguis arteriosus præstantior: & maxime instaurativas sui particulas, dorso enutriendo destinatas, plus nimium re-sibus elargitur, ac interea sanguis venosus propterea effætus, quicquid opulenti potest à lumbis suffuratur.

XIV. Seminis dispendia contabescentiam inducentia modo sunt voluntaria, cujusmodi noxam patiuntur salaces ac Veneri dediti, modo sunt involuntaria; cujus affectus variæ sunt species. Nam in aliquibus fere tantum propter insomnia aut phantasmata impudica contingit; in aliis vero præter istas occasiones, nixus quilibet dorfi, sive ob ponderis lationem, sive propter urinæ, aut fecum alvi excretionem, etiam humorem genitalem dimitti facit; cujus causa est, & quia semen aquosum & tenue, simulque acre ac irritativum existit, & præterea quod partes sunt debiles, proindeque ipsum nec rite concoquere nec retinere valent.

XV. In tabe dorsali, cujus mentionem supra fecimus, non Semen ipsum, verum ichor sive putrilago quædam, è partibus genitalibus profunditur; cujus effluxus si quando ingens & continuus fuerit, non raro totius corporis vires labefactat, & materiem nutritivam subtrahendo & prodige ablegando, atrophiam sive contabescentiam inducit. Enimvero juxta vasa spermatica, aut in transitu ab iis, tum in viris tum in feminis Emunctoria quædam consistunt, quorum munus est humorem à semine efformato superfluum excipere, & quando exuberat per partes genitales foras amandare. Proinde quidem ut in utroque sexu ductus isti (ne exarescant, ac rigidi aut minus sensibiles fiant) lubrificentur ac irrigentur, Prostatae in viris, & glandulæ circa uteri cornua in feminis constituuntur; è quibus utrisque semper in actu coitus, & nonnunquam citra ipsum, quando corpora spermatica nimia humiditate sca- tent, latex quidam serosus exudat: ac in feminis (quarum corpora humidiora sunt, & in quibus has vias natura ad menstruam excretionem fecit) hoc sæpius ac multo uberius contingit quam in viris. Quod si Emunctoria istæc debilitate magna, aut virulentia quadam afficiantur, ita ut laticem illuc missum aut corrumpant, aut non satis continent, non modo ille perpetim amandatus copiose per pudenda effluit, sed & alii totius corporis humores superflui, aut recrementitii, ad partes istas debiles affluentes una profunduntur. Quinimo & succus nutritivus partibus quibusque vicinis destinatis illuc confluit, & continenter abscedit; ita demum ut propter succi nutritii (qui ibidem affluens corrumpitur & continue amandatur) dispendia, non modo partium vicinarum, sed totius corporis languores & emarcescentia succedant. Hæc satis vulgo innotescunt in Gonorrhœa, item in fluore muliebri, sive Affectus isti per impurum concubitum, aut Veneris immoderationem, sive ob plagam, contusionem, nixum majorem, aliamve noxam lumbis inflictam excitantur; cujusmodi pathematum Aetiologias & Therapeias particulatim

tradere haud proprie hujus loci est: quod propositi nostri res erat, ad Phthisin sive Tabem proprie dictam, quæ nimirum mero aut præcipuo pulmonis vitio exoritur, tractandam pergamus.

SECTIO I. CAP. VI.

De Phthisi proprie dicta, sive de Tabè Pulmonum vitio excitata.

Phthisis adeo frequenter & communissime à Pulmone viciato procedit, ut nonnulli eam visceris hujus morbum peculiarem statuerint: quod autem sæpissime ita fiat, ratio est, quia cum supra ostendimus corporis intrabescentiam plerunque à sanguine depravato & ad nutriendum inepto immediatius procedere, satis constat, illius uti perfectionem in pulmonibus acquiri, ita ab his male affectis eundem potissimum vitari, inque statum *ατρόςφραγς*, imo corruptivum degenerare. Enimvero in Pulmone, potius quam in Corde aut Cerebro, vitæ stamina ducuntur, ibidemque sæpius labefactantur aut abrumpantur.

II. Phthisis definiri solet, quod sit totius corporis intrabescencia, ab ulcere pulmonis orta. Verum minus recte: quia plurimum ab hoc morbo defunctorum cadavera aperui, in quibus pulmones ulcere quovis immunes, tuberculis, aut lapidibus, aut materia sabulosa per totum confiti fuerunt: nam exinde sanguis, siquidem in præcordiis nec libere circulari, nec ab aere nitroso satis animari possit, cumque interea à propriis recrementis in pulmone depositis continue inquinetur, sæpe vitiosus & *ατρόςφραγς* factus labem arcessit: quapropter Phthisis melius definitur, quod sit totius contabescencia à mala pulmonis conformatione orta.

III. Veteres Hippocratem secuti, fere tantum duas hujus morbi causas assignarunt, sc. *Catarrhum*, & *Vena ruptionem*, quibus nonnulli satis recte *Empyema* addunt: alique interim ab hoc sensu catarrhum excludunt: nam quod vulgo asseritur pituitam à capite in pulmones deciduam, sæpissime Phthiæ causam existere, nec non ab illa, siquando intra pulmones diutius commorata putrescit, crebro inferri, prorsus erroneum esse cum alibi prius inuimus, ita mox clarius ostendetur. Interim ut constet quæ sit materies Phthiæ generans, quoties ea sine *Empyemate*, aut *Hæmoptoe præviis* exoritur, considerare oportet quot modis, & quibus viis aliquid incongruum aut heterogeneum pulmones subeat, qua indagine facta facile apparebit, quodvis pulmone inimicum irrepere ac intus admitti præcipue aut per Tracheam, aut per Arterias pneumonicas, etiam aliquatenus forsan per Nervos, nihil autem per Venas aut Lymphæ ductus, quorum munus est sanguinem vel lympham solummodo referre sive exportare, atque nihil prorsus ingerere.

IV. Quoad Tracheam, fitis constat eam in hunc finem constitui, ut per ductus sive tubos ejus aer constante reciprocatione ingeri & mox regeri possit; insuper an quæpiam alia materies præcordiis infesta aut tabifica per eandem viam admittatur, modo inquirendum est. Et quidem hoc aditu pulmones sæpe labem exitialem concipere inde liquet, quia regionum quarundam aer humidus, fumosus, aut vaporibus malignis scatens, diathesin Phthiæicam sæpenumero inducit; cujusmodi tamen affectio per

*Non fit fluxio
a Cerebro
in pulmone
ut veteres
sunt*

particulas tantum aereas & minutas, sive atomos (quibus nempe aut sanguinis crasis, aut pulmonum conformatio, vel simul utraque læditur) communicari solet. Verum an præterea materies ferosa, vel humor aliquis pulmonum corruptivus, per hunc commeatum eos subeat merito ambigitur: etsi complures catarrhum, sive seri à cerebro per tracheæ ductus in pulmones depluvium præcipuam Phthiæ causam statuunt. Quam opinionem ab antiquis erroneè traditam, miror quempiam è modernis aut Medicis aut Philosophis admisisse, siquidem ex observatione Anatomica manifesto liquet, nihil à cerebro per glandulam pituitariam (quæ unicus exinde transitus videtur) in palatum aut pectus decidere, sed serum ibi depositum per ductus appropriatos ad venas jugulares deferri, & sanguini remandari. Porro *avrovia* etiam constat, quicquid reliquum seri in glandulis aurium, oris, nasi, aut faciei deponitur, ex iis omnibus per ductus item peculiare foras convehi, proinde ut nullus omnino humor, aut à cerebro, aut è palato in pulmones depluat.

V. At vero licet materies tussim excitans non à capite per tracheam in pulmones depluat, quandoque tamen ex tracheæ lateribus in ipsorum cavitates decidens, Affectum catarrhi nomine vulgo insignitum producit. Enimvero Aspera arteria pariter ac Arteriæ sanguiferæ, uti tunicam nervæam & musculosam pro sensu & motu occasionaliter habendis, sic etiam vasculosam & glandulosam pro calore vitali & nutritu sustinendis obtinent. Posteriore hæ tunicæ interstitia cartilaginea constituunt, quinimo ipsas cartilagineas quodammodo obducunt. Porro in tunicam glandulosam serositates à sanguine totam tracheam irrigante superflue deponuntur, quæ statim magna ex parte in tracheæ cavitates exudantes, ipsis lubricandis & humectandis præcipue inserviunt, si quando autem massa sanguinea nimis funditur, ac in serositates præcipitatur (uti à frigore suscepto, acidis epotis, & ob multas alias occasiones crebro assolet) propterea statim materiæ aquosæ ingens copia è tracheæ glandulis & arteriolarum osculis in cavitates ejus exudat, quæ cito tussim valde molestant, & non raro sputum multum (quod & postea fit tabificum) infert.

VI. At vero hæc sputi ac tussis quodammodo catarrhalis causa perraro solitaria existit; quia dum sanguis tracheam irrigans fluorem passus, serositates suas glandulis (unde mox in cavitates ejus exudent) ingerit, infusum & reliqua massa sanguinea pariter fusa, serum intra arterias pneumonicas secretum, partim in sinus tracheales, partimque in lymphæductus insinuat, cujus diluvio pulmones quasi inundati & valde irritati, in tussim & expuitionem fere continuam cientur.

VII. Cujusmodi tussis & expuitio dummodo moderate habent, & tantum sanguinis serositates superfluas excernunt; sæpe in commodum potius quam nocumentum cedunt; quoniam massa sanguinea ipsisque pulmonibus hoc ritu expurgatis, symptomata ista ut plurimum sponte cessant, & valecudo integrior exinde sequitur. Sin vero Affectibus istis diu protractis, serosus humor utrobique in ductus tracheales depositus, & indies uberius aggestus, tandem versus putredinem alterari incipiet; propterea tum libera aeris reciprocatio præpeditur, tum sanguinis & motus, & crasis pervertuntur: hinc tussis immanior, & respiratio fit difficillor; quinimo tota massa sanguinea, quatenus à tabo (quod Venæ à pulmonibus excipiunt) polluitur, ab indole sua benigna paulatim desciciens & depravatus, non modo serum superfluum, sed & succum nutritium (quem assimilare nequit) ex arteriis pneumonicis in ductus tracheales continue profundit; adeoque materiæ tabificæ moles indies augetur, donec pulmonibus magis usque & magis oppletis & obstructis, atque sanguine plus inquinato & ad quæque munia sua præstanda inhabili facto, tussis & sputum ingravescent, & cito mali moris evadunt; insuper respiratio impedita, totius corporis languor & emarcescentia, functionum omni-

um debilitas, & demum febris hectica, & festina ad mortem declinatio succedunt.

VIII. Quando tussi ac sputo diu continuatis & sensim auctis, humor copiosus est massa sanguinea in pulmones deponitur, iste imprimis vesiculas tracheales subit, ac tandem implet, & nonnihil distendit, est quibus cum quolibet mane, per expectorationem tunc uberius habitam, fere totus ejicitur, exinde pro brevi tempore thorax gravamine immunis, & respiratio magis libera videtur: paulo tamen postea sanguis sero aut succo nutritio refarcitur, novam materiem pulmonibus suffundit, proindeque rursus est cibo, aut somno, vesiculae replentur, atque humores affluxu indies adaucto magis distenduntur ampliaturque, tandemque lateribus, duarum forsan aut plurium disruptis, multae hic illic vesiculae in unum quasi lacum efformantur; intra quem materies tabifica copiosius aggregata, ibi (siquidem haud tota statim ejicitur) putrescit, proindeque & pulmonis cui insidet substantiam corrumpit, & sanguini pertranseunti inquinamentum putridum insinuat. Fovea ita in pulmonibus facta indies augetur, & saepenumero plures simul ac diversis locis cuduntur, atque ob magnam humoris in iis aggregati & putrescentis copiam pectoris gravitas, velut onus ingens sentitur, respiratio magis impeditur; insuper à Tabo uberius in massam sanguineam suffuso crebrae hujus effervescentiae, succi nutritii disperditio, porro sitis ac aestus, inappetentia, sudores nocturni, & totius corporis intabescencia oriuntur. Caeterum cruor à pulmone inquinatus hunc affectione reciproca, viz. à proprio Tabo magis plethi facit; quippe sanguis venosus unoquoque circuitu materiem istam purulentam excipiens, eam mox arterioso tradit; unde cum neque per diaphoresin, aut diuresin satis amandari queat, tandem per arterias pneumonicas ad pulmones refertur, ubi rursus à sanguine secreta, ubique in Tracheaz tum vesiculas tum ductus minores insinuat; ita demum ut tota pulmonum compage impleta, & foveae five ulcera deinceps in pluribus locis efformentur, & sinus reliqui omnes ichore spumoso inferantur.

IX. At vero interdum accidit, ejusmodi lacum five foveam unicam, aut forsan binas in pulmonibus efformari, easque circumcirca parietes callosos obtinere, ita ut materies ibi collecta, in massam sanguineam minime transferatur, sed quotidie tota, copia licet ingenti expectoretur. Taliter affecti quasi tantummodo fontanellam in pulmone haberent, sputum etsi multum, & crassum, immo flavum, & quasi purulentum omnia mane, & aliquantulum in toto die rejiciunt, tamen alias satis sani degunt, bene respirant, comedunt, & dormiunt, *καὶ οὐκ ἀνάσσει* aut saltem in modico corporis habitu persistant, & non raro perlescunt: hinc nonnulli dicuntur Phthisin per 30 aut 40 annos habuisse, & morbum eum usque ad vitae terminum (haud proinde abbreviatum) protraxisse; atque interim alii cum minus tussiant aut expuant, intra paucos menses in febrem hecticam incidunt, ac brevi in sepulcrum praecipitantur.

X. Haecenus de Phthiseos five Tabis pulmonaris causa conjuncta, & ratione formali; quod ad causas alias (viz. Procatacticas, & Evidentes) spectat, illae quidem variae & multiplices existunt; quatenus nimirum sunt propinquiores vel remotiores, intrinsecae vel extrinsecae, & denique connatae vel adventitiae; harum omnium in phthisi producenda *αἰτίαι*, *καὶ οὐκ ἀνάσσει*, & efficiendi modos ut designare suscipiam; imprimis ostendere oportet, quot modis, & ob quas *καὶ οὐκ ἀνάσσει* humor serosus five (ut vox populi sonat) catarrhalis, est massa sanguinea in pulmonum vesiculas alioque ductus tracheales deponi solet. Circa quam indaginem univocique obvium est concipere causam morbosam est binis partibus consistere, simulque in vitio esse hinc Sanguinis materiem noxiam ad thoracem *κίττει* dyserasiam

dyscrasiam, inde Pulmonis eam facile suscipientis imbecillitatem, sive *ατροφία*.

XI. Quoad prius, observatione satis vulgari constat, massam sanguineam particulis incongruis, sc. vel propriis degeneribus, vel alienis illuc aliunde suffusus refertam, propter eas expurgandas effervescere, quodque fecernendum est, cum per alias vias haud facile amendetur, in pulmones suffundere, iisque (si forsitan constitutionis debilioris fuerint) penitus assigere.

XII. Plures & diversimodæ sunt sanguinis dyscrasæ, & affectiones quibus liquor ejus in compage solutus, & quasi fusus, serum & succum nutritivum non debite intra se continet, quin hos aliosque humores recrementitios à se perpetim amandans, uti interdum in alias partes, ita sæpius in pulmones deponit.

XIII. 1. Sanguis interdum instar lactis sponte acescentis, sensim depravatur, tandemque ab indole genuina versus acetosam desciscens, & in compage solutus, serositates suas (facile nimis abscedere aptas) ex Arteriis tum pneumonicis, tum trachealibus in ductus tracheales suffundit. Ita quibusdam solenne est semel, aut bis in anno sine ulla causa manifesta tussim gravi ac molesta cum sputo copioso affici, quæ tractu quodam temporis (postquam sanguis sæculentis & recrementis expurgatus crasin suam recuperat) sponte cessant, & deinceps valetudo firmior & diuturna succedit. Per hujusmodi tussim sanguinis *αφύπνιστον*, novi quosdam sæpius in die & præsertim omni mane, sputum instar atramenti nigricans cum levi trachæ nixu excernere solitos; quo affectu cum per plures menses constanter laborassent, post tussim graviorem occasionaliter contractam, cum sputo multo ac flavo, deinceps priori isto atrato prorsus immunes evasere; cujus ratio est, quod tussim immanior cum expuitione copiosa per aliquot dies persistens, sæculentias istas atrabilarias è sanguine prorsus expurgat, quinimo & sanguinis temperiem immutat, seu potius dyscrasiam tollit.

XIV. 2. Liquor nervens non raro degener factus, & cum lymphâ copiosa è fibris & partibus nerveis in sanguinem redundans, uti viscerum & Renum affectus periculosos (quos alibi notavimus) ita quandoque tussim immanem & valde molestantem infert. Hujusmodi tussim modo Catarrhalis est, quatenus lymphâ ista massam sanguineam transgressa, per arterias in pulmone deponitur; modo Spasmodica, quatenus nervi & fibræ ad pectus movendum destinati à latice isto occupantur, inque motus convulsivos irritantur: ab utraque causa, aut conjunctim aut separatim, evenit, quod cerebri & nervosi generis pathemata graviora tussim molestantem frequenter accersunt, vel in eam commutantur.

XV. 3. Præter sanguinis & liquoris nervei vitia sæpe tussim excitantia, probabile est hoc malum interdum exoriri propter lymphæ ductus qui ad pulmones spectant obstructos: cum enim hujusmodi vasa quamplurima per pulmones ubique disseminantur, quorum munus est, quicquid lymphæ, per arterias ad præcordia advectæ, & per venas haud statim reducibilis, superfluum est excipere, & ad ductus thoracici truncum convehere; si forsitan accideret hos ductus, à materia viscosa obturatos vel compressos, aut à frigore constipatos officio suo minus defungi, necesse erit recrementa istæ aquosa, ab emissariis solitis exclusa, aut in sanguinem regurgitantia effervescentiam ejus ciere, aut in Trachæ ductus suffusa tussim excitare.

XVI. 4. Nec tantum humores prædicti, quatenus sanguinis crasin aut motum pervertunt vel impediunt, tussim (quæ sæpenumero phthiæ procemium est) inducunt; verum insuper Evacuaciones quæque solitæ aut solennes suppressæ, aut præpeditæ, noxam pulmonibus frequenter

quenter imprimunt. Fluxus menstruus aut hæmorrhoidalis obstructus, hæmorrhagia narium assueta si forte cessat, fontanellæ occlusæ, pustulæ, scabies & exanthemata repercutta, Thoraci labem non raro affigunt. Si quando sputatio copiosa è glandulis oris sponte desistat vel medicina curatur, postea nonnunquam tussis tabifica succedit; quare vulgo dicitur idem Rheuma, quod modo ex capite in fauces & guttur deciderat, postea exinde alius in pulmones descendere; cum revera nihil aliud hoc fuerit, quam quod sanguinis serositas quædam superflua, per arterias cephalicas in glandulis oris deponi solita, postquam illuc excluderetur, per arterias pneumonicas in pulmones irrueret.

XVII. Præter has evacuationes privatas & periodicas, vel extraordinarias, quarum suppressiones ad tussim & phthisin inclinant, occurrit altera generalis & constans, viz. Transpiratio insensibilis; quæ inhibita vel suppressa, plus ac sæpius quam cæteræ omnes, istius mali occasio aut parens esse solet. Quippe effluvia, per poros cutis evaporare solita, intus cohibita sanguinem fermentant & cito pervertunt, inque serositates fundi & præcipitari faciunt; quæ cum aliis massæ sanguinæ recrementis statim in pulmonibus depositæ, tussim molestant & non raro tabificam accersunt. Hinc vulgaris observatio est, frigoris quo pori constipantur susceptionem, sive per auræ gelidæ afflatum, sive à pluvia aut fluvio madefactionem, sive vestis depositionem, aut alio quovis modo fiat, quamplurimos ad affectus thoracicos disponere. Quare nostro Idiomate, posita causa pro causato, tussis appellari solet *frigus susceptionis*.

XVIII. Hæ sunt præcipuæ causæ & occasiones, quæ ex parte sanguinis quoquo modo depravati, & propterea materiam noxiam in pulmone deponentis, occurrunt. Sequuntur aliæ ex parte pulmonis, quæ nempe visus hoc ad tussim aut phthisin promptius contrahendam disponunt; cuiusmodi imprimis sunt hæc tres, viz. primo mala pectoris conformatio; secundo pulmonum innata debilitas, sive hæreditaria ad tabem diathesis; tertio thoracis morbi præcedentes, uti sunt vulnus vel plaga, Pleuritis, Peripneumonia, Empyema, Hæmoptoe, Variolæ & Morbilli, cum quibusdam aliis; quarto his addatur (utpote inter causas procatarticas locum merita) Auræ, quæ inspiratur, incongruitas. Propter unamquamque ex his causis, & aliquando ob plures simul, materies tussim excitans, & postea frequenter tabifica, pulmones facile invadit & intime subit, iisque noxam non raro exitialem imprimit. Super his singulis breviter dicemus.

XIX. Primo igitur quoad pectoris conformationem res ita habet: viz. ut pulmones usque facti tecti, & labe quavis phthifica immunes, in officio suo diu conserventur, oportebit eos motu usque vegeto agitari, & quasi velis plene expansis, systolæ & diastolæ reciprocationes validas obire; in eum neque finem, ut aer ubertim inspiratus ad intimos quosque ipsorum recessus admittatur, & exinde statim, una cum effluviis & fuliginibus omnibus quaque respirationis vice, maxima ex parte regeratur. Quandoquidem vero huiusmodi pulmonum actio à thoracis tanquam machinæ motivæ conformatione plurimum dependet; necesse erit propter malam hujus fabricam respirationis munus in multis deficere. Sunt autem pectoris male conformati duæ præcipuæ species, (nempe gibbositas, & scapulæ velut Alatæ) propter quas plures in phthisin proclives reperiuntur: quarum ratio est, quod in tali utraque pectoris vel depressi vel oblongati figura, neque pulmones spatium ita liberum amplumque obtinent, neque muscoli motivi ita fortiter contrahi possunt ac in pectore quadrato.

XX. 2. Pulmonum innata debilitas, sive hæreditaria ad tabem dispositio, adeo frequens & vulgo notabilis est, ut cum al. iquis in phthisin proclivis reperiatur, à quibusque statim interrogetur, annon parentes ejus

tali morbo obnoxii fuerant? Horum plurimi pectore angusto & collo oblongo præditi, & constitutionis valde teneræ, à levissima quavis occasione tussim contrahunt; Auram nec gelidam, nec humidam ferunt. Horum nonnullis habitatio in urbibus, ubi aer crassus & fumosus inspiratur, valde infesta est; è contra aliis, in eandem affectionem proclivibus, plurimum amica; (cujus ratio inferius disquiretur.) Illis omnibus ventus Borealis fere semper inimicus, utpote qui tussim frequenter, item Hæmoptoen, Pleuritim, aut Peripneumoniam excitare solet; sc. vasis Pneumonicis aut thoracicis exinde constipatis, atque interim sanguine, ob transpirationem impeditam, & effluvia intra massam ejus cohibita, turgido magis & acriore facto.

XXII. Enimvero Diathesis ad phthisin hæreditaria in his duobus potissimum consistit: viz. primo quod patientes, sanguine acriore & elastico præditi, διαπνοην uberiorem exigunt; quæ si forte minus conceditur, materies evaporare solita, in pulmones imbecilles redundat. Dein secundo, siquidem vasa pneumonica nimis laxa & tenera existunt, serum, aliaque sanguinis recrementa, intra massam ejus solutam haud rite continent, verum & ista, & nonnunquam ipsius cruoris portiones quasdam in ductus tracheales erumpere sinunt: quorum fibræ motrices cum insuper debiles fuerint, quod in cavitates suffusum est non statim foras eliminant; quin ibidem commorari & putrescere, demumque in tabum, & pulmonis & sanguinis corruptivum, degenerare patiuntur.

XXIII. Phthisis interdum aliorum pectoris affectuum præviorum aut productum, aut consequens est. Pathemata ista tabifica imprimis sunt Empyema, Pleuritis, Peripneumonia, Pulmonis vomica; porro quandoque variolæ, morbilli: quin & febres Anomalæ male aut minime judicatae idem efficiunt. Affectuum horum præcipui, aut saltem qui thoracis proprii sunt, una cum Ætiologiis, & quatenus ad tabem disponunt, rationibus & fiendi modis inferius exponentur; interim advertimus hujusmodi noxam iis omnibus communem esse, viz. quod pulmonis unitatem solvunt, vel tonum labefactant, quodque insuper sanguinis crasin pervertunt; unde quicquid incongruum aut νοσερον ab hujus massa degeneri aut depravata iis suffunditur, facile admittunt, atque difficulter aut vix omnino repellunt.

XXIV. Phthiseos causis procatartæicis modo explicatis, quæ nimirum ex parte tum sanguinis, tum pulmonis consistunt, merito accensetur altera utrique communis, & (tameñ proflus extrinseca) cum utroque maximam necessitudinem habens; quæ nimirum est aeris inspirati conditio sive temperies. Enimvero nonnullis phthificis tanta est hujus influenza, ut morbi causa aeris in quo degunt incongruitati quandoque fere in totum ascribatur, & pro curatione soli aut cæli mutatio ceteris quibusque remediis præferatur. Hinc nostratium plures tussientes, aut tabidi, Australes Galliæ regiones gregatim petunt; alique interim, quibus trans mare currere non libet, aut licet, è fumosis urbibus statim in rus tanquam ad certissimum refugium festinant: propterea quidem villæ omnes prope Londinum, quæ aere claro & perflato gaudent, Phthificorum quasi totidem nosocomia habentur. Veruntamen à tali locorum mutatione haud ex æquo omnes juvenem recipiunt; multi enim aut Galliam, aut villas rusticas petentes, ibi sepulcra potius quam sanitatem inveniunt. Quinimo Londinum haud statim à Phthificis omnibus relinquendum est: novi enim plures tussi ac phthisi obnoxios, multo melius in hoc aere fumoso, quam ruri valuisse. Ita propter ejusdem morbi sanationem, dum alii hanc urbem quasi Barathrum vitant, alii huc tanquam ad Asylum se conferunt.

XXV. Horum rationes ex respirationis Doctrina superius tradita satis clare elucescunt; nimirum ostendimus sanguinem pulmones pertranseuntem, & quoad accensionem seu vitalitatem, & quoad motum suum ab aere nitroso inspirato plurimum pendere; unde sequitur hujus tenorem ad illius crasin ita proportionari debere, ut sanguis intra præcordia modice accensus, clare & vegete, tum sine fumo & fuligine, tum sine flamma nimis intenta efflagret; proindeque vasa pneumonica satis libere absque remora aut recrementorum depositione trajiciat. Quamobrem aer humidus, palustris, ac minime perflatus cum nulli salubris, ita tussientibus plurimum infestus existit; è contra aer serenus, ac mitis, sole ac vento moderatis gaudens, uti cunctis salubris, ita Phthificis quibusque amicus deprehenditur. Quoad alias aeris inspirandi conditiones, nonnulli tussim evitant, aut amittunt, degendo in locis montanis ac apricis; ubi Atmosphæra impendens, vaporum quorumcunque crassiorum fumolorum & feculentorum expers, particulis nitrosis abundat: nam quorum sanguis crassus & feculentus sulphure impuro, scætet, ad hunc rite accendendum, & ad feculentias accensione absumendas, aere pertenui & maxime nitroso opus est. Si modo pulmones haud nimis teneri sint, sed firmi satis & robusti, asperiores ejusmodi particularum appulsus ferunt; è contra qui sanguinem tenuem & subtilem, facile dissolubilem atque sulphure puriore, sed perexiguo præditum, simulque pulmones teneros, molles & texturæ rarioris valde sensiles obtinent, aeris nitrosi & asperioris impatientes, crasso ac imprimis sulphureo maxime gaudent. Quare his utilia est urbis fumosæ auram pinguem, & hebetiorem haurire; quæ nimirum sanguini jejuno, & tenuiori, sulphur (quod aliquatenus deficit) æque ac nitram præbeat, ejusque consistentiam subtilem ac nimis distabilem nonnihil incrasset ac ligat; insuper & pulmonis substantiam, sive texturam nimis sensilem & rariorem hebetet, & contra aeris acrioris & improporionati occursum muniat. Profecto crebra experientia satis liquet, aerem crassiozem, modo etiam sulphureus fuerit, Phthificis quibusdam (ne dicam omnibus) valde benignum existere. Communis observatio est, regiones istas, sive in Anglia sive in Belgia, ubi cespites ignes nutriuntur, & odorem valde sulphureum spirant, Tabem rarius infestare; quinimo loca ista phthisi obnoxia, aut ea laborantibus, maxime salubria, & non raro sanativa existere. Cui accedit, quod suffumigium ex sulphure, & Arsenico (quod sulphure copioso refertum est) pro curandis pulmonum ulceribus pene deploratis remedium licet ultimum, efficacissimum tamen habetur. Porro huc refer, quod medicamenta peccoralia, ex sulphure parata, quibusvis aliis longe anteponuntur; hinc ut sulphur à Chymicis jure optimo pulmonum Balsamum dicatur. Quo ritu & quibus efficiendi modis hæc pharmaca operantur, inque morbis thoracis adeo insigaiter juvant, inferius disquiretur: interim quod aer sulphureus Phthificis quibusdam ita benignus reperiatur, ratio, ni fallor, in his duobus consistit; viz. imprimis quod, uti modo innuimus, à tali aura inspirata, & sanguini jejuno ac inopi, & pulmone tenero & facile obnoxio succurrat una & parcat; dein secundo quod particulæ sulphuræ, una cum nitrosis inspiratæ, humorum quorumcunque aciditates (à quibus istorum in pulmones fluxiones & extravasationes potissimum oriuntur) maxime prævent, aut tollunt. Et quidem ob hanc rationem est, quod pharmaca sulphuræ, etiam intus sumta, tussientibus, aut phthificis juvamen adeo insigne conferant; atque idcirco sulphur, ut modo dictum, pulmonis balsamum audit. Nam sicut balsamica ulceri aut vulnere imposita, ichoris ibidem exudantis, atque fibras corruptentis aut graviter irritantis, aciditatem tollunt, cito dolorem leniunt, & postea solutionem continui sanant; sic etiam particulæ sulphuræ, aut cum aere, aut cum sanguine in pul-

mones traductæ, quatenus humorum omnium, sc. cruoris, feri, lymphæ, succi nervei ac nutritii aciditates præavent, aut delent, ad phthiſeos prophylaxin, aut therapeiam plurimum conducunt. *Ætiologia hæc inferius, cum medicamenta sulphurea particulatim tradentur, fusius instituetur.*

XXVI. Explicatis ad hunc modum tussis ac Phthiſeos causis conjunctis & procatarticis, non opus erit de evidentibus multa differere. Nam qua ratione pororum à frigore constipatio, crapula, aut compositio assidua, aliaque varii generis in sex non naturalibus errata, ad affectus istos disponunt, & quandoque statim accersunt, clarius est quam ut explicatu opus fuerit. Nec est ut circa morbi hujus partem *Spicula* diu morerur; veruntamen notare oportet morbi hujus status diversos, sive signa distinctiva, quæ nimirum ad ipsum pertinent. Primo quando mere tussis est. Secundo quum in Phthiſin degenerare incipit. Tertio, quando Phthiſis perfecta & fere deplorata existit. Ex quibus rite designatis, prædictorum affectuum etiã prognosis elucescet.

XXVII. 1. Et primo quod ad tussim recentem & adhuc solitariam spectat, profecto hæc, de quacunque causa exoriens, in corporibus ad Phthiſin prædispositis vix unquam suspitione periculi vacabit; verum in homine robusto pectoris quadrati, & tussim sepe prius impune perpeſſo, haud statim timenda erit: si quando enim à causa evidente fortiori excitata, sine febre, aut totius corporis indispositione, non admodum moleſta fuerit, tunc mere *frigus susceptum* audit, atque vel prorsus negligitur, vel brevi tempore sine multis aut magnis remediis finiri solet. Porro si hanc febricula cum siti & inappetentia comitabitur, spes est, si sanguine ad rectam temperiem restituto, etiã tussim sponte desituram: sin vero illa diutius protrahatur, & remediis vulgaribus non facile cedens, sputum copiosum & discolorum producat; haud amplius negligi, sed medendi methodo & remediis idoneis, cumque exacta victus ratione tractari debet. Quippe tunc suspicari subest, Pulmones, in conformatione læsos, sanguinem haud totum, sed cum feri, aut lymphæ, & frequenter cum succi nutritii depositione trajicere; ac insuper humores istos, ibi depositos, putrescere; proindeque noxa reciproca sanguinem, quo magis usque pulmones lædat, coinquinare.

XXVIII. 2. Quod si tussis cum sputo copioso & crasso indies ingravescente, totius corporis languor & intabescencia, appetitus dejectio, respiratio difficilis, sitis & sanguinis æstuatio superveniant; magna suspitionis causa est ad primos saltem Phthiſeos limites (si non ulterius) perventum esse. Quare tunc omnem movere lapidem oportebit, quo & pulmones materiæ jam-jam aggestæ saburra liberari, & contra ejusdem incursum continuum muniri queant; simulque ut massa sanguinea depurari, & ad crasin rectam, qua ferositates suas aliosque humores intra compagem suam rite contineat, aut alio quam ad pulmones transferat, restitui possit.

XXIX. 3. Sin, ultra statum Affectus hujus modo descriptum, sputi copia & discoloratio indies augebuntur, cæterisque usque in deterius euntibus, virium omnium dejectio, & febris hæctica cum siti continua, sudores nocturni, facies Hippocratica, & carniùm fere ad sceleti ariditatem coincidentia accedent; tunc fere nullus Medicinæ, sed tantum tristi prognostico locus relinquitur; aut saltem curationis spe deposita, tantum Anodynis, quibus *Opiorum* procuretur, insistendum erit.

XXX. Quod itaque ad tussis in genere Therapeiam spectat, secundum tres prædictos morbi hujus status etiã medendi methodus trifariam ordinari debet; nempe ut positis quasi cancellis distinctius præſcribatur, quid agendum sit pro tussis curanda, dum ea, citra Phthiſeos limites subsistens, mere *frigus susceptum* audit: secundo quæ sanandi ratio

Phthisi incipienti, & tertio quæ deinque eidem consummatæ, aut deploratæ conveniat.

XXXI. 1. Etli contra tussim recentem remedia fere tantum Empirica usurpari solent, & nullus à plebe fit, quin multis & diversimodis hujus farinae instruitur, quæ sine Medici consilio plurimi confidenter & ἀμειβοδως passim sumunt, & aliis propinant: attamen homines constitutionis teneræ; aut ad tabem hæreditario proclives, vel prius interdum à tussi periclitari soliti, à primo statim appulsu ejus cavere, & statim ad ἰατρικῆς præcepta se recipere debent, juxta quam ut medendi methodus rite instituat, indicationes therapeuticæ potissimum erunt hæ tres; viz. 1. Sanguinis inordinationem, qua feri fluxiones procedunt, sedare, aut tollere; 2. Cruoris recrementa, & exuvias quasque ab eo secedere aptas, à pulmonibus ad poros cutis, aut vias urinarias, aliaque emunctoria derivare; 3. Ipsos pulmones contra feri aliorumque humorum susceptiones corroborare, simulque contra frigoris externi, à quo amplius lædi solent, occursum munire. Super his singulis paulo explicatius dicemus.

XXXII. 1. Prima indicatio respicit tum sanguinis effervescentiam, qua propter effluvia cohibita nimis æstuat ille ac in vasis ebullit; tum dissolutionem ejus, qua nempe in compage solutus, serum aliosque humores à complexu suo nimis dimittit. Pro utrisque tollendis victus ratio tenuis instituitur, atque frigoris externi injuria sedulo vitata, diaphoresis paulo uberius procurari, aut saltem assueta restitui debet. In hos fines patiens illico crassius vestiatur, & intra lectum aut cameram se contineat, saltem vix domo egrediatur; vesperi & mane à liquore posseti cum rorismarino aut salvia incoctis sudatio tenuis provocetur. Si nihilominus tussis ingravescat, Phlebotomia, modo vires & constitutio ferant, sæpe cum fructu adhibetur: qua celebrata hypnotica fere semper juvant, in quantum sc. ea cordis motum & consequenter sanguinis cursum nimis præcipitem retardant: porro efficiunt ut leniter iste & moderate sine magna serositate rejectione vasa pneumonica trajiciat, & quod superfluum est per diaphoresin potius aut urinam amandet. In hunc usum etiam decocta pectoralia, quatenus humorum aciditates destruant, sanguinis dissolutionem, ac in serositates fusionem inhibent aut sistunt, adhibenda. Pari etiam ratione & efficiendi modo, medicamenta ex Sulphure parata contra tussim adeo insigniter juvant.

XXXIII. 2. Indicatio, viz. ut serum, aliaque sanguinis recrementa aut exuvie, à pulmonibus derivata, per alias vias evacuentur, perficitur per Medicamenta Diaphoretica, Diuretica, & lenia Purgantia; quæ cum aliis remediis intertexti aut subinde intercalari debent. Itaque post Phlebotomiam, mite catharticum exhibere, & aliquando repetere solemus. Decocta pectoralia, radicis chærefolii, rusci brusci, enulæ campanæ, aliaque sudores ac urinam moventia ingrediuntur. Millepedes, sal succini volatilis, alijque sales fixi, & pulveres testacei, cum terebinthina in Pilulas redacti, sæpe cum fructu exhibentur.

XXXIV. 3. Indicatio, ut pulmones eorumque ductus contra humorum fluxiones & frigoris occursum muniantur, atque vulgo catarrhi suppressio dicta, per linthus, eclegmata, aliaque privata remedia perficitur, & duo imprimis respicit; nempe ut vasorum & glandularum oscula in tracheam dehiscencia, ne serositates in eam nimis expuant, modice astringentibus ocludantur: & secundo ut ductuum trachæe latera satis mulceantur delineanturque; ut nec à feri acris suffusione, neque à frigoris externi occursum ostendantur, inque tussim molestam continue irriterentur; ac insuper ut, cum ductus isti satis lubricantur, sputum, parietibus ipsorum quandoque pertinaciter adhærens, facilius excuti & extulsi possit.

Propter intentionem priorem est, quod conserva rosarum rubrarum, olibanum, mastiche, Lohoch de pino, syrupus Jujubinus, de rosis siccis, de musco pyxidato, aliaque astringentia præscriptionum pectoralium formulas ita crebro ingredientur. Pro secunda intentione liquiritia, cum variis ejus præparatis, adeo celebre contra tussim quamcunque remedium habetur: in hunc finem syrupi, eclegmata, & cuncta alia pectoralia dulcia institui videntur. Quibus additur oleum Amygdalarum dulcium, aut per se exhibitum, aut cum syrupo pectorali longa agitatione in pulvem lactiformem redactum.

XXXV. Hæ sunt præcipuæ indicationes therapeuticæ, una cum aptis medendi intentionibus, quæ pro tussi recente, dum adhuc Phthiæcos suspensione vacat, aut saltem citra manifestos ejus terminos subsistit, maxime ex usu fore videntur; modo restat, post generalem hanc methodum breviter adumbratam, medicamentorum cuique intentioni appropriatorum formulas quasdam selectas subjungere. Hæ cum multiplices, & diversi apparatus fuerint, quæ tamen notæ præcipuæ, & maxime in usu, sunt mixturæ, linctus, eclegmata, tincturæ, Balsama, trochisci, tabulæ, pulveres, pillulæ, decocta & aquæ destillatæ. Cujusque horum recepta quædam elegantiora subdemus.

1. *Mixturæ.*

Rec. Syrupi de Meconio, Jujubini, ana Unc. iss. Olibani pulv. Drach. j. aq. Lumblicorum, vel Hyssericæ, vel Pæonia composit. Drach. j. misce. Dosis cochlear. j. hora somni, & post mediam noctem.

Rec. Aq. Limacum, Lumblicorum, ana Unc. iss. Laudani liquidi Tartaris. Drach. ij. Syrupi Violaceti Unc. j. Dosis cochl. j. hora somni.

Rec. Aq. Limacum Unc. vj. Syrupi è succo Hedera terrestris Unc. iij. florum Sulphuris Drach. ss. misce. Dosis cochlear. j. hora somni & primo mane.

Rec. Syrupi nostri diæsulphuris Unc. iv. aq. Lumblicorum Unc. j. Dosis cochl. j. eodem modo.

2. *Linctus.*

Rec. Syrupi Jujubini, Capillorum Veneris, ana Unc. iss. Syrupi Papaveris Rhæados Unc. j. misce. Lambatur cum bacillo liquiritiæ.

Rec. Olei Amygdalarum dulcium recent. Syrupi Capillorum Veneris, ana Unc. iss. Sacchari candi Drach. ij. misce, terendo in mortario vitreo, vel agitando in phiala, donec albescat.

3. *Eclegmata.*

Rec. Conserv. Rosarum rubr. Unc. iiss. Lohochi sani Unc. iss. Spec. Diatragacant. frig. Drach. iss. florum Sulphuris Drach. ss. Syrup. Violaceti, vel Papaveris Rhæad. q. s. f. Eclegma molle. Dosis Drach. iss. vesperi & mane primo; aliis temporibus lambatur cum bacillo liquiritiæ.

Rec. Pulv. foliorum Erysimi, vel Erucæ, Unc. iss. Mellis despumati Unc. iv. misce, f. Eclegma. Detur eodem modo. Convenit in constitutione frigidioræ.

4. *Tincturæ.*

Rec. Tinctura Sulphuris sine Empyreumate Drach. iij. Dosis gutt. vj. ad x. vesperi & primo mane in Cochl. j. Syrupi Violaceti, vel è succo Hedera terrestris. Haud novi præstantius remedium in tussi quacunque, modo sebris absit.

Rec:

Rec. Tinctura sulphuris Antimonii Drach. ij. Dosis gutt. xx. vesperi & mane in Coch. j. Syrupi pectoralis.

Rec. Tinctura Gum. Ammoniaci cum tinctura salis Tartari parat. Unc. j. Dosis gutt. xv. & xx. Eodem modo tinctura Galbani, Ase fœtida, gum. Hedera, eodem modo parata, ad tussim conveniunt in constitutione frigida.

5. Balsama.

Rec. Opobalsami Drach. ij. Dosis gutt. vj. ad x. in coch. j. vel ij. Aqu. Hyssopi vel Pulgii, aut cuiusvis alterius pectoralis.

Rec. Balsami Artificialis destillat. vulgo dicti Matris Balsami Drach. ij. Dosis gutt. vj. ad x. in cochleari j. Syrupi Violacci, vel Vini Canarini vesperi & mane.

Rec. Balsami Sulphuris Drach. ij. Dosis gutt. v. ad x. eodem modo.

Rec. Balsami Peruv. Drach. j. Dosis gutt. ij. ad iv. vel vj. in Conser-va Violacea.

6. Trochisci.

Rec. Spec. Diatragacanthi frigidi Unc. ss. Liquiritia Drach. j. florum Sulphuris Scrup. ij. florum Benzoin Scrup. j. Sacchari penidiat. Unc. iij. solutionis Tragacanthi in Aq. hyssop. fact. q. s. f. pasta, formetur in trochiscos ponderis Drach. ss. sumatur j. sapius in die vel nocte.

Rec. Sem. Papaveris albi Drach. vj. pulv. florum Papaveris rubri Drach. j. extracti. Glycyrrhiz. Drach. ij. lactis Sulphuris Drach. ss. Sacchari penidis Unc. ij. mucilaginis sem. Cydoniorum q. s. f. pasta, qua formetur in trochiscos.

Rec. Spec. Diatreos, è pulmone Vulpis, ana Unc. ß. Sacchari penid. Unc. ij. solutionis tragacanthi q. s. f. massa in trochiscos efformanda.

Rec. Pulv. rad. Emula Campan. sem. anisi, liquiritia, ana Drach. ij. florum Sulphuris Drach. j. Sacchari Tabulati Unc. iss. succi liquiritia dilut. & trajecti q. s. f. massa pro trochiscis.

7. Tabulæ.

Rec. Spec. Diatragacanthi frig. Drach. iij. pulv. florum Papaveris Rhæad. lactis Sulphuris, ana Drach. ss. Sacchari solut. in aq. Papaveris & ad tabulat. cocti Unc. iv. s. a. f. tabula ponderis Drach. ß.

Rec. Spec. Diatreos, è pulmone Vulpis, ana Drach. iij. florum Sulphuris, rad. Emula Campan. ana Drach. ss. Benzoin. albisimi Drach. j. f. pulv. subtilis; adde olei anisi Scrup. j. Sacchari solut. & ad Tabulat. cocti Unc. viij. s. a. f. Tabul. pond. Drach. ß.

8. Pulveres.

Hi licet rarius, quandoque tamen in tussi, & affectibus pneumonicis cum fructu exhibentur.

Rec. Summitatum Hedera terrestris nonnihil rubescentium s. q. confusi formetur in placentam, qua sole fervido statim exsiccata, in pulverem subtilem redigatur, & in vitro servetur. Hac planta virtutem cum odore, & calore optime ac diuissime supra omnes conseruos, aut syropos, retinet, atque in tussi gravi & perniciosa summopere prodest. Sumat. Drach. ss. ad Drach. j. bis in die cum aq. destillata vel decocto pectorali.

Eodem ritu pulvères ex plantis aliis pectoralibus parantur, & cum fructu exhibentur.

Rec. Musci pyxidati Drach. iij. lactis Sulphuris Drach. j. Sacchari candi Drach. ff. f. pulv. Dosis Scrup. j. ad Drach. ff. bis in die. Pulvis hic tussis convulsiva laborantibus commode exhibetur.

Rec. Florum Sulph. Oliban. Ceruss. Antimonii, an. Drach. ij. divid. in xij. partes; sumatur una mane & vesperi in cochleari j. vehiculi idonei.

9. Pilulæ.

Rec. Aloes rosat. vel potius pilul. Russi, florum Sulphuris, ana Drach. iss. flor. Benzoin. Scrup. j. succi Glycyrrhiz. cum aq. Limacum dilut. q. s. f. massa, formetur in pilulas exiguas sumend. iv. vesperi, repetendo noctibus singulis vel alternis.

Rec. Pulv. rad. Enula Campan. Liquiritia, florum Sulphuris, ana Drach. j. florum Benzoin. Drach. ff. Picis liquid. q. s. f. massa, in pilulas exiguas efformanda: Dosis iij. vel iv. vespere & primo mane.

Rec. Millepedum præparat. Drach. ij. pulv. sem. Urtica, Bardana, ana Drach. ff. olei Nucis Moschat. Stillat. Scrup. j. salis Succini Drach. ff. succi Glycyrrhiz. q. s. f. pilula exigua, quarum tres sumantur mane & vesperi.

10. Decocta. Hæc sumuntur vel per se, vel cum lactis additione. Inter ea, quæ sunt prioris generis, primo occurrit Decoctum pectorale juxta pharmacopœiam Londinensem; quod sumatur bis in die ab Unc. iv. ad Unc. vj. vel viij.

Rec. Foliorum hederæ terrestris, adiami, lingua cervina, tusilaginis, eupatorii, ana M. j. rad. charesfolii, rusci brusci, ana Unc. j. sem. carthami, fanicul. dulcis, ana Unc. ff. coqu. in aqua fontana lib. vj. ad medietatem, addendo circa finem vel liquiritia Drach. iij. uvarum passularum enucleat. Unc. ij. & Fijub. sex, (vel mellis optimi Unc. iij. despumand. f. Apozema clarificand. cum albumine ovi. Dosis Unc. vj. calide bis vel ter in die.

Decocta cum lacte sumenda usurpantur mane, & vesperi loco jentaculi & cœnæ, juxta modum sequentem.

Rec. Florum Bellidis majoris M. j. limaces mundatos iij. radis. eryngii condit. Unc. ff. Hordei Drach. iij. coquantur in aqua fontana lib. iss. ad lib. j. Sumat. Unc. vj. ad viij. calide addendo lactis tantundem; & deciceps hujus quantitas sensim augeatur.

Eodem modo muscus pyxidatus, item folia hederæ terrestris, hyperici, & aliorum pectoralium coquantur, & cum lacte sumantur.

Decocta ex lignis sæpenumero ad tussim pertinacem curandam plurimum conducunt, præsertim si loco cerviliæ pro potu ordinario constanter & aliquandiu sumantur.

Rec. Radic. Sarsaparil. Unc. iv. China Unc. ij. Santal. alb. rubr. ana Unc. ff. ras. Eboris, C. Cervi, ana Drach. iij. f. a. infundantur & coqu. in aqua fontana lib. viij. ad iv. addendo liquiritia Drach. vj. passularum exacinat. Unc. iss. In constitutione phlegmatica aut frigidiore addatur rasur. ligni sancti.

II. *Aqua destillata.* Harum cuique licebit formulas pro re nata & multiplices & diversimodas componere, atque juxta patientis constitutionem, modo lac simplex, modo lac cum aliqua vini parte, modo Allam, aut cervitiam Brunsvicensem designare. In specimen harum formulas subdemus.

Rec. *Foliorum hedera terrestris, hyssopi, pulegii, ana M. iv. Limacum semicoct. in testis lib. ij. Nuces Moscat. incis. n. vj. omnibus simul minutim concisis affunde lactis recentis lib. viij. destillentur organo communibus. Dosis Unc. iij. bis aut ter in die, per se, vel cum alio medicamento. Quaque dosis edulcoretur inter sumendum cum Saccharo cando, vel cum syrupo de succo hedera terrestris.*

In constitutione minus calida, praesertim si nulla adfit sanguinis aut praecordiorum aestuatio, lactis lib. vi. aut vij. adde vini Canarini lib. i. aut ij. Atque in corpore phlegmatico aut senili, vice lactis, menstruum sit Alla, vel Cervisia Brunsvicensis.

Porro tempore hyberno, quando limaces haud facile, aut vix omnino haberi possunt, satis commode substitui possunt pulmones agnini, aut vervecini, quandoque item vitulini semicocti, & minutim incisi, & cum praedictis ingredientibus & menstruo idoneo additis, in organo communibus, sive rosaceis destillantur.

XXXVI. Ad hanc classem, ubi de Tussi quae nondum phthisis est agitur, merito referri debet Tussis puerorum Convulsiva, seu suffocativa, & nostro Idiome *Chincough* vulgo dicta. Morbus hic pueros & infantes potissimum incessit, & quibusdam temporibus, sc. vere praesertim ac autumnus, Epidemicus esse solet. Aegrotantes tussendi paroxysmos crebros ac atroces admodum habent; in quibus nimirum respirationis organa non tantum graviter laborant, sed etiam spasmodice affecta actus suos varie intertrumpunt, suspendunt, aut pervertunt. Plerumque vero Diaphragma per se, aut partium aliarum impulsu convulsam, modo Systolen, modo Diastolen perquam diu obstinate ita continuat, ut inspiratione, vel expiratione pro tempore inhibita, spiritus vitalis vix ac ne vix duci queat; proinde ut tussientes quasi praefocati ejulent, & ob sanguinem stagnantem in vultu atredinem contrahant; si forsitan organo istis non in tantum convulsis liberius tussire possint, usque tamen vehementius & diutius, donec vires fatiscunt, tussire coguntur.

XXXVII. Morbi hujus ratio formalis, sive causa conjuncta in his duobus consistit: nempe quod adfit crebra & vehemens pulmonum irritatio, quae ad molestum aliquid tussis ejiciendum fere continue incitantur; ac insimul quod partes Thoracis motivae, viz. nervi ac fibrae nervae, ad spasmos praedispositae, quoties irritantur, tussim non regularem sed convulsivam, & ordinario respirationis muneri oppositam aut injuriam accieant.

XXXVIII. Materies pulmonem ita crebro in tussim irritans, videtur esse serum à massa sanguinea propter compagem ejus nimis solutam perpetim exudans, atque pectoralia molestans, quatenus per Arterias tum tracheales in Asperae arteriae cavitatem destillat, tum per pneumonicas in ductus quosque patentes copiose suffunditur.

XXXIX. Partium motricium diathesis spasmodica, ut in aliis affectibus convulsivis, procedere videtur à materia heterogenea & elastica è cerebro per nervorum ductus, una cum liquore nerveo, in fibras pectoris motrices prolapsa; quare cum spiritus fibrarum istarum incolae ad motus expirationis violentos edendos incitantur, motus convulsivos ineunt.

XL. Quod ad Prognosin hujus morbi spectat, tussis haec etsi raro lethalis

thalis aut valde periculosi, curatu tamen perdifficilis existit; & non raro propter anni mutationem cessat potius, quam à remediis superatur: cujus causa est, quod hic non, uti in tussi ordinaria, tantummodo sanguinem alterari, ejusque recrementa è pulmone ad habitum corporis per διακροήν amandanda derivari oportet, sed insuper & succi nervei emendatio procurari debet.

XLI. Circa morbi hujus curationem, medendi ratio in aliis Tussium generibus usitata hic raro prodest; quare mulierculæ & Agyrtæ sapius quam medici consuluntur, & posthabita ac neglecta rationali Therapeias methodo, pharmaca fere tantum empirica in usum adhibentur.

XLII. Inter multa hujus generis remedia duo hæc sequentia quibusque aliis præferri, & imprimis usurpari solent; viz. ut muscus pyxidatus, ejusque varia præparata, & compositiones intus sumantur, atque si ulteriori medela opus fuerit, ut terriculamento quodam adhibito, puer laborans in subitum timorem conjiciatur. Quod si hujusmodi administrationibus successus optatus defuerit, prisana, Syrupi, Julapia, aut decocta, aliaque pectoralia rejiciuntur, & non raro à medicamentis quibusque aliis desistitur, expectando donec morbus vel demum sponte terminetur, vel propter succedentem anni τροπήν sanetur.

XLIII. 1. Muscus pyxidatus, in communissimo apud nostrates contra puerorum tusses usu, quoad formam ejus & crescendi modum satis vulgo innotescit. Virtutis (quantum ex sapore colligimus) astringentis est, atque particulas nonnihil acres salis volatilis copiam redolentes in se continet: unde conjectari licebit, usum ejus esse, sanguinem figere, serique fluxiones sedare, ac insuper succum nerveum volatilifando diathesin spasmodicam tollere. Exhiberi solet in specie Pulveris, Decocti & Syrupi, juxta formulas sequentes.

Rec. Musci pyxidati pulver. Drach. j. Sacchari candi Scrup. j. misce: dividatur in iij. vel iv. partes. Sumatur dosis vesperi & mane cum vehiculo idoneo.

Rec. Ejusdem Musci Drach. ij. lactis Sulphuris Scrup. ij. pul. sem. Anisi Scrup. j. Divide in vj. partes, quæ sumantur eodem modo.

Rec. Ejusdem Musci Drach. j. coqu. in Lactis s. q. pro una dosi. Colatura sumatur vesperi & mane. Quibus lac non congruit, aut minime prodest, paretur hujus decoctum in aqua Fontan. aut Hyssopi, aut alia pectorali, & detur ad Unc. ij. vel iij. bis in die, edulcorando cum Saccharo aut syrupo idoneo.

Rec. Musci hujus Unc. j. coque in aq. cujusdam pectoralis lib. ij. ad medietatem. Colatura adde Sacchari candi lib. j. & evaporet leni balnei calore ad consistentiam Syrupi.

XLIV. 2. Alterum pro Tussi puerorum convulsiva remedium esse solet, ut subito quodam timore afficiantur: hinc cum medicamenta minus efficiunt, apud vulgus in praxi familiari est, ut pro terriculamento, dum molendinum ingens cum stridore, & rotarum aspectu horribili circumagitur, Affectus grani sive frumenti receptaculo imponatur, indeque morbi hujus subita curatio nonnunquam contingit. Cujus ratio proculdubio in hoc consistit, quod spiritus animales fugati, inque novas distractiones adacti, inordinationes suas priores relinquunt; tum insuper quod materies spasmotica à perturbatione ista aut dissipatur, aut in alios nervos, ubi parum molesta est, adigitur.

XLV. Descripta ad hunc modum hujus morbi cura empirica, una cum remediis vulgo usitatis, eorumque Aetiologiis saltem probabiliter explicatis, hinc certe licebit medendi methodum quandam rationalem, & for-

san contra hujusmodi puerorum Tusses magis efficacem designare. Itaque in tali casu juxta formulas sequentes quandoque sat feliciter præscribere soleo. Et primo, quandoquidem à purgatione incipiendum est,

Rec. Syrupi è floribus Persicorum Cochlear. j. Aq. hysterica Scrup. j. misce, sumatur cum regimine.

Vel Rec. Calamelanos gr. vj. Scammonii sulphurat. resin. Jalap. ana gr. iij. f. pulvis, detur in parva quantitate pilule Cerasti emulsi puero sex annos nato, & dosis augeatur aut minuatur pro ratione ætatis. Repetatur purgatio intra vj. vel vij. dies.

Si laborans (uti crebro solet) in vomitum sit proclivis, Rec. Oxymelitis scillitici Drach. vj. salis Vitrioli gr. iv. misce, exhibeatur puero sex annos nato, & juxta hanc proportionem dosis ea aliis accommodetur. Novi hujusmodi Emeticon omni mane per iv. aut v. dies continuos cum bono fructu exhibitum.

Vesicatoria in crebro sunt usû, quæ applicentur modo nuchæ, modo pone aures, modo internis brachiis prope Axillas, & quamprimum ulcuscula in his locis sanari incipiunt, alia excitentur in aliis.

Loco cervicis, decoctum sequens pro potu ordinario sumatur.

Rec. Radic. China Unc. iss. Santalorum omnium, ana Unc. ss. ras. Eboris, C. Cervi, ana Drach. iij. f. a. infundantur & coq. in aq. fontan. lib. vj. ad mediocritatem, addendo passularum exacinat. Unc. iss. Laquiria Drach. iij.

Rec. Spiritus gum. Ammoniaci cum sale Armoniaco Drach. j. Syrupi de Musco pyxidato Unc. iij. Aq. Hysteric. Unc. j. dosis cochlear. j. paruum vesperi & primo mane.

Vel Rec. Tinctur. Sulphuris Drach. ij. Dosis gut. iij. vesperi & primo mane in cochlear. i. Syrupi è Musco pyxidato.

Quibusdam constitutione calidiori præditis, & inter tussendum rubore vultus intenso, seu potius atredine perfusis, phlebotomiam aut sanguinis per hirudines ad ij. vel iij. uncias detractionem quandoque bono cum successu adhibendam præcepi.

Rec. Millepedum vivorum mundatorum Unc. ij. pul. sem. Anisi Drach. j. nucis Moschat. Drach. ss. Sacchari albiissimi Unc. j. simul contritis affunde Aq. Hyssopi Unc. vj. Limacum magistral. Unc. ij. parum agitentur cum pistillo & f. expressio fortis. Dosis cochl. ij. vel iij. bis in die.

XLVI. Hæcenus de tussi ejusque medela, dum Tabis solummodo vestibulum est; modo restat affectum ipsum, morbi hujus periculosi limen supergressum pertrahere, atque medendi methodum, & remediorum formulas designare, quæ tussi inveteratæ, cum sc. vel neglecta, vel remediis non facile cedens, in phthisin degenerare incipit, sanandæ conveniunt; quando nimirum ad eum statum pervenitur, ut sanguis in compage solutus, non modo serum superfluum, sed & succum nutritium, forsân & nervum, lympham, aliaque recrementa sua pulmonibus suffundat intraque ductus eorum deponat; atque interea pulmonum labe in tantum augeatur, ut vesiculis disilentis, aut pluribus in unam disruptis, adeoque solutione continui aut ulcere excitato, uberius Tabi copia indies aggeratur; quin & materies ibidem aggesta, quatenus diu commorari finitur, putrescat, proindeque tum ipsos pulmones magis usque corrumpat, atque sanguinem perfluentem coinquinet. In hoc casu indicationes therapeu-

tice erunt potissimum hæc tres, viz. imprimis sanguinis dissolutionem, quæ totius mali radix est, inhibere, & ne materiem usque in tanta copia pulmonibus suffundat, præcavere; secundo eam, intra pulmones aggestum, expectorando, cito & satis evacuari; tertio pulmones, quoad unitatem solutos, aut nimis laxos & humidos, aut alias imbecilles, ne plus indies corrumpantur, & materiam morbosam usque magis suscipiant, corroborare & exsiccare. Unaquæque harum indicationum varias medendi intentiones suggerit, atque diversimoda remedia, & plures administrationum modos requirit; quorum præcipuos hic breviter attingemus.

XLVII. 1. Quod itaque prima indicatio suggerit, ut sanguinis dissolutio inhibeatur, hæc tria (quantum fieri potest) procurari debent: viz. 1. ut massa sanguinea, quicquid succi nutritii ei suppeditetur, continere, & assimilare possit; eoque ita proportionetur, ut nec quantitate nec qualitate peccet: secundo ut aciditates, aut in sanguine genitæ, aut eidem aliunde suffusæ, ita destruantur, ut cruor usque mixtionem sive crasin retinens, non ita in fluxiones aut fusiones proclivis sit: tertio denique ut recrementa quævis in sanguine producta, à pulmonibus ad alia emunctoria & evacuationum loca deriventur.

XLVIII. Quoad primam ex his medendi intentionem, ut succus nutritius sanguini proportionetur, ante omnia præcipiatur, ut tussientes ac phthifici à potu plurimum abstineant, atque liquida non nisi exigua tantum quantitate ingerant; proinde ut sanguis in crasi debilis, succi recentis, donec ei haud nimis perfunditur, portiones minutas facilius subigere, & intra compagem suam retinere possit. Porro succus iste recens ejusmodi particulis constat, quæ lenes & tennes à sanguine domari, & sine effervescentia assimilari possint. Quare lac Asinum, quandoque item vaccinum, aut caprillum, etiam juscula avenacea, cremor hordei, pitana, Amygdalata, aliaque simpliciora alimenta melius congruent, & plus nutriunt, quam carnes, ova, vel jura consummata, alla fortior, vinum, aut aliud quodvis victus magis opimi genus. Secundo ut sanguis, crasin suam retinens, non facile in ferocitates pulmonis injurias dissolvatur, oportet tum ipsius, tum aliorum qui cum eo miscentur, ac imprimis nervi, ac limpidi, humorum aciditates destrui: quam intentionem pharmaca ex sulphure parata optime perficiunt; quæ propterea in hoc casu (modo ablit febris hæctica) crebrius & copiosius propinentur. Quare tinctura, balsamum, syrupus, flores & lac sulphuris, in dosi satis larga, bis aut ter in die exhibeantur. Propter eandem rationem decocta traumatica, item ex herbis pectoralibus vulgo dictis, item ex lignis, vice potus ordinarii sumenda. Quinimo pulvis oculorum cancri, millepedarum, aliorumque sale alcali, aut volatili præditorum sæpe magno cum fructu exhibentur. Tertia medendi intentio primam indicationem respiciens, viz. ut sanguinis depravati recrementa (liquidem copiosa fuerint) à pulmonibus evocata, per alia emunctoria excernantur, complures evocationum vias in utum adhibendas suggerit. Nam præter phlebotomiam, diuresin, & levem subinde purgationem (quæ in omni tussi imo phthisi incipiente locum habent,) huc etiam balnea, auræ calidioris in qua uberius transpiratur captatio, item extremorum frictions, dropaces, fontanellæ, vesicatoria, capillitii derasio, nasalæ, apophlegmarisni, aliaque humorum aut vaporum privata seu publica quæque emissaria referri debent.

XLIX. Secunda in phthisi incipiente indicatio, viz. ut materies tabifica, intra pulmones deposita, facile & quotidie penitus excernatur, medicamentis expectorantibus perficitur. Hæc duplici modo operari dicuntur, juxta quod eorum virtus duabus viis ad pulmones defertur. Namque ex istis, ore assumtis, quædam particulas suas activas immediate in

tracheam dimittunt, quæ partim vias lubricando, simulque materiem impactam laxando, & partim fibras excretorias in spasmos irritando expectorationem procurant: in quo censu potissimum habentur linctus & suffitus. Remedia alterius generis expectorantia, quæ merito potiora habentur, comætu sanguinis *ἐκπύρεσιν* suam exerunt. Quippe cum ea ejusmodi particulis consistunt, quæ à massa sanguinea subigi & assimilari nequeunt; illæ in cruorem suffusæ, & quia non miscibiles denuo statim exterminatæ, ex arteriis pneumonicis in ductus tracheales penetrant; ubi materiæ impingentes, eam dividunt, attenuant, adeoque exagitant, ut fibris exinde irritatis, & inter tussendum successive contrahitis, trachæ & vesicularum ejus contenta sursum in os ejiciantur. Medicamenta in hunc usum idonea, præter sulphur, ejusque præparata, sunt balsama artificialia, cum oleo terebinthinæ destillata, tincturæ, & Syrupi, ex gummi ammoniaco, galbano, asa fœtida, alio, porro, & similibus odorem gravem spirantibus; è quibus etiam Iohoch & eclegmata parantur. Atque hæc quidem utroque operantur modo, & partim in tracheam illabendo, partimque per circuitum sanguineum pulmones subeundo, materiam morbificam tum à fronte, tum à tergo adoriuntur, adeoque majori cum impetu foras eliminant.

L. 3. Quod spectat ad tertiam Indicationem, viz. ut pulmonum conformatio læsa, aut constitutio viciata restitui aut emendari possint, in usum adhibeantur quæ, putredini resistentia, mundificant, consolidant, exsiccant, & corroborant, in quos fines etiam pharmaca è sulphure parata, balsamica, & traumatica conveniunt. Hinc Empirici quidam non tantum sulphuris vivi, sed etiam Auripigmenti fumum, per tubulum aut per infundibulum in pulmones hauriendum, utiliter præscribunt. Porro ob hanc rationem est, quod cæli ac soli mutatio, nempe ab urbibus ad auram rusticam aut sulphuream, aut ab una regione in alteram calidiorem migratio, adeo insigniter juvat.

LI. Hactenus de medendi methodo, quæ contra tussim graviolem, sive phthisin incipientem ex usu fore videtur; modo restat juxta singulas istas indicationes Therapeuticas selectas quasdam medicamentorum formulas subijcere; quas item, juxta pharmaciam rationem pro tussi leviori & phthiisos experte superius descriptam, in classes quasdam distinguemus, quæ nempe sunt, Mixture, Linctus, Eclegmata, Tincturæ, Balsama, Trochisci, Tabulæ, Pulveres, Pilulæ, Decocta, & Aquæ destillatæ. Cujusque horum exempla quædam designabimus: quibus etiam referri possint quædam ex medicamentorum formulis pro tussi incipiente & nondum phthifica superius præscriptis.

1. Mixture & Syrupi Magistrales.

Rec. Syrup. nostri Diasulphuris Unc. iij. Aq. Lumbricorum Unc. j. tinctura Croci Drach. ij. misce. Sumatur cochlear. j. hora somni & primo mane.

Rec. Syrupi è succo Hederae Unc. iij. Aq. Limacum Unc. j. storum Sulphuris Drach. j. misce, conquassando. Dosis cochl. j. vespere & mane.

Rec. Tinctura Sulphuris Drach. ij. Laudani tartarisati Drach. j. Syrup. è succo Hederae Unc. ij. Aquæ Cinnamomi Drach. ij. Dosis cochl. j. hora somni, & si somnus deficiat, instante mane.

Syrupus Diasulphuris.

Rec. Sulphuris nostro modo parati Unc. β. Vini Canarini opt. lib. ij. digeratur claus. in B. M. vel arena per xxvij. horas; quo factis, Rec. Sacchari albisimi

albisimi lib. ij. dissolve & ad tabulat. coque in parum aq. florum Sambuci ; dein huic sensim affunde vinum Sulphure tinctum calide ; paulisper effervescat super ignem despumando, & per colum lanceum trajice. Habebis syrupum aerei coloris elegantissimum, & ad tussim aliosque affectus pulmonares, (modo absit præcordiorum astus & febris hæctica) valde proficuum. Dosis cochlear. j. vesperi & mane per st, vel cum aliis pectoralibus.

Syrupus de Allio.

Rec. Allii lobulos x. vel xii. pelliculis denudatos, & in taleolas incisos, seminis Anisi, contus. Unc. ss. rad. Enula campan. incis. Drach. iij. Liquiritiæ Drach. ij. digerantur clausè & calide in spiritus Vini lib. iss. per. ij. vel iij. dies ; colaturam claram & ferventem inde disculo argenteo ; adde Sacchari albisimi lib. iss. vaso prunis ardentibus superposito liquor flamma admota accendatur, & dum esflagrat, cum radícula agitur ; trajiciatur per colum lanceum, & usui servetur.

Syrupus de Raparum radicibus.

Rec. Radices raparum in taleolas incisurum, & Sacchari albisimi, ana lib. ss. ponantur in olla vitreata S. S. S. Vas, charta cooperitum, indatur clibano cum panibus coquendis ; quando eximitur, liquor exprimatur, & usui servetur. Dosis cochl. j. mane & vesperi.

Syrupus Limacum.

Rec. Testudines recentes cum testis n. xl. mundificentur cum panno lineo ; dein singulis cum subula trajectis, testa apertura cum pulvere Sacchari candi impleantur ; atque sacco lineo imposta, suspendantur in cella, vase vitreo ad syrupum, qui per deliquium destillabit, excipiendum supposito. Dosis hujus cochl. j. bis aut ter in die, in vehiculo idoneo, sc. aqua lactis, aut decocti pectoralis.

2. 3. Linctus & Eclegmata.

Rec. Conserv. Rosarum rubr. Unc. iij. tinctura Sulphuris nostri Drach. ij. misceantur subigendo in mortario vitreo. Dosis qu. Nucis Moschata, vesperi, & primo mane. Huic aliquando, ad tussim molestam sedandam, adde pulv. Olibani Drach. ss. ad Drach. j.

Rec. Conserv. Rosar. rubr. Unc. iv. florum Sulphuris Serup. iv. olei terebinthin. purissimi Drach. j. specier. è pulmone Vulpis Drach. iij. Syrup. è succo Hedera terrestris q. s. f. Eclegma molle, sumendum eodem modo, sc. vesperi & mane ; etiam aliis temporibus lambatur cum bacillo Liquiritiæ.

Rec. Sacchari candi pulv. Drach. iv. tinctur. Sulphuris Drach. ij. misce subigendo in mortario vitreo. Sumatur eodem modo..

Loco tincturæ Sulphuris adhiberi possunt tincturæ aliæ balsamicæ, sc. Balsam. Peruv. opaballam. gummi heder. guaiaci, succini, cum multis aliis, quæ vel in conserv. Rosar. rubr. vel cum conserv. florum Farfaræ, vel cum Saccharo cando misceantur..

4. 5. Tinctura & Balsama ejusdem naturæ ac compositionis, verum in dosi paulum majore, conveniunt in phthisi, ac supra præscripsimus tussi incipienti.

Rec. Picis liquida Unc. j. Aq. calcis viva ter cohobat. lib. ij. destillentur

in balneo ad medietatem; dein liquor filtratus abstrahatur in Balneo ad consistentiam mellis; cui affunde unctur. salis Tartari lib. ꝑ. digerantur in vitro clauso ad tincturæ extractionem. Dosis gutt. xx. ad xxx. cum vehiculo idoneo. Simili modo tinctura paratur ex oleo nigro fuliginis, ex liquidambra, Syraceliquida, & multis aliis.

Rec. Sulph. nostr. preparat. cum additione Myrrh. Aloes, & Oliban. in subtriplo quantitate Unc. j. extrahatur tinctur. cum oleo terebinth. item cum spir. Vini rectificat. Dosis hujus gutt. xv. ad xx.

6. 7. 8. Trochisci, Tabule, & Pulveres, quia tussim imprimis respiciunt, fere ejusdem sunt naturæ & compositionis cum illis quos supra affectui isti recenti præscripsimus; nisi quod ad pulmonis exsiccationem & consolidationem sulphurea & traumatica in majore proportionem requirantur.

Rec. Pulv. folior. Hederae terrestris Drach. j. flor. Sulphuris Drach. ij. Sacchari penidiati Drach. is. succi Glycyrrhiz. cum aq. hyssopi dilut. q. s. f. Trochisci ponderis Drach. ss.

Rec. Pulv. millefolii contus. ac in sole fervente exsiccet. Drach. ss. florum Sulphuris, Olibani pul. ana Drach. j. pulv. florum Rosar. rubr. exsiccet. Drach. ss. Sacchari solut. & ad tabulat. cocti Drach. vj. olei Anisi Serap. j. s. a. f. Tabule ponderis Drach. ss. Sumatur una ter aut sæpius in die, & præsertim vesperi & mane primo.

9. Pilulæ.

Rec. Succ. Hederae terrestris per insolationem depurati lib. j. florum Farsæ siccat. summitatum hyssopi, salviae, pulegii, ana M. j. sem. Anisi, Carui, Foeniculi dulc. contus. ana Unc. ss. destillentur in B. M. ad medietatem; dein fiat colatura, qua destil. ad consistentiam pilular. addendo succi Glycyrrhizæ Drach. ss. pulv. rad. Enulae Campan. flor. Sulp. ana Drach. ij. flor. Benzoin. Drach. j. Balsami Peru. Drach. ss. tinctur. Sulphuris Drach. ij. Laudani Tartarisati Drach. ij. f. Massa, formetur in pilulas exiguas sumend. ij. vel iv. vesperi, & primo mane.

10. Decocta, qualia tussi pertinaci supra præscripsimus, etiam contra phthisin incipientem commode sumantur. In casu fere deplorato decoctum sequens bis in die, ac insuper loco potus ordinarii, sumendum interdum magno cum fructu præscripsi.

Rec. Ligni sancti Unc. iv. China, Sassafras, ana Unc. ij. Santalorum omnium ana Unc. j. rasura Eboris C. C. ana Drach. iij. f. a. infunde & coque in aq. fontan. lib. xii. ad medietatem addendo liquoris Unc. j. psularum exsiccet. Unc. iv. f. colatura.

11. Aqua destillata, quales supra præscribuntur, etiam hic conveniunt; quibus addatur aqua Solenandri & sanguine porcino cum terebinthina; item Aquæ Balsamicæ ex terebinthina cum ingredientibus pectoralibus destillatæ.

Rec. Foliorum Hederae terrestris, marrubii albi, hyssopi, pulegii, ana M. ij. rad. Enulae, iridis florentin. ana Unc. ij. terebinthin. cum oleo Tartari dissil. Unc. iv. Aqua Hyssopi lib. xv. Vini Malagani lib. ij. destillentur Balneo arenae; liquor totus miscetur, oleo separato. Dosis cochl. ij. vel iij. bis in die cum syr. e succo Hederae cochl. j. v.

LII. 12. *Ultimo in loco*, vaporationum & suffituum formulas hic describere oportet; cujusmodi administrationes interdum in phthisi nondum deplorata, plus quam alia quævis remedia prodesse solent, quatenus nempe pulmonem ipsum attingunt, adeoque affectione immediata expurgant, exsiccant, à putredine vendicant, corroborant, ejusque ductus aperiunt. Primo igitur vaporatio humida juxta modos sequentes instituat.

Rec. Folior. *Hyssopi, Hedera terrestris, Marrubii albi, ana M. ij. radicum Enula campana Unc. ij. Calami Aromatici Vnc. ss. sem. Anisi, Carvi, ana Unc. j. incis. & confus. eoq. in s. q. aq. fontana: colatura efferventis vapor per foramen charta in conum convoluta in pulmones hauriatur: adhibeatur mane & vespere per hora quadrantem.*

2. Suffitus sive vaporatio sicca modo lenior ex meris balsamicis, modo fortior ex sulphureis ac interdum arsenicalibus confici solet.

Rec. *Olibani, Succini albi, Benzoin, ana Drach. ij. gum. Guaiaci, Balsam. Tolutan. ana Drach. iss. pul. Rosar. rubr. Santal. rubr. ana Drach. j. f. pulvis primis ardentibus aspergendus.*

Rec. *Gum. Hedera, Thuris, ana Drach. ij. florum Sulphuris Drach. iss. Mastichis Drach. j. cum solutione gum. Tragacanth. f. Trochisc.*

Rec. *Succini albi, Olibani, ana Drach. ij. Auripigmenti preparati Unc. ss. Styracis calamit. Labdani ana Drach. iss. cum sufficiente quantitate solutionis gum. Tragacanth. f. trochisci pro suffitu.*

Empirici ordinarie præscribunt Auripigmenti, instar nicotianæ in tubulo accensæ, fumum ore hauriendum, adeoque interdum bono cum successu. Porro apud vulgus in praxi est, panni cum auripigmento picti (quo sc. cauponarum parietes obducuntur) frustula minutim incisa, instar nicotianæ in tubulo accendere, & fumum in pulmones tabidos curationis ergo haurire.

LIII. His ita de Tussi & Phthisi incipiente, tum quoad Pathologiam, tum Therapeiam explicatis; restat nunc ultimo de Phthisi graviore confirmata, & sæpius deplorata, verba facere; & consulere quid agendum sit, quando pulmones plurimum vitiiati, atque ulcere sordido uno aut pluribus affecti, nec aerem, neque sanguinem rite trajiciunt; quin hujus massam, tabum impurum ei continue suggerendo, inquinant sive corrumpunt; proinde ut febris hæctica, & ob nutritionem frustratam Atrophia, cum facultatum omnium prostratione ægotantem infestent, & vires indies labafectando versus sepulcrum præcipitent. Morbi hujus, ita deplorati facti signum certissimum haberi solet dolor admodum molestus cum phlogosi in gutture: hic enim affectus arguit magnam pulmonis putrefactionem, unde effluvia *σπυροειδῆ* exhalantia gutturis isthmo impinguntur, quæ fibras illic teneras lancinant & gravissime irritant. In hoc casu pulmonis mundificatio, nec non ulceris absterisio & exsiccatio frustra intenduntur: nam medicamenta quæque calidiora in eos fines destinata, & in phthisi incipiente satis commoda, in confirmatâ intolerabilia existunt; quatenus nempe, pulmonis phlogosin augentia, febrem hæcticam, sitim, vigilias, aliaque Symptomata perquam molesta intendunt, aut de novo accient. Quin vero in tali morbi hujus statu, ubi tantum vitæ protractio cum *ὑποψία*, & *ἀπνευμία*, proponitur, ea potissimum remedia conducunt, quæ sanguinis fervorem compescunt, præcordia æstuantia contemperant, atque spiritus instaurant, & blande demulcent. Hinc pro victu lac asininum, item juscula avenacea, hordeacea, cremor hordei, & pro potu ptisana, emulsiones, aqua lactis cum

limacibus

Limacibus & pectoralibus temperatis defillata, maximo ex usu esse solent. Syrupi & linctus, quæ gutturis & pulmonis phlogosin leniunt, & expectorationem faciunt imprimis vero hypnotica mitiora, quibus moderata quies procuretur, crebro aut quotidie exhibeantur. Horum formulæ satis vulgo profiant: utcunque ex more nostro quasdam cujusque generis selectiores subdemus.

Rec. Hordei Unc. ss. radicem Eringii condit. Drach. vj. Corticum pomorum M. j. Passularum exacinat. Unc. ij. Liquiritia Drach. iij. coquantur in aq. fontan. lib. iij. vel ij. f. prisana ad sitim reslinguendam, qua sumatur ter vel quater in die; item usurpetur loco potus ordinarii, si congruat.

Rec. Caudas xx: Gammarrorum, radicem Eringii condit. Unc. j. crustam panis albi, Passularum exacinat. Unc. ij. Liquiritia Drach. iij. coque in aq. fontan. lib. iij. ad ij. f. colatura. Sumatur ad Unc. iii. vel iv. ter in die. Eodem modo paratur decoct. Limacum.

Rec. Limactum semicollorum incis. lib. iii. folior. Hedera terrestris M. vj. nucis Moschatas. incis. n. vj. mica panis albi lib. ij. Lactis recentis lib. viii. destillentur organis communibus. Eodem modo destilletur aqua e caudis Gammarrorum. Dosis Unc. iij. vel iv. ter in die, edulcorand. cum Saccharo perlato vel rosaceo.

Rec. Aristarum Tritici virentis q. s. destilla in organis rosaceis. Tro-pinetur ad Unc. iij. vel iv. ter in die edulcorandi cum Saccharo perlato.

Rec. Syrupi de Meconio Unc. iij. Aq. Tritici virentis Unc. vj. misce. Propinetur ad cochlear. ij. vel iij. hora somni noctibus singulis vel alternis.

Rec. Conseru. storum Malva silvestris vel hortensis Unc. iij. Lohoch de Pino Unc. ij. Syrupi Frijubini Unc. ij. f. elegma, de quo saepe sumat ad Drach. iij. vel ij.

LIV. Quæ hæcenus de tussi cujusque generis (sive hæc solitaria & simplex, sive phthiseos antecessor aut comes fuerit,) item quæ de medendi methodo in singulis casibus adhibenda differuimus, facile esset per curationum historias, aut per observationes ab eo morbo defunctorum Anatomicas illustrare. Hujus enim farinæ instantia & exempla quam plurima jam profiant & quotidie passim eveniunt. Ex horum ampla farragine libet hic pauca selectiora, tussis ac phthiseos speciebus præcipuis accomodata, subjicere. Et primo Tussis simplicis, & quæ per se incipit, & phthiseos suspicionem vacat, typum per historiam unam aut alteram illustrare satagamus.

LV. A pluribus nunc annis studiosi cujusdam, tussi usque ab ephebis obnoxii, ejusque non raro affectiones graviores, & diuturnas subire soliti, valetudinem curavi. Hic temperamenti melancholici, ingenii acris, & spiritus indefatigabilis, constitutione mediocriter firma præditus videatur, nisi quod pulmones originaliter imbecilli, sanguinis in serositates fluorem quemvis luunt. Tempore æstivo, quamdiu libere transpirat, satis sanus degit; Vere autem ac Autumno, cum sanguis temperiem immutans fluxiones serosas aut sponte, aut à levi quavis occasione patitur, facile in tussim cum sputo copioso & crasso incidit; qui tamen affectus sæpenumero intra sex aut septem dies, quamprimum cruoris massa per pulmones expurgatur, sine magno remediorum usu sensim evanescit. Sin vero prædictæ morbi hujus ~~causæ~~ cause aliæ fortiores, uti imprimis pororum congestio, & errata circa victum accesserint, tussis nonnunquam immanior & pertinacior, remediis nec statim nec facile cedens, nihilque minus quam phthisin minitans, accietur; tunc plane Agrotans primis diebus in toto leves rigores, inque larynge catarrhi sensum patitur; dein tussi crebra, cum sputo tenui, simulque vertigine, sensuum torpore, & narium stillicidio molestat.

LVI. In hoc statu remedium ejus optimum, & sæpius cum successu expertum, esse solet, ut vinum generosum paulo liberius, & alium quem vis liquorem parcissime bibat: Ita namque sanguinis aciditate & fluore suppressis, & *Διαιτησι* liberiore procurata, plurimum alleviatur, & brevi interdum reconvalescit. Insuper hora somni & primo mane capere solet tincturæ sulphuris gut. septem vel octo in cochl. Syrupi Violacei, vel de succo Hederæ terrestris, vel

Rec. Conserv. Rosar. rubr. Unc. iv. spiritus Terebinthina Drach. ij. misce. Dosis qu. nucis Cassiæa vesperi & mane.

LVII. Quod si hæc remedia una cum Antidoto Canarino, & victu tenui minus efficient, morbus ita non sanatus, inde in periodum longam excurrit, & per plures septimanas, imo interdum menses, acriter persistens, ægrotantem ad marcorem insignem, atque ipsius sepulcri oras redigit. Enimvero tussis, indies ingravescens & admodum molesta, somnum valde impedit, ac interrumpit, vires languent, appetitus dejicitur, æstus ac fitis urgent; interea sputum quotidie augetur, & copia ingente rejicitur; inde ut non modo sanguinis serum, & recrementa, sed & succus nutritius & partium solidarum deliquia, pulmonibus jugiter suffusa, in tabum, quod abunde extussitur, facebant: ceterum respiratio fit difficilis, artus valde debiles, & carnes plurimum contabescunt.

LVIII. Quando nuper hunc in modum Ægrotans noster laboraret, methodum & remedia sequentia, quorum longo usu tandem convaleuit, præscripsimus. Imprimis diætæ tenuiore instituta, & potu cervicali fere in totum interdicto, cepit Apozematis sequentis circa Unc. vj. bis in die calide, & tantillum aliis temporibus frigidi ad sitim restinguendam.

Rec. Radicum China Unc. ij. Sarsaparilla Unc. iij. Santali albi, citrini, ana Unc. j. vasur. Eboris, C. C. ana Drach. iij. s. a. infund. & coqu. in aq. fontan. lib. viij. ad medietatem, addendo Passularum solis Unc. iij. Liquiritia Drach. iij. fiat colatura, quæ usurpetur pro potu ordinari.

Rec. Tinctur. Sulphuris Drach. iij. Sumat gut. vij. ad x. hora somni & primo mane in cochl. j. Syrupi Violacei, vel Syrupi e succo Hederæ terrestris.

Quando hoc medicamentum usu diuturno tædio esse cœpit, ejus loco eclegma sequens substituebatur. *Rec. Conserv. Rosar. rubr. Unc. iv. spiritus Terebinthina Drach. ij. misce simul terendo, Dosis circiter Drach. j. si silem boris.*

Dein hujus vice quandoque pulvis sequens sumebatur.

Rec. Pulv. foliorum Hederæ terrestris æstivo sole preparat. Unc. iij. Sacchari candi Unc. ss. misce, Dosis cochl. ss. bis in die cum aqua destillata sequentis Unc. iij.

Rec. Foliorum Hederæ terrestris M. vj. Hyssopi, Marrubii albi, ana M. iv. Pulmones agninos semicoctos, & minutim concisos; affunde seri lactis cum alla tenui facti lib. viij. destillentur organo communibus, liquor totus misceatur, & inter utendum edulcoretur ad placitum cum Saccharo cando vel Syrupi Violaceo.

Ad sedandam fere continuam tussis molestiam, trochiscos sequentes, vel parum extracti de liquiritia subinde deglutiebat. *Rec. Spec. Diatragacanth. frigid. Drach. iij. pulv. sem. Anisi, Carui, Fenicul. dulc. ana Drach. ss. stor. Sulphuris Scrup. ij. storum Benzoin Scrup. j. extracti Liquirit. dilut. in aq. Hyssopi q. s. f. pasta, quæ fermetur in Trochiscos. Vel*

Rec. Spec. Diarceos, è pulmon. Vulpis, ana Drach. ij. florum Sulphuris, radi- cum Enula campan. ana Drach. ss. olei Anis. Scrup. ss. Sacchar. soluti in f. q. aq. pulegii & ad tabulat. colli Vnc. vj. f. a. f. tabula ponderis Drach. ss. Comedat. f. sapius ad libitum sensim deglutiendo.

LIX. In medio hoc cursu, quamvis pulsu ille debili & temperamento frigidiore præditus fuerit, sanguis è brachio mittebatur; insuper his remediis, maximum ei juvamen accrevit ab aere aprico, quem fere quoti- die, aut perequitationem aut uestionem in curru captabat; hinc enim primo appetitum, digestionem, ac somnum recuperare cœpit; quibus deinde cæterorum symptomatum relaxatio sensim obsequebatur, ut tan- dem integre convalesceret. Simili huic methodo, quoties antehac sæpe tussi diuturna & pertinace affligebatur, & cum pari successu usus est: jamque licet affectu isto profus immunis degat, sedulo tamen vitare co- gitur occasiones sive *αεθέρια* omnes, quibus aut pori conspiciuntur, aut sanguinis fluor sive in serositates præcipitatio excitetur; cujusmodi potissimum solent esse remigatio super Thamesin Londinensem, & liquo- rum acidorum, uti pomacei, Vini Gallici aut Rhenani potus.

LX. Ex prædicta historia tussis, quæ, sanguinis vitio excitata, citra phthiseos limites subsistit, & typum & medelæ rationem concipere licebit: sequitur altera quæ ejusdem affectus, quando potissimum à liquore ner- veo procedit, naturam illustrat.

LXI. Puer in ætate decem circiter annorum, temperamenti cali- di, & vultus floridi cum ab ipsa infantia tussi crebræ obnoxius fuerit, à sequioribus annis istius affectus insultus sive paroxysmos quosdam graviores & diuturnos perpeffus est: nimirum per vices tussi alta & clangosa sine sputo laborare solet, quæ ipsum dies & noctes fere continue molestat, adeoque plures dies imo hebdomadas infestans, ægrotantem ad summam imbecillitatem perducit: dein morbi periodo exacta (quæ non nisi absumpto materiæ *νοσφής* penu contingit) rursus brevi satis sa- nus ille, & ægritudine quavis thoracica perquam immunis evadit: donec, materia morbifica (uti videtur) denuo ad plenitudinem aggregata, sine cau- sa quavis evidente, idem affectus redit, & cum solita ferocia Tragediam suam peragit. Circa prima ejus initia, tussis fere tantum mane, & vesperi molesta esse solet; dein malo sensim ingravescente, totos sæpe dies ac noctes fere continue tussit, & si quando somnus, aut sponte aut Anodyno- rum usu contingens, quasdam inducias præbet, evigilanti statim atrocior tussendi paroxysmus succedit. Ad hunc modum creberrime & acerrime, sine ullo sputo tussiens, per tres aut quatuor septimanas laborat, donec ad marcorem insignem summamque imbecillitatem redigitur; & tunc ægritudo paulatim remittit, ut paulo rarius tussiat, & somnos moderatos ducat; dein propediem valde esuriens, cito *δυναμής* & vegetus factus valetudinem pristinam brevi recuperat. Hujusmodi paroxysmi in ætate rarius infestant, verum in reliquo anno tertia nonnunquam aut quarta vice repetunt, & laborantem usque in magnum vitæ periculum addu- cunt.

LXII. Si de natura, causis & ratione formali hujusmodi tussis insolitæ, & quasi Anomalæ inquiratur, imprimis constat hanc, sicut aliam quam- cunque, ab irritatione pulmonum procedere; attamen de materia irri- tante, ejusque sede, & afficiendi modo valde ambigitur: quia sc. nec spu- tum crassum, nec tenue copiosum, (prout in aliis affectibus afolet) hic omnino rejicitur; neque patiens de catarrhi sensu, aut de pulmonum gra- vamine queritur. Itaque non uti in tussi vulgari, humor serosus, aut lente aut astatim è valis trachealibus vel pneumonicis, in trachææ vesiculas aut

tubulos exudans, prædicta symptomata inducit. Quinimo asperæ arteriæ ductus sero, aut humore crasso prorsus vacuos esse inde liquet, quia tussis semper profunda & sonora nihil excernit. Porro nec à sanguine pulmonum membranæ impactò hanc tussim oriri, quia sc. neque febris, nec sitis aut dolor, prout in peripneumonia, hic adfunt. Porro neque materies morbifica nervis, aut musculis respirationis operi dicatis, inhærere videtur; quia tunc, præter tussim, paroxysmi Asthmatici, aut alias convulsivi, cum præfocacionis sensu quandoque urgerent; qui tamen ægrotanti nostro minime contingunt.

LXIII. Circa casus hujus perquam difficilis *Ætiologiam* sæpe ac serio meditatus, tandem opinari ducor, materiam quandam serosam & acrem, utpote labe scorbutica refertam, à capite nervorum ductu prolapsam, pulmonis sive tracheæ fibras nerveas & membranas subire; quæ illis penitus inhærens, sensum ad plenitudinem aggeritur, & tandem commota, & turgescens irritatione fere perpetua, tussim adeo molestam creat. Alibi declaravimus hujusmodi materiem intestinorum tunicis, partibusque circumcirca vicinis impactam, non raro colicam scorbuticam, per plures dies, imò interdum septimanas, cum vomitu & cruciatu acerrimo infestantem excitare: quid ni pariter hæc tussis pulmonum affectio quædam spasmodica fuerit, cujus tamen labes, juxta partis laborantis capacitatem, potentia motiva potius & plus quam sensitiva imprimitur. Namque pulmones, ut ut læsi & vellicati, parum aut vix omnino dolent; attamen à brevi quavis occasione, in tussendi impetus & paroxysmos acciuntur. Profecto hanc tussendi affectionem eo potius colicæ comparamus, quoniam utriusque subjecta, nempe trachea ac intestina, quoad tunicas, vasa, fibras, & glandulas, simili modo conformantur.

LXIV. Tussis modo descriptæ accessio à materia morbifica intra fibras asperæ arteriæ ad plenitudinem irritativam aggesta dependet; qua cum istæ aggravantur, primo respiratio crebra & anhela, cum tussi solum matutina infestat; quoniam ab initio istius materiæ portio tantum exigua commota partem irritat: postea cum tota ejus massa turgescens fibras continentes fere perpetuo vellicat, tussis molestissima exoritur quæ, item crebra vice repetens, tempore longo perstat; quoniam minera morbifica, partibus affectis impacta, nec statim naturæ viribus discutitur, nec quibusvis remediis facile cedit.

LXV. Enimvero in singulis hujus morbi paroxysmis varias medendi methodos & diversimoda medicamenta, usque tamen sine magno fructu expertus sum. Affectus iste uspiam incipiens periodum suam nimis longam, invitis quibusque remediis, peragere solet. Medicamenta, pectoralia vulgo dicta, ut Syrupi, linctus, eclegmata, morbo huic sanando parum aut nihil opis contulerunt: ea tamen quandoque in hunc finem adhibere visum est, ut pulmones lubricent ac humectent, ne forsàn à tussi violenta dilacerari, eorumque vasa dirumpi periclitarentur; quippe nonnunquam urgente paroxysmo atrociori, etsi nihil sputi crassi, minutulum tamen sanguinis *Ægrotans* noster extussire solebat.

LXVI. Purgatio lenis in morbi initio, item in declinatione sæpius profuit. Apozemata aperientia & diuretica semper cum fructu sumuntur, quibus utrisque satis in totò ægitudinis cursu pro potu ordinario utitur. Vesperi & mane Tincturæ Sulphuris guttas aliquot cum aqua limacum lacteata sumit; sera nocte mixturæ ex Diacodio vel ex Laudano liquido dosim nonnunquam exhibere cogebat: alvus ut plurimum satis responderet, ut raro enematum opus fuerit: in binis paroxysmis phlebotomia celebrata fuit, à qua nihil commodi cessit.

LXVII. In novissimo paroxysmo, qui sub *Æquinoctio* Autumnali incipiens

cipiens paulo levius ac mitius pertransit, sequens medendi methodus observata fuit.

Imprimis hoc Catharticum exhibitum, & post iv. dies iteratum fuit.
 Rec. Calamelanos Scrap. ss. resin. Fal. gr. iv. miscæ, f. pulv. sumatur in cochl. j. Syrupi Violacei.

Rec. Radic. China incis. Drach. f. rad. Graminis Unc. iij. Charesolii Unc. j. Eringii condit. Drach. vj. ras. Eboris, C. C. ana Drach. iij. Passularum solis exacinat. Unc. iij. coque in aq. fontan. lib. iij. ad lib. ij. f. colatura; sumatur pro potu ordinario.

Rec. Syrup. Fuzubini Unc. ij. Diacod. Unc. j. sp. salis Armoniac. cum gum. Ammoniac. Drach. j. miscæ, Dosis cochl. j. hora somni & primo mane. Hoc remedio plurimum alleviabatur, cepit tamen diebus tantum alternis aut tertiis, & loco ejus nonnunquam subsistebatur Dosis inctura Sulphuris, cum Syrupo Violaceo.

LXVIII. Morbo declinante purgatio per duas vices iteratur, & postea sensim convalescens intra duas septimanas satis sanus evasit. At vero cum cernerem hunc non modo crebris tussendi recidivis obnoxium, sed quemque paroxysmum quando ingrueret irresistibilem esse, ejusque moram non obstantem remedium usque diuturnam, nihil minus quam phthisin minari; consului tandem ut tum præservationis, & si affectus rediret, tum curationis facilius gratia ad regionem climate nostro calidiorē peregrinaretur. Super hoc non multum deliberabatur, sed dictum facium, circa medias Calendas Novembris in Galliam navigat, indeque recto itinere Montem pessulanum proficiscitur; ubi sesquiannum diversatus bis tantum & utraque vice leviter ægrotavit: dein Angliam reversus tussi profus immunis integra valetudine Deo gratias fruitur.

SECT. I. CAP. VII.

De Sanguinis Spato.

HAftenus de tussi, & Phthisi, tum incipiente, tum confirmata; qui Pulmonum affectus communissimi, & maxime periculosi existunt. Insuper his plures alii partium istarum morbi occurrunt, qui cum minime, aut non tempestive curantur, plerumque in Phthisin degenerant. Sunt autem pathemata ista, aut saltem ex iis praecipua, (uti supra innuimus) Hæmoptoe, Pulmonum abscessus vel ulcus, Peripneumonia, Empyema, Pleuritis, Pulmonum tumor, & obstructio propter concreta diversimoda, sc. modo tubercula & scirrhos, modo tophos & lapillos, & modo alijsmodi materiam præternaturalem; & deinceps huc pertinent Asthma, & pectoris Affectus convulsivi. Super his ordine dicemus, & primo de Sanguinis spato.

II. Sanguinis è pulmone sputum & per tussim modo leviolem & fere nullam, modo fortiolem ejectio, Affectus satis frequens (& mirum est quidem, quod non frequentior) existit. Quippe cum vasa sanguifera in surculos & & propagines innumeras, & perquam exiles dividantur; cumque per illos omnes, inter se multifariam complicatos, & varie inortos, sanguis usque immaniter astuans rapidissime deferatur; vix concipere licet, quomodo circulatio ejus, adeo perplexa & tortuosa, simulque impetuosa, absque impedimento aut interruptione quavis peragatur. Et quidem in viventibus hanc difficillimam esse concludimus, quoniam in defunctis per injectiones ægre succedit: quippe liquor, Arteriæ pneumonicæ per embolum immisus, haud prompte statim & facile per venas redibit; quin diutius in transitu hærens, ductus usitatos transiliens, in vesiculas aliofque trachææ canales, inque lobulorum interstitia aliofque hiatus varie excurret.

III. Circa Hæmoptoen considerare oportet, primo è quibus vasis, & quali eorundem affectione, sanguis erumpat; secundo in quibus locis sæpissime deponatur; dein tertio quot modis, ut per os excernatur, sursum duci, aut ejici soleat.

IV. Quoad prius, ex circulationis lege supponendum erit, sanguinem, sponte erumpentem, omnino ex arteriis prodire: nam venæ, donec integræ manent, eum versus cor reducant, ac minime effundunt; quamvis inficias non eamus illas interdum à vulnere, casu, contusione, alioque accidente violento, quoad unitatem solutas, sanguinem extra sinus suos dimittere. Veruntamen sæpissime sanguis, Hæmoptoen faciens, ab arteriarum osculis referaris, aut disruptis procedit; & tunc in culpa esse solet, aut ipsius sanguinis dyscrasia, aut vasorum mala conformatio.

V. Utriusque horum varix sunt species, ac differentix; quæ item ad sanguinis sputum excitandam diversimode concurrunt. Enimvero sanguis quandoque tenuior, simulque acris existens, arteriolarum oscula referat, aut exedit; quandoque item crassior, & ad coagulandum aptus, cum à venis satis prompte excipi nequeat, extravasatur. Propter hujusmodi sanguinis vitia, Scorbuto aut febre pestilente laborantes, etiam qui venena quadam biberunt, frequenter in Hæmoptoen cadunt. Nec minus ex vasorum culpa hic Affectus exoriri solet, quatenus nimirum ista vel tepera nimis vel gracilia, nonnunquam à motu violentiore, uti à tussi, voci-

feratione, saltu, alioque exercitio vehementi dirumpuntur; vel in quantum ea laxa nimis & humida quoad oscula sua dehiscunt & sanguinem è circuitu erumpere sinunt: porro interdum quatenus venæ à frigore contractæ & corrugatæ cruorem non promte trajiciunt, iste restagnans arteriolas distendit, & ex earum osculis erumpit.

VI. Circa Arterias, è quibus sanguis Hæmoptoën faciens erumpit, multum interest cujusmodi illæ, ac ubinam loci constitæ fuerint; præterquam enim quod sputi cruenti differentiz insignes oriantur, juxta quod cruor vase perexili, aut magno; ac alterutro aut in pulmonis summitate prope laryngem, aut in regione ejus media inter vasorum ramos majores, aut denique in extrema inter vesiculas orbiculares confito erumpit: insuper advertimus Arterias sanguinem expuere solitas, vel ex earum numero esse, quæ à stirpe pulmonari oriundæ tracheæ ramos ubique comitantur; vel quasdam ex illis esse, quæ, originem suam Aortæ debentes, tracheæ tunicam densa ramificatione obducunt.

VII. Quippe manifesto liquet (prout supra declaravimus) ex harum, uti & glandularum, osculis, humorem unctuosum ad tracheæ superficiem internam lubricandam exudare: porro, quatenus ex iisdem humor serosus affatim in asperæ arteriæ cavitatem destillat, catarrhum exoriri. Quapropter minime dubitamus asserere, etiam ex harum osculis referatis, merum cruorem in ductus tracheales quandoque exudantem, in perexigua licet quantitate, sputum cruentum parere. Observavi plures sine tussi, aut pulmonum indispositione quavis, semel aut bis in die sputum unum forsitan aut alterum cruentum excrevisse: quod quoties ingruit, patientes in imo gutture, aut summitate pectoris, quandam quasi destillationem perferunt; unde statim mera fibrarum trachealium contractione, sive motu velut cochleari, parum sanguinis fluida pituita permixti, ac minime spumosi, expuitur: cumque interdum per plures menses talis affectio perdurasset, exinde nihil incommodi, aut quod Phthisin inferret aut minueretur, insequutum est: quod minime fieret, si quasdam ex vasis pneumonicis aperta fuissent.

VIII. 2. Hæc de vasis Hæmoptoicis, eorumque in sputo cruento Affectu diversimoda. Quod spectat ad loca in quibus sanguis extravasatus deponitur, hæc præcipue, & fere tantum sunt Asperæ Arteriæ, ejusque partium cavitas interna. Quippe in hanc, velut in cloacam, ductum quorumque cæterorum recrementa quæque, aut superfluitates, per ultimos, qua licet, naturæ nixus, foras statim amandanda derivantur. Quod si in lobulorum intersticia sanguis extravasatus impingetur, vel membrana extima exudans in thoracis cavitatem decider, hic empyema, & illic frequentè abscessum creat. Ut plurimum vero cruor, à circuitu pulmonari, deciduus, varias sputi cruenti species producit; juxta quod nidum suum, vel superius intra laryngis cavitatem, vel paulo inferius circa intermedios ductus tracheales, vel denique ulterius intra vesiculas orbiculares nascitur. Prior Affectus solummodo procedit ab Arteriæ cujusdam, quæ tracheæ truncum obducit, osculis referatis; proximus quandoque forsitan ab hac causa, sæpius tamen ab ipsis Arteriis pneumonicis apertis, aut diruptis; quæ vasa, cum majora fuerint, sanguinis quantitatem sæpe horrendam profundunt; cujus item expulsiō, & totius pectoris musculis, simulque ipsius tracheæ fibris multum irritatis, & valde contractis, copiosa & violenta existit. Sin vero sputi cruenti scaturigo in ultimis vesiculis consistat, sanguis in minore quidem copia, sed cum tussi profundâ, sæpius iterata, & valde molesta rejicitur.

IX. 3. Atque hinc, (quod tertio erat propositum) excretionis è pulmonibus sanguinæ differentiz, & multiplices sputi cruenti ritus sive modi innotescant.

innotescant. Nam cruor in laryngem exudans, post levem in gutture cillationem, sine tussi aut screatu, facile & fere insensibiliter in os ascendit: & si hujusmodi cruoris extravasatio in somnis continget, evigilantibus Hæmoptoes vix consciis statim ore effluit; quatenus nimirum tracheæ fibræ motrices, etiam intra dormiendum contractæ, sanguinem recens extillatum jamjam in fauces exantlarunt. Sin vero è vase majori, circa medios pulmones dehiscente, aut disrupto, sanguis (qui semper spumofus est) affatim in ductus tracheales erumpat, iste mox tussi concitata exinde fursum cum impetu & copia ingenti ejicitur; ut videantur affecti cruorem evomere potius quam extussire. Quod si denique cruor ex vasorum plexibus, quibus vesiculæ orbiculares cinguntur, erumpens, in cellulas istas deciderit, inde per vices in quantitate minore, nonnisi per tussim profundam & sæpius repetitam, excernitur.

X. Hac de Hæmoptoes ratione formali, causas conjunctis, & differentibus: quod ad causas procatarticas & evidentes spectat, utraq; harum multiplices & variæ existunt. In priore censu habentur, imprimis pulmonum indispositio hæreditaria, uti cum ipsi debiles & teneri cum pectoris angustia originaliter fuerint. Porro illorum à tussi, empyemate, aut pleuritide prægressis mala affectio, & præsertim obstructio, aut mala conformatio, ad Hæmoptoen valde disponunt; ac ita potius, si tali Diathesi sanguinis acrimonia, sive dyscrasia, à mala victus ratione, aere insalubri, aut aliis modis contracta accesserit. Fluxus menstrualis, Hæmorhoidalis, aut è naribus effluentis suppressio, quosvis ferè ad sputum sanguineum inclinat. Secundo inter causas evidentes referri debent, imprimis caloris aut frigoris excessus: quippe cum sanguis supra modum æstuat, aut transpiratio ejus per poros cutis impeditur; immaniter exinde turgescens frequenter è valis pneumaticis erumpit. Hinc notavit olim Hippocrates, & etiamnum vulgi observatio est, *αιμoptιωδες* sæpissime in hyeme flante Borea accidere. Nec minus raro Thermarum usus multis, antea satis sanis, hoc malum intulit. Quinimo hoc plures à vini, aut aquarum ardentium potu, ab istu, lapsu, exclamatione, vomitu, tussi, aliisque violenta totius corporis aut pulmonum agitatione passim contrahunt. Porro venena quædam, & juxta Heurnium radii lunares, (cujus ratio non facile patet, neque fides constat) hunc Affectum excitare perhibentur.

XI. Morbi hujus prognosis satis vulgo nota est; cum nullus fere è plebe sit, qui non sanguinis sputum protenus suspectum & periculo plenum habeat. Attamen cum variæ hujus species existant, alia quidem aliâ plus aut minus periculosa apprehenditur. Sanguis è tracheæ valis exudans malo sæpe vacat: porro è valis pulmonaribus extremis & minoribus erumpens, curationem sæpenumero admittit; saltem multo tutior est, quam Hæmoptoe copiosa ab Arteriæ ramis majoribus, in tracheam apertis, contingens. Cæterum patientis prædispositio magnam circa morbi hujus prognosin differentiam facit: nam si Hæmoptoe propter causam evidentem solitariam excitabitur, atque corpori prius sano & quadrato acciderit, longe major salutis spes erit, quam si affectus sponte exoriens, Cachectico, Phthisico, Scorbutico; aut alias valetudinario contigerit. Utcumque hunc morbum minus tutum, & semper curatu difficilem existere communis observatio est: cujus item ratio liquido patet, in quantum sc. pulmonum munus, in motu perpetuo consistens, continui soluti therapæiæ, ad quam imprimis sedatio & quies requiruntur, omnino contrarium est. Cui etiam medelæ impedimentum hoc majus accedit, quod moles pulmonaria non (uti putabatur) parenchyma est, sed vasorum innumerabilium textura, sive tela admodum subtilis; cujus unitas si quando solvatur, impossibile profus erit vasculorum disjunctorum fines rursus

rursus coire, aut spatium, uti in aliis partibus, carne aut callo adimpleri. At vero unicum hoc superest, ut dum vasorum extremitates incongrue semper & imperforate coalescant, sanguinis circulatio, in parte affecta cessans, per aliam vicinam suppleatur: quod quidem raro sine totius pulmonis noxa, aut incommodo, succedit.

XII. Quod spectat ad Hæmoptoes Therapeiam, Indicationes curativæ erunt potissimum hæ duæ, viz. primo sanguinis effluxum protenus sistere & cohibere; dein secundo continui solutionem absque tabe in pulmonibus relicta sanare.

XIII. Circa priorem hæc duo erunt imprimis procuranda, primo nempe ut sanguis ad partem affectam non confluat; secundo atque interea ut vasis apertura quoquo modo claudatur.

XIV. 1. Ut sanguis ad partem affectam non confluat, plures medendi Intentiones simul in usum veniunt; viz. sanguinis copiam minuire, æstuationem ejus compescere, intemperiem alterare, atque motum deprimere, aut alio divertere oportebit: in quos fines phlebotomia, ligaturæ, & frictiones sæpissime conveniunt: porro Julapia, decocta, emulsiones, & succulentæ herbarum expressiones propinari debent. Quinetiam Hypnotica moderata & imprimis Diacodiata, cum fructu exhiberi solent: hæc enim, cordis motum sufflaminando, sanguinem deserbescere cogunt.

XV. 2. Ut vasis apertura claudatur, remedia astringentia & agglutinantia imprimis conveniunt. Horum præcipua in forma linctus exhiberi solent, ita ut inter deglutendum, quædam ex iis particule, asperæ arteriæ illapsæ, virtutem suam parti affectæ immediatius communicent. Verum hæc *vizyous* ratio haud magni momenti esse videtur; quia medicaminum ipsorum efficacia potissimum, ac fere tantum, sanguinis commeatu ad morbi sedem pertingit. Quare non solum eclegmata, sed etiam decocta, pulveres, & pilule ex traumaticis & balsamicis, cum fructu præscribuntur. Horum formulas infra subdemus.

XVI. Indicatio secunda, quæ & Præservatoria, continui solutionem, absque residua pulmonum noxa, sanandam respiciens, duo malorum genera præcavere debet, viz. ne Hæmoptoe (in quam affecti postea fere semper erunt proclives) subinde repetat; & ne Phthisis, que Hæmoptoicos quosque minatur, succedat. Propter hos fines circa morbi hujus prophylaxin, & sanguini & pulmonibus cura assidua, sive medendi ratio constans, adhiberi debet.

XVII. 1. Quoad sanguinem, massâ ejus in debita semper quantitate, recta temperie, motu leni & æquabili, contineri debet. Hinc ne superabundet, aut, dyscrasiâ affectus, turgescencias ineat, aut impuras feculentias in pectore deponat, phlebotomiam, & blandam catharsin interdum celebrare oportet. Exacta victus ratio semper necessaria est. Porro ad cruorem depurandum & edulcorandum, lactis Asinini, aut acidularum potus nonnunquam egregie conferunt. Cæterum decocta, aquæ destillatæ, herbarum succi, quæ sanguinis dyscrasias tollunt, atque serum, aliasque impuritates à pulmonibus derivant, & per Diapnoen aut urinam foras deducunt, sedulo erunt propinanda. Præterea in hæc rem fontanelle summe conducunt.

XVIII. 2. Nec minus ipsius Pulmonis ratio haberi debet, quo nimirum tota ejus compages, & imprimis locus affectus, in debita conformatione, & recto tenore, præservari queant. Hinc motus quisque violentus, à quo unitas magis dissolvatur, aut restitutio ejus impediatur, sedulo vitetur. In Aere nitido & perflato, attamen haud aspero nimis & acuto, degatur: à cibis crassioribus, somno meridiano, cœna lautiore, aliisque in victu erratis, quæ præcordiis repletionem, aut obstructionem inducant,

ducant, abstineatur. Cæterum remedia, quæ vi peculiari, seu virtute quadam specifica pulmones curare perhibentur, in crebro sint usu.

XIX. Adumbrata ad hunc modum medendi methodo ad Hæmoptoen requisita, restat adhuc quoad singulas indicationes therapeuticas, & juxta varias, quæ ad eas pertinent, medendi intentiones, Remediorum formulas quasdam selectiores subijcere; quarum agmen merito ducant, quæ symptomati plurimum urgenti occurrentes, sanguinis per tussim, aut alias à pulmonibus ejecti effluxum subito cohibeant. In hujusmodi Medicamentorum primipilo habeantur ista, quæ impediunt, ne sanguis ad partem affectam confluat, simulq; virtute quadam astringivâ, simulque agglutinativâ, qua vasis apertura claudatur, pollent; atque, post alvum per enema subductum, & Phlebotomiam (nisi per pulsus debilem & caloris defectum prohibeatur) celebratam, protenus exhiberi solent in forma Julapii, decocti, emulsionis, succulentæ expressionis, pulveris, pilularum, aut eclegmatis. Singulorum ex his, uti etiam Hypnoticorum, præscripta quædam elegantiora, & maxime efficacia subijciemus; quæ tamen non passim & indifferenter, sed juxta prudentis Medici consilium unaquæque methodicè & tempestive, pro varia patientis constitutione, & morbi conditione usurpari debent.

1. Julapia, & Aquæ destillatæ.

Rec. Aq. Portulacæ, Papaveris Rhæados, ana Unc. vj. sanguinis Draconis tenuissime levigat. Drach. ß. Syrup. Papaveris Rhæad. Unc. ij. Spirit. Vitrioli Martis Scrup. ß. misce. Dosis Unc. iij. repetendo intra v. vel vj. horas.

Rec. Aq. Plantaginis lib. j. gum. Tragacanth. Arabico. pulv. ana Drach. ß. misce & dissolve; dein adde Syrup. è Rosis siccis Unc. iss. f. Julapium. Dosis Unc. iij. vel iv. hora quaque tertia vel quarta.

Rec. Aq. Gemmularum Quercus, Rosarum rubrarum, Nymphææ, ana Unc. iv. lapidis Hamatit. tenuissime levigat. Bol. Armen. pulv. ana Drach. ß. Syrupi de Nymphaa Unc. ij. misce. Dosis Unc. iij. vel iv. ter aut quater in die.

Rec. Rosi Vitrioli, sive phlegmatis fere insipidi lib. j. Syrup. Myrtini Unc. ij. misce. Dosis Unc. ij. aut iij. sapius in die vel nocte.

Rec. Summitatis Cupressi M. viij. foliorum aut florum Salicis M. vj. radic. Symphyti majoris, Nymphææ, an. lib. ß. Balaust. M. ij. omnibus simul concisis, affunde lactis recentis lib. viij. destillentur organo communibus. Dosis Unc. iij. vel iv. ter aut sapius in die.

Rec. Hujus aq. destillatæ, & aq. Plantaginis, ana lib. ß. gum. Tragacanth. Arabici, ana Drach. ij. dissolve. Dosis Unc. iij. tertia quaque hora.

Sequens mixtura in Hæmoptoe cochleatim à Frederic. Deckero præscribitur, & remedium utile videtur. Rec. Aq. Plantaginis Unc. ij. Cinnamomi Drach. ij. confect. de Hyacintho Drach. iss. Acet. stillat. Unc. ß. Corallii rubr. preparat. Drach. ß. florum Balaust. sang. Draconis, ana Scrup. ß. Laudan. opiat. gr. iij. Syrupi Myrtini Unc. j. misce.

Rec. Aq. Plantaginis, Rosarum rubr. Portulacæ, ana Unc. iv. lapidis Hamatit. & sanguinis Draconis in pollinem redacti, ana Drach. ß. Sacchari candi Drach. vj. f. Julapium.

Solutio Vitrioli communis, vel vitrioli Martis in aq. fontana facta, & cuncta petia vulnere applicata, hæmorrhagiis quascunq; egregie sistit: eam vero in-
tus exhibere haud convenit.

2. Decocta, Tincturæ, & Emulſiones.

Rec. Foliorum Sanguinaria, Pervinca, Pilofella, Plantaginis, Lujula, Bellidis utriusque, ana M. j. florum Rosarum rubr. M. ss. Hordei Unc. ss. Passularum Unc. ij. coque in aqua extinctionis ferri lib. iij. ad ij. colatura adde syrup. è succo Hyperici Unc. ij. vel de Pilofella 3 f. Apozema, Dosis Unc. iv. ad vj. ter in die.

Rec. Foliorum Hyperici, Tormentilla totius, Timpinella majoris, Ulmaria, ana M. j. sem. Portulacæ, Plantaginis, Acetose, ana Drach. j. conserv. Rosarum rubr. lib. ss. aq. fontan. lib. iv. ebulliant clause in B. M. per horas xii. colatura adde spir. vitrioli Martis Scrup. β. Sumatur eodem modo.

Rec. Aq. Hordei, cum radicibus Rubia tinctorum incoctis, lib. iss. affunde tepide florum Rosar. rubr. M. j. adde spiritus Vitrioli Scrup. j. f. infusa clausa & calida per horas iij. f. tinctura 3 colatura adde syrupi è succo Hyperici Unc. iss. sumantur Unc. iij. vel iv. ter vel quater in die.

Rec. Decocti radicem Urtica recentis lib. iss. sem. Papaveris alb. Hyoscyami, ana Drach. ij. sem. Melonum excorticat. Drach. vj. f. a. f. emulſio aduſcorat. cum Saccharo penidiato. Dosis Unc. iij. ter vel quater in die.

3. Herbarum succi, & expressiones succulentæ.

Rec. Succo folior. Plantaginis lib. ss. sive ad Drach. ij. vel iij. ter in die cum aq. destillata superius præscript. Unc. iij. aduſcorand. ad placitum.

Rec. Foliorum Urtica recentis, Plantaginis, Bellidis minoris, ana M. iij. simul contusis affunde aq. Portulacæ Drach. vj. f. expressio fortis: sumantur eodem modo.

4. Pulveres & Pilulæ.

Rec. Pulv. lapid. Hamait. sanguinis Draconis, cum aq. Rosar. in mare more triti, Margarit. ana Drach. j. Bol. Armen. terra Lemnia, ana Drach. ss. trochisc. de Alchekeng. Drach. ii. f. pulv. divide in xii. partes, capiat. j. ter in die cum aq. destillata superius præscript.

Rec. Sem. Hyoscyami, Papaveris albi, ana Drach. x. terra Sigillat. Corallii rubr. ana Drach. v. Sacchari rosat. Unc. iij. f. pulvis. Dosis Drach. j. mane & vesperi. Compositio hæc, cum syrupo idoneo in consistentiam mollem redacta, Electuarium Helidai olim in Germania percelebre vocatur.

Prædicti pulveres etiam possint in Pilulas & Tabulas idoneas, adjiciendo solutionem Tragacanth. vel Syrupum idoneum, redigi.

Exerescencia spongiosa Cynorrhodii fructibus adnasci solita, in pulverem redacta, ad Drach. ss. bis in die exhibitâ in Hamoptoe remedium valde proficuum est.

Rec. Millefolii contusi & astrivo sole siccatur. q. v. redigatur in pulverem subtilem, & in vitro servetur ad usum. Dosis Drach. ss. ad Drach. j. bis in die in vehiculo idoneo.

Pulvis Fulvi Cæsaris Scaligeri, seu potius Serapionis, valde commendatur. Dosis Drach. xv. bis vel ter in die.

Eclegmata & Electuaria.

Rec. Conserv. Rosar. rubr. Cynorrhodii, ana Unc. ij. pulv. Sem. Papaveris albi, Hyoscyami, ana Drach. ij. spec. Diatragacanth. frigid. Drach. iss. lapid.

lapid. Hematit. sang. Draconis preparat. ana Drach. ss. Syrup. Papaveris Rhoad. q. s. f. electuarium. Capiat qu. Nucis castaneæ vesperi & mane; aliis temporibus lambat cum bacillo liquiritiæ.

Rec. Conserv. florum Symphyti majoris, Nymphaeæ, ana Unc. iß. trochisc. de Alchekengi, Diatragacanth. frigid. ana Drach. iß. Syrupi Fuzubus. q. s. f. elegma molle, de quo saepe lambatur.

Rec. Albuminis ovi fortiter agitati Drach. ij. Sacchari rosacei Drach. j. Amyli Drach. iij. f. Lohoch. sumend. saepe ex cochleari.

Rec. Conserv. Rosar. rubr. Unc. iij. balsami Lucatella Unc. ss. trochisc. de Alchekeng. Drach. ij. Syrupi Papaveris Rhoad. q. s. fiat elegma molle. Qu. nucis Castaneæ mane & vesperi sumatur.

XX. Secunda Indicatio Præservatoria, ejusmodi remedia suggestit, quæ sanguinem in recta temperie, & pulmones in debita conformatione continendo, & Hæmoptoes recidivam, & Phthiſeos successionem præcaveant. Talia quæ respiciunt sanguinem, vel sunt blande evacuantia per sedem, urinas, & diapnoen; vel mere alterantia. Unaquæque horum præscribi solent, vel in forma Potus, Pulveris, Electuarii, aut Pilularum; quorundam ex iis præcipuorum typos selectiores hic subjiciemus.

XXI. 1. Quoad evacuantia, lenis purgatio ad hunc modum quandoque instituitur. *Rec. Sem. opt. Drach. iij. Cassia cum fistula contus. Unc. j. Tamarind. Drach. iij. sem. Coriandri Drach. iß. coquantur in aqua fontan. f. q. ad Unc. vj. colatura adde Syrup. de Cichorio cum Rhubarbaro Unc. j. clarific. cum ovi albumine. Vel,*

Rec. Decocti Semis Gereonis Unc. iv. Syrup. de Pomis purgant. Unc. j. misce. f. potio.

XXII. 2. Ut sanguinis Suppurati præservetur, ejusque recrementa, à pulmonibus derivata, continuo per diapnoen & urinas amendantur, Alterantia sequentia, aut quædam ex iis, fere in constanti sint usu; quæ item virtute sanativa pollentia pulmonibus infirmis, aut quoad unitatem solutis, succurrunt.

Pro potu ordinario, Aqua simplex, præsertim in constitutione calida, aut aq. vino clareto parum tincta bibatur. Quibus hic potus haud congruit, Bochetum ex china, sarsa, cum rasura Eboris, C. C. & Santalo albo; vel cervisia sive alla tenuis, cum foliis lingua cervina, botryos, ac similibus insusis bono cum fructu usurvari solet.

Decocta pectoralia, aut hydromelita cum herbis traumaticis temperatis sumantur bis, aut ter in die, ad Unc. vj. vel vij.

Rec. Radicum Urticæ recentis, Chæresfolii, ana Unc. j. foliorum lingua Cervina, Veronica Pileolla, Hedera terrestris, Hyperici, ana M. j. coque in aq. fontan. lib. iij. ad ij. addendo passularum exacinat. Unc. iß. Liquiritia Drach. ij. colatura adde Syrupi Byzantini Unc. ij. clarificentur cum ovi albumine, f. Apozema sumend. ad Unc. xv. vel xvj. bis aut ter in die per mensem.

In constitutione frigidiore, aut phlegmatica, omittis liquiritia & passulis cum syrupo, adde circa finem mellis optime despumati Unc. ij. coletur, & usui servetur. Dosis eadem.

Horum usus interdum intercaletur cum aq. destillata in eundem finem appropriata, quæ item in nonnullis, quibus Apozemata nausæ & tædio esse solent, crebrius usurpetur.

Rec. Summitatum Cupressi, foliorum Hedera terrestris, ana M. vj. Li-
macum semicoct. lib. iss. Santalor. omnium contus. ana Unc. j. incisis &
contusis affunde lactis recentis lib. viij. destilla organis communibus. Do-
sis Unc. iij. vel iv. cum cochlear. j. Syrup. è succo Hedera terrestris bis
in die.

XXIII. 2. Respectu pulmonis, nempe ut sine vasorum obstructione
vel apertione, partium unio, & totius debita conformatio præserventur,
Balsamica temperata imprimis conducunt. In hunc finem balsam. Luca-
tellæ Hæmoptoicis quibusque assiduo & longo tempore sumendus etiam
vulgo præscribitur. Chymici, & femine quædam illustres oleum balsa-
micum destillatione prolicitum, Balsami matrem ab iis dictum, summis
laudibus prædicant.

XXIV. Facile hic esset alia complura remedia Hæmoptoica, tum ab
antiquis, tum à Neotericis plurimum celebrata huc referre; at tamen ho-
rum mæssis modo congesta jamjam satis locuples videtur. Superest ve-
ro hujus morbi tum Theoriam, tum Therapeiam supra traditam, per æ-
grotantis historiam unam aut alteram illustrare.

XXV. Juvenis insignis, cum post Cachexiam scorbuticam paralyti affi-
ceretur, atque pro hoc morbo sanando, remedia non solum magna, sed &
sanguini & spiritibus impropportionata, viz. Salivationem & Thermarum
usus expertus esset, Hæmoptoen contraxit, cujus paroxysmi (omnium
quos unquam novi non statim lethales) atrocissimi fuerunt.

XXVI. Statim à prima hujus morbi parentia, pulveris Husiani ope-
rationem (à qua sc. oris fluorem aliquandiu passus, sine paralyti curata ad
magnum languorem redigebatur) Hæmoptoe insequuta est: tunc catar-
rho & tussi perquam molesta afflictus, sputum discolor & sanguine modo
tinctum, modo interspersum excernere incepit. Verum hic morbus ab
initio mitis, remediorum usu cito evanuit, & deinceps rus profectus, &
aerem puriorem hauriens, melius habuit, & propediem in pectore satis
sanus visus, Bathoniam paralyticos sananda gratia adiit; ubi per sesqui-
mensem in aquis calidis quotidie balneatus, denuo tussim, & paulo postea
Hæmoptoen horrendam contraxit, adeo ut Nycthemeri spatio sanguinem,
creberrime & copiose extussiens, in vasta quantitate effunderet.

XXVII. In hoc statu eum primo invisens, facta totius provisione, statim
revulsionis gratia phlebotomiam præscripsi: à qua tamen administratione
(& tunc & postea semper) sputum sanguineum aut repetebat, aut exacer-
batur. Porro Julapia, eclegmata, decocta, quinetiam Hypnotica exhi-
bui; quibus parum aut nihil juvantibus, ligaturæ circa brachia & crura
adhibita, primo hujus morbi Tyrannidem coercerant. Cumque subinde
malum recrudesceret, suasi demum, ut potu cervicali relicto, constanter
biberet decoctum chinae, & sarsie, cum pectoralibus. Hujus usu fere con-
tinuo, insuper exactam victus rationem observans, atque vino, alimentis
calidioribus, & sale & saccharo omnino abstinens, supra biennium satis
recte valuit.

XXVIII. Postmodum vero cum in cætu forensi stipatus valde inca-
lesceret, rursus in Hæmoptoen terribilem incidit. Medico ascito statim
phlebotomia in brachio celebratur; unde sanguinis sputum atrocis fa-
ctum est: cumque die dein secundo ac tertio sanguinis missio repetere-
tur, quaque vice malum exacerbabatur: tandem ligaturis (uti primo)
adhibitis, atque decocto pectorali, & linctu sedulo assumtis, morbus illico
remisit, & brevi penitus cessavit; nihilominus decocti pectoralis usum,
atque diætam tenuem, sc. prorsus excarnem, supra sesquimensem conti-
nuabat; indeque per tres annos ab hoste suo inducias obtinuit; cumque
postea interdum à vini potu, aut victu lauriori sanguis turgescens è pul-
monibus

monibus erumpere cepisset, statim à ligaturis, ac infimul decocti, & linctus usu & diæta tenui impetus ejus reprimi solebat.

XXIX. At vero non ita securus evasit, quin necesse habuit contra morbum istum usque insidiantem, excubias fere perpetuas agere. Etenim haud diu abhinc, propter intemperiem anni catarrhum valde molestum, cum tussi, sputo copioso & subinde cruento contraxit; & tunc medicamenta priora minus effecere. Quare ex proprio consilio ad nova se contulit, atque imprimis cepit vesperi & mane cochleare j. Syrupi è succo hederæ terrestri, indeque juvamen insigne consequutus est. Sed cum Syrupus iste ob saccharum brevi tædio fuerit, sumit herbæ istius pulverem bene præparatum ad Drach. ss. vel Drach. j. bis in die in cochleari cujuslibet liquoris, quo remedio diu usurpato quoad catarrhum & tussim multo melius habuit. Sed cum sanguinis sputum etsi in perexigua quantitate subinde erumperet, medicamentum rursus mutavit, cepitque bis in die pulverem è summitatibus & præsertim è pilosis excrecentiis Cynosbati; quo quidem unico fere remedio, medicus quidam propter curationem Hæmoptoes olim insignis, magno cum successu usus fuerat. Nec minus secundum ab isto pharmaco effectum patiens noster retulit; nam exinde statim tussi, catarrho, & sputo cruento profus immunis evasit, adeoque perquam diu persistit, donec tandem hunc pectoris morbum penitus subjugatum, proindeque contemnendum existimans, contra alterum antiquiorem, viz. paralylin arma fumeret. Itaque dum Hæmoptoe neglecta ad affectum istum debellandum medicamenta calidiora, sc. aquas Magistralis cum vino destillatas Spiritum C. Cervi, salis Armoniaci, & pulveres ac confectiones Aromaticas, in dosi larga quotidie fumeret, insuper victui lautiori cum Allæ & vini potu moderato indulgeret, leo rugiens prius sopiri visus denuo excitatur: Viz. methodo isti Antiparalytica haud diu inlisteretur, quin sputum sanguinis cum maxima atrocitate extussit, adeo ut nycthemeri spatio supra tres lib. sanguinis spumosi extussit. Deinde vero cum medicus accersitus illico phlebotomiam præscriberet, à sanguine misso Hæmoptoe remitti incipiens (uti prius semper assolebat) rursus exacerbabatur: quæ tamen à ligaturis adhibitis, atque linctu, & decocto pectorali sedulo assumtis, statim mitigabatur, & propediem penitus cessabat. Cumque exinde supra tres menses decocto pectorali & diæta profus tenui, nimirum ex carni, & ex meris herbaceis, frumentaceis, & lacticiis uteretur, brevi pristinam valetudinem recuperabat; jamque in eo statu vivit, contra morbum istum crudelem adeo triumphans, ut plures Hæmoptoici hunc velut oraculum consulant, & curationis gratia hujus methodum & vivendi genus, posthabitis medicorum consiliis, imitanda proponant.

XXX. In hoc casu mirari subest, quod post magnas continui solutiones in pulmone toties habitas, vir egregius per intervalla non tussi afficeretur, nec demum in Phthisin incideret; cum plurimi post vasa quævis minutula in præcordiis aperta, deinceps aliquandiu tussi cum sputo copioso & crasso laborent, & tandem sæpe tabidi fiant. Quod autem secus Hæmoptoico nostro contigit, imprimis attribuendum censeo sanguinis ejus constitutioni balsamicæ, viz. in cujus massa recrementa serosa aut minus congeruntur, aut adeo stricta immiscentur, inde ut rursus non facile abscedant, quare post vasa disrupta sive unitatem solutam, ichor copiosus (tussim & sputum procreare solitus) non uti in plerisque aliis exudat. Porro quod observavit ille, contra ac in plurimis aliis, Hæmoptoen sibi nunquam in hyeme, sed tantum in æstate contigisse, etiã ob hanc rationem ita habuit: quippe cum sanguis recrementis vaporosis minus scateret, pororum apertio aut constipatio ei nec commodo vel incommodo cessere; attamen cruor plus debito incallescens cum minus exhalaret, necesse habuit è vasibus erumpere; cumque ille rursus

in quantitate diminutus, ichorem serosum è vasis orificio parum aut minime ablegaret, Hæmoptoe absque tussi residua cessabat. Ratio eadem tenet de plerisque aliis Hæmoptoicis, quare nimis alii plus aliis in Phthisi proclives reperiuntur. Decocti pectoralis usum vir insignis semper sibi proficuum invenit: quare cum alia Medicamenta subinde variaret, eandem istius compositionem semper retinuit: quin & eam multis aliis Hæmoptoicis cum fructu commendavit. Præscriptionis formula hæc erat.

Rec. Santalorum omnium ana Drach. vj. infundantur per horas xii. in aq. fontan. lib. vij. deinde coque ad tertie partis consumptionem, postea adde foliorum Tusilaginis, Capit. Veneris, Pilosella, Veronica, florum Hyperici, ana M. ij. sem. Fenicul. dul. Drach. vj. Liquiritia rasa Unc. ss. passularum exacinat. lib. ss. coquantur ad lib. iv. dein f. colatura, usurpanda pro potu ordinario.

XXXI. Porro sanguinis sputo urgente vel imminente cepit ter aut sæpius in die electuarii sequentis quantitatem nucis moschatæ, superbibendo Julapii cochlearia septem.

Rec. Conserv. Rosarum rubr. Unc. iij. Cynosbat. Symphyt. ana Unc. iij. sang. Dracon. Drach. j. specier. de Hyacinth. Serup. ij. Coral. rubr. Drach. j. cum s. q. Syrup. Papav. Rhæad. misce, f. electuarium molle. Sumat vesperi & mane primo circiter Drach. iij. superbibendo haustum Julapii sequentis. Aliis temporibus lambat cum bacillo liquiritia.

Rec. Aq. Plantag. Sperm. Rantar. ana Drach. vj. Syrup. è Coral. è Ros. sicc. ana Unc. j. sang. Dracon. Serup. ij. misce, f. Julap.

XXXII. Inter Hæmoptoicorum exempla præteriti non debet casus viri Reverendi D. D. Berwick, S. T. P. & nuper Ecclesiæ Divi Pauli Decani; quem partim ab ipso patiente olim didici, partimque frater ejus D. D. Berwick Medicus peritissimus mihi amicissimus communicavit.

XXXIII. Insignissimus ille Theologus ante quindecim priusquam obiret annos, tussi pertinacissima, & subinde sputo cruento & falso cum gravi anhelitus factore cocyten propemodum æmulante laborabat; unde maximo corporis marcere emaciatus, parum aberat quin plane tabidus extingueretur. Quoties Hæmoptoe aliquandiu intermitteret, etiam sputi & anhelitus graveolentia cessabat; dein hujus reditus alterum istum affectum mox affore constanter pronuntiabat. In languido hoc statu cum vir egregius, regis partibus tunc temporis gravi Tyrannide oppressis favisse deprehensus esset, ac in arctissimum Carcerem conjectus loco potus ordinarii meram aquam biberet, præter omnium spem & expectationem revaluit, adeoque supra decennium mediocriter sanus persistit. Postea tamen, nescio propter quam occasionem, nisi forsitan ob hyemis frigidioris inclementiam non solum prædicta mala, sc. tussis cum sputo cruento, falso, & graveolenti recrudescabant, sed insuper superpondii loco, ventriculi debilitas, inappetentia, & febris nocturna accedebant. Deinde vero haud multum temporis præteribat, quin symptomatis hæc paululum remittentibus sudum denuo affulgere videretur; donec quodam die cælo de repente in frigidissimum mutato, sub noctem magna pectoris angustia, cum respiratione difficillima, pulsu celeri & imbecilli, cumque spirituum omnium (quasi jam moribundus fuisset) fatiscencia inceperetur. Attamen ex hoc discrimine, per diacrises, sc. primo Hæmoptoen copiosam, & mox diaphoresin satis uberem, cito evasit: verum ex eo tempore sputum ejus multum de solito factore, & nonnihil de sanguine remittebat; cumque

Cumque brevi postea ultimus & gravissimus immineret Hæmoptoes insultus, solitum istum ab anhelitus graveolentia præsignum omnino deerat; subsequens vero sanguinis sputum valde copiosum vires adeo deprimebat, ut exinde sensim declinans, intra mensis spatium expiraret: cumque paulo ante obitum, propter acutum lateris dolorem vena runderetur, cruor adeo deficere videbatur, ut fere nullus efflueret sanguis. Porro in cadavere post obitum dissecto sanguinis quantitas perquam minima reperiebatur: nec quidem ulla symptomatum aliorum maxime notabilem, viz. Hæmoptoes, atque Sputi & anhelitus foetidissimi vestigia comparebant; quippe nulla fuit in pulmonibus aut cavitas ab ulcere aut solutione continui facta, nulla vispiam puris aut materiæ putidæ vel foetentis collectio; sed tantum visceris hujus lobus, ceu potius totum latus sinistrum, à tumore scirrholo adeo obriguerat, ut sanguis molem istam ita contractam, & quasi lapideam, non facile, aut minime pertransierit; quare non mirum est, si cruor rapidissime per pulmones trajiciendus, alicubi è vasis, quæ ob scirrhositatem minime cohærebant, aut circulationem sustinebant, subinde erumperet.

XXXIV. Attamen hic major difficultas oritur, nempe cum pulmones ulcere quovis, aut notabili solutione continui profus immunes reperirentur, undenam iste sputi, & anhelitus odor teterrimus, sputi cruenti semper præcursor & comes (exceptis tantum ultimis hujus morbi insultibus) procederet. Super his alibi advertimus, Phthysicorum ulcera pulmonaria, & sputa purulenta raro aut nunquam, materiem vero è pulmonis vomica ejectam sæpius ferere: quod autem in ægrotante Domino pulmones utroque affectu immunes anhelitum adeo tetrum expirarent, ratio optime constabit, si inquiremus de causa & productionis modo foetoris in genere. Hunc autem excitari observamus, quando sulphur impurum, à sale lixiviali, aut acido, sc. alterutro dissolvitur, ac ab altero præcipitatur. Sulphur commune, aut Antimonii ab oleo Tartari, aut ab aqua Stygia dissolvitur; dein si huic solutioni salis fixi deliquium, ac isti acetum infundas, foetor teterrimus emanabit. Pariter in casu proposito opinari subest, sanguinis valde impuri particulas sulphureas, à sale fixo, quo latex ejus abunde scaret, corrodi; dein quando humor acidus fluorem passus, è partibus nerveis in massam sanguineam redundat, sulphur solutum præcipitat, proindeque è pulmonibus foetorem istum exhalari facit, ac insimul dum sanguinem in turgescentiam adigit, paulo postea Hæmoptoen accieri cogit. Novi quosdam pectore satis firmo præditos, atque tussi omni ac diathesi tabida liberos, anhelitum valde tetrum fere semper expirare: quod equidem à nulla alia causa, præter eam quam modo notavimus, procedere possit. Sanguis impurus & sulphure à salibus dissoluto scatens, si forsan dum intra pulmones rarefit ac in compage laxatur, humori acido occurrat, inter expirandum effluvia putida & tetra exhalabit. Propter consimilem sanguinis alias dispositi rationem accidit, quod uti quorundam anhelitus valde putens, ita aliorum suavolentus existit. Revera spiritus sive aer per respirationem reciprocatus, quatenus sanguinis intra præcordia maxime rarefacti effluvia secum foras evehit, vaporem modo gratum, modo summe ingratum dispergit.

SECTIO I. CAP. VIII.

De Peripneumonia.

Peripneumonia definiri solet, inflammatio pulmonum cum febre acuta, tussi, & respiratione difficili. Hoc affectu laborantes in pectore phlogosin insignem, cum pulmonum intumescencia, & dolore interdum pungitivo, persentiunt, anhelitum laboriosum & brevem; sive, uti Hippocrates ait, sublimem ducunt; febris cum siti immani, vigiliis, & tussi molesta urget; cui etiam sputum sanguineum, aut sanguine interspersum, succedit. E quibus signis manifesto liquet, morbum hunc oriri, in quantum sanguis, febriliter effervescent, vasa pneumatica minora non facile trajicit; sed intra ductus eorum hærens, primo obstructionem, dein plus aggestus & extravasatus, plegmonem cum calore, tussi, & sputo discolori parit. Porro quatenus sanguis ita coacervatus & stagnans, ductus pulmonares hos inflat, & illos comprimit, respirationis difficultas & angustia; & quatenus iste fibras nerveas vellicat, aut destendit, sæpe dolor excitatur.

II. Quod si inquiritur, quomodo phlegmone in pulmonis compage mere vesiculosa & excarni concrecere possit; & qua ratione ab affectu isto in carne musculosa, aut visceris parenchymate excitari solito differat? Dicendum erit, quamvis prædictæ partes quoad texturam varient, tamen affectus rationem in iis singulis prorsus eandem esse. Nam vasa sanguifera perexilia, tum in pulmonibus ductus omnes tracheales, tum in musculis fibras carneas, tum denique in parenchymatis fibrillas & stamina nervea, cum plexibus densissimis, velut corymbis, ubique pariter amplexant, vinciunt, & varie circumligant. Quod autem phlegmonem parit, ipse est sanguis; qui dum valde effervescit simulque in transitu suo impeditur, ubique loci, ac præsertim in pulmone, cujus vasa in plexus minutissimos ramificantur, primo obstructionem, & consequenter inflammationem ciet.

III. Itaque Peripneumoniæ ratio formalis, & causa conjuncta, in hisce duobus consistunt, viz. quod sanguis febriliter effervescent, simulque quod intra pulmonum ductus angustiores hærens, obstructionem ibi inflammatoriam creat. Nisi bina hæc concurrant, à morbo isto immunitas est; namque in febribus plerisque aliis, ac imprimis in causone, sanguis, ut ut vehementissime æstuans, & tota præcordia inflammans, quin etiam in pica, malacia, & hydrope pectoris, iste lentus admodum, & intra ductus pulmonares plurimum hærens, peripneumoniam hæud concitat; ad hanc producendam opus est ut utrique affectus convenient, & vires jungant. Attamen cum utriusque diathesis jacta est, modo hæc, modo ista prior in actu est, & quodammodo alterius causa, aut saltem occasio existit. Nam interdum sanguis, in febrem concitus, obstructionem pulmonarem facit; quandoque item iste, in pulmone remoram offendens, à propria obstructione effervescentiam febrilem concipit. Attamen ad morbi hujus procatarxin constituendam, sanguis una ad effervesendum, simulque ad vasa pulmonaria obstruenda, aptus esse debet.

IV. Cujusmodi hæc liquoris sanguinei diathesis ad peripneumoniam inclinans fuerit, etsi non facile designatu fuerit, ejus tamen ratio ex phlebotomia in hoc morbo semper cum successu optimo celebrata non nihil elucescit. Enimvero sanguis è quibusque hoc morbo, prout etiam pleuride

tide laborantibus, detractus; postquam refrigit, in superficie sua, loco cremoris coccinei, pelliculam subalbidam aut alias discoloram, quæ item tenax admodum & viscida est, succrescentem habet: unde conjicere licebit, massam sanguineam in compage sua nimis strictam, dum inter circulandum recrementa sua non dimittit, nimis incrassari, & quasi lentescere, proindeque tum ad effervesendum, tum intra vias angustiores & præsertim pulmonares hæreere, nimis proclivem fieri.

V. Quod si amplius inquiratur, undenam hæc sanguinis dispositio, qua instar vini penduli, sic tenax & viscosus, procedat; hujus ratio generalis hæc est, viz. quod cruoris partes crassiores à subtilioribus non factis comminuuntur; ita ut, omnibus æqualiter mixtis & mutuo subactis, demum humores utiles in munia quibusque appropriata secedant, atque inutiles per cloacas idoneas continue amandentur. Verum è contra in quantum sanguinis particule sulphuræ, una cum salinis & terrestribus nimis evectis combinatæ, cæteras qualque irretiunt & inviscant; proinde liquor ejus, recrementa quæque & impuritates intra se continens, instar glutinis lentescit, & propterea diathesin peripneumonicam concipit.

VI. Enimvero unicuique obvium est, sanguinem quatenus ita lentescit, ad vasorum ductus angustiores (qui certe in pulmone perquam angusti sunt) obturandos aptum reddi; insuper ob eandem rationem, etiam ad effervescentias febriles ineundas inclinari: viz. in quantum iste, sæculentias quasque & recrementa sua intra proprium sinum pertinaciter retinens, ab isdem subinde in plenitudinem aggestis, in turgescentiam immanem (à qua necesse est pulmonis obstructionem inflammatoriam incipi, vel augeri) cogitur.

VII. Insuper ad morbi hujus procatarxin, non raro pulmonum vitiositas accedit, atque ad hanc partem afficiendam, generalem istam sanguinis dyscrasiam determinat. Nam ut cruor lentescens effervescat, præcordia firmiora & robusta sæpe noxam ab illo intentam evadunt, atque labe in pleura, aut circa habitum corporis defixa, pleuritis, aut rheumatismus potius quam Peripneumonia excitatur. At tamen pulmones teneri, tussi obnoxii, aut propter hæmoptoen, aut alios pectoris affectus in conformatione prius læsi, à sanguine (dum in compage sua nimis strictus, & tenax est) ebulliente, oppilationem *φλεγμονώδη* facillime concipiunt.

VIII. Hæc de Peripneumoniae causis conjunctis & procatarcticis: ad evidentes, quod spectat, huc referri debent quæcunque sanguinis crasin subito pervertunt, aut diapnoen liberiores cohibent, uti imprimis sunt calor & frigoris excessus, vini aut Aquarum ardentium potus immodicus, vehemens exercitium, aquarum quarundam & præcipue glaciatarum potus. Porro nonnunquam maligna aeris temperies hunc morbum pluribus accersit, & Epidemicum facit.

IX. Authores medici passim adnotant (quod etiam vulgaris observatio est) Peripneumoniæ sæpenumero Pleuritidi succedere, aut supervenire; cæterum nihil usitatus est, quam in pleuritide, sputum sanguineum & crassum, & quasi purulentum excerni. Hinc magna difficultas orta est, quo transitu, vel quibus viis materies sputo rejecta, à pleura ad ductus tracheales feratur. Alii hanc in cavitatem thoracis delapsam, à pulmonibus tanquam à spongia imbibi; atque alii per membranas adnatas, quibus sæpe pulmo pleuræ cohæret, eam exinde sæpe huc transferri putant. Verum uterque modus valde improbabilis, si non impossibilis videtur. Primo enim pulmones specus thoracici contenta non exugere, inde constat, quoniam in hydrope, aut vulnere pectoris, quando pulmone intacto contingunt, neque aqua, neque sanguis omnino per tussim rejicitur; tametsi humoris hujus aut illius copia sæpe magna subeat, quæ

è Thoracè per sectionem aperto statim sponte effluit. Cæterum pulmonum quandoque membranas adnasci, ipsumque pleuræ annectere, ex observatione Anatomica satis liquet; quinimo hac commensus via, materiem purulentam, in latus translata, ibidemque per fontanellam ab arte, vel natura excitatam, cum crisi salutari evacuatam fuisse, aliquoties novi: attamen tales membranae pulmonis cum pleura conjunctivæ raro præexistunt, inque Pleuritide, qui morbus peracutus est, haud, tuberis instar, unius aut alterius diei proles esse possunt: insuper licet interdum præsto sint cæci illi ductus, qui forsitan admirabili naturæ instinctu, quiddam è pulmonibus versus Thoracis pomœria exportant; attamen contra naturæ Oeconomiam videtur, ut corruptelam quamvis exterius genitam, intus ad nobilissimam hanc partem, quæ revera vitæ & caloris fons est, derivent.

X. Super hoc, ut sententiam nostram proponere liceat, opinari ducor Peripneumoniam & Pleuritidem affectus esse modo singulares & separatos, modo connatos & primitus coexistentes, & modo invicem successivos, aut succedaneos esse. Enimvero causâ procatarctica in actum concita, adeo ut sanguis lentescens, simulque effervescens vasa minora alicubi obstruat: morbi nidus interdum in pleura, aut pulmone separatim, quandoque in utrisque simul, & nonnunquam primo in hoc, & denique in illa desigitur: plerumque vero pleura imprimis salutata, mox eadem causâ morbificâ etiam vasa pneumonica invadit. Porro novimus diversissimam hujus affectus merastasin; cum viz. primo latus dextrum, vel sinistrum, mox eo relicto pulmones, & dein utrisque desertis cerebrum occupasse, & non raro sedem inde in priora loca transfuisse. Cæterum ob rationem prædictam Peripneumonia non tantum Pleuritidi, sed frequenter etiam Anginæ, & aliis interdum affectibus succedit: quippe dum sanguis lentescens, simulque effervescens, febrem in toto continuat, obstructionem phlegmon^{ωδης} huc illuc varie transfert. Atque hinc observationis istius, viz. quod peripneumoniam interdum paralysis aut hemiplegia lethalis succedat, solutio, quæ interpretes ita plurimum torfit, liquido patet; in quantum sanguis, qui lentescens modo vasa pneumonica obstruxit, postea vasorum plexus quosdam carotidas infarciens, spirituum animalium in hac aut illa ἐγκέφαλος regione genesin, indeque in partes nerveas respectivas affluxum inhiberet. Ex prædictis Peripneumoniam differentiam præcipuam innotescunt, quod nempe sit affectus, vel simplex, aut cum pleuricide, angina, aut alio quodam conjunctus; & tunc vel primarius, vel secundarius existat. Porro distingui solet quoad febrem, & respirationis tenorem: nempe juxta quod hæc plus, aut minus lædatur; atque illa intensior, aut remissior fuerit; etiam morbus hic plus aut minus acutus dicitur.

XI. Quod ad Prognosin spectat, morbum hunc valde periculosum esse communis experientia testatur, quatenus plurimi ex eo decumbentes aut moriuntur, aut ægre convalescunt. Nec minus ex Ætiologia ejus hoc concludere licebit; nam solutio continui, cum multa sanguinis extravasatione, aut stagnatione in pulmone facta, difficillime sanatur; atque locus affectus nunquam pristinae conformationi restituitur. Signa prognostica, quæ præcipuè sunt notæ, desumuntur ex symptomatum apparentia, ab excretorum natura, & virium statu.

XII. I. Peripneumonia Pleuritidi aut Anginæ superveniens plerumque deterior est, quam per se exorta, aut alterutri ex iis succedens: quod si morbum hunc, quocunque modo exortum, mox febris acuta cum siti immani, vigiliis & orthopnoea excipiant; male; multoque adhuc deterius habet, si insuper delirium, phrenitis, motus convulsivi, aut hemiplegia accesserint. Porro haud minus in discrimine peripneumonicus versa-

fatur, si valde anhelus, vomitu immani, aut crebra leipthymia, cum pulsu debili, & sudore frigido afficietur. Quippe dum hæc symptomata urgebunt, sanguinis in pulmone obstructio minime expeditur, nihil coquitur, aut sputo rejicitur, quin sanguinis circulatione magis & magis impedita, ejusque accensione per respirationem inhibita, spiritus animales perturbantur, & demum fatiscunt, donec una cum virium omnium prostratione flamma vitalis extinguitur.

XIII. 2. Quoad prognosin ab excretis, observamus periculosam esse Peripneumoniam, in qua nihil expuitur; proxime huic, quando sputum tenue & crudum est, cum sanguine permixtum; longe melius habet, quando sputum flavum & crassum est, cum paucis sanguine interspersum. Urina ab initio flava, bonæ consistentiæ, cum enæoremate, indicat sanguinis recrementa fere tota in loco affecto deponi; cum ab eo statu in crassum & turbidum mutatur, indicat materiam morbificam ex ea parte rursus in cruorem resorberi; si ejusmodi urina subito in tenuem mutatur, delirium aut mors impendit. Sudor copiosus, urinæ profluvium, Diarrhœa, hæmorrhagia narium, fluxus mensium, aut hæmorrhoidum, sæpe bonum in hoc affectu denotant; imo quælibet harum evacuationum, tempestive eveniens, non raro morbum solvit.

XIV. 3. Virium status ad prognosin in hoc morbo rite faciendam magni semper momenti est: sæpenumero enim cum symptomata horrenda, uti febris intensa, respiratio summe laboriosa, cum tussi, vigilia, alii que signs insaufusti urget; si pulsus adhuc fortis & spiritus animales in vigore persistent, melior ægrotantis spes erit, quam si rebus istis plus sedatis pulsus debilis, & spiritus torpidi aut oppressi fuerint.

XV. Circa Peripneumoniam Therapeiam primaria indicatio est, ut sanguis vasis pneumonicis impactus, & obstructionem phlegmon^æ efficiens, inde discuti & circulationi pristinæ restitui possit. Quod si fieri nequit, secunda indicatio erit, ut materies ista rite coquatur, aut suppuretur, & per sputum citissime educatur.

XVI. 1. Dum prior indicatio prævalebit, medendi intentiones erunt hæc sequentes. Imprimis ut sanguinis ad partem affectam uberior affluxus rescindatur, aut quoquo modo inhibeatur. Secundo annitendum erit, ut materies in pulmone stagnans, vel extravasata, à venis in reliquam massam resorbeat, & circulationi reddatur. Quod ut melius fieri possit, tertio sanguis lentore sive viscositate sua, qua fluiditas ejus impeditur, liberari debet. Quarto item symptomatis valde urgentibus, sc. febrî, tussi, vigiliis, & dyspnœæ, per idonea remedia occurrendum erit. Sin vero his non obstantibus indicatio altera in usum venerit, remediis modo citatis maturantia, & expectorantia vulgo dicta accensere oportebit.

XVII. 1. Ut primæ & secundæ insimul intentioni satisfiat, phlebotomia fere in omni Peripneumonia requisita est, imo interdum sæpius iterari debet; nam vasa sanguine depleta non solum morbi fomitem subtrahunt, sed & materiem loco affecto impactam resorbent. Quapropter, si vires constabunt, & pulsus satis robustus erit, sanguinis missio liberalior statim ab initio convenit; secus vero ea in quantitate modica celebretur, subinde tamen pro data occasione repetenda. Supra innumus sanguinem in Peripneumonia, item in Pleuritide detractum, postquam refrixit, in superficie sua pelliculam viscosam & disciorem habere: porro observare est cruorem modo totum, modo tantum portionem ejus, mutationem hanc subire. Si quando enim sanguis intra tres aut quatuor disculos recipiatur, interdum in omnibus, sæpius vero in secundo & tertio vitiosus, atque in primo & ultimo satis laudabilis apparebit. Quare vulgo præcipitur sanguinem eousque semper emittendum esse, donec qui ita depravatus est, exire incipiet; & si vires ferant, emissionem ejus continuandam

esse, donec iterum bonus effluat. Profecto hanc praxin uti frequens experientia, sic etiam ratio satis comprobat; quippe in hoc morbo, siquidem haud totus illico sanguis lentorem istum acquirat, portiones primo depravatæ circa obstructionis locum maxime aggregantur, & circumcirca in vasibus minoribus hærent. Quare sanguis per phlebotomiam primo exiens sæpe culpa vacabit; dein vasa depleta alterum morbificum prius stagnantem excipient, & circulationi reddent; cumque portiones ejus juxta confixæ junctio velut agmine ferantur, ad venæ orificium delatæ simul effluunt, & postquam ista sanguinis vitiosi aggeries tota effluxit, reliquus statim purior succedit. Quare in hoc casu vena semper cum orificio ampliore fecetur, atque sanguis è scatebra non tantum pleniore, sed & continuata detrahatur; secus enim si in media phlebotomia, sanguine vitiatò effluente, foramen (uti quorundam mos est, ne spiritus exolvantur) digito occludatur, cum denuo aperitur, cruor satis purus proxime effluet, vitioso, si quid ejus reliquum erit, præterlapsò, & non statim ad orificium istud redituro. Præter phlebotomiam multa alia remedia, viz. quæcunque sanguinis turgescentiam reprimunt, & ductus ejus, quo materies morbifica resorbeatur, deplent, hic in usum veniunt. Quare vitus tenuissimus ex meris fere hordeaceis & avenaceis præscribitur: & si cathartica, quia sanguinem exagitant inque partem affectam impetuosiùs adigunt, omnino prohibentur; attamen clysteres, qui alvum blande subducunt, & sanguinis recrementa versus alvum sollicitant, quotidie exhiberi debent. Insuper Julapia & Apozemata attemperantia, quæ sanguinis fervorem compefcunt, & ferocitates ejus superfluas prolestant, quin & pectoris vias blande aperiunt, cum fructu sumuntur.

XIX. Tertia medendi intentio, quæ sanguinis lentorem, seu viscositatem obstructivam adimendam respicit, per remedia, quæ compagem ejus nimis strictam referant, & salium combinationes dissolvunt, omnino perficietur. Et quidem ejusmodi remedia, quæ sub hoc respectu ratio & Analogia dicuntur, per longam experientiam jam jam in usu adhibentur. Enim vero pulveres testacei, dens Aprugnus, mandibulum piscis uci, aliaque sale Alkali prædita, item sal prunellæ, à practicis fere omnibus tum Antiquis, tum modernis præscribuntur. Sp. salis Armoniaci, C. C. in hoc morbo insigne juvamen sæpius contulisse novi: & propter eandem rationem est, quia nempe sal volatilis prodest, quod infusio stercoreis equini, ethi vulgare sit remedium, opem sæpe egregiam præstat.

XX. Quarto quoad symptomata eorumque medelas, pleraque remedia his appropriata cum prioribus coincidunt; nam contra febrem eadem Julapia & Apozemata, quæ sanguinis æstum sedant, simulque spiritus animales recreant, communissimi sunt usus: quibus insuper, respectu tussis & dyspnææ, remedia pectoralia temperata adjunguntur. Maxima difficultas est quid contra vigilias, si quando gravius urgebunt, exhibere oportebit; quippe opiata, quia respirationem, quæ in hoc morbo jam jam impedita est, amplius lædunt, vix tuto sumuntur, imò interdum perniciofa evadunt. Quapropter laudana, & fortiora Opii præparata, in Peripneumonia cane pejus & angue vitentur; interea tamen Anodyna, & hypnotica mitiora, uti imprimis aqua & Syrupus papaveris Rhæados, non tantum conceduntur, verum in hoc morbo, & pleuritide, remedia specifica habentur: cæterum Diacodiatis, dummodo vires constant, & pulsus satis fortis & laudabilis fuerit, interdum uti licebit. Ad dolorem pectoris, si quando molestus fuerit, linimenta, fofus, & cataplasmata interdum exhiberi expedit.

XXI. Indicatio Therapeutica secundaria, cujus intentiones sunt materiam pulmonibus impactam (siquidem ea discuti aut resorberi nequeat) concoquere, & per sputum excernere, medicamenta vulgo maturantia &

expectorantia requirit; quæ tamen utraque temperata sint oportet, quæ nempe sitim & æstum febrilem sedant potius quam exasperant. Hujusmodi remediorum, peccatorum proprie dictorum, species in capite de Tussi supra recensuimus; præscripta selectiora, & ad hunc affectum maxime accommodata, infra subduntur.

Remediorum Formulæ.

1. 2. Medicamenta ad primam & secundam intentionem conducentia juxta formulas sequente s præscribuntur.

Rec. Aq. Cardui Mariae Unc. x. Papaveris Rhæad. Unc. iij. Syrup. ejusdem Unc. j. Margarit. præparat. Drach. j. f. Fulapium. Dosis cochl. vj. quarta quaque hora.

Rec. Aq. Cerasorum nigrorum, Cardui benedicti, Melissa, ana Unc. iv. pulv. dentis Aprugni Drach. j. Syrup. Violac. Drach. x. f. Fulapium, sumend. eodem modo.

Rec. Radic. Graminis Unc. iij. rasur. Eboris, C. C. ana Drach. iij. pafsular. exacinat. Unc. iss. Liquiritia Drach. ij. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colatura adde Syrup. Violacei Unc. j. salis prunella Drach. j. f. Apozema: sumatur ad Unc. iij. vel iv. ter in die.

XXII. Propter eandem intentionem, viz. ut vasa depleta morbi fomitem subtrahant, aut ipsammet materiem morbificam resorbeant, etiam Catharsis à multis præscribitur. In veterum praxi contra hunc morbum, sicuti & plerisque alios, post phlebotomiam, præparantia & purgantia, ritu constante institui solent; atque nuper Chymici cum majori audacia vomitoria propinant, & præ cæteris quibusque remediis in Peripneumonia prædicant. Quinimo phlebotomia neglecta, aut interdicta, præcipuum sanationis cardinem in Emeticis stybeatis collocant: quo temerario illorum consilio nescio an quidquam perniciosius excogitari possit. In rusticis & robustis corporibus interdum hæc pharmacia impune celebratur, plerunque tamen haud minus infruetuose; in teneris vero constitutionibus, vix veneno inferius censeri debet. Quod vero ad catharsin spectat, etiam non statim ab initio conveniat, quin fere semper officit; atramen finita materiæ morbificæ fluxione, & sedata sanguinis effervescencia, cum pharmaco solutivo corpus blande evacuare licebit.

Rec. Decoct. Senna Gereonis Unc. iv. Syrup. Rosarum solutiv. Unc. j. misce f. potio. Vel,

Rec. Senna. opt. Drach. iij. Cassia totius, Tamarindorum, ana Unc. ss. sem. Coriandri Drach. ij. coquantur in aq. fontan. s. q. ad Unc. vj. colaturæ adde Syrup. Violacei Unc. j. clarificetur cum ovi albumine, & exhibeatur.

XXIII. Purgantia non semper, nec unquam temere in hoc morbo propinentur: verum Enemata crebro, imo plerunque quotidiano sint in usu; hæc autem lenia tantum sint, & emollientia, quæ, sine magna humorum aut sanguinis agitatione, alvum blande subducant. In hunc finem lac, aut serum lactis, cum Saccharo rubro, aut syrupo Violaceo sæpe convenit; vel, Rec. Folior. Malva utriusque, Meliloti, Mercurialis, ana M. j. sem. Lini Fenicul. dulc. ana Unc. ss. pruna dulcia n. vj. coquantur in aq. fontan. s. q. ad lib. j. cui adde Syrupi Violacei Unc. j. Sacchari Drach. x. salis prunella Drach. j. f. enema.

XXIV. 3. Medicamenta propter tertiam intentionem, viz. sanguinis lentorem dissolvendum, exhiberi solent sub forma pulveris, spiritus, haustus, vel boli, juxta modos sequentes.

1. Pulveres.

Rec. Oculor. Canceri pulv. Drach. ij. salis pranella Drach. iss. Sacchari perlati Drach. j. f. pulvis, aridatur in vj. partes, sumatur una sexta quaque hora, cum Julapio, vel Apozemate appropriato.

Rec. Pulv. dentis Aprugni (vel mandibul. piscis Lucii) oculor. Canceri, ana Drach. iss. florum salis Armoniaci, pulv. florum Papaveris Rhoad. ana Drach. ss. misce pro iv. dosibus.

2. Spiritus & Liquores Chymici.

Rec. Spir. salis Armoniaci cum Olibano destillat. Drach. iij. Dosis gutt. xij. ad xv. vel xx. ter in die.

Rec. Spiritus Urina vel Fuliginis Drach. iij. detur eodem modo.

Rec. Spiritus Nitri dulcis, viz. cum spiritu Vini sapius cohobati, Drach. iij. Dosis gutt. vj. ad x. eodem modo.

Rec. Spiritus Tartari Unc. ss. Dosis gutt. xv. ad xx. vel xxv. cum vehiculo idoneo.

Rec. Mixtura simplicis Unc. j. Dosis Scrup. j. ad Drach. ss. eodem modo.

3. Haustus.

Rec. An. Cardui lib. j. Stercoris equini recentis Unc. iij. dissolve calide, & filtra. Dosis Unc. iij. vel iv. bis aut ter in die, addendo Syrup. Violacei vel Papaveris Rhoad. Unc. ss.

Rec. Folior. Taraxici M. ij. contus. affunde aq. Cardui Maria lib. ss. Theriacalis Unc. ss. f. expressio; cui adde pul. Oculor. Canceri Drach. j. sum. cochl. iv. ad vj. ter in die.

XXV. Quarta medendi intentio respectu Symptomatum maxime urgentium diversimodos medicamentorum apparatus suggerit. 1. Respectu febris Julapia & Apozemata superius descripta conveniunt. Porro Crystalli mineralis usus valde frequens esse debet. 2. Ad tussim & dyspnoeam Inictus, eclegmata, & decocta, vel Julapia pectoralia cum fructu exhibentur.

Rec. Syrupi Fuzubini, Capillorum Veneris, ana Unc. iss. Violacei Unc. j. florum Nitri Scrup. j. f. Inictus, sumendus subinde lambendo.

Rec. Syrup. Dialthææ Unc. j. Diacodii, Papaveris Rhoad. ana Unc. ss. Oculor. Canceri tenuissime pulv. Scrup. ij. f. Inictus sumend. eodem modo.

Rec. Syrup. de Hyssopo, Liquiritiæ, ana Unc. iss. pul. florum Papaveris Rhoad. Scrup. j. Oculor. Canceri Drach. j. Lohoch de Pino Drach. vj. misce, f. Eclegma: de quo sumatur qu. Nacis Moschat. quater aut sapius in die.

Rec. Radic. Graminis, Chærefolii, Althææ, ana Unc. j. ficus iv. Fuzub. Sebestæn. ana n. vj. Passularum solis Unc. j. Liquiritiæ Drach. iij. Hordei Unc. ss. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. f. colatura: cujus Dosis Unc. iij. vel iv.

Rec. Passularum exacinat. Unc. iss. Corylos iv. incisas, Liquiritiæ incis. Drach. iij. aq. Hyssopi lib. iss. f. a. f. infusio clausa & calida per sex horas; colatura

colatura addē syrup. de Althaa Unc. iij. f. Fulapium. Dosis cochl. iij. vel
 v. saepius in die sensim deglutiendo.

Tertio contra vigilias. Rec. Aq. Papaveris Rhoad. Unc. iij. syrup.
 ejusdem Drach. vj. Aq. Epidemic. Drach. ij. f. haustus hora somni su-
 mendus.

Si pulsus sit fortis, & vires constiterint. Rec. Aq. flor. Paralyseos
 Unc. iij. syrup. de Meconio Unc. ss. f. haustus hora somni sumendus.

4. Si dolor circa locum affectum molestus erit, Rec. Unguent.
 Diathaa Unc. ij. olei Amygdal. dulc. Unc. iij. misce, f. linimentum cum
 charta emporctica tenuiore adhibendum.

Rec. Unguent. Diathaa, Pectoralis, ana Unc. is. olei Lini expressi recentis
 Drach. j. cui Rec. Emplastr. de Mucilaginitibus q. s. f. emplastrum pro
 pectoris regione supra locum affectum applicandum.

XXVI. Quinto propter ultimam medendi intentionem, quæ, indica-
 tioni secundariæ succurrrens, medicamenta maturantia, & expectorantia præ-
 scribit, formulæ sequentes conveniunt.

Rec. Olei Lini recenter expressi Unc. iij. syrupi Violacei Unc. ij. Aq. Hys-
 sopsi lib. ss. misce in vitro. Sum. Unc. ij. vel iij. ter in die, vās prius con-
 quassando.

Rec. Olibani pulv. Drach. j. ponatur in pomo excavato, & coquatur cin-
 ribus calidis; comedat hora somni repetendo per tres aut quatuor vices.

Rec. Olei Amygdal. dulc. recentis. Syrup. Capil. Veneris, ana Unc. iij.
 Sacchari candi Drach. ij. terantur in mortario vitreo ad perfectam mixtu-
 nem: f. linctus cum bacillo liquoris saepius in die sumendus: item cochl. j. ter
 in die in haustu liquoris posseticici capiatur.

Quoad cætera, remedia ad Phthisin incipientem præscripta etiam in
 hoc casu profunt.

XXVII. Facile hic esset Peripneumonia affectorum Historias, ac instan-
 tias plurimas congerere: sed cum simili ritu & morbi typus & symptoma-
 tum rationes pene in omnibus habeant, sufficit hic exemplum solummo-
 do unum aut alterum notare. Itaque dum hæc scriberem, ad Peripneu-
 moniacum graviter ægotantem accersor. Hic in Etate 50 circiter an-
 norum, corporis macilenti & temperamenti biliosi, à frigore suscepto in
 febrem, cum tussi, dolore pectoris, & respiratione difficili incidit. Cum ita
 quatrīduo sine ullo remedio aut administratione medica laborasset, repe-
 ri insigniter febricitantem, cum siti & immmani præcordiorum phlogosi,
 dissimillime & cum Thoracis nixu & Bronchiarum strepitu ægre respiran-
 tem, ut plane in ipso mortis agone positus videretur. Huic cum pulsus
 (etsi celer, & perturbatus) satis tamen fortis esset, illico phlebotomiam
 præscripti, ad Unc. viij. vel x. à qua cum parum levaminis recepit, post
 tres horas immisso prius clystere repetendam ad Unc. xij. præcepi: insu-
 per Spiritus C. (ervi gut. 12. sexta quaque hora cum Julapio appropriato,
 & intermediis temporibus pulveris sequentis Dosis exhibendam curavi.
 Rec. Pulv. Oculorum Cancris, Salis prunella, ana Drach. is. Margaritar. Drach. j.
 Sacchari candi Serup. ij. f. Pulvis, dividatur in octo partes. Porro cepit hau-
 stum Apozematis pectoralis sæpius ad libitum. Horum usū intra tres horas
 symptomata omnia remittere ceperunt, atque nocte insequenti sudavit,
 & aliquantulum dormivit; postridie phlebotomia iterabatur, & deinceps
 iisdem remediis continuatis intra quatuor aut quinque dies integre con-
 valuit. Sanguis è vena detractus in superficie viscosus semper & deco-
 lor fuit.

XXVIII. Vir quidam generosus temperamento sanguineo & habitu corporis Athletico præditus, post vini potum immoderatum febrem cum Peripneumonia gravissima contraxit, adeo ut siti & calore summe urgentibus, erectus usque in lecto aut Cathedra sedens, & creberrime anhelans aerem, flammæ vitali sustinendæ parem vix ac ne vix introducere potuerit. Cum phlebotomiam copiosam ferre nequiret, sanguinem bis aut ter de die in diem detraxi; enemata crebra injiciebantur: insuper Apozemata, Julapia, item Spiritus Armoniaci, ac pulveres testacei per vices exhibebantur. Intra quatuor aut quinque dies febris remisit nonnihil, item melius respirare, & somnos interdum breves capessere cœpit, usque tamen de pectoris gravamine insigni & spirabilium oppressione intolerabili querebatur: Quare cum phlebotomia non amplius tuta foret, vesicatoria perampla brachiis & cruribus applicui: ulcuscula in brachiis brevi sanabantur, in Tibiis vero excitata, non tantum aperta manebant, verum post quinque vel sex dies in immensum fluebant, & deinceps fere per mensem ichoris acerrimi copiam ingentem quotidie profundebant; interea pulmones sensim melius habuere, & demum sarcina omni immunes evasere; denique ulcuscula vesicatoriis excitata ægre admodum, & non sine crebra pharmacia persanari potuerunt.

SECTIO I. CAP. IX.

De Pleuritide.

Quanta intra Pleuritid & Peripneumoniam sit affinitas, super innuimus; nimirum quod, licet uterque affectus interdum solitarius, & ab altero separatim existat, sæpius tamen aut coincidunt, aut alter, modo hic, modo ille, alteri supervenit, aut succedit. Utriusque eadem Procatarxis, viz. sanguinis ad lentescendum, simulque effervesendum Diathesis; quinimo eadem causa conjuncta est, nempe vasorum alicubi minorum, ob talem sanguinis dispositionem obstructio phlegmon^{adns}; porro à Medicis plerisque neotericis ad utrumque morbum eadem præscribitur medendi methodus: potissima discriminis ratio, qua ab invicem distinguuntur, à locis affectis, quæ nomina eorum denotant, desumitur. Enimvero sanguis, ad obstructionem inflammatoriam alicubi acciendum prædispositus, morbi nidum ideo sæpius in pectore desigit; quoniam hic, propter incendii vitalis focum, immanius efflagrat; ac insimul effluviis vaporosis aliisque recrementis, quæ circulationem præpediunt, minime liberatur. Quibus accedit, quod regione hac clausa sanguinis compages, per ductus angustiores transitura, non, uti in visceribus imi ventris, aut fermento quopiam referatur, aut succo aquoso recens diluitur: itaque si forsan cruor, per arterias vertebrales in membranam costas succingentem provectus, in transitu suo circa vasorum angustias aut intercapedines hærebit, affectus, de quo nunc agitur, succedet: pariter si quando intra ductus pulmonares obstructio contingat, peripneumonia, prout supra ostensum est, excitabitur. Quamobrem juxta morbi hujus Pathologiam, prout supra ostensum est, traditam, quæ ad pleuritidis tum Theoriam, tum Therapeiam spectant, facili negotio designari possunt.

II. Morbi hujus (quoties primarius & solitarius existit) sedem in pleura seu membrana costas internas succingente consistere, tum doloris sensus, tum observationes Anatomicæ Pleuriticorum defunctorum habitæ planè testantur. Est autem Pleuritis vera & singularis, inflammatio ipsius pleuræ, ex affluxu sanguinis effervescentis, simulque lentescens, per arterias vertebrales excitata, cum febre continua & acuta, dolore lateris pungente, tussi, & difficultate spirandi.

III. Causa hujus proxima, est sanguis in membranæ istius vasis minoribus ac interstitiis (pariter ac in Peripneumonia) ob lentorem obstructus, aut extravasatus; dein ob turgescentiam copiosius ibidem aggestus, proindeque phlegmonem excitans. Huic supervenit dolor acutus, ob solutionem continui in parte maxime sensibili; item tussis oritur, propter irritationem musculis intercostalibus impressam; insuper & respiratio difficilis, ob fibras musculares quoad actionem suam lasas; quæ siquidem contractiones longas & validas perficere nequeant, debiles, sed & crebriores inire coguntur: secus ac in Peripneumonia, in qua symptoma istud à pulmone nimis oppleto & infarcto oritur. Febris à sanguinis effervescencia cietur, & Pleuritidis fere semper comes potius quam effectus est. Enimvero sanguis, à quacumque causa in turgescentiam febrilem actus, si insimul in compage sua contractus ad lentescendum aptus fuerit, una cum febre sæpissime Pleuritid, vel Peripneumoniam, vel utramque inducit. Hinc observare est morbum hunc speciem sæpe variare, & locum mutare, viz. de Pleuritide in Peripneumoniam, ac vice versa; dein ab utroque, aut al-

teretro in Phrenitin, aut Anginam migrare : in quantum sc. cruor inter effervesendum exuvias suas viscosas modo in hac parte, modo in illa, modo simul in pluribus deponit, dein iterum resumit, ac varie transfert.

IV. Causæ Pleuritidis remotiores eadem prorsus ac Peripneumoniæ, viz. quæcumque sanguinem ad lentescendum, simulque effervesendum prædispositum exagitant, inque turgescentiam febrilem concitant. Huc spectant caloris & frigoris excessus, pororum constipatio subita, crapula, vini aut liquorum ardentium potus, exercitium immodicum; quædamque aeris constitutio maligna hunc morbum fere quibusvis inducit, & epidemicum reddit: cui accedit, quod nonnullis à constitutione sua, aut consuetudine, hic morbus admodum familiaris existat; proinde ut sanguinis intemperies, per quamvis fere occasionem inducta, mox in Pleuritida transeat.

V. Ex prædictis morbi hujus signa, quibus tum quoad essentiam suam dignoscitur, tum ab aliis morbis, & præsertim à Pleuritide notha, & Peripneumonia distinguitur, satis manifesta apparent. Notandum vero lateris dolorem quandoque valde molestum exoriri, qui cum pleuritici mentitur, pro ea interdum, licet perperam, sumitur. Enimvero in quibusdam scorbuto, & affectibus nervosi generis obnoxiiis, nonnunquam accidit humorem acrem, & summe dolorificum in pleuram, aut musculos intercostales descendere, ibique defixum, cruciatus acerrimos inferre; quæ tamen affectu à pleuritide discriminatur, quatenus ea febre ac siti vacat, pulsus usque moderatus & laudabilis persistat, non raro appetitus, imò & vires constant; porro dolor haud diu fixus est, aut uni limitatur loco, sed sensim huc illuc in partes vicinas repit, juxta quod materies, per fibrarum ductus, è loco in locum dilabitur.

VI. Morbi hujus differentia hæud plures occurrunt; attamen distingui solet, quod nempe sit vel exquisita & vera, qualem modo descripsimus; vel notha, quæ sedem in musculis intercostalibus vel in eorum interstitiis habens, à statu, vel humore seroso & acri ibidem aggesto procedit; atque sine phlegmone, aut febre dolorem minus acutum excitat: cumque dolor exterius constitus sit, ægrotautes plerumque in lateris oppositum melius quam in affectum decumbunt, secus ac in pleuritide vera. Secundo Pleuritidis aut simplex est, vel cum Peripneumonia, aut alio quodam affectu complicata; & sic vel primaria, vel secundaria est, vel cum altero affectu connata.

VII. Quod spectat ad morbi hujus prognosin, Hippocrates plura temeraria notavit, quibus pleuriticis bonus aut malus eventus significatur. Singula hæc percurrere, & commentariis adjectis explicare, nec otium erit, neque operæ pretium videtur. Quod rei summa est, de pleurítico expectatur, vel ut morbus statim solvatur partim crebra & libera phlebotomia, & partim sudore critico die quarto vel citra octavum exorto; vel ut his non rite succedentibus, diutius protrahatur; & tunc sæpissime huic morbo peripneumonia, aut empyema, vel utriusque affectus superveniunt, è quibus sequitur morbi solutio non nisi lenta & incerta, & sæpissime alevæ periculose plena.

VIII. Peripneumonia pleuritidi non statim judicatur (uti sæpius assolet) superveniente, tota spes in sputo mature concoquendo & cito expectorando consistit: hoc enim si laudabile & copiosum fuerit, atque facile & festine excernatur, sæpe morbum utrumque in totum solvit. Attamen hæud propterea sequitur materiam pleuriticam è latere in pulmones per ductus nescio quos cæcos derivari, aut eandem, è pleura in cavitatem pectoris exudatam, à pulmonibus imbibiri, & demum per ductus fursum anlari, & foras excerni. Sed cum Peripneumonia Pleuritidi supervenit, atque materies, pulmonibus impacta, per sputum evacuari incipit, adeo ut loca affecta pulmo-

pulmonaria continue depleantur; sanguis faburram alteram in pleura defixam resumit, eamque ad pulmones, ubi exportationis loca patefiunt, spūto ejiciendam deserit. Quod si pleuritis neque per se, neque per peripneumoniam adscitam judicabitur, tandem vel abscessu in pleura, aut etiam in pulmone facto, Empyema succedit; vel materies omnis, in pulmone delata, ibidemque putrescens, & visceris unitatem solvens, Phthisin ægre sanabilem, aut exitialem parit.

IX. Circa pleuritidis curationem, quandoquidem hujus morbi status, crisis & tendentiæ multiplices fuerint, pro vario ipsorum respectu indicationes Therapeuticae diversimodæ occurrunt; & pro re nata juxta prudentis medici consilium, primitus institui, & subinde alterari, aut continuari debent. Enimvero alia convenit methodus ad Pleuritin simplicem, & solitariam, atque alia si cum Peripneumonia complicitur; insuper aliam atque aliam ordinare oportet, si forsitan aut per spūtum crisis expectatur, aut, rebus in pejus euntibus, morbus vel in empyema transituretur, vel ad phthisin inclinat. Quod ad tres casus posteriores, viz. quando Pleuritis primo incipiens in Peripneumoniam, vel Empyema, aut denique diathesin phthisicam transit, ratio medendi appropriata in cujusque horum morborum pathologiis particulatim traditis designatur. Quod itaque ad præsens institutum pertinet, ad Pleuritin primariam, & simplicem tres indicationes se offerunt, sc. Curatoria, Præservatoria, & Vitalis.

X. Prima Indicatio Phlegmonem, sive sanguinis in pulmone obstructionem, omni modo quam citissime tollendam curat; in quem finem Phlebotomia omni semper ævo à medicis quibusque (exceptis tantum fanaticis quibusdam aut pseudo-chymicis) velut remedium præcipuum præscribi solebat. Cujus ratio prorsus eadem est, ac in Peripneumonia, & pleurisque aliis affectibus, propter sanguinis alicubi remoram, & proinde aggregationem excitatis: nimirum quod vasa sanguifera multum inanita, non tantum morbi fomitem rescindant, sed & materiem, quæ causa ejus conjuncta est, resorbent, & alio deferant. Quamobrem sanguis in pleuritide, modo vires consent, & pulsus sit fortis, liberrime detrahatur. Et quidem longe præstat eam prima, & quaque deinceps (quoties repetere opus erit) vice plenius emitti, quam phlebotomias parciore sæpius iterare. Quippe sanguinis lentescens, ac in viscositatem degeneris, portiones quamplurimæ circa locum affectum aggregantur; quæ nisi vasis per phlebotomiam copiosam valde depletis, illinc avocentur, & magna ex parte foras effluant, sanguinis missio effectu desiderabili frustrabitur. Quare quod medici quidam præscribunt, sanguinem in pleuritide usque ad leipothymiam hauriendum esse, rationi haud incongruum videtur; quamvis ea praxis haud temere facienda sit: quoniam omnis evacuatio virium tenori & tolerantia proportionari debet, quam regulam talis phlebotomia excedit.

XI. Quanquam autem de sanguine in pleuritide mittendo generalis fere omnium medicorum fuit consensus; attamen circa locum, quæ vena aperiri debeat, maxima semper lis erat. Hippocrates & Galenus è dextro latere laborantis venam secabant; postea Arabes & eorum affectæ Itali ac Galli, aut saphenam aut basilicam lateris oppositi aperiebant, phlebotomiam ejusdem lateris sub piaculo damnantes. In sequiore tamen ævo Græcorum antiquorum praxis paululum revixit, ut nonnulli venam ejusdem lateris secare auderent; usque tamen alteri alteros oppositæ sententiæ auctores, quoties infaustus contigit eventus, quasi homicidii reos judicabant. Dumque adeo inter medicos circa phlebotomias haud minor quam inter Judeos & Samaritanos circa latreas sacrum locum decertatio esset, tandem circulationis sanguinæ doctrina à Cl. Harvey, novæ instaurati

prodita, controversiæ hujus nebulas omnes discussit; statim ut liquido appareret perinde fere esse, sive in pleuritici lateris affecto, sive opposito vena secetur; quamvis nostro seculo mos invaluerit, primo & potius venam affecti lateris aperire. Attamen vena brachii sive hujus sive istius aperta, immediate nihil omnino ab arteria vertebrali aut à pleura detrahit; tantum venæ Azygi aut vertebralis rami sunt, quæ sanguinem è loco affecto excipiunt: hoc autem ut faciant, non alio modo deplentur illi, nisi quod totius sanguinis quantitas per phlebotomiam ubicunque factam minoratur. Pro vena lateris affecti potius secanda tantum hoc dici potest, quod vena basilica depleta arteriæ brachiales uberiorem sanguinis penum excipiunt; hinc Aortæ rivus sanguineus, ex isto latere rapidius versus ramos brachiales decurrit, ac interea forsan in celeri isto transitu suo, paulo minus sanguinis arteriis vertebralibus pro morbi fomite infundit. Quod spectat ad opinionem istam, sanguinem $\mu\sigma\lambda'$ $\epsilon\zeta\iota\upsilon$ è loco in locum quandoque uberius deferri, hinc ut, pulmone dextro aut hepate phlegmone aut obstructione obsessis, pars dextra capitis doleat, & faciei plus rubescat; dico interdum ita fieri, quoniam ægrotantes super latus affectum constanter in lecto decumbunt; proinde ob vasa compressa, sanguis in partibus aliis ejusdem lateris inter circulandum diutius moratur. Super his, cum phlebotomiæ historiam, & Ætiologiam trademus, alius inquiretur.

XII. Quod si phlebotomia, ob pulsum debilem, & functionis Animalis languorem, nec primo celebrari, neque dolore licet plurimum urgente, iterari debeat; hujus vicem cucurbitæ cum scarificatione, loco dolenti adhibendæ, bene supplent. Riverius & Zacutus Lusitanus notabilia curationum hoc remedio effectarum exempla citarunt. Et quidem hæc praxis rationi satis firmæ inniti videtur; nam sanguine è latere affecto, detracto, qui in vasis vicinis aggestus, morbi causa conjuncta est, commovetur, & partim extrahitur, partimque circulationi redditur. Porro ad rollendam pleuræ phlegmonem, præter sanguinem phlebotomia libera aut scarificatione detrahendum, etiam humores serosi, aliique recrementitii, tum è massa ejus, tum è visceribus per sedem, urinam, ac sudorem sollicitari, ac blande excerni debent. Cathartica fortiora jure interdiciuntur, quia sanguinem exagitant, inque loca affecta altius impingi faciunt. Quod autem chymici quidam celebres, viz. Ang. Sala, Hartmannus, M. Rulandus, cum multis aliis, vomitoria stybeata pleuriticis quibusque audacter exhibent, & pro remedio optimo prædicant, mihi sane nec tutum hoc, nec rationi congruum videtur; unica, ut opinor, juvandi ratio, eaque valde incerta & discrimine plena potest esse, viz. ut pharmaco vehementius operante, dum laborantes spirituum exolutiones, aut leiporhymias pariuntur, sanguinis vigor omnis & turgescentia concidant, proindeque fibræ nervæ corrugationes aut contractiones suas dolorificas remittant, atque vasa sanguifera plurimum inanita materiam morbificam resorbent: interea periculum est ne humores violenter commoti, ad partem affectam impetuosius ruant; saltem ne spiritibus nimium dejectis, & naturæ opere circa materiæ morbificæ coctionem aut secretionem perturbato, vires succumbant, antequam morbus judicabitur. Interea tamen enemata crebri aut quotidiani sint usus: quinimo pharmaca interdum solutiva mitiora, modo febris non admodum intensa sit, concedantur. Julapia, & decocta attemperantia, atque sudores vel urinas blande moventia, quæ supra ad Peripneumoniam præscripsimus, hic etiam convenient; calidiora quæque acria, sive aromatica, aut spiritu vinoso prædita, sedulo vitentur.

XIII. Secunda Indicatio Præservatoria, contra sanguinis lentorem, & effervescentiam destinata, ejusmodi medicamenta præscribit, quæ, cum se volatili aut Alcalisato consent, salium acidorum, fixorum, aut

alias *υοσερων*, cum aliis particulis crassioribus combinationes initas destruunt. In quem finem oculi, aut chelæ cancrorum, dens apri, lapis carbonum, mandibulum piscis Lucii, os cordis cervi, priapus cervi, sal prunel. sal coralliorum, sal urinæ, aut C. C. volatilis, pulvis sanguinis hircini, infusio stercoris equini, Sp. C. cervi, salis Armoniaci. Sp. Tartar. Mixtura simplex, Bezoarticum minerale, Antimonium diaphoreticum, flores salis Armoniaci in pleuritide remedia perquam celebria existunt.

XIV. Tertia Indicatio vitalis, quæ prospicit, ut vires & calor vitalis durante morbi cursu in debito tenore ac statu præserventur, præscribit imprimis aptam victus rationem, ac insuper remedia Cardiaca, & Anodyna, quæque aliis, si forsitan emergant, symptomatis tempestive occurrunt. Primo in pleuritide vera victus tenuissimi ratio, ex meris scavenaceis, ac hordeaceis institui debet; & pro potu ordinario pitana, aut cervisia lacteata potius, quam cervisia simplex convenit: quamquam in siti immani etiam hæc in quantitate moderata concedenda sit. Insuper ad sitim restringendam Julapia, Apozemata & emulsiones per intervalla sumantur: quibus omnibus sal prunellæ adjiciatur. Secundo Cardiaca solum temperata adhibeantur, quæ Spiritus animales blande refocillent, & sanguinis, plus debito effragantis, accensionem minime intendant. Propter has intentiones. *Aq. Cardui Mariae, Card. benedicti, Melissa, Borraginis, Paralyseos, Ceraforum nigrorum*, cum fructu exhiberi solent: quibus Margaritarum & Coralliorum pulvis adjiciatur. Tertio Anodyna tum intus ad somnum, si quando valde deficiat, conciliandum; tum extus ad dolorem lateris leniendum adhibere oportet. Prioris generis usitatiores sunt Papaveris Rhæados aqua destillata, syrupus, & pulvis, quæ in Pleuritide æque ac Peripneumonia, Specifica æstimantur. Porro cum dolor valde acutus, & vigilie plurimum urgebunt, etiam Diacodiata propinare licebit. Contra dolores linimenta, fofus, cataplasmata, ac interdum animalium recens mactatorum viscera calientia applicanda conveniunt. Hæc sunt præcipuæ medendi intentiones, quæ ad exquisitam & simplicem pleuritida, antequam Peripneumonia sibi consilicat, vel in ipsam aut empyema transeat, sanandam requisitæ videntur. Restat modo singulis hisce selectiores medicamentorum formulas adaptare.

XV. Primo igitur circa morbi initium, ad phlegmonem tollendam Julapia, Apozemata, pulveres, clysteres, & blande solutiva præscribi solent. *Rec. Aq. Cardui Mariae Unc. viij. Papaveris Rhæados Unc. iv. Syrup. ejusdem Unc. j. Salis prunel. Drach. j. f. Julap. Dosis Unc. ij. vel iij. tertia quaque hora.*

Rec. Radic. Graminis Unc. iv. Hordei Unc. ss. Corticum Pomorum M. j. Passularum solis Unc. j. Liquiritia. Unc. ij. coquantur in aq. fontan. lib. ij. ad ij. colatura clarificata adde Syrup. Violacei Unc. iss. Salis prunel. Drach. iss. f. Apozema Dosis Unc. ij. vel iij. sæpius in die.

Rec. Salis prunel. Drach. ij. florum Niri Drach. j. pul. florum Papaveris Rhæados Scrup. ij. Sacchari candi Scrup. iv. f. pulvis: Dosis Drach. ss. ter vel quater in die.

Rec. Decocti Malva totius cum prunis dulcibus lib. j. Syrup. Violacei Unc. iij. Jalis Prunel. Drach. j. f. enema.

Rec. Cassia totius contus. Unc. ij. Tamarindorum Unc. j. florum Rosarum pallidarum M. j. sem. Coriandri Drach. ij. coquantur in s. q. aq. font. ad lib. j. colatura adde Syrupi de Cichorio cum Rhabarbaro Drach. ij. clarificetur cum ovi albumine: Dosis Unc. v. vel vj. mane per duos vel tres dies continuos.

XVI. Secundo ad sanguinis lentorem sive viscositatem coagulativam dissolvendum sequentia ex usu erunt, sc. forma potus, pulveris, & spiritus.

Rec. *Stercoris equini recentis* Unc. iv. *Aq. Cardui lib. i. f. infusio clausa & calida per horas ij. dein liquor filtratur: cui adde Syrup. è succo Taraxiaci, vel Cichorii, Unc. ij. sp. salis Armoniaci Drach. j. detur ad cochl. v. vel vj. ter aut quater in die.*

In hunc finem aq. stercoris equini egregie convenit.

Rec. *Stercoris equini lib. iv. foliorum Cardui benedicti, Maris, Scabiosa, Anagallidis, ana M. iij. simul concisis & commixtis affunde lactis recentis lib. vj. destillentur organis communibus: Dosis Unc. ij. ad iij. vel per se, vel cum aliis aq. destil. in forma Julapii.*

XVII. In eundem usum tincturæ, aut solutiones aliorum stercoreum à medicis quibusdam exhibentur, & summis laudibus prædicantur. Helmontius jure *stercus fumenti*, Panarolus *stercus columbinum*, alii *stercoris gallinacci album* in pleuritide commendant. Epiphanius Ferdinandus *decoctum Nictotiana* cum sapa dissolutæ Pleuriticis cum fructu exhibere solebat; Valeriola *Decoctum florum Papaveris Rhæados* pro experto, & familiari remedio habuit: Cl. Sylvius mixturam sequentem, cochleatim per brevia intervalla sumendam, præscribit.

Rec. *Aq. Petroselinii, Hyssopi, ana Unc. ij. Fanicul. Unc. j. Theriacalis simpl. Unc. ss. Laudan. Opiat. gr. iv. salis Armoniaci Drach. ss. Syrup. Papaveris erratici Unc. j. misce.*

Huic compositioni Fredericus Deckers addit *pulv. Oculor. Cancri, & Bezoartici mineralis, ana Scrup. j.*

Medicamenta, in hunc usum maxime efficacia, forma pulveris exhiberi solent. Exempli gratia.

Rec. *Pulveris Oculorum Cancri Drach. ij. Salis prael. Drach. i. f. florum Papaveris Rhæad. Drach. ss. misce, f. pulvis; Dosis Drach. ss. ter aut quater in die cum vehiculo idoneo.*

XVIII. Loco oculorum Cancri, pulvis mandibulæ piscis Lucii, aut dentis Aprugni, aut priapi Cervini, vel Taurini usurpari possunt; & si istis successus defuerit, tentari debent sequentia.

Rec. *Antimonii Diaphoretici, vel Cerussæ ejus. aut Bezoartici mineralis Drach. ij. Salis volatilis C. C. Drach. ss. pulv. florum Papaveris Rhæados Scrup. ij. f. pulvis. Dosis Scrup. j. ad Drach. ss. ter aut sæpius in die.*

XIX. Propter eandem medendi intentionem est, quod Riverius *pulv. Fuliginis Camini à Drach. ss. ad Drach. j.* alii pulverem *stercoris Columbini* aut *gallinacci* exhibent. Quinimo propter analogiam hanc, qua animalium stercora sale volatili referta, in hoc morbo juvant, probabile est, quod *stercus caninum pleuritidis* haud minus quam *Angina sananda* conferat; ac ita potius, quoniam hi morbi sæpe Typos invicem commutant, atque alter alterutrius speciem assumit. Liquores Chymici, sale volatili præditi, etiam in pleuritide interdum insigniter juvant. Rec. *Sp. Sanguinis Drach. ij. aq. Papav. Rhæad. Unc. iij. Syrup. ejusdem Unc. j. misce, detur cochleatim per brevia intervalla.*

Rec. *Sp. salis Armoniaci cum Olibano deStillat. Drach. iij. Dosis gut. xij. ad xv. vel xx. ter aut quater in die in vehiculo idoneo. Eodem modo sp. Urinae, Fuliginis, vel G. C. exhiberi potest.*

Rec. *Spiritus Tartari Drach. iij. Dosis Scrup. j. in vehiculo idoneo.*

Rec. *Mixtura simplicis Drach. iij. Dosis Scrup. j. ad Drach. ff.*

XX. 3. Quoad indicationem tertiam, præter victum tenuem, remedia Cardiaca & Anodyna præscribuntur. Prioris generis formulæ per Julapia & Apozemata pro indicatione prima; per spiritus & pulveres pro secunda præscripta suppleri possunt. Anodyna interna in vigiliis & dolore admodum intenso exhibenda, juxta modos sequentes, præscribuntur.

Rec. *Aq. Papaveris Rhoad. Unc. ij. Syrupi ejusdem Drach. vj. sp. C. C. gut. xij. f. haustus, sumendus hora somni.*

Si ad altiora procedendum sit. Rec. *Aq. Cardui Unc. ij. Diacodii Drach. iij. ad Unc. ff. vel Drach. vj. sp. salis Armoniaci cum Thure Scrup. ff. f. haustus. Quandoque, tametsi rarius, ad Laudana ascendere expedit; qua tempestive exhibita, quatenus somnum concitant, & sudores & urinas movent, insigniter profunt.*

Rec. *Aq. florum Paralyseos Unc. ij. Laudani Tartarisati gut. xvj. ad xx. sp. Sanguinis Scrup. ff. Syrupi Violacei Drach. ij. misce, f. haustus.*

Anodyna exteriora in forma linimenti, fofus & cataplasmatis præscribi solent.

Rec. *Unguent. Dialthæa Unc. ij. olei Amygdal. dulc. Unc. j. Albi Graci Drach. ij. misce, simul terendo.*

Rec. *Emplastr. de Mucilagibus Unc. iij. malaxetur cum oleo Lini, & applicetur supra chartam emporeticam.*

Rec. *Summitatum Malva urisusque, foliorum Mercurialis, Beta, an. M. iij. coquantur in aq. fontan. f. q. colatura usurpetur pro fofu.*

Rec. *Magma herbarum post liquoris expressionem contus. adde farina Avenaceæ Drach. vj. sem. Lini, Fennigraci, ana Unc. ij. Unguent. Dialthæa Unc. ij. f. cataplasma.*

XXI. Pleuriticorum historias & instantias non est ut longe perquiram, hujus enim morbi exemplum notabile jam sub manibus versatur: nimirum virgo lectissima affectui isti frequentissime, & velut habitualiter obnoxia, curæ nostræ committitur. Hæc juvenis, admodum pulcra, temperamenti sanguinei sed constitutionis valetudinariæ, à levissima quavis occasione, viz. à frigore suscepto, aut erratis in quolibet sex non naturalium, quinimo interdum à mera anni aut aeris mutatione, in febrim (cui mox dolores pleuriticis cum tussi, & respiratione difficili, & plerunque dein convulsionones horrendæ superveniunt) à multis nunc annis incidere solebat: cujusmodi pathematis adeo graviter olim succumbebat, ut non raro quotannis, per aut supra lex mentes intra cubiculum se continere cogeretur. Nuper autem etiam ab hac plaga non absolvitur, rarius tamen ea plectitur. Superiori anno per totam æstatem, & fere Autumnum mediocriter valuit, sub initium hyemis ab eo morbo decubuit, jamque circa finem ejus denuo ægrotat. Dolor pleuriticus latus dextrum constanter occupat, ubi sanguine circa musculos intercostales in transitu hærente & extravasato, fibræ irritatæ sensum molestissimum, simulque motum tuffiendi convulsivum ineunt, & fere perpetuo iterant: interea pulmones satis firmi, & quoad ductus aperti, sanguinem, ut ut lentescentem, sine remora (quæ peripneumoniæ sæpe parens est) expedite trajiciunt. Huic
nulla

nulla remedia sine phlebotomia prodèsse solent; quæ semper adeo potissimum necessaria est, ut unaquaque ægrotationis vice, invitis omnibus eam ter aut quater, imo interdum sæpius repetere cogemur: et tunc emissus in superficie pelliculam viscidam & albicantem constanter habet. Hic morbus semper fuit pleuritis simplex, peripneumonix expers, & pro curatione ejus methodo sequenti constanter cum successu usa est.

Rec. Spiritus salis Armoniaci cum gum. Ammoniac. Drach. iij. capiat gut. xv. ad xx. ter in die cum julapio sequenti.

Rec. Aq. Cardui, Cerasorum nigrorum, ana Unc. vj. Hysterie. Drach. j. Sacchari Drach. vj. Intermediis temporibus cepit dosim pulveris cum Apozema. Unc. iij.

Rec. Pul. Oculorum Canceri, dent. Aprugni, Salis prunel. ana Drach. j. f. pulv. divide in sex partes.

Rec. Radic. Graminis Unc. iij. Eringii condit. Unc. j. ras. Eboris, C. C. ana Drach. ij. cortic. Tomorion M. j. Passulavum solis Unc. j. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colatura adde syrnp. Violacci Unc. j. Salis prunel. Drach. j. miscet, f. Apozema.

Enemata ex Lactè cum syr. Violaceo diebus modo singulis, modo alternis fuerunt injecta. Si quando ad sopiendum dolorem opiata ut ut mitiora fuerant exhibitæ, dolor & torpor capitis atque affectus convulsiivi gravissime eam eximè infestare solebant.

SECT. I. CAP. X.

De Empyemate.

Pleuritin, & Peripneumoniam morbos non tantum affines, sed invicem commutabiles, & alterutrinque successivos esse, ex superioribus manifesto liquet; porro tum hæc, tum illa, nonnunquam utraq; simul non bene judicata, in Empyema transeunt. Si quando enim phlegmone circa pleuram excitata suppuratur, tandem Apostemate disrupro, pus in thoracis cavitatem decidens, hunc morbum producit. Pariter ex pulmone inflammato interdum succedit: nimirum ichor circa locum affectum aggestus, diutina coctione in humorem crassum & flavum abit, qui nisi per tussim ejicitur, aut pulmonis substantiam internam sensim labefactans, diathesin phthisicam infert, vel unitatem pulmonis totius solvendo, tandemque membranam extimam corrodendo in peccus dilabitur, adeoque empyema parit. Unusquisque pulmonis abscessu aut ulcere laborans, etsi pus copiosum & foetidum (uti in pulmonis vomica sæpe contingit) expuat, non ideo dicatur Empyematicus. Enimvero vocabuli hujus acceptione communi denotatur, puris intra cavitatem thoracis collectio, qua scilicet respirationis organa opprimuntur: illuc vero pus istud consuere solet vel ex Pleuritide, vel Peripneumonia (& quandoque forsitan ex Angina) suppuratis, & disruptis.

II. Quandoquidem igitur empyema nunquam primario & per se incipit, sed aliorum morborum haud rite judicatorum, fere semper effectus sive productum est, circa causas ejus non opus erit multum inquirere. Ratio formalis sive causa conjuncta ejus satis innotescit. Ea sc. est materia purulenta, è pleura, aut pulmone, aut larynge, in thoracis cavitatem effusa. Causæ autem reliquæ affectuum præviorum propriæ, ad cujusque istorum *ætiologias* pertinent.

III. Circa materiam morbificam quædam disceptatio est; quippe alii hanc merum pus, aliique non hoc, sed materiam purulentam esse contendunt, in qua opinione est Job. Heurnius, qui materiam purulentam pro Empyematis causa conjuncta statuens, inter hanc & merum purumque pus distinguit; asserens hoc fieri *ab humore nutritio sanguineo*, hoc est, *ab ipso sanguine aliquatenus corrupto, sed pepasmi capaci; materiam vero purulentam humorem excrementitium*, viz. *serum*, aut *ichorem* esse, qui à sanguine inter circulandum alicubi præpedito & obstructo provenit. Hinc observare est de abscessu qui pus verum & laudabile exhibet, eum plerumque compactum, undique conclusum, & vel cysti, vel privatis quasi mœniis obvolutum esse; dein postquam maturatus & disruptus humorem contentum effundit, cito ac facile sanari. Verum abscessus materiam purulentam præbens, nidum suum non ita constipatum & parietibus obseptum, sed plerumque inæqualem & sinuatum obtinet, atque disruptus saniem potius quam pus effundit, dein ob perennem humoris excrementitii scaturiginem ægre sanatur.

IV. Porro advertere est, utrumque humorem: sc. tum pus, tum materiam purulentam interdum insigniter fœtere, quandoque item odore quovis tetro profus immunem esse. Quædam apostemata maturata & disrupta, pus foetidum, alia inodorum effundunt. Pulmonum vomicas, quin & partium aliarum phlegmonas, ita diversim habuisse sæpius notavi.

Materies purulenta è plerisque ulceribus effluens grave olet ; phtisicorum sputa, quæ multo magis periculosa existunt, ut plurimum inodora sunt. Usitatum est è latere propter Empyema perforato, materiem primo haud insuavem exundare, dein post duos vel tres dies aere orificium sepius subingresso, eam horrendè putuisse : quæ tamen putiditas post injectionem spiritus cujusvis vinosi aut aromatici rursus brevi evanuit. Sed multi tædii res esset, singulorum hujusmodi accidentium & alterationum rationes particulares designare ; in quantum perexigua tantum puris, aut materiæ purulentiæ alteratio, iis factorem inducit adimitque. Cum particulæ sulphuræ æqualiter coctæ, & salinis subjugatæ in mixto continentur, graveolentia abest ; quamprimum vero illæ solutæ avolare incipiunt, secumque salinas (à quibus aculeantur) auferunt, odorem valde tetrum quaquaversus dispersunt. Quod autem ulceri putido, Empyematis nido, lotio vel injectio cum liquore vinoso aut aromatico aliquoties adhibita sæpe factorem tollit, in causâ est, quoniam ulceris haud secus ac testæ potentis latera quodam quasi fermento liquorem contentum inquinant, adeoque factorem imprimunt : cumque adeo à liquore bene temperato & potente, illud vas aut visceris fermentum eluitur aut subigitur, deinceps factoris propagatio ista cessat. Hinc sequitur indicium non semper malum, nec itaque valde bonum esse, siquando phtisicorum sputa, & empyematicorum abscessus cum, vel sine graveolentia excernuntur ; quoniam utriusque generis casus quosdam salubres, aliosque funestos extitisse cognovi. Ad hæc non certius indicium inde sumitur, quod phtisicorum quorundam sputa aquæ injecta supernantant, aliorumque submerguntur.

V. Quanquam autem istam puris & materiæ purulentiæ distinctionem haud multum improbamus, attamen nec solummodo hanc, nec semper istud Empyematis causam conjunctam esse statuimus. Quando hic morbus pleuritidi simplici succedens, ab apostemate in latere suppurato & disrupto oritur, sæpissime purum merumque pus est, quod in pectoris cavitate decidens morbum istum parit. Sin vero empyema Peripneumonix soboles sit (nisi pulmonis vomica intercedat) materies ichorosa, circa phlegmones locum aggregata, & postea mera coctione crassescens, pulmonis unitatem solvit, & tandem membranam investientem perforans, inque thoracem exundans, Empyema producit. Ista materia purulenta potius, quam merum pus dicatur.

VI. Empyematis signa, vel ipsum dum in fieri est prænuntiant, vel plane factum indicant. Prioris generis habentur morbi alii, quorum hoc proles esse solet, prægressi ; cujusmodi sunt Pleuritis, Peripneumonia, Angina, quandoque item pectoris plaga aut vulnus, quin & alii interdum ejus affectus, non bene judicati, aut soluti ; è quibus empyematis secuturi major erit suspicio, si post unam aut alteram septimanam sine sputo copioso, rigores & febris & spirituum languores superveniant. Dein post xiv. aut xx. dies empyematis plane facti signa erunt, respiratio difficilis, pectoris gravitas, materiæ fluctuatio, & molestiæ sensus è corporis situ mutato, sitis & febricula fere constans, genarum rubor, totius inquietudo & vigilia.

VII. Empyema multifariam distingui solet, sc. imprimis juxta affectionem præcedentem cujus soboles est ; item quoad sedem ejus in thoracis latere modo dextro, modo sinistro, modo in tota capacitate ejus ; & deniq ; quoad materiæ morbositatem, quæ vel merum & laudabile pus est, vel materia purulenta, atque hæc modo mitis & benigna, modo acris & foetida.

VIII. Morbi hujus Prognosis tum ante, tum post sectionem instituitur ; prior determinat utrum latus aperiri debeat nec ne ; item prædicit, cujusmodi cum, vel sine apertione morbi eventus futurus sit. Si empyema tardius post primarium affectum, sc. non ante 30. aut 40. diem, quando vires plu-

rimum attritæ, atque pulmones vitiatî sunt, eorumque conformatio læsâ, succedat; ac insimul si febris velut hæctica persistat, respiratio brevis ac laboriosa, pulsus debilis & celer, cum sudore frigido, cumque diarrhœa velut colliquativa, & crebris spirituum deliquiis, tunc empyici status plane deploratus sectionem minime admittit; medicus eum sinat incurruente mori, ne videatur occidere. Sin vero è contra, post manifesta empyematis maturius facti indicia, pulmonum aut lateris molestia, nec non febris aliaque symptomata remittent, atque pulsus & spirituum robur constabunt, licebit tuto ad sectionem procedere, indeque successum felicem sperare. Sectione facta si pus album, verum, bene coctum, aut alias laudabile cum euphoria exilit, & exinde pectoris gravitas, & dyspnoea remittit, & ægrotans quoad alia pathemata melius habet, de therapeia minime dubitandum erit: sin vero pus nullum aut malum, si tenue, subcruentum, aut fœtidum, ex latere aperto effluet; perexiguam exinde salutis spem concipere licebit.

IX. Hippocrates inter signa empyematis funesti prænuncia recenset specillum à pure velut ab igne coloratum, sive quod sæpe advertimus & nonnunquam absque malo eventu, si specillum argenteum lateris aperti officio inditum, statim colore tanquam aureo aut cupreo tingeretur: quod certe nihil aliud significat, nisi quod puris aut materiæ purulentæ particule sulphuræ adeo exaltantur, & à mixtionis vinculo laxantur, ut facile abscedentes, corpori cuilibet alteri, & imprimis argenteo (cui affines sunt) affigantur. Vidi aliquando ferinam à longa & laboriosa venatione occisam, statim ob epulas in clibano coctam, non modo tenerrimam ut cochlearibus eximi potuerit evasisse, sed etiam cochlear argenteum nitidum primo contactu deaurasse. Cujus ratio prorsus eadem ac prioris est; nempe carnes istas à nimio dum viveret animal exercitio adeo ad putredinem dispositas fuisse, ut sulphuris particulæ à concretionem liberæ, & ad avolandum aptæ, subjecto statim alteri capaci adhererent. Verum hæc in parergo.

X. Quod autem spectat ad Empyematis Therapeiam, imprimis considerare oportet, utrum morbi hujus, utpote jam facti, indicia certa sint vel dubia. In priori casu pharmacia haud multum opus erit; sed tantum corpore præparato, illico ad lateris apertionem procedatur. Itaque si à Pleuritide, aut Peripneumonia non rite judicatis, aut à sanguine post plagam, casum, aut vulnus intus suffuso, puris, aut materiæ purulentæ, vel sanguinæ intra thoracis cavitatem fluctuatio cum sputo nullo, aut diminito percipitur; non opus erit ut medicamentis maturantibus, aut expectorantibus amplius immoremur; verum alvo soluta, & sanguine ac humoribus per Julapia, Apozemata, & Anodyna rite contemperatis, aut nuda sectio instituat, aut in teneris & meticulosis cauterium imprimis intra sextam & septimam vertebra applicetur; dein eschara excitata, scalpellus oblique posteriora ac superiora versus sensim, ac paulatim adigatur, donec in cavitatem thoracis penetret, dein cannula argentea indita, materies intus contenta per vices emittatur; ita tamen ut quantum vires ferent, totius humoris evacuatio acceleretur; nam portio ejus intus relicta intra paucos dies (propter aerem prout supra dictum est) sæpius intus admissum, factorem horrendum contrahet, quod malum ut præcaveatur aut citò tollatur, liquor traumaticus & absterfivus bis terve in die per syphonem injiciatur. Non opus erit reliqua ad operationem hanc, ejusque processum spectantia particulatim describere; quoniam hæc singula chirurgis quibusque peritioribus plane innotescunt, & in praxi familiari habentur. Post sectionem ejusque administrationem appendicem rite institutam, medico haud multum præterea agendum supererit. Ratio victus idonea, crebra alvi (quoties opus erit) per enemata solutio, insuper &

remedia vulgo dicta traumatica, quæ sanguinis dissolutionem, ejusque in ferositates pectori injurias profusionem impediunt præscribere oportebit.

XI. Quod si morbi hujus indicia minus certa, ac (uti à Peripneumonia ac pulmonis vomica præviis plerumque assolet) prorsus dubia sint, ad sectionem haud cito nimis, aut temere procedatur. Novi enim in aliquibus materiam purulentam, imo pus foetidum cum insigni dyspnœa & pectoris gravitate expuentibus, thoracis paracentesin & frustra, & non profus innoxie celebratam fuisse. Itaque dum per signa pathognomonica de empyemate plane factò constabit, medicamentis (qualia pro Peripneumonia curanda supra præscribuntur) expectorantibus, nec non evacuationem per urinas & sudores blande moventibus, aliquandiu insistendum erit: quibus tandem nihil proficientibus, & empyemate adhuc manente, vel aucto (quia dummodo vires constabunt, præstat remedium anceps experiri, quam nullum) ad paracentesin procedatur.

XII. Quod spectat ad medicamentorum pro empyemate curando requisitorum formulas, ante sectionem eadem remedia quæ ad Peripneumoniæ præscribuntur conveniunt; paracentesi autem facta, sequentia potissimum ex usu erunt.

XIII. Contra languores, & spirituum deliquia quæ in operatione ista, vel postea contingunt, Julapium sequens præsto sit, subinde ad iv. vel v. cochlearia sumendum. Rec. Aq. Melissæ, Cerasorum nigrorum, ana Unc. vj. Aq. mirabilis Unc. j. Margaritarum pulv. Drach. j. Syrup. Caryophyllorum Unc. j. misce, f. Julapium.

Decoctum sequens propinetur ter aut quater de die.

Rec. Folior. Lingua Cervina, Veronica, Eupatorii, Tusilaginis, Pilosella, Santicula, ana M. j. radic. Rubiæ tinctor. Chæresfolii ana Unc. j. Hordei Unc. ss. Cicerum rubr. Unc. ss. Pasul. solis Unc. iss. coquantur in aq. fontan. lib. iv. ad medietatem, edulcoretur inter sumendum ad placitum cum melle depurato, vel cum syrupo de Pilosella. Si absit febris pilula seq. sumantur vesperi, & primo mane ad Serup. j. vel Drach. ss.

Rec. Pulv. Oculor. Canceri Drach. ij. flor. Sulphuris Drach. j. Salis prunellæ Drach. ss. spec. Diarrhod. abbatis Scrup. j. Terebinth. Venet. lota q. s. f. massa, formetur in pilulis exiguis: vel omissa Terebinthina idem medicamentum sumatur in forma pulveris Drach. ss. ad Scrup. ij. bis in die.

XIV. Empyematicorum exempla non ita passim & crebro prostant, atque ab eo morbo curatorum multo rarius. Novi duos lateris sectionem à medicis omnimodo præscriptam admittere nolentes fatum obiisse, eorumque cadavera dissectui. Item binis aliis operationem istam adhibitam vidi, quorum unus convaluit, alter tabidus interiit; cujus tamen ratio erat, quod pulmone insigniter vitiatò, & viribus prostratis, lateris apertio facta nullum isti juvamen contulit; sed spiritus prius imbecilles depressit valde, eorumque copias absumpsit. Ille cujus latus aperiebatur, pulmonem facis firmum habuit; sed à lateris abscessu intus rupto, materies in thoracis cavitatem decidens septum adeo comprimebat, ut vix respirare potuerit. Chirurgus sine caustico, inter vertebra sextam & septimam calpellum intravit, & carne penitus perforata cannulam indidit. Ichor eruentus primo effluxit, & dein per vices in modica copia exemitus per fridum sine fœtore quovis effluxit; postea vero quoties foramen aperiretur, odor teterrimus, cloacæ cujusvis maxime putentis fœtorem superans expirabat, totamque cameram graveolentia intolerabili inficiebat: quin etiam adeo per plures dies persistebat, donec per injectiones ex myrrha,

& herbis amaricantibus aqua & vino incoctis factas, & sæpius quotidie adhibitas, tandem extingueretur; quorum usu diuturno, materia morbifica, & forditie omni demum abluta, effluxus omnis cessavit; & denique foramine clauso patiens integre convaluit. Illorum, qui cum lateris apertionem nullo medici aut amicorum suafu admittere vellent interibant, cadavera dissectui. Unius alibi mentionem feci; cujus summa erat, quod pus ab Apostemate in pleura, & musculis intercostalibus excitato, intusque disrupto emanans, loci affecti & pulmonis contigui partem sphacelo affecterat, indeque diaphragma corrodens, & foramine in dextro ejus latere facto, in viscera imi ventris descenderat; ibidemque toto ductu ventriculi, & intestinorum tunicae exteriores, in quas materies purulenta deciderat, corrosae & discolores apparebant; & demum materies purulenta intestinum rectum corrodens, & perforans, una cum excrementis per anum foras prodibat. Dominus *Ægrotans* robustus & medicinae cujusque impatiens, morbi hujus Tyrannidem per duos circiter menses sustinuit; sed interim febricula, siti, inquietudine, ventriculi molestia & crebra subversione, & *ἀγρυπία* fere continua miserime afflictus debebat. Cadavere post obitum aperto, odor foetidissimus cloacam omnem superans per totam cameram diffundebatur. Alterius ab Empyemate defuncti Anatome, non ita vastam materiae purulentae diffusionem exhibebat. Illa quidem in latere nidum habuerat, unde in thoracis cavitatem decedens, ibidemque in copia ingenti aggesta, & pulmones continue immerfos polluens, febrem lentam & quasi hecticam, à qua *ægrotans* valde senex interiit, excitabat.

SECT. I. CAP. XI.

De Pulmonis Vomica.

Empyemati & Peripneumoniz nonnihil affinis est Pulmonis Vomica, utpote cujus materies morbifica semper pus merum est; quod tamen sine febre, aut phlegmone, imo sine tussi immani, aut sputo, tacite ac velut improviso in pulmone generatur; & non raro malum hoc non prius se prodit, quam patientem interimit. Galenus hujus meminit lib. j. de locis affectis; apud Authores qui medicinæ systemata & praxes scripserunt, mentio ejus raro aut vix omnino occurrit. Tulpius lib. 2. cap. 10. affectum hunc ita describit, *visum hoc (pulmonis vomicam inuenens) latet inter initia ita clanculum, ut vix ulla sui proferat indicia, præter iusticulam primo siccam, mox humidam; qua aliquandiu continuante, trahitur difficulter spiritus, deficit anima, & emarcescit paulatim corpus, licet interim nec pus, nec sanguinem præ se ferunt spua; sed si rumpatur nec opinanti vomica, occiditur (dictum ac factum) homo.* Ita interdum solet contingere, verum novi plures qui ex pulmonis vomica insensim orta, maturata, & demum rupta, pus copiosum & fætidum expuissent; cumque tale sputum per multas hebdomadas imo menses quotidie excernentes, debiles adeo & velut tabidi evaserint, tandem medicamentorum ope, cum ulcus detergeretur & siccaretur, integre convaluisse.

II. Hic morbus, si ratio formalis, & causa ejus conjuncta inquirantur, revera est abscessus alicubi in pulmone genitus; cujus materies etsi heterogenea, & naturæ inimica, haud tamen ab initio nimis acris aut irritativa existit. Quippe cum primum hæc à sanguine secreta, alicubi in pulmonis sinu, forsitan intra cellulam quandam vesicularem deponitur, nec tussim excitat, nec febrem inducit; postea vero cum sensim aucta, vasa sanguifera vicina comprimit, quin & ipsi sanguini juxta transeunti effluvia incongrua insinuat, proinde febricula cum inquietudine quadam & marcore succedit; & tandem illa ad plenitudinem aggesta, & diuturna coctione in pus sincerum maturata, cystim sive nidum suum prius valde distentum rumpens, quaquaversus exundat. Quod si ad puris exitum viz non patet, statim sanguini se immiscet, ipsumque aut venenat, aut à circumcircuitu præpedit; vel in ductus tracheales confertim irruens, simul plurimos eorum implet, adeoque infarcit, ut aeri pro sanguine inspirando aditus sufficiens denegetur, & illico flamma vitalis expiret: sin vero materies ista exitum inveniens, & paulatim in tracheam influens, inde sursum continenter ferri, & expui possit, propterea vitæ induciæ, & therapieæ opportunitas, & spes conceduntur. Et quidem multos ab hoc morbo curatos novi.

III. Vomica pulmonaris materies proxima merum pus est, quod sæpissime insigniter foetet, eoque differt à sputo quod in peripneumonia aut phthisi ejicitur. Undenam vero materies ista ab initio provenit, & cujusmodi indolis antequam in pus maturetur fuit, determinare non licet: quoniam morbi hujus semina secreto jacta, & clanculum adulta, originem prorsus occultum ducunt: quapropter causæ ejus procatartice sive remotiores latent; quinimo dum incipit, & accrescit, neque per signa ulla pathognomonica dignosci, neque prognosis institui potest, antequam actu ferali se prodit, sed tota ejus res in insidiis est.

IV. Quod si post vomicam disruptam, & puris sputum cum *dispositis*

& virium constantia inceptum, methodo cuiusdam therapeuticæ locus dabitur, Indicationes primariæ, juxta communem in plerisque morbis ritum, erunt hæc tres sc. *curatoria, præservatoria, & vitalis*. Prima abscessus materiem celeriter expuendam, ejusque latera detergenda, & quantum fieri possit, consolidanda esse præcipit. Secunda novæ materiæ ad nidum istum, aliave pulmonis loca vicina (unde phthisis gigneretur) confluxum præcavet. Tertia spirituum languores sanat, atque vires collapsas, & nutritionem frustratam instaurat.

V. 1. Propter Indicationem primam, remedia expectorantia vulgo dicta, ex iis quæ calidiora & asperiora, plus detergent & exiccant, atque imprimis (liquidem febris plerunque hic deest) sulphurea conveniunt: quæ item juxta formulas sequentes præferbantur.

Rec. Tinctur. Sulphuris Drach. iij. sumantur gut. viij. ad xx. hora somni. & primo mane in cochlear. j. syrup. è succo Hederae terrestris. Vel,

Rec. Syrup. Diasulphuris nostri Unc. vj. sumatur cochlear. j. eisdem horis.

Rec. Foliorum siccata. Hedera terrestris, Chamædryos, Adianthi, Tussilaginis, Hyssopi, Marrubii albi, Satureia, ana M. j. radic. Enula, Ireos florentin. Charesfolii, ana Unc. j. sem. Anisi Unc. ss. coquantur in Aq. fontan. lib. vj. ad iiiij. adde circa finem Vini albi Unc. vj. Mellis opt. despumati Unc. iij. colatura clarificetur, & ad usum servetur, dosi Unc. vj. ter in die, calide. Vel,

Rec. Aq. Calcis viva lib. vj. pone in vitro ampli orificii cum sacculo sequenti.

Rec. Folior. siccata. Chamædryos, Hedera terrestris, Marrubii albi, ana M. j. radic. Enula, Ireos florentin. incis. ana Unc. iij. sem. Anisi contus. Unc. ij. Liquiritia Unc. iij. Passul. exacinat. Unc. iij. stent frigide & clausæ. Effundatur inter utendum, sacculo usque relicto.

Rec. Lohoch sani. Unc. iij. spec. Diureos Drach. iij. flor. Sulphuris Drach. iij. Oxymelitis simpl. Unc. ij. f. linctus, de quo lambatur, cum bacillo liquiritiæ.

Rec. Pul. folior. Erysimi, Hederae terrestris, ana Unc. ss. flor. Sulphuris Drach. iij. Syrup. Diasulphuris (vel è succo Hedera) q. s. f. Eclegma molle pro linctu.

Rec. Myrrha opt. Succin. albi, ana Unc. ss. Sulphuris vivi, Auripigmenti, ana Drach. ij. corticum Pistachiorum Drach. iij. f. pulvis pro suffitu, usurpetur cum infundibulo chartaceo mane, & vesperi.

VI. Secunda Indicatio præservatoria, materiem morbificam rescindens, adeoque phthisin succedere aptam præcavens, sanguinis depurationem, & pulmonis corroboracionem molitur; in quos fines purgantia, decocta traumatica, aq. destillatæ, & potus medicatus conveniunt.

Rec. Decoct. Senna Gereonis (cum Agarici Drach. iij.) Unc. iiiij. Syrup. de Pomis purgant. Unc. j. Aq. mirabilis Drach. ij. f. potio sumenda cum regimine semel in hebdomad.

Decoct. Traumatici formula sit eadem ac qua pro Empyemate post sectionem præscribitur, vel decoctum illud officinarum (quia febris hic deest) exhibeatur ad Unc. iv. vel vj. ter in die.

Rec. Summiatum Abietis M. vj. folior. Hederae terrestris recentium, Hyssopi, Satureia, Eruca, Erysimi, Barbarea, ana M. iv. sem. flor. solis Unc. vj. Fenicul. dulc. Unc. ij. radic. Enula, Ireos florentin. ana Unc. iij. incisis & contusis affunde cervisia Brunsvicensis, vel Sprucensis lib. viij. destil. organici communibus. Liq. totus miscetur, & edulcor. ad placitum inter utendum,

zuendum, cum syrupo è succo Hederae terrestres. Dosis Unc. iij. vel iv. ter in die.

Rec. Radic. Sarsaparil. Unc. vj. Chinae Unc. ij. Santal. omnium ana Drach. vj. ras. Eboris, C. C. ana Unc. ss. ligni Lentiscm. Unc. j. incisa & contus. s. a. infundantur & coquant. in aq. fontan. lib. xij. ad medietatem, addendo Liqueritiae Unc. j. Passularum solis Unc. iv. colatura usurpetur pro potu ordinario.

VII. Tertia Indicatio vitalis, praescribit remedia Cardiacae, Anodyna, & idoneam victus rationem. Medicamentorum formulæ eadem fere ac pro Empyemate post sectionem praescriptæ, hic conveniunt; item diæta eadem, ac in Phthisi incipiente instituat; etiam in hoc casu lac Asinum sæpe prodest. Circa morbi hujus curationem observavi fontanellam in latere excitatam, non raro insigniter profuisse. Memini duos affectu isto laborantes, & post ruptam pulmonis vomicam, pus merum & foetidum copiosè expuentes, ab hoc remedio brevi sanatos fuisse. Curationum historiarum infra subdentur; in utrisque ex foramine cutaneo per sectionem in latere factò intra tres aut quatuor dies purum pus effluere, & perinde sputum diminui cœpit; & postquam effluxus iste indies auctus aliquandiu continuaretur, sputum omnino cessavit, & ægrotans integre convaluit.

VIII. Effectus hujus admirandi ratio videtur esse quod pulmonis pars affecta, aut quæ huic contermina est, dum morbus erat in fieri, aut prius ipso, lateri accreverat, itaque natura imprimis hac via, puris vomica contenti exclusionem molita fuerat; atque id propter ductus forsan secretos, usque ad lateris fere superficiem excuderat; quare postea exitu per cultrum penitus patefacto, materiæ morbificæ excretio illuc dirigitur. Probabile est item lobi pulmonaris partem quandam prius morbo lateri accrevisse, & propter adhæsiōnem ejus, vomicam deinceps subortam fuisse; quippe cum pars ea fere immobilis, non uti reliquis pulmo agitari potuit, illuc materies morbifica deponi, & residere sive nidum suum melius efformare valuit.

IX. Quamvis Vomica pulmonis à plerisque medicis affectus admodum rarus, & à Tulpio adeo lethalis censetur; ut quando rumpitur, dictum factum interimat; tamen novi plures hoc morbo laborasse, & medicamentorum ope ab eo convaluisse. Libet eorundem historias duas, vel tres insigniores hic describere.

X. Generosus mediæ ætatis, & antea robustus & semper sanus, absque causa manifesta non bene habens, valetudinem quasi neutram contraxit: nam sine dolore, vomitu, tussi, aut febre notabili, brevi languidus, inappetens, ad somnum difficilis, sitibundus, ac circa præcordia æstuans fiebat; hic diu à medicis quibusdam pro scorbutico, & ab aliis pro hæctico tractabatur; & postquam variæ medendi methodi incassum tentarentur, tandem morbus velut è latebra erumpens aperte se probebat: dum enim nocte quadam solito irrequietior, in lecto se valde jactaret, subito abscellu intra pulmonem disrupto, puris terribis foetentis copia ingens per tussim rejiciebatur; ita ut intra iv. aut v. horas duas circiter libras excreverit: porro deinceps tussi supra duos menses continuata, ejusmodi materiam purulentam, crassam & summe foetidam quotidie expuebat; donec carnis absumtis, & viribus prostratis, ad languorem, una & marcorem insignem redigeretur. A sputi & anhelitus foetore, totum conclave afficiebatur adeo, ut graveolentiam ejus famuli, aut ministrantes diu sustinerè nequirent.

XI. A vomica ita disrupta, ipse & bini alii celebres Medici, in consilium adsciti, medicamina quæ abscessum abstergeant & sanent, sanguinem &

& pulmones mundificent, ipsosque à Tabe imminente vindicent, sedulo exhibuimus. *Tinctura* & *syrupus* noster *diaphuricus*, una cum *decoctis*, & *destillatis pectoralibus* & *traumaticis*, item *linctus* & *pilula Balsamica* de die in diem methodo constanti capiebantur: cum his *enemata*, item blande *cathartica*, & *diuretica* intercalabantur; *vaporations* primo, dein *suffritus*, tum *sulphurei* tum *Arsenicales* mane & vesperi adhibebantur. Postquam hæc diu & sedulo usurpata nihil juverent, thoracis apertionem sæpius proponebam, at tamen dominus *Ægrotans* hanc *ἔγχεσθαι* obstinate renuens, se mori quam occidi malle profitebatur: tandem vero cum hoc remedii genus, aut nullum amplius tentandum inculcarem, deliberare cœpit; & statim pectus denudando, me locum ubi cauterium applicarem indagare sinebat: hoc statim extra dubium fuit, nam è læva sterni parte, intra quintam & sextam vertebrae tumor apparebat. Vice cauterii huic emplastrum suppurativum admovi, atque intra tres dies moleculæ istius summitas, rubra & mollis evasit; è qua postridie aperta, primo ichor tenuis, & paulo postea pus flavum & concoctum effluxit, & postea quotidie uberius emanare perstitit; exinde sputum fœtidum diminui cœpit, & intra xiv. dies penitus cessabat, materia morbifica per foramen istud exitum & facilem, & congruum magis obtinente. Quamvis ab effectu constabat orificii istius ductum interne in pectus, mediumque forsan pulmonem patere, at tamen nullus per syphonem liquor injectus, illuc penetrare, aut adigi potuit; adeo secreti summeque intricati sunt meatus, quos natura in ultima sua subsidia efformat, ut eadem via qua materia morbifica exterminatur, nihil amplius noxium ingredi possit. Ista lateris apertura tandem in fontanelam mutabatur, & piso aut pilula lignea quotidie indita, per sesquiannum ichorem copiosum quotidie profundebar; ac interea Dominus insignis, labe quavis pectorali penitus excussa, & torosa corporis habitudine recuperata, quoad omnia sanus evasit; denique fontanella ista ad Brachia translata, circa pectus nec morbam istum, nec amplius munimentum gerit.

XII. Post curationem hanc ita casu peractam, ad hujus imitationem contigit me alteram huic similem, ex consilio non minus feliciter perficere; nam propediem ad feminam illustrem accerserbar, quæ cum tussi, & præcordiorum æstuationi à multis annis fuerat obnoxia, quodam die inter tussendum, in pulmone aliquid disruptum persensit, statimque puris puti, ac putidi copiam excrevit; postquam ejusmodi sputum cum tussi, non obstante remedium usu, per septimanam persistens, augeri potius, quam diminui videretur; consului, ut fontanelam in latere, prope locum unde pus ascendere percepit, secari pateretur: cum hoc facile admitteret, intra triduum ex foramine aperto merum pus, quale per tussim expuebat, effluere cœpit. Dein postea materia morbifica per fontanelam istam exitum satis uberem offendente, & tussis & puris sputum penitus cessabant, atque intra sesquimensem ægrotans integre convalescebat.

XIII. Post hæc ad alium, viz. Virum Robustum, & potatorem strenuum accerserbar, qui etiam pulmonis vomica affectus, pus copiosum & maxime fœtidum expuebat. Hic rudi quadam pervicacia fontanelam quamcunque abhorrebat, quare non passus est ullam in latere excitari; nihilominus cum medicamina quævis oblata libentissime sumeret, longo remedium usu, tandem morbo isto immunis evasit. Pharmaca à quibus potissimum juvamen recepit, sulphuris erant præparata; quare *syrupus noster* & *tinctura* quotidie, & crebro fumebantur. His pro vehiculis adjecimus modo *decoctum*, modo *hydromel pectorale*, modo *aquam calcis* cum infusione ingredientium tum pectoralium, tum traumaticorum. Porro *fronigationes* & *suffritus*, præsertim ex *sulphureis* & *Arsenicalibus*, opem egregiam præstitere.

SECT. I. CAP. XII.

De Asthmate.

Inter affectus, quibus pectoris regio infestari solet, si illorum Tyrannidem & feritatem spectes, Asthma (quæ ob peculiare interdum symptoma, etiam Orthopnoea dicitur) locum non ultimum meretur; hujus enim paroxysmis vix quidquam asperius, aut terribilius occurrit, respirationis organa, quinimo & præcordia, quæ ipsius vitæ fundamenta, & columnæ sunt, ab hoc morbo tanquam à terræ motu concutiuntur adeo & nutant, ut nihil minus quam totius fabricæ Animalis ruina imminere videatur; quippe respiratio, per quam potissimum vivimus, hujus morbi insultu valde impeditur & tolli periclitatur.

II. Asthma dicitur ab ἀσπναισίν (quod est anhelare, sive difficulter respirare) & describi potest, quod sit respiratio difficilis, crebra, & anhelosa, cum magna pectoris agitatione, & plerunque citra febrem.

III. Respirationis actus dependet, tum à pulmone movendo, cujus conformatio ejusmodi esse debet, ut ductus ejus, & meatus omnes, pro aere libere inspirando, & expirando semper pateant; tum à partibus sive organis ipsum moveantibus, quæ per alternas systolæ & diastolæ vices, pectoris cavitatem, & consequenter ipsos pulmones dilatari, & contrahi faciant: cum itaque plures, & diversimodæ sint efficiendi rationes, quibus respiratio læditur, ad bina hæc capita fere omnes reduci possunt; nempe quod vitium sit vel in pulmone movendo, vel in partibus sive instrumentis quæ ipsum movere debent; atque hinc morbi istius differentiæ & speciei optime designantur; nam juxta variam causæ morbificæ naturam & situm, Asthma dicatur vel mere pneumonicum, omnino à ductibus aeriferis obstructis, aut non satis patentibus procedens; vel mere convulsivum, quod tantummodo ob defectum, aut culpam in organis motivis exoritur; vel mixtum, quando utraq; partes in vitio conspirant, cujusmodi originem Asthma quodvis immane, & inveteratum habere solet; super his singulis ordine dicemus.

IV. 1. Medici veteres, & plerique adhuc moderni primam solummodo Asthmatis speciem agnovere, morbi hujus causam usque proximam, & fere unicam statuentes, Bronchiorum angustiam: viz. quod ductuum illorum spatia vel per obstructionem vel compressionem coarctata, quoties respirationis usus augeatur, aerem in copia satis idonea non admittunt: quare ob plenioris aeris quantum opus erit ἐλαττων, respirationis organa nixibus creberrime repetitis difficillime laborant. Quod autem nonnulli sine manifesta pulmonum labe, paroxysmis Asthmaticis obnoxii reperiuntur, totum hoc vaporibus à liene, utero, mesenterio, aut alio quodam viscere, satis immerito adscribi solebat: ac vero Pathema istud, absque bronchiorum angustia, aut viscerum istorum culpa, à partium motricium spasmis oriri, alibi satis evicimus, & mox clare ostendetur. Porro interim quo ritu etiam à trachæ ductibus obstructis vel compressis oritur, declarare incumbit.

V. Bronchiorum angustia primam Asthmatis speciem iuducens, per obstructionem fieri supponitur, quoties aut humores crassi & viscosi, vel materies purulenta, vel sanguis extravasatus iis impingentur, aut tubercula, scirrhii vel calculi eorum ductibus insidebunt, vel denique humo-

ris feroli catarrhus in eos confestim depluet. Porro idem affectus per compressionem excitari putatur, quoties ejusmodi (cujusque illorum generis) materies Arteriæ aut Venæ pneumonicæ duæibus inhærebit. Profecto à variis hisce causis & afficiendi modis diathesis Asthmatica dependet: verum morbi insultus quique, aut saltem paroxysmi majores, propter accidentia quædam, aut occasiones excitari solent. Quippe dum sanguinis rivus dimissus, & leniter decurrens, respiratione modica contentus esse potest, præcordia sine magno pulmonis, aut pectoris labore pertransit. Sin vero effervescentis iste, & pulmones impetuosis trajiciens, plenioris aeris εἰσπνοὴν desiderat, propter hunc per vias angustas uberius admittendum, organa pneumonica statim omnia in nixus creberrimos acciuntur. Quicquid igitur sanguinem effervescit, inque orgasmum concitat, uti motus violentus corporis aut animi, frigoris aut caloris externi excessus, vini potus, venus, quinimo interdum merus læti calor, prædispositis insultus Asthmaticos accersit. Usitatum est huic morbo obnoxiosum lectum ingredi non ausos, tantummodo in Cathedra, aut super cubile vestibus indutus dormire posse. Cujus ratio est, quod corpore stragulis cooperto & concafacto, sanguis proinde, in motum paulo citatiorem concitus, & fervescens, uberiorem aeris inspirationem requirit, quam per tracheæ ductus coarctatos suppleri queat: nam quo plus sanguinis quaque systoles & Diastoles vice pulmones trajicit, eo propter accensionem, simulque eventilationem ejus, aer copiosius & celerius ingeri regerique debet: cui penso (cum propter impedimenta non facile absolvitur) tamen quoquo modo peragendo, partium omnium respirationi dicatarum, cum magna totius pectoris contentione, conatus ultimi exeruntur. Porro sanguis agitarus, in prædispositis non tantum Asthmatis occasio, sed aliquatenus etiam causa existit: nam quo proinde vasa sanguifera intra pulmones magis impleta & distenta, ductus tracheales jamjam angustos comprimunt, & multo arctiores reddunt.

VI. 2. Asthma convulsivum (quod secundam hujus morbi speciem esse, & sine magna Bronchiorum obstructione aut compressione, à meris fibrarum motricium spasmis excitari statuimus) non uni loco, aut peculiari cuiuspiam organo limitatur, sed *σπερμαίως* valde diffusæ, ad partes fere omnes respirationis dicatas (quarum modo hæc. modo illa, vel alia in culpa est) extenditur. Enimvero affectio spasmodica insultum asthmaticum ciens, ad vasorum pulmonarium fibras motrices, ad diaphragma, ad musculos pectoris, ad nervos qui è pectoris aut pulmonis ditione sunt, quinimo ad nervorum istorum origines intra *ἐγκεφαλον* confitas spectat, atque singulis hisce in locis dum materies morbifica hospitatur, respirationis opus inhibens, aut pervertens, morbi istius paroxysmos infert: prout in alio tractatu olim plane ostendimus. Quippe spiritus animales ad respirationis munus destinati, si quando molestantur valde, inque motus irregulares urgentur, organorum spirabilium fibras tum nerveas, tum motrices inordinati subeunt, easdemque proinde irregulariter modo contrahi, modo distendi, nec non solennes & æquabiles systolæ & diastolæ vices varie perturbari, aut impediri faciunt.

VII. Causa morbifica sive materies spiritus operi pneumonico accinctos irritans, cum variis in locis, tum præcipue in his tribus, vim sive potentiam suam exerere solet; viz. 1. aut in ipsis fibris muscularibus, aut 2. in ramis vel propaginibus nerveis, vel 3. denique intra *ἐγκεφαλον* juxta nervorum origines. 1. Quoad prius, interdum materies heterogenea & spiritibus inimica ab *ἐγκεφαλοῦ* in nervorum truncos excussa, exinde per eorum ductus & propagines, si forsitan in quantitate perexigua fuerit, absque noxa magna, aut multum sensibili, in fines ultimos dilabitur. Cum-

que dein fibris nerveis incidit, & sensim indies aggesta demum in molem accreverit, spiritus incolas molestare, inque spasmos Asthmaticos concitare incipit; qui subinde infestant, & pro ratione causarum evidentium augmentur, nec plane cessant, donec penus materia sic aggesta discutatur penitus, & absumatur; dein quando renovatus iste ad plenitudinem adurgit, morbi istius paroxysmi repetunt, proindeque, uti observationi communi patet, sæpenumero periodici existunt. Juxta hanc afficiendi rationem Asthmatis convulsivi causam nonnunquam in vasorum pneumonicorum tunicis muscularibus, quandoque item in septi aut processuum ejus lumbarium fibris delituisse merito suspicamur. Haud multum probabile est, morbi istius nidum, intra hujus aut istius muscoli pectoralis fibras consistere; quanquam in scorbuticis etiam ab his materia spasmodica obfessis, dolores & spasmos leviores cum respiratione læsa obortos novimus.

VIII. 2. At vero (prout alibi non tantum ratiocinio, sed per observationes & Agrotantium historias plane ostendimus) Asthma convulsivum sæpius infertur, quoties materies morbifica, in nervos pneumonicos delapsa, alicubi intra ductus eorum, & præcipue circa plexus hæret: unde quoties ad plenitudinem aggesta, discuti & moveri incipit; propterea spiritus ibidem scatentes, & ad respirationis organa affluentes, perturbati, in Anomalias adiguntur. illique mox spiritus alios fibrarum pectoralium aut pulmonarium incolas afficiunt, inque spasmos irregulares & Asthmaticos excitant. Propter hujusmodi causam & afficiendi rationem, non tantum morbi hujus insultus, sed insuper, & præcordiis proinde perturbatis, passiones cardiacas accieri declaravimus.

IX. 3. Asthmatis convulsivi causam nonnunquam in occipite juxta nervorum origines consistere, per observationes Anatomicas plane deteximus. Nimirum adverti, quosdam Agrotantes, qui cum ab aliis morbis exploratis decumbentes, insuper Asthmatici fierent, necessum habuerunt, intra lectum aut cathedram cum capite semper erecto, aut prono detineri; reclinati autem, aut supinati, statim anhelii ac velut moribundi, difficillime respirabant; cujus causa (prout per dissectionem apparuit postquam obierunt) tantum erat, quod cum intra cerebri cavitates feri acris colluvies ingens aggereretur, si ob caput reclinatum, illa in nervorum octavæ paris originem recideret, illico præcordia, ac imprimis spirabilia spasmis horrendis tentabantur. Porro interdum ob hanc rationem videtur esse, quod Orthopnoici in lecto absque suffocationis periculo decumbere nequeunt, quin corpore erecto sedere coguntur.

X. 3. Quamvis Asthma nonnunquam ab initio simplex, sc. vel Pneumonicum mere, vel Convulsivum existat, attamen postquam alteruter morbus aliquandiu increbuit, plerunque alterum sibi consciscit: hinc ut concludere liceat, Asthma quodvis inveteratum, affectionem mixtam esse, & partim pulmonis male conformati, partimque nervorum & fibrarum nervearum ad spirabilia pertinentium vitio excitari. Quippe cum ductus pneumonici à qualibet causa coarctati, vel obstructi, liberam aeris inspirationem, expirationemque non admittunt, propterea etiam sanguis, quinimo & humor nerveus à cursibus suis præpediti, atque lente procedere & stagnare coacti, facultentias suas & recrementa partibus nerveis assignunt; unde spirituum meatus obstruuntur, aut pervertuntur, ipsisque demum labes spasmodica accrescit. Porro sanguis, siquidem intra præcordia haud debite inspiratur, ventilaturque, tandem in crasi sua viciatus, cerebro & nervoso generi succum non nisi depravatum suppeditat; cujus delicta respirationis organa, utpote prius læsa & debilitata, maxime luunt. Pariter etiam è contra reciprocatur malum, quoties hic morbus nervosi generis culpa incipit; nam quatenus pulmonum motus, propter fibrarum

fibrarum muscularum spasmos crebro sistitur, aut impeditur, tum sanguis, tum liquor nervus à motibus solitis coerciti, recrementa & saculentias congerunt, eaque partibus continentibus affigunt, à quibus non tantum humores viscoli & ductuum obstructivi, sed & tumores, aliaque solidiora concreta, pulmonis conformationem vitiantia, producuntur.

XI. Si quando igitur Asthma aliquandiu confirmatum, & habituale factum, paroxysmos crebros & quavis occasione emergentes habuerit; causa ejus conjuncta, quin etiam procatartica tum intus in ipso pulmone, tum forinsecus in fibris ac nervis, inque spiritibus ad respirationis munus destinatis collocanda erit. Nec difficile erit, singula hæc pervestigando, in quolibet *Ægrotantis* casu materia morbificæ tum aïdos præcipuos, tum fomites reperire. Quod vero ad causas Evidentes spectat, etiam hæc multiplices admodum & diversimodæ existunt. Huc enim referri debent quæcunque aut sanguinem, aliosque humores exagitant, aut spiritus Animales perturbant, inque *arterias* adigunt. Asthmatici nihil violentum, aut inassuetum ferre possunt: à frigoris vel caloris excessu, à vehementi quovis corporis aut animi motu, ab aeris aut anni mutationibus quibusque magnis, ab erratis vel levioribus circa res non naturales, imo propter mille alias occasiones in dyspnœæ paroxysmos incidunt.

XII. Quod ad prognosin spectat, Asthma inveteratum difficillime aut vix unquam curatur; veruntamen medicamentis & medendi methodo recte inlaturis, magnum sæpe juvamen affertur, viz. paroxysmorum ferocia minuitur, induciæ longiores procurantur, quinimo ipsius vitæ discrimina frequenter imminere visa tolluntur.

XIII. Morbus iste in deterius vergens, aut Phthisin, aut Hydropem, aut affectum quandam soporosum, vel convulsivum minatur; juxta quod ferum propter *Ægrotantis* præpeditam (quia *Ægrotantes* in lecto satis dormire nequeant) copiosius aggestum, aut in pulmone defigitur, aut in habitum corporis, aut ad cerebrum transfertur. Propter hanc rationem, Affecti melius in æstate quando liberius transpirant, quam in hyeme degunt; melius item in regione calida quam frigidiori, flantibus Austro aut Zephyro, quam Euro vel Borea.

XIV. Circa Asthmatis Therapeiam duæ erunt primariæ Indicationes, seu potius tot distinctæ medendi methodi; sc. Curatoria & Præservatoria. Prima docet, quid agendum sit in paroxysmo, ut laborans à præsentis periculo liberetur; altera quid extra paroxysmum, pro causæ morbificæ sublatione, ne affectio istæ sæpius aut gravius repetat, moliri oporteat.

XV. 1. Itaque paroxysmo urgente duæ erunt præcipuæ medendi intentiones, viz. 1. Ut ratione tum aeris tum pulmonis habita, respiratio uberior, saltem quantum pro vita sustentanda sufficiat, procuretur; & secundo ut respirationis organa à spasms inicitis, & pervicaciter continuari solitis, quam primum avocari, & compesci queant.

XVI. 1. Ad priorem quod spectat, imprimis *Ægrotans* situ corporis erecto, in loco apertiori & modice persiato, à fumis & adstantium halitibus libero collocetur; deinde navetur opera, ut pulmones ab omni infarctu, & oppressione interna, nec non compressione externa immunes facti, spiritum altius ducere & reciprocare possint. In hos fines ne viscerum inferiorum *præcordia* comprimat, aut angustet, alvus ab enemate subducatur, vestimenta & alia quæque Thoracem operientia, aut succingentia laxentur; cumque insuper in hoc casu, aut à sanguine intra vasa pneumonica supra modum turgescente, aut à sero in ductus tracheales ex arteriis & glandulis depluente, opprimi solent, utriusque humoris orgasmis & impetuositates compesci, ac sedari debent: hinc si vires ferent, & pul-

ſus ſatis robuſtus fuerit, phlebotomia ſæpe convenit: Porro quæ ſanguinis æſtuantis ſerum ac ſuperfluitates per urinas, & ſudores amandant, ſedulo exhibeantur: cui intentioni *Fulapia*, *Apozemata*, *Peſtoralia* vulgo dicta, egregie inſerviunt: quinimo *Pulveres reſtacci*, *Millepedarum præparata*, *Spiritus* & *Saltes volatiles* cum fructu ſumuntur. Interim præterea exhibeantur, quæ trachæ ductus aperiant, lubricent, & expectorationem cœcient; quæque inſuper ſi opus fuerit, catarrhum in eos depluentem ſiſtant: in quos fines *Linſtus*, *Elegmata*, *Decocta peſtoralia*, & *Suffumigia* conveniunt.

XVII. 2. Quoad alteram in paroxyſmis Aſthmaticis medendi intentionem, viz. ut reſpirationis organa à ſpſmibus initis avocata, ad penſa ſua ordinaria tranquille redeant (niſi hoc ſponte poſt ſedatas ſanguinis & ſeri intra pulmonem æſtuations ſuccedit) remediis Antiſpſmodicis & Anodynis utendum erit: etenim medicamenta in paſſionibus hyltericis exhiberi ſolita, etiam in Aſthmate convulſivo conveniunt.

XVIII. *Spiritus C. C. fuliginis*, & imprimis *Sp. ſalis Armoniaci* cum gum. Ammoniaco deſtillar. item *Tinctura gum. Ammoniac. Sulphuris*, *Caſtorei*, *Alaſceticæ*, *Syrup. ex Ammoniac. de Sulphure*, *Oxymel ſcilliticum*, & ſimilia, quæ, cum ingrati ſaporis aut odoris ſint, *Spiritus* quaſi diſſipant, & à tumultibus retrahunt, nonnunquam egregie juvant. Quod ſi hoc modo ſpiritus debacchantes ſedari nequeunt, ad *narcotica* perveniatur, ut quibusdam proſtigatis cæteri in ordinem redeant: enimvero niſi obſtat pulmonum inſarctus cum inſigni præcordiorum oppreſſione, *Opiata* nonnunquam inſigniter proſunt. In horrendis morbi hujus paroxyſmis cum alia medicamina minus effeciſſent, ſæpe bono cum fructu *Diacodium*, imo *Laudanum Tartariſatum* exhibui. Verum hæc non ſine magna cautione propinentur; quia cum reſpirationem (quæ jamjam diſſicilis & præpedita eſt) amplius & nimis impediunt, non raro in vitæ diſerimen adducunt. Inſuper hiſ, ut *Spiritus pneumonici* à ſpſmibus ſuis avocentur, nonnunquam expedit ſpiritibus aliis in locis moleſtiam inferre; nam aliquibus ullibi afflictiſ, ut plurimum cæteri quique perculſi inordinations ſuas dimitunt: quapropter *veſicatoria*, *cucurbitula*, *ligatura*, & *frictiones dolorifica* juvamen conferunt; imo ob hanc rationem *vomitoria* in medio paroxyſmo ſumta proſunt. Medendi ſcopis, quomodo Aſthmatici urgente morbi inſultu tractari debent, modo deſignatis, adhuc reſtat remediiorum in eos fines appropriatorum formulas quaſdam ſelectiores proponere.

XIX. Primo igitur ad ſanguinis ac ſeri fluxiones ſedandas, eorumque ſuperfluitates, à pulmone derivatas, per *Diaphoreſin*, ac *Diureſin* amandandas, ſequentia præſcribantur.

Rec. *Aq. folior. Hedera terreſtris* Unc. viij. *Ruta*, *Pulegii*, *Draconiſ*, ana Unc. ij. *Salis prunel. Drach. iſſ.* *Syrup. Byzantini*, *Papaveris Rhæados*, ana Unc. j. miſce, f. *Fulapitem*, ſumatur ad Unc. iij. vel iv. ter aut ſæpius in die.

Rec. *Radic. Graminis* Unc. iij. *Ruſci Bruſci* Unc. ij. *Entula campana* condit. Unc. iſſ. *Hordei* Unc. ſſ. *Paſſularum ſolis* Unc. f. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colatura adde *Salis prunel. Drach. iſſ.* edulcoretur; ſi opus fuerit, cum q. ſ. *Syrup. Byzantini*, aut *Violacei*.

Rec. *Tinctur. Sulphuris* Drach. iij. *Dofis* gutt. vj. ad x. veſperi & primo mane in cochleari uno *Syrup. è ſucco Hedera*, vel *Violacei*.

Rec. *Fæcula Aronis*, *Bryonia*, ana Drach. iſſ. *ſlor. Sulphuris* Drach. j. *ſlor. Benzoin.* Drach. ſſ. *Sacchari candi* Unc. ſſ. *Liquiritiæ* Drach. ij. f. pulv. ſumend. ad Drach. ſſ. vel Ser. ij. bis in die cum *Fulapia*, vel *Apozemate ſuperiori*; vel,

Rec. *Pulv. præſcripſit.* Unc. ij. *Mellis* vel *Oxymelitis* q. ſ. f. linſtus, capiat

capiat hora somni & primo mane circiter cochl. β . aliis temporibus lambat cum bacillo liquoritia.

Rec. Syrup. de Præfio, de Allio, ana Unc. ijss . tinctur. Croci, Castorei, ana Drach. ij . misce, sumat circiter cochl. parvum in agonibus.

Rec. Sp. salis Armoniac. cum gum. Ammoniac. Drach. ijj . Aq. Limacum, Lumbricorum, ana Unc. ijj . Syrup. de Præfio Unc. ij . misce, sumat cochleatim repetendo intra iv . vel v . horas.

Rec. Pulveris de Eryfimo, vel ex Hedera terrestri æstivo sole collect. Unc. j . Oxymelitis simpl. q . s . s . linctus.

XX. 2. Hæc de methodo, & medicamentis in paroxysmo Asthmatico requisitis. Indicatio altera præservatoria causæ morbificæ, & totius ἀναγωγῆς νόσου νόσους sublationem intendens, duas habet partes sive distinctos medendi scopos: qui ambo plerumque in usu adhiberi & complicari solent. Unus horum pulmonis conformationem, si quovis modo læsa aut viciata fuerit, emendandam; atque alter partium motricium, & spirituum ad eos destinatorum Anomalias tollendas molitur. Utrisque his intentionibus optime satisfiet, si remedia vulgo dicta pectoralia cum Antispasmodicis jungantur, atque horum usus cum medicamentis aliis, totius corporis præparationem, & symptomata emergentia respicientibus intercaletur: in quos fines methodus & remediorum formulæ sequentes adhiberi possint.

Rec. Aloes rosat. Drach. ijss . flor. Sulphuris Drach. j . salis Succini Drach. β . Picis liquida q . s . s . pilul. xxiv . sumantur iv . vespere noctibus singulis, vel alternis aut tertiis. Vel,

Rec. Gum. Ammoniac. & Bdellii in aceto Scillitico solut. ana Unc. β . flor. Sulphuris Drach. ijj . pul. foliorum Eryfimi, & Satureia, ana Drach. β . cum s . q . Syrup. Diasulphuris vel Oxymelitis Scillitici, f . massa, formetur in pilulas exiguas stonend. ijj . omni vespere. Vel,

Rec. Millepedarum præparat. Drach. ij . flor. Benzoin. Drach. β . salis Succini Scrap. ij . extract. Helenii Drach. β . Castorei Drach. β . Croci Scrap. j . Terebinth. Venet. q . s . f . massa in pilulas exiguas efformanda. capiat iv . omni vespere & mane, exceptis purgandi temporibus.

XXI. Quod si formula pilularis non arridebit, aut Pharmaca prædicta minus juvabunt, sequentia deinde pro pulmonibus ab infarctu liberandis tententur.

Rec. Sp. gum. Ammoniac. cum sale Armoniaco destil. Drach. ijj . Syrup. è succo Hedera Unc. ijj . Aq. Limacum Magistrat. Lumbricorum, ana Unc. j . tinctur. Croci Drach. ij . misce, sumat cochlear. j . hora somni & primo mane. Vel,

Rec. Tinctur. gummi Ammoniac. Drach. ijj . Dosis gutt. xv . ad xx . in cochl. j . Oxymelitis, aut Syrupi ex Hedera terrestri. Vel,

Rec. Tincturæ Sulphuris Drach. ijj . Dosis gutt. vij . ad xij . aut xx . iisdem horis medicis, cum vehiculo idoneo.

Pari insuper modo Spiritus alii sale volatili præditi, cumque Syrupis pectoralibus, & aquis Cephalicis permixti, vespere & mane utiliter præscribi possint.

XXII. Loco mixturæ vel Julapii Asthmatici ex aquis destillatis officinalibus sequens magistralis in usum crebrum & multiplicem paretur.

Rec. Radic. Helenii, Ireos Florentini, Angelicae, Imperatoria, ana Unc. iv. Bryonia lib. j. folior. Marrubii albi, Hyssopi, Satureia, Tulegii, Heder. terrestris, ana M. iv. baccharum Fumiperi, Hederæ recentium, ana lib. j. Laur. lib. ß. sem. Fenticul. dul. Carvi, Anisi, Levistici, Aneth. ana Unc. j. Cubebærum Unc. ij. Piperis longi, Caryophyl. Macis, ana Unc. j. incis. omnibus & confusis affunde cervisia Briatauicensis lib. viij. destillentur organ. communibus, liquor totus miscetur, & inter utendum eduleoretur ad placitum cum Saccharo, vel syrupo de succo Hederæ, vel cum Oxymelite.

XXIII. Porro loco Oxymelitis, vel syrupi pectoralis cujuspiam vulgaris, ejusmodi medicaminum in Asthmate magis appropriatorum formulæ sequentes præscribantur; atque imprimis syrupus de Helenio ab Horatio Augenio inventus, eoque nomine insignitus; dein à Platero, Sennerto, Riverio, aliisque practicis celebrioribus commendatus, hic notari, inque usum crebrum adhiberi debet.

Rec. Radic. Helenii & Polypodii quer. præparat. ana Unc. ij. Passularum Corimb. Unc. ij. Sebesten. n. xv. Farfara, Pulmonaria, Satureia, Calamenchæ, ana M. j. fol. unum magnum Tabaci, Liquiritia rase Drach. ij. sem. Urtica, Bombacis, ana Drach. iss. coquantur in mulla diluta, ad lib. iss. & cum Sacchari tantundem f. Syrupus: sumatur vel per se in forma linctus, aut cochlearim vespert, & mane; vel addatur cochlear. j. dozi aqua destillata aut Apozematis.

Rec. Rad. Ireos Florentin. Helenii, ana Unc. ß. Alii excoctat. Drach. iv. Caryophyl. Drach. ij. Benzoini albisimi Drach. iss. Croci Scrup. j. incisa & confusa digerantur calide in spirit. Vini rectificat. lib. j. per 48. horas; colatura addè Sacchari albisimi lib. j. pone in scutella argentea super prunas ardenes, dein liquor accensus agitetur quousque flagrabit, dein flamma extincta in syrupum abibi: exhibeatur eodem modo ac superior.

XXIV. Porro huc referri debent decocta galli veteris, à medicis celeberrimis tum Antiquis tum modernis pro curatione Asthmatis tantopere laudata; quæ licet Septalius velut crassa & effœta damnavit, Riverius tamen postliminio vindicat; atque ad testandam remediij hujus efficaciam, experientiam suam alterius experientia opponit. Jura hæc bini generis, viz. cum vel sine purgantibus, & utriusque varia & diversimoda apud Authores practicos Recepta extant, quæ singula tædio hic esset recensere. Libet unam aut alteram solummodo formulam proponere.

Sine purgantibus exemplum vulgare hoc est. Rec. Radic. Enula & Ireos flor. ana Unc. ss. folior. Hyssopi, & Præstii siccat. ana Drach. vj. sem. Caribami Unc. j. sem. Anisi & Anethi, ana Drach. ij. Liquiritia rase, & Passular. mundat. ana Drach. iij. præparentur & insuantur ventri Galli veteris, qui decoquantur in aq. fontan. lib. xv. donec caro ossibus abscedat; colatura per subsidentiam depuretur: liquoris clari dosis Unc. vj. eum Oxymelitis simpl. Unc. j. Vel si remedium hoc solutivum desideratur, in unoquoque habitu dissolve Cassia recentis & Manna ana Unc. ß. sumatur per plures dies continuos, quandoque per mensem integrum.

Jusculi hujusmodi purgantis formulam idoneam Riverius præscribit.

Rec. Radic. Enula & Ireos florentin. ana Drach. iss. folior. Hyssopi, Tusilaginis, ana M. j. Liquiritia ras. Passular. mundat. ana Drach. ij. ficum pinguium n. iv Senna mundat. Drach. iij. radic. Polypodii quer. sem. Caribami, ana Unc. ss. sem. Anisi Drach. iss. coquantur cum tertina vel quarta

quarta parte galli veteris s. a. & fiat Fuscium pro una vice mate sumendum, coniunctur per xij. vel xv. dies.

XXV. E plurimis quæ subsunt Asthmaticorum exemplis, libet hic casus tantum duos rariore proponere, viz. unius qui morbi hujus mere convulsi, atque alterius qui ipsius partim convulsi, & partim pneumonici, paroxysmi fuerunt obnoxii, historias describere. Vir illustris, procerus, rotulus, & antea satis sanus, postquam à casu latus sinistrum solido cupiam allisisset, exinde tunc noxam, & postea labem Asthmaticam contraxit. Enimvero suspicari fas est, nervorum ad præcordia spectantium, plexum quandam juxta costam per accidens illud læsum fuisse, proindeque postea à tali causa affectum hanc originem duxisse; viz. ut quibusdam temporibus haud certis, primo dolor circa locum istum ingravesceret, & subinde statim dyspnœa gravissima, cum spirabilium omnium contentione laboriosa & diuturna insequeretur; adeo ut durante paroxysmo ægrotans in ipso mortis agone versari putaretur. Ad hunc primò accersebar, postquam per duos dies tali insultu Asthmatico laborans, pene prodeplorato haberetur; cognito tamen pulmones fuisse illæsos, prognosticon nostrum adhuc bene sperare jussit, & statim inito cum aliis medicis consilio, juxta modum sequentem præscribatur.

Rec. Spiritus gum. Ammoniaci cum sale Armoniaco destillat. Drach. iij. sumat gut. xv. ad xx. in cochl. j. Julapii sequentis, superbibendo cochl. v. repetatur sexta quaque hora.

Rec. Aq. flor. Sambuci. Chamomeli, Pulegii, ana Unc. iv. aq. Limacum Unc. ij. Sacchari Unc. j. misce. Intermediis temporibus capiebat dosin pul. sequentis cum eodem Julapio, vel Decocto pectorali.

Rec. Pul. Oculor. Caneri Drach. ij. Salis prunella Drach. iss. Salis Succini Drach. ss. misce, dividatur in viij. partes pro totidem dosibus.

Vesicatoria ampla internis brachiis prope axillas applicabantur, Enemata quotidie, & frictions crebro adhibentur. Horum usu levamen subitum ac inopinatum recepit, atque intra paucos dies paroxysmo isto prorfus immunis evasit. Postmodum vero quoties morbi istius velitationem quandam persentisceret, illico spiritus istius dosin largam, cum eodem Julapio, ter aut quater in die sumebat; quo remedio modo præservationis, modo curationis gratia frequenter sumto, supra biennium Asthmatis antea habitualis insultu quovis immani & terribili caruit, ejusdem interea leviores quosdam attractus facile dissilabiles subinde passus.

XXVI. Senex perhonorificus, multis magnisque titulis insignitus, iidemque omnibus major, postquam per aliquot annos unaqueque hyeme tussi cum spuro moderato, & satis benigno obnoxius degisset, sub finem novissimi Autumni, à longo itinere domum reversus (à frigore uti putabatur suscepto) minus recte valebat: querebatur enim de dolore in medio pectore juxta sternum excitato, qui vesperi quam primum lecto incalefceret, ingravescens, somnum perturbabat, & plurima nocte valde molestus erat: sine quavis tamen dyspnœa, aut Asthmatis signo evidenti. Ad dolorem hunc tollendum, & purgatio, & phlebotomia celebrantur, pectoralia & Antiscorbatica quotidie exhibentur, loco dolenti linimenta & fots applicantur, sine magno tamen fructu aut levamine: nam quæ deinceps alteratio contigit, potius in deterius cessit; nam dolori paulo remissius habenti, respiratio difficilis & impedita supervenit, ita ut à primo somno aut appultu ejus statim Asthmaticus fieret, atque anhelus, & circa præcordia laborans in lecto erectus sedere cogeretur. Porro hujus-

modi dyspnœa, & spirabilium agitatio convulsiva non modo quovis vesperi redibant, sed indies immaniores facti longius durabant; proinde ut nocte quadam à primo somno evigilans, Asthmatis paroxysmo gravissimo, qui ipsum tantum non interemit, per plures horas afficeretur. Medici longe absentes, quamvis circa *μεσορυσίον* desiderati, non ante auroram sequentem advenerunt; interea propter phlebotomiam à Barbitonfore celebratam, Dominus illustris ab ipso sepulchri ore revocatus revixit; deinde vero incitis medicorum consiliis, isto die diæta tenuis, & alvi per enema subductio præscribuntur: vesperi & primo mane cepit spiritus gum. Ammoniac. cum sale Armoniaco destillati gut. xii. cum vehiculo appropriato, ejusque usum postea per plures dies continuabat; vesicatoria internis brachiis prope axillas applicabantur; insuper Julapia & decocta pectoralia, elegendata, enemata, quin & blande cathartica inrerum vices suas habuerunt; item phlebotomia post biduum iterabatur. Cum prius pro haustu matutino cervisiz cum absinthio & cochlearia circiter libram bibere solebat, loco hujus circa horam octavam cepit Elixiris proprietatis Tartarisati gut. xv. cum haustu Coffee ex decocto salviae parati. His remediis paroxysmi Asthmatici de solita ferocia statim remiserunt, in tantum ut cujusque noctis initium & finis satis tranquilla fuerint, circa mediam vero leves circa præcordia perturbationes eum insomnem & erectum, per horam unam aut alteram detinebant. Medicamenta quædam alia à medicis fuerunt proposita, aliaque diversimoda ab amicis clanculum oblata, quæ tamen vir Honorabilis aut penitus respuit, aut cito fastidivit; idque potius quia vergente tunc hyeme à veris appropinquantis adventu, & auræ agrellis fruitione, citra multæ pharmacie opem reconvalescencia speratur. Quare è medicamentis supra citatis modo hæc modo illa per vices tantum breves usurpavit, & interdum à quibusque feriari solebat; interim vero licet insultus Asthmatici parum aut minime eum uti prius noctu incesserent, tamen ob pulmones plurimum infarctos, & humorem serosum in pedes delapsum, citatius incedere, aut loca acclivis ascendere, sine gravi dyspnœa, & præcocationis periculo nequibat; jamque (cum hæc scribo) deinceps non tam Asthma aut Phthisis, quam hydrops timeretur.

XXVII. Casus hujus Aetiologia ex supra dictis satis liquet, viz. Asthmatis hujus procatarris una in pulmone valde obstructo versabatur, proinde ut cum sanguis effervescens præcordia impetuosius pertransiret, aer ad ipsum eventilandum requisitus non satis uberi copia admitti potuerit; quare ad hunc defectum supplendum necesse fuit pulmones, eorumque organa moriva, in nixus crebriores & vehementiores incitari. Postea dein huic accessit fibrarum pectoris motricium diathesis spasmodica: quippe materies heterogenea una cum succo nerveo in eas partes decedens, & ad plenitudinem aggregata, primo dolorem, & postea in organis pneumonicis spasmos atroces & periodicos excitavit: jamque diathesi hæc posteriori quamvis cessante (quia scilicet materies elastica & spasmodica à serosa illuvie obtunditur, aut obruitur) adhuc tamen procatarris altera manet, alterumque comitem, viz. cacodæmonem seipso deterioram, sc. hydropem conscivit.

SECTIO I. CAP. XIII.

De Pectoris Hydrope.

Pectoris regionem Hydrope nonnunquam affici, & certo & multiplici indicio plane constat: namque illud in viventibus aquarum fluctantium sensus ac sonitus, inque defunctis *anatomice* Anatomica evidentissime demonstrant. Attamen circa morbi hujus causam, & fiendi modum, quibus nempe viis, & quali ritu dispositis, aquarum intra Thoracis specum aggestio primo incipiat, dein sensim augetur, & saepenumero insensum donec morbus deploratus evadit continuetur, res adhuc in abstruso latet. Si quando hydropis aut Anasarcae affectus generalis exillens, & carnes, & viscerum cavitates, ubique, aut plerisque in locis occupaverit, nihil mirum est, si aquarum istarum illuvies etiam pectoralia occupabit; attamen præterea interdum accidit regionem Thoracicam, aut primo, aut solummodo inundari, cæteris interim partibus ubique satis sanis, aut secundario tantum læsis.

II. Circa morbi hujus ortum, & generationis modum valde ambigitur, undenam & per quos ductus, aquarum illuvies, uspiam intra Thoracis specum reperta illuc perveniat. Authores nonnulli eam desuper, viz. à capite per tracheam descendere, alique scaturiginem ejus ab infra derivantes, à cavitatem abominis, quandoque item ab hepate vel liene, aquas istas in pectoris cavitatem per vias nescio quas cæcas deferri statuunt. Verum neutra ex his sententiis aut assensum nostrum vindicat, aut elenchum meretur: nullus enim sanguinis, & humorum in corpore transitus perpendicularis, aut hanc, aut istam commeatu viam agnoscat; quin vero statuere oportet, humorem serosum hydropem pectoris excitantem, illuc pervenire aut specie vaporis, qui à præcordiis & Thoracis parietibus exhalatus, in aquam facile condensatur; vel secundo serum illuc deponitur sub propria forma, quatenus nempe è vasorum, sc. Arteriarum osculis referatis, in cavitatem istam exudat. Utrum lymphæ ductus, aut chyliiferi, alicubi aperti aut disrupti, morbum istum quandoque pariant, mox disquiretur.

III. Quoad prius, in tantum probabile est, Hydropem pectoris, à vaporibus intra specum ejus condensatis nonnunquam oriri, ut mirum videatur quomodo uspiam secus habeat, aut quispiam à tali affectu immunis degat. Quantum enim vaporis est, quod à sanguine ebulliente decedit? cumque in præcordiis iste insignius deservet, qui fieri potest, quin vapor copiosus in claustro hoc, velut sub Alembico conclusus, in aquam condensetur? Et quidem non facile erit determinare, cum halitus vaporosi intra pectoris specum ita perpetim aggerantur, quid de iis fiat, quomodo absumentur, aut exinde foras ablegantur. Profecto dicendum erit, eos vel Thoracis parietes penetrare, vel (quod potius videtur) in pulmonum poros insinuari, adeoque inter expirandum avolare. Utraque sane via vapores Thoracici exhalare possunt: & forsitan si alterutra deficiat aut præpediatur, propterea hydrops pectoris accietur.

IV. 2. Verum insuper opinari subest morbum hunc etiam modo altero, (viz. quatenus serum sub propria forma è vasis exudat) interdum contingere. Enimvero in constitutione corporis cacochymica, aut valde scorbutica, ubi sanguis aquosus & debilis serum superfluum è compage sua passim dimittit, & ab arteriarum osculis etiam laxis & patentibus ubique eji-

siens circulationis filo excludit, nihil usitatus est, quam cavitates viscerum, nec non & præcordia, imo & cerebrum ipsum illuvie aquosa inundari: porro in tam generali ad hydropern diathesi, regionem modo hanc, modo istam vel alteram, primo & nonnunquam fere tantum occupari; quandoque item penetralibus intactis, carnes exteriores, sc. musculos eorumque interstitia, ab illuvie serosa inundari.

V. 3. Inter vasa materiem hydropicam in pectoris cavitate infundentia, Lymphæductus, & Tubi chyliiferi merito in suspicionem veniunt. Ad priores quod spectat, *anatomica* Anatomica constat, ingens horum fatalitium totos pulmones perreptare, atque ab exterioribus eorum oris ceterius latus, versus ductus Thoracicos tendere, iisque laticem suum, quem à sanguine arterioso superfluum ubique absorbent, maxima ex parte infundere. Si quando igitur hæc vasa obstruantur, aut quoquo modo à munere suo defungendo impediuntur, necesse erit aquarum in pulmone aggestionem fieri; quæ postea in pectoris cavitate decedentes, regionis istius hydropern excitabunt. Enimvero hæc lymphæ in compagem pulmonarem restagnante, sæpenumero accidit vesiculas hydatidas dictas, in extima hujus visceris superficie excitari, quæ postea disruptæ, & aquas in thoracis cavitate dimittentes, ibidem Ascitem producunt. Hujusmodi affectus in ovibus, quando ob tempestatem humidiorum, & pascua aquosa ab hydrope gregatim intereunt, passim cernitur. Et quidem nonnunquam in homine, pectoris Ascitem à tali causa procedere sequens Historia (cujus subjectum morbi hujus spirans exemplum existit) plane arguere videtur. Nuper Adolescens satis sanus & robustus venationi, equitationibus improbis, aliisque corporis exercitiis quantumvis immodicis, dudum impune assuetus, tandem in Thorace plenitudinem seu velut inflationem quandam persensit; in tantum ut pulmonis latus sinistrum intumescere, & cor extra locum suum dextrorsum protrudi videretur: eamque ex parte pulsatio ejus maxime percipiebatur. Postquam in hoc statu aliquandiu persisterat, quodam die cujusdam quasi vasis intra Thoracis cavitate disrupti sensum habuit, indeque per semihoræ spatium in regione ista humoris velut ab alto in pectoris fundum cadentis, stillicidium non tantum ab eo percipi, sed etiam ab astantibus audiri potuit. Quamquam affectus hujus raritate primo attonitus esset, quia tamen exinde quoad vires, appetitum, somnumque, aliæque naturalia satis recte valeret, mox denuo securus, & medicinæ negligens evasit: postmodum vero à corporis motu, inclinatione, aut agitatione quavis in latere sinistro aquæ intus aggestæ fluctuatio ab ipso persentiebatur; quin etiam ab aliis motus, & tonitus evidentissime, tum tractatu tum auditu percipiebatur. Hinc cum extra dubium fuerit Dominum insignem pectoris hydrope tunc affici, ita verisimillimum videbatur morbum istum ex eo originem duxisse, quod lymphæductus ad pulmonis latus sinistrum spectantes prope insertiones suas in ductum chyliiferum primo obstruæti, ad molem ingentem intumescerent, & postea disrupti humorem suum in Thoracis cavitate extillarent.

VI. Quando nunc præcordiorum, arcisque adeo vitalis inundatio immineret, tandem vir egregius sibi prospiciendum ratus medicinam adit, & curationis ergo pharmaca quædam ruri sumit, sine ullo tamen fructu notabili. Deinde Londinum adveniens primo D. D. *Lower* sibi prius notam consulit. Hic Thoracis apertionem quasi unicum remedium proponens D. D. *Michletswait*, meque in consilii partes adici curavit. Dein communi statim omnium consensu lateris sectio decernitur: itaque post factam totius provisionem, chirurgus inter sextam & septimam vertebra cauterium applicuit, & postridie foramini in pectoris cavitate secto causticam indidit, quo facto statim liquor crassus, ac instar chyli albescens &

quasi lacteus effluebat. Hujus prima vice tantum sex circiter unciaë detrahebantur, & postredie tantundem. Die tertio cum paulo major quantitas exire sineretur, magno statim languore affectus, & deinde febricitans, per diem unum aut alterum male habuit. Quapropter donec temperiem & vires reciperaret, materiæ istius exitum inhibere, visum est: postea vero ejusdem evacuatione tantum parca quotidie facta, pectoris cavitas fere in totum inaniebatur: adhuc vero canalem cum epistomio in foramine gerit, quo semel nycthemeri spatium aperto humoris usque tantillum emanat: interim stomacho vultu & viribus valens, foras obambulat, equitatur, aliaque exercitia prius assueta satis vegete obit. Pharmacia haud multa usus est, aut opus habuit. Post sectionem Cardiaca temperata, sc. pul. Perlarum, Julapia, & quandoque hypnotica, & postea decoctum traumaticum quotidie bis sumendum præscripsimus.

VII. Hac methodo, & medicamentorum formulis aliquandiu continuatis, vir insignis temperiem, vires, corporis habitum, imo & pectoris immunitatem recuperare visus erat, usque tamen cannam argenteam in lateris foramine (è quo ichor quotidie effluxit) gerebat: cumque post aliquot menses hac subtracta fontanella ista ocluderetur, intra pectoris specum ejusdem humoris, per sonitum & fluctuationem perceptibilis aggestio fiebat: deinde vero cum recurrente morbo idem recurreret remedium, proindeque lateris apertio decerneretur (forte natura hoc chirurgi munere defungente) ea sponte obveniens, materiæ ad erumpendum aptæ exitum præbebat. Jamque necesse incumbit ad præcavendam pectoris illuviem, foramen istud quasi lacunam constanter patefieri.

VIII. 4. Ex his satis constare arbitror, pectoris Asciten quandoque ob vasa lymphica intra pulmonem disrupta exoriri; nec minus dubito quin idem affectus etiam à ductibus chyliiferis intra thoracem diffractis excitari possit; attamen hic casus tam raro contingit, ut eum hætenus neque ex propria observatione nec aliorum relatione cognoverim. Porro minime refert talis morbi Aetiologiam inquirere, quia non tantum incurabilis, sed brevi lethalis existit, quia sc. à chyli inundatione præcordia statim obruentur, simulque sanguis & spiritus animales succi nutritii vestigiali solito defraudati illico exolventur.

IX. Ex variis hujus morbi causis modo designatis, facile erit differentias ejus colligere: nam primo pectoris hydrops aut affectio simplex & primaria est, regioni huic peculiaris; aut secundaria, sc. hydropi generali superveniens, uti in cachecticis crebro assolet. Secundo hic morbus distinguitur quoad loca affecta, nempe quatenus aqua vel in toto pectore colligitur, vel tantum in altero ejus latere. Tertio quoad materiam in Ascite pectorali aggestam, quæ modo limpida & plane aquosa est, modo crassior, albicans, & quasi lactea, qualis in præcedenti historia describitur.

X. Signa diagnostica satis manifeste hunc morbum produnt: nimirum aquarum fluctuatio tractatione, & corpore inclinato sensu percipitur, ejusque sonitus plane auditur. Porro affecti tussis sicca & inani plurimum molestantur, necnon dyspnœa fere continua & gravi, præsertim dum loca acclivia ascendunt, afficiuntur: insuper adsunt sitis cum febricula, & noctu post primum somnum, propter vapores à calore tunc intensiori elevatos, magna inquietudo, & corporis jactatio. His interdum accedunt cordis palpitatio, pulsus intermittens, aut perturbatus, & crebra animi deliquia. Quoad prognosin, morbus hic sanatu semper difficilis existit, & ex opinione vulgi incurabilis habetur. Et revera si abdominis Asciti aut Anasaræ in toto corpore excitatæ superveniat, deploratus jure censetur; attamen si affectio sit primaria, & corpori alio sano contigerit, de curatione haud protenus desperetur.

XI. Quod ad morbi hujus Therapeiam spectat, indicationes primariæ, juxta commune in plerisque aliis affectibus medendi methodum, erunt tres: sc. *cuvatoria*, *præservativa*, & *vitalis*.

XII. Prima aquas in pectoris cavitate aggestas quoque modo evacuandas respicit. Secunda ne subinde nova ibidem illuvies colligatur, præcaver. Tertia vires instaurandas, & symptomata eas lædencia quamprimum tollenda procurat.

XIII. Ut primæ Indicationi satisfiat, atque ut pectoris Ascites inanietur, duæ tantum viæ seu evacuationis modi, quibus aquarum illuvies ista educatur, occurrunt: nimirum vel ut pectoris vasa & humorum ductus inaniti lympham istam rarefactam resorbent, & dein aut sanguinis aut æris comæatu foras convehant; vel secundo ut per lateris sectionem aquæ istæ in propria specie affatim educantur.

XIV. Prior iste modus etiam rarius, quandoque tamen succedit: quod equidem ex propria observatione testari possum. Enimvero pulmonum compages, intus spongiosa, & extrus porosa admodum, aquis substratis dum quaque diafoles vice immergitur, eas in vaporem conversas nunquam imbibit, adeoque vel sanguini remandat, vel cum aere jugiter expirato ore exhalat. Hujusmodi effectus pro morbo isto sanando ut facilis contingat, subsidia medica hic in usum adhibentur: itaque propter intentionem istam, sanguinis, aeris, & humorum ductus quantum licet inaniri, & vacui servari debent. In hunc finem purgantia, diuretica, & diaphoretica mitiora methodice, & per vices exhibeantur; item remedia Thoracica & expectorantia locum vendicant; victus sit tenuis & casticiens, & ejusmodi quoad omnia regimen instituitur, quod sanguinem plus exhalare, & humores quosque superfluos evaporare faciat. Medicamentorum in hos usus accommodorum libet hic formulas quasdam subjicere.

Rec. Radic. Charesolii, Rusci Brusci, Polypodii qu. ana Unc. j. folior. Eupatorii, Adianti, Botryos, Hedera terrestris, ana M. j. sem. Caribami Unc. j. radice. Ireos florentin. Unc. ss. sem. Ebuli Drach. v. rad. calami Aromatici Unc. ss. coquantur in aq. fontan. lib. iv. ad tertie partis consumptionem, dein colatura adde foliorum Senna Unc. iss. Agarici Drach. ij. Mechoac. Turbit. ana Unc. ss. Santal. citrin. Drach. iss. rad. Galang. minoris Drach. j. ebulliant clausæ per horas ij. dein coleur. adde mellis opt. Unc. ij. & clarificetur cum ovi albumine, f. hydromel purgans, dosis Unc. vj. ad viij. mane, bis vel ter in septimana. Vel,

Rec. Calamelanos Scrup. j. resin. Falap. Scrup. ss. Balsam. Tern. q. f. f. pilul. iv. sumantur mane repetendo intra v. vel vj. dies.

Rec. Tinctura Sulphuris Drach. iij. capiat gut. vij. ad x. hora somni & primo mane in cochl. j. mixtura sequentis superbibendo cochl. iij.

Rec. Aq. Limacum. Lumbricorum, Raphani composit. ana Unc. iv. Aq. è Succo baccarum sambuci fermentat. lib. j. syrup. è succo Hedera terrestris Unc. ij. misce, f. Julapium. Vel,

Rec. Tinctur. gum. Ammoniac. vel Galbani; exhibe ad gut. xx. vesperi & primo mane cum eadem mixtura. Vel,

Rec. Milipedarum præparat. Drach. ij. flor. Sulphuris Scrup. ij. florum Benzoin. Scrup. j. pul. sem. Dauci, Bardana, ana Drach. ss. Terbinthina Venet. q. f. f. massa, formetur in pilulas exiguas, sumantur iv. vesperi, & primo mane; superbibendo haustulum ejusdem Julapii.

Hora nona matutina & quinta p. m. sumatur haustus aqua Calcis vive composit. ad Unc. iv. per se, vel cum alio medicamine appropriato.

Tro potu ordinario sumatur bocherum sequens.

Rec. Radicum Sarsaparil. Unc. vj. China Unc. ij. ligni Santal. albi, citrin. ana Drach. vj. ras. Eboris, C. Cervi, ana Drach. iij. rad. Calam. arum.

*aromat. Unc. ss. Paſul. exacinat. lib. ſs. Liquir. Drach. iij. ſ. a. inſuſ-
dantur & coquantur in aq. ſoman. lib. xij. ad vj. ſ. colatura.*

XV. Olim ante xxv. annos cum Oxonii degerem, ad Juvenem ſeholarem accerſebar, qui per tres hebdomadās de dolore Thoracis, & dyſpnœa graviffima veſperi conſtanter, inſuper à corporis motu citatori, aut greſſu acclivi ſupra modum inſeſtante, laborat: in neutrum latuſ diu potuit diſcumbere, verum neceſſe habuit in lecto ſupinus uſque jacere, & cum capite erecto; ſi forſan in latuſ alterutrum diſcumbere niteretur, corporis ſituſ iſtuſ illico dolor aſſequebatur; & ſi forſan à latere uno in alterum ſe devolveret, etiam dolore ſtatim tranſlato, perſenſit velut aquas è loco in locum fluctuare. Hinc merito; Aſcitiſ pectoraliſ ſuſpicio incidit, de quo ut certior fierem, præcepi ut ſupinus ſupra lectuſ jacens, caput à margine ejus uſque ad pavimentuſ reclinari ſineret; illico perſenſit aquæ verſuſ claviculāſ decuruſuſ, ſimulque illuc doloriſ metataſtiſ: inſuper hiſ ſi quando à motu, calore lecti aut foci corpūſ pluſ ſolito æſtuaret, illico in Thorace tanquam aquæ ſupra ignem ebullientis ſenſuſ habuit, ſimulque de vertigine, & levi ſpirituſuſ defectione conqueſtuſ eſt. Quandoquidem ex hiſ rite perpenſiſ colligere liceret, eum pectoriſ Hydropo affectuſ fuiſſe, methoduſ & medicamenta ſequentia cum ſuſceſſu præſcripſi.

*Rec. Calamelanoſ gr. xv. reſin. Falap. Scrup. ſs. Syrup. Roſar. ſoluſ.
q. ſ. ſ. pilul. iij. cepit mane primo, & duodecim habuit ſedēſ cum magno lo-
vamine; dem die tertio ab eodem medicamine tantuſ quater alvūſ deſicciaba-
tur, ſed cum majori adhuc fruſtu; cepit poſtea per pluſes dieſ Apozematūſ
diſtenciſ & pectoraliſ Unc. vj. bis in die: demique ultimo, cathariſico ſodem re-
petito iniegre convaluſit*

SECTIO II.

*De Medicamentis Splanchnicis, sive quæ
viscera imi Ventris respiciunt.*

C A P. I.

*De Ictero ejusque remediis, eorumque operandi
modis & Aetiologiis.*

HÆtenus Thoracis Pathologiam, simulque Pharmaceuticam satis fuse explicavimus, jam proxime sequitur circa imum ventrem ejusmodi pensum absolvere. Verum medicamina ad hanc regionem pertinentia, eorumque operandi modos, & rationes, una cum ventriculi & intestinorum Anatome, in superiori tractatu jam jam maxima ex parte descripsimus; remedia stomachica, dysenterica, aliaque intestinalia, imo & diuretica, una cum singulorum Aetiologiis tractavimus; porro de remediis Hypochondriacis, & Hystericis alibi ex professo egimus. Quod itaque superest, de affectibus Hepaticis tum propriis, tum ei vulgo ascriptis, eorumque medelis in hac sectione differemus; attamen in his singulis, circa partem pharmaceuticam, potius quam pathologicam plus operæ impendemus.

II. Morbi præcipui quibus Hepar, ejusque appendix, implicari solent, sunt Icterus & Tumor; atque sub posteriori hoc, plures alii affectus, sc. Obstructio, Inflammatio, induratio, & scirrhus accensentur: quibus omnibus remedia vulgo Hepatica dicta, quæ & magnam pharmacoepiæ partem constituunt, vulgo destinantur.

III. Icterus aut per se morbus est, primario incipiens, de quo hic proprie agitur; aut alterius morbi effectus, sive productum; uti cum febris intermittenti supervenit, quam & sæpenumero judicat, de quo etiam mox obiter dicemus.

IV. Ictericæ Affectio ex communi plurimorum consensu exoriri statuitur, in quantum flava bilis, è venæ portæ finibus, in pori biliarii ductus non omnino, aut non satis excepta, in massam sanguineam restagnat, eamque virore suo (unde etiam cutis inficitur) inquinat.

V. Obstructio ista, multis modis, & variis in locis contingere solet. Quandoque enim fit juxta extremos utriusque generis vasorum, sc. venæ portæ, & pori biliarii fines; quorum intercapedines ob hepatis parenchyma intumefactum, aut alias vitiatum, nonnunquam comprimi, & obturari accidit; quapropter humor felleus è portæ valis secretoriis, in vasâ altera exceptoria minime traductus, in sanguinem regurgitat. Secundo humoris fellei transitus interdum in medijs pori biliarii ductibus interceptitur; in quantum sc. horum cavitates materia aut viscosa, aut sabulosa, & nonnunquam lapidea implentur; uti passim cernitur in jecinoribus jumentorum, hyberno tempore dum fecno ac stramine vescuntur. Tertio ex observatione

observatione Anatomica etiam constat obstructionem Icteri causam nonnunquam in ipsa vesica fellea, aut in meatu cystico fieri; siquando enim illa lapidibus impleta bilem non recipit, aut hic obturatus aut coalescens, bilis versus intestina descensum inhibet, humor iste quamvis à sanguine bene secretus, in massam ejus reflueret cogitur, adeoque morbum regium parit.

VI. Contra receptissimam hanc opinionem, qua statuitur Icteri causam plerunque citra vesicam felleam, aut circa ipsam versus hepar consistere: Cl. Sylvius omnino ultra hanc, viz. in meatu cystico aut ductu communi eam collocat. Quippe bilem non è sanguine intra ductus hepaticos secerni, sed in ipsa cysti fellea, ex humore per arterias illuc advecto progigni supponens; partem ejus maximam per pori bilarii ductus superius latam, sanguini propter insignes quosdam usus suffundi, partemque alteram etiam ob fines necessarios, inferius ad intestina descendere statuit: quomobrem si posteriori hoc emissario occluso, bilis tota sursum in sanguinem evehatur, eum humore isto nimis saturans à crasi genuina in Ictericam pervertet.

VII. At vero ne meatus cystici, aut ductus communis occlusio (cujus neutra facile, aut à levi occasione contingit) ad Icterum quemcunque excitandum minus efficax videatur; idcirco si ve ralis obstructio locum habet, si ve non, insuper ingeniose supponit Vir Clariss. bilem dum in cysti generatur, quandoque mutationem notabilem subire, propter quam moveatur, & feratur impetuosius, & copiosius, versus sanguinem, cui tamen solito minus permisceatur, sed ipsi duntaxat confundatur, adeoque facilius ab eodem recedat, partesque solidas colore suo inficiat & tingat.

VIII. Quod autem bilis in Ictero cum cæteris humoribus permisceri, aut intime uniri inepta reddatur; fieri statuit, à spiritu nimis volatili ei copiosius admixto, ipsamque proinde spirituosorem aliisque immiscibilem faciente. Assertionem hanc binis instantiis confirmat, in quantum sc. venenum à vipera morsu spirituosissimum, atque potus generosior, sc. vini, aut aquarum ardentium aliquamdiu usurpatus, Icterum accersit. Insuper hypothesi huic fidem asseruere nititur, eo quod morbus iste non tantum à medicamentis deobstruentibus, verum ab iis quæ salis volatilis ferocientis vim retundunt, (cujusmodi sunt decoctum seminis cannabini, item sapo Venetus, cum multis ejusdem farinae) curari solet.

IX. Non hujus loci, neque ad propositum nostrum est, ad hanc litem dirimendam descendere: neque temere nunc determinare ausim (postquam tot egregia recentiorum ingenia res fatigavit) utrum bilis revera conficiatur in cysti fellea, vel annon à sanguine intra hepar, magnum secretionis organum, duntaxat separetur; fateor posteriorem hanc sententiam mihi potius aridare. Et quidem hæc serio perpendens opinari ducor, Icteri causam in eo potissimum consistere, quod bilis in hepate secreta, ob vias obstructas, non omnino aut non satis ad vesicam felleam transferatur, quin necesse habeat in massam sanguineam regurgitare; interea tamen haud inficias imus, affectum hunc (etsi rarius) à meatu cystico, aut ductu communi obstructis interdum exoriri posse. Cæterum in cause morbificæ partem, & forsan aliquando totum, etiam sanguinis vitium accedere putamus; quando nimirum ob particulas ejus sulphureas, & salino-fixas supra modum exaltatas, bilis in cruoris massa uberius ac ocios progignitur, quam per vias ordinarias secerni, aut foras amandari queat; quare hæc à sanguine cum sero ubique decedens, partibus solidis affigitur, iisque tincturam suam imprimat. Et proculdubio ob hanc rationem est quod venena quædam, & imprimis viperarum morsus, atque potus generosior diutius usurpatus, in corpore prius sano morbum Arquatam inducit, pro cuius Therapeia interdum phlebotomia, & medicamina sanguinem ad rectam

crasin reducentia, plus quam deobstruentia prodesse solent. Porro ob hanc causam esse videtur, quod febris tertiana intermittens, ita frequenter in Ictero terminatur; quippe haud suspicari licet, postquam in singulis paroxysmis tanta sanguinis & humorum agitatio per frigus & aestum, eorumque tanta per vomitum aut sudorem evacuatio contigerit, ductus hepaticos quoquo modo obstrui posse; ac vero sicuti paroxysmi febriales accientur, in quantum sanguinis pars sulphurea nimis evecta, succum nutritivum primo in materiam morbificam pervertit, & dein accensa eandem absumit, & exterminat; ita postea cum sal fixus demum in sanguine una cum sulphure exaltatur, ideoque bilis pura puta copiose progignitur, propter salis fixi vim restinctivam sanguinis accensio febrilis cessat, ejuisque loco dyscrasia Ictericæ succedit. Quemadmodum autem sanguis ad dyscrasiam sulphureo-salinam nimis evectus, Ictero quibusvis ut ut minime prædispositis accersit, ita in aliis quantumvis prædispositis, viasque bilarias obstruatas habentibus, cruoris sulphur nimis depressum, morbi istius immunitatem parit; enimvero cognovi plures cachecticos & phlegmaticos, tamen hepatis quoad plurimos ejus ductus obstructione & induratione laborant, Ictero caruisse.

X. Circa morbi hujus Aetiologiam, non est operæ pretium amplius ut disquiramus; ad Therapeiam quod spectat, tres erunt primariæ Indicationes, quas omnes (siquidem quæ sit potissima & primo adhibenda, fere semper latebit) simul prosequi oportebit; itaque medendi intentiones erunt. Primo ut ductuum obstruções, siquæ forsân aut in poro bilario, in meatu cystico, aut alibi circa hepar, vel vasa choledocha fuerint, aperiantur. Secundo ut sanguis, ne bilem supra modum progignat, aut secretioni ineptum reddat, ad justam temperiem & crasin reducatur. Tertio æmum ut vires sustententur, & symptomatis eas præcipue lædendibus occurratur.

XI. 1. Ut primæ Indicationi satisfiat, evacuationes catharticæ, tum per vomitum, tum per sedem, quibus bilis versus intestina descensus irritetur, simulque vasa obstruata, magna eorum succussione facta, ab infarctione liberentur, egregie conducunt. Secundo Medicamenta acria, amara, falsa, aliaque incitatione quadam prædita, quæ bilis in hepate aggesta, & stagnantis motum stimulent, adhiberi debent; huc etiam referre oportet, quæ ex similitudine substantiæ & velut signatura, quatenus nempe succo flavo prædita sunt, contra Ictero juvare creduntur; attamen pleraque ex his quoniam urinas, aut sudores cient, sub eadem qua priora, sc. evacuantium classe, satis apte recenseri possint.

XII. Secunda Indicatio alterantia omnino requirit, medicamina sc. quæ sulphuris ac salis fixi exaltationes sive efferationes deprimant, atque salis volatilis interim depressi restitutionem promoveant; propter hos fines remedia sale acido, aut volatili prædita, in super chalybeata adprime conducunt; hinc spiritus salis, vitrioli, succus limoniorum, item spiritus C. Cervi, item sterucus ovinum, anserinum, crocus martis, aliaque diversimoda ejus præparata, in Ictero sæpe cum fructu præscribi solent.

XIII. Tertia Indicatio vitalis vires instaurandas, & symptomata quibus lædantur tollenda procurans, plures & diversimodas medendi intentiones suggerit, quas omnes aut præcipuas speciatim enumerare, & præscribere operis ac tædii immensi foret; quapropter regulas quasdam circa dietam generales, & remedia quædam Cardiacæ & Anodyna in hoc casu appropriata subdemus.

XIV. Designatis ad hunc modum Indicationibus Therapeuticis, jam proxime incumbit quibusque modo propositis medendi intentionibus medicamenta selectiora, viz. tum simplicia, tum composita accomodare, & remediorum, quæ ad hunc morbum præcipuæ notæ habentur, operandi

modos, & rationes explicare. Primo igitur pharmacorum Evacuantium in Ictero appropriatorum formulas proponemus.

1. Vomitoria.

XV. Pharmaca Emetica in Ictero recenti, dum viscerum tonus & vires constant, sepiissime juvare solent; quatenus nimirum & ventriculorum phlegmatis viscosi saburra in hoc morbo fere semper aggravatum alleviant; insuper & vasa choledocha irritando, atque ductus omnes hepaticos valde succutiendo, infarctiones eorum expediunt, & bilis per vias prius affluetas transitum sollicitant.

Rec. Infusionis Croci Metal. Unc. ss. ad Drach. vj. Vini Scitlicici Unc. j. Oxymel. simpl. Unc. ss. f. vomitorium cum regimine sumendum.

Vesperi præcedente interdum exhibere convenit mixturam sequentem pro facilitanda vomitione præparatoriam.

Rec. Pul. radicum Asari, facula Aronis, ana Scrup. j. Tartari vitriolat. Scrup. ss. Oxymelitis simplicis Unc. j. misce.

Rec. Sulphuris Antimonii gr. vij. Scammonii sulphurat. gr. viij. Cremoris Tartari Scrup. ss. f. pulvis, detur è cochl. j. panatella.

Rec. Fol. Asari 9. incisus & contusus affunde Vini albi Unc. iij. exprimatw succus, detur mane cum regimine.

Rec. Gum. Gut. præp. gr. viij. Tartari vitriolat. gr. vij. f. pulvis.

2. Cathartica.

XVI. Medicamenta purgantia in hoc morbo sive recenti, sive inveterato locum habent, viz. tum ut uberior excrementorum proventus subinde è primis viis subducatur, tum ut vasa choledocha ad excretionem stimulentur.

Rec. Electuarii è succo Rosarum Drach. iij. Rhabarbari Drach. j. salis Absinthii, Cremoris Tartari, ana Scrup. ss. Syrup. de Rhabarb. q. s. f. bolus.

Rec. Radie. Lapathi acuti præp. Unc. j. summitatum Absinthii pontici, Centaurii minoris, ana P. ij. rad. Gentian. Curcumæ, ana Drach. ij. Santal. citrin. Drach. j. coq. in aq. fontan. lib. iss. ad lib. j. circa finem adde Sennæ opt. Drach. vj. Rhabarb. opt. Drach. iij. Agarici Drach. iss. sem. Coriandri Drach. ij. Vini albi Unc. ij. effervescent clausè per horas ij. dein f. colatura per subsidentiam depuranda: Dosis Unc. iv. ad vj. cum Syrupi de Rhabarbaro Unc. j. aq. Lumbricorum Drach. iij. f. potio repetenda per tres vel quatuor dies continuos, vel alternos.

In constitutione debiliori.

Rec. Rhei electi Drach. ij. Agarici Trochiscat. Drach. ss. Cinnamom. Scrup. ss. Zinz. Scrup. s. f. infusio in Vini albi & aq. Cichorei, ana Unc. iij. clausè & calide per iij. horas, in colatura dissolve Syrup. de Rhabarbaro Unc. j. aq. Lumbricorum Drach. ij.

Rec. Pul. Rhabarb. Drach. s. ad Drach. j. salis Absinthii Scrup. j. f. pulvis.

Rec. Pilul. Russi Scrup. j. extract. Rudii Scrup. ss. f. pilul. iv. sumantur mane cum regimine, repetendo intra iv. vel v. dies.

XVII. Tertio sequuntur *Deopspilativa*, quæ item *Diuretica*, vel *Diaphoretica* existunt, quorum etiam nonnulla ob substantiæ similitudinem *Specifica* habentur: hujusmodi medicamina & bilis à sanguine secretionem promovent, ejusque secretæ, per ductus & meatus in hepate minus patientes, transitum urgent. Porro interim ea sanguinem fundendo, & serositates & recrementa ejus biliosa aliquatenus per sudores aut urinas amandari faciunt.

Rec. Elixir. proprietatis Unc. j. sumat gut. xx. mane, & hora quinta p. m. cum vehiculo idoneo. Eodem modo tintura *Antimonii*, aut *salis Tartari*, item *Mixtura simplex* in majori dosi sæpe cum fructu exhibentur. Pro vehiculis etiam propter eandem medendi intentionem *Apozemata*, *Aqua destillata*, & *Fulapia* conveniunt.

Rec. Radic. *Chelidonia majoris*, *Urtica urentis*, *Rubia tinct.* ana Unc. j. *summitatum Absinthii pontici*, *Marrubii albi* siccant. *Agrimonia*, *Chama-dryos*, ana M. j. sem. *Santonici* Drach. ij. ras. *Eboris*, C. C. ana Drach. ij. *Santalii citrini* Drach. iss. sem. *Coriandri* Drach. ij. coq. in aq. fontana lib. iij. ad ij. adde *Vini albi* Unc. iv. & f. colatura, adde *syrupi e Cichorio cum Rhabarbaro* Unc. ij. *Aq. Lumbricorum* Unc. iss. f. *Apozema*: dosis Unc. iv. ad vj. bis in die.

Rec. Folior. *Marrubii albi* siccant. *Centaurei minoris*, ana M. j. rad. *Gentian.* *Curcuma*, ana Drach. iij. *Cinnamomi* Drach. j. *Croci* Drach. ss. incisa ponantur in vitro cum *Vini albi* vel *Rhenani* lib. ij. f. infusio elausa, dosis Unc. iij.

Huc spectat celebre istud *Gesneri Antistericum*. Rec. Radic. *Urtica majoris* lib. j. *Croci* Scrup. j. contundantur probe, & cum vino albo extrahatur tintura. Dos. Unc. iij. mane per iv. vel v. dies.

Huic simile est illud *Fr. Joelis*. Rec. Radicum *Chelidonia majoris* incis. M. ij. granorum *Feniperi* M. j. contusis affunde *Vini Rhenani* lib. j. & extrahatur succus, dosis Unc. iv. bis in die.

Succus Marrubii albi à *Dioscoride*, & *Syrupus* ejus à *Foresto* pro curatione morbi regii valde commendatur.

XVIII. Loco elixiris, aliorumque liquorum chymicorum, qui ad nauream evitandam, in quantitate perexigua sumendi præscribuntur, aliis fortiori constitutione præditis electuaria, pulveres, & pilula cum meliori fructu exhiberi possint.

Rec. Conserv. *Absinthii pontici*, *flavedinis Aurantii*, *Limonii*, ana Unc. ij. spec. *Diacurcuma* Unc. iss. pul. *Eboris*, *Santalii citrin.* ligni *Aloes*, ana Drach. ss. trochisc. de *Capparibus* Drach. j. de *Rhabarb.* Drach. ss. *salis Absinthii* Drach. ij. cum s. q. *syrupi de Cichorio cum Rhabarbaro* f. *Electuarium*, dosis qu. Nucis castaneæ bis in die superbibendo *Fulapii sequentis* Unc. iij.

Rec. Aq. *Chelidonia majoris*, *Fumaria*, *Absinthii simpl.* flor. *Sambuci*, ana Unc. v. *Aq. Limacum magistr.* *Lumbricorum composit.* ana Unc. ij. *Sacchari* Unc. ss. misce, f. *Fulapium*. Vel,

Rec. Rad. *Urtica majoris*, *Angelic.* *Gentian.* ana Unc. iv. *Chelidon. majoris totius* M. vj. *Absinthii*, *Tanacetii*, *Abrotani utriusque*, ana M. iv. cortices exteriores xij. *Aurantiorum* & iv. *Limoniorum*, *Lumbricorum præp.* *Limacum*, ana lib. j. *Caryophyllorum contus.* Unc. ij. incis. & contus. affunde *Vini albi* lib. viij. destil. organis communibus; liquor totus misceatur. Vel,

Rec. *Limatura Chalybis* lib. j. *Fragrorum recentium* lib. vj. ponantur in olla vitæata simul agitando, & stent per diem, dein adde radicum *Rhabarbari*

hari Anglicani incis. lib. j. cortices iv. Aurantiorum : incis. affunde Vini albi lib. vj. & destil. s. a. liquor totus miscetur, dosis hujus & prioris Unc. iij. bis in die post electuarium, vel aliud medicamentum.

Rec. Pul. rad. Curcuma, Rhabbari, ana Drach. iss. cortic. radicium Capparis, rad. Asari, ana Drach. ss. extracti Gentian. Centaurei, ana Drach. iss. salis Absinthii Scrup. iv. sem. Nasturtii Drach. s. Eruca Scrup. s. Elixir. proprietatis Drach. j. gum. Ammoniac. solut. in aq. Lumbricorum q. s. f. massa pilularis, formetur in pilulas exiguas ; Dosis Drach. s. vesperi & mane, superbibendo aqua destillata Unc. iij.

Sylvius pro curatione Icteri valde prædicat decoctum sem. Cannabini in lacte, & solutionem saponis, indeque (prout supra innuimus) hypothefin suam, qua Icteri Aetiologiam à bilis alienatione potius, quam à meatuum ejus obstructione deducit, stabilire nititur.

XIX. Indicatio secunda sanguinis alterationem sive æquationem respiciens, quo sc. bilem modice tantum progignat, & rite secernat, ejusmodi medicamina requirit, quæ sulphur & sal fixum nimis evecta deprimant. In hos fines, nescio quo casu aut ductu, pharmaca sale volatili prædita, uti lumbrici, limaces, millepedæ, immo pediculi, quadrupedum & volatilium sterora, pro Ictero sanando in praxin introducta, non tantum ab empiricis, sed etiam à medicis celebrioribus præferri solent : hæc interdum per se, verum sæpius evacuantibus, & deoppilativis adjuncta, præcipuas Antictericorum compositiones ingrediuntur.

Fonseca præscribit stercois Anserculi verno tempore collectæ. & siccat. etiam pullorum excrementum album, quorum utriusque pulvis detur à Drach. ss. ad Drach. j. in idoneo vehiculo.

Rec. Pul. Lumbricorum terrestrium præp. Stercoris Anserini, ana Drach. iij. Eboris, Santali citrin. pul. ana Drach. s. Croci Scrup. j. s. pulvis, dividatur in vj. partes pro videm dosibus maturatus cum liquore appropriato. Apozemati, & tincturæ Anticterica superius descriptis, lumbrici terrestres, item stercois anserinum, quæ & ovinum utiliter addi solent.

Rec. Millepedarum recentium & vivarum n. 50. ad 100. Croci. Scrup. s. Nucis Moscat. Scrup. j. simul contusis affunde Aq. Chelidonia Unc. iv. Lumbricorum Unc. ij. s. expressio fortis, & ebibatur : ad hunc modum sumatur primo semel, dem bis in die per septimanam.

Remedium vulgare, & empiricum apud nostrates est, ut novem pediculi vivi sumantur mane, per v. vel vj. dies, quo remedio (cum alia minus efficient) plures sanatos audivi : quod certe nullo alio modo juvare potest, nisi quod salern volatilem in sanguine depressum restituat.

XX. Propter eandem juvandi rationem, etiam in hoc morbo flores salis Armoniaci, sales volatiles succini, C. C. fuliginis ; item horum spiritus, sæpe magno cum fructu exhibentur.

Rec. Pul. Lumbricorum præp. Drach. ij. spec. Diacurcum. Drach. j. florum salis Armoniaci Drach. ss. salis Succini Scrup. j. extracti. Gentian. Drach. j. Croci Scrup. j. gum. Ammoniaci solut. in aq. Lumbric. q. s. f. massa, formetur in pilulas exiguas, dosis iij. vel iv. mane & vesperi superbibendo Fulapii superscripti Unc. iij.

Rec. Spiritus C. Cervi cum croco tincti Drach. iij. Dosis gut. xv. ad xx. cum aq. destillata superius descripta.

XXI. In hac medicaminum, quibus sanguinis dyscrasia Ictericæ emendanda intenditur, classe, etiam remedia chalybeata jure locum vendicant ;

hæc enim non tam viscerum obstructions referando, quam sulphuris, & salis fixi efferationes deprimendo, & cruorem volatilifando, in morbo regio, haud minus quam in aliis cachexiæ affectibus, insigne juvenem præstant.

XXII. Itaque Decocto, item Tincturæ, sive infusioni superius præscriptis, ferri limatura, aut pulvis ejus (compagè minerali quoquo modo resoluta) præparatus, aut sal vitriolicus extractus, commode adjiciantur: enimvero hinc est, quod *Acidula* Ictericos prognostico relictos, interdum usque ad miraculum sanant; quanquam & hæc prælonga quantitate epotæ, quatenus vasa omnia permeant, etiam ductus hepaticos quantumvis occlusos aperiant.

XXIII. Idcirco etiam Elestuario, pilulis, & pulveribus, supra præscriptis etiam Chalybis præparata, modo hoc, modo illud, in debita proportione addantur. Porro syrupus ejus ad cochlear. j. in Apozematis vel Aquæ destillatæ antiictericæ Unc. iij. detur bis in die: item tinctura chalybis ad gut. xii. vel xv. eodem modo cum fructu exhiberi possit.

XXIV. Ultimo in loco huic pharmacorum alterantium classis, accenseri debent ea, quæ non intus sumta, sed exterius aut per contactum applicata, aut Ictericorum urinis adhibita, morbum hunc curare perhibentur.

XXV. Quoad prius, remedium apud vulgus satis tritum habetur, ut *Tinea piscis vivens*, cujus squamæ & exterior superficies nonnihil flavescunt, Ictericis hypochondrio dextro aut ventriculo juxta quosdam, & plantis pedum juxta alios applicetur, unde morbi evanescencia subita expectatur: hinc licet multi certam medelam promittunt, mihi tamen aliquoties idipsum experto successus defuit.

XXVI. Icteri curatio altera ad distans, nescio quâ sympathia aut secreto operandi modo fieri perhibetur.

Rec. Urinam ictericam recentem qua una vice mingitur, cineris liquorum fraxini cribati q. s. misce & redige in pastam, qua formetur in tres pilas æquales, in loco clauso prope focum aut hypocaustum collocandas; quando pilæ hæc exiccata indurescent, Icteria evanescet. Hoc ritu morbum hunc inveteratum, & multis aliis remediis surdum, feliciter curatum novi. Praxis hæc apud vulgus familiaris existit.

Si effectum hunc plerumque aut sæpius eventurum pro certo constaret, hujusque ratio inquiretur; imprimis supponere oportebit, consensum sive sympathiam inter spiritus aliasque particulas in cruore animato, cum aliis symbolis urinæ recentis incolis; quodque illi pari statim ritu cum his afficerentur. Attamen satis constat, sal lixiviale urinæ commixtum, salem volatilem prius subjugatum, aut aliis particulis implicitum; illico manumittere: uti plane cernitur in destillatione urinæ, quam si per se arenæ calore urgebis, nihil præter phlegma ascendet; sin tartari calcem aut cineres addas, è vestigio spiritus & sal volatilis prodibunt: quapropter administratione istac empirica adhibita, eodem tempore quo in urina ictérica, etiam in ægrotantis sanguine, sal volatilis à salis fixi & sulphuris dominio evadet; proindeque Ictérica cruoris dyscrasia evanescet. Hæc etiam ratione innititur curatio altera morbi regii sympathetica, cujus Phil. Grulingius, & Felix Platerus mentionem faciunt: sc. *mictionem supra sterco equinum, dam calet, ab Agvo factam, plures ictericos sanasse*, in quantum sc. urinæ, proindeque sanguinis ictERICI sal fixus à sterco recentis sale volatili alteratur, inque crasin debitam reducit.

XXVII. Indicatio Therapeutica tertia vitalis, idoneam victus rationem instituit; & insuper cardiaca, & anodyna, quibus utrisque sæpe opus est, præscribit.

XXVIII. Ad priorem quod spectat, alimenta in hoc morbo plufquam alio fere quocunque medicata esse folent. Etenim vegetabilia, eorumque partes, remedia Hepatica vulgo dicta, ictericorum jufculis incoquantur. Hæc etiam loco aliarum carniùm, è lumbricis aut limacibus (qui morbi regii antidota habentur) confici folent. Porro cervifia, alii que potus ordinarii pharmacorum infufione imprægnantur.

Rec. Radic. Urtica majoris, Fragaria, ana Unc. iſſ. Eringii conditi Unc. j. raf. Eboris, C. C. ana Drach. ij. Lumbricos mundatos n. xx. cruſtam Panis albi, Maceris Drach. ij. coq. in aq. fontana lib. ij. ad lib. j. coletur per manicam Hippocratis, cui impone ſpec. Diatrion ſantal. Drach. ſſ. f. Fuſculum, cujus Unc. iv. ad vj. ſumantur bis in die: pro potu ordinario doliolum iv. congiurum impleatur Cervifia, cui poſt fermentationem imponatur ſacculus ſequens.

Rec. Summitat. Abſinthii pontici, Marrubii albi ſiccæ, ana M. ij. rad. Lapathi acuti ſiccæ. Unc. vj. corticis Fraxini, Berberorum, ana Unc. iij. cortices exteriores viij. Aurantiorum, & iv. Limoniorum, incifa & conuſa præparentur ſ. artem.

XXIX. Ictericis plerique ſiquidem magno languore, & crebris ſpirituum deliquiis folent affici, etiam remediis cardiacis opus habent.

Rec. Aq. Mirabilis tenuioris Unc. viij. Lumbricorum Unc. iv. ſyrup. & corticibus Aurantiorum Unc. ij. miſce: doſis Unc. ij. vel iij.

XXX. Porro hoc morbo laborantes doloribus nonnunquam valde moleſtis, qui noctu potiſſimum deſæviunt, ac inſuper vigiliis ſæpe obnoxii reperiuntur; quapropter etiam Anodyna in uſum adhibenda veniunt.

Rec. Aq. Mirabilis, Lumbricorum, ana Unc. j. Diacodii Unc. vj. ſinſura Croci Unc. ſſ. miſce, doſis cochl. j. vel ij. ſera nocte ſiquando ſomnus deſiciat.

Rec. Laudani Tartariſat. Drach. ij. Aq. Mirabilis Unc. ij. ſyrup. Caryophyl. Unc. j. miſce: doſis cochl. j. eodem modo.

SECT. II. CAP. II.

De Remediis aliis Hepaticis.

Hepar, siquidem colatorij, & juxta nonnullos, visceris mixtorij munus obit, raro aut nunquam Atrophix, aut extenuationi obnoxium reperitur; quin è contra plures ob causas & occasiones quoad molem augeri, & diversimodis ingestis, & concretionibus infarciri, ac intumescere periclitatur. Hinc sanicatis ratio haud levis in hoc consistit, ut jecur rite conformatum, sanguinem usque libere absque tributo, seu vesticali nimio sibi met arpreto, trajiciat.

II. Profecto multa huic visceri, uti & lieni, & quidem haud profus immerito, vitia imputantur: quorum genera præcipua attingemus. Hepar sæpe ac potissimum in his duobus, uno sc. aut altero solet delinquere: viz. Primo quod succum nutritium aliis partibus destinatum intercipiens proprio impertit usui. Hoc passim cernitur in pueris Rachitide affectis, quin & multis aliis vitam desidem & otiosam agentibus. Olim apud Romanos ars fuit Anserem ita pascere, ut hepar in immensum accrescens totum præterea corpus præponderet. Secundo aliud Hepatis vitium est, quod sanguinis depravati sæculentias, & recramenta quæque oblata in recessus suos intimos facile nimis suscipit, eaque retinendo, non modo grandescit, sed quoad ductus suos obstruit; unde sæpenumero icterus, aut hydrops: quinetiam tumores, & concretiones præternaturales varii generis contrahit.

III. Ad geminum hunc censum plures & diversiformi jecinoris affectus referri debent: de quibus singulis pathologias particulares instituire haud nostri propositi est. Quod spectat ad generalem hujus visceris pharmaciam, unus erit principalis medendi scopus, nimirum ut fuscus ejus quantum fieri possit diminuatur, aut omnino præscindatur. Itaque hæc duo procurare oportebit, viz. ne jecur succum nutritium sibi nimis accipiendi supra modum accrescat, & ne sanguinis sæculentias retinendo, obstructionibus & tumoribus præternaturalibus afficiatur.

IV. Utraque hæc visceris hujus delicta, multo facilius erit præcavere quam curare. Enimvero prius efficietur, habita tantum ratione ut sanguis in crasi sua bene constitutus, & circulatione libera potitus, & succum nutritium ad partes & præsertim extimas dispense, & recramenta quæque sua ad peculiaria cujusque emissaria propellens, ibidem deponat. Et quidem medicamina Hepatica vulgo dicta, virtutem suam per sanguinis lustrationem, potius quam hepatis emendationem, prius & immediatius exerunt: ista nimirum ejusmodi particulis constant, quæ cruorem subingressæ, cumque eo non miscibiles, massam ejus adeo exagitant, inque minutias frangunt, ut coagulationibus & concretionibus quibusque inhibitis, sæculentix & impuritates omnes facile abscedant, inque propriis emunctoriis depositæ foras convehantur.

V. Remedia enimvero omnia quæ dicuntur splanchnica, primo in sanguinem operantur, ejusque partes constitutivas in effervescentiam quandam incitant, adeoque comminuunt, dividunt, & huc illuc rapidius adigunt, ut effluvia vaporosa in habitum corporis, recramenta serosa in renes, biliosa in hepar, atrabilaria in lienem, aliaque in alia emissaria quibusque adaptata, sine impedimento aut adhæsione secludantur.

VI. Quapropter eadem pharmaca quæ hepar, etiam lienem, renes, pulmones,

pulmones, & reliqua viscera in secretionibus suis juvant, & plerumque diaphoresin & diuresin movent. Siqua unam aliquam præ aliis partem virtute quadam specifica respicere deprehendatur, ideo est, quia eorum particula, recrementis intra viscus illud secernendis magis affines, & proinde associata, una cum ipsis illuc ferantur. Propter hanc rationem Rhabarb. curcuma, chelidonia major, cum multis aliis, humoris biliosi adjuncta, facillime ductus felleos petunt, & in ictero prodesse solent. Hujusmodi medicamentorum energias & operandi modos supra notavimus. Quod ad reliqua Hepatica vulgo dicta spectat, primo eorum quæ hepatis accretionem nonnaturalem, dein quæ obstructionem & tumores ejus præternaturales præcavere, aut tollere perhibentur, formulas quasdam breviter subdemus.

VII. 1. Contra Hepatis accretionem nimiam sive nutritionem improprietatam, imprimis diæta parcior & tenuior, somnus brevior, & exercitia crebra & moderata conveniunt: quare infantibus & pueris, si quando huic affectioni, uti & Rachitidi obnoxii deprehenduntur, ut lac tenue & serosum sugant, nutricum brachiis quotidie agitentur, & huc illuc ocuis rotentur, aut in curru aut cathedra rapide vehantur, & quamprimum pedibus uti, ac incedere discant, præscribimus.

Rec. Aq. Limacum, Lumbricorum, ana Unc. iij. Syrupi è Cichoreo cum Rhabarbaro Unc. ij. Spir. salis Armoniac. cum gum. Ammoniaco Scrup. j. misce, sumatur cochl. j. vesperis, & primo mane.

Rec. Radicum Filicis maris, Chærefolii, Eryngii condit. ana Unc. j. folior. Agrimonia, Lingua cervina, Veronica maris, ana M. j. ras. Eboris C. C. ana Drach. ij. Santali albi, citrin. ana Drach. j. Passul. exacinat. Unc. issi Hordei Drach. iij. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colaturæ adde Aq. Limacum, Lumbricorum, ana Unc. issi. Syrupi de Cichorio Unc. ij. f. Apozema, sumatur ad Unc. ij. vel iij. in die.

Rec. Pul. Santal. alb. citrin. Oculor. Canceri, ligni Aloes, ana Drach. ss. salis Absinthii Scrup. j. f. pulvis, dosis Scrup. ss. ad Scrup. j. bis in die.

Rec. Emplastri Diasaponis, Cerati santalini, ana q. s. f. emplastrum hypochondrio dextro applicandum.

Rec. Unguent. Splanchnici Unc. ij. olei Absinthii Unc. j. misce, f. linimentum pro regione hepatis.

Possint hic plura alia medicamenta tum methodica, tum empirica ad Rachitidem usitata referri; verum ad alia festinamus.

VIII. 2. Remedia ad plerosque alios hepatis affectus dicata, simplicia sunt vel composita. Prioris generis quamplurima, ab authoribus quasi in hunc usum peculiarem procreata recensentur. Dicit Heurnius summam Deum hujusmodi remedium magnam copiam, ob insignem eorum necessitatem mundo intulisse. Ad hunc censum referri solent, imprimis cichoracea omnia, oxalides, oxylapathi, & vegetabilia fere cuncta amarore, & nonnihil acredine (in quibus virtus deoppilativa consistere perhibetur) prædita, uti sunt absinthium, chamædryis, chamæpytis, fumararia, tanacetum, agrimonia, hepatica, lignum aloes, fantala omnia, cortex tamarisci, fraxini, radices capparum, cum pluribus aliis, quæ Botanices maximam fere partem constituunt; adeo cum Hepar quasi diva quædam Hæmatosei præficeretur, quamplurima in ejus satellitium aut subsidium pharmaca conscribi solebant.

IX. Sales herbarum fixi, & spiritus mineralium acidi per distillationem proliciti, jure optimo ad hunc censum pertinent; utpote qui massam sanguineam summe exagitant, concretiones ejus dissolvunt, interfectiones expediunt, ipsamque quoad omnes ejus partes ubique permeabilem faciunt.

X. Chalybeata si hic præteream, chymici plerique me hepatis valde iniquum censent: nam siquidem Veneris prærogativa, ita ut amare cogat, huic visceri vulgo attribuitur, hinc certe expectare licet, Martem ei semper benignam fore. Quia vero tum ratione, tum experientia constat ferri præparata in affectibus hepaticis, uti imprimis Ictero & Hydrope sæpius convenire; quare hæc & veterum & modernorum recepta, & compositiones pharmaceuticas ingrediuntur. Quæ ratione chalybis præparata, uti etiam acidulæ ferratæ, cum naturales tum artificiales, massam sanguineam purificant, & per consequens affectibus plerisque hepaticis vulgo dictis succurrunt, alibi à nobis satis fufe ostensum est, ut non opus sit hic repetere.

XI. Pharmaca ab Authoribus medicis jecinori destinata, in varias classes, imprimis vero in calida & frigida, insuper in humectantia & exiccantia dividuntur; juxta quod visceris istius temperies variis modis habere supponitur: cum revera sanguinis tantum dyscrasia est, quæ ita diversimode peccans, ita variam medicaminis energiam desiderat. Nec minus error vulgaris est, quod in æstimandis hominum constitutionibus varium cujusque temperamentum sanguini debitum, hepatis imprimis, uti calido aut frigido, aut alias disposito ascribitur.

XII. In Veterum Antidotariis plures extant compositiones officinales in solius Hepatis gratiam designari visæ, cujusmodi sunt electuarium à scoria ferri Rhasis, cruceus ferri Balchusis, qui Theriaca mixtus ad affectus hepaticos commendabatur; species Diatrion Santalon, Diarrhodon Abbatis, Trochisc. de Rhabarbaro, de Eupatorio, de Cappariibus, Diacurcum, Dialacca, Syrupus de Absinthio, de Cichorio, de Quinque radicibus, Byzantinus, cum multis aliis, quorum omnium formulis, virtutum pro curandis quibusque jecinoris morbis catalogus ingens subjicitur. His autem posthabitis, libet modo juxta recentiorum praxin, pharmacorum quæ deopipilativa habentur species & exempla quædam proponere.

Itaque pro decocto aperiente.

Rec. Radicum Filicis, Chærefolii, Urticæ majoris, Taraxaci, ana Unc. j. foliorum Agrimonie, Lingue cervine, Veronica, Botryos, Hepaticæ, ana M. j. Santali albi, citrini, ana Drach. iij. rasur. Eboris Unc. ss. Cicerum rubr. Unc. j. sem. Coriandri Drach. iij. Passul. Unc. ij. coq. in aq. fontan. lib. iv. ad ij. addendo sub finem Vini albi Unc. iv. f. colatura per manicam Hippocratis, cui impone spec. diarrhod. Abbatis Drach. j. Chalybis nostri præp. Drach. ij. colatura adde syrupi de Cichorio cum Rhabarbaro Unc. ij. aq. Limacum, Lumbricorum, ana Unc. j. Dosis Unc. vj. bis in die post dosin electuarii sequentis.

Rec. Conseru. flavedinis Aurantii, Limonii, ana Unc. ij. Absinthii, Fumariæ, ana Unc. j. pulv. radicum Ari simplicis, Santali citrini, Ligni aloes, radic. Cappariæ, ana Drach. ss. Oculor. Cancr. Drach. j. salis Absinthii Drach. ij. Syrupi de Fumaria q. s. f. electuarium, dosis qu. nucis Juglandis bis in die, superbibendo haustum Apozematis modo descripti, vel aq. destillat. sequentis.

Rec. Folior. Absinthii, Cernuæ, Tanacetii, Abrotani utriusque, comarum Tamarisci, ana M. iv. Juglandium virid. lib. iv. Lingue avis sive sem. fraxini viridis lib. ij. cortices exteriores 10. Aurantium, iv. Limonium. Limacum, Lumbricorum præp. ana lib. j. incisis omnibus affunde Vini albi lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur. Dosis Unc. iij. edulcorando cum Saccharo, vel syrupo idoneo.

Si formula pilularum magis arridebit, extractum sequens ephrasticum in officinis dictum, utile videtur.

Rec. Tartari albi pellucid. & limatura Ferris recentis, ana Unc. iv. simul terantur in pulverem, dein coq. in aq. fontan. lib. iv. ad ij. (nonnulli vino albo utuntur.) Colatura adde summitatum Centauree, Absinthii pontici, Cardui, ana M. j. rad. Gentian. Unc. ß. spec. Diacurcum. Drach. iß. effervefiant claufe per horas ij. vel iv. f. colatura, que leni balnei calore evaporet ad confidentiam pilularum, addendo si libet Trochisc. de Rhabarb. vel Spectrum Hiera picra Drach. ij. Dosis Scrup. j. ad Drach. ß. in pilulas redact. vesperi cum vehiculo idoneo.

Propter eandem intentionem, viz. ad præcavendas, vel tollendas hepatis obstructions, cervisia medicata purgans, vere & a summo per plures dies sumenda, à nonnullis valde prædicatur, & à quibusdam quotannis per totam vitam religiose observatur.

Rec. Radic. Lepatib. acuti prop. Polypodii qv. ana Unc. iij. Rubic. Tinctorum Unc. ij. Rhabarbari Anglicani Unc. ij. folior. Senna Unc. iv. Epithymi Unc. ij. Samali turrini Unc. j. sem. Carthami, Coriandri, ana Unc. iß. incis. & contus. f. a. f. sacculus pro sv. congris cervisia, post vj. dies sumatur ad Unc. xij. plus minus more, expectando iv. vel v. sedes sine regimine.

SECTIO II. CAP. III.

De Hydropse Ascite, ejusque remediis.

POST Ictericum, ejusque remedia, methodi ratio ducit jam proxime ad dicendum de Hydropse; non quia juxta vulgi opinionem, ejusdem viceris culpa hic semper oritur; sed quoniam morbus iste prior diu continuatus, plerumque in hunc definit: quod ita contingit, non tam hepatis, quam totius sanguinis vitio, hic enim, non illud sanguificat. Quare cum hujus massa recrementis biliariis diu referta, & demum à crasi degeneret, humores etiam aquosos congerit, Ictero tandem diathesis hydropica supervenit.

II. Cum autem tres vulgo statuuntur Hydropis species, viz. *Ascites*, *Tympanites*, & *Anasarca*; duas tantum priores ad Pathologiam splanchnicam pertinentes, in presenti tractabimus. Et primo ad Ascitem quod spectat, hic morbus quoad materiam & rationem ejus formalem, vel sensum simul plurimum indicio manifesto dignoscitur: viz. Abdominis tumor est, ab humore aquoso intra cavitatem ejus contento. Aqua tumorem hunc efficiens, interdum ad diluvium ingens, & quantitatem vix credibilem accrescit. Semel vidi doliolum xv. congiorum capax aquis femine ab hydropse defunctæ abdomine exentis impletum. Undenam vero iste humor provenit, item quo ritu, & quibus de causis aggestio ejus in ventre primo incipit, & dein sensum augetur; quibus denique viis, & quali remedium hydragogorum virtute ac operatione inde rursus demi & evacuari interdum possit, explicatu difficillimum videtur.

III. Quoad prius, sc. Aquæ proventum, quidam opinati sunt, eam ab hepate, aliique à liene male affectis, in abdominis cavitatem descendere, adeoque viscus hoc aut illud vitiatum, semper Ascitis causam esse. Veruntamen secus habere, plurimum ab hoc morbo defunctorum Anatomie manifesto declarant: cum post ventrem inundatum, hepar & lien sæpe inculpati reperiuntur. Et quidem hæc viscera haudquaquam illuviei cujusvis scatebræ videntur; utpote nullis quibus aquæ congerantur cavitatibus donata: quapropter Ascitis tanquam stagni, aut lacus originem ab humoris cujusdam rivo, aut saltem depluvio derivare oportebit.

IV. Humores intra ductus, aut vasa velut rivos, scatentes, sunt imprimis hi tres, viz. *sanguis*, *humor lacteus*, & *lymphicus*. Aquæ depluvium aut stillicidium fieri possit à *liquore nervo*, qui interdum è fibris, & membranis lente & insensim exudat; atque à *vaporibus* intra corporis specum, aut cavitatem aliquam condensatis. Utrum ex his modis Ascites potius, ac sæpius oriatur, modo disquiremus.

V. Et primo ad sanguinem quod spectat, extra dubium habetur, serum è massa ejus dissoluta nimis deciduum, uti fluxiones & catarrhos varii generis, ita nonnunquam majores aquarum illuvies, sc. hydropicas excitare, quare cum Anasarca ab hac causa omnino procedat: cumque isti morbo haud statim sanato sæpenumero Ascites superveniat, inferre licebit, utrumque affectum ab humore aquoso, arteriarum osculis ubique effuso induci. Porro non multum improbabile est, sanguinis dissoluti serum, ex arteriæ cæliacæ, & mesentericæ sinibus quibusdam apertis, in abdominis cavitatem primo, & solitarie exudare, adeoque Ascitem absque Anasarca prævia inferre; ac ita præsertim si forsan accidat, tumores

res scirrhosos, ganglia, tubercula, aut aliusmodi concretiones præternaturales circa mesenterium, lienem, hepar, uterum, aut alia quævis imi ventris viscera prius excitari: nam quandoquidem in istis locis sanguinis circulatio præpeditur, ut cruor per arterias euectus quoquo modo reduci queat, pars serosa è consortio ejus extrusa, in cavitatem decidit. Enimvero ita fieri, experimento hoc à nobis alibi citato evidentissime liquet; viz. si in vivo animali venis jugularibus filo exceptis, & ligatis, sanguinis reductio inhiberetur, tota capitis regio aqua intercute, & plane hydro-pica brevi intumescet. Et quidem sæpius observavi, tumoribus privatis, & circumscriptis alicubi in imo ventre excitatis, Ascitem supervenisse: quod certe ob rationem prædictam contigit. Quando sanguinis cursu præpedito, pars ejus aquosa brevi extravasatur, humor iste non mere serosus est, sed insuper liquor nutritivus solidis quibusque partibus alendis destinatus, in ventrem profunditur: quare dum hæc regio intumescit, membra extenuantur, & lymphæ Ascite exempta, instar ovi albuminis, à calore inspissatur & albescit.

VI. 2. Verisimile est etiam, vasa lactea disrupta, humorem suum in abdominis cavitatem effundere. Profecto Clarissimus Sylvius à tali causa morbum hunc sæpiissime progigni autumavit. Et quidem ex vasis lacteis, vel lymphicis, scilicet aut alteris, aut simul utrisque divisis, aut apertis, aquæ aut chyli illuviem ventris imi viscera nonnunquam inundare, prout suspicari fas est, ita sequens observatio id ipsum confirmare videtur. Nuper quidam diu Ictericus, ac interea temperatus, ac à potu (ad quem liti minime premebatur) abstinens, Ascitem in immensum brevi adauctam contraxit. Post medicamina incausum adhibita, paracentesis juxta Sylvii modum cum acu perforata tentatur; è foramine aqua non Ictericæ, sed limpida & tenuis copiose effluxit; unde liceat inferre, humorem istum hydropticum non è massa sanguinea profluxisse, tunc enim coloratus fuisset; sed è vasis lymphicis, aut lacteis in abdominis cavitatem extillasse. Vasorum lacteorum, & lymphicorum circa Ascitem progignendam rationes, utpote affines, una conjunximus, quia sc. utraque vasa chylum, aut quod ei analogum est, ad commune receptaculum deferunt, & plurimi utriusque generis rami sive ductus circa viscera imi ventris distribuuntur; interim non improbabile est vasis alterutrius vitium solitarium quandoque Ascitem producere.

VII. Quoad alios Ascitis generandi modos ab initio propositos, viz. opinari ducor, tale ventris diluvium, ab humoris nervei stillicidio, aut propter vapores illic condensatos facile exoriri posse; quanquam in Tympanitide fortan, ubi abdominis cavitas ampliatur, & transpiratio præpeditur, effluvia exhalare solita, intus coercita in lympham vertantur, quapropter morbo isti, Ascites fere semper conjunctus reperitur.

VIII. Designatis ad hunc modum Ascitis causis immediatis, sive conjunctis, quæ nimirum videntur esse, vel humor aquosus è vasis sanguiferis, vel lymphæ aut chylus è propriis utriusque ductibus effusus: jam proxime inquirendum erit, circa morbi hujus causas remotiores, viz. ob quas *προφθορισ* & quo ritu vasa cujusque generis affecta sarcinas suas in ventris cavitatem deponant.

IX. Primo igitur quod sanguinis pars aquosa in aqualiculum exodat, aut ipse cruor, aut vasa continentia, aut simul utraque in culpa reperiuntur. Sanguinis vitium est, qui in crasi depravatus, partes constitutivas intra compagem suam haud rite continet, quin ad dissolvendum aptus, serositates suas à mixtione passim rejicit; quas vel foras per urinam aut sudores ablegat, vel intus residere permittens in carniū poros, aut in viscerum cavitates detrudit. Vasa sanguifera sub secunda ratione peccant, quod nempe illorum fines sive oscula aut nimis laxa, aut prorsus oclusa

existunt. In priori statu circulationis sanguinæ flum haud integre & firme continuatur, sed cruoris pars tenuior & crudior abscedere apta, juxta arteriarum & venarum intercapedines aut inosculationes effluere finitur; pariter & contra, cum vasorum quorundam osculis propter tumorem, aut obstructionem penitus occlusis, sanguinis cursus præpeditur, huic ita coarctato ut transitus quoquo modo patefiat, quod tenue & a quoquam est extravasatur, inque loca vicina amandatur, prout supra ostendimus.

X. 2. 3: At vero Ascites solitarie incipiens, non raro ob vasa lactea, aut lymphica vitiata exoritur: quare cum morbi istius, hujusmodi causam sæpenumero conjunctam existere supponimus; inquirendum erit, quot modis, & propter quas occasiones, hæc vasa adeo aperiri aut dirumpi solent, ut liquorem suum in ventris cavitatem effundant.

XI. Primo igitur lymphæ ductus quod spectat, vasa hæc diversimode in culpa esse possunt, potissimum vero, aut quod juxta origines suas obstruata, aut compressa humorem non excipiant, aut circa medietates vel fines disrupta eum in aqualiculum profundant. Cujusque horum plures sunt causæ, & efficiendi rationes: fieri enim potest ut materies viscosa eorum principia obstruat, tumores glandulosi, scirrholi, aliique præternaturales eos comprimant, nec non lymphæ exundantis diluvium ingens, inquietiam vehementes corporis motus, aut animi passiones eos dirumpant.

XII. Secundo vasa lactea, haud minus quam lymphica, discindi, adeoque liquorem suum in ventris cavitatem effundendo, hydropem Ascitem excitare periclitantur: & quidem pari ratione lædi solent, quatenus eorum ductus intermediis, aut fines, vel à chylo viscidioris iis impactio, aut pituita intestinali obstruuntur, vel à tumoribus in Mesenterio adnatis comprimuntur: nam proinde chylus vasorum initia subiens, & transitum non inveniens, imprimis ea plurimum distendit, & postea dirumpit. Plures sunt causæ & occasiones, propter quas humores crassiores & oppilativi in vasa lactea propelluntur; nam præter dietam irregularem, & plenumque ex cibis dyspeptis, malum hoc sæpe incurritur à potu nimio, aut exercitiis immoderatis statim à pastu habitis, etiam à potu frigido dum viscera summe astuant; ita nempe vasorum ductus prius hiscentes subito confringuntur, & postea artius connivent, propterea ut chylus intra sivos suos coarctatos hærens, eos brevi penitus oppleat, & obturet.

XIII. Quod spectat ad morbi hujus differentias, præter eas modo citatas, viz. quod Anasarca supervenit, vel solitaria accedat; quod etiam hæc multiplex, & diversimoda fuerit, juxta quod vasa sanguifera, aut lymphica, vel lactea, in culpa reperiantur; insuper advertimus quod hydrops Ascites, interdum à mero humore aquoso partes imi ventris implente & distendente procedit; quandoque vero huic diluvio membranarum extensiones, sive inflationes à spirituum incolarum inordinationibus factæ, accedant, adeoque abdominis intumescantiam adaugeant: atque in hoc casu Tympanites quædam Asciti supervenit, prout sapius è contra hæc illius soboles existit.

XIV. Porro in Ascite mere aquosa, quandoque lymphæ intra cavitatem abdominis solummodo fluctuat, interim ut viscera ei immersa usque integra, & mole sua minime aut parum aucta perstant; interdum vero præter lymphæ in aqualiculo diluvium, sanguis ibidem tarde circulatus, & fere stagnans, aqua plurimum diluitur; insuper viscerum parenchymata, vasorum & membranarum parietes, ac imprimis glandulæ ubique numerosè aqua irrigua madefactæ intumescunt; adeoque ventris tumor ex pluribus velut aquarum stagnis, & contentis paludosis consistens, in molem ingentem assurgit.

XV. Morbi hujus prognofis fufpecta femper & mali omnis habetur : nullus enim è plebe eft, quin abdominis tumorem pertinacem, fumme periculofum, & curatu perdifficilem pronuntiet. Si quifpiam hydrope, vel phthifi affici videatur, apud vulgus ftatim proxima de hærede ejus quæftio eft.

XVI. Ascites Anafarcæ fuperveniens (qui ut plurimum à tota maffa fanguinea in ferofitates fufa, eafque arteriarum ofculis in cavitatem abdominis exudante procedit) facilioris curationis, aut faltem melioris fpei habetur, quam morbus ifte folitarius propter tumores circa vifcera, vel propter vafa lymphica, aut lactea, difrupta eveniens: quippe prioris affectus tum caufa conjuncta, tum procatartica, fæpe in totum, aut quoad partem tolli folent; verum in altero cafu, utraque ut plurimum incurabilis exiftit. Urina in hydrope Ascite rubicunda, lixivialis, & pauca, male fignificat, quippe indicio eft fanguinis maffam, fale & sulphure fcorbuticis fimul incoctis refertam, in compage fua nimis ftrictam effe; proinde ut fæculentias non bene fecernat, & per cloacas idoneas amandet, quas tamen coacte in ventris cavitatem, quatenus ibidem in circulatione præpeditur, perperam deponit. Enimvero in Ascite, non femper cruor ut in Anafarca diffolutus, fed in cralfi fua quandoque nimis compactus exiftit; ita tamen ut ferum falfum poris cutis & viis urinariis denegatum, propter vifcerum obftructiones intra abdomen exuere cogatur.

XVII. Si quando in Ascite, à Cathartico exhibitò, aquæ copiofe cum *Afpoeia* per fedem evacuantur, indeque abdominis intumefcentia quidpiam minuitur, de curatione non desperandum erit; fin vero purgantia parum aut nihil feri vel lymphæ educant, indeque ob fibras nerveas irritatas, inque extensiones five inflationes vifcerum & membranarum (uti crebro affolet) adactas, venter plus intumefcet, & velut tympaniticus evadet, morbi eventum non nifi funeftum expectare licebit.

XVIII. Circa hydropis Ascitis curationem, imprimis considerare oportet quibus viis, & quot modis, aquæ intra abdomen aggeftæ, illinc educi, & evacuari poffint; quippe per vias tantum poffibiles talis evacuatio tentari debet. Atque hic itatim occurrit, remedia juxta ordinariam medicinz praxin pro hydragogis habita, finem iftum intendere per *catharfin*, per *diurefin*, per *diaphorefin*, & per *infenfibilem transpirationem*: in quibusdam Ægrotantium cafibus hac via, inque aliis potius iftæ, vel alia procedatur; & fi nulla ex his poffibilis videbitur, aut bene fuccedit, de paracentefi mature deliberetur. Operæ pretium erit fingula hæc pharmaciz genera, & cujusque rationes, & operandi modum, quantaque virtute hydragoga pollent, expendere.

XIX. Primo igitur quod fpectat ad Catharfin, alibi oftendimus, à phar-maci irritatione, in ventriculo & inteftinis habita, tum vifcerum horum contenta & flatus, tum in fuper humores tunicis & glandulis eorum im-pactos, item in partium vicinarum vafis & ductibus aggeftos, commoveri, & partim in ductus inteftinales exprimi, partimque in maffam fanguineam relegari; proinde ut tumor abdominis, à partium ejusmodi in-farctu, & affectione velut paludofa oriundus, à catharticis tempeftive ex-hibitis minuatür fæpe, & nonnunquam penitus tollatur; verum non ita fuccedit, fi quando hic morbus à lymphæ intra abdominis cavitatem flu-ctuantæ, vel à membranarum inflatione, five extensione Tympanitica pro-cedit: quoniam hydragoga aquas iftas parum aut minime educunt, & fi fortiora fint, pathema hoc *Phœdæ* exasperant, & augent.

XX. Cathartica pro hydragogis habita, vel funt Emetica vel Purgantia; illa in ventriculo, atque hæc virtutem fuam potius in inteftinis exerentia, quatenus fibras nerveas immaniter irritant & vellicant, fimulque fanguin-

guinem, & liquorem nerveum vi quadam velut septica plurimum fundunt, humores serofos ubilibet impactos succuti, & qua data via copiose amandari faciunt. Utraque varii generis, viz. vel simplicia, vel composita; vel leniora, vel fortiora, tum apud veteres, tum recentiores recensentur. Quædam ex iis quæ præcipuæ notæ sunt hic breviter notabimus.

XXI. 1. *Hydragoga emetica maxime celebria, sunt Gummi guttæ, Esula sive Cataputia, eorumque diversimoda præparata, nec non Hercules Bovii, & Pilulæ lunares.*

XXII. 2. *Purgantia sunt Sambucus, & Ebulus, Soldanella, Gratiola, Succus Ireos, Elaterium. Cujusque horum aut præparandi, aut componendi, aut exhibendi formulas quasdam & modos breviter designabimus.*

XXIII. 1. *Gummi gutta pharmacum primo Indicum, dein apud nostrates à piëtorum officinis ad pharmacopolia translatum, in usu esse cepit, & ad serofos humores educendos valde prædicatur. Quatenus vero per se exhibitum, stomachum vehementer perturbat, & non raro debilitat, idcirco ut vis efferat, & violenter emetica nonnihil retundetur, varii ejus præparandi modi excogitantur: omnium optime vero corrigitur, cum spiritu acido, aut cum sale Alchalisato, aut permiscendo & subigendo cum aromaticis.*

XXIV. *Hadrianus à Mynsicht laudat magisterium ejus, quod fit dissolvendo cum spiritu Vini, & dein abstrahendo, & præcipitando cum aqua fontana, item dissolvendo cum spiritu Vini vitriolato, cumque rosis ac fantalo rubro tincto, & dein evaporando: alii præparant, cum fumo sulphuris, ad modum scammonii sulphurati; alii in marmore lævigant, imbuendo cum oleo Cinnamomi, aut Caryophyllorum, aliisve chymicis Aromaticis. Mihi potissimum in usu esse solet, solutio ejus cum Tinctura salis Tartari facta, cujus dosis à gut. xv. ad xx. vel xxx.*

Rec. Gum. gut. gr. vj. Mercurii dulcis gr. xv. conseru. Violarum Drach. iss. misce, f. Bolus.

Rec. Gum. gut. gr. xij. salis Absinth. gr. vj. olei Macis gut. j. conseru Rosar. damase. Drach. j. f. Bolus. Exhiberi etiam solet cum Tartaro vitriolato. vel cremore Tartari & pul. Rhabarbari.

Rec. Gum. gut. sulphurati aut vitriolati gr. xv. cremoris Tartari Scrup. ss. extract. Rhabarb. Scrup. j. olei Cinnam. gut. ij. f. pilul. iv.

XXV. *Nuper femina Ascite gravissima, ac uti mihi videbatur deplorata laborans, medicamine sequenti per sex dies continuos assumpto, multo melius habuit, & brevi postea integre convaluit.*

Rec. Gum. gut. pulv. gr. xij. olei Cinnamomi gut. j. syrupi de Spina cervina q. s. f. Bolus, dosis indies augeatur ascendendo à gr. xij. ad xx.

Rec. Tinctur. nostr. Gum. gut. Scrup. j. Aq. Lunbricorum Unc. j. syrupi de Rhabarbaro Unc. ss. misce, detur cum regimine.

XXVI. *Esula, sive Tirhymali, cum varix sint species, omnesque propter insignem irritationem ab iis in visceribus factam, per vomitum, aut secessum violentius operentur, proindeque serofos humores copiose educant; tamen ob plurimum ex iis vim nimis efferam, Esula minor fere tantum nunc in usu est; ejusque præparata maxime celebria, sunt corticis radicem ejus pulvis, & extractum; nos etiam Tincturam ejus reliquis non inferiorem addimus.*

Rec. *Esula cum radicibus mundat.* M. iv. ligni *Aloes*, *Caryophyl. ana* Drach. j. *confus. coqu. in aq. fontan. lib. iv. ad medietatem*, colatura depuretur per *subsidentiam in vitro oblongo*, dein liquor clarus evaporet Balnei calore ad *consistentiam extracti*: *dosis Serup. j.*

Rec. *Hujus extracti* Unc. ss. affunde in *matracio Tinctur. salis Tartari* Unc. vj. digerantur *Balneo arena ad tincturæ extractionem.* *Dosis gut. xx. ad xxx. cum vehiculo idoneo.*

Rec. *Pul. radic. Esula gr. vij. ad x. Cinnamomi Serup. ss. salis Tartari gr. viij. simul tere in mortario vitreo, detur per se, aut cum additione conferv. aut Syrupi idonei, f. Bolus, aut Pilula.*

XXVII. 3. *Træpitation mercurii cum sale, sive Hercules Bovii*, quod ab Authore pro sanandis hydropticis summopere prædicatur, à nobis in tractatu priori, capite de vomitoriis describitur, ejusque ibidem parandi, & operandi modus, ac *Ætiologia* traduntur. *Pharmacum* hoc quatenus acrimonia sua *fibras stomachicas insigniter vellicat*, & ob *particulas mercuriales & salinas sanguinem fundit*, vomitionem atrocem ciet, proindeque *serofos humores in cavitates viscerum violenter expressos, ejici facit.*

XXVIII. 4. *Pilula lunares dictæ*, pariter ob *particulas argenti vitriolicas cum aliis menstruis salinis aculeatas similem effectum producant*, sc. viscerum *fibras plurimum corrugando*, serofos humores in eorundem ductus fortiter exprimi, & evacuari cogunt.

Solutio Argenti in aqua stygia facta, & bene depurata, parum evaporando in crystallos elegantes rediguntur; qui per se (aut sale niri ad ferociam *virrioli Lunaris* retinendam adjecto) cum mica panis in pilulas formantur: *Dosis pilula modo unica, modo dua, aut tres, pro ratione operationis, & virium tolerantia.* *Hujusmodi pharmaca in constitutione robusta, & visceribus adhuc firmis, & bene confirmatis, cum fructu interdum exhibentur*; corporibus vero teneris, aut *cachectis, vix inquam commode, & raro impune sumuntur.*

XXIX. *Hydragoga mere, aut potissime purgantia, vel sunt mitiora, uti Sambucus, ebulus, soldanella, & succus Ireos nostratis, quæ rarius per se exhibita, acriorum stimulis indigent, eorumque vice versa ferociam nimiam retundunt*; vel sunt fortiora, uti *Gratiola, Jalapium, & Elærisium.*

XXX. *Sambuci & Ebuli semina, sive grana siccata in pulverem rediguntur, qui ad Drach. j. pondus exhibitus, serofos humores per sedem blande educit.* E succo *baecarum utriusque fermentato, Aqua & Spiritus destillantur, item Rob, & Syrupus conficiuntur*; quæ cum multis aliis *vegetabilium istorum præparatis, ad affectus omnes Hydropticos valde prædicantur.*

XXXI. *Soldanella, & Gratiola in nostro hoc seculo rarius per se in usu sunt, nec quidem medicamina ulla ex istis simplicibus elegantia, & valde efficacia parari solent*; quorundam aliorum *hydragogorum*, ac imprimis *Apozematum compositiones sæpe ingrediuntur.*

XXXII. *Succus Ireos nostratis pharmacum utile est, & quia pro pauperibus facile parabile, pluris æstimandum: datur à Drach. vj. ad Unc. iss. vel Unc. ij. aut per se in vehiculo idoneo, aut cum aliis appropriatis.* *Jalapium contra omnem hydropem medicina notissima, & satis vulgaris est.* *Unusquisque è plebe morbo eo laborans, statim radicis Jalapii pulveris quantum denario constabit, cum parum Zinziberis, vino albo permixtum assumit*; idemque *remedium aliquoties per intervalla repetitum effectus desideratus non raro sequitur.*

XXXIII. *Elaterium* hydragogon potentissimum jure habetur, utpote quod fibras splanchnicas gravissime irritans, ac insimul sanguinem & humores virtute quadam velut septica fundens, quicquid viscerum, membranarum, vasorum tunicæ, necnoa glandulæ, & carnes serositatum in se continent, in stomachi & intestinorum cavitates expui cogit: à quo pharmaco feliciter operante, abdominis detumescencia nonnunquam succedit. Profecto *Armentarii empirici* hoc præcipuum contra *Asciten* quamcunque telum est; quo tamen passim utentes, sæpius ad patientis noxam, quam emolumentum exhibent: dosis à granis iij. ad x. vel xv. sumitur vel per se, additis duntaxat *Aromaticis correctivis*, vel cum aliis hydragogis, in forma *Pulveris*, *Pilularum*, aut *Electuarii*. *Tinctura* & *essentia* ejus extrahuntur cum spiritu Vini, aut cum tinctura salis Tartari.

XXXIV. Hæc sunt præcipua hydragoga simplicia, è quibus rite præparatis cumque aliis adjectis, composita multiplicia, tum officinalia, tum magistralia conficiuntur, & passim in usu sunt; quin & alia quamplurima, pro re nata extempore præscribi possint. Ex iis formulas quasdam paucas selectiores, ac imprimis quæ sub specie *potus*, *pulveris*, *electuarii*, ac *pilul.* sumantur, hic subdemus.

Rec. Radic. *Ebuli*, *Ireas nostratis*, ana *Unc. iij.* folior. *Soldanella*, *Gratiolæ*, ana *M. j.* radicem *Asari*, *cucumeris Asinini*, ana *Unc. ij.* radic. *Galangæ minoris* *Drach. vj.* *Falap. select.* *Unc. ß.* *Elaterii* *Drach. iij.* *Cubebæ* *Drach. ij.* incisis & confusis affunde spiritus Vini tenuioris *Tartarisati lib. iij.* digerantur clausè in furno *Arenæ* per duas dies, f. colatura clara, qua per *subsidentiam* depurata, detur à *cochl. ij.* ad *ij.* cum vehiculo idoneo.

Rec. *Elaterii*, *Soldanella*, *Zinziberis*, ana *Scrup. j.* *Galang.* *Caryophyl.* *Cinnamomi*, ana *Scrup. ß.* salis *Tartari* *gr. xv.* f. *pulvis* pro duabus dosibus.

Rec. *Pul. radie. Falap. select.* *Drach. j.* *Zinziberis* *Scrup. j.* *cremoris Tartari* *gr. xv.* f. *pulvis*; detur in haustu vini albi.

Rec. *Rhabarb. pul. Scrup. j.* *Elaterii* *gr. v.* *Tartari vitriolat.* *Scrup. ß.* *Spicæ* *gr. iij.* cum syrupo de *Spina cervina*, f. *pilul. iv.*

Rec. *Pilul. Aloephangin.* *Drach. ß.* *Elaterii* *Scrup. ß.* *olei Caryophyl. gut. iij.* f. *pilul. iv.*

Pilulæ Hydropicæ Bontii dentur à *Scrup. ß.* ad *Drach. ß.* Ad hunc modum parantur.

Rec. *Aloes opt.* *Drach. iij.* *Gum. gut. parat.* *Drach. iij.* *Diagridii correct.* *Drach. j.* *gum. Ammoniac. solut.* *Drach. iij.* *Tartari vitriolat.* *Drach. ß.* f. *massa*, qua formetur in *pilulas*.

Electuaria quædam hydragoga nunc passim in usu apud practicos celebrantur; cujusmodi imprimis sunt unum à *Cl. Sylvio*, ac alterum à *Zwelfero* descriptum. Nobis hoc sequens arridet.

Rec. *Resin. Falap. Drach. ij.* *Tartari vitriolat.* *Drach. j.* *extract. Rhabarb. Drach. ij.* *Efula* *Drach. iij.* *rad. Galang. minoris* *Drach. j.* *iterontere*, ultimoque adde *conserv. flor. Ireos nostratis* *Unc. iv.* & cum *f. q. syrupo* è floribus *Persicorum* f. *electuarium*, dosis *Drach. ß.* ad *Drach. iij.* vel *ij.*

XXXV. Possim hic multa alia hydragoga purgantia citare, aut describere, verum *Cathartica Asciten* non semper curant; imo sæpe exacerbant, &

(si diutius eisdem infistitur) incurabilem reddunt; hinc ut necesse fuerit pro hoc morbo sanando ad alia remedium genera recursum habere. Ita-que jam proxime inquiramus utrum diuretica hic prosint, nec ne?

XXXVI. Et quidem facile quispiam existimet, *medicamenta urinas moventia*, propter aquas è quocunque loco aut corporis specu educendas, plurimum conferre. Revera hæc Anasarcam frequenter sanare, & præ aliis quibusque remediis juvamen præstare, experientia satis crebra liquet; videamus igitur quid pro abdominis cavitate elutrianda efficiant.

XXXVII. Super hoc imprimis constat, nullum ad renes à stagno Ascitico, quamvis vicino, ductum immediatum patere; sed quicquid aquarum hinc inde transfertur, necesse erit primo in massam sanguineam resorberi, & deinde è sinu ejus in cloacam urinariam effundi: at vero quantum est, quod venarum oscula, circa viscerum superficies (si forsân omnino patent) dehiscencia, excipere possunt: atque hoc unicum diuretica efficere queunt, ut sanguinem fundendo, ejusque serositates ad renes copiosius pellendo, ipsum adeo inanitum aquas in ventre fluctuantes ad se allicere faciant; interim haud minus periculum est, ne diuretica intempestive exhibita, dum cruorem nimis fundunt, serum abscedere coactum, in Ascitis nidum, plusquam in renes adigant, adeoque ventris diluvium augeant potius quam tollant. Enimvero ita interdum evenire, observatione crebra mihi satis compertum est; quare cum diuretica ad Ascitem curandam præscribuntur, à tali effectu contrario summopere cavendum erit. Profecto ob hanc rationem est, quod remediis hydropicis (ex veterum Autoritate & praxi per experientiam inventa) adstringentia, & corroborantia semper admiscuntur; non quod talia Hepatis tonum (uti vulgo dicitur) confirmant, verum sanguinis crasin sive mixtionem, ne fusione nimia penitus dissolvatur, præservant. Itaque in Ascite, qui propter viscerum & vasorum compages, ac imprimis tunicas, glandulas, ipsasque fibras, earumque interstitia ab humore seroso infarctas, proindeque summe intumefactas, potissimum aut ex parte contingit, quemadmodum Cathartica, ita & Diuretica conveniunt, & non raro cum fructu sumuntur; in quantum sc. horum usu, massa sanguinea (sero ad renes copiosius derivato) inanita, aquas istas juxta ipsorum oscula ubique stagnantes, facile in se recipit, & versus cloacam urinariam convehit: verum è contra in mera Ascite, ubi viscerum texturis à seroso infarctu immunibus aquarum illuvies ventris cavitatem inundat, diuretica aut frustra, aut incommode exhibentur; quatenus nempe nihil è ventris stagno exprimunt, & sæpissime cruorem fundendo, aquas illic instillari aptas impetuosis adigunt.

XXXVIII. Diuretica in Ascite non omnia cujusque generis æquo conveniunt, neque indifferenter exhiberi debent; quippe observare est morbo isto affectos, plerumque urinam paucam, rubicundam, & quasi lixiviale reddere; quod equidem indicio est, sanguinis crasin à sale fixo & sulphureo exaltatis; & simul combinatis, nimis strictam in iis existere: proindeque serum ejus intra renes haud debite secerni, quod tamen circa viscerum obstructorum anfractus exiit, adeoque in ventris cavitatem deponitur. Quapropter in hoc statu, ad urinas ciendas ea tantummodo propinare oportebit, quæ sanguinis constitutionem ita restituant & emendant, ut salis fixi & sulphuris enormitatis sublati, pars serosa intra renes separari, & uberius amandari possit; in quem finem, non acida, aut lixivialia, verum sale volatili prædita destinantur. Nam sæpius observavi in ejusmodi ægrotantibus, cum spiritus salis, aliaque mineralium stigmata acida, cumque salis Tartari, genistæ, aliorumque deliquia, aut solutiones, noxæ potius quam commodo extiterent, succum Plantaginis, Beccabungæ, aliarumque herbarum sale volatili abundantium, nec non Millepedarum expressiones plurimum juvasse: propter eandem rationem,

sal nitri summe purificatus, sive CrySTALLUM minerale non raro insigniter prodest. Medicaminum in hunc usum accommodorum formulæ in tractatu priori nostro extant, ubi sc. Diureticorum, quibus tum sal volatilis tum sal nitrosus pro basi est, exempla describuntur. Porro huc referri debet experimentum notabile, quo *Johannes Angelus Asciten* à causa calida sæpius curatam asserit, quod etiam medicamentum Medicus experientissimus D. *Theodorus Mayerne* in simili casu præscribere & magnificare solebat: sc.

Rec. Succum Plantaginis & Hepaticæ, & imple ollam terræ usque ad summum, quæ cooperta & exacte clausa ponatur in furno calido, pane extracto, & fiat ignis in lateribus ollæ debilis, ad calorem furni sustinendum, post coctionem liquor coletur, & cum saccharo dulcoratus potetur mane & sero, & curat: ad hujus imitationem, sæpe cum successu, modo sequenti præscripti.

Rec. Folior. Plantaginis virentium M. iv. Hepaticæ, Beccabunga, ana M. ij. simul contusis affunde aq. Raphani compositi. tenuis, aut alterius magisterialis appropriata lib. ss. f. expressio fortis: dosis Unc. iij. ter in die.

XXXIX. Diaphoretica licet in Anasarca potissime, in Ascite tamen, aut nullius, aut rarioris usus existunt: quippe intempestive adhibita, sine ullo juvamine magnam sæpe ægrotanti noxam afferunt; quatenus nimirum sanguinem exalfaciendo, aquas in ventris cavitate fluctuantes æstuaræ, & velut ebullire faciunt: propterea ut spiritus & humores à vaporibus exinde elevatis valde perturbentur: adeoque functionum omnium inordinatio consequatur, ipsaque viscera velut elixata plurimum lædantur. Porro à diaphoresi ita perperam instituta, cruor in fusionem & seri præcipitationem coactus, ipsum amplius in Ascitis nidum deponit. Quod igitur nonnulli focus & linimenta ventris tumidi aqualiculo applicanda, & Balneationem præscribunt, laborantibus fere semper in deterius cedit; nam præter febricitationem, cephalalgiam, vertiginem, spirituum deliquia, aliaque cerebri, & cordis mala symptomata ita sæpissime excitata, etiam venter exinde plus intumescit, in quantum sanguis agitur & fusus, serum ibidem amplius deponit; quinimo & vasorum ora proinde magis laxantur, & aperiuntur, ut aquas à massa sanguinea abscedere aptas promptius extillent. Remedia autem quæ prope loca affecta (cum citra paracentesin morbi curatio intenditur) maxime cum fructu adhiberi solent, sunt *Enemata* ac *Emplastra*.

XL. Piora absque totius massæ sanguineæ fusione (quam Cathartica fortiora cient) serum è vasis & glandulis intestinorum ac mesenterii prolucunt, quæ proinde inanita lymphas extravasatas aliquantulum imbibunt. In hunc finem Clyster sequens, à nobis in hoc casu præscribi solitus, egregie convenit; quatenus nempe una fibras intestinales vellicat, atque serum à sanguine imbibitum, aut in eo prius contentum, versus renes prolecat.

Rec. Urinæ hominis sani & vinum bibentis lib. j. Terebinth. Veneta cum vitello ovi solut. Unc. iss. salis Prunellæ Draeb. iss. f. enema, repetatur quotidie. Emplastra nonnunquam in Ascite juvamen conferunt: illa tamen ejusmodi sunt quæ virtute quadam restrictiva; & confortativa viscera corroborant, & vasorum ora, ne ferositates expuant nimis, constringunt: in hunc finem emplastrum *Diasaporis* sæpe cum fructu ventri tumido applicare soleo. Vel,

Rec. Emplastrum de Minio, Paracelsi, ana q. s. f. emplastrum abdomini applicandum. Si quando hic morbus cum Tympanite complicatur, alijsmodi epithemata conveniunt, prout inferius declarabitur.

XLI. Magnum & præsentissimum Ascitis remedium est, ut *Paracentese* facta aqua extrahantur: quæ tamen administratio haud sæpius morbum curat, quam patientem interimit; quapropter summa cautione opus est cujusmodi affectis & quo morbi tempore adhiberi debet: cacheeticis, & diu in valetudinariis, in quibus viscerum conformatio & temperies prorsus vitiantur, frustra erit ex Aqualiculo perforato lymphas elutriari; nam exinde statim spiritus fatiscunt, atque vires exolvuntur; quin & propediem humoris morbifici nova illuvies succedit. Porro qui prius *Ἀπλῶς* & quoad partes quasque alias satis sani, à causa quadam magna evidenti in Asciten incidunt, uti paracentesi non primo statim tentare, ita nec diu nimis, si requisita fuerit, eam differre oportebit: etenim mora longiori viscerum, dum aquis immersa, & velut elixata diu persistant, vitiositas inemendabilis contrahitur.

XLII. *Paracentesin* administrationem, sive modo ordinario, sive *Sylviano* per acum perforatum fiat, non opus, imo extra propositum nostrum erit hic describere; *εγχερησι* hanc utpote periculosa cum medici raro præscribunt, his sæpissime inconsultis, Agyrtæ, ac empirici eam temere ac infauste aggrediuntur. Libet hic coronidis loco Ascitis veri ac immanis, absque paracentesi ruper curata, historiam subjungere.

XLIII. Femina juvenis Mercatoris uxor, tenuis & protera, cum infantem suum lactaret, ad lac augendum interdum & noctu cervicem modo simplicem, modo lacteam immodice ingerebat. Postquam hac mala victus ratione per sesquimensuram usa fuerat, Asciten, cujus initia minime advertebat, brevi immanem contraxit; quippe abdomen aqua intus fluctuante gravidum, valde intumescere, ejusque moles cum è latere uno in alterum se devolveret, extra ilia & reliqui corporis oram concidebat: interea membrorum omnium carnes valde absorbentur, ut non minus tabida simul, ac hydropica videretur.

XLIV. Infante ablactato, & meliori victus ratione instituta ad medicinam se contulit, cepitque imprimis hydragoga leniora tum Cathartica tum diuretica, absque ullo tamen commodo; quin à purgatione omni semper deterius habuit, hanc postea curæ nostræ commissam, & pene deploratam, methodo sequenti tractabam.

Cervicæ & liquoris cujusque potulenti (pharmacis exceptis) usu fere in totum interdicto, medicamenta hæc præscribo.

Rec. Foliorum Plantaginis, Beccabunga, Aparines, ana M. iv. simul contusis affunde Aq. Lumbricorum & Raph. composit. ana Unc. iij. f. expressio, cepit bis in die, viz. hora viij. matut. & v. postmer. Medicamenti hujus usum diu continuabat, sed compositionem subinde variabat, mutatis modo herbis, modo liquore iis contusis affundendo.

Rec. Tinctura salis Tartari rubicundissima Unc. iss. cepit gut. xx. hora somni & primo mane in cochlear. ij. Fulapii sequentis, superbibendo cochl. vij.

Rec. Aq. flor. Sambuci, Saxifragia, ana Unc. vj. aq. Limacum, Lumbricor. Raphani composit. ana Unc. ij.

Super abdomen gestabat emplastrum ex emplastro de Minio, & Oxy-croceo.

Enema sequens adhibebatur primo quotidie, postea diebus alternis aut tertiis.

Rec. Urina hominis sani lib. j. Terebinthina soluta cum vitello ovi Unc. iss. Sacchari Unc. j. salis Prunella Draach. j. f. enema.

Horum usu constanti, intra selquimensem venter detumuit, sed carne indies contabescente Phchilis metuebatur. Quare hujus præcavendæ gratia rus profecta, lac asininum bibebat; cujus nutrimenti, & auræ purioris beneficio, medicamina usque prædicta assumens, intra tres aut quatuor septimanas integre convaluit, & etiamnum vivit, valetque.

SECT. II. CAP. IV.

De Tympanite.

Tympanites vulgo, etiam minus proprie, hydropis species habetur, à quo tamen censu, Prosper Marianus Hippocratis testimonium allegans, tum morbum illum, tum Anasarcam rejicit. Verum prior iste Abdominis regionem infestans, inque molem attollens, jam proxime post Ascitem (cui nonnihil affinis est) in considerationem venit: ubi primo occurrit, affectum hunc, prout curatu, sic etiam cognitu difficillimum existere; nam licet exterior ejus species, sc. ventris tumor subdurus, renitens, & à pulsatione instar Tympani sonitum edens, sensuum una plurium indicio evidentissime percipiatur; attamen quæ sit materies morbifica tumorem istum inducens, quomodo in ventre aut progignitur, aut aliunde illuc advenit, plane nescitur: ideo Tympanitici quasi vento revera gravidi, conceptus sui φύσις & modum, & tempus ignorant. Profecto morbi hujus naturam, & causas idcirco latere arbitror, quia cum prima ejus initia non advertantur, subito in immensum accrescit; adeo ut affecti vix prius se ægotare sentiant, quin pene incurabiles fiant. Dein Tympania, statu ejus peractò, in Ascitem degenerans, seu potius hanc sibi conciscens, naturam suam amittere videtur: & quidem post obitum, inspectio Anatomica vix quidquam magis in cadaveribus à Tympania, quam ab Ascite defunctorum detegere solet. Quod autem plerique Authores medici, affectum hunc à flatibus intra abdominis cavitatem conclusis, excitari facile pronuntiant, animo veritatis avido minime satisfacit; quoniam omnino improbabile videtur, flatus in eo loco tam subito, & copia tam ingenti produci; aut si producerentur, tumorem adeo durum, immobilem, & constantem excitare posse.

II. Porro inter ipsos, de morbi sede, ubi flatus concludi supponitur, non facile convenit; statuunt enim nonnulli, locum hunc in peritonæi concavo, atque ab intestinorum, aliorumque imi ventris viscerum superficie convexa determinari; quomodo autem tanta aggeries ventorum ibi colligatur, nulla ut opinor ratione, exemplo, aut parallela instantia declarari potest. Præterea si ita res haberet, multo facilius punctura, quam Ascites paracentesi sanari potuit; quod tamen nunquam audivi factum. Refert Helmontius à paracentesi in quodam Hydropico flatum putidum editum; repente abdomen fidisse, & virum quamprimum interiisse. Verum Platerus & Smetius, Authores nihilominus fide digni, se deprehendisse adserunt, in quibusdam qui Tympanitici putabantur, post mortem scelis, nullum flatum e ventris cavo erapuisse, nec ventrem subsedisse, sed intestina præsertim tenuiora, adeo flatibus distenta, & convoluta profluisse, ut in eundem ventrem amplius reponi nequirent.

III. At vero, neque hæc observatio mihi argumento est, morbi (de quo agimus) causam intra cavitates intestinorum subsistere, atque flatum ibidem aggestos, sæpius aut potissime ventris intumescenciam Tympaniticam excitare. Præterquam enim, quod affectus à tali *αεφασ* oriundus non ita immobilis, & frequenter incurabilis foret; insuper opinari ducor, non tam intestina à flatibus conclusis immaniter dilatari & extendi, verum illa sæpe sponte extumescencia, flatibus, quo spatia ampliata implerentur, consequenter & secundario producendis occasionem præbere, prout mox planius ostendemus.

IV. Quod autem ab aliis asseritur, flatum, qui Tympanitis causa sunt, inter mesenterii, & intestinorum tunicas progigni, multo adhuc improbabilius videtur: quia cum nulla ibidem præexistat cavitas, quomodo flatum eas partes ita divelleret, & ab invicem separabit, proinde ut à specibus ita estormatis, & ventorum cumulis illuc reconditis tota ventris regio in molem ingentem accrescat? Certe tot tantæque continui solutiones, absque torminibus continuis, & cruciatibus acerrimis fieri nequeunt.

V. Quamobrem his opinionibus circa Tympaniten posthabitis, ad pathologiam ejus paulo certius investigandam, alia procedamus via; perpendendo sc. quot modis, & quibus de causis evidentibus, abdomen intumescere solet. Itaque advertimus quatuor esse contentorum genera, à quibus ventris imi *ορχ* in viventibus procedit. (Cur in defunctis abdomen intumescit, ratio inferius explicabitur.) Sunt autem ista *Solida, Humida, Flatus & Spiritus.*

VI. Primo satis obvium est Tumores viscerum internos, sc. scirrhopos, strumopos, cancrupos, glandulosos, & quosdam forsan alius generis, quando ad molem notabilem assurgunt, totum ventrem intumescere; interea tamen donec simplices & recentes existunt, tactu percipi, & circumscribi possunt; postea tamen inveterascentes in viciniam suam, imo in totam abdominis regionem mala alia accersunt. Profecto hi interdum Ascitis, uti & Tympanitis ab initio sunt causa procatartica, quibus deinde in utriusque morbi complementum, causa alia conjuncta, sc. aquarum illuvies, aut spirituum inordinatio accedit.

VII. Secundo humor aquosus intra abdominis cavitatem aggestus, aut partibus ejus membranaceis, vel glandulosis impactus, non raro Ascitem producit; cujus rationes, & fiendi modus, satis fuse superius explicantur.

VIII. Tertio flatum intra coctionis viscera à cruditate, dyspepsia, aut humorum dissimilium fermentatione excitati, non raro intestinorum cavitates inflant, atque ventris *ορχ*, plerunque tamen brevem & transitorium producant. Quippe succorum *ζυμων* cessante, atque flatuum eruptione procurata, subinde statim ventris detumescencia succedit. Huic causæ, & Colica & Tympanites non tantum vulgo, sed etiam à multis magnæ notæ medicis imputantur; verum nostra tert sententia eam solitariam neutrum ex iis affectibus producere.

IX. Quarto restat adhuc alia subita & quidem immanis ventris intumescencia, quam Spiritus Animales (non de nihilo ab Hippocrate *ορμῶντες* dicti) acciere videntur. Si quando enim hi fibras nerveas ad viscera imi ventris pertinentes *απὸ* & inordinate irruent, illico partes quas hæc contexunt, plurimum inflari, distendi, & quaquaversus extumescere facient. Enimvero ab hac causa, subitaneum totius abdominis *ορχ* & inflationem velut Tympaniticam in paroxysmis tum Colicis tum Hystericis vulgo dictis crebro accieri, alibi sæpius ostendimus. Et quidem hi affectus Tympaniti in tantum affines sunt, ut in ipsam non raro desinant: nam frequenter observavi, passioni Colicæ, aut Hystericæ, diu ac graviter

graviter obnoxios; nisi curantur, demum Tympaniticos fieri. Et tunc maxima discriminis ratio erit, quod affectio ista, sc. ventris intumescencia, quæ prius *Symptoma* erat, vagum, & cito pertransiens, demum *morbus* fixus, & permanens evaserit. Quapropter ex re fore videtur, pathematum istorum *Ætiologias*, à nobis alibi traditas, ad præsentis morbi naturam, & causas explicandas accommodare.

X. Quod equidem non magni negotii, aut difficultatis res erit. Supposito enim (quod alibi fusius exposuimus) membranarum & viscerum concavorum extensiones *φυσωδής*, seu velut inflationes, à spirituum in fibras nerveas (è quibus contextuntur illa) incurisibus impetuosis exoriri, satis obvium erit concipere, etiam Tympanitin à tali causa, sed fixiori, & in actu diutius, aut perpetim existente produci; in cujus discriminis rationem mox inquiremus.

XI. Interim opinari ducor Tympaniten non à flatibus intra, vel extra Intestinorum cavitates conclusos excitari; talis enim in iis locis flatuum aggestio hujus morbi effectus, sed non causa est: verum exoriri, quatenus, in imo ventre spiritus Animales, ad viscera membranacea spectantes, ab incongruo quodam in *ἀρτέριαις* adaecti, fibras ubique nerveas tumultuarie irruunt, instantque, nec statim denuo ab iis recedunt: hinc peritonæum extumescit, intestina ampliata & distenta velut inflantur, mesenterium, aliaque viscera membranacea spiritu impetuoso turgida, velut in molem attolluntur; porro dum hæc fiunt, ut vacuitates à viscerum concavorum extumescentiis factæ impleantur, humoris statim cujusvis intus contenti portio in vapores rarefacta, illico in flatu spatia istæc inania oberrantes cedit.

XII. Profecto spiritus Animales inordinatione sua partes membranaceas inflare, adeoque affectus quasi *φυσωδής* producere, in Pathologia nostra spasmodica, rationibus, & instantiis satis clare ostendimus. Porro idem ex observatione Anatomica per vivisectionem facta apertissime demonstratur; in quantum sc. truncus nervorum octavi paris, per cervicem utrinque descendens, si excipiatur & filo ligetur, totus illico ventriculus, tanquam à vento inflatus, extumescit; quod certe à nulla præterea causa procedere potest, quam quod spiritus fibrarum istius visceris insiti, aliique per ductus nerveos influi (quatenus à fonte suo præscissi, in confusionem aguntur) partes illas tumultuarie subeunt instantque. Insuper his, ad hypothesein hanc adhuc amplius illustrandam, libet hic Historiam à Clarissimo Smetio citatam referre, de Tympanite (uti appellat) universali in juvene quodam Leodiensi, qui cum in conspectu subter Axilla dextra vulnus punctum factum, in pectoris cavitatem penetrans accepisset, postridie tota corpore post unicum noctem, mane turgidus apparebat, non solum pectore, sed & dorso, ventre, lumbis, imo scroto quoque, præterea & Brachii, humeris, collo, vultuque, ut ne palpebras quidem deducere possit, quin etiam in vertice ipso, cute ubique distenta, & tumefacta, tumor ubique erat tensus, & cum dolore non parvo. Affectiorem hanc admirandam, Author appellat Tympaniten universalem. Casum huic similem Cl. Sennertus ex propria notitia recenset: quin ipse me tale quoddam à vulnere pectoris prope Axillam facto legisse, vel audivisse memini.

XIII. Attamen symptomatis hujus ratio à Smetio assignata, & à Sennerto comprobata mihi haudquaquam arridet: quippe ascribunt illi generalis istius Tympanitis causam, *insufflationem pectoris, per vulnus axillare, subter cute tota illa nocte factam, quo modo vesicam recentem, & flaccidam, in scroto calamo à pueris inflari videmus*: quod equidem non solum improbabile videtur, sed etiam vix possibile censemus, ut ventus è thoracis vulnere exuffandus, propter foramen unica nocte obturatum, cutem subeat, indeque totum corpus permeans, ubique intereas fiat. Præterquam enim quod

quod illinc in partes omnes ventus, etsi per calamum ex ore subter cute insufflaretur, tam subito transire nequiret; insuper dum vulneris foramenti obturatur, nullus omnino à cavitare pectoris ventus exsufflari potest, quia nullus interea potest ingredi. At vero stupendi istius affectus (unde etiam Tympanitis ratio formalis illustratur) causa proculdubio hæc est; in pectore prope Axillas, magni & perquam insignes (prout in Neurologia nostra descripsimus) extant nervorum plexus, per quos nervi totius corporis inter se communicant: viz. truncus octavi paris cum nervo intercostali, & utrique cum nervis spinæ dorsæ, per ramos & propagines hinc inde missas conveniunt. Quapropter plexu istoc nerveo, per gladii puncturam forte transixto, primo spiritus ibidem hospitantes irritati, *αταξίως* ineunt, dein consensu per nervos tot eximios statim facti, & quaquaversus huc illuc transmissi, spiritus alii, & subinde alii, pares inordinatione concipiunt, atque membranas, fibrasque nerveas (quas ubique tumultuarie subeunt) instantes, totius corporis affectionem quasi Tympaniticam inducunt. Propter similem furorem, sive æstrum virtulentum spiritibus alicubi impressum, & inde mox longe lateque diffusum, toxica quædam epota, telorum aut ferarum ictus vel morsus venenosus, sæpenumero partium una plurium, aut totius corporis, intumescantiam inducunt; cujusmodi spirituum affectio Typhodes, ab Helmontio dicitur *Indignatio Archaæ*. Complures alii subsunt casus, & instantiæ, quibus clarissime evincitur, spiritus Animales irritatos, & in excandescantiam actos, quatenus fibras nerveas impetuosius subeunt, partes imprimis membranaceas intumescere, & multas ex iis passiones excitare, quæ vulgo sed perperam flatibus ascribi solent: revera ut Tympanitis nulla alia causa verisimilior assignari possit.

XIV. Quod si objicitur, defunctorum Abdomina, post aliquod tempus, à flatu in molem attolli, & quasi Tympanitice intumescere: dico hoc omnino ab humorum putredine, & extrema mixtionis dissolutione, in qua particula activæ omnes manumissæ ab invicem discedunt, & avolantes quaquaversus exitum quærunt, & obstacula quæque, ac imprimis cavitatum parietes immaniter distendunt (quod minime in viventibus contingit) procedere; quapropter uti cadavera non omnia ex æquo putrescunt, ita illorum ventres citius aut minus extumescunt: attamen durante vita nulla fit in corpore animato putredo, aut particularum dissolutio, *ζυμώσις* sive intumescantiam splanchnicam illatura. Interea non inficias imus, flatus intra pepsicos, hæmatoseos, & secretionum officinas, imo intra singulos quosque corporis nostri specus & recessus generari; attamen è singulis istis (donec spiritus fibras tum nerveas tum motrices rite influunt, actuantque, ut viscerum parietes haud distenti ac rigidi teneantur) flatibus ubicunque genitis, æque facilis patescit exitus. Atque in Tympanite revera flatum spatia vacua implere concedimus, verum spiritus ipsi, quatenus inordinatione sua viscera extendunt, vacuitates istas (in quibus flatus secundario & consequenter pro-gignuntur) primo efficiunt, & illi (quatenus viscera eadem usque rigida & distenta servant) ne flatus isti ablegentur impediunt.

XV. Jamque ex prædictis satis constare arbitror, spiritus Animales, potius quam flatus, ejusmodi ventris intumescantiam, saltem breves & transitorias, quales in paroxysmis Colicis & Hystericis contingunt, excitare. Attamen magna adhuc difficultas restat, quomodo abdominis *ϕυσκίον* Tympaniticum, qui fixus & permanens, imo plerumque immobilis est, à tali causa procedit; præsertim quia spiritus Animales, ex sua natura irrequieti & valde mobiles, fere semper lætionem affectant, ut nisi defessi, aut defuncti, vix unquam resideant.

XVI. Ut nodum hunc solvere ratiocinando pergam, considerare oportet, una cum spirituum Animalium hypostasi, *Succum Nerveum*, qui istis ubique pro vehiculo simulque pro retinaculo est: namque spiritus huius fluente subtilissimo potiti, libere expatiantur, & ne ab invicem dissipati ayolent, in ferie integra continentur. Si quando igitur latex iste quoad crasin, aut motum suum peccat, exinde statim spiritus Animales, in functionum suarum exercitiis varie delinquant, aut pervertuntur, uti in Pathologia nostra fusc exposuimus. Ne isthac modo repetendo, longas ambages faciam, quod ad præsens institutum spectat, paucis contraham.

XVII. Itaque imprimis advertere licet, imi ventris contenta (dentis solum hapatē, liene, ac renibus) visceribus membranaceis (quas fibræ nervæ magna ex parte contextunt) plurimis instrui: unde sequitur succum nerveum, cuius in his partibus major ambitus simulque angustior transitus est) remoras hic plures offendere: quod etiam ab effectu comprobatur, in quantum insultus spasmodici, in passionibus hypochondriacis, colicis, nephriticis, & hysteriis passim excitati, abdomen ita graviter infestant. Si quando igitur latex iste, fibras harum partium nerveas irrigans, vel ex se tenax & viscidus fuerit, vel iisdem saculentias plures impingat, propterea quidem accidit, spiritus Animales, si quando in has fibras quædam obstruatas impetuose adigantur, exinde non omnes facile redire: cumque ita sæpius plenior eorum incurtus, & parciore reditus fiat, tandem eveniet, magnas spirituum copias in fibras istas magis indies magisque impactas manere, easque distentas usque & plurimum inflatas tenere; demumque propter itum & redituum in fibris istis vias oclusas, ibidem prorsus immobiles fieri, atque partes continentes semper extensas & rigidas servare: interea quoniam hi spiritus ibidem, intra ductus nerveos impacti, ac densim stipati, cum aliis ad illorum antra influis commercium habent, idcirco pars affecta quamvis rigida, & fere immobilis, usque tamen sensu potitur. Pathologia hæc, ut ut paradoxa ac insolens quibusdam videatur, minus dubito quin à pluribus assensus merebitur, si perpendatur eos potissimum, qui affectibus hypochondriacis, colicis, aliisque imi ventris spasmodicis diu obnoxii fuerunt, demum Tympaniticis fieri.

XVIII. Designatis ad hunc modum Tympanitis ratione formali, & causa conjuncta, priusquam ad causas ejus remotiores investigandas procedimus, ex prædictis licebit, morbi hujus *Definitionem*, aut saltem descriptionem quandam tradere: nempe quod sit *tumor Abdominis fixus, & constant, aquabilis, durus, remittens, & à pulsatione sonitum edens, à partium & viscerum membranaceorum inflatione tenuis & ortus, propter spirituum Animales in fibras istas copia nimia adactos, ibidemque succi nervei obstruentis vitio, a recessu impeditis; cui affectioni, consequenter, flatuum in locis variis accessio, velut complementum accedit.*

XIX. Quod ad morbi hujus causas procatarticas, & evidentes spectat, peritro accidit eas omnino adverti, quin tacitis iste initiis obrepens, sæpe consummatus, aut deploratus evadit, antequam percipitur; proinde ut contra affectum hunc vix prophylaxis ulla instituitur: quippe donec functiones ordinariæ haud multum læduntur, ventris intumescencia tantummodo à flatibus exoriri præsumitur; dumque ut sponte evanescat expectatur, sæpe in Tympaniten accrescit. Itaque ut hujus procatartix tempestive notetur, sciendum est Affectus quovis prævis ad eum disponere; cujusmodi imprimis sunt Diathesis hypochondriaca, colica, hysterica, imo & nonnunquam Asthmatica; quarum paroxysmis frequenter excitari solitis, si demum abdominis tumor ut ut ab initio parvus superveniat, illico Tympanites metuatur. Priorum ex istis affectuum casus passim occurrunt, & vulgari observationi prostant: de posteriori refert

Scherichius, virum sexagenarium aliquot menses antequam in manifestum tumorem attollebatur venter, hoc symptomate infestatum fuisse, quod quoties scitotique assidens mensa, cibum mordere aggredereur, item quando se ad somnum componens, obdormiscere inciperet, tanta corripiebatur anhelandi difficultate, ut pro crebritate respirandi, suffocationis periculum pra se ferret; quo tempore etiam percipiebat circa hypochondria palpitationem quandam, ac si prae cordis aliquid vivi Animalis subesset, cujusmodi affectio postea cessit in tumorem abdominis à quo interibat. In hoc aliisque modo citatis casibus, eadem ratio tenet, nempe quod Spiritus Animales ad faciendos in fibras imi ventris nerveas excursus irregulares assueti, tandem eas non modo crebrius & copiosius subeunt, sed in iisdem impaeti ac impediti resident, adeoque dentum viscerum inflationes Tympaniticas inducunt. Quae quidem *voris* Epigeneticus citius ac certius evenit, si insuper causae evidentes accedant, quae spiritus imi ventris perturbant, inque *αρεζις* crebras adigunt, simulque succi nervei intra fibras istas scatentis, aut motum sistunt, aut crasin pervertunt; in quo censu habenter inordinationes in sex non naturalibus, passionibus immodicis, ac praesertim mœroris, evacuationes solennes suppressæ, post æstum ingentem frigidi potus, aut subita ab aere, aut aqua, infrigidatio ventri illata.

XX. Quoad prognosin morbus hic adeo pessimi semper omnis habetur, ut vulgo ejus nomen abhorreatur; in tantum, ut saepe cum de ventris tumore nulla fere mali suspicio fuerit, si forsitan iste tumor à medico Tympanites pronuncietur, illico de spe omni conclamatum sit. Attamen hic Affectus raro per se interficit, quin longo tempore protractus, quo demum certius jugulet, sibimet Asciten lethi prænuncium adsciscit; in cuius rationem ut inquiramus, satis obvium erit concipere, dum in imo ventre viscera omnia distenta, & veluti rigida teneantur, insimul sanguinis, nec non humoris nervei, ac Lymphici ductus aut nimis extensos, aut compressos plurimum coarctari; proindeque laticem suum haud libere & expedite transmittere; unde sequitur unumquemque humorem in transitu angustatum, ut demum quoquo modo pertranseat, è massa sua serosum quoddam, qua data via exuere, & denique ista humorum stillicidia, in abdominis cavitatem decidua, hydropem Asciten excitare.

XXI. Quod spectat ad morbi hujus *Therapeiam*, fere totus medendi scopus contra flatum dirigitur: viz. indicationes ab Authoribus practicis inculcatæ, materia unde flatum eleventur evacuandam, & causam quæ eos attollit removendam, flatum vero qui jam ventrem distendunt, discutendos & dissipandos suggerunt.

XXII. Propter hos fines, purgantia contra humorem maxime suspectum destinata, sc. modo phlegmagoga ita dicta, modo melanogoga, modo chologoga, quibus insuper hydragoga (ut tela in quemcumque hostem intendantur) cum magna confidentia, etsi minimo plerumque, aut malo cum successu præscribi solent. Namque hic morbus (uti nostra observatione constitit) à catharticis, praesertim fortioribus, fere semper exacerbari, & raro aut nunquam alleviari solet; cujus ratio satis evidens est, quia fibras nerveis à pharmaco acriori irritatis, Spiritus Animales excursus suos irregulares reiterant, & magis usque ac magis intendunt, porius quam remittunt; quare licet dejectiones crebræ & copiosæ cum sedibus aquosis & flatuosis inde procurantur, venter tamen plus intumescit. Porro dein ad flatum dispellendos, discutendos, aut compescendos vis plusquam Æolia conscribitur; medicamenta carminativa vulgo dicta, cujusque fere generis, vel formæ, intus, ac extus, supra, ac infra, ac super partem affectam sedulo adhibentur; quibus tamen omnibus hic morbus plerumque obsurdescit; unde plurimum suspicari est, veram hujus morbi causam adhuc latere, quia medicina

camina per *Ætiologiamejus ordinariam* indicata, aut suggesta, minime profunt.

XXIII. Quamvis non ego meliorem in hoc morbo sanando successum, aut certiozem medendi methodum, ab experientia comprobataz vendicare possim; attamen libet hic quendam aliam Therapeiaz ritum, hypothesi nostræ accommodum, & rationibus satis firmis stabilitum, in medium proferre.

XXIV. Itaque in Tympanite, sicut in plerisque aliis affectibus, tres erunt *Indicationes primariæ*, quarum prima & maxime semper urgens *curvatoria*, Spiritus Animales ab affectione *τελευτόδ* revocando, inque ordinem reducendo, abdominis tumorem removendum molitur. Secunda *preservatoria*, quæ spiritus istos, aut alios ab inordinatis in fibras imi ventris nerveas excursibus cohibet, simulque liquoris nervei eas irrigantis, quoad crasin aut motum, vitia emendat. Tertia *Vitalis*, symptomata maxime urgentia tollendo, functiones quascunque, quantum fieri possit, oppressas aut collapsas sublevat ac sustentat.

XXV. Prima indicatio maximi semper momenti est, in qua sc. totius Therapeiaz cardo versatur, verum difficillime perficitur: quippe non facile occurrit, quibus remediis, aut administrationum modis tentari debeat, cum pleraque medicinz tela contra inviolabilem hunc hostem parum aut minime valeant. Phlebotomia nullum hic locum habet, quin fere semper ut noxia vitatur; item cathartica, quatenus fibras affectas irritant, atque spiritus perturbant, inque illas impetuosius adigunt, ventris *ορυξυ* adaugent potius quam diminuunt aut curant; pariter etiam diaphoretica, spiritus una & particulas *νοσθης*, quas è fibris allici, & evocari oportuit, altius in eas impellunt. Medellæ ratio potissima in diureticis, & Enematum usu consistit videtur; quin etiam à Topicis magna expectantur, quoniam ipsi morbo immediatus, & per contactum adhibentur, & quia tumores in aliis locis optime dissolvunt, aut discutunt. Attamen non omnia dissolventia, nec quidem in aliis tumoribus maxime proficua, hic conveniunt; calidiora enim pro discutientibus habita, sive per forum, linimentum, aut subcataplasmatibus aut Emplastri forma applicantur, in Tympanite sæpius noxam quam juvamen præstant; nam & fibrarum ductus aperiunt & dilatant, proinde ut spirituum incursibus magis pateant; simulque particulas impactas rarefaciunt, proinde ut cum spatium amplius occupent, ventris inflatio ac intumescencia augeantur. Denique ad alterantia quod spectat, etiam ex his quæ contra alios nervosi generis affectus juvant, non nisi pauca quedam in Tympanite conveniunt; nam ubi materies morbifica intra ductus angustiores hærens, prorsum, aut penitus impelli nequit, medicamenta elastica adhuc materiem altius infingendo, obicem usque majorem, & fixiorem reddunt; quare Spiritus C. Cervi, fuliginis, Salis Armoniaci, quinimo Tincturæ, Elixires, aliaque medicamina sale volatili, aut particulis aliusmodi activis prædita, in Tympaniticis non modo calorem & sitim valde molestum accient, sed & abdomen plus intumescere faciunt in quantum sc. ea sanguinem & succum nerveum fundunt, atque spiritus exagitant, proinde ut particule ab his singulis depositæ, in partes affectas cogantur.

XXVI. At vero licet medicina contra hunc morbum adeo minime valeat, non tamen (quasi nihil, aut malum tantum efficeret) prorsus negligenda est; quin ægotanti ut quoquo modo succuratur, omnem movere lapidem oportet, ut demum ei aut cura, aut saltem alleviatio obtineatur, itaque imprimis (quoniam mos est ab Evacuantibus incipere) est cathartica fortiora semper obliant, atque tenuiora ad causam conjunctam educendam vix unquam polleant; attamen posteriora hæc quatenus mor-

bi fomitem nonnihil subtrahunt, etiam, quo medicamina alia energieas suas liberius exerant, viam sternunt, in praxi medica vices suas, viz. semel intra vj. vel vij. dies habere debent; atque aliis temporibus Enemata (quorum usus multo præstantior est) crebro exhibeantur. Hydroticis interdictis, Diureticis moderatis sedulo incumbatur, quibus insimul adjungantur Spirituum & humorum alterationem, & reductionem respicientia, qua quidem Pharmacia Tympaniticæ partem præcipuam constituunt. Porro interea Topicorum usus haud negligatur. Medicamentorum in singulos hosce fines appropriatorum formulas quasdam selectiores subdemus. Pro medicamine blande solutivo usurpetur vinum laxativum à Cl. Greg. Horstio in Lib. Observ. iv. Cap. xxx. pro Tympanitico præscriptum, vel loco ejus sequens compendio magis præscribatur,

Rec. Flor. Persicorum, Rosar. damascen. ana p. ij. Genist. Sambuc. Centaurii minoris, ana p. j. foliorum Agrimonie, Absinth. marini, ana M. j. Senna opt. Unc. j. Rhubarb. Drach. vj. sem. Carthami Unc. ss. Ebuli Drach. ij. Santal. citrin. Drach. iij. radie. Galang. Drach. ij. incisa & contusa includantur sacco serico, qui vitro indatur, cum Vini albi lib. ij. aqua Saxifragie lib. j. salis Tartari Drach. iss. stent per 48. horas, dein patienti bibere incipiat, sumendo circa Unc. iv. ad vj. diebus tertiis, aut quartis.

In constitutione calidiori, formula sequens, in hoc morbo nonnunquam cum successu à me probata, adhibeatur.

Rec. Aq. mineral. Cathartica lib. viij. salis Absinth. Drach. ij. leni Balnei calore evaporet ad lib. ij. Huic addere soleo Aqu. è Catharticis cum vino deStillat. Unc. iv. Dosis Unc. iv. ad vj.
Vel liquori isti ad lib. ij. evaporat. adde rad. Mechoac. Turbit. ana Unc. ss. Rhubarb. Drach. vj. Santal. citrin. Drach. ij. Caryophyl. Drach. j. digerantur clausè & calide per duas horas: filtratur calide per chartam emporeticam tenuem: dosis Unc. iij. vel iv.

Enemata in hoc morbo, quatenus alvum sine magna fibrarum irritatione subducunt, crebrioris sunt usus.

Rec. Aq. infusionis stercoris Equini maris cum floribus Chamomeli lib. j. Mellis mercurialis Unc. ij. Eodem modo etiam ex stercore Canino, cum carminativis parentur decocta aut infusiones.

Rec. Decoct. emollientis lib. j. salis Prunel. vel salis Armoniaci Drach. j. ad Drach. iss. f. enema.

Rec. Urina sana lib. j. salis Prunel. Drach. j. Terebinthin. Venet. solut. cum vitello ovi Unc. iss. f. enema.

XXVII. 2. Diuretica in hoc morbo siqua alia remedia opem promittunt.

Rec. Millepedarum vivarum mundatarum Unc. iij. Nucem j. moschatam incisam; simul contusis affunde aq. diuretica infra præscripta lib. j. f. expressio fortis, dosis Unc. iij. ad iv. bis in die.

Rec. Baccar. virid. Funiperi, & Sambuci, ana lib. vj. Conorum abietis lib. iv. Fugland. virid. lib. ij. corticis Winterani Unc. iv. cortices exteriores vj. Aurant. & iv. Limonorum. sem. Ameas, Eruca, Nasturtii, ana Unc. iss. Anethi Unc. ij. concisis & contusis affunde Seri lactis è vino albo parat. lib. viij. destil. organis commutibus, liquor totus misceatur.

Rec. Cryst. mineralis Unc. ss. salis Succini volatilis Drach. ij. pul. sem. Dauci

Dauci Drach. j. *Terebinth. Venet.* q. s. f. pilul. exigua, sumantur iij. ve. speri & primo mane, superbibendo aq. prædict. Unc. ij.

Rec. Spiritus salis dulcis Unc. ss. sumat gut. vj. ad xij. bis in die cum haustu ejusdem aqua, addendo Syrupi Violacei cochl. j.

Rec. Spir. salis Tartari Unc. j. sumat. Scrup. j. ad Drach. ss. bis in die eodem modo: sed etiam spiritus Nitri, & Tinctura salis Tartari exhiberi possunt.

Rec. Folior. Plantaginis, Chæresfolii, Aparin. ana M. iv. contusis affunde aq. destillat. prioris lib. j. s. expressio fortis, dosis Unc. iij. bis vel ter in die, cum alio medicamento.

Rec. Rad. Graminis Unc. iij. Rusci Brusci Unc. ij. Chæresfolii, Eringii condit. ana Unc. j. ras. C. C. Eboris, ana Drach. ij. Cor. cervi ust. Drach. iij. sem. Bardani Drach. iij. coquantur in aq. fontan. lib. ij. ad ij. colatura servida effundatur foliorum Aparin. & Nasturtii aquat. contus. ana M. j. addendo vini Rhenani Unc. vj. s. infuso calida & clausa per horas ij. dein iterum coletur, & adde aq. Lumbricorum magistral. Unc. ij. Syrupi è v. radicibus Unc. iij. s. Apozema, dosis Unc. iv. bis in die cum alio medicamento.

XXVIII. Dum hæc intus sumuntur, etiam Topica, & Applicationes externæ sedulo adhibeantur, non calida, & discutientia, sed particulis salis volatilis, & nitrosis prædita, quæ nempe salium aliorum combinationes destruunt, & spirituum impactiones dissolvunt, in quos fines sequentia proponimus. Si focus omnino in usum admitti debent, ne calide nimis applicentur, item non è carminativis vulgo dictis, sed imprimis è salibus & mineralibus parentur. Cabrotius (citante Helmontio) se octogenarium sanasse narrat, cujus ventrem bis in die fomentabat cum lixivio, cui sal, alumen, atque sulphur incoxerat; ac inde simo vaccino, pro cataplasmate utebatur. Ego sequentia præscribere soleo.

Rec. Florum salis Armoniaci Unc. j. Cryssalli mineralis. Unc. ij. Spir. Vini tenuioris multo phlegmate imbuti lib. ij. misce & dissolve in vitro.

Pannus lencus huic tepide intinctus, super totum abdomen applicetur, & subinde mutetur denuo intingendo: fiat bis in die per horæ semis, dein applicetur vel cataplasma ex simo vaccino cum pul. stercoris canini, vel emplastr. sequens.

Rec. Emplastri diasaponis h. e. de Mimio cum Sapone Veneto, q. s. exte-datur tenuiter super alutam tenuem, toti ventri applicetur renovando intra x. vel xij. dies.

XXIX. Indicatio secunda remedia alterantia potissimum requirit, quæ nempe in visceribus imi ventris humorum fermentationes, & spirituum orgasmos, & excursus irregulares sistunt, quæ insuper chyli & succi nervi mixtiones æquabiles, & motus debitos procurant: in quos fines chalybeata imprimis acciuntur. Et quidem non modo ad hunc morbum, sed & plerisque alios splanchnicos, ad medicamenta ex ferro, tanquam inde tela maxime aculeata parentur, statim accurri solet: cum interea à multis empiricis, aut medicastis, qui hæc confidenter & dogmatice præscribunt, parum, aut minime attenditur quo ritu talis pharmacia operatur, aut quas in melius alterationes inde expectare liceat: quapropter dum ferrum in medicamentum cedens, etiam si Goliathi gladius, à cæco arripitur & vibratur, nihil mirum est, si in irritum cedat, imo si loco morbi hostis, ipsa interdum natura percuciat, ac lædatur: & quidem ita frequenter accidit,

accidit, cum chalybeata, quorum magna varietas, & operationum diversitas est, sine ullo delectu, aut in patientibus temperamenti, constitutionis, & morbi status respectu, & discrimine exhibentur.

XXX. De medicamentis ex ferro ac chalybe præparatis eorumque virtutibus, & operandi modis, alibi ex professo egimus; ut non opus fuerit hic eadem reperere. Ad morbum hunc, si ulla omnino ex iis, certe non omnia conveniunt; ea namque in quibus mixti compage referata, sulphur usque remanet; & solutum cæteris prædominatur, ab hoc censu prorsus exulent; quippe *Συμφοί* sua insigni viscerum succos valde fermentant, atque sanguinem & spiritus adeo exagitant, ut tota imi ventris regio, quasi à spiritu quodam impetum faciente, in majorem molem attollatur.

XXXI. Nec minus hic conveniunt, à quibus particula sulphuræ una cum salinis prorsus abiguntur; uti fit in Croco Martis, per calcinationem fortissimam, ac diuturnam præparato. Hoc enim medicamen cum ad fluxiones omnes sistendas utile sit, ita & humorum, & spirituum impactiones quasvis figit magis, & obstinatioris reddit.

XXXII. Verum restat medi generis pharmacum Martiatum, in quo sulphure in totum, aut maxima ex parte abacto, sal vitriolicus remanet ac præpollet: uti quidem habet in ferri limaturæ solutione, aut infusione simplici, aut acidulata; in sale, aut vitriolo martis, in chalybis præparatione nostra, cum multis aliis, ex quibus pharmaca præparata, aut composita, in nonnullis casibus opem insignem contulisse, experientia satis crebra liquet. Hæc enim viscerum fermenta exotica destruant, & genuina restituunt; obstructions eorum referant, sanguinem figunt, ejusque compagem à dissolutione nimia cohibent: quapropter remedia chalybeata, quemadmodum etiam alterantia quædam alia, contra Tympanitis causas procatarticas, & remotiores, aliquantum forsân prolent; verum ad causam ejus conjunctam, parum aut nihil opis conferunt.

Rec. Chalybis nostri tenuissime lavigati Drach. ij. Aq. destillat. superius præscript. lib. ij. Syrupi e v. radicibus Unc. ij. misce in vitro & per subsidentiam clarificetur. Dosis Unc. iij. vel iv. mane & hora quinta P. M.

Rec. Pul. radicum Ari, Oculor. Canceri, ana Drach. iij. Crystalli mineralis Drach. ij. vitrioli Martis Drach. iss. Sacchari Anihosat. Drach. ij. misce, dosis Drach. ss. bis in die, cum vehiculo idoneo.

XXXIII. Hartmannus egregie prædicat, liquorem è floribus Tapsi barbati, quasi remedium in hoc morbo specificum: flores istos recentes inde in Alembicum immittendo, & fortiter comprimendo, dein vas exacte clausum ponatur in clibano dum panes coquantur, & postea è floribus exemptis liquor fortiter exprimat, qui in balneo destilletur. Dosis Scrup. j. in Decocto sem. & radic. fenicul. Certe medicamentum hoc, si quid omnino efficiet, in dosi majori exhiberi debet.

XXXIV. Johannes Anglicus commendat electuarium ex rosata novella cum Diatron. Santal & ovis formicarum; quod equidem remedium satis probabile aliquid promittere videtur. In horum imitationem liber hic sequens proponere,

Rec. Conserv. florum Cichorii, Nasturtii Indici, ana Unc. iij. pul. rad. Ari, ligni Aloes, Santal. citrini, ana Drach. j. Oculor. Canceri Drach. iss. salis Absinthii Unc. j. Ovorum formicarum Unc. j. liquoris Tapsi barbati Drach. ss. cum s. q. Syrupi e corticibus Citri, f. Electuarium, Dosis Drach. ij. bis in die, superbibendo aq. destillas. prioris, aut Filapii sequentis Unc. iij.

Rec.

Rec. Aq. fuliorum Ari, è succo baccarum Sambuci, Aq. Juniperi, flor. Sambuci ana Unc. vj. Aq. Limacum, Lumbricorum magistral. ana Unc. ij. Syrupi e Succo baccarum Sambuci Unc. ij. misce, f. Fulapium.

XXXV. Indicatio tertia præscribit remedia potissimum contra spirituum deliqua & dyspnoeam, & contra vigilias & sitim. Utriusque generis formulas quasdam breviter subijcimus.

1. Cardiaca.

Rec. Aq. Nephæ, florum Calendulæ, Chamomeli, ana Unc. iij. Doctois Stephani Unc. ij. Tinctur. Croci Drach. ij. Sacchari Unc. j. Margarit. Drach. j. f. Fulapium. Dosis cochl. iv. vel v. ter aut sæpius in die in languoribus.

Rec. Conserv. flor. Calendul. Unc. ij. confect. Alchermes, de Hyacinthib; ana Drach. ij. Margarit. pul. Unc. j. Syrupi e Succo citri q. s. f. confectio, sumatur quantitas nucis Moschat. vespere & mane, superbibendo haustus Fulapii.

2. Hypnotica.

Rec. Aq. Hyserica Drach. vj. Syrup. de Meconio Unc. ss. misce, sumatur sera nocte. Vel,

Rec. Aq. Cinnamomi tenuioris Unc. j. Diacodii Unc. iij. Tinctur. Croci Drach. ij. misce, sumat ad cochl. j. sera nocte si somnus defecerit. Vel,

Rec. Syrupi e floribus Paralyseos cochl. iij. Aq. pœonia composi. cochl. j. Laudan. Tatarisat. Drach. j. sumat cochl. j. sera nocte si vigilia urgebunt.

3. Αντιψάδα in hoc morbo valde siticuloso frequenter ac in quantitate solum perexigua exhiberi debent, ut molestissimum illud symptoma absque multo potu, qui semper perniciosus est, compesci queat. In quem finem.

Rec. Conserv. Lujula per fetaceum traject. Unc. iij. Pulp. Tamarindorum Unc. ij. Satis Prinet. Drach. j. Syrup. e Succo Lujulæ q. s. f. Electima molle, de qua sæpius lambat.

SECT. II. CAP. V.

De Anasarca.

EXactis modo duabus (juxta vulgi recensionem) Hydropis speciebus, sc. Ascite & Tympanite, quamvis tertia, viz. Anasarca (siquidem totius corporis, potius quam imi ventris affectus) proprie hujus loci non est, attamen Pathologiam ejus prioribus nonnihil affinem, quin & medellam brevi contractam, etiam hic tradendam censemus. Anasarca ad hunc modum describitur, quod sit totius corporis exterioris, aut quarundam ejus partium, tumor albus, mollis, tactui cedens, & foveam à compressione relinquens, ab humore aquoso extravasato, atque tum intra musculorum interstitia, tum intra carniem, cutis, imo glandularum, & membranarum poros aggesto procedens.

II. Differt ab Ascite quoad formam externam, & apparentiam; minime tamen quoad materiam morbificam, quæ in utroque affectu eadem, quatenus intra cavitates majores, aut minores aggeritur, morbi appellationem diversam sortitur.

III. Humor aquosus Anasarcam constituens, omnino aut maxima ex parte à sanguine procedit, iste nimirum Hæmatoseos defectu & vitio, intra massam sanguineam jure productus, ex Arteriarum finibus in majori copia profunditur, quam ut per venas & lymphæductus excipi, & reduci, ac per renes, & poros cutis, aliaque serosi laticis Emissaria, amandari queat.

IV. Ex his sequitur, morbi hujus causam Materialem esse humorem aquosum; & Efficientem esse sanguinem, qui sc. aquas progignit, inque locis affectis deponit. Utriusque istarum rationes, atque fiendi, aut efficiendi modos perpendemus, & primo de Anasarca causa efficiente dicemus.

V. i. Sanguinis diathesis, seu potius fœtura hydropica, in his duobus consistit; sc. primo quod ob hæmatoseos defectum aut vitium, succum nutritium massæ suæ jugiter infusum non recte assimilatur, sed in humorem aqueum degenerare solet; dein secundo quod propter mixtionem ejus nimis laxam, humorem istum ita degenerem, intra compagem haud tam diu retinet, donec per emunctoria aut emissaria idonea ablegari possit, quin ubique juxta Arteriarum fines eum in vasorum intercapedines exiit, ibidemque relinquit. Utraque hæc sanguinis vitia paulo amplius perpendemus.

VI. Primo quoad prius, Sanguinem ipsum, & non Cor, aut Hepar sanguificare, nuper ex quo partium harum munia plane intelliguntur, fere apud omnes in confesso est; attamen quo ritu sanguis chylum sibi infusum assimilatur, inque sanguinem recentem in usus plures, ac diversimodos impendendum convertit, non ita facile patet. Quod autem nonnulli asserunt, hoc tantum exacta particularum comminutione & commixtione fieri, proindeque utriusque generis particulas simul confusas, intra angustiores hepatis, & pulmonum ductus, velut cum pistillis subigi & pinfitari autumant, nobis certe minus verisimile videtur; quin è contra putem viscera hæc (prout superius ostendi) secretionum potius quam mixtionis organa constitui; Hæmatoseos vero rationem omnino in hoc consistere, quod sanguinis veteris particula activæ, nempe salinæ & sulphuræ, cum spirituosis in vigore positæ, illico in symbolas chymi infusi particulas in statu adhuc inferiori existentes agunt, easque exuscitant. ad

eo & fermentant, ut exinde statim hæ crassiorum involucris extricata, in parem cum prioribus exaltationis, aut perfectionis gradum evadantur, ipsisque demum associata, insimul homogeneæ, & similes factæ, eandem sanguinis naturam induant, particulis interim crassioribus & heterogeneis à quibus exuuntur & emergunt illuc alio ablegatis. Enimvero Sanguificatio, quemadmodum multi in vinum aut cervisiam maturatio, omnino fermentatione peragitur; verum discriminis ratio est, quod vinum doliolo inclusum usque in eadem massa integre permanens, quoad totam ejus compagem lente fermentatur, & non nisi longo tempore perficitur; sanguis autem in perpetuo fluxu, & partium quarundam impendio, aliarumque reparatione constitutus, per partes usque recentes fermentatur, & de novo generatur.

VII. Profecto sanguis vetus erga chymum recentem, fere idem præstat, ac fermentum è cervisiam veteris flore, aut sæce, cervisiam novellæ adjectum: attamen modo quasi inverso; quia sanguinis massa ingens prius fermentata, chymi portiones exiguas continue infusas subito fermentat alteratque, in cervisia vero liquor fermentans in quantitate perexigua alterius massæ ingenti fermentandæ imponitur, quam non nisi longo tempore ad maturitatem perducit. Post sanguinis rudimenta, ita per fermentationem jacta, complementum ejus & perfecta in sanguinem assimilatio, per Accensionem acquiritur, (eum namque revera accendi ἀποδεδειχταις (uti opinor) olim ostendi; quæ argumenta, per demonstrationem potissimam, scilicet à propria Passione desumptam confecta, etsi multi cavillati sunt, nullus adhuc diluit.) Dum itaque tota sanguinis massa ex cruore & chylis simul confusis constans, inter circulandum fermentatur, eadem insuper in portiones minutissimas divisa, per totos pulmones explicatur, ut ab aere nitroso inspirato secundum omnes suas partes successive accendatur: ita namque & flamma vitalis perennatur, porro & sanguinis particule omnes, velut ignem passæ, defæciatioris, ac inter se magis congruæ evadunt: quin etiam inter efflagrandum adeo disponuntur, ut dum aliæ in spirituum, succi nervei, & partium solidarum nutrimenta abeunt, aliæque minus utiles in viscerum fermenta, aut recementa secedunt, aliæ interrim fixiores, in massa sanguinea diutius permanent, ejusque compagem sustentant, & succum nutritivum fermentando, sanguinem usque novum generant, donec ipsæ dumum effæta amandantur, & aliis dein adultis locum cedunt.

VIII. Ostenso ad hunc modum, quo ritu Hæmatosis per sanguinis tum fermentationem, tum accensionem, perfici debeat, facile erit concipere in quibus vitium ejus, diachetum hydropicam producens, consistit. viz. hæc oriri solet, si quando alterutra, aut simul utraque ex istis conditio ad sanguificationem requisita, aut deficiat aut pervertatur.

IX. Primo igitur hoc crebrius, & potius contingit, quia sanguis in crasi sua depravatus succum nutritivum sibi met insulsum non rite fermentat, ut in sanguinem laudabilem mutetur. Si quando enim in massa sanguinea, sale ac sulphure cum spiritu depressis, particule aquosæ cum terrestribus præpollent, uti functiones omnes, tum vitales, tum animales, exinde languent & vacillant; ita imprimis ipsa hæmatosis deficit ac pervertitur. Etenim chyli succus sanguine commixtus, cum ab hujus particulis dissolvitur, ac fermentari nequit, (liquorum aliorum ritu, quoties simul mixta ζυμάσις carent) in humorem aqueum forte acidum aut pendulum, aut alias vitiosum abit, qui postea indies coacervatus, & demum ad plenitudinem assurgens, sanguinem aggravat, ejusque calorem fere tantum non obruit; proinde ut necesse sit eum quoquo modo, & qua data via prætenus amandari; deinde vero quia sectetionum officinæ (spirituum animalium

animalium penu propter diminutum influxus sanguinei tributum languente) in functionibus suis deficiunt, serum exuberans ex arteriolarum osculis ubique in poros, & vacuitates proximas five minores, five majores deponitur; à cujus aggestione magna, & diuturna, postquam pori omnes implentur, oritur iste totius corporis externi, aut quorundam ejus membrorum habitus velut paludosus, Anasarca dictus.

X. Secundo nec tantum fermentationis, verum & accensionis sanguinæ defectus aut vitium, massæ interdum ejus diathesin Hydropicam inducit: quod plane cernitur in quantum nonnulli, loca palustria aut maritima incolentes, sine ulla præterea causa, aut occasione, nisi quod auram crassiorem halitibus incongruis, à quibus nitrum abigitur, aut obscuratur, præditam hauriunt, in hydropem incidunt. Propterea namque sanguis, siquidem intra præcordia rite accendi, & efflagrando perfici nequit, degener factus, & quoad crasin viciatus, chyli succum non rite dissolvit ac assimilatur, sed in laticem aquosum perverti sinit. Quamquam autem sanguis etiam hac ratione primo depravatus, lubinde vim suam fermentativam amittit, ac ideo potius & immediatius hydropem accersit; attamen primum ejus vitium, ab aere insalubri inspirato, & sanguinem non rite accendente ortum habuisse, inde constat, quia tales hydropici habitationem suam in loca aprica & montana transferentes, absque alia medicina convalescunt.

XI. Hæc de Anasarcaë causis proximis, ipsique morbo conjunctis, quæ nimirum sunt massæ sanguinæ, potissimum quoad fermentationem, & aliquatenus quoad accensionem ejus depravatio, aut defectus: quæ posterior vix effectiva esse solet, nisi quando priorem superinducit. Quod vero spectat ad morbi hujus causas remotiores & procatacticas, à quibus nempe affectio ejus ἀζυμώδης (ut nihil amplius dicam de accensionis ejus defectu, aut depravatione) oritur; dico has adeo multiplices, & diversimodas existere, ut vix possibile existimem eas omnes particulatim recensere; plurimæ tamen, aut saltem præcipuæ, ad tria hæc capita reduci possunt. Nempe quandoquidem dyscrasia sanguinis ὑδαρώδης exoritur, quatenus principia ejus activa, viz. spiritus, sal, & sulphur, vim five virtutem suam ζυμώδην, h. e. sanguificam minime exerunt dico hoc fieri, vel primo quoniam particulæ istæ propter magna impendia nimis absumuntur; vel secundo quia per refectiones idoneas & proportionatas non satis reparantur; vel tertio quoniam à particulis aliis hebetioribus, aut heterogeneis in massa sanguinea nimium aggestis obruuntur, aut obscurantur. Cujusque horum rationes & fiendi modos paululum expendamus.

XII. Primo, prius horum evidentissime cernitur in crebris aut immodicis hæmorrhagiis, à quibus sæpissime, plus quam ab alio quovis accidente, aut occasione plerique homines, quantumvis robusti, & constitutionis præ us firmæ, illico ad hydropem inclinantur. Cujus ratio est, quod sanguis, particulis ejus nobilioribus in copia ingenti profusus, depauperatur adeo, ut postea succum chyli allatum, nec rite fermentare, nec accendere possit. Porro idem interdum effectus, tardiori licet passu, à febribus, aliisque diuturnis ægritudinibus, vel languoribus succedit; quatenus nempe sanguis longa depressione laborans extenuatur adeo & dispoliatur, ut demum aquosus & ἀζυμώδης evadat.

XIII. Secundo sanguis nonnunquam ab indole genuina desciscens, in hydropicam vergit, quia propter alimentum solito aut debito tenuius ei suppeditatum, particulæ activæ & sanguificæ intra massam ejus non satis reparantur; ita namque advertere est, quosdam vino & potui lautiori assuetos, postea ad aquæ aut cervisicæ tenuioris potum, & edulia tantum

famelica redactos, subito in hydropem incidisse. Communis observatio est, & sæpenumero satis vera, licet mali ominis, bibulos & potatores assiduos, si forsitan more istoc vesano relicto, tandem sobrii ac abstemii evadunt, multum periclitari, ne propter solitam sanguinis ζυμωσιν depresso, morbo isti obnoxii fiant. Novi Bibonem insignem, qui sacerdotem eximie doctum juxta ac pium, necis suæ reum pronuntiavit, eo quod ipse monitis ejus obtemperans Temulentiam reliquerat, & exinde paulo postea hydropem lethalem contraxerat.

XIV. Cæterum tertia causa, sive occasio ad morbum istum disponens, communissima, & maxime notabilis in eo consistit, quod particulæ sanguinis activæ, aliis hebetioribus, aut heterogeneis obvolatæ, vel ab invicem dissipatæ, vim suam ζυμωσιν amittunt, vel exerere nequeunt. Talis vero earum affectio cum à variis causis, & accidentibus, ita potissimum ab his tribus, modo solitariis, modo simul unitis, excitari solet: viz. Primo à nonnaturalibus immodice ingestis, secundo à naturalibus indebite retentis, vel tertio à præternaturalibus in corpore perperam genitis.

XV. Ad primam ex his classem, errata in victu, (à quibus uberrima semper istius morbi seges est) merito referimus. Etenim vulgaris, & fere omnium in ore decantata est hæc prognosis, gulosos quosvis & valde bibaces demum ab hydropem interituros: ad quem insuper inclinant, non modo crapula & comotationes immodicæ ac assiduæ, verum & comestiones nimis crebræ ac intempestivæ, quin & alimentorum absurdorum, aut dyspeptorum frequens ingestio. Quippe à victus ratione cujusque generis mala diutius usurpata, liquidem chyli succus non nisi crudus sæpe, incongruus, & plerunque supra modum copiosus, massæ sanguinæ infunditur, necesse erit eum primo aggravari, dein compage ejus laxata, particulæ nobiliores ab invicem divulsas, ab aliis heterogeneis ita obvolvi, aut retundi, ut à virtute sua fermentativa sive sanguifica impeditus desistat; proinde ut viscerum læsionibus etiam brevi in accessum datis, cachexia, & propediem hydrops (cujus illa semper prodroma est) insendantur.

XVI. Secundo in loco ponantur evacuationes omnes ordinariæ assuetæ, aut solennes suppressæ. Satis notum est à fluxu menstruo, aut hæmorrhoidalibus diminuto aut nullo, haud minus quam à nimio (propter sanguinis ζυμωσιν à particularum heterogeneitate impeditam) cachexiam non raro hydropicam excitari. Porro idem sæpe effectus, & ob parem rationem, à fontanellis oclulis, vel eruptionibus cutaneis subito percussis exoriri solet. Denique urina suppressa, & Diaphoresis multum impedita, affectione immediata & necessaria sanguinem aquosorem reddunt, ac ad hydropem inclinant. Satis frequens etiam de sanis observatio est, qui aliquamdiu lecto abstinere coguntur, eorum pedes intumescere.

XVII. Tertio præternaturalia intus in corpore genita, præsertim vero tumores, ac humores, sanguinem sæpe in motu præpediunt, aut in crasi pervertunt, eique adeo diathesin hydropicam inducunt. Tumores alicubi circa viscera excitati, quatenus sanguinis circuitum obstruunt aut angustant, ejus illic serum extravasari & profundi faciunt; à cujus intra cavitatem aliquam aggestione, primo Ascites (prout supra ostendimus) & postea demum Anasarca, istius consequens, sæpe accientur. Porro humores diversimodi variis in locis intus geniti, atque in sanguinem traducti, massam ejus primo inquinant, & particulis heterogeneis inficiunt, à quibus ea demum infirmatur adeo & in crasi læditur, ut chyli succum infusum (cum amplius fermentare & assimilare nequeat) in laticem hydropicum pervertat. Propter hanc rationem, nihil utilitatis est quam phlebotomias, item

item ulceribus strumosis, cancriosis, imo quibusvis intra renes, mesenterium, intestina, aliaque imi ventris viscera excitatis laborantes, postquam diu contabuerunt tandem hydropicos interire.

XVIII. Hæc de morbi hujus causa efficiente proxima, item de remotioribus præcipuis tum procatarticis, tum evidentibus. Quod vero ad causam materialem spectat, sensui patet, hanc meram esse lympham intra cutis aliarumque partium exteriorum poros aggestam; quæ quidem à sanguine illic deposita (partim ejus latex serolus, partimque succus chylo-lus est) sed ab hæmatosi & corporis nutritione, quibus destinabatur, deficiens, recrementi instar, in spatia quævis vacua valis interjecta rejicitur. Quod autem materies hydropica, à sanguine & chylo procedens, nec cruenta, nec lactea, sed limpida existit, nihil mirum videatur; quoniam urina vel sanorum post potum pleniorum cruda pariter & aquosa redditur; ac proinde constat eam nihil à sanguine mutuari, verum quicquid coloris aut consistentiæ crassioris ad massam ejus attulit, ibidem relinquere. Et quamvis in utriusque casus Ætiologiam referri possit, urinam quatenus per renes, & materiam hydropicam quatenus per solidarum partium poros colatur, ita limpida & aquosam evadere; attamen observatione constat, chyli partem aquosam etiam dum sanguini confunditur, cum ipso non intime misceri, sed colore & consistentia spoliatam sub forma lymphæ intra sanguinis poros manere: cujus certe indicium est, quod sanguis à quocunque animali per phlebotomiam detractus, postquam infrigidatus in partes secessit, laticem aquosum (qui sero & succo nutritio constat) plane limpida & à reliquo cruore separatum exhibet. In hujus rationes, & fieri modos, & quare sanguis qui aque infusus, ipsam illico tingit, & solida quæque si quando ipsis inspergitur, cruentat, proprium serum quocum intime confunditur & diu circuletur, nullo colore inficiat, à præsentis instituto erit modo altius inquirere.

XIX. Ex morbi hujus Ætiologia modo tradita, differentia ejus facile colligi possunt, viz. Primo quod sit vel universalis, cum totus corporis habitus & membra omnia intumescunt; vel particularis, in quo plerumque membra tantum inferiora laborant, reliquo interim corpore propter nutrimenti defectum emarcescente, cujusmodi affectionem, ac minime tympaniten, Prosper Martianus vult Hippocratem *Hydropem siccam* appellare; in quo sc. quod de Syrene fertur, *Siccum Aquoso* jungitur.

XX. Secundo Anasarca sive Universalis sive Partialis, aut simplex est, aut cum Ascite complicatur: & tunc vel Anasarca superinducitur Asciti, aut hic morbus isti supervenit. Porro Anasarca respectu causarum tum procatarticarum, tum evidentium, multifariam distingui potest, prout supra innuimus; & ejusmodi ejus discrimina, circa prognosin & Therapeiam rite instituendas magni sæpe momenti deprehenduntur.

XXI. Itaque ad *Prognosin* quod spectat, morbus hic dum simplex, inter omnes hydropis species minus periculosus existit; atque Particularis, membra tantum inferiora occupans, modo venter non simul intumescat, multo tutior est quam Universalis.

XXII. Anasarca Asciten superinducens, in quo plerumque urina & satis copiosa est, & sitis non admodum intensa, longe tutior est, quam eadem ab hoc morbo inducta; qua laborantes ut plurimum valde sitiunt, atque urinam paucam, rubicundam, & crassam, aut quasi lixiviam reddunt. Pariter, aut pejus habet, quando Anasarca (prout interdum assolet) Tympaniti, aut Pthiisi supervenit. Denique morbi hujus prognosticon non leve, ab Ægrotantis circa victum & medicinam morigeratione aut obstinatione desumitur. Nam utcumque habeat morbi conditio, si hydropicus pharmacum recusans genio indulgebit, nihil inde boni sperare liceat.

XXIII. Circa Therapeiam rite designandam, duo præcipui hic mendendi scopi occurrunt, viz. Primo ut aqua intercus quoquo modo evacuetur, & absumatur; dein secundo provideri debet, ne nova continue generetur & aggeratur; in quem finem danda erit opera medica, tum ut coctionis viscera recrementis inanita, & obstructionibus libera, chylum usque laudabilem conficiant, ac in debita copia massæ sanguineæ suppeditent; tum insuper ut sanguis (principiis ejus ad *δυναμιν ζυματικῆν* restitutis) chyli succum ei jugiter suffusum, rite fermentet, inque sanguinem assimilet. Indicatio vitalis minime in hoc morbo, uti in multis aliis, necessaria videtur; quoniam raro hic adsunt spirituum deliquia, aut vigiliæ, pro quibus cardiaca & hypnotica requiruntur: atque victu resumtivo parum opus est, quia Jejunium, & abstinencia potius juvant, & læpissime in magnam curationis partem cedunt: cujus ratio est, quod vasa per inedia inanita, aquas intercutis, aut alibi stagnantes resorbent, easque partim per renes, poros cutis, aliaque emissaria foras ablegant, partimque succo alibili adhuc turgidas corpori nutriendo utilissime impendunt.

XXIV. Primo ut prima *Indicatio curatoria*, materiæ morbificæ evacuationem intendens, perficiatur; adhiberi debent pharmaca hydragoga omnia, tum simplicia, tum composita; quin & medicamentorum formulæ, supra in capite de Ascite recensitæ, & præscriptæ. Porro hæc pertinent, non tantum cathartica, & diuretica, sed etiam diaphoretica, quæ licet in aliis hydropis speciebus ut plurimum interdicta, in curatione Anasaræ sæpe locum habent.

XXV. In simplici Anasarca fortiter purgare licet, & non raro multum juvat. Et quidem ab hoc morbo interdum per catharsin sanato, empirici de medelis suis plurimum gloriari habent, eorumque medicamina quædam pro curandis hydropicis multum decantata existunt; quippe si forte unum aut alterum Anasarca laborantem, specificis hydragogis, aut elateriis, eos usquam sanasse contigit, satis est de quo se & artem suam semper venditent, etsi eodem medicamento centum Asciticos jugularunt. Quapropter licet esulæ aut elaterii præparata, pilulæ lunares, Hercules Bovii, aliaque hydragoga in quibusdam casibus nonnunquam profuerunt; tamen si indifferenter hydropicis omnibus, aut omnino ulli constitutione debili & visceribus toni præfracti, aut conformationis læsæ, prædito exhibentur, sæpius necem quam remedium afferunt. Itaque semper prudentis medici judicio committatur, quando, quousque, & quibus Catharticus utendum erit.

XXVI. Catharticonum cujusque generis hydragogorum, sc. tum *αἰσθητῶν* vim suam exerentium, atque tum lenius tum fortius operantium, formulas supra descripsimus, unde possunt hæc referri, & mendendi methodo jam propositæ accommodari.

XXVII. Quod si ratio inquiritur, quomodo cathartica in hoc morbo operantur, & quare felicius, & multo efficacius, quam in aliis hydropis speciebus aquas educunt, dico in Anasarca materiem *υστερῆν* (quæ lymphæ est) partim in massa sanguinea, partimque in habitu corporis, intra poros, & vacuitates vasorum sinibus interjectas, subsistere; quapropter catharticum fortius exhibitum, illico massam sanguineam exagitat, fundit, & ad superflui cujusvis, aut heterogenei excretionem ciet; simulque arteriarum oscula, versus intestinorum cavitates dehilcentia irritat, ut per hæc potius emissaria humor è sanguine rejectus exitum inveniat. Hinc imprimis aquæ intra sanguinem fluctuantes copiose elutriantur, dein vasa junica aquam mox intercutim resorbent, & partim illico per sedem, partimque per urinas, aut diaphoresin foras amandant; nullus interea me-

tus est ne, ut in Ascite, materies morbifica à sanguine per medicamentum exagitata & fusa, in loca affecta, unde non facile remeabilis est, amplius adigatur: item ne, ut in Tympanite, propter ventriculi & intestinorum fibras à pharmaco nimis irritatas, viscera ista in extumescencias $\tau\epsilon\lambda\epsilon\gamma\omega\delta\delta\epsilon\varsigma$ accieantur. Quippe donec viscera erunt firma, & bene constituta, medicamenti particula nullam iis noxam infligunt: verum exinde in sanguinem traducta, non modo aquas ex eo eliciunt, sed massam ejus exagitando, particulas activas prius obrutas exulcitant, & versus $\delta\upsilon\omega\alpha\mu\iota\upsilon$ suam $\zeta\upsilon\mu\omega\lambda\epsilon\lambda\omega$ disponent.

XXVIII. Secundo hydragoga per diuresin operantia, tum simplicia tum composita, nec non medicamentorum ex utrisque paratorum formulas, & exhibendi modos etiam supra descripsimus; quæ item (ut repetitione non opus sit) huc transferri possunt. Quoniam vero pharmaca hujus generis non omnia pariter in quibusque affectibus juvant, advertere hic subest, pro curanda Anasarca *Lixivialia* (prout nostra observatione sæpe constitit) cæteris diureticis longe præstare. Enimvero tritum & vulgare nunc remedium est, ut quipiam membra habens tumida, post purgationem præmissam, sumat bis vel ter in die lixivii ex cineribus absinthii, vel genistæ cum vino albo facti Unc. vj. ad viij. ejusque usum per aliquot dies continet. Medicamentum hoc, uti in pluribus notavi, urinas potenter movet, imo nonnunquam in tanta copia, ut lotio supra sesquicongii mensuram, intra nycthemeri spatium profuso, Agrotantes fere ad miraculum usque brevi convaluerint.

XXIX. Quo ritu, & quali viscera, sanguinem, aliosque humores afficiendi modo, Diuretica cujusque generis operantur, in priori tractatu explicavimus; quod vero in Anasarca laborantibus, medicamina sale fixo, & lixiviali, plus quam sale acido, Alkali, aut volatili prædita, urinas expellunt, ratio ut opinor hæc est, viz. in morbo isto affectis postquam deficiente sanguinis $\zeta\upsilon\mu\omega\sigma\iota$, & virtute sanguifica, humores aquosi & crudi tum in ejus massa, tum intra corporis habitum aggesti, ibidem fere immobilis aliquandiu permanerunt, tandem illi (prout succorum a quæcorum paulo stagnantium mos est) coalescunt; quapropter medicamenti particula lixivialis in sanguinem suffusa, illico cum aquarum acidis effervescent, quas insuper dum exagitant & fermentant, in tota massa sanguinea $\zeta\upsilon\mu\omega\sigma\iota$ insignem, & excretivam cient; proinde ut particulis omnibus in motum concitis, non tantum aquosæ ac recrementitiæ cæteris extrusæ, per renes amandentur, sed & ipsius cruoris insitæ & activæ crassioribus quibus obvolvuntur sese extricent, & denuo emergentes, virtutem suam fermentativam resumere, & sanguificare incipiant.

Rec. Cinerum Genistæ, vel Absinthii, vel samentorum Vitis ad albedinem calcinat. & cribrat. Unc. iv. ponantur in lagenâ vitrea cum Vini albi lib. ij. digerantur clausæ & calidè per iij. vel iv. horas, dein coletur. Dosis Unc. vj. ad viij. bis in die.

Rec. Tartari albi cum nitro calcinati, & dein in crucibulo ad caruleitatem fusi, Unc. iij. spiritus Vini tenuioris lib. iss. aq. Limacum, Lumbricorum, ana Unc. iv. digerantur clausæ in furno arena per duos dies: Dosis liquoris clari Unc. ij. ad iij. cum decocti radicum Rusci, & Bardanæ, in cervisia facti Unc. iv.

Pro potu ordinario.

Rec. Cinerum Genistæ alborum, & mundat. lib. ij. ponantur in sacculo cum ras. ligni Sassafras Unc. iij. radicem Galanga minoris Unc. j. Baccarum Funiperi, & sem. Danci, ana Unc. iss. fiat sacculus pro iv. congiiis cervisia; post 7. vel 8. dies hauriri incipiat.

XXX. 3. *Diaphoretica* in leucophlegmatia (quæ sc. Anasarca præmium aut declinatio est) non raro egregie conferunt: cæterum in hoc morbo confirmato, melius quam in aliis hydropis speciebus convenire solent. Et quamvis ab initio propter habitum corporis crassiori velut palude obsessum, sudores movere nequeant, utcumque dum sanguinem exagitant, particulas ejus infitas activas, antea sopitas, & semiobrutas exulcerari, & versus *ζυμωσι* disponi, quin & recrementitias quasque, & præsertim aqueas in motum accieri faciunt, proinde statim ut illæ è receptaculis suis exundantes, promptius ac facilius per sedem, vel urinam, & sæpe aliquatenus per *Δίφραγμα* abscedant. At vero postquam aquis per catharsin elutriatis, materies morbificæ in tantum diminuitur, ut corporis moles, & membrorum intumescentiæ remittere incipiant, humoris reliquæ per *ἰσθμωσι* moderatam, & diaphoresin constantem optime abluentur.

XXXI. Hydroticorum censum & formulas nuper in alio Tractatu descriptimus; quoad præsens institutum, pro curatione Anasarcæ, ea maxime conveniunt, quæ in dosi paulo largiori exhibentur; quorum enim quantitas perexigua est, particulae eorum activæ aquis immersæ obruuntur, priusquam in sanguinem diffusæ, vires suas exerere possunt. Quamobrem spiritus sive Armoniaci, sive Vinosi, nec non Tincturæ, & Elixires, imo ac pulveres contra morbum istum rarius in usum veniunt: quia nimirum in dosi minori minus efficiunt, atque in perampla si exhibentur, efferatione sua viscera sæpe lædunt: quin ea potius feligantur, quæ haustu pleniori, & calide assumta, sanguinem totum illibata permeare possunt; cujusmodi imprimis sunt decocta ex lignis, & radicibus, quorum particulae sanguini satis congruæ, ab eoque indomabiles, totam ejus massam pertranseunt, & vim elasticam, humores omnes commovendo, exerunt.

Rec. *Rasura lign. Sancti. Unc. vj. Sassafras Unc. ij. Santalorum omnium, ana Drach. vj. ras. Eboris, C. C. ana Drach. iij. s. a. infundantur, & coquantur in aq. fontan. lib. viij. ad medietatem; addendo radic. calami Aromatici, Galang. minoris, Bardan. Tetastidos, ana Unc. j. foliorum Salviae acuta, Chamædryos siccat. ana M. ij. Colatura servetur ad usum 3 dosis Unc. viij. ad x. calide bis in die; unicuique dosi addi possunt Spir. salis Armoniaci succinat. vel Fuliginis, gut. xx. ad xxv. vel Tinctur. salis Tartari Drach. ss. ad Drach. j.*

XXXII. Hæc de medicamentis hydragogis internis, quæ lymphas, vel intus versus intestina eliciendo, vel extus ad renes, aut poros cutis pellendo, foras educi faciunt. Præterea in usu sunt Administrationes quædam externæ, quibus aquæ intra corporis habitum aggestæ commoventur, adeoque vel generaliter ad egrediendum per diaphoresin, aut diuresin disponuntur, vel particulariter, exitu in privatis quibusdam locis factò, protinus emittuntur.

XXXIII. In prima classe frictions, linimenta, fotus, & Balnea tum sicca tum humida ponuntur: dein Aquas educentia particularia sunt, vesicatoria, escharotica, & per acum puncturæ. Super his singulis aut saltem præcipuis, quatenus ad hunc morbum spectant, breviter dicemus.

XXXIV. *Frictions* in leucophlegmatia, & Anasarca effectum sæpe utilem præstant: quippe cum habitus corporis non tantum illuvie aquosæ illic aggesta adeo impletur ut nihil evaporare possit, sed & partes externæ, propter sanguinis ad eas appulsus inhibentur frigescent, frictions crebre ac validæ, aquas stagnantes commovent, & aliquatenus inde dissipant, quia

quin & sanguinem, vias aperiendo in partes eas unde exularat, denuo accient, quare non solum membra intumefacta sed & totum corpus semel aut bis in die cum pannis asperis, aut cum verriculo in eum usum ordinarie nunc parato fricari expedit.

XXXV. 2. 3. Inter, vel post *frictiones*, *linimenta* & *fortis* interdum conveniunt. Parantur vel ex salibus aliisque mineralibus dissolutis, vel ex vegetabilibus calidis & discutientibus, cum vini facibus aquæ incoctis: quorum applicatio calida poros aperit, aquas aggestas amplius commover, ac discutit, etiam circuitus sanguinei ambitum aggerie aquosa aliquatenus dissipata protendit. Linimenta consistunt ex sulphure, & salibus diversis generis, vel ex calce viva aliisque mineralibus, quæ pulverisata, & herbarum acrium extractis mucilaginosi excepta, in unguenti formam redigantur; quibus ob meliorem consistentiam, olei scorpion. quantitas idonea adjiciatur. Porro oleum hoc (modo sit genuinum) per se adhibitum, opem non raro insignem præstat. Novi puerum ab Anasarca universali valde tumidum, unico hoc remedio sanatum fuisse: mater enim (nescio quo consilio) totum corpus mane & vesperi oleo scorpionum illinebat, partes omnes cum manu calida valide fricando; quo facto intra triduum cæpit urinæ copiam ingentem profundere, cumque per aliquot dies ita meiere perstitisset, intumescencia sensim evanescente, sanus evasit.

XXXVI. 4. *Balnea* hydropi vix ulli præter Anasarcam, atque huic non nisi in diathesi, aut declinatione conveniunt. Quippe cum ab hujus calore totum corpus ambiente, sanguis effervescat, & incitatus aquas prius stagnantes ubique commover, & in se resorbens varie transfert, periculum est, ne (uti frequenter assolet) eas è corporis habitu, in massam suam excipiens, è vestigio in præcordiis, aut cerebro deponat: quippe nihil usitatius est quam partium istarum affectus, viz. Asthma, vel Apoplexiam, hydropicis à balneatione intempestiva supervenire. Attamen cum morbi causa conjuncta, (viz. intumescencia) moderata, aut non multa fuerit, Balneum ex aqua salibus ac sulphure imprægnata, aut etiam laconicum, à quibus blanda è *ψιδρωσις* promovetur, non raro cum fructu adhibetur: pro laconico, plus expedit, & insigniter sæpe prodest ut *Ægrotantes* in salariorum *Ædibus*, prope furnos in quibus aqua mineralis in salem decoquitur, in cellis idoneis collocentur.

XXXVII. 5. *Vesicatoria* aquas intercutis copiose, & non raro profuse nimis emittunt. De modo quo operantur, infra speciatim dicemus; interim advertimus hæc caute admodum hydropicis adhibenda, quia se ejusmodi epispasticum locis tumidis applicatum, emissarium nimis patens facit, quo aperto, aqua primo erumpens, sæpe magnam post se illuviem è tota vicinia trahit, unde statim sequitur magna spirituum concidencia. Porro nonnunquam locus ita subito inanitus, siquidem calor, & spirituum orbis, brevi in sphacelum labitur; quapropter medicamen hoc raro hydropicorum tibiis, aut pedibus, ubi calor debilis, & tumor maximus est, sed interdum femoribus, & brachiis secure (quoties opus erit) applicetur.

XXXVIII. 6. *Escharotica* paulo tutius, quam vesicatoria locis tumidis adhibentur: quoniam ex hoc emissario, aquarum fluxus non tam præceps, & copiosus statim ab initio contingit: verum iste moderate incipiens, deinde paulatim ad fluentum ingens accrescit; quod natura (postquam ei sensim assuevit) melius tolerat. Porro minor ab escharotico, quam à vesicatorio, gangrenæ metus est, quoniam in ista applicatione, pars cujus continuitas solvitur, contra caloris exolutionem, per escharam munitur. Novi olim Empiricum indoctum & rudem, qui hydropicorum membra, ut ut tumida, sequenti modo per escharoticum non raro felicit

riter evacuabat; viz. Primo Tibias fovebat vesperi & mane cum decocto ebuli, absinthii, chamomeli, aliarumque herbarum calidarum, ceruifia aut vini sacibus adjectis; atque inter foras tempora cataplasma ex decocto istius magmate cum fursure paratum applicata; post hæc per triduum usurpata, utramque tibiam cum pede, totam cum emplastro ex pice Burgundica tegebat; relicto tantum super utramque suram foramine exiguo, ad magnitudinem nucis avellanæ, quibus in locis Escharoticum ex cinere corticis fraxini cuti nudæ imponebat: quo post xij. horas amoto Eschara tenuis relinquebatur, è cujus poris, aqua primum lente exudare, dein indies paulo uberius extillare, & postmodum (eschara decidua) tanquam è fonte aperto, copiosius emanare solebat, donec è toto infra & supra crure elutriaretur.

XXXIX. 7. Restat adhuc alius (prioribus non inferior, etfi minus usitatus) aquas intercutis educendi modus, sc. per *Acus puncturam*, quæ itidem, ne præceps ac nimius accieatur aquarum effluxus, caute admodum ac minutim celebrari debet. Accipiantur Acus ordinaria (quali factores utuntur) & super locum maxime œdematosum, in cutim punctum adigatur, eoque tantum, ut sanguis non sequatur: adeoque hiant uno tempore vj. vel vij. foraminula, pollicem latum ab invicem distantia; ex unoquoque foraminulo, aqua guttatim erumpet, adeoque continue extillabit, donec circumcirca loca puncta tumor omnis evanuerit: dein proxima vice, post horas modo xij. modo xvij. aut xxiv. ejusmodi puncturæ in alia cruris ejusdem, aut alterius parte celebretur, adeoque deinceps semel, aut bis in die in membro hoc, aut illo, unico vel duobus, vel simul in pluribus, talia aquarum intercutum emissaria excitentur. Enimvero hoc modo uberius ac tutius quam ab alia quavis *εγγχεσις* exteriori, illuvies hydropica exhauriri possit; cujus interea proventus novus, si per internam pharmaciam præcavetur, morbus facilius sanabitur. Porro in hydrope deplorato, optime per administrationem istam vita prolongatur, in quantum sc. aquis per emissaria isthæc externa continue elutriatis, inundatio interna vitalis diutius prorelatur. Nuper senex septuagenarius toto corpore hydrope immersus, unici hujus remedii ope præter spem omnium per plures menses in vita persistit, & caput super aquas extulit.

XI. Hactenus de remediorum generibus & formulis per Indicationem primam sc. curatoriam suggestis; quod ad alteram sc. præservatoriam spectat, quæ nempe sanguinis crasin, & virtutem *ζυμωτικὴν* sive sanguificam restituendam procurat, ejusmodi illa medicamenta suggerit, quæ particulis calidioribus & elasticis prædita, massæ sanguinæ principia activa aut depressa resuscitat, aut absorta reparari facit; in quos fines remedia alterantia vulgo dicta, sub forma *Electuariorum, Pulveris, Pilularum, Aquæ destillatæ, Julapii, Apozematis, & Diætæ* præscribi solent; quibus etiam Spiritus, Tincturæ, Elixires, interdum majoris efficaciam ergo adjiciantur. Cujusque horum exemplar unum aut alterum proponemus.

I. Rec. *Conserv. Absinthii marini, Cochlearia, flavedinis Aurantii, ana Unc. ij. Corticis Winteran. Drach. ij. spec. Diacretum. Drach. iss. Chalybis præparat. cum sulphure Drach. iij. salis Absinth. Drach. ij. syrapi è corticibus Citri q. s. f. Electuarium, dosis Drach. ij. mane & hora quinta p. m. superbibendo hanstium vel Julapii, vel aq. destillatæ ad Unc. iij. vel iv.*

XII. Chalybeata in hoc morbo, uti in Pica Virginum, sæpenumero egregie prosunt; in tantum ut non raro totus, aut saltem præcipuus mendendi scopus, in hoc remedii genus devolvatur: ætatem advertere est, hujus-

modi medicamenta non omnia in istis casibus ex æquo convenire: nam quæ maxime in usu sunt, viz. *sal chalybis* sive *viridulum martis*, aliaque cum acidis præparata ac sulphure in totum spoliata, nequicquam juvant, utpote quæ sanguinis ζυμωσιν minime promovent, sed potius è contra eum nimis efferum, aut elasticum figunt. Attamen ad Anasarcam, & quamecunq; in habitu corporis Cachexiam œdematosam, ejusmodi chalybeata adhibeantur, in quibus particule sulphureæ relinquuntur, & pol- lent; uti imprimis sunt ferri limatura, & squamæ in pollinem reductæ, item Chalybs cum sulphure liquatus, & pulverisatus. Horum pulveres assumti, illico à salibus intra corpus nostrum acidis dissolvuntur, unde particule sulphureæ metallicæ manumissæ, & in sanguinem traductæ, totam ejus massam fermentant, particulas ibidem symbolas, antea sopitas, exulcitant, ipsisque adjunctæ sanguinem vigorant, ejusque vim ζυμωσιν sive sanguificam prius depressam redintegrant. Quapropter observare est ab hujusmodi chalybeatis, vel paulisper usurpatis, faciei χλωρῶσιν in vultum floridum mutari.

2. Rec. Pulv. radic. Ari composit. corticis Winteran. ana Drach. iij. radicem Galangæ minoris, Cubebarum, ana Drach. iss. Chalybis cum sulphure præp. Unc. ss. Sacchari Anthosati Drach. vj. f. pulvis, divid. in xx. partes, dosis. p. j. omni mane & hora quinta p. m. cum haustu Decocti sudoriferi superius præscripti.

3. Rec. Extract. gummosi residens post deffillationem Elixir. vitæ Quercetan. Unc. ss. pul. Lumbricorum præp. Drach. ij. radic. Galangæ minoris, corticis Winteran. ana Drach. iss. salis Absinthii Drach. ij. Rubiginis ferri Drach. iij. Balsam. Peruv. Drach. j. Tinctur. salis Tartari Drach. ij. Balsam. Capivi. q. s. f. massa, formetur in pilulas exiguas, dosis Drach. ss. vesperi & primo mane superbibendo Fulapii vel aq. deffillat. sequentis Unc. iij.

4. Rec. Aq. florum Sambuci, è succo Baccarum ejus fermentato, ana lib. j. Aq. Lumbricorum magistral. Raphani composit. Mirabilis, ana Unc. ij. Syrupi è succo Baccarum Sambuci Unc. ij. misce, f. Fulapium.

5. Rec. Folior. Cochlearia hortensis, Erucæ, Piperitidos, ana M. vj. radicem Calami aromatici, Galangæ minoris, Zedoaria, Iridis florentin. Sambuci, Ari, ana Unc. vj. Corticis Winterani, piperis Famaicensis, ana Unc. iij. baccarum Juniperi Unc. iv. Caryophyllorum, Zinzib. nucis Moschat. ana Unc. j. incisis & contusis affunde vini Rhenani veteris lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur.

XLII. 6. 7. Decoctum Antihydropicum supra inter Diaphoretica describitur. Potus diæticus loco Cervisiæ sumendus, juxta formulam sequentem conficiatur.

Rec. Rasur. ligni Sancti, Saffaphras, ana Unc. iv. radic. Iridis florentin. Calami Aromatici, Galangæ minoris, Enula Campan. ana Unc. iss. Baccarum Juniperi, Lauri, ana Unc. ij. sem. Anisi, Carvi, Fenicul. dulcis, Coriandr. Anethi, ana Unc. j. Piperis longi, Cubebar. ana Unc. iss. Caryophyl. nucis Moschat. Zinzib. ana Unc. ss. Piperis Famaicensis Unc. ij. folior. siccat. Salvia acuta, Scordonia, Calamemba, Agrimonia, ana M. j. Liguiritiæ Unc. iv. incisa & confusa coquantur in aq. fontan. congris iv. ad mediocritatem. Colatura frigesacta servetur in lagenis vitreis ad usum; hujus potu constanti plures Anasarca fere deplorata laborantes convalescisse novi. E multis hydropicorum sanatorum exemplis libet modo tonicum proponere.

XLIII. Vir quidam robustus, mediæ *Ætatis*, postquam febre quartana Epidemice contracta, & ab initio male tractata supra annum laborasset, ac interim mala victus ratione usus fuisset, in hydropem Anasarcam incidit, quæ deinceps, cum pro fiti (quæ immanis erat) restringenda potui liberalius indulgeret, brevi in immensum accrevit; adeo ut membris omnibus à capite ad calcem, ipsoque insuper abdomine intumefactis, se in lecto de latere in latus, sine ministrantium ope devolvere nequirit.

XLIV. Hunc primo invisens, & de curatione desperans (sicut medicus apud Celsum lib. 3. cap. 21. qui *Hydropicum* quendam intemperatum sanari posse negabat) illico prognosticon hoc dixi, eum sc. ni potu abstineret, brevi interiturum. Ad quod respondens ille, profitebatur se, modo salvari possit, hebdomadæ spatio non omnino bibiturum. Et quidem dictum factum, admodum licet siticulosus per vj. aut vij. dies vix quidquam liquidis, nisi quod medicamentum fuit, ore ingerebat; atque per id tempus, cum interim hydragoga Cathartica, & Diuretica, quin & alia quælibet præscripta sedulo assumeret, multo melius habuit: & postea methodo (qualis supra describitur) aliquamdiu adhibita, ad sanitatem integram restituebatur, & etiamnum post v. circiter annos vivit ac sanus degit.

XLV. Restant alii quidam affectus splanchnici, de quorum Remediis juxta methodum sequentem hic agendum esset, at tamen hoc pensum sub aliis Titulis magna ex parte jamjam præstiti; nam, prout supra innuimus, medicamenta quæ *renes* concernunt pleraque, sub *diureticorum*; ac quæ *stomachum* ac *intestina*, sub *emeticorum* ac *purgantium* censu explicavimus: quæ ad *lienem* in *Pathologia Hypochondriaca*, & quæ *uterum* in *Hysterica* absolvimus. Quod ad partes genitales, eorumque morbos, & medelam attinet, in aliud tempus & locum reservare visum est; jam proxime incumbit, post pharmaciam internam hæctenus tractatam, nonnihil de externa, atque administrationum ejus *Ætiologia* disserere, quod in proxima Sectione fiet, cujus initium è *Phlebotomia*, magno sc. remedio, ducetur.

SECT. III. CAP. I.

De Phlebotomia.

INter universa Philosophiæ documenta, aut medicinæ subsidia, nulla unquam Theoria, vel Praxis, aut antiquior, aut generalior extitit, quam sanguinis speculatio, ejusque per *vena sectionem* extramissio. De priori alibi sæpius agentes, sanguinis naturam & partes constitutivas explicavimus, quinimo ejusdem virtutes & energieam explicantes, ipsum revera accendi, & ab accensione ejus vitæ animalis, quasi lampadis flammam incipere, ac perennari demonstravimus. Ad *Phlebotomiam* vero quod spectat præcipui omnes cujusque seculi Authores hujus mentionem fecerant: quin eadem apud cunctas nationes utcumque barbaras ac incultas in usu medico semper fuit. Nec mirum hoc, siquidem ἐν χερσὶ σφαιρῶν istius necessitatem & viam natura ipsa imprimis commonstravit; etiam lex divina circumcisionis ritum, quasi symbolum ejus præcipiens, innuere videtur, ingenitas naturæ humanæ impuritates aliquatenus per sanguinis missionem expurgari debere.

II. De magno hoc remedio ut methodice differamus, imprimis considerare oportet, quot modis, item ob quas causas & fines *Sanguinis Emissio*, aut sponte naturæ contingit, aut per Iatricen indicatur: dein secundo præcipuos evacuationis hujus effectus tum bonos tum malos, sive commoda ac incommoda subdemus, simulque regulas quasdam, & cautiones circa phlebotomiam rite administrandam observandas proponemus.

III. Quoad prius, Hæmorrhagiæ spontaneæ (quæ phlebotomiæ usum suggererunt) cum multiplices, ac diversimodæ fuerint, ad bina hæc capita, sive classes vulgo reduci solent; nempe dicuntur illæ, vel criticæ, natura aliquid bonum ac salutiferum moliente; vel symptomaticæ, quæ ut plurimum, hæc à regimine suo dejecta, & omnia sulque deque habente, contingunt. Prioris generis eruptiones cruentæ rursus distinguuntur, quod vel sine febre excitantur, & sunt vel periodicæ, quæ stas sæpe temporibus eveniunt, uti catameniorum fluxus muliebris, ac in nonnullis vasorum sedalium, inque aliis nasalium apertiones solennes, aut alias, assuetæ; quæ sæpenumero juxta magnas anni τροπὰς aut aeris mutationes succedunt: vel sunt vagæ ac incertæ, uti cum sanguis è locis illis ac è multis aliis, modo in hac modo in ista corporis parte, hæc incommode erumpit. Porro ἐκκρίσεις sanguinæ interdum in febre contingunt, eamque non raro judicant, prout Hippocrates olim annotavit, & etiamnum ex observatione maxime vulgari constat. In singulis hisce casibus sanguis erumpit, quatenus intra vasa turgens, & supra modum rarefactus, spatium amplius desiderat, quo propter ni portio quædam abscedit, tota statim massa consistipari, ejusque tum motus inhiberi, tum accensio suffocari & crasis perverti periclitantur.

IV. Enimvero duæ sunt præcipuæ rationes, sive προφάσεις, propter quas hujusmodi sanguinis turgescentiæ oriuntur; in quantum sc. liquor ejus tum inflammabilis, tum fermentativus existit.

V. 1. Quoad prius horum, ut sanguis pro vita tuenda, ejusque functionibus rite exercendis debite accendatur, particulas hujus sulphureas infiras

infitas nitrosas ab aere adventitiis proportionari oportet. Quotiescunque igitur cruor valde effervescent & rarefactus, in compage sua plurimum aperitur & laxatur, adeo ut sulphur solutum in majori copia accendatur, etiam ad nitrum uberius hauriendum, respiratio creberrima & laboriosa instituitur. Quod si hoc modo sulphur exuberans efflagrando absumi, flammaque vitalis regulari nequit, proxima statim pabuli sulphurei minuendi ratio est, ut sanguinis rarefacti portio quaedam foras erumpat. Hinc non tantum in febris, sed post vini potum, balnea, insolationem, aliaque à quibus sanguis valde turgescit, accidentia, aut hæmorrhagiæ sponte succedunt, aut sæpe opus est talis evacuationis spontaneæ defectum per Phlebotomiam supplere. Quod autem hujusmodi sanguinis effusiones, sive per naturam, sive per Chirurgiam factæ, vulgo dicuntur calorem, sive æstum ejus compescere; revera hoc solummodo agunt, quatenus pabuli sulphurei, velut olei partem subtrahendo, cruoris accensionem diminuunt.

VI. Verum insuper secundo sanguis, in quantum liquor fermentativus etiam ad extravasandum aptus est. Ille nimirum, si quando heterogeneum aliquid, ac non miscibile latici ejus confunditur, instar vini in dolio effervescent valde, ac in vasis ad incongruum illud excludendum ebullit; quod siquidem nec subigere, neque per diapnoen, urinam, aut alias exterminare possit, ipse cruor sui portionem quasi vehiculum pro materia isthac foras ableganda qua data via excludit. Propter hanc rationem (viz. ut quidpiam incongruum, ac indomabile è massa sanguinea excernatur) diversimodæ hæmorrhagiæ tum in febris, tum citra ipsas, varie contingunt; quæ omnes, prout etiam illæ quibus sanguinis nimia accensio deprimitur, à natura propter boni intentionem excitantur; quod autem secus frequenter evenit, variis accidentibus, & circumstantiis imputari debet. Ut plurimum vero circa hæmorrhagias spontaneas critica institutas delinquitur, aut primo quia sanguis inter effervescentem effluxus modum nescit, ideoque in ὄρωδν concitus nimis exundat; vel secundo quia vasorum ora semel aperta haud denuo statim connivent, aut occludi possunt; vel tertio quia natura excretionem sanguineam moliens, eam per loca magis patentia, sed sæpe incommoda facit; uti cum per pulmonem, per renes, intestina, aliaque viscera hæmorrhagia contingit, quæ idcirco è critica in symptomaticam, & non raro malignam cedit.

VII. Nec tantum his modis, sed præterea ob multa alia naturæ delicta, aut impedimenta hæmorrhagiæ symptomaticæ contingunt; in quibus omnibus, aut ipse sanguis, aut vasa eum continentia, aut simul utraque, potissimum in culpa esse solent.

VIII. Primo sanguis præter rationes supra citatas (quatenus nempe supra modum inflammabilis, aut fermentiscibilis existit) insuper ad extravasandum aptus est, quia latex ejus aut venenatus, aut alias corruptus, debitam mixtionem retinere nequit; quin ad coagulandum aut putrescendum aptus, in partes secedit; quarum dum aliæ, hic illic defixæ, maculas, exanthemata, cæteraque malignitatis stigmata accipientes, cutim & carnes discolorant, propriosque ductus obstruunt, aliæ aliàs excurrentes, & qua data via erumpentes, variis in locis excretiones cruentas producant; uti passim cernitur, in peste, variolis, morbillis, & febribus malignis: imo aliquatenus forsan in affectibus scorbuticis, uti maculæ, & vibices, ita & hæmorrhagiæ tam familiares existunt. Secundo vasa sanguifera pluribus variisque modis, potissimum vero his tribus peccantia, hæmorrhagiæ symptomaticæ causa existunt. Primo viz. imprimis si forsan alicubi illorum aliqua obstruantur, quoties sanguis rapidius moveatur, aut ibidem, aut in vicinia, quandoque item in partibus

bus longinquis erumpere cogitur. A tali causa hæmoptoe sæpenumero procedit; quin etiam catameniorum, aut hæmorrhoidum suppressioni, sanguinis sputum, aut hæmorrhagiæ narium crebro succedunt. Secundo vasorum oscula (ob fibras carneas quibus stipantur laxatas, aut resolutas) interdum male conformantur; ita cum arteriarum fines nimis dehiscant, venarum oscula connivent. Propter hujusmodi affectionem scorbutici, & cachectici hæmorrhagiis, prout alibi notavimus, plurimum obnoxii reperiuntur. Cæterum tertio frequenter accidit, vasa ita male conformata, etiam spasmodice affici, proindeque causa morbifica quasi duplicata, malum hoc plurimum augeri, ita ut vasorum fibræ musculares inordinate contractæ sanguinis *portus* subitas, & violentas, modo superiora, modo inferiora versus, faciant; proindeque illorum osculis interea patentibus, hæmorrhagias immanes concitent. Enimvero in quibusdam observavi, quando sanguinis rivus, cum pulsu exili & debili, satis tenuis fuerat, vasorum spasmos alicubi exortos, & prorsum modo huc, modo illuc, sub specie flatus varie transcurrentis propagatos, cruorem, ut ut ex se demissum, impetuosius compulsisse, inque eruptiones violentas coegisse; ac in hujusmodi casibus, cum Phlebotomiæ, & medicamina sanguinem refrigerantia, ac attemperantia minime profuerunt, à narcoticis, antispasmodicis, & ligaturis maximam juvaminis rationem fuisse.

IX. 3. Verum tertio si forsitan hæc sanguinis, & vasorum vitia complicari, simulque noxas suas conjunctim exerere contigerit; exinde necesse erit malum hoc intendi, atque hæmorrhagias & crebriores & immaniores concitari; quarum rationes cum ex prædictis satis elucescunt, non opus aut opportunum erit iis explicandis hic amplius immorari: quin potius, cum hætenus naturæ circa spontaneam sanguinis effusionem actiones, & ritus tum bene institutos, tum perperam & improbe coactos designavimus; jam proxime ostendere oportebit, quantum Ars, naturæ plerunque simia, atque interdum ejusdem magistra aut moderatrix, circa sanguinis emissionem pariter bene, aut melius agere potest, & quomodo interdum deterius solet.

X. Super his in genere advertimus, Iatricem in quibusdam sanguinis emittendi casibus, naturam imitari, in aliis eam excedere, & non raro prævaricantem regulare aut reducere. Porro nonnulli extant casus, in quibus natura circa excretiones sanguineas Artis efficaciam longe superat: de singulis hæc breviter dicemus.

XI. Primo igitur in quibus effectibus Hæmorrhagiæ spontaneæ juvenem conferre solent, si quando hæc deficient, medicina naturæ pedissequa recte Phlebotomiam substituit. Itaque si forte sanguis ob sulphur ejus solutum nimis & evehctum supra modum accenditur, vena secta pabuli iustius inflammabilis quod superfluum est effluet; quin etiam cruoris turgescentiæ immodicæ, propter quoddam indomabile ei confusum, hac ratione sedantur. Quapropter sanguinis missio contra febres tum continuas, quæ à causa priori, tum intermittentes, quarum paroxysmi ab hac altera procedunt, commode adhibetur. Pariter item quoties evacuatio solennis suppressa, aut humor à partibus externis repercussus, aut subita prorum constipatio, aut si crapula, vini potus, aliaque hujusmodi accidentia cruoris (quatenus particulas heterogeneas ei impingunt) turgescentiæ inferunt, Phlebotomia remedium sæpe præsentissimum existit.

XII. Secundo Iatrice circa sanguinis Emissionem, non solum imitatur naturam, sed non raro præcellit; quin etiam hanc laborantem, & errantem frequenter sublevat, aut reducit. Si quando enim sanguis velut *ὄρευσ* percitus, versus partem aliquam *ἀρσως* irruit, ibidemque aut statim inordinate erumpit, aut assatim aggestus inflammationem parit, vena
in

in loco remoto pertusa, præternaturalem istam sanguinis *ῥοπήν* sistit, & non raro *ἀνεπιτόχου* aut *φλογώου* tollit. Quamobrem in pleuritide, angina, peripneumonia, in sanguinis sputo aut vomitu, cum natura aut succumbit, aut quasi furibunda sibi met manus violentas injicere videtur, Chirurgia sanguinem alio revocans, & emittens, rem pene deperditam restituit.

XIII. Porro sæpenumero medicina naturam in sanguine effundendo nimis prodigam, aut prævaricantem cohibet, aut reducit: enimvero hæmorrhagiæ quæque immodicæ frænis semper, ac minime calcaribus indigent. Cæterum in peste, variolis, & morbillis eruptis, inque febribus malignis, quandoquidem sanguis spontaneæ effluens plerumque malum portendit; idcirco in affectibus istis medicamenta *ῥοπήου* sive sanguinis eruptionem silentia, potius quam venæ sectio conveniunt.

XIV. 3. Attamen è contra *Αἵματοχύσεως* à natura institutæ casus nonnulli extant, quos medicina nequiquam imitari, neque si forte deficient, per Phlebotomiam supplere potest. In febribus circa morbi crisin, sc. post materiæ pepasimum, h. e. ad secernendum præparationem, Hæmorrhagia spontanea, siquidem in tempore facta, Phlebotomia cuicumque ejus tempus optimum nescitur longe præstat; porro catameniorum & Hæmorrhoidum fluxus naturæ instinctu eveniens longe utilior est, quam sanguinis missio in iis locis ab arte provocata.

XV. Inter Phlebotomiam, & hæmorrhagiam spontaneam discrimen adhuc notabile (quamvis non magni in praxi medica momenti) occurrit; quoad utriusque viz. subjectum, & materiam; quippe in hac, sanguis floridus, & per totum coccineus, fere tantum ex Arteriis effluit; verum in evacuatione altera cruor atro-purpureus, cum cremore coccineo, & tantummodo ex vena hauritur. Undenam sanguinis rivus qui intra vasa omnia unus est, & per totum continuus, tam diversimodam apparentiæ speciem acquirat, cum alibi ostendimus, haud præsentis instituti est in Ætiologiam hanc altius inquirere: etenim pro curando quopiam affectu, non multum refert è quo vase sanguis emittatur, modo libere effluat: quod autem veteres nondum cognita sanguinis circulatione, in quibusdam casibus Arteriotomiam commendant, & venæ sectioni longe præferant, quo jure id fiat, alibi disquisivimus.

XVI. Hactenus de Phlebotomia comparata cum hæmorrhagia spontanea: jam proxime incumbit usum, & effectus ejus in praxi medica, tum bonos, tum malos designare. Itaque imprimis in genere ostendemus, qualem hæc evacuatio massæ sanguinæ alterationem inducat; dein quos, aut totius corporis, aut partium singularium morbos immediatius respiciat.

XVII. Circa prius satis obvium est, sanguinem, à venæ sectione, & quoad quantitatem ejus, & quoad temperiem ac crasin, & quoad motum ejus alterari.

XVIII. Prima & communissima Phlebotomiæ indicatio est, ut per hanc administrationem sanguinis copia minuatur. Et quidem ad plethoram tollendam, aut præcavendam hoc perquam vulgare remedium est. Unusquisque vel è plebe, ad habitum corporis athleticum accrescens, absque medici consilio venam tundi procurat; quinimo rustici & agrestes, sanitatis præservandæ ergo, & sibi met, & jumentis suis semel, aut bis in anno sanguinem detrahi faciunt. Quamvis autem hæc consuetudo apud quosdam cruoris sui valde prodigos, in tantum inolevit, ut à levissima occasione, imo nonnunquam citra causam ullam manifestam, venam aperiant: attamen reperire est multos alios, contra hunc morem non minus obstinatos, ut nulla de causa, nisi cum maxima urgebit necessitas, quicquam sanguinis amittant.

XIX. Super hac re (cum pro utraque parte depromuntur argumenta) quod statuendum videtur ut paucis decernam, imprimis concedere oportet, contra plethoram aut factam, aut incipientem, sanguinis missionem convenire: nullo enim alio remedio istius affectionis mala melius tolli, aut præcaveri solent. Attamen hujus evacuationis necessitas, qua licet evitari debet: quoniam sc. exinde (prout alibi innuimus) sanguis fit magis sulphureus, & minus falsus, proindeque homines fere quosvis ad febricitandum, & pinguescendum disponit. Porro venæ sectio magnum remedium, si ad parvas quasque occasiones prostituatur, quando opus erit, ad grandes effectus minus efficax evadet. Cui accedit, quod juxta vulgi observationem, quo familiarius quispiam phlebotomia utitur, eo crebrius hac indigebit, quippe sanguine ad plethoram evitandam emisso, massa reliqua denuo citius ad plethoram asurget: longe secus ac quorundam fert opinio, qui verentur ne cruoris penus crebra phlebotomia absumatur: quoniam è contra hoc modo fit quantitas ejus auctior, licet crasis deterior: ita namque cruor sale balsamico & contra putredinem præservativo multum spoliatus, loco ejus, sulphure pinguisco, & πυκνὰ magis saturatur.

XX. 2. Phlebotomia sanguinis mixtionem, & temperiem sæpe emendare solet, adeoque multiplici respectu. Primo enim si quiddam heterogeneum massæ ejus confunditur, quod scilicet nec recte subigi, nec facile secerni, ac amandari possit; vena pertusa, sanguis effluens materiæ istius portionem non raro multam secum foras convehit, proinde ut reliqua perdomari, aut expelli queat. Enimvero vasis foramine aperto, statim sanguis fermentescens particulas extraneas, qua licet una congregat, & sui portionem istam in qua plurimæ aggregantur, foras extrudit: hinc observare est quando cruor primo, ac ultimo effluens, satis recte habet, medio tempore emissum sæpe corruptum apparere? Pariter item secundo, sanguis à temperie sua desciscens, non raro per Phlebotomiam restituitur. Cum enim massa ejus sulphure, aut sale fixo, vel simul utrisque exaltatis, in acrem, falsum, aut salino-sulphureum degeneraverit; cruoris portione detracta, nova statim ejus fermentatio oritur, & non raro particularum omnium ejusmodi fit metathesis, ut deinceps spiritus cum sale volatili paululum emergant, & dominium suum recuperent, sulphure & sale fixo (uti par est) sub jugo missis. Ob hanc rationem est, quod sanguinis missio, non tantum in febribus, sed insuper in scorbuto, ictero, imo in phthisi incipiente, magnum sæpe juvamen confert: enimvero sanguis post vasa inanita, velut stomachus exoneratus, humores quosvis ingestos melius coquit, & assimilat, quodque heterogeneum est facilius secernit, ac amandat.

XXI. At vero si cruoris mixtio plurimum solvi, & pessum ire incipit, uti in peste ac febribus malignis, à Phlebotomia omnino abstinetur; quippe sanguine detracto, spirituum (quorum unice interest massam sanguineam à putredine & corruptione vindicare) penus diminuitur: proinde ut statim omnia in dissolutionem exitalem tendant. Porro si dylicrasia sanguinis ejusmodi fuerit, ut principis nobilioribus, sc. spiritu, sale volatili, ac sulphure depressis vel ablutis, particulæ aquosæ ac terrestres præpollent, sanguis haudquaquam emitti, sed tanquam vitæ thesaurus præservari debet; quippe cum spirituum copiarum tantum exiguæ sunt, illorum quodvis dispendium functiones omnes vacillare facit, inque morbi partes cedit; quare in hydrope, cachexia, Tabæ, aliisque, ubi principia activa summe deprimuntur affectibus, venam secare fere idem est, ac hominem jugulare.

XXII. In prædictis casibus ubi sanguinis crasis respicitur, determinatu obvium erit, utrum Phlebotomia conveniat, nec ne; verum in quibusdam

aliis, uti imprimis in febre continua putrida; quando super hoc cardine vita ac mors versantur, maxima deliberatione opus est: ac ita potius, quia morbi eventus omniumque in toto decursu ejus accidentium successus, sive bonus sive malus, sanguinis missioni modo peractæ, modo neglectæ imputari solet: atque hinc est quod medici de propria existimatione tuenda nonnihil solliciti, super hac re in consiliis suis maxime ambigunt. At vero in difficili hoc nodo, ne vulgi Phlebotomiam (uti fors feret) modo probantis, modo damnantis rumore, sed auspiciis certioribus ducamur: considerare oportet sanguinis statum, materiæ morbificæ tendentiam, & naturæ vires. Primo, quoad priorem, si in febre putrida sanguis plurimum æstuans, calorem ingentem cum siti, vigiliis, & faucium ardore excitabit, nullaque sudoris copiosi, aut exanthesatum eruptio apparet, aut brevi expectatur, venæ sectio ita plane indicatur, ut eam sit nefas omittere; verum è contra si in corpore languido febris lenta, ac remissa, sed continua, cum pulsu debili oriatur, sanguinis detractio parcatur, ejusque per *Ἀπρὸς* urinam, & vesicationem, expurgatio procuretur. Attamen in medio cruoris & febris statu, Phlebotomia ex se sebre indifferens, quoad alia determinetur. Itaque secundo perpendere oportet materiæ morbificæ tendentiam, sive *πόσις*, quæ si in massa sanguinea segnis, ac ad fecernendum inepta maneat, adeoque (uti frequenter assolet) metathesi loco crifcos in caput facta, cerebro & nervoso generi minatur, venæ sectio; qua hæc mala præcaventur, tempestive adhiberi debet. Attamen si materies istæ cito in *ἄσπελον* concita, & vel intus ad viscera imi ventris ruens, vomitationem immanem, aut affectus dysentericos cieat, vel extus propulsa, variolæ, morbillos, aliave exanthesmata illatura videatur, talis quicumque naturæ impetus si bonus non perturbari, si malus non in pejus incitari per Phlebotomiam debet; nam in his casibus sanguinem mittere non modo periculosum, at sæpissime etiam valde ignominiosum existit. Tertio circa Phlebotomiam in casu dubio adhibendam, insuper ad patientis vires attendatur: nam in constitutione sana, ætate vegeta, morbo incipiente, & functionibus tum Vitali tum Animalium adhuc in statu vivido aut mediocri existentibus, sanguinis missionem, nisi aliquid contra indicat, confidenter præscribere licebit. Attamen quando secus quoad conditiones istas habebit, haud temere ad evacuationem istam procedatur.

XXIII. Tertio sanguinis motus inordinati, quando nimirum iste tanquam cæstro percitus, in partes modo has modo illas, aut impetuosè irruit, aut materiem noxiam transfert, per Phlebotomiam optime cohibetur aut reducitur: quapropter ad cephalalgias immanes, insultus quosque soporosos, aut convulsivos, ad catarrhos, ophthalmicos, ac tussim, asthma, paroxysmos arthriticos, & nephriticos, aut phlegmonas, erysipelata, quinimo ad complures alios affectus ob sanguinis aut seri fluxiones excitatos, venæ sectio communissime præscribitur, & quidem uti bono plerunque cum successu, ita cum recta ratione; quippe vas inanis, sanguis spatium liberius nactus, placide ac imperturbate circulator, porro quicquid hujus aut seri extravasatur, resorberi, inque cursum suum reduci solet.

XXIV. Designatis ad hunc modum effectibus tum bonis, tum malis, qui sanguini in diversimodo ejus statu per Phlebotomiam accidunt, jam proxime disquiramus quos præcipue morbos, aut totius corporis, aut privatae cujusque regionis illud remedii genus immediatius respiciat. Et primo ad affectus generales quod spectat, satis vulgo notum est sanguinis missionem ab intemperie calida & sicca indicari, & ab humida & frigida prohiberi: in omni febre proponi solet, nunquam vero in hydrope. Dein si morbos particulares consideremus, nulla corporis regio, aut pars

est, quin uti sanguinis vitalis simul ac nutritii (dummodo recte habeat) influentia gaudeat, ita quoties alicubi tumultuatur, aut loco succi benigni, incongruum aut irritativum exporrigit, avocationem & extra missionem ejus postulat. Singulos Indicati hujus casus si notare vellem, fere totam corporis humani pathologiam hic recensere oporteret. Caput dolens, cerebrum sanguine, aut fero (unde nascitur malorum Ilias), oppressum, aut inundatum, oculorum phlogosis, faciei, oris, ac gutturis inflammatio, pectoris ac præcordiorum morbi omnes (utpote quibus singulis inordinatio sanguinis originem, aut fomitem præbet) pariter jecoris, lienis, aliorumque viscerum obstructions, aut affectus inflammatorii, quin etiam uti totius corporis plethora, & habitus Athleticus, ita & cujusque membri tumores, & pathemata dolorifica, aut convulsiva sanguinem, velut mali omnis Authorem accusare videntur, ejusque missionem quasi vindictæ genus quoddam exigunt.

XXV. In his & per pluribus aliis affectibus, si quando sanguinis detractio planissime indicatur, priusquam ea peragitur, super his quatuor deliberare oportebit, viz. in quo loco, quali modo & instrumento, quo tempore, & quanta copia sanguis eximi debeat.

XXVI. 1. Quoad prius, etsi juxta circulationis sanguinæ leges, quoties massa sanguinea diminuenda fuerit, parum intersit, à quo vase, modo satis amplum hoc fuerit, ejus portio emittatur: attamen quia præter generalem sanguinis evacuationem, interdum partialis derivatio proprie dicta (uti cum sanguis è privato ubi aggeritur loco educendus est) ac insuper revulsio, quando in hanc aut istam partem revocandus est, intenduntur; idcirco in corpore humano varii quasi termini statuntur, è quorum modo hoc, modo illo, vel alio, sanguis pro data occasione ac ad ulus maxime requisitos emitti queat.

XXVII. Si quando igitur sanguinis evacuatio universalis indicatur, vena brachii mediana optime secatur; hæc enim satis ampla facile aperitur, atque ad orificium ejus satis patens cum è toto corpore æqualiter fluit, cujus liberiori effluxu non tantum plethora admittitur, sed vas majoribus hoc modo ubique inanitis, sanguis alicubi stagnans, in motum vindicatur, atque extravasatus denuo in venas resorbetur. Quare in magnis affectibus, ubi sanguis in cerebro, aut circa præcordia aggestus citum exitum minatur, optima non tantum generalis evacuationis, sed & revulsiois via est, è vena brachii largiter pertusa sanguinem pleno fluente emittere.

XXVIII. Sin vero absque magna plethora, sanguis è toto evacuari, & à corporis regione superiori versus inferiorem revelli debet, uti in fluxus menstrui, aut hæmorrhoidalis suppressionibus, cruorem è pede potius, aut vasis sedalibus per hirudines, educere conveniet. Quod si post sanguinem è toto evacuatam, ipse insuper è privata quadam parte ubi aggeritur defrivandus sit, detractio ejus prope locum affectum fiat. Hinc in morbis Cephalicis, venam frontis, temporum, aut juguli aperimus. Ad sanandos tumores, aut dolores in artibus excitatos, infra, aut juxta eas, aut vas fecamus, aut sanguinem per cucurbitas, vel hirudines extrahimus. Pariter in affectibus Thoracis, ac imi ventris, aut regioni laboranti cucurbitæ, aut vasis sedalibus hirudines applicantur.

XXIX. Quod autem vasa nonnulla peculiarem respectum erga viscera quædam gerere, in eorumque affectibus perturbandi debere perhibentur; uti nimirum sunt vena brachialis externa quæ caput, ac interna quæ hepar, item vena manus exterior ad digitum penultimum tendens, quæ lienem respicere dicuntur, atque id propter hæc Salvatella, atque illarum prior Cephalica, & altera Jecoraria appellantur; totum hoc mere vulgaris error est, qui nulli rationi aut observationi Anatomicæ innixus, nescio unde

originem cepit. Quamprimum igitur de vena secanda, ejusque loco convenit, accipiat vas satis amplum, & maxime conspicuum, ut facilius aperiri, atque ab Arteria, nervo ac tendine remotum, ut securius pertundi possit; quare in brachio sæpissime eligitur vena mediana; quamvis exterior cephalica dicta, vasis aliis minus stipata, tutius secatur.

XXX. Vena jugularis, in jumentis quoties sanguis mittendus est, fere semper pertundi solet, mirum quod non ita mos obtinuit in homine, cum hujus canalis amplus ac eminent, & facillime, & tutissime, omnium secari potest; quippe nec arteriam habet sociam, & procul à nervo omni incedit. Porro ex hoc vase, æque ac alio quovis pertuso, sanguinis evacuatio universalis fit à toto corpore, simulque optima derivatio ejus à capite, proinde ut cruores, serique stagnationes, aut aggestiones omnes illinc expellantur.

XXXI. Circa vasa in pede, aut manu, haud magna delectus ratio, quin accipiat vena maxime tumida: de loco parum refert, nisi quod supra aut prope malleolum si incidenda fuerit, summe cavendum est ne tendo ladatur; quod à chirurgis imperitis, aut temerariis, cum magno patientis damno interdum accidit. Porro curetur, ne vena secetur prope Anastomosin ejus cum arteria: nam si hoc fiat, sanguis per totum coctineus impetuose exilier, ejusque effluxus non facile sistitur, nec vasis orificium cito occluditur.

XXXII. Designatis ita sanguinis mittendi præcipuis locis, ostensaque vasorum delectu, jam proxime dicendum esset de modis; sive instrumentis, quibus sanguis extrahitur: quod nempe fieri solet, aut venæ sectione per culcellum, aut suctione per hirudines, aut per cucurbitas post scarificationem. Attamen super his non opus erit multa differere, quoniam hæc singula à *Χειρουργοις* passim apud agyrtas, Barbitonfores, & mulierculas in familiari sunt usu; & omnia quæ ad eas spectant tam vulgo nota, ut nulli domus magis sit sua; quare verbo tantum dicemus.

XXXIII. Venæ sectionem nuper Helmontius, & adhuc quidam sectatores, ejus Pseudochymici, & Fanatici, ab omni medicina ejecerunt, quia scarificationem hanc naturæ (quam aut proprio Marte, aut ipsorum pancreas adjutam per se *τὴν νόσον* superare volunt) maxime injuriam esse putant; certe haud minus ridiculum hoc, quam quod olim Chryssippus Apamantes, Strato, & quidam alii (uti Galenus refert) remedium hoc damnarunt, quia vena difficile internoscatur ab Arteria. Profecto experientia satis tristi constat, inter venam secandam, arteriam quandoque pertundi, unde vel mors vel membri abscissio nonnunquam sequuntur, cujus ratio est, non, uti vulgo dicitur, quod Arteria tunica, magis nervæ aut membranacæ quam sunt Tunica venosæ, ægre aut non omnino per sanari possunt, cum revera vas illud, fibris carnis pluribus & crassioribus donatur: attamen causa est quod Arteria pariter, ac cor ipsum incessanter vibrare, ac pulsare debet, fibris ejus systolæ, ac diastolæ, vices perpetuas iterantibus; quapropter foramen in canali ejus factum, propter continuum vas motum, & sanguinis effluxum fere insanabile existit. Longe secus habet in vena, cujus apertura denuo statim sponte occluditur: hujus enim tunica parum operis contractivi incumbit, quinimo hoc tantum, ut fibris ejus leviter pro data occasione diductis, sanguis ultro refluens, blande propellatur; atque post Phlebotomiam istæ, vase inanito, oriri permittantur; interim ut foramen incisione factum, facile agglutinetur. Venæ sectionem, si quando medicus, aut patiens adhiberi veientur, sanguinis extractio per hirudines, aut cucurbitas scarificatas satis apte, & cum pari læpe commode defectum ejus supplebit. Porro hæc administrationes, ad tollendam morbi causam conjunctam, ubi nimirum derivatione,

derivatione, five evacuatione partiali potius quam generali opus est, non raro Phlebotomiæ præferantur: utriusque *εὐχρηστος* modis & effectuum rationibus, etiam vulgo satis notis, non opus est hic amplius explicandis immorari; quin ad alia procedentes, sanguinis mittendi *tempus*, & *quantitatem* jam proxime perpendemus.

XXXIV. Sanguinis mittendi opportunitas tanti sæpe momenti est, ut cum evacuatio hæc uno tempore prosit, in alio quodam summe officiat. Sunt autem varii temporum respectus, qui circa Phlebotomiam rite faciendam in considerationem veniunt: potissimum vero hi quatuor, sc. tempus morbi, ætatis, anni, & diei, primus horum patientis curationem, & reliqui ejus præservationem præcipue concernunt.

XXXV. Primo igitur si in morbo quopiam sanguis mitti debet, maxime opportunum erit hoc fieri circa initium, aut augmentum ejus, minime vero, aut caute admodum in statu, aut declinatione. Quippe in illo, dum natura crisin moliens maxime occupatur, adeo ut spiritus summe laborent, & sanguis valde fermentescat, iste supremus ejus nixus perturbari non debet; atque in morbi *παράκμῃ* aut natura victrix subsidio isto non indiget, aut victa talem evacuationem non feret.

XXXVI. Secundo, si quando *αεφυλαξίως* gratia de sanguine mittendo deliberatur, infantes, pueri, & senes, ex solenni omnium nationum ritu manumissionem obriunt: gravidis etiam evacuatio hæc olim interdicebatur, nunc autem communissime præscribitur. Homines constitutionis vegetæ ac mediæ ætatis Phlebotomiam satis bene tolerant, eaque sæpenumero indigent. Attamen prima & secunda vice eam non sine magna occasione inire debent, quia semel incepta, & dein iterata, cito in consuetudinem inevitabilem transibit. Hinc qui Vere & Autumno sanguinem mittere solent, postea evacuationem hanc non sine discrimine omittere possunt. Quibus autem utile, aut necesse erit, semel aut bis in anno venam aperiri, tempora ad hoc maxime opportuna erunt, sub initio veris, ac autumnii, quando nimirum sanguis de novo fermentescere aptus, crasin suam curare periclitatur. Phlebotomia tempestive adhibita præcavet, ne sulphure ac salibus exaltatis, intemperiem febrilem, scorbuticam, aut alias vitiosam contrahat; item ne fluxorem passus, recrementa serosa, aliasque feculentias cerebro, pulmone, aut ventris imi visceribus suffundat. Circa solstitia, cum corpora nostra maxime frigent, aut æstuant, sanguis uti & vegetabilium omnium succus, in statu fixiori, ac ad turgescendum ineptus positus, nisi causa quadam urgente extra mitti non debet.

XXXVII. Quod autem nonnulli circa Phlebotomiam, pariter ac rustici circa Animalium Castrationes, ad cæli positum, atque lunæ & siderum aspectus religiose, seu potius ridicule advertunt, omnino frivolum videtur; ideoque potissimum hic mos damnandus est, quod pseudo-Astrologi in Almanachis suis figuram habent, in qua singula Zodiaci signa particularibus quibusque corporis nostri membris appenduntur; proindeque sub quo signo luna versatur, è respectiva hominis parte sanguinem omnino detrahi verant: certe qui *αλόγως* cælum observant, toto (uti dicitur) cælo errant. Porro vulgaris hic error non tantum absurdus, sed non raro maleficus existit, quatenus sc. multi plebei à Phlebotomia utcumque indicata abstinebunt, si modo signum (uti aiunt) in sanguinis mittendi loco sit.

XXXVIII. 4. Ad tempus diei quod spectat, in morbis acutis, quando Phlebotomia confestim peragenda indicatur, medicus accersitur, post corpus præparatum, qualibet diei aut noctis hora operationem istam præscribat: secus autem si mora concedatur, tunc potius in aurora, cum ventriculo jejuno & vasis per Diaphoresin nocturnam inanitis, rivus sanguineus

maxime sedatus, & ab illuvie serosa immunis existit, venæ sectio, commodius celebrabitur. Quinimo etiamsi necessitas urgeat, parumper ea differtur, donec recens ingestorum succus in sanguinem transierit; vasa enim inanita chymum non modo crudum, sed non raro sanguini incongruum, aut improporionatum in se corripient, unde non solum motus ejus perturbatur, verum & flamma vitalis nonnunquam obrui periclitatur. Novi quosdam à Phlebotomia paulo post potum pleniorum, aut liquoris vinosi ingestionem adhibita, in leipothymias terribiles incidisse, quæ perquam diu, donec spiritus vitalis semiobrutus denuo emergeret, perduraverunt.

XXXIX. Quinto insuper his venæsectione indicata, ejusque tempore statuto, restat adhuc consideratio non minima de quantitate sanguinis mittendi; in quo puncto sæpe plurimum delinquitur, dum quidam nimis audaces, alique haud minus timidi, ejusmodi terminos figunt, quos ultra citraque rectum plerunque consistit. Nam ut præteream illos qui Phlebotomiam (prout supra innuimus) ægre aut vix omnino admittunt; etiam ut aliorum qui sanguinem usque ad leipothymiam haurire non verentur, praxi non facile assentiam: insuper intra fines moderatos error non levis momenti committitur, dum in quibusdam casibus sanguis nimis parca, inque aliis liberiori quam par est manu detrahitur. In febre ardente, Pleuritide, Peripneumonia, Angina, Phrenitide, Apoplexia, aliisque magnis morbis, à sanguinis turgescencia aut incurfu *φλεγμωδῶς* oriundis, Phlebotomia diminuta semper plus officit quam prodest. Præterquam enim quod morbi causam antecedentem, sc. plethoram non tollit, insuper conjunctam, sc. inflammationem, aut sanguinis irruptionem, augeri facit. Enim vero constans observatio est, à cruore parcius detracto, totam illico massam ejus insignius effervesce, novasque in partem affectam *σπῆλαι* habere: cujus ratio est, quod in magna plethora, plures & sanguinis & feri portiones, in recessus & angustias protulsa illic residere cogantur; quæ post vasa perpaulum inanita, in massam sanguineam impetuose regurgitant, ipsamque valde exagitant, & huc illuc impetuosis adigunt. Quapropter hoc etiam respectu vasa permultum depleri opus est, viz. ut præter laticem priorem ab angustis liberandum, etiam succo ab exilio reduci spatium concedatur; qui secus cruori minus congrue adveniens tumultuatur, ipsumque in effervescentias & eruptiones concitat. Hinc advertere licet, quoscumque fere homines statim à Phlebotomia magis incallescere, qui tamen sanguine sufficienter evacuato, paulo postea temperatius habent.

XL. Quemadmodum autem sanguinis detractio minuta in quibusdam casibus non tantum frustra, sed etiam noxie celebratur, ita in aliis nimia ejus effusio raro impune cedit, & nonnunquam insigne sanitatis detrimentum adfert. Nam si quando aut vires languent, aut corpus insigni cachexia laborat, sanguini parcendum erit, ejusque detractio aut prohibetur, aut propter accidens quoddam indicata non nisi in parva quantitate conceditur. Quare in hominibus constitutione tenera, debili, aut frigida præditis, inque tabidis, febre longa, aut maligna affectis, item in hydropticis aut valde cacochymicis, vena haud temere secetur, saltem è secta non multum sanguinis effluere sinatur. Impossibile erit, quoad singulos cujusque individui casus regulas generales præscribere, quibus sanguinis mittendi quantitas, juxta morbi vires & patientis tolerantiam, exaëte proportionetur; quin hoc præsentis, & quidem prudentis medici judicio relinquatur, ejusque præceptum religiose semper observetur; nec ita (passim uti fit) agyrtis, empiricis, & barbitonforibus, de vita humana ludendi venia concedatur, qui Phlebotomiam temerarie, ac improbe celebrant; & si forsan cruor liberius exiliet, aut discolor apparebit, idcirco

de vase bene pertuso gloriantes, eum quia malus videtur, uberius emittendum clamitant, cum sæpius è contra ei parcendum fuerit.

XLI. Quamprimum sanguinis detrahendi quantitas determinatur, proxima tunc cura esse debet, ut facto orificio largiori, idem æqualiter mixtus tempore citissimo effluat; secus enim, si ex foramine exiguo, aut stillatim, aut cum virgula minuta exhibit, massa sanguinea fermentescens in partes secedet, quodque subtilius, & magis spirituosum est erumpet, portione crassiori & faculenta pone subsistente. Hinc observare est, si quando sanguis ex orificio amplo, cum fluente pleniori emissus, digito imposito parum sistatur, & paulo postea effluere sinatur, cruor secunda vice exiens, priori multo purior & splendidior evadet, quia nimirum in effluxus intervallo, particulæ subtiliores crassioribus extricatae, & simul agglomeratae, sese ad avolandum accinxerunt. Quapropter si Hippocratis præceptum, pro sanguine ad coloris mutationem observandum fuerit, procurare oportet, iste ut cum pleno, & non interrupto fluente citissime emittatur. Super his, item quæ ad sanguinis vena emissi, & in frigidati alterationem, ejusque inspectionem & judicium pertinent, cum alibi sæpe disseruimus, ea nunc consulto præterimus, ad alia festinantes; jamque methodi filum ducit nos ad tractandum de remediis Phlebotomiæ oppositis, sc. *ιχθυοις*, quæ nempe ad hæmorrhagias immodicas, sive à natura, sive per accidens inducuntur, sistendas conveniunt.

SECT. III. CAP. II.

De Remediis ἰχταίμοις, sive sanguinem sistentibus.

Sicut Ars Naturam imitatur, sanguinem copia, aut crasi, aut etiam smotu peccantem, per Phlebotomiam emittendo, ita huic laboranti, aut perperam agentī eadem succurrit, sanguinis effluxum, si quando immodicus aut noxius fuerit, sistendo. Cum variæ, & multiplices sint hæmorrhagiæ species, ad eas omnes medicina non opus est. Si forsan continui solutione per accidens externum, uti vulnus, aut plagam excitata, cruoris effusio magna contingit, chirurgia administrationum modis, quibus cohibeatur illa, suggerit. Porro hæmorrhagia dum critica fuerit, mero naturæ (dum sui juris est) regimini relinquenda, nulla medicina inturbari debet; quin ad symptomaticam, donec parva, aut non multum incommoda est, *ιατρικῆ* minime requiritur: attamen tum præcipue, & fere tantum hæc opus est, si quando sanguinis fluxus aut immodicus sit, aut per loca incongrua erumpat.

II. Eruptiones sanguinæ posterioris generis medelam imprimis exigunt, si forsan cruor tussi, aut vomitu sursum ejicitur, vel deorsum per sedem, aut vias urinarias excernitur. Enimvero in his casibus, licet sanguinis excreti quantitas sæpissime haud multum timetur: attamen quia continui solutionem ita in pulmone, vel in stomacho, aut intestinis, vel in vena factam, non raro ulcus periculosum, aut exitiale sequitur; idcirco hæmorrhagiis istis à prima statim apparentia sedulo occurrendum est. Idcirco inter morbos illarum partium, tales excretiones sanguinolentæ recensentur; atque nos jam jam Hæmoptoes, & affectionis dysentericæ Theorias, & medendi rationes alibi tradidimus; ut non opus sit eas hoc in loco repetere: nec etiam urinæ cruentæ, siquidem ad pathologiam nephriticam pertinet, medelam hic proponere: quin vero ad pathemata ista, i quibus ob sanguinis effluxum immodicum, remediis ἰχταίμοις præcipue opus est, transibimus.

III. Hujusmodi affectuum species potissimæ sunt hæc tres, viz. hæmorrhagia narium, mensum, & hæmorrhoidum fluxus immoderati. Ultimi hujus curatio ad Chirurgiam magis quam ad medicinam spectat, atque alterius considerationem ad Pathologiam hysterica referre visum est. *Αἱμορρῆξις* è naribus generalissima istiusmodi pathematum species, utpote à cujus diagnosi & Therapeia rite designatis medicamentorum ἰχταίμοις usus, & efficacia optime elucescant: nam quæ ad hujus eruptionis sanguinæ causas, & curationem explicandas proferimus, ad cæteras qualque hæmorrhagias immanes accommodari possunt.

IV. Observatio satis vulgaris est, sanguinis è naribus Effluxum plerisque hominibus propter magnas occasiones passim evenire; nam quoties sanguis vel ob propriam turgescientiam, vel ob vasorum laxitatem, emprurus, alicubi viam facere, aut invenire aptus est, naturæ instinctu quodam, sæpissime ad nares, quasi partem facillime aperiendam dirigitur. Vasa è quibus ibidem effluit, sunt propagines rami Arterialis à Carotide, postquam Cranio superato cerebri basin attingit, profecti; hæc enim juxta processum mamillares procedens, plures surculos quaquaversus à se dimittit, quorum aliqui notabiles, cum nervis olfactoriis foramina ossis cribrosi transientes, per membranam glandulosam summi naris anfractus in vestibentem

entem distribuuntur. Arteriæ hæ nasales, à carotidis trunco, intra cranium primo abscedentes, sanguinis partem maxime serosam à cerebro anticipant, atque serum ipsum, & recrementa alia aquosa, in naris glandulas, velut propria istius regionis emunctoria deponunt, unde in cavitatem ejus destillant. Quapropter siquidem Arteriolarum istarum oscula propter seri exudationem semper paululum dehiscunt, nihil mirum est, si ipse sanguis turgidior factus, eadem (quæ non raro ex se nimis laxa sunt) paulo amplius referans foras erumpat. Profecto hoc tum seri, tum sanguinis Emissarium, ordinarie aut pro data occasione recludi aptum, cerebri, aut præcordiorum, imo nonnunquam totius corporis magnas incommoditates præcavet aut curat.

V. Namque imprimis hac via serum (prout dixi) à capite derivatur, cumque vasorum istorum ora à Ptarmaco nari immisso vellicantur ac irritantur, serum exinde copiosius elicitur; quod tamen non à cerebro descendit, (uti vulgo putatur) sed ne ipsum petat, per arterias hæc nasales anticipatur; è quibus cum Errhinorum usu uberius exprimitur ac emulgetur, propterea cerebrum magis serenum, & nebulis immune evadit. Dein secundo ne cerebrum à sanguine impetuosiùs inundante obruatur uspiam, portio hujus per hæc vasa abscedens, & foras erumpens facile impedit.

VI. At vero interdum accidit, hujusmodi Hæmorrhagiam in morbum, potius quam remedium cedere. Si quando enim sanguis è nare crebrius, & copiosius quam par est effluet, si non vita illico ob nimia ejus impendia periclitabitur, exinde tamen reliqua cruoris massa depauperata, & crasin suam amittens, diathesin Cachecticam, & non raro hydropicam acquirere; quemadmodum in superioribus satis clare innuimus: ubi insuper ostendimus hujusce affectus Aetiologiam, cum aliis hæmorrhagiis nimis communem, aut in sanguinis, aut in vasorum, aut simul in utriusque horum vitio consistere.

VII. 1. Sanguis per se Hæmorrhagiam inducens, aut quantitate, aut qualitate peccat; proindeque dum occasionaliter effervescit, intra vasa contineri nequit, quin eorundem ora aut distendendo aperiens, aut acrimonia sua referans, foras exilit: quibus accedit, quod sanguis interdum in compage solutus & quasi venenatus, circulationis filo continuando impar evadit, quatenus nimirum portiones ejus ab invicem decedentes, partim in carne aut cute defigantur, necrosin passivæ; partimque erumpentes, hæmorrhagias immanes & non raro lethales sciunt; uti passim in febribus malignis, & aliquatenus nonnunquam in scorbutico cernitur. Attamen sanguis mera quantitate aut acrimonia peccans, nisi vasorum culpa etiam superveniens effluxum ejus proritet, aut facile nimis permittat, raro in hæmorrhagiam immanem erumpit.

VIII. 2. Itaque vasa sanguifera, quoties ad affectum istum producendum conspirant, in vitio esse solent, vel primo quatenus ob fibras nimis laxas & debiles, oscula illorum dehiscencia, sanguinem ex arteriis in venas non expedite transvasant; quod vitium in scorbuticis & cachecticis passim contingit; vel secundo quatenus ob easdem fibras motrices præmodice affectas, & convulsas, sanguis huc illuc, & imprimis versus caput impetuose correptus, propter continuandum circulationis filum erumpere cogitur; prout ex Ægrotantis casu (quem infra subdemus) plane apparebit.

IX. Quoad Prognosin, etsi primo immoderatus sanguinis fluxus, in variolis, morbillis, febribus malignis, ac in peste semper malum portendat, eumque sisti expediat; attamen non meris refrigerantibus, aut revulsivis cohiberi, sed per hydrotica temperata in diaphoresin commutari debet.

X. 2. Hæmorrhagia narium haud immanis, in cachecticis curâ pulsa

debili, & sudore frigido, multo periculofior est, quam valde copiosa in hominibus sanguine præservido, & pulsu satis forti præditis.

XI. 3. Morbo huic propter sanguinis dyscrasiam, simulque vasorum laxitatem obnoxii, si insuper fibrarum Arteriosarum diathesis spasmodica accedat, longe difficilior curantur; & non raro, propter magna sanguinis impendia, ad extremos languores rediguntur.

XII. 4. Quibus febricitantibus sanguis multus è naribus effluet, & morbum non judicabit, sæpe loco criseos, affectio delira aut soporosa succedit. Restant plurima alia circa hæmorrhagiam prognostica, olim ab Hippocrate accurate notata: quæ tamen ad *πυρσιολογίαν* proprie spectantia hoc in loco præterimus; siquidem fere tantum affectus hujus in genere Therapeia hic intenditur.

XIII. Circa quam tres erunt primariæ Indicationes, sc. *Curatoria*, *vitalis*, & *præservatoria*. Dux priores symptoma quoties urgebit illico sistendum respiciunt; ac ultima morbi causam, quo minus aut minime Hæmorrhagiæ insultus redeant, tollendam satagit. Præterea hæmorrhagia alio modo sine febre, & nonnihil diverso si cum illa urgebit, tractari debet.

XIV. Si quando igitur citra febrem, sanguis multus è nare effluerit, illico ut remediis *εχουμοις* opus fuerit, tres erunt præcipuæ medendi intentiones, simul omnes in præxin sumendæ. viz. Sanguinis turgescencia, quo minus in *ρῆμας* inordinatas aptus fuerit, compefcatur. Porro itidem detur opera, tum ut fluxio ejus à naribus avocata, alio divertatur, tum ut vasorum ora intra nares debiscentia occludantur: in quos fines remedia, tum externa, tum interna, quamplurima ac diversimoda adhiberi solent; de prioribus ordine ac breviter dicemus.

XV. Primo igitur *Egrotans* cum situ capitis erecto quietus maneat, dein brachiorum, & crurum artus una plures, sed non omnes ligaturis artus constringantur; quæ tamen subinde solvi, & in alias partes transferri debent; namque omnibus simul, & diu ligatis, propter sanguinem in externis detentum, & à corde nimis exulantem, leipothymias terribiles accidisse novi; secus autem hoc remedium prudenter adhibitum non raro juvat. Quippe cum hac ratione sanguis in membra per Arterias excurrens, inhibetur ne statim per venas redeat, impetuofior ejus in caput latio impeditur. Porro per artuum ligaturas dolorificas, Arteriarum carotidum fibræ musculares à spasmis, quos sæpe ineunt, avocantur.

XVI. 2. Ad sanguinis *ρῆμας* à naribus devocandam, quandoque expedit venam in brachio, aut pede aperire. Quippe quo plus sanguinis per arterias ad venæ sectionis locum feratur, eo minus erit affluxus ejus ad nares. Attamen hæc administratio non usque adeo semper juvat, quin effectus ejus contrarius nonnunquam accidit; prout supra in Hæmoptoe notavimus. Cujus ratio est, quod vasa subito & non satis depleta, humores incongruos prius ejectos, & intra poros stagnantes, denuo resorbent; à quibus sanguis illico in majorem turgescenciam eruptivam accietur.

XVII. 3. Frigida fronti, ac temporibus, etiam nuchæ, ubi Arterię vertebrales ascendunt, applicata, vasa constringi, & sanguinis affluxum nonnihil reprimi, aut repelli faciunt. Attamen male est, quod nonnulli venis jugularibus Topica in frigidantia adhibenda consulant; ita namque sanguis in recursu tardatus, uberius è naribus effluet. Porro quod usitatum est lintez, aut spongiam aceto madefactam, pubi & genitalibus applicare, haud alia ratione, quam ligatio membrorum juvat; in quantum sc. sanguinis venosi refluxus impeditur. Aquæ frigidæ in faciem subita ac inopinata aspersio, quatenus terrorem incutit, hæmorrhagiam non raro

XVIII. 4. Cucurbita hypochondriis, iliis, internis femoribus, imo & pedum plantis applicandæ, apud medicos tum veteres, tum recentiores propter sanguinis *ροπή* à naribus devocandam, celebre remedium habentur. Et quidem hujus ratio facile constat, quia sc. Ventosâ imposita, per orificii spatium, aeris impulsu prohibito, & circumcirca aucto, illico sanguis & humores, imo & vapores, & partes solidæ, ab alia quavis tendentia avocati, versus inane cucurbitæ substratum pellentur.

XIX. 5. Friktiones extremorum à quibusdam practicis in hoc affectu commendantur, quas tamen non usque adeo utiles, imo vix tutas censemus; licet sanguinis ad pedes aut manus appulsus majorem sollicitant, adeo nihilominus reditum ejus accelerant, ut tota cruoris massa in effervescentiam concitata, de *ροπή* ejus ad nares violentiore periclitetur.

XX. 6. Zacus Lusitanus, inter revulsoria remedia, proponit cauterium actuale utrique plantæ pedum applicandum; & Crato digiti minimi ex eodem latere incurvationem, quod siquidem nullo cum negotio fiet, experiri oportet: non ita de remedio altero consulimus, nisi juvandi ratio esset certior, quæ dolorem & claudicationem insequituram compensaret.

XXI. 7. Leipothymia quocunque modo excitata, hæmorrhagiam ut ut contumacem illico ut plurimum sistit; quare cum *Αιμορρογίες* languidi è lecto eximuntur, aut Phlebotomiam etsi parciorem timidi admittunt, vel membra habent diutius ligata, vel rumore quolibet facto subito perterrentur, vel propter aliam quamvis occasionem, in syncopen five animi deliquium incidunt, sanguinis è naribus effluxus evestigio cessat. Cujus ratio satis evidens est; quia quamprimum cordis motus fatiscit, illuc statim & sanguis, & spiritus ruunt, proinde ut effluxus omnis exterior derepente sistatur, & qui immodicus antea fuit non denuo reperat.

XXII. 8. Ultimo in loco, ad reprimendum sanguinis è naribus effluxum, recenseri debent remedia quæ modo occulto, & per sympathiam, aut antipathiam operari perhibentur; cujusmodi imprimis sunt, pulvis sympatheticus, ex vitriolo Romano per solem virginem ad albedinem calcinato; item ligni è fraxino virginea sive primum arborecente, & circa momentum, quo sol Tauri signum ingreditur, incisi portio; cujus remedii efficaciam, in nupero bello civili, pro sistendis militum vulneratorum hæmorrhagiis, plures fide digni probatam testantur. Quin etiam adhuc nonnulli hoc cum multa fiducia, in quibusvis sanguinis eruptionibus præscribunt. Hujusmodi effectuum, si modo sæpius eveniant, rationes me latere fateor. Porro nec minus empiricum & remedium *αλοζον* videtur, quod sacculus è serico, cui Buso siccatu includitur, supra ventriculi scrobem gestatus, hæmorrhagiam quamcunque sistat, ejusque reditum præcaveat; nisi forsân (juxta Helmontii *Ætiologiam*) applicatura ista Archæum terrefaciens, sanguinem illico percussum, ab excursu suo inordinato recedere aut desistere cogat.

XXIII. Restant multa alia *ιχθυα* celebra, quorum operatio ad causas occultas, & virtutem quandam secretam referri solet: uti sunt monilia ex lapide hæmatite collo suspensa, item usnea, sive muscus cranii humani, manu gestata; Epithemata ex foliis urticæ contulis, & plantis pedum ac volis manuum applicata; cujusmodi administrationes empiricas cum citra molestiam aut sumtum adhiberi possint, non est ut recusemus: præcipue siquidem in casu periculoso fere nihil non agendum sit; cumque ejusmodi applicationes eo respectu interdum juvent, quod ægrotantis imaginationem corroborant.

XXIV. Dum hujusmodi administrationes externæ, ad sanguinis effluxum à naribus reprimendum, aut devocandum usurpantur, etiam Topica alia naribus indantur, quæ vasorum ora dehiscencia occludant, in quem usum *liquidorum injectiones*, *Turunda*, *pulveres insufflandi*, & *suffius* præscribi solent, quibus non juvantibus, ultimo ad Escharotica deveniatur.

XXV. 9. Inter liquida, non modo prima, sed instar omnium habetur, solutio vitrioli in aqua fontana facta. Quidam hanc pro magno secreto & certissime *ἰχθυόω* venditant. Profecto eadem vulnere recenti applicata, quatenus vasorum descissorum extremitates corrugando occludit, sanguinis fluxum cohibet, ac potenter sistit. Verum applicatio ista in hæmorrhagia narium, ubi sanguis ad arteriolarum oscula dehiscencia delatus, excipi debet à venis, quatenus has æque, ac potius quam illas occludit, minus, ac sæpe non omnino prodest, prout sapius expertum novi. Paratur medicamentum hoc, ex vitrioli viridi, viz. Hungarico, aut Nostrate, etiam ex vitriolo Martis factitio, in f. q. aq. fontan. dissoluto. Scio nonnullos commendare vitrioli Romani solutionem, quam non tantum injiciendo, sed etiam sympathetice lineo cruentato applicando, adhibere solent. Quin & aquam ex infusione vitrioli albi, cum bolo & camphora paratam, tum ad vulnera, tum ad alias hæmorrhagias frequenter, & quidem utiliter usurpatum novi.

XXVI. 10. At vero siquidem Aqua nari injecta vasorum osculis non satis adhæret, sed à sanguine erumpente eluitur, priusquam virtutem suam exere possit; idcirco potius expedit, vel pulverem stypticum insufflari, vel Turundam aquæ vitriolicæ intinctam, aut per se, aut pulvere atringente imbutam, ad naris summitatem intrudi. In hanc rem pulveres styptici plures ac diversimodi præscribi solent; ego sæpissime utor aut Croco Martis ad summam rubedinem calcinato, aut pulvere Vitrioli Camphorati, aut fuligine vitriolica de fundo cacabi aenei veteris derasa, cujus pulverem in hoc casu sæpe cum successu expertus sum. In obstinatis hæmorrhagiis, aliisque remediis non cedentibus, Turunda, cujus summitas Colcothare caustico imbutur, naribus altissime immittatur, ut vasorum osculis inustis, & eschara obductis, sanguinis effluxus omnino sistatur. Errhina multa alia *ἰχθυόω* apud Practicos celebria habentur, cujusmodi sunt sterco porcinarum naribus intrusum, quod mero odore tetro sanguinem effluxurum repellere putatur: item fumus sanguinis in ferrum candens extillantis, in narem repercussus, cujus etiam ita combusti pulvis intus exhibetur. Ufnea sive muscus cranii humani inhumati naribus inditus, ad hunc effectum à nonnullis valde commendatur: sed hujusmodi applicationes posteriores si quicquam omnino valent, ad Aetiologiam sympatheticam referri debent.

XXVII. Hæc de remediis *ἰχθυόω* externis, quorum virtus, & effecta insimul ab internis tempestive exhibitis & cooperantibus promoveri debet.

XXVIII. Itaque victu tenui instituto, & Egrotante in situ erecto, aut non multum supino se continere jussu, dum administrationes prædictæ ordinatim adhibentur, medicamentum in eundem finem appropriata etiam intus sumenda præscribantur. Hujusmodi remediorum duo præcipui erunt scopi, viz. primo ut sanguinis effervescentia sive incensiva sive fermentativa suppressa, liquor ejus intra vasa coercitus, placide circuletur. Secundo, ut cordis motus impetuosior, sanguinem nimis rapide circumpellentis per sufflamina idonea deprimatur.

XXIX. 1. Intentio prima ejusmodi medicamenta requirit, quæ sanguinis

nis accensionem nimiam supprimunt, ejusque fermentationem indebitam sedant, in quos usus sequentia præscribere solco.

Rec. Aq. Plantaginis, Papaveris Rhæad. Portulac. Spermatis ranarum, ana Unc. iv. syrupi Nymphææ Unc. ij. satis prunel. Drach. j. m. f. Julap. Dosis Unc. iij. ter aut quater in die.

Rec. Aq. Hordei lib. ij. flor. Rosar. rubr. M. j. spir. Vitrioli q. s. ad gratum acorem, sive circiter Drach. ss. f. infusio tepida, ad tinturæ extractionem, addo syrupi de succo Hyperici Unc. ij. Dosis Unc. iij. vel iv. ad libitum sapius in die vel noctu.

Rec. Folior. Urticæ tarentis, Plantaginis, ana M. iij. confusis affunde aq. Plantaginis Unc. vj. f. expressio fortis, sumatur.

XXX. 2. Propter secundam intentionem, viz. ad cor vehementer nimis pulsans sufflaminandum, hypnotica & opiata conveniunt.

Rec. Aq. Papaveris Rhæad. Unc. iij. syrupi Diacod. Unc. ss. misce, f. haustus sumendus hora somni. Vel,

Rec. Conserv. Rosar. rubr. Unc. iss. pulv. sem. Hyoscyami, Papaveris albi, ana Drach. ij. syrup. Papaveris q. s. f. opiat. Dosis qu. nucis Moschat. sexta vel octava quaque hora. Vel,

Rec. Laudani Cydoniati Drach. j. Dosis gut. xv. bis in die in vehiculo idoneo.

XXXI. Hæc de Hæmorrhagia immodica ejusque remedio, quando sine febre contingit: quæ vero in febre eveniens, propter nimia sanguinis impendia sisti debet, vel est Critica, propter accidens quoddam in immoderationem excurrens, ad quam methodus & medicamenta modo præscripta, cum cautione quadam, & respectu ad febris statum habito, accommodari possunt; vel est mere symptomata, quæ in febre maligna, petechiali, variolis, morbillis, aut peste, excitata, remediis supra dictis repelli, aut sisti vix potest, aut debet. Sanguinis enim missio non convenit; Topica repellentia, item Julapia vel decocta refrigerantia, aut narcotica locum non habent: præcipua medendi intentio erit, ut hæmorrhagia in diaphoresin commutetur; nam sudore blando excitato, fluxus sanguinis, si non admodum sit periculosus, frequenter sponte cessat.

Rec. Aq. Ulmaria, Tormentilla, ana Unc. iv. Cordialis frigid. Saxon. Unc. ij. Theriacalis Unc. iss. Aceti Benzœartici Drach. iij. syrup. è Coralliis Unc. iss. confect. de Hyacinth. Drach. ij. f. Julapium, dosis cochl. vj. tertia quaque hora.

Rec. Pulv. Bufonum præp. Drach. ss. Camphora gr. ij. sumatur cum Julapio prædicto, sexta quaque hora: Vel,

Rec. Pulv. Tannonici rubri Drach. ss. ad Scrup. ij. eodem modo sumend.

Rec. Confect. de Hyacinth. Drach. iij. pulv. Pannonici rubr. Drach. j. syrup. è Coralliis q. s. f. Confect. Dosis qu. nucis Moschat. alternis horis.

Rec. Radic. Bistorta, Tormentilla, ana Unc. j. folior. Ulmaria, Pimpinell. Lujula, ana M. j. C. cervi usti Drach. ij. rasur. Eboris, C. cervi, ana Drach. ij. coquan. in aq. fontan. lib. iij. ad ij. adde circa finem Con. Rosar. rubr. Unc. iij. f. colat. Dosis Unc. iij. sapius in die.

XXXII. 2. Hactenus de Indicatione prima Curatoria, una cum medendi scopis, & Remediorum formulis ad Hæmorrhagiam è nare, cum, vel sine febre contingentem destinatis. Indicatio secunda vitalis solummodo vi-

Quam tenuem, Cardiacam temperatam, & Agrotantis tractationem idoneam præscribit. Priorum apparatus adeo parvus, & facilis est, ut non opus videatur ad ea modum, & regulas particulatim designare. Circa posteriorem præcipua quaestio est utrum *Αιμορρογίον* in, vel extra lectum detinere oporteat. Extra dubium est languidos, & crebra leipothymia obnoxios, nisi forsan tentaminis curativi (prout supra innuimus) gratia, excitandos non esse: quoad alios minus imbecilles ita statuendum videtur. Quorum sanguis ob poros constipatos non facile transpirat, atque à lecti calore incitatus ille in turgescencias majores, & eruptivas aptior est; expedit eos non tantum extra lectum, donec sanguis effluet manere, verum insuper nonnunquam per applicationes externas, in toto corporis habitu, aut saltem in plerisque membris infrigidandos esse. Quamobrem Fabricius Hildanus narrat se quendam maximam narium hæmorrhagiam correptum, post multa præsidia ordinaria incassum tentata, labro aqua frigida impleto immerfisse, & subito curasse. Cum pari item successu, Riverius alium simili modo affectum, lecto exemptum, & super matram laneam in pavimento recumbere jussum, linteis oxycrato madidis per totum corpus fovebat. Attamen hæc methodus non passim omnibus, aut omni tempore convenit; verum è contra quorum sanguis halituosus & poris apertioribus potitus, facile evaporat, & à calore moderato ambiente in sudorem exolvitur, & proinde sedatius habere solet, eos intra lectum manere convenit, non modo dum sanguis erumpit, sed quamdiu eruptio ejus subinde redire periclitatur. Profecto ob hanc rationem est, quod plures hæmorrhagiis immanioribus obnoxii, durante ætate, quando liberius transpirant, eo morbo immunes degunt, urgente vero frigore brumali, ob poros constrictos, insultus eos magis crebros, ac diros patiuntur.

XXXIII. 3. *Indicatio tertia præservatoria*, quæ morbi istius causam tollendam respiciens, sanguinis eruptiones aut inhibet, vel eadem rariores aut minores reddit, binas hæc præcipuas medendi intentiones suggerit; viz. Primo ut sanguis ad temperiem & mixtionem debitam restitutus, intra vasa absque turgescentiis, & eruptionibus placide circuletur. Dein secundo ut vasa sanguifera, quoad osculorum conformationes, & fibrarum muscularium tenores, usque in statu legitimo contineantur; ita ut neque sanguinis in caput *πορείς* inordinatas illa efficiant, aut è nare effluxus sinant. In utroque hos fines imprimis sanguinis nimia copia, & magna impuritas, per *phlebotomiam* & *causarsin* tempestive celebratas, sedulo præcaveantur; dein propter *Διυγγοσιον* ejus procurandam & conservandam, alterantia sequentia, aptis medendi temporibus exhibeantur.

Rec. Conserv. Rosar. rubr. Cynorrhodii, ana Unsc. iij. pulv. Santalorum omnium, ana Drach. ss. Corallii præp. Drach. j. Croci Martis rubicundissimi Drach. ij. Satis prunel. Scrup. iv. cum s. q. Syrupi è Corallii, s. Elettuarium, capiat primo mane, & hora somni qu. nucis castaneæ vel per se, vel superbibendo aq. destillat. sequentiis Unc. iij.

Rec. Summitatum Cupressi, Tamarisci, ana M. viij. Summitat. Hyperici, Equiseti, ana M. iv. Santalorum omnium contus. ana Unc. j. mica Panis albi lib. ij. Minutim concisis, affunde lactis recentis lib. viij. destillentur organis communibus; edulcoretur quaque dosis inter sumendum, cum s. q. Syrupi è succo plantaginis.

Rec. Folior. Plantaginis, Beccabunga, Urtica urentis, ana M. iv. contusi affunde aq. præscripti. lib. s. Aq. Cinnamomi tenuioris Unc. ij. s. expressio fortis. Dosis Unc. iij. ad iv. mane hora nona & quinta p. m.

XXXIV. Hujusmodi medicamenta fumantur vere ac Autumno per xx aut xxx. dies, quandoque lene catharticum intercalando. In ætate vero bibantur

bibantur Acidulæ chalybeatæ per mensem; quibus in hoc casu non datur præstantius remedium. E multis quæ præsto sunt hæmorrhagia laborantium ac curatorum exemplis, libet casum modo unicum, sed rariorem, hic proponere.

XXXV. Nuper ad distans consulebar pro generoso quodam, sanguinis eruptiones crebras & immanes, modo ex naribus, modo vasis sedalibus aliquamdiu passo. Huic Phlebotomiæ ex amicorum suavis frequenter celebratæ, nihil profuere; imo sæpissime post venæsectionem in sudores frigidus, ac leiporhymias incidens, atque sanguinis eruptionibus nihilominus obnoxius, multo deterius habere solebat. Huic ego nondum visso Julapia, & decocta refrigerantia, & Anodyna, item herbarum expressiones succulentas, aliæque sanguinem refrigerantia præscripsi; verum etiam his (quasi omnia adhuc essent à seopo aliena) nihilo melior adfuit successus. Tandem rus ad eum invensendum accersitus, reperi affectionem, qua laborabat iste, mere aut potissimum spasmodicum fuisse; quippe cum sanguis quotidie erumperet, pulsus erat debilis, extrema frigeant, & vasa omnia quasi nimis inanita conciderunt; porro Agrotans vertigine fere continua, ac cordis tremore, & subinde leiporhymia, aut metu ejus afficiebatur. Profecto tantum aberat ut sanguis ob plenitudinem, aut turgescientiam nimiam è vasis erumperet, ut potius è contra rivus ejus admodum depressus & tenuis, vix circulationis fluente sustinendo par videretur. Attamen quod res fuit, sæpius in die perentiscebatur in corpore suo aliquid modo sursum modo deorsum sub status specie confestim obrepere, & plerunque motus istius tendentiam sanguinis è naribus, aut hæmorrhoidibus effluxus sequebatur; hinc ut facile concludere esset, vasorum sanguiferorum fibras, quibus contrahuntur illa, motrices spasmo affectas, sanguinis fluxum, ut ut tenuem, & dimissum, huc illuc inordinate corripuisse, & subinde in eruptiones compulsisse: quod item facilius evenit, in quantum vasorum ora laxa, & dehiscentia, cruorem ad ea compulsum absque remota debita effluere sinebant. Etiologiam hanc medendi methodus instituta, quatenus tali supposito innitens feliciter successit, plane comprobatur; nam Phlebotomia, & medicaminum usu deinceps omisso, præscripti usum pulveris sequentis, cujus dosin sexta quaque hora, cum Julapio idoneo sumebat.

Rec. Pulv. radic. Pæonia maris, Corallii rubr. Margaritarum, ana Drach. j. Eboris, Oculorum Caneris, Lapidis hæmatis. ana Drach. ss. Lapidis prunel. Drach. j. f. Pulvis, dosis Drach. ss.

Rec. Aq. Ceras. nigr. Unc. viij. Meliss. Cinnamomi hordeati, ana Unc. ij. Theriacalis Unc. j. syrnp. è Coralliis. Unc. iss.

Cæterum præcepi, ut ligaturæ quibusdam locis ex ritu constanti, & subinde aliis pro data occasione, tum ad sistendos, tum ad intercipiendos vasorum spasmos adhiberentur; atque hujusmodi remediis, & administrationum modis sine ulla morbi recidiva brevi convaleuit.

SECT. III. CAP. III.

De Vesicatoriis.

DE sanguine per Phlebotomiam emittendo, si quando molestus, aut injurius intra vasa turget nimis ac tumultuatur, insuper de illo per remedia *iq̄uā* retinendo, quoties effrænis, aut importunus, sponte nimis exundat ac effluit, hætenus satis fuse disseruimus. Restant alii quidam humores, sc. nerveus, & nutritius, quin etiam serofus, aliique recrementitii intra cerebrum, nervos, fibrasque tum nerveas, tum carneas, imo intra cutis, & partium solidarum poros leatere soliti; qui sæpe depravati, aut in motu impediti, emissionem requirunt, secus magnas molestias & non raro morbos periculosos excitaturi. Quare ut affectibus à tali causa oriundis, aut exoriri aptis, tempestive occurratur, *ἐκτακτῆ* emissaria quædam alia, prædictos humores è partibus & locis ubi peccaverint, immediate vel mediate derivantia adinvenit. Sunt autem ista vel continua, sc. fontanellæ varii generis, quæ tanquam fontes perennes, ichorem jugiter profundunt; vel temporaria, quando pro data occasione, in quadam corporis parte, cuticula ademta, vasorum extremitates in cute denudantur, simulque adeo irritantur, ut serofos humores varii descensus ac indolis in magna copia expuant, & per aliquod tempus modo longius, modo brevius eisdem ita evacuare continent. Talis autem humores serofos, è corporis aut partis cujusdam superficie exteriori educendi modus, per pharmaca à veteribus *Phænigmos*, aut *Sinapismos*, à recentioribus vesicatoria dicta, procurari solet; de quibus (quia horum notitia ad doctrinam de fontanellis viam perstruit,) hic imprimis dicemus, atque his tribus explicandis potissimum insistemus; viz. primo ostendetur ex quibus corporibus, & quali modo dispositis vesicatoria parari solent; secundo cum varii sunt generis, quæ sint in singulis, aut saltem eorundem præcipuis, operandi modus ac ratio, declarabitur; tertio demum cujusmodi affectibus sanandis destinari, & quibus locis applicari debent, inquiremus.

II. 1. Quoad prius, vesicantia simplicissima sunt vel ignis, vel corpora solida, aut liquores particulis igneis imbuti; quæ tamen propter terrorem quem incutiunt, atque periculum imminens, ne durius applicata, non tam cuticulam vesicent, quam hanc & cutim, aliasque partes exurant, raro in hunc usum adhibentur. Quod itaque tutius ac minus formidolosum est, Epithemata ex concretis particulas acriores, ac (uti dicitur) potentialiter igneas habentibus, locis vesicandis applicentur; quæ vel mitiora, ab antiquis Phænigmi, quatenus partem cuticula ademta rubificabant; vel sinapismi, respectu materiæ dicebantur, & parari solebant ex *sinapi*, *stercore columbino*, *scilla trita*, *allio*, *lacte ficulneo*, & similibus: vel fortiora erant, & plerunque constabant ex *Euphorbia*, *cantharidibus*, *flamula Jovis*, *batrachio*, *plantagine aquatica*, cum multis aliis, quæ vi quadam adurente & septica prædita, exterius in prædictum usum adhibentur, interne vero sumta, venenata & non raro lethalia existunt.

III. Vesicantium compositiones, & formulæ multiplices ac diversimodæ feruntur. Quamvis una tantum, aut altera, & quo simplicior eo melior, hic sufficiat, ac in plerisque casibus, fere ex æquo convenit; ex more tamen nostro hujusmodi pharmacorum præscriptiones quasdam selectiores & maxime utiles hic subdemus. Atque ut de dropace, sinapismis, ac phænigmis,

phænigmis, parum hic dicamus, utpote quorum usus fere exolevit; vesicatoria fere omnia quæ nunc adhiberi solent, pro balisua habent Cantharidas.

Rec. Pulv. Cantharidum Drach. ss. ad Drach. j. pul. sem. Amecor Scrup. j. Fermenti veteris cum aceto subacti q. s. f. massa Emplastri, cujus portio super alutam extensa, loco vesicando applicetur per xij. horas. Hoc certissime & potenter satis operatur: sed quia minus compactum & tenax, aut è loco ubi imponitur dilabi, aut in minutas affriri aptum est, ideo commodioris applicationis gratia sequens adprime convenit, & apud plurimos nunc passim in usu est.

Rec. Pul. Cantharid. Drach. iij. Euphorbii Drach. ss. pul. sem. Amecor Drach. j. emplastri de Meliloto q. s. incorporentur, cum manu calida, excipiendo tantum pulveris, quanti massa emplastri capax est; hujus s. q. extendatur super alutam, & applicetur per horas xij. vel xvj.

IV. Quibusdam in usu est prædictum pulverem, cum pice Burgundica ad saturationem incorporare, & super alutam extendere, dein emplastri hujus marginem, cum massa alia, ex pulvere fantali rubri cum pice Burgundica incorporato, obducere, unde Dropacem simul & vesicatorium adhibent. Porro idem Emplastrum post cuticulam vesicatam, & exentam, loco rubificato, & ulcerato continue applicando, atque solummodo semel aut bis in die abstergendo, & denuo statim admovendo, ulcuscula à vesicatione excitata, quamdiu libitum erit, imo nonnunquam supra mensem manare, & ichorem copiosum profundere faciunt.

V. Alii Cantharidas contusos & aceto asperfos, sacculo ex serico rarissimo includunt, & loco vesicando applicant.

VI. Empirici quidam loco Cantharidum, massam ex foliis Batrachii, aut flammulæ Jovis, contusis loco vesicando imponunt; qua applicatione cuticula vesicata, seu potius exesa, cutis ipsa non raro tanquam ab igne actuali tacta, plurimum inflammatur, & profunde ulceratur; unde non tantum ichoris profusio, sed quandoque membri totius inflammatio, & febricitatio insequuntur: quapropter his non temere utendum est.

VII. 1. Quod si de modo, & ratione inquiretur, quo hæc & alia vesicatoria operantur: primo ostendere oportet, quo ritu ignis actualis, & res particulis ab igne profectis imbutæ, Vesicationem cient: dein facili analogia, ejusmodi Pharmacorum quæ igne potentiali prædita feruntur, vis, & operandi modus innotescent. Itaque de priori advertimus, quod particulæ igneæ, haud vehementer nimis applicatæ, cuticulam absque continui solutione penetrantes, cutim ipsam, ubi vasorum sanguiferorum, nervorum, fibrarumque nervearum extremitates terminantur, subeunt; ibidemque has à positione sua alterantes, varie contorquent, & totius texture cutaneæ conformationem pervertunt: in tantum ut è vasis omnibus summe irritatis, humor aqueus particulis igneis imbutus, & propterea tum à sanguine, tum à succo nerveo rejectus, in magna copia expulsetur: Lympha istæ, quia cuticulam pertransire nequit, eam à cute separat, atque in molem vesicularem attollit: è qua demum sponte, aut occasionaliter disrupta effluit. Porro quamdiu particulæ igneæ cuti inhærebunt, & vasorum ora, eschara aut cuticula obducta, non occludentur, hæc ab illis continue vellicata, ichorem expuere persistent. Effluxus hujusmodi ichorofus citius desinet, si statim à noxa illata, particulæ igneæ *Αντηπυρετικῆς* cujusdam, uti sc. ipsius ignis, nitri, saponis, cepæ, & similibus applicatione extrahuntur. Porro iste diutius protrahitur, si Antipyretico omissio, pharmaca cuticulæ, aut cicatricis generationem impediencia, & vasorum ora reserantia, super locum affectum gerantur.

VIII. Ex his facile erit intelligere quo ritu vesicatoria operationem suam perficiunt: viz. Cantharides (pariter item alia qualibet ejusdem virtutis) exterius applicatæ, & ab effluviis partis subjectæ calfactæ, adeoque ad vires suas exerendas incitatæ, à se particulas acres, & quasi igneas copiose dimittunt, quæ cuticulam sine dilaceratione penetrantes, cuti impingunt; ubi primo in spiritus, & dein horum affectione, in humores & partes solidas agunt. Spiritus illæ valde irritant, ac in fibrarum spasmos dolorificos adigunt, humores fundunt, ac in partes secedere cogunt, ita ut pars aquosa, particulis istis acribus & quasi venenatis maxime imbuta, à reliquo latice quaquaversus rejiciatur; cumque interea vasorum, & fibrarum extremitates aut ustione exedantur, aut vellicatione referentur, & velur emulgeantur, ex ipsorum osculis ichor iste, particulas infestas convehens, ubertim expuitur; quæ proinde cuticulam imperviam à cute separat, ac in vesiculam attollit, atque post hanc disruptam, & exemptam, à cute ulcerata (uti propter ignis particulas evenire ostendimus) aliquamdiu profunditur.

IX. Attamen non ita tantum fit, quia latex serosus particulas medicamenti acres imbibens, & foras convehens, haud semper eas totas, eadem qua ingressæ sunt via regerit; verum iste interdum aculeis hisce imbutus, in massam sanguineam regurgitat; & deinde cum eo circularis, cumque sarcina sua infesta per alia emunctoria ejectionis, in transitu aut exitu, ductus quosdam imbecilles aut teneriores offendit; hinc plurimi à vesicatoriis magnis aut multis, ob vias urinarias id propter acrimonia aut erosionem affectas, stranguriam (quæ in nonnullis fit acerrima ac intolerabilis) contrahunt. Porro aliis calculosis applicatio ista nonnunquam urinas cruentas ciet; hinc suspicio oriatur etiam pulmones teneros, aut in affectionem phthisicam proclives, ab hoc Pharmaco exterius adhibito, multum periclitari; quod tamen nulli adhuc ita contigisse novi: quin potius è contra illud emolumento potius quam noxæ cedere crebra experientia testari possum. Enimvero acriores cantharidum, si diutius applicentur, particula, à sanguine interdum copiosius imbibitæ, totum ejus serum inficiunt; qui tamen latex ita aculeatus, quamdiu cum sanguine balsamico confunditur, nulli parti officit: verum ab hoc per renes separatus, quandoque illis noxam affigit, & frequenter vesicæ collum non modo acrimonia sua vellicat, sed nonnunquam corrodens, inde mucum ac pelliculas, imo & cruorem abscedere facit: in massa autem sanguinea, eadem particula acriores salino-volatiles, non raro insigniter juvant: quatenus in ea sales fixos, aut acidos destruunt, quin & sanguinis compagem nimis strictam referant, adeoque recrumenta serosa, aliaque *υοσσευγ* prius inviscata, ab ea secerni, & per urinas, & sudores facilius amandari faciunt; hinc in febribus vesicatoria diutius applicata, urinas copiosas & diaphoretin faciliorem cient. Porro eadem vias obstructas referant, atque sanguinis aut feri portiones alicubi stagnantes, aut extravasatas commovent, & circulationi reddunt. Quamobrem illa non tantum in morbis serosis, sed & sanguineis, imo in pleuritide, peripneumonia, & febribus quibuscunque aliis juvare solent.

X. Ostenso hætenus quo ritu vesicatoria primo in spiritus, & deinde in humores, & partes solidas agunt, jam proxime eorundem Effectus, & bonos, & malos, nec non utendi modos tradere incumbit. Quod autem illa primo in spiritus agunt, inde constat, quod in defunctis vim nullam exerunt; etiam in valde languidis malum omen est, vesicatoria non operari, quia sc. indicio est spiritus Animales valde prostrerni aut copia diminui.

XI. Itaque circa Pharmaciæ hujus *κρίση*, sive virtutem rite explicandam, considerare oportet, quos humores immediate, vel mediate evacuet.

evacuet vel alteret; & deinde in quibus morbis, & corporibus qualiter dispositis, profit vel obfit.

XII. Quoad prius, humores per vesicatorium immediate extramissi partim à cutis poris & glandulis, & partim ex arteriolarum osculis, partimque à fibrarum nervearum finibus extillant; à venarum osculis succi recens excepti forsan aliquantulum, attamen haud multum regeri posse videtur. Humores mediate per vesicatorium excreti, sunt isti, quos prædictæ partes inanità aliunde excipiunt, & foras derivant.

XIII. 1. Cutis, est membrana crassa, tunica duplici constans, admodum porosa, item glandulis numerosissimis cum adipe, nec non vasorum, & fibrarum finibus in ea terminatis, & varie inter se contextis, densissime confuta. Quapropter dum portio ejus, cuticula per vesicatorium ademta, denudatur, & fibræ nervæ vellicatæ glandulas & poros constringunt & intorquent, humor serosus in utrisque contentus copiose exprimitur. Porro cum pori alii in alios sunt pervii, serum haud tantum ex loco vesicato effluit; sed nonnunquam in loculos ita primo inanis, seri portio à poris vicinis adveniens succedit, & exinde mox foras exudat. Quamobrem in hydrope Anasarca affectis, ulcuscula per vesicatorium excitata, aquas undequaque in magna copia elutriant, ac à tota vicinia, imo interdum à longinquo educunt.

XIV. 2. Arteriolarum oscula circa locum vesicatum discooperta, & vellicata, non tantum seri portionem ex ritu ordinario iis allatam evomunt; verum latex serosus, in tota massa sanguinea pharmaci stimulis imbutus, exinde uberius à cruore secernitur; & quaque circulationis vice, major ejus copia per eadem arteriolarum oscula continue irritata excernitur: quin etiam una cum sero ita velut stagnante, & proinde à toto sanguine in cutis ulcuscula ablegato, recrementa alia, ipsaque interdum materies morbifica copiose abscedunt, perque eadem emissaria foras amandantur; atque ob hanc rationem in febribus malignis, imo in putridis quibusque judicatu difficilibus, cum sanguinis recrementa & corruptelæ ad secernendum inepta, præcordiis aut cerebro minantur, vesicatoria eam continue & sensim elutriantia, juvamen sæpe eximium præstant: cui accedit, quod eadem insuper (prout supra innuimus) sanguinem quoad sales degenerem aut depravatam alterant ac restitunt, quin & compagem ejus aperiendo aut subtiliando, versus *Gregoriam* disponunt. Quare non tantum in statu sanguinis febrili, verum & alias vitioso aut cacochymico, hoc remedii genus non raro adprime convenit.

XV. 3. Vesicatoria à nervis, fibrisque nerveis humorem quendam evacuant, & proinde in affectibus spasmodicis prodesse, & ratio & experientia satis comprobant. Enimvero liquorem cerebri, ac systematis nervosi irriguum, particulis heterogeneis interdum scatere, alibi satis plane demonstravimus. Porro observatione crebra, & familiari constat, liquoris istius impuritates & recrementa, una cum latice aquoso à nervis fibrisque nerveis quandoque fluore abortu, sponte exudare, atque vel in massam sanguineam restagnantia, per urinam, aut sudores, vel in vitcerum cavitates deposita, per vomitum aut secessum amandari. Quapropter cum vesicatorio applicato, nervorum & fibrarum nervearum fines alicubi denudantur & summe irritantur, statim humor prope eorundem extremitates scatens expulitur; quin & totus idcirco latex, intra ductus ipsorum longa serie constitutus commovetur, & à stagnatione vindicatur; simulque particulæ heterogenæ, latice isto nerveo commistæ, ubique agitæ, & à cerebro derivatæ, versus emissarium recens apertum, sensim prolabantur, ac demum foras amandantur.

XVI. Ex his colligere licebit, ad quos morbos sanandos hoc remedii genus præcipue conducatur; nam propter evacuationem ejus ex poris &

glandulis cutaneis, quoties in his partibus aut in earum vicinia humor serofus, falsus, acris, aut alio modo infestus aggeretur, & à circulatione sanguinea exclusus, ibidem pertinaciter hærebit, certe ejusdem foras educendi nulla promptior aut facilior datur via, quam per vesicatorium, super, aut infra locum affectum applicando. Quare non tantum ab anasarca, ac à quibusque cutis desedationibus, aut eruptionibus indicatur; sed insuper à doloribus, sive Arthriticis, sive scorbuticis alicubi in exteriori corporis habitu, aut membro quodam defixis, vesicatorium requiritur.

XVII. Secundo respectu sanguinis, tum à materie quavis heterogenea ac morbifica sensim expurgandi, tum ab indole nimis acida, aut salsa, aut alias vitata in rectam temperiem alterandi, vesicatoria semper in febribus malignis adhibentur; imo in putridis quibusque mali moris, ac judicatu difficilibus, præstantissimi sunt usus. Propterea item in scorbuto, leucophlegmatia, pica virginum; etiam in quacunque alia cocochymia, istud remediù genus opem sæpe insignem præstat. Porro non tantum ipsius sanguinis emendandi gratia, verum insuper quoties iste depravatus corruptelas suas partibus aliis suffundit, adeoque in capite, thorace, imo ventre, aut membris, morbos primo incipit, eorumque paroxysmos excitat, vesicatoria passim cum fructu adhibentur. Quare in Cephalalgis, Vertigine, & affectibus soporosis, tritum hoc & vulgare remedium est; nec minus in catarrho, & quavis defluxione, sive in oculos, nares, palatum, aut pulmones, unusquisque vel è plebe, medico inconsulto cantharidas pro revulsorio sibi ipse præscribit. Fateor me sæpius tussi immani, cum sputo copioso & crasso (cui originaliter sum obnoxius) correptum, à nullo alio remedio, plus quam à vesicatoriis juvamen recepisse: itaque soleo, dum iste affectus urget, primo super vertebra cervicis, dein ulcusculis ibi sanatis, infra aures, ac postea si opus videbitur super homoplatas medicamina *εφελακερμενα* applicare; ita namque serosa illuvies è sanguinis compage soluta exundans, à pulmone derivatur, quin & cruoris mixtio, quatenus hoc modo sales ejus enormes destruantur, crasin suam citius recuperat.

XVIII. 3. Respectu humoris, è nervoso genere, ipsoque cerebro evagandi, aut derivandi, epispastica in affectibus soporosis, spasmodicis & dolorificis, prout communissimi sunt usus, ita maximum sæpe juvamen conferre solent. Ecquis unquam Lethargo, Apoplexia, aut Epilepsia correptus fuit, quin statim familiares, aut ministrantes utcumque imperiti, in eorum ejus cantharidum applicatione desævierunt? in motibus convulsivis stupendis, nihilo minus quam fascinationi ascribi solitis, vesicatoria magno cum successu, in pluribus simul corporis partibus applicavi, eaque subinde in locis recentibus reiterando supra mensam continuavi. Quin & dolores in partibus membranosis fixi & acerrime discruciantes sine hac administratione raro curantur. Enimvero interdum humores, & particulae morbificæ, quæ penitus radicatae, catharticis, aut medicamentis per diaphoresin, aut diuresin operantibus, nequicquam cedunt, per vesicatoria, tanquam remedia *επιχρησθησα*, h. e. manus morbo injiciantia, radicitus evelli videntur.

XIX. Atramen hoc remedium etsi generalissimum, in quibusdam morbis, & constitutionibus, non ita facile & feliciter operari solet; quare non temere, aut indifferenter eo quibusvis utendum est. Etenim nephritici, & stranguriæ frequenti ac gravi obnoxii, applicationem ejus vix unquam impune ferunt; quare taliter affectis, vesicatoriis non nisi in febribus malignis, aut morbis cephalicis acutis, propter majus malum evitandum, uti licebit.

XX. Quod spectat ad varia hominum temperamenta & constitutiones, quorum respectu, vesicatoria plus, aut minus conveniunt, aut commo-

do esse solent; super his triplex hoc discrimen notabile occurrit. Primo quidam hujus pharmaci usum fere semper bene tolerant, atque ulcuscula, ab eo in cute excitata, ichorem satis copiosum sine dysuria, aut magna loci vesicati inflammatione exudant; & dein sponte sanantur: cujusmodi effectus tantum in sanguine *ευνοετώ* succedit, ubi sc. cum sale & sulphure modicis, ac rite constitutis, adest seri copia satis magna; cujus latex à reliquo sanguine facile, & paulo fufius secedens, pharmaci particulas acriores imbibitas, secum auferit, easque partim per locum vesicatum exudat, partimque; per vias urinarias, absque earum noxa foras convehit; propterea item in massa sanguinea effectus utiles modo citati producuntur.

XXI. 2. Verum secundo pharmacum hoc aliis nec bene congruit, nec commode operatur; quippe locum cui applicatur admodum rubificat, seu potius cum dolore atroci & *φλογώσις* magna excoriat; ulcuscula tamen ibidem facta, etsi patientem aliquamdiu discruciant, ichorem per exiguum, aut vix ullum profundunt: porro his ira cum tormento semper vesicatis, stranguria ut plurimum atrox supervenit. Hujusmodi molestus, simulque instructuosus vesicatorii usus, hominibus temperamenti calidioris, & biliosi sæpissime contingit: quorum nempe sanguis sale ac sulphure copiosis cum sero modico, alteris penitus incocto, præditus est. Quapropter cum hujus latex, qui pharmaci particulas acriores auferre debuit, à reliquo cruore nec facile nec ubertim (ut eas è vestigio eluat) abscedit, particulae istæ usque in cute hærentes, sanguinem ipsum pertranseuntem insiciunt & quasi venenant, ipsumque proinde à circuitu præpeditum, circa vasorum extremitates (unde inflammantur) æggeri & stagnare faciunt. Porro latex serosus demum per renes secretus, cum ex se paucus & acris, in super particulis à pharmaco aculeatus fuerit, vesicæ collum irritat, & non raro acrimonia sua corrodit.

XXII. 3. Restat tertius etsi rarior vesicatorum casus; in quibus sc. ulcuscula in cute excitata, illico serosum humorem in copia adeo immensa profundunt, ut propediem necesse fuerit medicamenta repellentia, & ora vasorum occludentia sedulo adhibere; secus à nimio aquarum effluxu, virium exolutio, & spirituum fatiscencia insequi periclitantur. Hoc in quibusdam adeo constanter evenisse novi, ut deinceps à cantharidum usu, quantumcunque iis opus fuerit, abstinere cogentur: cujus ratio videtur esse, quod sanguis sero salso & acri plus debito præditus, compagem nimis facile dissolubilem haberet: quapropter latex iste serosus, ex se acris, & efferus, quamprimum à pharmaci particulis sanguinis compagem nimis facile dissolubilem laxantibus incitatur, impetuose statim è cruoris massa erumpens, qua data via, per vasorum ora in locum vesicatum dehiscencia, pleno quasi torrente exundat. Præter hunc seri effluxum nimium, à prima vesicatorii applicatione excitatum, iste nonnumquam in febribus malignis, aliisque male aut minime judicatis sero contingens, & aliquamdiu persistens, materiam morbificam penitus absument, & ægotantem ab ipsius ore faucibus non raro liberat. In tali casu postquam ulcuscula primis diebus ichoris parum, aut modicum profuderunt, tandem; natura hac via crisin moliente, ex iisdem seri illuvies ingens emanat; adeoque per plures dies imo septimanas nonnumquam effluere pergit; donec Ægotans pro deplorato prius habitus, sanitatem integram recuperat. Ulcuscula ita ubertim fluentia, prout non facile est, ita (priusquam tota morbi minera absumatur) non tutum est occludere. Non ita pridem *Londini Med. D.* insignis cum à febre maligna ægre convalescens, in variis corporis partibus loca vesicata ichorem copiosum quotidie exundantia haberet; post aliquod tempus iis omnibus (siquidem ipsi molestiæ, ac tædio fuerunt) repercussoria fortiora applicuit, adeoque effluxum omnem illico cohibuit. Vix biduum featurigines istæ sistebantur, cum ille morbi recidivam passus, derepente

derepente spirituum languore & crebris deliquiis, cum sudore frigido & pulsu exili & debili afficeretur: cumque remediis nullis, ut ut cardiacis relevari potuit, intra triduum interibat; cujus causa videretur, quod materies maligna subito repercussa, in nervos cardiacos inciderat; quorum actione id propter impedita, fun&io vitalis cito defecit.

SECT. III. CAP. IV.

De Fomiculis, five Fontanellis.

PRæter *Vesicatoria*, quæ feri, aliorumque humorum exterius deductilium Emissaria velut extemporanea, solummodo propter occasiones quasdam excitantur, & deinde post *ἐπιπέγειον* suam parumper editam, sicari permittuntur; alia quædam habentur, quasi fontes perennes, ac idcirco *Fomiculi*, sive *Fontanella* dictæ, è quibus ichor, sive humor serosus scaturigine constanti effluit. Priora istæc, ut plurimum *curationis* gratia, in morbis acutis, aut aliis, quorum materies *νοσθη* ablationem citam exigat, requisita, affectus causam conjunctam imprimis tollendam respiciunt; atque idcirco latiora, sed superficialia tantum fiunt, ut talia cutis ulcuscula ampliora, multum evacuent, & dein facile sanentur. E contra autem *Fontanellæ*, *preservationis* gratia potissimum indicatæ, ad morbi causam procatarticam aut amovendam aut superandam destinantur; quapropter orificio angustiori, sed & profundiori per totam cutis crassitiam factò, constant, proinde ut cum materiem morbificam usque in minori copia emittunt, eam longius derivent, & diutius elutriare persistant.

II. Circa *Fontanellas*, tria erunt præcipua hæc disquisitionum capita; sc. primo quos potissimum humores emissaria istæc evacuant, ac undenam eos deducunt; secundo in quibus morbis, ac constitutionibus melius, aut minus convenient: dein, tertio in quibus locis, sub qua forma, & quilibus instrumentis perfici debent.

III. I. Quoad prius *Fomiculi*, pariter, ac *vesicatoria* humores quoscunque intra cutim, minori licet ambitu defixos, aut per eam è vasibus tum sanguiferis, tum nerveis traductos, elutriant; nec tantum ut illa superficiem cutis exteriorem proritant, & quasi emulgent, sed corium totum perforando, quicquid è foraminis lateribus per vasa abrupta exundat, quicquid etiam subtus foramen aliunde prolabitur, foras convehunt. Quare ad *fomiculos* confluant non tantum humores intra cutis poros, aut glandulas aggesti, aut per arterias, & nervos illuc advecti; sed insuper recrementa serosa subtus cutim, per muscutorum & membranarum interstitia de loco in locum transferri aut prorepere solita, undequaque ad eos tendunt, & exitum inveniunt. Porro humores morbificos ad partes alias prius debiles, & diu afflictas deferri assuetos, *fontanella* in via constituta anticipat, adeoque ab illorum incurfu partem modo hanc modo illam liberat, & munimenti instar ab hoste defendit. Hinc materies aut arthritica, aut nephritica, aut colica, imo interdum paralytica, aut alias scorbutica, intra transeundum è mineris suis, ad *nidos* sive locos *νοσθη*, per *Fomiculos* non raro intercipitur; adeoque solitis morbi insultibus evitatis foras convehetur: nec minus emissarium hoc, tanquam collicis ad derivandam

dam uliginem excitatæ, humores cuilibet corporis parti, aut regioni impactos, ibidemque noxam facientes, inde sensim elutriant, adeoque diathesin morbidam præcavent aut curant.

IV. 2. Ex variis hinc juvandi rationibus, quibus fontanellæ in genere prodesse solent, facile colligitur ad quos potissimum affectus requiruntur; nam licet nullus fere occurrat morbus, cui hoc remedium aut noxium, aut inutile sit, attamen in quibusdam casibus plus quam aliis necessarium videtur. Ad singulos fere capitis morbos, tum externos, tum internos, etiam vulgo præscribitur: ad infantum ac puerorum motus convulsivos, ipsorum ophthalmiam, tumores strumosos, quinetiam ad adultorum, aut senum cephalalgias, affectus comatōdēs, vertiginosos, aut spasmōdēs, unusquisque vel è plebe Fontanellam, instar omniauium habet. Nec minus contra morbos pectoris hoc remedium prædicatur. Ecquis tussi, spuæ cruento aut tabido, vel Orthopnææ obnoxius, corio imperforato diu fruitur? Pariter etiam ad affectus imi ventris fonticuli commendantur. Nullus fere hypochondriacus, aut mulier hysterica, nullus itidem Arthriticus, aut cachecticus, quin cutim multis in locis, plus quam murena perfossam habet. Immensi operis esset, ægrotudines omnes, ad quas fontanellæ juvamen conferunt, hic particulatim recensere.

V. 3. At vero hoc remedium utcumque ex se utile & benignum, non omnibus congruit, neque igitur quibusvis indifferenter præscribendum erit: nam duo sunt hominum genera, qui tamen ægrotarent, à fontanellis excusari possunt; in quantum sc. Emisarium hoc in quibusdam evacuat nimis, inque aliis parum aut minus quam oportuit, atque interea dolorificum valde ac intolerabile existit.

VI. Fontanella interdum non bene convenit, quoniam nimis evacuat vel absumit humorem, aut Spiritus. Etenim observavi in nonnullis, fontanellam in qualibet corporis parte excitatam, ichorem quantitate immodicum, & qualitate viciosum profundere: ex illa nimirum crebra vice, si non continue, latex aquosus tenuis, ac foetidus, pisum & integumenta sæpe atredine inficiens in magna copia exudat; proindeque à nimio hujus effluxu vires ac carnes atteruntur.

VII. Cujus ratio videtur esse, quod in quibusdam mala sanguinis & humorum diathesi præditis, solutio continui facta, & à sanatione præpedita, brevi in ulcus foetidum, & cacoethes degenerat; cujus latera fermenti acidi corruptivi naturam induunt; à quo sc. sanguinis illuc continue appulsi portiones inquinantur adeo & dissolvuntur, ut serum ejus sulphure soluto, aliisque corruptelis imbutum, à venis repudiatum, copiose illuc foras exundet. Porro σηπεδονάδες hoc Fontanellæ inquinamentum, sanguini communicatum, totam ejus massam aliquatenus depravat, & exinde saltem (simulque ob nimium serosi laticis impendium) minus nutritium reddit: porro à sanguinis sulphure juxta fontanellæ parietes soluto, & cum sero effluente, ichor emanans adeo foetet & lintea denigrat. Fontanella quandoque ichorem haud immodicum profundens, spiritus, ac vires plus debito absumit; quod equidem ab effectu, & interdum non nisi à posteriori dignoscitur; in quantum sc. nonnulli dum fonticulum unum, aut plures apertos gerunt, languidi & macilenti perstant; iis vero occlusis, illico vegetiores ac magis torosi evadunt. Porro vulgaris observatio est, multos à fontanella prope caput excitata, subinde quoad visum defectu quodam, ac imbecillitate correptos fuisse; hinc ut eam prope diem occludere cogerentur: quod ideo contingere videtur, quoniam ubi spirituum penus exilis, & consistentia pertenuis est, parva horum, vel succi è quo procreantur, impendia, si modo sunt constantia, ægre feruntur.

VIII. Cæterum alio, & quidem diverso respectu Fontanellæ, prout etiam

etiam vesicatoria, quibusdam interdiciuntur, aut caute admodum præscribuntur; quia sc. cum parum aut minimum evacuant, locum in quo excitantur, plurimum divexant. Nam quibus temperamento bilioso, aut alias calidiori præditis, cruoris massa debito crassior, atque sero minus diluta, in compage strictior existit, in his solutione continui propter fonticulum facta, & reservata, sanguis ipse (siquidem quo evadat, serum non satis exiit) in transitu hæret, proindeque extravasatus, Phlogosin valde dolorificam ciet; ac interea cum talis fontanella ichoris perexiguum profundit, inutilis æque ac molesta existit. Fonticulorum operatione, ac usibus, eorumque indicationibus nunc designatis, ultimo ostendendum erit, in quo loco, sub qua forma, & quibus instrumentis excudi, & quomodo tractari debent.

IX. Fonticulorum loca constitui solent, secundum medendi fines, sive intentiones ab iis requisitas; qui potissimum sunt hi tres, sc. primo humorum è toto corpore generalis evacuatio, secundo evacuatio & simul à particulari quodam membro revulsio; tertio evacuatio, & simul à membro particulari derivatio. Respectu prioris fontanellam in Brachio sinistro incidit expediri; intentio secunda eam procul à parte affecta, & tertia fonticulum prope ipsam excitandum postulat.

X. Propter hos fines, sc. modo hunc, modo illum, vel istum, fonticuli in quibusque corporis regionibus, viz. in capite, in pectore, ac abdomine, inque brachiis, ac cruribus, imo in plerisque singulorum partibus, vel per incisionem, vel cauterium, vel perforationem procedi, inque illorum foveis aut foraminibus, ut aperta serventur, pila, vel pilula lignæ, Turundæ vel Teniolæ indi, ac asservari solent. Corporis nostri partes, ac membra percurrendo, fonticulorum præcipua loca, ac genera notabimus.

XI. Fonticulus in sutura coronali, per cauterium inurendus à quibusdam præscribitur; ac ad humores è cerebro, & integumentis ejus exterius avocandos evacuandosque commendatur. Hoc quamvis nonnulli in familiari habent praxi, in pluribus tamen minus feliciter successisse comperi; adeo ut multos fonticulos ita in summitate capitis excitatos occludi præceperim; atque hoc non sine ratione, æque ac experientia edoctus; quippe sanguis versus locum, ubi recrementa sua deponere assuefactus est, sæculentias plures transfert, easque in tota vicinia, ac potissimum in parte affecta (utpote debiliori & magis susceptibili) deponit, unde sæpius morbum augeri potius, quam sanari contingit. Propter eandem rationem, nempe ad humores à capite interiori ad extra derivandos, alii in Bregmate supra futuram sagittalem, alii in occipite circa insertum lambdoeidis fontanellas excudunt: verum eadem contra hæc, ac priorum manet exceptio. Multo certe rectius materiam morbificam *ἐγκέφαλον* deponi solitam fonticulus in Brachio anticipat, in crure revellit, & paulo infra caput excitatus, eam inde derivat. Hinc ad graviores cerebri aut meningum affectus, infantibus, ac pueris, foveam nucha incidimus; adultis, ac senibus cantheria ex utroque spinæ latere, inter Homoplatas applicamus; ibidemque duas fontanellas plurimum piscorum capaces, cum magno sæpe commodo procedimus. Quoad foramina pone aures incisa, vel inusta, aut setaceum lobo ejus carneo trajectum, rarius hæc emolumento, sæpius vero molestiæ fuisse observavi; in quantum sc. solutio continui in his locis facta, ichorem nec multum nec diu profundit; etenim fovea, aut foramen, quamvis pisco aut pilula oppleta, cuticula in vitis omnibus succrescente obducetur.

XII. Fontanellæ in dorso non solum ad morbos capitis, materiam *νεφελία* evacuando & derivando, sed insuper ad arthritin, nephritin, & colicas

colicam omnem, morbi fomitem anticipando, eamque dum ad nidos suos tendit, intercipiendo, egregie conferunt. Quod equidem per experientiam, & observationes ab ægotantium juvamine desumptas, plane comprobatur.

XIII. Ad pectoris morbos fontanellæ inter homoplatas, item in brachio, aut crure, ad humores versus pulmonem affluentes, evacuandos, aut anticipandos, etiam propter eosdem illuc depositos avocandos, conducunt. Quomodo fonticulus in ipso Thorace, inter costas incisus, materiem tabificam à pulmone nonnunquam immediatius derivat, alibi ostendimus.

XIV. Abdominis regio ad fonticulum, in ulla parte sui gestandum, inhabilis videtur. Attamen quorundam praxis, etsi rarior, ad affectionem quamque hypochondriacam, multum prædicata est, fonticulum amplum, & plurimum pitorum capacem, supra Lienis regionem per cauterium inuri. Hoc in nonnullis sine magno commodo, certe non quantum talis remedii molestiæ compensandæ par est, factum novi.

XV. Per fontanellam in inguine, lumbaginem immanem, quibusque aliis remediis obstinatum; inque alio, affectionem Ischiadicam inveteratam feliciter olim sanavi. Enimvero emunctoria glandulosa illic loci constituta, sanguinis & liquoris nervei recrementa quamplurima imbibunt; quæ si ex illis, per emissarium idoneum protenus & continue amandentur, multum hoc conducet ad partes vicinas à minera quavis morbifica liberandas.

XVI. Femur, membrum mole amplum, fonticulis pluribus & magnis, qui sc. è toto corpore humores copiosos elutriunt, gestandis satis idoneum videtur. Attamen non ita in multis succedit; partim quia ob figuram ejus instar conii inversi nimis declivem, deligatio pisum in foramine continens non apta instituitur; & partim quia solutio continui inter tendinum plurimorum concursus facta, sæpenumero inflammatoria, & dolorifica evadit; proinde ut necesse interdum fuerit fontanellam inibi excitatam, propter doloris & claudicationis molestiam tollendam, rursus propediem occludi: attamen in quibusdam secus, ac melius habet, quia phlogosis non semper loco perforato supervenit; & caligas supra genu stringere solitis, deligatio eidem adhibita, immota perstat.

XVII. Porro circa fontanellam, non tantum in corpore, sed in super in membro cui incuditur, locum idoneum deligere oportebit, quod imprimis Medici aut Chyrurgi periti judicium exigit; etenim sedulo cavendum erit, ne supra, aut nimis prope tendines aut vasa majora, cauterium aut incisio adhibeatur; cæterum non in ipso corpore musculi, sed in spatio, sive interstitio inter musculos fonticulus excitetur; ubi foramen totam cutim, ac uti *Johannes Houvnius* docte observat, consque ulterius pervadere debet, donec musculi subjecti membranula exeat. Quapropter hæc ἐκέρπησις haud temere Agyptis, aliisque Anatomiz ignaris committenda est; quoniam ab hac male peracta, non tantum boni omnis frustratio, sed exinde magna sæpe incommoda, imo interdum usque ad vitæ periculum, eveniunt.

XVIII. Non est pro fonticulis excitandis, ut cauterium præparandi & componendi modos, aut instrumenti incisorii figuram & usus, utpote quibusvis è plebe notissima, hic describere satagam. Attamen quo ritu symptomata, quæ emissariis istis, postquam excuduntur, accidunt, eorumque energieas impediunt, aut pervertunt, tractare oporteat, non abs re erit hic nonnihil disserere.

XIX. Cum plures & diversimodi affectus fontanellis contingunt, non ad eos omnes, sed tantum qui majoris sunt momenti, medela requiritur. Hac itaque imprimis opus erit, si quando parti aut loco ubi extat, inflammatio supervenit. 2. Si foramen debito plus, aut minus ichoris profundit.

3. Si ulcus sponte exicari, & subinde cuticula obduci; vel si illud carne spongiosa circa labia succrescente luxuriare aptum fuerit. Quoad minora vitia, uti cum ulcus in hæmorrhagias crebras erumpat; vel si locum mutans, in alium minus commodum irrepserit, cum multis aliis quibus prævaricari solet, non operæ pretium erit hic advertere.

XX. 1. Inflammatio fontanellæ frequenter accidit, eaque tam gravis interdum, ut sphacelum minetur, imo & nonnunquam inferat. Talis autem affectus aut foramini recens excuso supervenit, vel postea ob sanguinem, & humores occasionaliter commotos, & *abpous* ad focum istum irruentes contingit.

XXI. Cum fontanella primo excitatur, propediem ob continui solutionem, & consequenter ob sanguinis in eo loco circuitum aliquatenus præpeditum, Phlogosis quædam, & molestia ulcerosa quibusunque eveniunt. In aliquibus vero sanguine præservido, seroque minuto præditis, hæc multo immanior succedit. Enimvero sanguis per arterias illuc ablatu, siquidem abscissis, simulque oclusis vasorum finibus, nec foras exire, nec per venas statim regei possit, ibidem in transitu hærens, magis usque ac magis aggeritur, & demum extravasatus, atque cutis & carnis vicinæ poros omnes intericiens, ac implens, tumorem cum rubore ac calore intensis excitat; quo facta, aut sanguis ita aggestus, & extravasatus, brevi ob constipationem fit immobilis, proindeque à reliqua ejus massa quasi abscissus extinguitur, & necrosin passus, parti sphacelum inducit: vel secundo, cruor ita stagnans, quoad particulas suas quadantenus agitatur, ac flamma usque vitali potitus, ab eadem intensiori facta, velut excoquitur, adeoque in pus abscessu evacuandum mutatur: Vel tertio, quod sæpius accidit, & in nostro casu semper procurari debet, sanguis Phlogosin acciens, in vasa reducitur, & circulationi per alios, in quos urgetur ductus, restituitur.

XXII. Verum ut reducatur iste, hæc duo erunt necessario requisita, sc. primo ut sero illic ubertim affluente, seu potius in partem protruso, multum diluatur; dein secundo ut vasa pone tumorem inanita cruorem à sero dilutum, & repercussum absorbeant; etenim sanguis versus tumorem compulsus, cum non ultra progredi, tamen ut mole diminutus regredi queat, serum à se copiose amandat, inque loca obstructa propellit; quod cruorem stagnantem subiens, cum diluit, inque loca ejus succedens, eum retro in vasorum ductus adigit, illudque interea serum prorsum tendens per poros exhalat, adeoque sanguine, qui extravasabatur, per serum diluto & remandato, ipsoque sero evaporato, tumor cum Phlogosi sensim evanescit. At vero si (prout in temperamentis calidioribus sæpe assolet) cruor extravasatus, porisque impactus, sero copiosius adpellente non diluitur; haud tantum illic pertinaciter hærebit, sed Phlogosin immaniore, cum febre, aliisque horrendis interdum symptomatis acciebit. Non ita pridem, cum Theologus insignis sanguine crassiori & calido præditus, fontanellam in tibia interiori incisam habuerat; etsi cutis tantummodo secaretur, inflammatio brevi insequuta est, quæ intra paucos dies eo atrociter accrevit, ut vix remedium quorumcunque usu, ne in Gangrænam cederet, impediri potuerit. Quapropter cum sanguis, ob solutionem continui extravasatus, atque seri, quo diluatur & reducatur affluxu carens, in Phlogosin immaniore tendit, Fotus & Cataplasmata ex emollientibus exterius adhibita, sæpe multum juvant; in quantum sc. particule humidæ lenes ab his deciduæ, cruorem stagnantem subeunt, ac diluunt, adeoque blande commoventes, in vasa facilius redire faciunt; hinc ut ejusmodi applicationes humidæ exterius habitæ, seri interni ad cruorem diluendum requisiti defectum suppleant: attamen ut sanguis ita dilutus, ac in motum accitus, circulationi reddatur, insuper opus est vasa

cum exceptura satis inaniri, in quem finem præter victum tenuem, Phlebotomia & catharsis sæpe necessarii sunt usus. Et quidem ex more solenni cacochymicos, & plethoricos paulo ante, vel postquam fontanella excudatur, purgamus, & non raro iis sanguinem detrahimus. Nec tantum in fontanella recenti, hæc remedia propter inflammationem præcavendam aut tollendam conveniunt, sed etiam utilia sunt, quoties affectus iste foramini cutis antiquo superveniet. Si quando enim sanguis valde impurus simulque febriliter effervescentiam *influxibus* inibit, sæpe accidit eum recrementa, & sæculentias suas alias expurgari inhables, circa fontanellam exuere, ibidemque ab iis aggestis in circuitu præpeditum extravasari, proindeque Phlogosin immanem acciere. Nuper talis affectio, in sene perillustri contingens ac ab initio neglecta, brevi in Gangrænam cessit; ex qua tamen remediorum appropriatorum, tum intra, tum extus sedulo adhibitorum, ope, non sine magno vitæ discrimine evasit. Circa inflammationis, uti & Apostematis & Sphaceli Etiologias, & remedia, posthæc forsân aliquando, de morbis cutaneis agentes, fufius dicemus. In præfenti alia fonticulorum symptomata perpendemus.

XXIII. 2. Si quando igitur fontanella ichorem nimium, qui plerumque tenuis, & valde fœtidus, & nonnunquam discolor est, profundat, ita ut tam vasta humoris impendia, simulque graveolentia, vix tolerabilia, medelam exigant; in tali casu duæ erunt præcipuæ intentiones therapeuticæ, sc. primo ut sanguinis mixtio, ne compages ejus in dissolutionem, & effluxum serosum nimis apta foret, corroboretur; & secundo ut loci per Fontanellam ulcerati tonus præservetur, ac à fermento quovis putredinali vindicetur; adeo ut nullum miasma ibi reconditum sanguini inter circulandum pertransenti inquinamentum impertiat, à quo venenatus iste in partes illico secedat, serumque illic copiosius exuere cogatur.

XXIV. Prior iste medendi scopus, vix quidquam præter catharsin ex intervallis moderatam, & rectam victus rationem præcipit; nempe ut ab omni crapula, & immoderatione, quoad alimenti copiam, qualitatem, & assumendi tempora; item specialius ut à vini tenuioris, pomacei, aliorumque liquorum acidorum, quibus sanguis fundi, ac in effluxus serosos cogi solet, temperetur. Enimvero taliter affecti quemvis in victu errorem & inordinationem, molestia subinde circa fonticulum excitata, certissime luunt.

XXV. Propter loci ubi fontanella excitatur, tonum rite præservandum, & à putredine quavis vindicandum, imprimis sedula detur opera, ut forditie omni vitata, tum solida foramini indenda, tum integumenta, sive ea sint emplastra, vel hederæ folia, vel pannus vernice obductus, bis in die mutantur; nam in nonnullis quodlibet ex his cito fœtorem contrahit, & illico fontanellæ ulcus putere facit. Quod si hoc in putredinem tendit, statim loco pisi, aut pilulæ lignæ, indatur pilula ex cera virginiana, cum santalo rubro & viridi æris incorporatis, insuper & fofus ex decocto hyperici, millefolii, centaurio, &c. vesperi & mane adhibeatur.

XXVI. 3. Interdum accidit fontanellam, quasi fontem aridum, parum aut nihil humoris effundere: cujus ratio solet esse, vel quia foramen minus profundum cutim haud totam penetrat, quod facile ipsum altius insigendo curatur; vel ulcus, licet cavum satis ac amplum, usque tamen exiccum manet, quia serum è massa sanguinea, propter compagem hujus nimis strictam, non facile nec copiose abscedit; & tunc unicum remedium est, solida, quæ magis irritent, & valorum ora insigniter vellicent, intra foramen gestare: in quem finem pilulæ ex ligno hederæ, aut buxo, vel ex radicibus gentianæ, aut hermodactylorum parantur, & sæpe cum fructu adhibentur.

XXVII. 4. Sæpe accidit fonticuli foramen nimis breve, & ichorem

parce exudans, cuticula cum pisco incluso intus obduci, & cum fovea sanari; cui vitio remedium idoneum vix adhiberi potest. Quare fontanellam istam (potius quam in corium usque incassum deservire) præstat occludere, aut in alium locum transferre.

XXVIII. 5. Fonticuli ulcus ad sanationem tendens, & ab ea prohiberetur, sæpissime circa labia, & quandoque in cavitate carnem spongiosam accrescentem habet. Cujus ratio est, quod liquor nutritivus ad arteriarum & fibrarum nervearum fines delatus, & ab ichore seroso non statim ablutus, ibidem hæret, & assimilari incipiens, utraque hæc vasa ad cavitatem carne implendam protendit, inque hæc carnis rudimenta & sanguis & spiritus animales copiose fluunt; atque sanguis interea illuc advectus, pro reditu suo intra molem istam propagines venosas procudit: attamen caro istæ adhuc rudis & informis, quoad maximam partem à foramine exclusa, supra marginem accrescit, cumque adeo altius assurgit, quam ut cute & cuticula de novo obduci & tegi queat, nuda usque ac spongiosa manet. Excrescentia hæc satis facile, sc. pulveres escharotics, ex alumine usio, colchothare, aut mercurio præcipitato, inspergendo curatur; hujusmodi enim pharmaca, acrimonia simul ac stipticitate carnem ita luxuriantem excidunt, humorem nutritivum repellunt, atque ora vasorum obserant. Quando circa fontanellæ marginem caro ista superflua continuo, ac multum accrescit, indicio est illum humorem nutritivum, uberius quam excrementivum profluere; proindeque in taliter affectis, emissarium istud non usque adeo beneficum fore. Quare sub hujus rationis prætextu multi remedium istud (plerisque certe innocuum, etsi non omnibus pariter utile ac commodum) valde averfantur. Præcipua ejus incommoda, item quæ obijciuntur scandala, supra expendimus; restat tamen quoddam aliud juxta vulgi sententiam, seu potius errorem, contra fontanellas notabilis objectio, quam hic coronidis loco nunc ultimo discutiemus.

XXIX. Apud plures hic in Anglia (nescio an ita in aliis regionibus) opinio nunc pervicax increbuit, fonticulum sive unum, sive plures, ad sterilitatem disponere. Quapropter feminis quibusque maritatis, & sobolem expetentibus, hoc remedii genus, utcunque alias ad sanitatem conducibile, religiose interdicitur: cujus tamen interdicti ratio adhuc nulla profertur, sed tantum historię mulierum quarundam cum fonticulis steriliū citantur; cum æque facile esset plures sine fonticulis pariter steriles, cumque illis multas alias prolificas recensere; & quidem hunc potissimum elenchum contra opinionem istam (cum redargutione alia non opus sit) retorquere soleo.

SECT. III. CAP. V.

De Affectibus Cutaneis, eorumque Remediis.

Post remedia cuticulam, & cutim *ἡ φελξ & μενοί*, nempe *Fomanelas*, & *Vesicatoria*, in superioribus tradita, methodi lege quadam ad partium istarum morbos, & alia diversimoda remediorum genera pertractandum ducimur; quorum certe utrorumque *Ἔτιολογία*, Ipeculationis maxime jucundæ, pariter ac utilis, materiem præbent.

II. Quoad partium istarum fabricas, ac usus, non est ut omnia in libris Anatomicis jam jam accurate descripta, & passim nota hic repetam. De Cuticula annotasse sufficiat, hanc pelliculam esse tenuem ac densam, exan-guem & exanimem, utpote vasis & fibris destitutam, quæ cuti cohærens, eam integit, & ab externis injuriis tuetur. Hæc ubique perforata est, in-cujus foramina, sudoris vasa excretoria hiant, quæ Malpighius per micro-scopium accuratius inspiciens, paulo ante hiatus suos, quibusdam quasi valvulis, pro sudore detinendo, aut liberius emittendo, donari asserit: verum has me latuisse fateor.

III. Cuticula per Phœnigmm, aut ignem detracta, cutis nuda, & ob vasa sanguifera rubens apparet. Est autem hæc, membrana crassior, quoad maximam partem ex filamentis vasorum sanguiferorum, nervorum, fibra-rumque nervearum, varie inter se complicatis contexta, quibus glandule numerosæ, & lymphæductus, sive sudoris, & vaporum vasa excretoria densissime interponuntur. Hujus substantia duplex à plerisque Anatomicis perhibetur, exterior nervea, & interior carnea, seu potius glandulosa: pro hujus exemplari, mali Aurantii cortex adducitur. Si cutis nuda per microscopium inspicitur, ex observatione Clarissimi Malpighii, primo sese offert corpus reticulare, cujus crebris foraminibus continentur non solum ductus sudoriferi, sed & plurimæ papillæ pyramidales, per ordines paral-lelos è cute erumpentes, & in cuticulam, ubi in plures velut fibrulas divi-duntur, protensæ; quas idem Author tactus sensorium statuit. Insuper his, substantia cutis habet glandulas plurimas, quibus mediantibus lym-pha, sive materies hydrotica, ex arteriis per lymphæductus sive vasa excre-toria ad poros deducitur. Enimvero observavit accuratissimus Stenon *singulis poris suos glandulas subjacere*, quæ juxta *ἡ φιδρωσεως* usum, majo-res aut minores existunt: sudor, aut vapores ex his per vasa excretoria foras constanter emanantes, papillas nerveas, ne forte arefcant, in transitu suo madefaciunt.

IV. Quoad poros sive foramina sudatoria, per microscopium detegitur eos bini generis existere, sc. Majores in quibus plerisque radices pilorum consistunt, & per intervalla, ex utroque latere ejusque rugæ cutaneæ, ordine parallelo disponuntur: vel secundo sunt meatus isti Minores, quo-rum innumeri spacia omnia prioribus interjecta quasi punctis creberrimis adimplent. Enimvero tota cutis, cum rugis suis, instar agri ab aratro sul-cati, & dein cum ordinibus versis, seu potius obliquis occati, apparet; ita ut plano suæ areæ supra sulcos utriusque generis eminentes, figuræ ut plurimum Rhomboidis existunt; & juxta quod sulci isti, cum rugis, sive areis, breviores ac minores, aut etiam profundiores ac majores fuerint, textura cutis delicata sive tenuis, vel crassa sive levidensis videtur. Hujus constitutio licet plurimum nativitati, ac primogenæ staminum ac humo-

rum concretioni debeat, ea tamen propter diversimoda vitæ insequentis accidentia, multifariam alterari solet. Victus crassior, labores duri, aeris inclementia, ac imprimis caloris ac frigoris excessus, cutim asperiores; etiam è contra educatio mollis & delicata tenorem ejus magis subtilem, ac leviores reddunt.

V. Ut cutis magis terfa, polita, & æquabilis evadat, multum interest, poros ejus omnes humore benigno, miti, ac velut oleoso adimpleri; ita namque dum meatus omnes pleni, ac tenci fiunt, totius cutis planities laevissima apparet: attamen si humor vitiosus poris istis suppedatur, aut qui insuit benignus, nimis exhauritur, cutis proinde aspera & rugosa fiet. Quare si enjuspam cute mollissima præditi manus aqua saponata, lixiviali, calcaria, aut etiam sanguine calenti aliquamdiu madescent, propterea mox humore salino, per sales alios è poris extracto, sulci & rugæ illico majores & profundiores evadent: quare feminae delicatioris lavacra saponata, & quævis alia cutim fulcantia, religiose evitant.

VI. Nec tantum humor è poris nimium exhaustus, sed etiam in iis supra modum ac indebite retentus, cutim asperam ac inæqualem reddit. Foramina pilosa (quæ & sudatoria etsi non unica, aut plurima ita fuerint) ob transpirationis beneficium, effluvia copiosiora constanter emittunt, quare majora semper illa, ac patentiora videntur; sin vero à frigore externo hæc subito occludi contigerit, vapores intus coerciti, cutim circa eruptionum loca undique instant, ac in moleculas attollunt: hinc si quando corpora nostra Boreæ nuda exponantur, aut fluvio immergantur, superficies exterior prius glabra ac mollis, mox cuti anseris deplumati similis, scabra & confragosa evadit. Proculdubio majora istæc foramina, juxta cutis sulcos parallelis & velut quincuncis ritu seriati consita, quasi totidem foveæ, pro pilis velut arboribus conferendis instituuntur; ita namque in quadrupedibus, imo & in quibusdam hominis partibus hirsutis aliquatenus habent.

VII. His ita breviter de cuticula, & cute, quoad eorum fabricas & usus, designatis, via satis præstruitur ad indagandos & explicandos partium eorundem morbos, & medendi rationes.

VIII. Itaque imprimis ad cuticulam, cum sit vitæ ac sensus experta, morbi vix ulli proprie spectant. Hæc interdum densa nimis diaphanæ impedit; quandoque item propter accidentia quædam in nonnullis locis nimis crassa & callosa evadit: verum ex se plane à vitæ minime ægrotat, attamen hæc in causa est quod affectus quidam, forsan per evaporationem dissolubiles, circa cutis superficiem hæreant; in quantum sc. sanguinis, & humorum recrementa, & sæculentia exterius propulsa, & totam cutim transgressa, cum ob cuticulæ densitatem prorsus evaporare nequeant, super cutim extimam defixa, varias ejus discolorationes, & defædationes producant; cujusmodi imprimis sunt maculæ *Ephelides* dictæ, nec non scorbuticæ & malignæ, item lentigines, & quæcunque alia sуггillationes, sine tumore, aut asperitate cutim, vel cuticulam notis, sive nubeculis quibusdam aspergere videntur.

IX. At vero quod ad ipsius cutis affectus in genere spectat, siquidem hi varii ac multiplices fuerint, sub vario respectu distingui solent, atque imprimis quod sint vel cum, vel sine tumore: posteriores hocce modo notavimus.

X. Affectus cutanei cum tumore, vel sunt universales, per totum corpus dispersi, vel particulares in his, aut istis membris sporadice, & quasi fortuito excitati.

XI. Priores vel febrî superveniunt, ut imprimis *variola*, *morbilli*, aliæque exanthemata maligna, quibus etiam accedunt infantium efflorescentia volaticæ;

volaticæ; vel sine febre contingunt, uti imprimis pruritus, impetigines, & affectus leprosi.

XII. Tumores externi particulares, sive sporadici, plerunque non meram cutim, sed & partes subjectas, sc. modo carnes, modo tendinosas, aut membranofas, ut glandulosas occupant, proindeque variæ indolis ac formæ diversimodæ existunt. Super his omnibus particulatim disserere, & singulorum Ætiologias & Therapeias designare, non modo integri tractatus, sed magni voluminis res esset: itaque impræsentiarum de affectibus mere, aut maxima ex parte cutaneis (cujusmodi imprimis sunt macula omnes, ac lentigines, nec non scabies sive pruritus, impetigines sive affectiones leprosa) breviter dicemus: de tumoribus cujusque generis speciatim edisserendi olim fortassis aliquando opportunitas dabitur.

XIII. Primo igitur (ut à maculis uti pathematis minoris momenti ordiamur) occurrunt Ephelides dictæ, quoniam ab insolatione potissimum excitari solent; atque id propter in vere, ac æstate plurimum increbescunt, circa hyemem rursus evanidæ. Porro cum in formosioribus, ac cutia rarissimam habentibus maxime contingant, in iis præcipue locis, ubi cuticula foli, ac aeri exposita, densissima est, sc. in facie, ac manibus maxime erumpunt. Coloris subflavi, aut fusci, circa magnitudinem morsus pulicaris, inæquales tamen, & quoad figuram irregulares existunt. Parum aut nihil hæc differunt à puncturis istis subfuscis, aut flavis, quas nonnulli lentigines vocant, quæ lentis magnitudine, faciei partes crebris quasi guttis insigniunt.

XIV. Harum materies videtur esse, humoris bilioli portio tenuior, vi solis illam attenuantis, & poros cutis aperientis, exterius prolecta, quæ evaporari incipiens, in cute extima, aut cuticulæ, quam partransire nequit, concavo desigitur. Profecto has maculas à bile, aliisve sanguinis recrementis flavis procedere indicio est, quod maxime familiares sunt iis quorum pili etiam flavescunt. Porro quod in complexionibus læpius pulciori, ac præsertim in partibus soli, ac aeri expositis oriuntur, ratio satis liquet; utpote quorum cutis rarior, humore ab æstu solari rarefactum eousque transmittit, donec à cuticula densiori prope exitus loca sistitur. Hic affectus quoad valetudinis statum, nihil mali indicat, aut ominatur, & quamvis in apparentia nonnihil turpitudinis refert, id tamen compensatur, quatenus ita maculosos puriori constitutione præditos significat.

XV. Præter has maculas exiguas lenticulares, occurrunt aliæ multo ampliores, supra palmæ magnitudinem, quæ cutim variis in locis, præcipue vero circa pectus, & dorsum lituris modo fuscis, modo luridis, aut subnigris conspurcant. Hæc certis temporibus, ac uti in multis observavi, certis in partibus exoriri, ac evanescere solitæ, vulgo maculæ Hepaticæ dicuntur, iisque plurimum insigniti, jecur minus sanum, aut saltem haud bene sanguificum habere creduntur; quod tamen sub hac ratione verum non est, ac solummodo quatenus humores bilioli, cum non satis intra hepar à massa sanguinea secernuntur, ad cutim protrusi, eam ita discolorant: quod vitium quodammodo etiam lieni imputatur; enimvero defædatio hæc oritur, eo quod sanguinis feculentia, ac recrementa, cum non satis à secretionum officinis excipiuntur, una cum sero, quo diluuntur, ad cutim feruntur, ibidemque sanguine exuta, ac à seroso latice inter evaporandum derelicta, circa poros extremos & foraminula (tanquam lanugo muscosa fluvii angustias hærens) desiguntur.

XVI. Lituræ istæ potissimum in ætate apparent, & maxime supra pectus & dorsum, viz. quo tempore & quibus in locis homines ad sudandum sunt plurimum apti: ipse nimirum latex serosus, qui feculentias istas à massa sanguinea in cutis angustias provehit, eas penitus evaporare inhabiles,

biles, illic relinquit. Affectio hæc nihil mali conjunctum habet, neque enim morbi præsentis symptoma est, nec ullum brevi futurum portendit; porro cum locis plerumque tectis obvieniens, nullam deformitatem, aut molestiam adfert, curatione ejus parum aut nihil opus esse videtur; sed quoniam apud vulgus opinio increbuit, Hepar ob maculas istas insigniter periclitari, & medicinam necessario requirere, idcirco ut quibusdam pharmaca importune effragitantibus satisfaciat, præter cosmetica externa, etiam Remedia hepatica interna præscribere solemus: quorum usus etsi non admodum necessarius, quia tamen exinde sanguinis depuratio, & viscerum *εμφράξις* sataguntur, haud proflus inania existunt, Medicamenta interna ad hunc finem utilia, supra inter remedia Hepatica describuntur: externa sive Topica proflus eadem in his, ac in aliis quibusque macularum generibus conveniunt; quorum formulas quasdam selectas subdemus.

XVII. De maculis pestilentialibus, uti & scorbuticis, cum alibi ex professo egimus, non opus erit hic eadem reperere; præsertim quoniam ad has methodus proflus alia, quam ad modo descriptas requiritur; quatenus nimirum, in uno macularum genere, medicamenta fere tantum externa, absque splanchnicis aut cardiacis, inque altero tantum interna, sine ullis cutaneis adhiberi solent.

XVIII. Itaque ad maculas Ephelidas, lentigines, & hepaticas vulgo dictas, ars Decorationis proprie spectat; & propter hæc cutis deturpamina tollenda, sine quavis medendi methodo, pharmaca tantum Cosmetica præscribuntur. Horum apud Dominas Curiosas, aliosque de cute curanda sollicitos, cum ingens ubique & uberrima sit seges; ea tamen omnia, quatenus duas solum medendi intentiones respiciunt, ad bina hæc capita reduci possunt: illa nimirum aut cutis ac cuticulæ poros aperiendo, atque hanc interdum excoxiando, humorem exterius attrahendum & proflus evaporandum moliantur; vel è contra, & sæpe non minori cum successu adhibentur illa, ut materiam maculosam è cute repercutiant, ac intus adigant. Topicorum utriusque generis formulas quasdam ordinarias rationaliter inventas, & non raro sat feliciter usurpatas, hic ordine subdemus, quandoquidem non licet sine magnatum offensâ, secretiora artis cosmetice mysteria detegere, & apud vulgus profanare.

XIX. Primo igitur ad cutim detergendam, & materiam macularum foras extrahendam,

Rec. Lixivii è sale Tartari minus saturati Unc. iv. olei Amygdalarum amararum per expressionem facti q. s. in tali proportione miscatur, ut totus liquor illico lactescat, ac ita perftet; cum hac mixtura partes affecta mane, & vesperi illinantur, & blande confricentur.

Rec. Radic. Ari, Bryonia, Sigil. Solomonis recentium, ana Unc. j. pul. sem. fœnugraci Drach. j. Camphoræ Drach. ss. simul contusis affunde olei Tartari per deliquium Unc. iij. s. expressio, applicet & cum petra intincta, bis in die.

Rec. Sulphuris vivi pul. Unc. j. Saponis nigri Unc. ij. ligat. in petra, suspend. in Aceti lib. j. per ix. dies, dein in usum adhibeatur, loca affecta bis in die abluendo, & confricando.

XX. Secundo propter alteram intentionem, sc. maculas è cute discutiendas, earumque materiem repellendam, ac intus adigendam, lac virginis celebre apud antiquos remedium fuit, & etiamnum à pluribus commendatur, ac in usum adhibetur. Hujus præparationes satis innotescunt, nempe solutio Lithargyri in Aceto destillato facta, ab oleo Tartari per deliquium affuso, in liquorem in siccis lactis albicantem præcipitatur, quo facies, & manus bis in die,

laventur

laventur, & blande confricentur. Medicamentum huic simile aut idem, saltem ejusdem virtutis, paratur ex solutione minii, vel cerussa, in eodem menstruo facta, & cum aqua. Aluminis aut salis Gemma precipitata. Vel,

Rec. *Camphora incisi*. Drach. ij. teratur in mortario vitreo, sensim affunde succum unius *Limonii*, dein adde *Vini albi* lib. j. f. Colatura, & *Camphora* residua, petia ligata, in vitro suspendatur.

Rec. *Viridis aris* Unc. iv. affunde *Aceti vini albi* lib. ij. cucurbita vitrea induta desillentur in calore arena: phlegma primo extillans ad usum servetur, quo facies illinatur bis in die. In hunc finem etiam ros aut phlegma vitrioli per se destillati egregie convenit. Sufficit nonnullis aqua florum fabarum, aut fumarie simplicis stillatitia, aut etiam vitis succo limpido è ramis ejus verno tempore sectis extillante uti. Attamen femine curiosiores, & arena cosmetica maxime callere præ se ferentes, vix ullis remediis cutaneis, nisi mercurialibus contentæ sunt; quapropter aqua sequens ad omnes faciei turpitudines commendatur, & ab Empiricis magno pretio venditur.

Rec. *Merc. Sublimati* Unc. j. pulverisat. ponatur in vase stanneo cum aqua fontan. lib. iij. stent per xxxiv. horas, cum spatula lignea subinde agitando donec totus liquor nigrescat, qui tamen per chartam Emporeticam colatus limpidus evadit: cum petia aut pluma huic intincta, facies semel intra diem unum, aut alterum blande obducatur.

XXI. Medicamentum hoc contra turpitudinem quamcunque cutaneam insigniter juvat; quatenus nempe humores intra poros & foraminula, ut ut minutissima impactos expedit, salium aut sulphurum combinationes inveteratas & pertinaces dissolvit, totamque ubi applicatur cutim quoad meatus ejus male conformatam restituit, & εὐποον facit. Quapropter non tantum ad faciei maculas abstergendas, sed etiam ad pustulas, & ruborem ejus nec non affectus erysipelat. & ὄδεις tollendos utile est. Porro interdum accidit, plerasque faciei partes, præsertim vero nasum & frontem, punctis nigricantibus creberrimis, quasi à pulvere pyro exploso inustis, insigniri: quod tamen inde procedit, quia foramina sudatoria, modo humore atro crassiori, modo vermiculis capita nigra habentibus implentur (quæ quidem animalcula è poris expressa, & soli exposita, vivere & se movere facile cernuntur) atque in tali cutis affectione, lotiones, aut litus nulli præter mercuriales prodesse solent: attamen huic melli aculeus plus nimium malignus sæpe præsto est; namque hydrargyri particule, una cum salibus (à quibus in minutias dividuntur, acunturque) faciei applicatæ, materiam inde noxiam & defædatoriam poris excutiunt, ac depellunt; eam vero intus repercussam insequuntur, & propediem sanguini & liquori nerveo (quorum crases lædunt,) se facile insinuant; quinimo horum commætu sæpissime cerebro, & nonnunquam præcordiis, & partibus aliis virulentiam suam non raro postea indelebilem imprimunt. Hinc frequens observatio est, feminas aut viros cosmetico mercuriali diu ac multum utentes, vertigini, & affectibus spasmodicis, aut paralyticis obnoxios fieri, eorumque dentes nigricare, & nonnunquam vacillare.

SECT. III. CAP. VI.

De Psora, sive Scabie cum pruritu.

POST Cutis affectus simpliciores, qui nempe sine tumore, aut ulceratione contingentes, eam solummodo apparentiis maculosis descedant, jam ordine dicendum erit de pathematis gravioribus, & continuitatem solventibus; atque imprimis de *Psora* sive *Scabie*, quæ in variis, & crebris totius corporis locis, cutim pustulis sive eruptionibus exiguis, modo siccis & sæpe squamosis, modo humidis ac ad ulcerationem dispositis, cum pruritu valde molesto infestat; atque hujusmodi affectio propriissime istius partis morbus est, utpote quæ in ipsa cute propter contagium externum sæpe incipit, & frequenter per remedia quædam tantum cutanea sanatur; saltem utriusque ratio eatenus tenet, ut raro aliter perfecte aut suscipiatur, aut curetur.

II. *Psora* sive *scabies* vulgo describitur esse, pustularum in toto corpore sparsim eruptio, ab humore acri & salso, intra poros cutis aggestio procedens; & exinde ut discutatur, ob pruritum insignem, scalpenti necessitatem inducens.

III. Ut morbi hujus causas, & symptomatum rationes rite investigemus, paulo altius de materie *Ψωραδης*. & causa ejus conjuncta inquiremus, nimirum ut innotescat, cujusmodi sit humor iste intra cutim aggestus, quo pacto illic aut generatur, aut aliunde adveniat, dein quibus poris aut loculis contineatur, & quomodo foras erumpere nitens pruritum adeo molestum creat.

IV. Itaque circa hujus morbi ortum, ut non cum veteribus jecori, vel lieni, culpam nimum imputemus, materies ejus non esse quilibet humor singularis, è quatuor vulgo suppositis, viz. non pituita, nec bilis flava, vel atra, nec etiam ipse sanguis per se extravasari aptus; porro nec illa è duobus vel pluribus horum simul mixtis constare, videtur. Enimvero ut dentur tales humores, ex iis tamen si morbus hic semper constet, non ita facile per merum & leve contagium suscipi, aut litu solo curari possit. Quamobrem potius opinari fas sit, materiem morbificam esse humorem lymphicum, in glandulis cutaneis constanter residem; attamen ab indole sua genuina, sc. salino volatili in acidam aut alias vitiosam degenerem. Enimvero cum huic ita depravato, & perpetim evaporanti, supplementa continua à sanguine adveniant, latices isti, vetus & recens, non facile congruunt, aut uniantur; ac salium dissimilium ritu mutuo effervercentes, in materiem recrementitiam coagulantur, quæ poros cutis implens ac distendens, ubique passim in tumores attollit; in super sanguinem in transitu non nihil impedit, & extravasari cogit. Hinc pustula crebræ excitantur, & quatenus materies ista in ichorem facellens, à sero & sanguine subsequenteribus, usque prorsum & foras urgetur, in moleculas assurgunt; dein spiritus animales fibras nerveas, ut ichoris istius excretionem promoveant, inordinate lubeantes, molesti pruritus sensum efficiunt.

V. Profecto humorem quendam lymphicum in glandulis cutaneis, quæ singulis foraminibus sudatorii subjacent, propter usum quosdam recondi, quin & juxta copiam, & moram ejus diversimodam, glandulas has plus aut minus turgidas existere, inspectio Microscopica planissime detegit. Hæc ex iste à sanguine per arterias in glandulis hisce deponitur, nempe ut sarcinula has excutit, & cilius iste per venas redeat, interim illic repositus,

ſuos uſus habet, ſc. imprimis papillas miliareſ, quæ cum fibrillis ſuis nerveis ſubſtracæ proprium tactus ſenſorium ſunt, continue maſefaciens, ab ariditate qua ſenſatio impeditur præſervat; inſuper eadem effluvia aduſtâ à ſanguine accenſo perpetim decedentia, juxta cutis tranſitum humiditate quadam imbuit, & halituoſa reddit; dumque adeo laticis hujus pars cum ſanguinis effluviis continue evaporat, impendia iſta per lympham uſque recentem à ſanguine arterioſo (uti dictum eſt) jugi exutam reparantur.

VI. Attamen hæc cutaneæ regionis Oeconomia non ita regulariter uſque ſervatur, quin humor iſte glanduloſus, ab indole & functione ſua deſciſcens, non modo in cute, ſed interdum in toto corpore affectiones præternaturales diverſiſimas excitabit. Hic lentefcens, inque loculis pertinacius hærens, diapnoen obſtruit; ab eo nimis ubertim foras exundante ſudatio immodica, ab eodem intus reſtagnante diureſis debito copioſior procedunt. Porro ad ſcabiem, & eruptiones puſtuloſas quod ſpeſtat, humor iſte cum pluribus, ita potiffimum tribus hiſce modis depravari, proindeque diatheſin cum ſero à ſanguine recens affuſo coagulativam inire ſolet: viz. Primo ipſe ſanguis valde impurus, ſimulque diſſolutus, corruptelas & recrementa ſua ubertim in glandulis cutaneis relinquit, quæ ibidem fermenti magis corruptivi naturam induentia, cum ſuccis aliis adventitiis, aut pertranſeuntibus efferveſcunt, & varie coagulantur, adeoque non ſolum affectus $\Psi\omega\rho\acute{\alpha}\delta\eta\varsigma$, verum & leproſos diverſiſimos pariunt. Hinc piſcium cruſtatorum, quin etiam aliorum, & quadrupedum ſalitorum, & ſole aut fumo induratorum comæſtio crebra & aſſidua, item potus incongrui, & pharmaca venenata aſſumpta, eruptiones cutaneas paſſim, & non raro horrendas cient.

VII. Secundo humor glandulis cutaneis aggeſtus, interdum mera ſtagnatione non tantum $\Psi\omega\rho\acute{\alpha}\delta\eta\varsigma$, ſed etiam frequenter $\Phi\theta\epsilon\iota\omega\acute{\alpha}\delta\eta\varsigma$ evadit; quare non tantum diu incarcerationati, ſed etiam qui vitam ſedentariam agentes, ſqualori inſuper, & prædori aſſueſcunt, prædictis affectibus obnoxii degunt; quatenus nempe latex cutaneus minime eventilatus, liquorum putreſcentium ritu, mera ſtagnatione corrumpitur, adeoque fermenti $\Phi\theta\epsilon\iota\omega\acute{\alpha}\delta\eta\varsigma$ indolem addiſcitur; cui inſuper à ſanguine perinde etiam depravato putredinis complementa accedunt.

VIII. Tertio ſi forſan hæc cauſæ deſuerint, ut cutis humor glanduloſus nec à ſanguinis vitio, nec propria ſtagnatione labem ullam contrahat, attamen miaſma virulentum ab extra communicatum, eum quoad morboſoſ iſtoſ nihilominus prolificum reddit. Ex obſervatione maxime vulgari hoc liquido conſtat, in quantum maxime ſani, & conſtitutione optima præditi, vix unquam in eodem lecto ubi ſcabiſoſus ſimul decumbit, aut nuper decubuit, impune dormiunt: nec ita tantum, quin & ſcabiſoſorum ſudaria aliis in eodem lavacro lotis, ejuſdem affectus sæpe contagium impertiunt. Nullius certe morbi labes (peſte tantum excepta) facilius, aut certius quam Pſoræ propagatur.

IX. Quod ſi hujus ratio inquiratur, ſtatim occurrit, liquorem miaſmatis $\Psi\omega\rho\acute{\alpha}\delta\eta\varsigma$ ſuſceptivum ad illud maxime exponi & facillime diſponi; ad utrumque certe multo promptius quam aut ſanguinem, aut ſuccum nerveum. Enimvero cutis latex glanduloſus, in extima corporis ſuperficiè ſcatens, atomos quæſcunque per foramina & meatus ubique patentes intromiſſas, primo imbibit, & à ſanguine anticipat. Porro quod iſte à contagio ſcabiolo tam cito inſiciatur, faciunt tum fermenti communicati activitas, tum liquoris glanduloſi ad degenerandum eo modo proclivitas. Enimvero effluvia à cutis ſcabiſoſæ effloreſcentiis decidua, ſatis apte comparantur cereviſiæ floribus, ſummitatem ejus quaſi pellicula extrema occupantibus; quorum ſi portio perquam minima inde demta alteri cereviſiæ novellæ infermentatæ committatur,

mittatur, totam illico massam quantumvis magnam fermentat, ac in liquoris unde adimitur indolem commutat. Magna certe energia est, quam particulæ, utcumque minimæ aut paucæ, ad summam activitatem evectæ præstare valent; præsertim vero si in liquorem (cujusmodi est cutaneus) è particulis subtilibus cujusque generis, tum à sanguine tum à succo nerveo delibatis, constat, proindeque citissime fermentari aptum inciderint. Ubi quæque igitur miasmatis prædicti effluvia, corporis sani parti cuius externæ impinguntur, imprimis humorem cutaneum tantum illuc loci constitum inficiunt, deinde vero hujus ita infecti particulæ, à sanguine venoso susceptæ, & mox arterioso traditæ, per totum corporis habitum diffunduntur, adeoque brevi humoris istius totam massam coinquinant, & *ψαριόδω* efficiunt.

X. Ex his de Pforæ causis tum conjunctis, tum procatarteticis explicatis, symptomatis primarii, sc. eruptionis pustulosæ, ratio satis liquet. Quoad alterum vero, sc. *prurium*, cum sit sensio molesta, ut ratio ejus formalis innotescat, considerare oportet, ad quod sensorium proprie spectat, & cujusmodi ejus affectio sive passio fuerit.

XI. Circa hæc, primo certum est pruritus ad sensum *Tactus* pertinere; atque hujus instrumenta primaria esse papillas miliares, earumque fibrillas per totum cutim dispersas, supra ostendimus. Insuper hoc sensu fibræ omnes nerveæ ubique per totum corpus diffusæ donantur. Attamen cum *Tactus* duæ sint passiones supremæ, & quasi genericæ, sc. *Dolor*, & *Voluptas*, merito ambigitur, cuiam ex his *Pruritus* referri debeat. Pro cuius solutione ostendere oportet, quo ritu spiritus animales *Tactus* sensorium incolentes afficiuntur in *dolore*, quomodo item in *voluptate*: deinde eorundem gestu etiã circa *prurium* designato, facile constabit, cujus ditionis hæc passio fuerit, & in quibus ejus natura, & fiendi modus consistunt. Hæc quamvis in digressu si plenius & forsã ad *tadium* usque exponam, ignoscat lector, quoniam *Ætiologia* hæc ad affectus plerisque externos tum dignoscendos, tum curandos perquam necessaria videtur. *Dolor* à *Tristitia* distinctus, & ad *Tactum* pertinens, definiri solet, *sensio molesta à continui solutione procedens*. Et quidem exoritur iste, quoties, & quatenus sensibile incongruum, aut improporionatum, sensorio isti applicatum, fibras ab invicem dividit & divellit; proindeque spiritus animales in iis hospitantes à solita & placida emanatione sua repellens, ab invicem distrahit & quasi in fugam vertit; dein propterea statim, quatenus iste spirituum exterior repulsus, continuata aliorum serie ad *αἰθήρα* *αιθέριον* communicatur; spiritus illic degentes in parem confusione ciet, & doloris, sive molestiæ exterius inflictiæ, perceptio efficitur. *Revera* tota spirituum animalium quæ dolore afficiuntur series, quasi animæ sensitivæ membrum quoddam singulare, ab objecti impressione velut anxietatem concipiens, cum molestia corrugari, inque dimensionem minorem sese contrahere cogitur.

XII. Cum solutio continui doloris causa statuitur, non ita intelligendum est, ac si affectio hæc tantum à vulnere, aut plaga corpori inflicta cievitur, namque eadem à frigore, calore, stacibus, à sanguinis aliorumque humorum extravasatione, aut alicubi aggestione, sæpe membri conformatione adhuc integra manente, passim induci solet; in quibus casibus licet continui partes, ac imprimis fibræ & filamenta nervea, minime præscindantur, ista tamen in omni doloris affectu aut ab objecti pressione, aut à particulis alienis cuneorum instar adactis, à solita positione divelluntur, inque tensionem nimiam, aut distorsionem, aut divulsionem adiguntur; proindeque spiritus incolæ, à mutuis amplexibus divulsi, & dissipati, gravate habent, & molestiæ sive doloris passionem insunt.

XIII. Dolori opponitur Voluptas, eſtque ſenſionis modus iſti plane contrarius; qui nempe oritur, quatenus blando mulcimine ſupra ſenſorium factò, ſpiritus illuc confluunt, & mox denſius conglobati, & delectatione quadam perſuſi, in organo quaſi exultant & conjuvilant: dein quatenus ſpiritus intra corpora ſtriata inſimul parem ovationem incunt, voluptatis perceptio accietur.

XIV. Maxima voluptas qua Tactui aſſertur, in eo conſiſtit, ut doloris cauſa amota, partes ab ea prius affectæ temperiem & conformationem priſtinam recuperent; ita namque ſpiritus animales prius fugati, & ab invicem diſperſi, ſe recolligunt, & ad loca quibus exularunt, copiis duplicatis irruentes, quaſi ad ovandum ſe accingunt. Hinc Peripateretici voluptatis rationem formalem ſolummodo in moleſti cujuſdam remotione poſuerunt; uti cum frigoris, aut caloris exceſſus, à ſtatu oppoſito, & magis congruo excipitur. Profecto objectum tangibile (ſiquidem hoc craſſum uſque ac hebes fuerit) vix aliud (*αποροδιον* ſi exceperis) ſpiritus animales ad ſenſorium conglobatim alleſtat, niſi quod eorum conſuſioni præcedenti ſuccurrit.

XV. Ex his circa paſſiones iſtas ita deſignatis, facile conſtat, *pruritus*, quoad rationem ejus formalem plene & perfecte, nec dolorem eſſe, nec voluptatem; verum imperfecte, & inchoative, de utroque ſtatu participare. Enimvero materies *Ψαράδης* intra cutis poros aggeſta, & pluribus in locis continui ſolutiones faciens, verſus dolorem inclinat: attamen cum illa ſit volatica, mobilis, & verſus exitum properat, idcirco ſpiritus animales à fibris etiamſi divuſis non fugantur, cum moleſtiæ ſenſu retro vertuntur; verum è contra, quaſi humore inſecto ſe potiores, eique eſcijiendo pares ſentirent, intra fibras cutaneas denſius, ſed inordinatim agglomerati, eas varie convellunt, deducunt, quo citius materiem morbiſicam excutiant, & foras depellant. Quapropter quatenus ſpiritus animales minime fugati, aut repulſi, ſed extrorſum conglobatim in tactus organa confluentes, ibidem *ἀπέρτος* & tumultuarie ſe gerunt, atque fibras ſenſiles velut titillando, in leves ſpasmus cient, non voluptas, verum ſenſio moleſta, quæ item nec dolor eſt, ſed paſſio ab eo plane diverſa exoritur. Quamprimum autem tritando aut ſcalpendo, ſpirituum copix ubique circa ſenſorium aggregatæ melius diſponi, ac quaſi in ordinem redigi incipiunt, maxime exinde voluptatis perſenſio inducitur. Quare pruritus medius quidam inter doloris & voluptatis initia ſtatur, ſive ſpirituum ab illius rudimentis verſus hujus complementum tranſitus videtur. Verum à Phyſiologia hac parerga, ad pathologiam noſtram revertamur. Ex ſupra dictis facile erit morbi hujus differentias colligere.

XVI. Primo igitur Pſora quoad originem ſuam, aut per contagium accipitur, aut propter malam victus rationem, incendiculum & fomes ejus à chylo & ſanguine vitioſis communicatur, vel ob pædorem & tranſpirationis defectum in ipſa cute generatur: quibus addere licet, infantes quandoque hanc labem à parentibus hereditario contractam nanciſci.

XVII. Secundo eruptiones cutaneæ quoad formam ſuam, juxta diverſimodas affectorum conſtitutiones variant: nam in quibuſdam temperamenti ſiccioris bilioli, aut melancholici, ſcabies tantum ſicca, & quatenus ob ſeri defectum minus evaporat, cum pruritu non adeo moleſto excitatur; in aliis vero temperamento humidiori, & ſanguine impuriore præditis, exanthemata plurima ichore imbuta, & ſumme prurientia, ad ſcalpendum valde irritant, & propter ulcera inde concitata, pruritus ſubinde in dolorem commutatur.

XVIII. Quoad *prognofin*, licet hic morbus ex ſe nunquam exitialis, aut valde periculofus, & curata ſemper facilis exiſtit: attamen læpe malum

eventum habet: in quantum sc. diu continuatus, & sanguinem & liquorem nerveum summe depravat, atque ab eo confestim sanato, propter materiam, dum poris excutitur, intus susceptam, præcordiis & cerebro, aliisve partibus nobilibus labe perniciofa inferitur.

XIX. Maximum à scabie periculum pueris & cachecticis imminet; utpote in quibus utrisque, labe ab humore cutaneo partibus nobilibus facilius imprimitur, quæ deinceps cum lues exterior $\Psi\omega\rho\acute{\alpha}\delta\eta\varsigma$ deletur, intus manens, non nisi larga pharmacia, (cujus neuter capax aut patiens est) penitus expugnari potest; quapropter tales omni cura & diligentia adhibita, à scabie tanquam à pestis contagio præservari debent.

XX. Circa scabiei sive Pforæ curationem duæ occurrunt primariæ indicationes, ac utraque duplex, viz. prima curatoria hæc duo respicit, ut humor glandulosus (fermento ejus corruptivo penitus extincto) ad debitam crasin reducat. Secundo dein, ut ipsius cutis pori & meatus, concretionibus ichorosis liberati, conformationem pristinam seu $\epsilon\upsilon\rho\sigma\sigma$ recuperent.

XXI. Indicatio secunda præservatoria hæc duo præcavet, sc. prima, ne Pforæ impuritates & miasmata corruptiva è cute (dum fermentum expurgatur) excussa, in sanguinem ac liquorem nerveum regurgitent, iisque non tantum dyscrasias, sed insuper (ut sæpe assolet) cerebro aut præcordiis noxam graviolem inferant. Secundo item navetur opera, ut humorum & partium nobilium labe à materie $\Psi\omega\rho\acute{\alpha}\delta\eta\varsigma$ prius contractæ, dum cutis vitia emendantur eradicari possint.

XXII. Omnes hæc medendi intentiones, per remedia tum interna, tum externa simul usurpata, una complicari, aut saltem intercalari debent; nempe ut materies morbifica oculis excussa, in nullas usquam latebras secedere, & delitescere queat, quin ex omni parte, intus & foras per medicamenta, impetita in totum amoveatur; itaque purgantia hanc medendi methodum inchoare semper & finire debent. Quanquam Helmontius pharmaciam catharticam cum magna pompa exagitat, & quasi triumphatam ducit, quia per se scabiem non curat, affirmare tamen licet, morbum hunc sine medicina ista, vix unquam facile, nunquam vero tuto sanari. Porro Phlebotomia, nisi aliquod contradicat, mox ab initio celebratur; insuper his alterantia quæ sanguinem purificant, & viscera corroborant, ac contra materiæ $\Psi\omega\rho\acute{\alpha}\delta\eta\varsigma$ incurfus muniunt, vices suas habeant; atque interea linimenta, aut Balnea, aut alius generis remedia Topica, & proprie cutaneæ adhibeantur: utpote sine quibus non tantum Cathartica, & Phlebotomia, sed & Diaphoretica, Diuretica, imo remedia quæcunque sanguinem ac humores evacuantia, aut alterantia, incassum cédunt. Medicamentorum cujusque generis modo recensitorum, formulas quasdam selectiores subdemus. Et primo ad Catharum rite moliendam, detur ab initio pharmacum purgans, aut emeticum; item, post Phlebotomiam (si opus fuerit) celebratam, Apozema, vel cerevisia cathartica, sumatur per vij. vel viij. dies.

Rec. Eleſtuarii Diacarthami Drach. iij. ſpec. Diacarthith cum Rhabarbaro Drach. j. cremoris Tartari, ſalis Abſinthii, ana Scrup. ſſ. Syrupi de Pomis purgant. q. ſ. f. bolus ſumend. cum regimine. Vel,

Rec. Sulphuris Antimonii gr. viij. Scammonii ſulphurati gr. viij. cremoris Tartari Scrup. ſſ. f. pulvis.

Rec. Radic. Polygodii qu. Lappathi acuti prepar. ana Unc. j. foliorum Senna Drach. x. Turbith, Agarici, Epithymi, ana Unc. j. ſem. Carthami Unc. ſſ. Santali citrini Drach. ij. ſem. Aniſi, Carvi, ana Drach. ij. intuſa & conuſa digerantur claufe & calide in Vini albi lib. iv. per xxx. horæ, liquor

liquor clarus effundatur, sine expressione, dosis Unc. vj. per se, vel cum cochl. j. Syrupi ex Epithymo. Vel.

Rec. Ingredientia prædicta, & coquantur in aq. font. lib. vj. ad medieta-tem, dein adde vini albi lib. j. & statim colesur, f. Apozema, detur eodem modo. Vel,

Rec. Radic. Polypodii qu. Laphathi acuti, ana Unc. iij. Senna opt. Unc. iv. Epithymi, Turbith, Mechoac. ana Unc. ij. Santali citrini Unc. j. Sem. Coriandri Drach. vj. f. a. præparentur, f. sacculus pro iv. congiis Cerevisiæ, post v. vel vj. dies hauriatur, & sumatur ad Unc. xij. plus, minus, omni mane per viij. vel x. dies.

Pro potu ordinario doliolum iv. congiorum impleatur cerevisia tenui, cui imponatur sacculus sequens.

Rec. Summitatum Tamarisci, Fumaria seccat. ana M. iv. radic. Laphathi acut. seccat. Unc. vj. corticis Solani lignosi Unc. ij. incisa & confusa, misce. Vel, sumatur Boheum ex decoct. Sarsaparil. Santalo, cum rasur. Eboris, C. cetr. vj, Liquiritiæ, &c.

XXIII. Ad remedia alterantia quod spectat, præter cerevisiam medica- tam pro potu ordinario, non multis aliis opus videtur, sed tantum ut recta victus ratio observetur, vitando cibos salitos & piperatos, pisces crustatos, aliosque muria conditos; etiam à vino, aquis ardentibus, cerevisia forti- ori, & à liquoribus quibusque sanguinem incitare nimis ac fermentare aptis temperetur. In psora contumaci & corpus cacochymicum occupante, expedit electuarium sequens cum aqua destillata bis in die exhibere.

Rec. Conserv. Fumaria, radic. Laphathi acuti, ana Unc. iij. Trochisc. de Rhabarbaro, specierum Diatrion santal. ana Drach. iss. salis Absinthii Drach. j. vitrioli Martis Serup. iv. cum s. q. syrupi è Cichoreo cum Kha- barbaro, f. Electuarium, dosis Drach. j. ad Drach. ij. bis in die superbiben- do aq. destillat. sequentis Unc. iij.

Rec. Summitatum Abietis M. vij. folior. Fumaria, Agrimonia, Elati- nes, Epatica, Becabung. ana M. iv. radic. Laphathi acuti lib. ij. corticis Sam- buci, M. ij. cortices exteriores vj. Aurantiarum. Incisis, & confusis affunde seri lactis cum cerevisia media facti lib. viij. destil. organis communibus, li- quor totus misceatur.

XXIV. Unguenta cuti illinenda communissime, & efficacissime, præ scabie curanda præscribi solent; attamen quæ aliis plerisque tumoribus, aut ulceribus adhibentur, minime hic juvant; verum Sulphur, ejusque præparata, in hoc morbo virtutem quandam specificam habere videntur, adeo ut linimenta fere omnia $\Psi\omega\rho\omega\delta\eta$ ingrediuntur, & totius composi- tionis basis sunt. Receptum apud vulgus maxime tritum est hoc.

Rec. Pulveris, aut flor. Sulphuris, Unc. ss. Butyri non salisi Unc. iv. Zin- zib. pulv. Drach. ss. f. linimentum.

Paulo elegantius, etsi non multum efficacius ad hunc modum præscri- bitur.

Rec. Unguenti rosacci Unc. iv. Sulph. vivi pul. Unc. ss. olei Tartari per deliquium q. s. f. linimentum, cui odoris gratia adde olei Rhodii Serup. j.

Si quando sulphuris energia aliorum adjectorum virtute corroborari, aut intendi debet.

Rec.

Rec. Unguenti emulati ſine mercurio Unc. iv. pul. Sulphuris Unc. ſſ. olei Tartari per deliquitum q. ſ. In eundem ſinem unguent. ex radic. Oxylapathi in butyro, vel oleo, cum vino albo ad vini conſumptionem coctis, cum ſulphure & oleo Tartari componitur. Porro unguenta iſta interdum per ſe, curioſioribus tetrum ſulphuris odorem abhorrentibus, ſæpe cum fructu uſurpantur.

XXV. Tertium linimenti $\alpha\pi\psi\omega\rho\acute{\alpha}\delta\epsilon\varsigma$ genus ſit ex Mercurio, nullæ præterea ſulphuris, aut vegetabilium ſarellitio indigens. Quin ex ſe hoc nimis efficax, non toti corpori, ſed brachiorum, & crurum ſolummodo juncturis applicari, aut cingulo incluſum circa lumbos geſtari ſolet: ita namque de ſcabie curanda ſpes fere nunquam deſicit. Attamen periculum eſt ne praxis hæc (uti ſæpe aſſolet) ſymptomata mala, & pernicioſa inducat. E litu Mercurialis ſalivatio frequenter, quandoque item ſcotomia, vel affectus ſoporofus, aut convulſivi ſuccedunt. Porro nonnunquam Pharmacæ virus intra præcordia, aut viſcera, horrendos *Aſthmatis*, *leiporhymidis*, aut *dyſenteria* affectus producit.

Unguenti Mercurialis ad pruritus formula vulgaris, & maxime uſitatu hæc eſt.

Rec. Hydrargyri cum acido in minutius reducti ac (ut dici ſolet) extincti Unc. ſſ. pinguedinis porcini recentis Unc. vj. incorporentur optime, diu ſerenda in Mortario lapideo, aut vitreo.

XXVI. Nec tantum ſub forma linimenti, ſed & pluribus aliis modis prædicta medicamenta uſurpari ſolent. Nam Cinnabaris (quod ex Mercurio cum ſulphure paratur) carbonibus injecti fumus ore exceptus, aut corporis ſuperficiem feriens, Pſoram curat. Aq. Mercurialis cosmetica ſuperius deſcripta ſubduplo imbecillior, ſi cuti in locis maxime ulceratis cum petia applicatur, ſcabiem omnem tollit. Attamen horum uſus non uſque adeo tutus eſt, ut paſſim omnibus adhibeantur.

XXVII. Ex ſulphure, ac vegetabilibus, vel ſeorſim utriſque, ſc. per ſe vel conjunctim, aqua incoctis balnea parantur, quæ non lavacri communis ritu, cutis tantum ſordes eluendo, ſed & fermentum ejus deſtruendo, morbum hunc ſanant. Inſuper his, reſtat adhuc alius facilior, & multo elegantior pruritus ſanandi modus, nempe ut camiſſa aquæ fontanæ cum ſulphure pulverifato incocta, & per ſolem, vel ignem exiccata, ſuper nudum corpus per quatuor vel quinque dies geſtetur; ita namque morbus iſte ſine balneatione, aut litu ſqualore, aut malo odore, curari ſolet.

XXVIII. Quod ſi horum *Ætiologia* inquiretur, & imprimis quare ſulphur adeo ſpecificum Pſoræ Antidotum ſit, ut pauperes & plebei (quibus alia pharmacæ utendi de eſt copia) contra affectum iſtum tantummodo ſulphuris pulverem cum lacte intus ſumunt, & cum butyro exterius adhibent, dico hujus rationem ſuperius, ubi ſulphuris virtutem erga pulmones Baſſamicam explicavimus, ex parte oſtendi. Illud nimirum in utroque caſu prodeſt, quatenus ſanguinis & humorum aciditates, ac aſperitates quaſvis exoticas, & corruptivas deſtruit, ac unicuique latici indolem benignam, ſc. mollem & quaſi oleoſam reſtituit: atque ita ſulphuris particulæ quoquo modo exterius applicatæ, cutis poros facile ſubeunt, atque intus admiſſæ protenus in ichorem ulcerofum illic ſcatentem agunt, ſales inibi præpollentes mortificant, & latici curaneo naturam Baſſamicam, deinceps ut bene congruat cum ſanguine & ſero continue affluſis, conciliant.

XXIX. Quoad *Mercurium*, nihil mirum est si medicamina ex eo parata, cutis loca, ubicunque applicantur, ψωρώδη persanant; siquidem hac applicatione exanthemata, & ulcera quævis cacoethea, sc. venerea, & scorbutica quæque perdomari solent. Porro nec res stupenda est, quod Pharmaca hæc privatis quibusdam locis adhibita, dummodo salivationem efficiant, pruritus universalem curant; at vero quod sine sputo talem effectum producant, uti cum zona hydrargyrum includens circa lumbos gestata totius corporis scabiem tollit, idque interdum sine ulla evacuatione sensibili, aut noxa exinde concitata, hujus inquam ratio non ita facile patet.

XXX. Attamen pro hujus solutione; dicendum videtur Mercurii particulas, fermenti cujusvis ψωρώδης extinctivas, cum privata cuipiam parti applicantur, illico istius loci scabiem tollere; easque insuper à sanguine venoso susceptas, per totam hujus massam diffundi, & paulo postea per sanguinem arteriosum, non solum in eundem ubi suscipiantur locum regeri, sed quaquaversus extorsum latas, ubique in totius corporis cute deponi, ibidemque scabiei miasma quodvis destruere: dein si forsan contigerit particulas hæc Mercuriales, post medelam peractam, rursus omnes cute evaporari, nulla deinceps salivatio, aliudque incommodum sequentur.

SECT. III. CAP. VII.

De Impetigine, sive Lepra Græcorum.

POst *Scabiem* cum *pruritu*, agendum sequitur de affectu alio, huic ob pustularum eruptiones nonnihil affini, qui communiter *Impetigo*, à quibusdam *lichen* & *vitiligo*, atque ab aliis *Lepra Græcorum* appellatur. Hic uti diversa sortitur nomina, ita eadem ab Authoribus varie applicantur, & ab his morbi speciem unam, & ab illis aliam designare perhibentur. Quare cum affectus hujus appellationes varie confundantur, & forsitan quoad naturam & rationem ejus formalem in diversis regionibus diversimode habuerit, neque profus idem sit in nostro hoc seculo ac fuit olim: ideo non ex libris, sed ex propria *Ægrotantium* observatione, morbum hunc describere satagam.

II. *Impetigo* ad hunc modum exoriri, & afficere solet, viz. imprimis papillæ sive pustulæ rubræ, modo singulares, modo plures simul congestæ, in variis corporis partibus, præsertim vero in brachiis aut cruribus excitantur; quibus singulis (morbo incrementum sumente) undique novæ adjunguntur, & brevi ejusmodi molecularum plures velut aggeries, sive corymbi sunt. Etenim papillæ juxta unamquamque stirpem, primo indies erumpentes, & latius usque serpentes, sese in orbem diffundunt, adeoque exanthematum aggeries quasque ampliari faciunt. Cujusque harum superficies, aspera & nonnihil albida, & squamosa apparet, unde, si scalpatur, squamæ decidunt, & ichor sæpe tenuis exudat, qui tamen mox exioccatus, in squamam rursus crustaceam indurefcit.

III. Hi papillarum corymbi primo exigui, & pauciores existunt; in brachio, aut crure, aliove membro singulari, tres forsitan, aut quatuor ad magnitudinem denarii, aut semidrachmæ apparent: postea vero, si morbus crescere sinatur, crebriores ubique erumpunt, quæ quidem, quoad areas sensim auctæ, postea coronam argenteam æquant aut superant, verum non semper rotundæ, aut figuræ regularis, sed variiformes existunt. Porro in hoc statu non sistitur, sed affectus nisi per medicinam cohibeatur, in pluribus usque locis ebulliens, & latius ubique serpens, tandem haud solum membra integra, sed & totum corpus vitilagine leprosa obducit; atque hanc *Impetiginis* speciem, sive gradum potius summum, veteres propter efferationem ejus *αγρια* appellarunt, & plerumque incurabilem censuerunt.

IV. Hinc morbi hujus differentia præcipua innotescunt; & imprimis, quoad morem ejus plus aut minus malignum, distinguitur juxta quod propius ad scabiei, aut *Lepræ* naturam accedit, vel statu medio se habeat. Insuper notare est, affectum hunc quandoque membra quædam singularia, uti brachia forsitan, aut crura, corporis reliqui partibus intactis, infestare; interdum vero in iis omnibus simul incipere, & ubique sparsim papillas, aut earum corymbos excitare. Porro hujusmodi eruptiones in quibusdam temporariæ, adeoque diversimodæ existunt; namque in his fere tantum in hyeme infestant, circa ætatem evanescentes, item è contra in aliis quasi *Strumam* horreant, hirundinis adventum & exitum observare solent: in aliis vero plerisque hic morbus continuus, nullam remissionem, vel mediocritatem habet.

V. Porro *impetiginem*, à morbis aliis affinis, atque imprimis à scabie, & *lepra* distinguere oportet. A priori differt, quoad pustularum formas: namque

namque in Psora ubique fere singulares, & spatii licet exiguis, ab invicem remotæ existunt; hic plures conglobatim, & quasi per racemos magnis intervallis se junctos erumpunt. Verum inter hos affectus, discrimen maximum inde nascitur, quod scabies per contagium facillime & vix aliter exoriri aut propagari solet: impetiginis vero infectio tam rara aut nulla est, ut miasma à viro in uxorem, aut ab hac in illum assidue concumbentibus, minime transeat.

VI. Hic morbus etiam à lepra discriminatur, tum quoad eruptionis formam, tum respectu contagii, quod in hac pariter activum est, ac in Psora; ipsaque *ἰζάνησις* multo immanior, & horrenda est, viz. crustacea, & squamosa, ubique continua, & per totum corpus diffusa.

VII. Hinc constat impetiginis causam materialem, non esse humorem mere cutaneum, propter miasma ab extris susceptum, aut ob alias occasiones depravatum & à crasi sua degenerem; quia nimirum, non uti in Psora per contagium facile aliis communicatur, neque statim per totum corpus dispergitur. At vero pustulæ circa morbi initia primo erumpentes, inde procedere videntur, quod in massa sanguinea concreciones quædam acido-salinæ (instar Tartari in vino) contingunt, quæ cum subigi, aut rursus dissolvi nequeant, hic in cutim, quemadmodum in dolii parietes, depelluntur. Hujusmodi concreciones donec parvæ ac pauciores fuerint, in membro forsan uno, aut altero, perque unicum aut alterum forsan arteriæ ramum in cutim convehuntur; dein quatenus natura, eundem quem cœpit, excretionis modum continuare solet, materies per eadem vasâ ad eisdem ubique nidos advectâ, juxta pustulas primas, aliarum circumcirca confitarum aggeries facit; postea vero cum sanguinis dyscrasia indies aucta, materies ista Tartarea intra massam ejus uberius progignitur, plures ejus portiones per arterias alias, & subinde alias exterius convehuntur; & propterea pustulæ etiam plures, tum in iisdem, tum in aliis membris erumpunt, quas nova materies per easdem arterias continue accedens, & juxta posita, pustularum aliarum adjectione indies ampliat ac undique dilatat; & demum si hujusmodi sanguinis Tartarus in immensum accrescat, per plurimas, aut simul omnes arterias extra delatus, in cutæ defigetur, & processu temporis superficiem ejus omnem incrustatione squamosa, aut plane leprosa obducat: atque tunc humor ipse cutaneus per totum corruptus, in morbi partes cedit; namque hic sanguinem & humores, dum inter circulandum pertranseunt, magis inquinando, seu potius venenando, materiæ morbificæ penum augeri faciet; quin etiam effluvia *ζυμώδη*, sive corruptiva à se dimittens, ejusdem morbi contagium aliis tradet.

VIII. Itaque affectus hujusce *causæ* tum *procatartica*, tum *conjuncta*, in eo consistunt, quod imprimis absque ullo cutis vitio, sanguinem particulis salinis diversimodi status ac indolis saturari contingit; (in cujus diatheos causas *αἰτιολογίας*, mox inquiretur) atqui salia ista præfertim ubi fixa ac acida præpollent, (uti eorum mos est) se mutuoprehendunt, adeoque in coagula quasi Tartarea concresecunt; quæ portiones in sanguinem protrusæ, papillarum eruptiones, quasi totidem morbi hujus nidos inchoant; dein illæ sensim juxta materiæ supplementa tum numero, tum magnitudine indies auctæ, morbi hujus initium, incrementum, & *ἀκμὴν* producent.

IX. Ad causas *αἰτιολογίας*, & evidentes quod spectat, duo sunt præcipua occasionum genera, à quibus hic affectus plerumque originem sumit, sc. mala victus ratio, & morborum aliorum, uti imprimis *scorbuti* ac *luis venereæ* male aut minime curatorum miasmata in corpore relicta. Singulorum ex his rationes paulo expendamus.

X. Quoad

X. Quoad prius, præter communes circa diætam inordinationes, quibus nonnulli carniū salutarum, & dein sole, aut fumo induratarum esui, simulque vinorum acidorum potui nimis dediti, hunc morbum facile contrahunt: insuper vulgaris observatio est, plures in eum à carnis porcinae, & piscium præcipue crustatorum comestione nimis crebra, aut assidua disponi. Prioris instantia satis notabilis est, quod potissimum in morbi hujus prophylaxin, cibus iste Judæis interdicebatur: dein alterius exemplum est, quod olim in Anglia Cornubienses, oram fere undique maritimam incolentes, quatenus ex iis pauperiores fere tantum piscibus vescerentur, affectibus leprosis plurimum obnoxii fiebant; in tantum ut propter horum sublevamen, multa in ea regione Nosocomia conderentur. Horum rationes ut paucis innuam, opinari subest utrumque cibum, sive qua rancidus, sive alias improporionatus, sanguini nostro particulas non rite miscibiles, aut facile domabiles convehere; quibus ita heterogeneis, & dein longo talis diætæ usu in magna copia aggestis, particulae ejusque generis salinae se facile associant, adeoque coagula Tartarea in cutim exterminanda, & affectus impetiginosi, aut leprosi seminia constituunt.

XI. Attamen uberrima ejus seges, à scorbuti ac luis venereæ misasmatis in corpore relictis, & demum quoad salium ac sulphuris eferatorum combinationes ad ἀρρώστιας evectis progignitur. Morbi prioris, & speciatim symptomatis prædicti eidem ἐπιπροσβολῶν, rationes a libi explicavimus, quæ ad hypothesin modo propositam accommodatæ magis elucescunt. Atque luis venereæ inveteratæ, imò interdum curari visæ, ita passim accidit ejusmodi eruptiones pustulosas supervenire, ut nullus fere his affectus, morbi istius pudendi suspitione careat; saltem medici, quoties in tali casu consulitur, prima statim quaestio est, annon patiens iste labem veneream aliquando prius contraxerit? Enimvero sanguinis corruptelæ, postquam diutina mora heterogeneæ profusus, ac indomabiles sunt, tandem particulas salinas sibi consciscunt, quibuscum in coagula ejusmodi Tartarea concretescentes, ac in cutim protrusæ, exanthemata impetiginosa producant.

XII. Quoad prognosin hic morbus, etsi mortem, aut imminens periculum raro minatur, tamen postquam radices altius egit, curatio ejus perdifficilis aut nulla est. Impetigo primo incipiens, atque pustulas earumque aggeries, in membro forsan uno aut altero pauciores excitans, quandoque Therapeiam, sed vix sine Pharmacia efficaciori procurandam admittit. Sin morbus eo processerit, ut papillarum corymbi crebri, ac lati in toto corpore ipsarum appareant, tunc parva remedia nihil efficiunt, atque magna utcumque sedulo observata curationem non facile perficiunt, Quod si morbus invitis quibusque remediis, indies in pejus evectus, tandem in affectionem quasi leprosam accrescet, ponunciat Celsus hanc curari non posse, ideoque ab ea abstinendum esse.

XIII. Circa Impetiginis Therapeiam duæ sunt primariae Indicationes, scilicet præservatoria, quæ morbi causam, & curatoria, quæ symptoma, viz. eruptionem pustulosam respicit. Vitalis in hoc casu nisi plane deplorato, ubi somnus ac vires deficiunt, raro locum habet. Medendi methodus semper incipere debet ab Indicatione præservatoria, quæ morbi causas per remedia interna amovendas procurat, secus enim exteriora fere nunquam (uti in Psora) cum fructu adhibentur; attamen præscissis intra sanguinem morbi radicibus, efflorescentiæ cutaneæ cito emarcescunt: propter istas vero tollendas, alia procedendum erit ratione quando Impetigo per se incipit, nonnihil diversa quando scorbuto inveterato, aut Luit venereæ male aut minime curatæ supervenit; singulos hosce casus seorsim & distincte perpendemus.

Nota

XIV. Quando igitur hic Affectus simplex, & primarius, item adhuc recens fuerit, causæ evidentes & externæ amoveantur, mala victus ratio, & aeris insalubritas emendentur; itaque cibis salioribus, & porcorum aut piscium carnibus dudum, ac nimis assueti, ad diætam *ὀχυρῶν* & *ὀνεπίων* transeant; porro oram maritimam, aut loca paludosa incolentes, auram deinceps sicciorem, & apricam hauriant; interea non minor potus ratio habeatur, vitando cervisiam crassioram, & sæculentioram, atque vina tenuiora, & acida, Tartaro nimis referta; demum caveatur ne potus vel edulia parentur ex aquis mineralibus lapidescere aptis.

XV. 2. Respectu causæ conjunctæ, & procatacticae, duæ sunt præcipuæ medendi intentiones; nempe ut viscerum, & humorum impuritates cito expurgentur; item ut sanguinis, & liquoris nervi dyscrasie acidofalinæ, (quo minus in iis materies Tartarea progignatur) in melius reducantur; propter quos fines, medicamenta tum evacuantia diverſi generis, tum alterantia præscribi solent. Attamen quia non omnia, sed remedia fere tantum magna hic conveniunt, ideo quæ potissimum in usu & maxime proficua deprehenduntur, sunt Cathartica, Phlebotomia, serum lactis, acedula chalybeata, herbarum expressiones succulenta, decoctum ex lignis, medicamenta chalybeata, & salvatio; cujusque horum formulas quasdam, ac utendi modos subdemus.

XVI. Imprimis itaque purgatione universali, Phlebotomia, (quemadmodum in Psoræ Therapeia) celebratis, infusio sive Tinctura Cathartica sequens instituat, cujus dosis Unc. vi. ad viij. intra vi. vel vii. dies repetenda.

Rec. Radic. Oxylapathi secat. Polypodii qu. ana Unc. ss. Sennæ Drach. x. Epithymi Drach. vj. Rhabarb. Mechoac. ana Unc. ss. Santali citrini Drach. ij. Spica celtica Drach. ß. salis Tartari Drach. iij. ponantur in vitro cum Vini albi lib. iij. Aq. florum Sambuci lib. j. stent clausæ in frigido per dies iij. dein in usum depromantur effundendo quotidie q. s. liquoris clari.

XVII. Secundo ad sanguinem edulcorandum, ejusque sales eluendos, serum lactis simplex, vel cum Fumaria, Cichoraceis, & Oxylapatho infusus bibatur omni mane ad lib. ij. vel iij. per dies xx. vel xxx. si stomacho congruet; simulque vesperi & mane primo sumatur dosis Electuarii sequentis.

Rec. Conserv. radic. Lapathi acuti Unc. vj. Oculor. Canteri, Coralli præpar. ana Drach. ij. Eboris Drach. j. pul. ligni Aloes, santal. Citrini, ana Drach. iij. Salis prunel. Drach. ij. vitrioli Martis Drach. iij. Syrup. è succo Lujula q. s. f. Electuarium, dosis Drach. ij.

XVIII. Tertio propter eandem rationem, qua serum lactis, etiam Acidulæ ferratæ, contra hunc morbum præscribuntur, non raro insigniter juvant: quippe cum cætera quævis medicamenta incassum cessere, cum his solis impetiginem gravem, & pene leprosam aliquoties curavi. Porro his etiam majoris efficacæ gratia, salis prunel. aut vitrioli Martis, aut Electuarii modo descripti usus commode adjungatur.

XIX. Quarto in quibusdam sero nimio, & constitutione aquosiori præditis, ubi seri lactis, aut acidularum potus minus convenit, nonnunquam expedit decoctum ex lignis horis medicis, ac insuper pro potu ordinario constanter sumi.

Rec. Ras. ligni Salicis, lib. s. radic. Sarsaparil. Unc. viij. Santal. albi, ligni Lentisim. ana Unc. ij. rasur. Eboris, C. Cervi, ana Drach. vj. rasur. Stanni,

Stanni, Animonii crudi, ana Unc. iv. in petia ligat. Liquiritia Unc. j. s. a. infund. & coquantur in aq. fontan. lib. xvj. ad medietatem, colatura servetur ad usum.

XX. Quinto *Medicamenta Chalybeata*, quoniam inter remedia præstantiora passim habentur, raro in hoc morbo omitti, quamvis non sæpius cum fructu exhiberi solent: pleraque enim ferri Præparata, in quibus particule sulphureæ præpollent, quatenus sanguinem fermentant, inque effervescentias ἐκκρίσις cient, eruptiones impetiginosas augeri potius quam diminui faciunt; attamen sal, syrupus, Tinctura & infusiones vitriolicæ, quatenus sanguinem figunt, & salium efferationes nonnihil cohibent, mendum intentioni modo propositæ satis apte quadrant; sed potentia minores contra morbum adeo Herculeum minime valent.

XXI. Quamobrem, sexto, his & plerisque aliis remediis nihil juvantibus, multi *Salivationem* quasi Athletam fortissimum, ac tanto hosti unice parem commendant. Attamen prægrandi huic expectationi eventus non semper respondet, fateor enim me hoc remedium in quatuor personis impetigine graviori, & medicamentis aliis obstinata laborantibus, sine commodo expertum fuisse. Quidam ex his inunctionem ex hydrargyrol, alii que per catapotia ex præcipitato solari, in sputationem copiosissimam, quam per xx. circiter dies pertulerunt, ciebantur; quo temporis spatio elapso, eruptiones omnes squamosæ, & papillarum Corymbi evanuerunt; nihilominus ad Therapeiam confirmandam potus diæticus ex decocto farfæ cum crebra sudatione subtus cratem & debita purgatione interjecta institutus, per mensem continuabatur: attamen hoc cursu finito, cum nulla tunc impetiginis vestigia relinqui viderentur, inter mensem alterum, nova ejusdem morbi seges pullulare incipiens, brevi tempore ad solitam maturitatem accrevit. Porro cum unus ex iis hanc medicinam repetere, atque alter post duas morbi recidivas, eam vice tertia experiri voluit, uterque demum post immanes tot ærumnarum perperationes, de curationis spe decidit: unde constat luem venerem, quamvis summe malignam, atque ulcera fœdissima & Cacoetha carnes ac ossa depauperantem, multo facilius, & certius quam Impetiginem sanari posse.

XXII. Cujus ratio si inquiratur, obvium erit concipere, posterioris hujus Affectus causam, in miasmare maligno, & prorsus heterogeneo, sanguinem & liquorem nervosum ad tempus quoddam inficiente, & quasi venenante, eorundem vero crases non prorsus evertere, aut quoad futurum penitus depravante, consistere; quapropter à salivatione, aut diætâ sudorifica, virus illud totum extirpantibus, atque superfite dein genuina sanguinis & humorum indole, cura peragitur: verum in Impetigine graviori sanguinis particule elementares, & primitus constitutive corrumpuntur, adeo ut nisi harum crasis, & legitima diathesis restituantur, evacuationes quæcunque, atque materie malignæ venenosæ, aut heterogenæ cujuspiam expurgationes, ut ut copiosæ, & eradicativæ, parum aut nihil efficiant. Quare non immerito plerique olim celebres medici, morbum hunc confirmatum, ac ad lepræ consinia evectum, vix ac ne vix curabilem censuerunt.

XXIII. 2. Hunc morbum scorbuto inveterato supervenientem eventus nequicquam melior attendit; forsitan hinc medendi intentiones paulo certiores eliciantur, quando hic affectus, istius basis sive radix supponitur; nempe ut Indicatione Therapeutica primaria inde sumta, remediis antiscorbuticis potissimum insistatur; verum hujus generis acria, & calidiora, uti *Cochlearia, Nasturtia, Raphanus silvestris, Piperis*, aliaque sanguinem nimis incitantia, quatenus crasin ejus plus dissolvunt, & coagula Tartarea

ad cutim uberius propellunt, semper noxæ potius, quam emolumento esse deprehenduntur; atque ob hanc rationem *Thermarum usus*, sive *balneatio* in aquis calidis, quæ siquidem per diaphoresin copiosissimam totius corporis humores evacuat, atque cutis poros absterget, ac summe mundificat, in hoc morbo valde proficua videatur, sæpissime in tantum à juvenando abest, ut eruptiones exinde plurimum auferri, & exasperari soleant; novi enim plures haud graviter impetiginosos, Bathoniam nostram ad Balneandum in aquis calidis profectos, inde prorsus leprosos rediisse. Quapropter, si quando hic affectus symptoma scorbuto *επιγλυκισμο* existit, acrioribus, & elasticis quibusque vitatis, temperatoria solum, atque *sale nitroso*, aut *viriolico*, aut *volatili* prædita exhibeantur. Cujusque horum generis species & formulas quasdam proponemus. *Sale nitroso* imprimis præpollent *Crystallum minerale*, herbarum quarundam succi, vel decocta, & *acidula* quaedam purgantes.

Rec. *Crystalli mineralis*, sive *niri summe purificat.* Unc. j. *floriam salis Armoniaci* Drach. j. simul terantur in mortario vitreo, detur ad Drach. j. ter aut quater spatio xxiv. horarum.

Rec. *Folior.* Sedi majoris *M. ij.* contusa coq. in lactis recentis lib. iij. donec in serum, & coagulum vertatur, colatura facta, liquor clarus sumatur ad lib. j. bis in die.

Rec. *Foliorum Taraxaci M. vj.* in massam contusa ponantur in olla fictili vitreata cum operculo, qua clibano post panes extractos indita, stet per horas vj. vel viij. dein massa in colum effusa, liquor clarus effluat, cujus dosis Unc. xv. ad vj. ter aut sæpius in die.

XXIV. Fructus Cucumeris virtute nitrosa præditus, & per experientiam contra hunc morbum utilis probatur; quare loco Acetarii, ubertim & sæpe comedatur; porro tres aut quatuor eorum in taleolas incisi, aquæ fontanæ lib. iij. per noctem claustris infundantur; liquori claro effuso, adde salis prunel. Drach. ij. vel iij. dosis lib. st. ter aut sæpius in die. In eundem usum etiam decocta ex foliis, una cum fructibus in aq. fontan. facta, conveniunt.

XXV. Acidula sive aquæ quædam minerales Catharticæ, cujusmodi imprimis sunt istæ de *North-Hall*, Analyti per evaporationem facta, saltem nitrosum quo imbuuntur manifesto referunt, earumque potum per plures dies ad iv. circiter libras assiduum, contra impetiginem leviozem juvenare, aliquoties comprobavi.

XXVI. 2. At vero Acidulas sale viriolico præditas, cujusmodi sunt *Spadenses*, atque nostrates *Tunbrigen ses*, tum *Astropenses*, istis nitrosis, imo & quibusq; aliis medicamentis longe præstare, & pro curanda impetigine plus valere, superius innui. Quibus, his utendi non datur opportunitas, aquas communes chalybe nostro imprægnatas, adeoque acidulas istas exactissime referentes, bono cum successu, contra hunc morbum propinare soleo. Propter sales minerales, aut saltem ob particulas in iis mercuriales, usu venit, quod *Stannum* & *Antimonium* pro curanda Impetigine à multis prædicantur, & cum aliis remediis præscribi solent. *Rasura stanni*, & *pulvis Antimonii* crudi in cerevisia pro potu ordinario infundantur: item decocta ex *sarsa* cum lignis contra hunc affectum instituta ingrediuntur.

XXVII. *Salis volatilis*, pro Impetigine graviore, imo plane leprosa curanda, virtutem insignem satis commendat *viperæ*, ejusque præparatorum usus. Hoc morbi istius Antidotum, experimento casuali primo inventum fertur, quatenus nempe (uti Galenus refert) potus è lagena cui vipera imponebatur, ad quendam Elephantiasis laborantem, venenandum, ipsumque adeo è miseria sua liberandum datus, protinus in remedium cessit, & affe-

Etum neci destinatum, à morbo insanabili viso expedit. Huc etiam refertur Analogia, ab animalis hujus natura desumpta, unde colligitur ipsum in hoc morbo juvare: quandoquidem enim *viperæ* exuviam suam squamosam quotannis deponit, ideo putaretur quispiam, particulas ejus ad excutiendam leprosi pelliculam crustaceam valere; verum his ut non multum tribuamus, quandoquidem ex crebra observatione constat remedia viperina in impetigine ac lepra prodesse, certe juveninis ratio salis volatilis, quo plurimo hoc animal præditum est, ascribi debet. Hujus enim particula, salia fixa, & acida in affectorum sanguine præpollentia destrunt, eorumque combinationes dissolvunt; attamen *Sal*, *Spiritus ac oleum* è viperis chymice extracta, ob particulas quas ab igne extrahunt empyreumaticas, & summe elasticas, in hoc morbo minime conveniunt, uti etiam nec *Spiritus*, aut *sal volatilis*, *C. Cervi*, *fuliginis*, *sanguinis*, aliique consimiles *Armoniaci*; quia nempe sanguinem & humores supra modum exigitando, eorum crases plus dissolvi, & corruptelas uberius in cutim propelli faciunt. Quare simpliciora *viperarum præparata*, uti *juscula* ex earum carnibus *Aquæ incoctis*; *porus* earundem infusionibus, aut incoctionibus imprægnati, atque pulveres ex iis siccatis & tritis confecti, contra hunc morbum utilius præscribuntur. Porro non tantum *viperarum*, sed alius generis *Anguium* ovipararum carnes elixæ, & loco cibi ordinarii comestæ, opem sæpe egregiam præstant.

XXVIII. 3. *Impetigo*, sive papillarum eruptiones squamosæ, & in figuras velut corymbeas efformatæ, *luis venereæ* inveteratæ, adeo frequens, & familiare symptoma est, ut quosvis affectione ista laborantes, annon aliud istius malignitatis cuius conscii sunt lateat, imprimis interrogemus; atque ita rem habere si deprehenditur, statim *specificis* contra hunc morbum quibusque ac *Antiscorbuticis* omissis, protenus ad *decocta ex lignis*, iisque parum, aut minime juvantibus, ad medicamenta ex *hydrargyro* deveniendum erit. Et quidem hac methodo, plures pro impetiginolis, & leprosis habitos, cumque aliis remediis ad hos morbos appropriatis diu incassum tractatos, & misere divexatos, facile ac cito curavi: atque hanc impetiginis speciem, ad *luis venereæ*, cuius appendix est, *Pathologiam* referimus.

XXIX. *Indicatio secunda Curatoria*, morbum ipsum & symptoma primum, sc. Eruptiones squamosas, & pustularum corymbos respiciens, *remedia Topica* cuti exteriori, propter effectus hosce tollendos adhibenda præscribit: in quem finem *balnea* & *linimenta* imprimis conveniunt: quæ tamen nisi causa procatartica, viz. *sanguinis diathesis Tartarea* prius expurgetur, raro aut nunquam per se juvant.

XXX. Hujusmodi *Topicorum* farrago ingens, tum apud Authores medicos, tum apud empiricos, & agyras vulgo prostat: è quibus tamen universis, *Balnea* aut *linimenta* è *pice liquida* confecta, cæteris quibusque utriusque generis remediis longe præstant, revera ut illis unicus, nisi quod odorem valde tetrum emittunt, utendum fuerit; quapropter compositionum, & cum, & sine *pice liquida* formulas qualdam subdemus.

XXXI. Itaque pro *Balneis* usitatum est, *aquas doliis*, in quibus *pix liquida* includebatur, aliquandiu contentas, & infusione imprægnatas adhibere: Vel,

Rec. *Picis liquida* lib. ij. incorporetur cum cineribus albis & cribatis in massam crassiusculam, quæ coq. in aq. fontan. s. q. addendo folior. *Hedera terrestris*, *Fumariæ*, *Marrubii albi*, *radic. Lappathi acuti*, *Enula Campan. ana M. iv.* s. Balneum cum regimine usurpandum: vel parietur hujusmodi decoctum, sine *pice liquida*, pro impetiginosis odorem ejus horrentibus.

XXXII. *Balnea sulphurea, tum naturalia, tum artificialia minus convenire, imo priora sæpius officere, crebra experientia deprehenditur: quin etiam Balneatio quæcunque caute admodum adhiberi debet: nam quatenus administratio hæc sanguinem exagitat & effervescit, crasin ejus (ut modo dictum est) plus dissolvere, & corruptelas in cutim uberius suffundere periclitatur.*

XXXIII. 2. *Linimenta quorum usus & tutior, & commodior est, triplicis sunt generis sive gradus, sc. lenia, mediocria, & fortissima. Cujusque horum exemplar unum, aut alterum proponemus.*

1. *Primo igitur in Impetigine leviori, ubi eruptiones & papillarum corymbi pauciores, & perexigui sunt, commendatur saliva jejuna; item liquor ex lignis viridibus, dum uruntur exudans; item mera fricatio cum radicibus lapathi acuti contus. & aceto macerat. Vel,*

Rec. Olei Tartari per deliquium, olei Nucum, vel Amygdal. amararum per expressionem, ana p. s. f. linimentum locis affectis bis in die adhibendum.

2. *Secundi Generis linimenta, pix liquida ingredi, ac instar omnium haberi solet.*

Rec. Unguenti rosacei Unc. vj. Piceis liquida Unc. ij. simul liquefacta miscantur. Vel,

Rec, Portionem carnis Vervecina pinguiorem, qua frustis radice Lapathi acuti constat, & veru infixa, afficitur: atque interea, dum pice liquida sensim instillata continue imbuitur, utriusque deliquium, in vase supposito exceptum, pro unguento ad impetiginem præstantissimo servetur.

3. *Linimenta contra hunc affectum fortissima, sunt Mercurialia, quæ nimirum aut hydrargyro, aut præcipitato constant. Prioris formulæ, & compositio eadem sit, ac quæ supra contra scabiem præscribitur. Quoad alterum,*

Rec. Præcipitati albi Drach. iij. unguenti Rosacei Unc. iij. misce, pro litu partium maxime affectarum: horum usus in hoc morbo maxime suspectus esse debet: nam si forte sputatio cæditur, materię poris cutaneis impactæ saburra perquam immensa movebitur, quæ si tota confestim nimis versus ductus salivales irruens, circa gutturis partes aggeretur, suffocationis periculum incurretur.

XXXIV. *Ante aliquot annos Virgo illustris familiæ, temperamenti calidioris, utpote sanguine acriori & falso originaliter prædita, postquam Impetigini perdiu, fere usque ab Ephebis obnoxia degisset, circa pubertatem, graviori modo, eadem laborare cæpit; nam pustularum squamosarum Corymbi, non tantum brachia, & crura, aliasque corporis partis obrectas, ubique obfiderunt, sed etiam manus, & faciem, in tantum defædarunt, illam ut in publicum incedere, cumque aliis ordinis sui conversari puderet. Remedia minora fere innumera, sine ullo successu adhibebantur; Thermarum usu primo melius habere visa, exinde tandem deterior facta est. Acidulæ Astropentes, quæ nonnullos impetiginosos integre sanarunt, huic parum, aut nihil opis contulerunt. Quapropter cum methodus quæpiam ordinariæ minus effecisset, proposui demum ut salivationem, quasi remedium cæteris quibusque potentius ac (uti dicitur) ultimum, experiretur. Huic consilio cum & patiens, & parentes ejus facile consentirent, statim corpore per Catharsin, & Phlebotomiam rite præparato, juxta morem nostrum, exhibui pilulas ex præcipitato solari per duos dies, & post unius intervallum, à Pharmaco tertia vice repetito, sputatio copiosa & laudabilis*

lis inceptit, & sine malo quovis symptomate per mensem processit; cui tamen in debito tenore sustinendæ, artuum juncturis, & locis maxime affectis, modo his, modo illis, *litum subinde mercurialem* applicandum curavi. Ante cursum hunc finitum eruptiones omnes evanuerunt: nihilominus in medelæ confirmationem, simulque ob Hydrargyri extirpationem, mensem alterum purgationi, sudationi subtus cratim, & dietæ ex decocto *sarsæ, chinæ, &c.* impendebat; quo tempore perfecte sanari visa, ita per quadraginta circiter dies persistit. Dein vero, quamvis exactam victus rationem observaret, morbus idem repullulare cœpit, atque sensim accrescens, demum in statum uti prius *ἀγρίον* assurrexit. Hoc verum eventu confusus, suasi ut à fluxu menstruo, qui nondum eruptus brevi expectabatur, alterationem in melius speraret. Attamen post longam inde moram, *ἐκκρίσις* ista tandem eveniens, & deinceps regulariter habens, nullam morbi istius curam aut levamen, sed potius exacerbationem intulit. Quare iterum ad Pharmaciâ recursum habetur, atq; remedia diversimoda, cujusque fere generis tentantur: quæ cum omnia incassum fuerint, efflagitabant amici, ut salivationis cursum denuo subiret; viz. in hanc spem adducti, methodum istam, quæ imprimis pro tempore brevi curarat, secunda vice adhibitam, pro longiori saltem, aut forsân integre sanaturam. Itaque ex illorum votis, eodem sputationis, & sudationis cursu per bimestre spatium repetito, indeque pustulis, & eruptionibus squamosis ubique evanidis, puella insignis tunc denuo ad valetudinem recuperari videbatur. Verum intra sesquimensum, à medicina finita, papillæ earumque aggeries, sive Corymbi rursus apparent, atque sensim indies numero ac mole auctæ, tandem majorem quam antea totius corporis defedationem accivere: adeo morbus iste, Hydræ similis, post unum caput amputatum, cum septemplici reviviscit.

XXXV. Novi alium virum robustum, & habitu corporis Athletico præditum, qui postquam Impetigine per multos annos laborasset, morbo tandem ingravescente, ac ad statum *ἀγρίον* everso, per totum corpus vitiligine alba, & quasi leprosa obducebatur; ut unaquaque nocte, squamæ instar fursurum magna copia intra lectum deciduæ, in acervos colligi potuerint. Hæc curationis ergo, imprimis remedia cujusque fere generis ordinaria, sine ullo tamen fructu tentabat; deinde vero salivationem ex Mercurio leviozem expertus, nihil melius habuit; postmodum ea methodo repetita, à sputatione longa & graviore ad sanitatem restitui videbatur; verum intra tres menses, idem morbus repullulans, brevi ad pristinam feritatem pervenit; quinimo cum tertia vice molestissimum illud medelæ genus subiret, affectus iste pro tempore quodam abigi visus, redidit; & deinceps invitis tum hac, tum alia quacumque methodo, durante patientis vita, Tyrannidem suam exercuit. Non opus erit de *Lepra* hic quidquam disserere, quæ morbi prioris tantum gradus intensior, medelam fere nullam admittit. Quod spectat ad alios Tumores, eorumque sc. species multiplices, & cujusque illorum *Ætiologias* diversimodas, fateor me vix continere posse, quo minus in amœnissimum hunc speculationis campum descenderem. Verum hoc perinde *ἀλόγῳ* ac inlolens videatur, ac si quis longo cursu defatigatus, ac ad finem anhelans, ultra metam excurrans, illico stadium inchoaret novum.

INDEX

PRIMÆ PARTIS.

A.

A lexiteria sanguinis compagem nimis laxam, aut soluram re- stituunt.	Pag. 120
Eorum formulæ.	128
Antimonium crudum non vomitum ciet.	28
Antimonii vitrum, flores, crocus, sulphur.	29
Una cum præparationum eorum <i>Ætiologiis</i> .	30
Antimonium Diaphoreticum.	104
Cerussa ejus.	ibid.
Aptitudo ad captandum frigus.	110
Affectus hujus descriptio, instantia, & <i>Ætiologia</i> .	111
Ratio formalis, & causa ejus.	112
Curatio.	113
Arteriæ habent fibras musculares, & moventur sicut Cor.	132
Etiã spasmis afficiuntur.	ibid.
Arteriæ descriptio Anatomica.	138
Astringentia in Diabete parum juvant.	88
Aurum vitæ.	34

B.

B ellinus Renum ductus per quos serum secernitur primus notavit.	68
B ezoarticum minerale, ejusque <i>Ætiologia</i> .	103
Bilis in Dysenteria Londinensi rarius ejicitur.	58
Bovii Vomitorium, Hercules dictum.	34

C.

C ardiaca, & Alexiteria.	218
In sanguinem, & spiritus agunt, potius quam in Cor.	ibid.
Cardiaca sanguinis accensionem moderantur, aut augment.	119
Eorum formulæ.	127
Catharticos tres velut gradus.	46
Cathartica quomodo operantur intra ventriculum.	44
Quomodo intra duodenum, & tenuia intestina.	ibid.
Illorum actio in porum biliarium, ductum Pancreatis, Glandulas, & Arteriarum oscula.	45
Eorundem actio in sanguinem.	ibid.
Non per attractionem, aut electionem operantur.	46
Eorundem differentia, & rationes notantur.	47
Cathartici virtus à quibus particulis dependet.	49
Catharticorum species, & formulæ.	51
Raro è mineralibus, sæpissime è vegetabilibus desumuntur.	ibid.

INDEX

Præparatione chymica minime egent.	Pag. 52
Catharticorum formulæ sc. potiones, pilulæ, pulveres, boli, morsulæ, vina, &c.	53
Cervisiæ, & Vina medicata.	54
Coffee potus, ejusque effectus boni, & mali notantur.	163
Cordis Palpitatio quid sit.	129
Ejus descriptio & Ætiologia.	ibid.
Cynoglossus ejusque præparata.	160

D.

D iabetis descriptio ejusque Ætiologia.	81
Diabeten spasmodici affectus præcedunt, aut sequuntur.	83
Ab Hydrope quomodo differt.	84
Ejus causa, & symptomatum rationes.	ibid.
Diabete laborantium quare urinæ dulcescunt.	85
Morbi hujus curatio, cum medicamentorum formulis.	86
Curationis Historia.	ibid.
Diaphoresis nimia ac depravata.	108
Affectus hujus descriptio ac Ætiologia.	ibid. 109
Diaphoreticorum materies, & particulæ quales esse debent.	96, 97
Eorundem rationes, & operandi modus.	58
Diarrhœa symptomata.	67
Diuresis quomodo à Diaphoresi differt.	81
Diuresis nimia ejusque remedium.	164
Diureticorum distributio quoad fines, materiam, & formam.	74
Diversimoda existunt juxta quod pro basi habent salem volatilem, fixum, acidum, Alchalisatum, aut nitrosum,	75
Singulorum rationes traduntur.	76, 77
Dysenteria Londinensis, ejusque duæ species.	58
Sc. Aquosa, & cruenta.	ibid.
Prioris descriptio, causæ, & curatio.	58, 59
Medicamentorum formulæ.	ibid.
Morbi Ætiologia.	ibid.
Quare in Autumno desævit, & in hac urbe endemia est.	60
Ejus causæ remotiores.	ibid.
Dysenteria cruenta describitur.	61
Methodus medendi cum medicamentorum formulis proponitur.	62
Morbi Ætiologia.	63
Differentiæ ejus.	64
Indicationes curativæ.	ibid.
Curationum Historiæ.	64, 66

E.

E lectuaria purgantia.	54
Emetica stybiata quomodo operantur.	31
Emetica Mercurialia quomodo agunt in corpore nostro.	32
Epidemias ob quas causas, & occasiones excitari solet.	91
Experimenta de liquoribus chymicis sanguini calenti affusis.	71
Extracta cathartica resinosa quomodo parantur.	52
Extractum Hellebori nigri.	56

PRIMÆ PARTIS.

F.

F igura, earumque explicaciones, quibus Ventriculus, Oesophagus, Intestina, eorumque partes, & contenta exprimuntur	Pag. 16, 17
Flatus natura, & quomodo in visceribus gignitur.	40, 41
Flores salis Armoniaci.	104
Quomodo ab aliis spiritibus acris differt.	105
Fuliginis spiritus.	ibid.

G.

G alenus Arteriæ quatuor tunicas recte assignavit.	139
Glandulæ densissimæ Tunicas interiores Ventriculi, Oesophagi, & Intestini oblidet.	6, 12, 16
Pariter fere in Arteriis habet.	140
Guiaci spiritus una cum Ætiologia.	106
Ejus resina.	ibid.

H.

H elmontii laudanum.	159
Hercules Bovii, cum Ætiologia ejus.	34, 35
Humorum præparatio ante purgationem, haud necessaria.	48
Hydrotica sunt spirituosa, vel salina.	27
Eorum species ac formulæ.	29
Quæ pro basi habent mixti partes integrales, vel elementares.	100
Utriusque species, & formulæ recensentur.	ibid.
Hydrotica salina varii generis.	102
Hypercatharses causæ, & curatio.	57
Hypnotica medicamenta.	142

I.

I liaca passio sæpissime in intestinis crassis oritur.	35
Intestina duplicia sunt, crassa, & tenuia.	11
Priorum fibræ, connexiones, & dimensiones.	12
Nec non Tunicæ, Vasa, cum singulorum usibus describuntur.	ibid. 13
Crassa intestina describuntur.	15
Intestinatorum motus excretorius, per quas fibras, & quibus stimulis percitur.	42
Quot, & quales humores educit.	43
Ichoreticorum species, & formulæ.	88

L.

L actis coagulatio quo ritu fiat, & quibus modis inhiberi, aut tolli possit.	69
Singulorum rationes traduntur.	70
Lactis fusio & reductio varias sanguinis alterationes illustrent.	ibid.
Laudana opiata.	158
In forma solida, & liquida parantur.	159
Laudanistarum mala.	ibid.

INDEX

M.

M edicinæ initia, & progressus.	Pag. 1, 2
Medicamenta Anodyna, eorumque distinctio.	156
Hydrotica.	98
Cardiaca, & Alexiteria.	118
Antihypnotica, eorumque rationes.	162
Mercurius vitæ cum Ætiologia ejus.	31
Mercurius præcipitatus per se, solaris, communis, cum singulorum Ætiologiis.	32, 33
Sublimatus & corrosivus, & dulcis, cum eorum Ætiologiis.	54, 55

N.

N arcotica quo ritu spiritus Animales afficiunt.	142
Quomodo in cerebrum operantur.	143
Quomodo in ventriculum.	144
Quomodo in cerebellum.	145
Narcoticorum bona sive emolumenta recensentur.	ibid.
Hæc aut spiritus, aut sanguinem, aut alios humores respiciunt.	ibid.
Quomodo dolorem sedant absque somno.	146, 147
Quo ritu spasmos sistunt.	ibid.
Qua ratione in calculo, & Arthritide juvant.	149
Quomodo urinas, & sudores movent, & quare Alexiteriis accensentur.	ibid. 150
Narcotica nocent capiti, pectori, & visceribus.	151, 152
Singulorum modi, & rationes, exponuntur.	153
Nepenthe.	158
Nervi Arteriis inserti quibus usibus inserviunt.	131, 132
Nicotiana, ejusque fumifunctionis mos, & effectus.	160, 161

O.

O esophagi descriptio.	3
Tunicæ ejus.	ibid.
Operationum medicinalium Ætiologia utilis est, sed desideratur.	1, 2
Loca & subjecta norantur.	ibid.
Operationis Emeticæ modus, ratio, & accidentia.	24
Opiata in quibus locis operari incipiunt.	143
Quomodo in cerebro, ventriculo, aliisque locis operationes suas edunt.	ibid. 144
Ea non sanguinem uti spiritus Animales venenant.	145
Eorum effectus tum boni tum mali.	ibid.
Opii nocumenta, & cautiones circa usum ejus.	151
Opium in omnibus haud simili modo operatur.	156, 157
Opiologia, & contenta ejus.	143

P.

P assio Cardiaca.	129
Papaver erraticum ejusque præparata.	160
Pharmacia tria præcipue considerata continet.	2
Pharmacis subjecta immediata sunt spiritus, & humores; mediata sunt fibræ, & membranae.	3
Pilulæ purgantes.	53
Pulveres purgantes.	ibid.
Pulsus intermittens una cum Ætiologia ejus.	137

PRIMÆ PARTIS.

Præmium viarum descriptio.	3
Quæ sunt Oesophagus, ventriculus, & intestina.	ibid.
Purgatio quid sit.	40
Purgantia quos humores educunt.	43
Purgantia operantur tum irritatione in primis viis, tum fermentatione in sanguine, & humoribus.	44
Purgationis Elateriæ mala.	47
Ejus notabilis instantia.	ibid.
Pylori descriptio, & usus.	10

R.

R emedia Cardiaca, & Alexiteria.	118
Renum structura, & usus notantur.	68
Resina Jalapiæ, & Scammonii.	55

S.

S al Prunellæ, sive Crystallum minerale.	77
Sal vitrioli, & Ætiologia ejus.	28
Sal succini.	80
Sal Tartari pro Tincturis Catharticis quantum valet.	52
Sanguinis alterationes qualem cum lactis fusione & coagulatione analogiam gerunt.	70
Sanguinis compages nimis stricta, qualia remedia requirit.	121
Viz. imprimis salina, eaque varii generis, & status.	ibid. 122
Serâ sanguine secretio in excessu vel defectu peccat.	71
Somni, & vigiliæ vicissitudo ad vitam necessaria est.	142
Stomachus quo ritu à Cardiacis afficitur.	143
Spiritus nitri.	78
Spiritus salis marini: ejus conficiendi modus compendiosus.	ibid.
Spiritus Urinæ.	79
Sudationis ratio, & causæ.	91
Ejus materies tum elementaris, tum humoralis.	92
Ejus requisita sive conditiones.	93
Sudorifera Cardiacis sunt affinia.	96
Sudor Anglicus.	115
Descriptio, & Ætiologia ejus.	116
Symptomatum rationes.	117
Diabeti, & Dysenterici incruentæ affinis est.	ibid.
Sulphur sive oleum vini.	79

T.

T artari spiritus.	107
Tinctura ejus, ejusque Ætiologia.	79
Transpiratio cohibita quomodo sudorem excitat.	95
Tremor cordis.	134
Ætiologia ejus, & curatio.	ibid.
Non à vaporibus oritur.	135, 136
Tunicæ quibus Oesophagus, Ventriculus, & Intestina prædita sunt.	3
Tunicæ Oesophagi quibus usibus inserviunt.	5. 6
Ventriculi quot sunt, & quibus usibus inserviunt.	ibid.
Turbith minerale.	33
Tympanitis causa innuitur.	7

INDEX PRIMÆ PARTIS.

V

Ventriculi plicæ, & rugæ quomodo nascuntur, & quibus usibus in-	7
serviunt.	8
Ventriculi fibræ carneæ: earum ordines.	9
Nec non munia, & usus.	9
Quibus & quot modis, & propter quos instinctus contrahuntur.	ibid.
Ventriculi officina describuntur. Quibus nervis, & plexibus nerveis in-	10
struuntur.	10
Ventriculi quæ vasa, & quomodo distributa, & quibus usibus inserviunt.	11
Ejus paralytis ut curanda.	ibid.
Vomitio quid sit.	39
Quomodo Ventriculus, Oesophagus in ea afficiuntur.	18
Est motus convulsivus.	ibid.
Ab aliis spasms, & à catharsi differt.	ibid.
Quot & quibus modis, & ob quas causas excitari solet.	19
Vel Idiopathica, vel Sympathica est.	ibid.
Hujus varii casus & causæ notantur.	ibid. 20
Singulorum rationes explicantur.	20
Vomitiva quo pacto operantur.	21
Alia fortiora, alia mitiora.	22. 23
Qualem, & quotuplicem materiem utraque educunt.	23
Non virtute specifica, nec in peculiarem humorem agunt.	ibid.
Eorum species, & formulæ.	24
Chymica parantur ex Vitriolo, Antimonio, vel Mercurio.	26
Vomitionis nimie remedium.	28
Affectus hujus species, & causæ variæ notantur.	ibid. ad p. 31
Curatio ejus cum medicamentorum formulis describitur.	36
Urinæ materies, & secretionis modus.	37
Potissimum à sanguine procedit, à quo modo facile, modo ægre secernitur.	38, 39
Urinæ secretio per lactis fusionem, coagulationem, & reductionem optime explicatur.	67

INDEX

PARTIS SECUNDÆ.

A.

A cus punctura aquas in Anasarca educendi modus satis elegans.	Pag. 154
Aeris vitia circa Inspirationem.	27
Aeris ad Tabem excitandam influentia.	41
Anasarcae descriptio.	145
Origo ejus à sanguine.	ibid.
Causæ ejus conjunctæ traduntur.	ibid.
Causæ ejus remotiores sive procatartice.	147
Anasarcae causa materialis.	149
Morbi differentia.	ibid.
Prognosis.	ibid.
Curatio.	150
Anasarcae curatæ exemplum.	154
Cartilago annularis.	4
<i>Αγγρασσοειδής.</i>	ibid.
Arteriæ Pneumonicæ descriptio & usus.	7
Quare inter venam secundam arteriæ pertusio periculosa.	164
Aleitis causæ remotiores.	124
Non semper ab hepate vel liene procedit.	ibid.
Ejus descriptio.	126
Differentia.	ibid.
Prognosis.	127
Curatio.	ibid.
Quibus & quot remediis aquarumeductio molienda est.	ibid.
Asthma morbus maxime terribilis.	98
Ejus tres species.	ibid.
Veteres primam tantum, nempe mere Pneumonicum, agnoverunt.	ibid.
Quicquid sanguinem effervescentia causa ejus evidens.	99
Quare Asthmatici in lecto pejus habent.	ibid.
Asthma convulsivum.	ibid.
Sedes ejus multiplex & diffusa.	ibid.
Materies mobilia in variis locis consistit.	ibid.
Asthma mixtum.	100
Asthmatis causæ recensentur.	101
Morbi Prognosis.	ibid.
Remediorum formulæ.	103
Historia Asthmatis Convulsivi.	105
Historia morbi mixti.	ibid.
Casus & Aetologia.	106
Casus Asthmatis in Tympaniten desinentis.	138, 139
Aura crassior & urbana Phthificis quibusdam salubris, aliis noxia.	42
Aura sulphurea multis Phthificis salubris.	ibid.

INDEX

B

B ronchus pars Tracheæ.	3
Bronchiorum usus.	ibid.
Eorundem systole & diastole.	ibid.
Lobulorum, & Ramificationes.	ibid.
Tubi Bronchiales interdum ita implentur ut obrigescant.	24
Ejus rei instantia.	ibid.
Bufo siccatuſ remedium contra Hæmorrhagiam.	171

C

C antharides quemodo vesicas excitant & aquas educunt.	171
Cartilago scutiformis.	4
Cartilaginee circulares.	ibid.
Czateria remedium externum ad Hæmorrhagias sistendas.	171
Chalybeata sulphure prædita in Anasarca egregie profunt.	154
Contagii <i>Ψαρδύς</i> ratio explicatur.	195
Cosmeticorum formulæ.	192
Cucurbitæ remedium externum ad Hæmorrhagias sistendas.	171
Cucurbitulæ cum scarificatione Phlebotomiæ vicem supplent.	164
Cuticulæ descriptio.	189
Cuticulæ morbi nulli.	190
Curis descriptio.	ibid.
Cutis lævitas & asperitas unde.	ibid.

D.

D urericorum Lixivialium formulæ contra Anasarcam?	151
Doloris ratio formalis.	196
Solutio continui semper ejus causa.	ibid.
Tabes Dorsalis.	34
Ejus duæ species.	ibid.

E.

E laterium Hydragogon potentissimum.	130
Empyema affectuum aliorum pectoralium productum.	89
Materia ejus morbifica quæ sit.	ibid.
Morbi Prognosis.	90
Curatio ejus.	91
Remediorum formulæ.	92
Empyematicorum historiz.	ibid.
Epiglottis, cartilago Laryngis diversiformis.	4
Macularum Ephelidum distarum descriptio.	191
Earum materia & causæ.	ibid.
Efulæ, sive Tithymali, præparata.	128
Expirationis actus inspiratione facilior.	17
Expirationis læsæ causæ.	ibid.

F

F iguræ, earumque explicationes, quibus pulmonum lobi cum omnibus	
eorum vasibus & ramificationibus explicantur.	16
Friktiones remedium externum ad Hæmorrhagias sistendas.	171
Fontanella remedium preservative potius quam curative.	182
In quibus morbis præcipue conducunt.	183
In quibus corporibus minus conveniunt.	ibid.
	Quare

PARTIS SECUNDÆ.

Quare spiritus nimis absumunt.	ibid.
Fonticulorum loca designantur.	184
Symptomata iis accidentia ut curanda.	185
Inflammatio fontanellæ frequenter accidit.	186
Fontanella exicca & molesta medelam exigit.	187
Interdum in vitis omnibus cum fovea sanabitur.	183
Quandoque carnem spongiosam circa labia accrescentem habet.	ibid.
Vulgaris error est eos ad sterilitatem disponere.	ibid.
Lignum Fraxini Virginæ.	171
Frigidorum applicatio remedium externum ad hæmorrhagias sistendas.	170

G.

G onorrhœa, Tabes Dorsalis.	34
Ejus duæ species.	ibid.
Gonorrhœæ violentæ ratio formalis.	35
Gummi gutta.	128
Varia ejus præparata.	ibid.

H.

L apis Hæmatis.	171
Hæmatoseos ratio & modus explicantur.	140
Hæmoptoe Pulmonis frequens affectus.	61
Ejus ratio formalis.	ibid.
Ejus differentia.	62. 63
Causæ ejus procatarticae & evidentes.	ibid.
Ejus Prognosis.	ibid.
Curatio.	64
Medicamentorum formulæ pro variis indicationibus.	65 &c.
Hæmoptoicorum exempla.	68
Hæmorrhagia non omnis sistenda est.	168
Hæmorrhagiæ immoderatæ causæ.	169
Ejus prognosis.	ibid.
Curationis tres indicationes.	170
De Hæmorrhagiâ in febre maligna.	ibid.
Hæmorrhagiæ rarioris historia, Ætiologia, & curatio.	175
Maculæ Hepaticæ perperam ita dictæ.	191
Earum descriptio & causæ.	ibid.
Remediorum Hepati dicatorum genera.	120
Quare humor Hydropicus sit limpidus, & non cruentus aut lacteus.	149
Hydragogorum externorum species & administrationum modi.	152
Hydrops sæpe Icteri productum.	125
Hydropis species.	ibid.
Hydrops pectoris facile dignoscitur.	107
Causa ejus occulta est.	ibid.
Morbi quibus gignitur, traduntur.	ibid.
Historia ejus notabilis.	108
Curatio per pectoris paracentesin.	108
Morbi differentia.	109
Signa diagnostica.	ibid.
Curatio.	110
Remediorum formulæ.	ibid.
De morbo laborantis historia.	111

INDEX

I.

I cterus affectus Hepaticus.	112
Ejus descriptio.	ibid.
Causa.	ibid.
Sylvii opinio de Icteri causa.	113
Ejus causa interdum in sanguine.	ibid.
Icteri curatio.	114
Remediorum formulæ, pro variis indicationibus.	ibid. 115
Imperiginis five Lepræ Græcorum descriptio.	201
Ejus differentię.	ibid.
Causa ejus materialis concreciones Tartaræ in sanguine genitæ.	203
Causa ejus proxima.	ibid.
Cause evidentes.	ibid.
Sæpius Scorbuto ac lvi Venereæ supervenit.	204
Prognosis.	ibid.
Curatio.	ibid.
Quare difficilius quam lues Venerea sanatur.	206
Remediorum formulæ.	205
Hujus morbi historia notabilis.	209
Inspirationis læsæ causæ.	27
Johannis Anglici pharmacum Empiricum contra Ascitem.	132

L.

L ac Virginis.	193
Laryngis descriptio.	4
Maculæ Lenticulares.	191
Leipothymia quocunque modo excitata Hæmorrhagiam sistit.	171
Ligaturæ remedium contra Hæmorrhagias immodicas.	190
Pilulæ Lunares.	129
Lymphæductus Pulmonum.	9

M.

M acularum curatio.	192
Malpighii sententia, de pulmonum substantia experimento comprobata.	2
Quomodo Mercurius Pforam sanat.	201
Aqua Cosmetica Mercurialis.	193
Ulus ejus familiaris non tutus.	ibid.
Musculi Respirationi inservientes.	11
Eorundem munia, tum in Inspiratione, tum in Expiratione.	ibid.
Muscus Pyxidatus magnum remedium contra Tussim Puerorum Convulsivam.	49

N.

P ulmonum Nervi.	9
Nitroforum formulæ contra Imperiginem.	207

P.

P apillæ Pyramidales organum Tactus.	189
Paracentesin in Empyemate quæ suadent aut prohibent.	92
Paracentesis in Ascite quando & quibus conveniat.	133
Peripne-	

PARTIS SECUNDÆ.

Peripneumoniæ descriptio.	72
Ejus ratio formalis & causæ conjunctæ.	ibid.
Causæ evidentes.	73
Morbi hujus differentiæ.	74
Sæpe numero Pleuritidi succedit aut supervenit.	73
Ejus Prognosis.	74
Curatio.	75
Remediorum formulæ.	77
Morbi hujus historiæ.	79. 80
Phlebotomia medicina generalis & antiqua.	157
Natura per Hæmorrhagiam eam primo commonstravit.	ibid.
Hæmorrhagiæ spontaneæ sunt vel Criticæ, vel Symptomaticæ:	157
Criticæ quandoque in symptomaticas cedunt.	158
Symptomaticæ unde oriuntur.	ibid.
Phlebotomiæ usus & effectus.	160
In quibusdam casibus de ea valde ambigitur.	161
Regule circa Phlebotomiam in Peripneumonia.	75. 76
Phlebotomia in omni Pleuritide necessaria.	83
De Phlebotomia nimia cavendum.	166
In quibusdam casibus omnino vetatur.	ibid.
Semper fiat cum orificio amplo.	167
Phthisis inter morbos pectoris primaria.	32
De Phthisi in genere.	ibid.
De Phthisi proprie dicta.	36
De Phthisi incipiente.	50
Remediorum ad eam formulæ.	52
De Phthisi confirmata.	55
Ejus ratio formalis.	ibid.
Ea laborantium historiæ & casus.	56
Phthiseos Pulmonaris definitio.	36
Ejus causæ secundum veteres.	ibid.
Ejus causæ evidentes.	38
Causæ procatarctica.	ibid.
Diathefis ad Phthisin hæreditaria quæ sit.	40. 41
Pleuritis & Peripneumonia morbi valde affines.	81
Ejus sedes.	ibid.
Ejus causa proxima.	ibid.
Causæ ejus remotiores.	82
Differentiæ.	ibid.
Prognosis.	ibid.
Curatio.	83
Remediorum formulæ.	85
Pleuritici Historia.	87
Porii duplices, majores & minores.	189
In porii majoribus sunt pilorum radices.	190
Pruritus quid sit.	197
Quomodo spiritus in eo moventur.	ibid.
Medium quiddam est inter dolorem & voluptatem.	ibid.
Pfora morbus proprie cutaneus.	194
Ejus descriptio.	ibid.
Humor est non unus è quatuor vulgaribus, sed quidam glandulis cutaneis insitus.	ibid.
Latex iste describitur.	194. 195
Tribus modis <i>ὑπερπύου</i> evadit.	195
Contagii ejus citissimi ratio explicatur.	ibid.
	Pforæ

INDEX

P ^l ora Differentiæ	197
Prognosis ejus.	ibid.
Curatio.	198
Remediorum formulæ	198. 199
Pulmonum substantia prorsus membranacea.	2
Pulmonum tunica.	10
Pulmonum vasa recensentur.	3
Ejus systole & diastole.	10. 11
Sanguis in pulmonibus multis modis impeditur.	21. 22
Pulmonis ulcus quomodo fiat.	ibid.
Pulmonis vomica morbus raro notatus.	94
Ejus ratio formalis & causa conjuncta.	ibid.
Materies ejus morbifica.	ibid.
Remediorum formulæ	95
Morbo hoc laborantim historia.	96
Pulvis sympatheticus.	171
Puris & materiæ purulentæ differentia.	89

R

R ^e spirationis læsæ causæ.	20
Dominus Ruisch ramum Bronchiale ab aorta oriundum detexit.	5

S

S ^a livatio Impetiginem pro tempore curat cum recidiva.	109
De Sanguinis sputo.	61
Sanguinis in pulmone plurima impedimenta.	21. &c.
Remedia externa ad sanguinis affluxum in Hæmorrhagia narium revocandum.	170
Sanguis combustus remedium externum <i>ἰχθυος</i> .	172
Loca unde sanguis mittendus est.	183
Quare sulphur P ^l oræ antidotum.	200
Medicamenta è sulphure parata, P ^h thificis maxime congrua.	42
Indusium Sulphuratum contra P ^l oram elegans remedium.	200
Sylvii opinio circa sanguinem in pulmone effervescentem rejecta.	20. 21
Sylvii opinio de Icteri causa.	113
Ejus remedia empirica contra Icterus.	117

T

T ^a ctus affectiones primæ, Dolor & Voluptas.	196
Tracheæ descriptio.	4
Ejus partes duæ.	ibid.
Sensu & motu quodam potitur.	ibid. 5
Ductuum Trachealium spasmi.	28
Tussis initium plerumque à frigore contra&o.	23
Tussis descriptio.	29
Ejusdem ratio formalis, causæ & species.	ibid. &c.
Tussis tres status distinctivi.	43
Methodus Therapeutica contra Tussim incipientem.	ibid.
Medicamentorum formulæ.	45
Fuerorum Tussis Convulsiva (<i>Chin-cough</i> dicta) describitur.	48
Ejus ratio.	ibid.
Causæ.	ibid.
Curatio.	ibid.

PARTIS SECUNDÆ

Curationes Empiricæ.	49
Curatio Rationalis.	ibid.
Terriculamenta conveniunt.	ibid.
Tussis clangosa.	58
Tympanites haud proprie Hydropis species.	134
Causa ejus quare occulta.	ibid.
Cujusmodi affectio est.	136
Ejus causa & ratio formalis explicantur.	ibid.
Tympanites Universalis, ejusque causa.	136
Tympanitis descriptio.	138
Ejus causæ evidentes.	139
Prognosis.	ibid.
Therapeia.	ibid.
Medicamentorum formulæ pro variis indicationibus.	140, 144

U.

V ENÆ Pneumonicæ descriptio & usus.	2
VENÆ Pulmonaris ductus valvulis caret.	9
Vena jugularis tutissime pertunditur.	164
Quæ vena in Pleuritide aperienda.	83
Cur venter in defunctis intumescit.	137
Cellularum Vesicularium usus.	6
Vesicatoria à veteribus phœnigmi & sinapismi dicta;	176
Ex quibus parantur.	ibid.
Vesicatoriorum formulæ.	177
Vesicatorium elegans cum Dropacæ.	ibid.
Quomodo operantur.	ibid.
Urinas & sudores movent.	178
Quibus morbis sanandis Vesicatoria conducunt.	179, 180
Quibus constitutionibus optime congruunt.	181.
Vesicatorum ulcera in febribus non sunt sananda.	ibid.
Injectio aquæ vitriolicæ remedium contra hæmorrhagiam.	172
Voluptas quid sit.	197
Ejus ratio formalis.	ibid.
Viscæ remedium contra Hæmorrhagiam.	191

FINIS.

6

Ex libris

Ray. ~~_____~~

M. ~~_____~~
